

**ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ
ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΗΝ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ.
ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΧΩΡΩΝ ΜΕ
ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ**

ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΜΕΘΕΝΙΤΗΣ ΣΠΥΡΟΣ
ΜΟΥΣΑΒΕΡΕ ΙΩΑΝΝΑ
ΜΠΟΥΓΙΟΥΚ –ΒΕΡΒΕΡΟΓΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΠΡΕΒΕΖΑ 2005

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ

ΔΗΜΗΤΡΑΚΗ ΟΥΡΑΝΙΑ

<u>ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ</u>	<u>ΣΕΛ</u>
ΜΕΡΟΣ Ι	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	...2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι.....	...7
1.1 ΓΕΦΥΡΩΝΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΑΣΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΕΥΡΩΠΑΙΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ.....	...7
1.1.1 ΕΝΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	...7
1.1.2 ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	...7
1.1.3 ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ.....	...8
1.1.4 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΙΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ.....	...8
1.1.5 ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.....	...9
1.1.6 ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΜΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΕΠΙΔΙΩΚΟΥΝ:	...9
1.1.7 ΠΑΡΟΧΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΑΓΑΘΩΝ.....	...9
1.1.8 ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ	...10
1.2 Ο ΚΟΣΜΟΣ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΜΙΑ ΝΕΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΑΞΗ	...10
1.2.1 Η ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ.....	...12
1.2.2 ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ	...12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ	...14
2.1 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΤΗΤΑΣ	...18
2.2 ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ.....	...19
2.3 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΜΙΣΘΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	...23
2.4 ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ	...27
2.5 ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ.....	...32
2.6 Ο ΦΟΝΤΑΜΕΤΑΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ.....	...33
2.7 ΟΛΑ ΓΙΑ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΚΕΡΔΟΣ.....	...37
2.8 ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΔΕΝ ΕΥΝΟΟΥΝ ΤΑΧΕΙΣ ΡΥΘΜΟΥΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	...39
Κεφάλαιο ΙΙΙ	...42
3.1 «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ» ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ	...42
3.2 «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ» ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ: Η ΕΞΑΦΑΝΙΣΗ ΑΥΤΗΣ ΤΗΣ «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ»	...43
3.3 ΤΟ ΣΕΝΑΡΙΟ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΤΟΜΙΝΟ (Du Plessis 2002)	...45
3.4 Η ΕΓΓΕΝΗΣ ΑΔΥΝΑΜΙΑ ΣΥΝΕΧΙΣΗΣ ΤΗΣ «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ».....	...47
3.5 «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ»	...49
3.6 ΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΗΣ ΠΕΡΙ "ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ".....	...50
3.7 Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΗΣ ΠΕΡΙ "ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ"	...52
3.8 Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΜΑΡΞ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΓΟΡΑ..	...59
3.9 ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΑΓΟΡΑΣ.....	...59
3.10 ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ.....	...61
3.11 ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ	...65
3.12 Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ	...69

	ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	
3.13	Ο ΟΓΚΟΣ, Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ, Ο ΚΛΑΔΙΚΟΣ ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΞΕ	...71
3.14	Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΑΞΕ	...76
3.15	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΣΥΝΟΨΗ	...86
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV.....	
4.1	Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ	...88
4.2	Η ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΩΣ ΜΕΣΟ ΕΞΟΝΤΩΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ.....	...90
4.3	ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΦΑΣΙΣΜΟΣ.....	...91
4.4	ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ ΔΙΕΙΣΔΥΣΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ	...93
4.4.1	ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΝΕΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ, ΝΕΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΝ ΑΓΑΘΩΝ	...94
4.4.2	ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	...95
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	...96
	ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	...105
	ΜΕΡΟΣ II	
	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	...109
	Η ΝΕΑ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΕΙΝΑΙ ΠΑΛΙΑ.....	...109
2.1	ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	...121
2.2	ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΤΩΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ.....	...125
2.3	ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΕΝΝΟΙΩΝ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ	...126
2.4	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑ.....	...134
2.5	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ ..	...141
2.6	ΕΝΤΕΚΑ ΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ.....	...142
2.7	ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΑΤΙ-ΣΥΣΤΗΜΑ.....	...143
2.8	ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΒΙΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	...144
2.9	ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ	...146
2.10	ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ	...161
2.11	Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ.....	...170
2.12	ΟΙ ΣΥΜΠΤΩΣΕΙΣ	...180
2.13	ΟΙ ΥΠΟΠΤΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ	...182
2.14	Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ 11 ^η ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ	...193
2.15	Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ	...199
2.15.1	Η ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΗΜΕΝΗ	...199
2.15.2	ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ	...203
2.15.3	ΚΟΚΑ-ΚΟΛΑ ΚΑΙ ΤΖΙΧΑΝΤ	...204
2.15.4	ΑΛΛΕΣ ΑΠΕΙΛΕΣ	...204
2.16	ΝΟΜΟΤΕΛΕΙΑΚΑ Η ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ ΘΑ ΚΑΤΑΣΤΡΑΦΕΙ ΑΝ	...205

	ΔΕΝ ΠΑΡΟΥΜΕ ΤΑ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΑ ΜΕΤΡΑ	
2.17	Η ΑΠΕΙΛΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΠΑΝΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΑΞΙΩΝ	...212
2.18	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	...216
	ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ	
	ΠΕΡΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.....	...224
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι	
	Η ΝΕΑ ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΑΞΗ.....	...233
3.1	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΗΘΕΙΩΝ ΠΟΥ ΕΠΙΦΕΡΟΥΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.....	...235
3.2	Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΠΟΡΡΥΘΜΙΣΗ	...236
3.3	ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΝΕΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ , ΝΕΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΝ ΑΓΑΘΩΝ	...238
3.4	ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.....	...239
3.5	Η ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΑΠΕΙΛΗ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	...240
3.6	Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ- “Mobbing”	...246
3.7	Η ΑΠΟΛΥΤΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	...251
3.8	Η ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΩΝ.....	...253
3.9	Η ΕΚΡΗΞΗ ΤΗΣ ΦΟΥΣΚΑΣ	...255
3.10	ΑΥΞΗΣΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ	...256
3.11	Η ΞΕΦΡΕΝΗ ΚΟΥΡΣΑ ΤΩΝ ΑΠΟΚΡΑΤΙΚΟΠΟΙΗΣΕΩΝ.....	...259
3.12	Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ	...260
3.13	ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ	...261
3.14	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ.....	...269
3.15	ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΦΙΑΣΚΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	...271
3.16	ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΒΑΘΑΙΝΟΥΝ.....	...275
3.17	ΤΟ ΒΑΘΕΜΑ ΤΗΣ ΥΦΕΣΗΣ	...267
3.18	ΑΠΡΟΒΛΕΠΤΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΤΟΥ ΙΡΑΚ.....	...279
3.19	ΜΕΡΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΤΟΥ ΙΡΑΚ.....	...281
3.20	ΤΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ Η ΑΙΤΙΑ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΔΕΙΝΩΝ.....	...282
3.21	ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΗΝ ΙΣΛΑΜΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ	...286
3.22	ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ	...292
3.23	ΟΙ ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ (Ή ΟΙ ΗΔΗ ΕΜΦΑΝΕΙΣ)	...292
3.24	ΦΕΡΕΙ ΤΟ ΙΣΛΑΜ ΕΥΘΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ;	...293
3.25	ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΜΑΧΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.....	...298
3.26	ΕΙΜΑΣΤΕ ΟΛΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	...302
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	...306
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	...307

«Τα γεγονότα έπαψαν να απεργούν. Μάλιστα , με τα χτυπήματα στο World Trade Center ερχόμαστε αντιμέτωποι με το απόλυτο γεγονός, τη “μητέρα όλων των γεγονότων”, το καθαρό εκείνο γεγονός που συμπυκνώνει εντός του όλα τα γεγονότα που ποτέ δεν συνέβησαν... Όλοι οι λόγοι και τα σχόλια προδίδουν μια γιγαντιαία εξαντίδραση στο ίδιο το γεγονός, αλλά και στη γοητεία που αυτό ασκεί: η ηθική καταδίκη και η ιερή ένωση ενάντια στην τρομοκρατία είναι ανάλογες με την τεράστια αγαλλίαση να βλέπεις να καταλύεται η παγκόσμια υπερδύναμη ή μάλλον να την βλέπεις, τρόπον τινά, να αυτοκαταστρέφεται και να αυτοκτονεί μεγαλοπρεπώς. Άλλωστε, υπέθαλψε στο όνομα της αφόρητης ισχύος της, όλη αυτή τη διάχυτη βία από την πλευρά του κόσμου, άρα και την τρομοκρατική αυτή φαντασία που (χωρίς να το ξέρουμε) ενοικεί εντός μας... Τελικά, εκείνοι το έκανα, αλλά εμείς το θελήσαμε... Τούτο ξεπερνά κατά πολύ το μίσος για την κυρίαρχη παγκόσμια δύναμη που νιώθουν οι απόκληροι και τα θύματα της εκμετάλλευσης, αυτοί που βρέθηκαν στη λάθος πλευρά της παγκόσμιας τάξης πραγμάτων...»¹

¹ Jean Baudrillard, Το πνεύμα της τρομοκρατίας , Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2002

ΜΕΡΟΣ Ι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ανθρωπότητα ζει για μια ακόμα φορά μια πρωτοφανή εμπειρία. Ένα νέο είδος απειλής εμφανίστηκε απρόσμενα, την 11η Σεπτεμβρίου 2001, δημιουργώντας τρόμο και πανικό όχι μόνο στις ΗΠΑ, αλλά και σε πολλές άλλες χώρες του κόσμου. Ο διπολισμός της ψυχροπολεμικής περιόδου, ήταν ουσιαστικά ένα θανάσιμο παιχνίδι ανταγωνισμού, που όμως μπορούσε κανείς να προβλέψει τις κινήσεις του αντιπάλου.

Στην περίπτωση της διεθνούς τρομοκρατίας ο εχθρός είναι αόρατος, με φανατική και πρωτόγονη επιθετικότητα που επιφέρει τρομακτικές και απρόβλεπτες συνέπειες.

Ο 21ος αιώνας εισήλθε στο προσκήνιο γεμάτος από παγκόσμιες αντιθέσεις, πολεμικές περιφερειακές και τοπικές συγκρούσεις, αβεβαιότητες και απειλές για την παγκόσμια τάξη και τη διεθνή ισορροπία. Ένα άγνωστο τοπίο αρχίζει να δημιουργείται σιγά σιγά, επιφέροντας νέες ισορροπίες στις διεθνείς σχέσεις.

Παρά την κατάργηση του ψυχρού πολέμου και της πυρηνικής απειλής, οι λαοί εισήλθαν σε περίοδο υψηλής διακινδύνευσης της παγκόσμιας τάξης. Οι αντιθέσεις μεταξύ των πλουσίων χωρών και των φτωχών, αντί να μειώνονται, λόγω της ραγδαίας βελτίωσης της τεχνολογίας και της παραγωγικότητας, αυξάνονται επικίνδυνα. Ολοένα και περισσότεροι άνθρωποι «ρίχνονται» στην ανέχεια και στον οικονομικό μηδενισμό. Ένα πολύ μικρό ποσοστό (20%) του παγκόσμιου πληθυσμού καρπώνεται το 80% του παγκόσμιου πλούτου. Επί πλέον, η πληθυσμιακή έκρηξη και η περιβαλλοντική επιβάρυνση δημιουργούν ένα εκρηκτικό μείγμα που οι συνέπειες της εκρήξεως του δεν έχουν ακόμα όπως φαίνεται συνειδητοποιηθεί.

Ποιοι είναι οι παράγοντες που κρύβονται πίσω από την παγκόσμια ρευστότητα;

Η αναλυτική εξέταση των εξελίξεων μας οδηγεί να τους αναζητήσουμε στις δομές των παραγωγικών σχέσεων και στις δομές των πολιτικών συστημάτων. Οι παραγωγικές δομές, δεχόμενες τις καταλυτικές επιδράσεις των νέων τεχνολογιών, επιβάλλουν νέους κανόνες σε όλα σχεδόν τα ρυθμιστικά υποσυστήματα των κοινωνιών. Στο εκπαιδευτικό, στο πολιτικό, στο θεσμικό, στο πολιτιστικό, και στο ιδεολογικό. Μεταεθνικές ή υπερεθνικές οργανώσεις, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, π.χ., αποτελούν μορφές ρύθμισης και προσαρμογής στις ανάγκες των νέων τεχνολογικών ανακατατάξεων. Όμως ο παγκόσμιος χαρακτήρας των παραγωγικών δομών δεν αντιστοιχεί σε ένα παγκόσμιο σύστημα πολιτικής διακυβέρνησης. Οι ΗΠΑ ασκούν

έναν ηγεμονικό παγκόσμιο ρόλο, αλλά, όπως η εμπειρία δείχνει ολοένα και καθαρότερα, δεν είναι σε θέση να τον ασκήσουν αποτελεσματικά. Αντί να επιτευχθεί μια μείωση της διεθνούς έντασης, αυξάνεται. Αντί να επιτευχθεί μία αναλογική ισορροπία πλούτου ανάμεσα στα κράτη, εξελίσσεται μια τυφλή διαδικασία υπερσυγκέντρωσης πόρων που οδηγεί στην καταστροφή.

Η αποκλιμάκωση της διεθνούς έντασης θα είναι αποτέλεσμα μιας πιο ισορροπημένης διαδικασίας διασποράς πόρων. Θα είναι αποτέλεσμα της κατανομής της παγκόσμιας ισχύος στο πλαίσιο ενός μοντέλου πολυπολικής διακυβέρνησης.

Η διεθνής τρομοκρατία μετατοπίζει το γεωπολιτικό άξονα προς την Ανατολή, μειώνοντας κατά κάποιον τρόπο το γεωστρατηγικό ρόλο της Ένωσης. Νέες συμμαχίες διαμορφώνονται και νέες συμφωνίες κλείνονται ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Ρωσία, ανάμεσα στις ΗΠΑ και στην Κίνα. Ο χρόνος θα δείξει την ισχύ τους, και την ειλικρινή βάση τους.

Στο πλαίσιο αυτών των διεθνών μεταβολών, η Ελλάδα κατόρθωσε και κατορθώνει με σχετική επιτυχία να αντιμετωπίσει τις νέες συνθήκες. Διευθετεί θετικά τις μεταβολές στις παραγωγικές δομές, σταθεροποιεί ένα μακροοικονομικό περιβάλλον και επιτυγχάνει να ενταχθεί στη ζώνη του ενιαίου νομίσματος. Επανασυγκροτεί τις μισθωτές σχέσεις στην αγορά εργασίας και επιχειρεί επιτυχώς να αναπτύξει οικονομική εξωστρέφεια προς τις χώρες των Βαλκανίων. Οι θέσεις της στο γιουγκοσλαβικό πρόβλημα, καθώς και στο «Μακεδονικό» έχουν ενισχύσει την πολιτική της αξιοπιστία, και ο ρόλος του σταθεροποιητικού παράγοντα της έχει αναγνωρισθεί από όλες τις πλευρές. Όμως τα προβλήματα που καλείται να αντιμετωπίσει, τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό, είναι ακόμα πολλά και οι λύσεις τους απαιτούν εθνική ομοψυχία, κοινωνική συνοχή και αποτελεσματική διοίκηση.

Η θετική αντιμετώπιση των μεγάλων μεταναστευτικών ροών, η σταθερή και αειφόρος οικονομική ανάπτυξη, η συμμετρική ανάπτυξη των περιφερειών, ο θεσμικός εκσυγχρονισμός και οι μεγάλες αλλαγές στις δομές παραγωγής είναι ακόμα ανοικτά ζητήματα που η διευθέτηση τους οφείλει να ολοκληρωθεί στη διάρκεια της τρέχουσας δεκαετίας.

Η παγκοσμιοποίηση απειλεί να γίνει το καθοριστικό, κεντρικό θέμα στα πρώτα χρόνια της νέας χιλιετίας. Σπάνια ένας όρος έχει κατακλύσει τόσο γρήγορα τη διανοητική, αλλά και την καθημερινή γλώσσα. Αυτό συμβαίνει παρά το γεγονός ότι η χρήση του όρου δεν έχει ακόμα αποσαφηνιστεί πλήρως και με συνέπεια, ενώ

παράλληλα, γνωστικά πεδία και αντικείμενα, περιλαμβάνονται όλο και περισσότερο κάτω από την ερμηνευτική του ομπρέλα. Η παγκοσμιοποίηση έχει αναχθεί στην εποχή μας όχι απλώς σε «νέα και αδυσώπητη» πραγματικότητα, αλλά σε κάτι πιο καταλυτικό: σε νέο επιστημολογικό υπόβαθρο.

Συμβάλλουν σε αυτό βέβαια, οι δυνατότητες που εισκομίζονται από τις νέες τεχνολογίες, κυρίως στον τομέα των επικοινωνιών, όπως επίσης η συνεχής διόγκωση του χρηματιστικού κεφαλαίου και η διεθνοποίηση των χρηματαγορών. Έτσι επικρατεί η εντύπωση της παγκόσμιας σύγκλισης όχι μόνο προς ένα μοναδικό πρότυπο οικονομίας και κοινωνίας, αλλά και προς ένα ενοποιημένο, ομογενοποιημένο παγκόσμιο σύστημα, με την παράλληλη απόρριψη στο περιθώριο κάθε χώρας που είτε δεν συλλαμβάνει το νόημα της «νέας εποχής», είτε αρνείται να συμμορφωθεί με αυτό.

Με αυτά τα δεδομένα, η συζήτηση για την παγκοσμιοποίηση συνεχίζει να βρίσκεται στην πρώτη γραμμή της επικαιρότητας. Όμως, καθώς η συζήτηση επεκτείνεται, προκαλεί όλο και μεγαλύτερη σύγχυση ιδιαίτερα όταν η ρητορική που συνοδεύει την παγκοσμιοποίηση, χρησιμοποιεί την έννοια της αβίαστα και ανέξοδα, παρά τη μη εννοιολογική αποσαφήνιση του όρου. Έτσι, οι όποιες σημαντικές εξελίξεις σημειώνονται διεθνώς αποδίδονται, συνήθως αορίστως στην παγκοσμιοποίηση με την εντύπωση ότι οι αγορές προϊόντων, κεφαλαίου και εργασίας είναι πλήρως ολοκληρωμένες ή παγκοσμιοποιημένες.

Η εκδοχή της «ισχυρής παγκοσμιοποίησης», όμως, απαιτεί μια νέα άποψη για τη διεθνή οικονομία, μια άποψη που εντάσσει και υποτάσσει τις διαδικασίες σε εθνικό επίπεδο. Παρόλα αυτά, οι τάσεις προς τη διεθνοποίηση μπορούν να υιοθετηθούν από μια τροποποιημένη άποψη του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος, το οποίο εξακολουθεί να προσδίδει ένα βασικό ρόλο στις πολιτικές και στους παράγοντες εθνικού επιπέδου. Υπάρχουν, όμως, πραγματικοί κίνδυνοι στη μη σαφή διάκριση μεταξύ τάσεων για διεθνοποίηση και της ισχυρής εκδοχής της θέσης της παγκοσμιοποίησης. Είναι ιδιαίτερα ατυχές ότι αυτές οι δύο έννοιες συγχέονται μέσα από τη χρησιμοποίηση της ίδιας λέξης, της παγκοσμιοποίησης.

Τρία είναι τα βασικά χαρακτηριστικά² της τωρινής παγκοσμιοποίησης, χαρακτηριστικά που, κατά κάποιο τρόπο, την καθιστούν μοναδική:

² Νίκος Μουζέλης, «Παγκοσμιοποίηση Αριστερά και Δεξιά», ΙΣΤΑΜΕ Ανδρέα Παπανδρέου

Μεγαλύτερη επεκτικότητα. Το σημερινό παγκόσμιο σύστημα έχει πλήρως ενσωματώσει όλες τις περιοχές του πλανήτη – πράγμα το οποίο δεν είχε συμβεί στην παγκοσμιοποίηση του 19ου αιώνα.

Μεγαλύτερη περιεκτικότητα. Στο σημερινό σύστημα δεν έχουμε μόνο την παγκόσμια παραγωγή αγαθών, αλλά και υπηρεσιών (κυρίως χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών).

Μεγαλύτερη διεισδυτικότητα. Οι σημερινές τεχνολογίες επιτρέπουν στις πολυεθνικές εταιρείες να διεισδύουν ακόμα και στις περιφέρειες των κρατών-εθνών. Είναι αυτή η διεισδυτικότητα που έχει οδηγήσει πολλούς ερευνητές στο να καταλήξουν στο συμπέρασμα πως τα κράτη-έθνη τείνουν, αν όχι να εξαφανιστούν, πάντως να περιθωριοποιηθούν- αφού οι παγκόσμιοι μηχανισμοί της αγοράς όλο και περισσότερο αγνοούν τα εθνικά σύνορα και υποσκάπτουν τους κρατικούς/εθνικούς μηχανισμούς ελέγχου και επιτήρησης.

Αν εξετάσει κανείς την απόδοση του σημερινού παγκόσμιου οικονομικού συστήματος, θα διαπιστώσει ότι αναμφισβήτητα αυτό έχει δημιουργήσει πρωτοφανή πλούτο. Οι αυξημένες ανισότητες και η συγκέντρωση του πλούτου νομιμοποιούνται από τη στιγμή που δεν εμποδίζουν μια σχετική διάχυση των αγαθών της ανάπτυξης προς τα κάτω, προς τους μη έχοντες. Το παρόν επιχείρημα έχει μια δόση αλήθειας, αλλά δεν λαμβάνει υπόψη του τα εξής:

Πρώτον, τα ευεργετικά για τους φτωχούς αποτελέσματα της παγκοσμιοποίησης δεν τα βλέπουμε σε όλες τις φτωχές χώρες του πλανήτη. Τα βλέπουμε μόνο σε φτωχές χώρες που έχουν μια στοιχειώδη οικονομική και πολιτική υποδομή, η οποία τους επιτρέπει να επωφεληθούν από τις νέες τεχνολογίες και την απελευθέρωση των αγορών. Από την άλλη μεριά, σε χώρες όπου μια τέτοια υποδομή δεν υπάρχει βλέπουμε όχι την σταδιακή άμβλυνση αλλά την ένταση της φτώχειας και του αποκλεισμού.

Δεύτερον, η παγκοσμιοποίηση εντείνει την αλληλεξάρτηση των χωρών/λαών και οδηγεί στο λεγόμενο παγκόσμιο χωριό. Αυτό σημαίνει ότι οι εξαθλιωμένοι πληθυσμοί του πλανήτη, π.χ. τα εκατοντάδες εκατομμύρια παιδιά που συστηματικά υποσιτίζονται, δεν βρίσκονται πια σε μακρινές, «εξωτικές» χώρες. Σε μια τέτοια κατάσταση, και δεδομένου του τεράστιου πλούτου που η παγκόσμια οικονομία παράγει σήμερα, υπάρχουν δυο αλληλοσυνδεόμενα προβλήματα που απαιτούν άμεση λύση, λύση που μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της παρέμβασης των πολιτικών ηγεσιών των πλούσιων χωρών.

Τα δύο προβλήματα έχουν να κάνουν: α) με τις τεράστιες νησίδες απόλυτης φτώχειας που βλέπουμε όχι μόνο στην Αφρική, αλλά και σε πολλές χώρες της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής, β) με τη μάστιγα του AIDS, που σήμερα διαδίδεται ραγδαία σε αφρικανικές χώρες που δεν έχουν τους αναγκαίους πόρους ούτε για τη δημιουργία προγραμμάτων πρόληψης, ούτε για την αγορά των νέων φαρμάκων που καταπολεμούν άμεσα τον ιό.

Η ιδέα ενός παγκόσμιου δικτύου ασφαλείας που θα καταπολεμούσε τα επίπεδα απόλυτης φτώχειας σε όλο τον πλανήτη έχει πια ωριμάσει. Και αυτό γιατί μια σειρά από συνθήκες την καθιστούν εφικτή:

- ✓ Οικονομικές συνθήκες που κάνουν δυνατή τη ραγδαία αύξηση της παραγωγικότητας.
- ✓ Τεχνολογικές συνθήκες που επιτρέπουν μέσω της «συμπίεσης του τόπου να και του χρόνου» την τεχνική/διοικητική υλοποίηση ενός σφαιρικού προγράμματος για την καταπολέμηση της απόλυτης φτώχειας
- ✓ Πολιτισμικές συνθήκες που οδηγούν στην ευαισθητοποίηση της παγκόσμιας κοινής γνώμης στο πρόβλημα της απόλυτης εξαθλίωσης.
- ✓ Πολιτικοοικονομικές συνθήκες κινητοποίησης των μη κυβερνητικών οργανώσεων, που είναι αποφασισμένες να μην αφήσουν τις ηγεσίες των πλούσιων χωρών να στρέψουν την πλάτη τους στα κοινωνικά και οικολογικά και οικονομικά προβλήματα που η νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση δημιουργεί.

Από μία οπτική γωνία, μια παγκόσμια κοινωνική συμφωνία στη σφαίρα της βοήθειας συνεπάγεται υποχωρήσεις και από τις δυο πλευρές – διαφάνεια από την πλευρά των φτωχών κρατών και γενναιοδωρία από την πλευρά της παραγωγής και της κατανάλωσης. Είναι αδύνατον να πεισθεί ο Νότος να υιοθετήσει φιλικές προς το περιβάλλον στρατηγικές αγροτικής και βιομηχανικής παραγωγής χωρίς μαζική βοήθεια από τη Δύση στο επίπεδο της έρευνας, της ανάπτυξης εναλλακτικών τεχνολογιών και της χρηματοδότησης. Είναι εξίσου αδύνατον να πεισθεί ο Νότος να επιλέξει περιβαλλοντικά ορθούς τρόπους κατανάλωσης χωρίς μία ώθηση για περισσότερο φυλλώδες, λιγότερο σπάταλες πρακτικές κατανάλωσης στο Βορρά.

Με άλλα λόγια, η μετάβαση από την παρούσα αρνητική σε μια θετική σπείρα στον άξονα «ανάπτυξη –κατανομή -οικολογία-οικονομία» προϋποθέτει ταυτόχρονα ένα πιο ανθρώπινο καθεστώς παγκόσμιας ρύθμισης και αμοιβαίες παραχωρήσεις τόσο από τις φτωχές όσο και από τις πλούσιες χώρες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

1.1 ΓΕΦΥΡΩΝΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΑΣΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΕΥΡΩΠΑΙΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

1.1.1 Ένα παγκόσμιο πρόγραμμα πολιτικής

Υπάρχει μια ολόκληρη σειρά ζητημάτων που δεν μπορούν πλέον να επιλυθούν σε εθνικό ή έστω σε περιφερειακό επίπεδο. Ο μόνος δρόμος προς την πρόοδο είναι ο συνδυασμός όλων των δράσεων, από το εθνικό έως το παγκόσμιο επίπεδο, σε ένα πρόγραμμα που θα συμφωνηθεί παγκοσμίως. Ωστόσο, αυτό είναι ένα πολύπλοκο και δύσκολο εγχείρημα σε πολλούς τομείς. Αυτός είναι ένας από τους

λόγους για τους οποίους η διεθνής κοινότητα απέτυχε να επιλύσει τα παγκόσμια ζητήματα όσο γρήγορα και αποτελεσματικά θα έπρεπε. Σε μερικές χώρες επίσης υπάρχει έλλειψη πολιτικής βούλησης ή συνειδητοποίησης της παγκόσμιας ευθύνης. Με λίγα λόγια, το σύστημα της παγκόσμιας διακυβέρνησης είναι ανεπαρκές. Η ανισότητα μεταξύ της βαρύτητας των παγκόσμιων απαιτήσεων και της ανεπάρκειας της παγκόσμιας πολιτικής πρέπει να αντιμετωπιστεί σε καθέναν από τους ακόλουθους τομείς:

1.1.2 Προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης

Θα πρέπει να επιλέξουμε ανάμεσα σε διαφορετικά σενάρια παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης για τις μελλοντικές γενιές. Δεν πρέπει να διστάσουμε: χρειαζόμαστε έναν κόσμο στον οποίο η οικονομική ανάπτυξη και ο αγώνας κατά της φτώχειας θα συνδυάζονται επιτυχώς με την περιβαλλοντική ισορροπία. Αυτή η φιλοδοξία θα υλοποιηθεί μόνο εάν τεθεί σε ισχύ μια ολοκληρωμένη στρατηγική για την αειφόρο ανάπτυξη, η βάση της οποίας συμφωνήθηκε στο Γιοχάνεσμπουργκ. Οι πολιτικές τόσο των ανεπτυγμένων όσο και των αναπτυσσόμενων χωρών πρέπει να

συμβαδίζουν. Μέσα σε μια τέτοια στρατηγική, οι ανάλογες πολιτικές πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους περιορισμούς στους οποίους υπόκεινται οι φτωχότερες χώρες. Θα χρειαστούμε μια Νέα Συμφωνία σε παγκόσμιο επίπεδο.

1.1.3 Κατοχύρωση ευρύτερης ασφάλειας

Μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, η ασφάλεια έχει κυριαρχήσει εν πολλοίς στην παγκόσμια ατζέντα. Οι διεθνείς προσπάθειες αναχαίτισης της τρομοκρατίας έχουν δικαίως ενταθεί. Η αυξημένη επαγρύπνηση εναντίον απειλών από όπλα μαζικής καταστροφής και από τη διάδοση τους συνιστά προτεραιότητα για την Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο. Χρειαζόμαστε νέες, πολυμερείς προσπάθειες αφοπλισμού και ένα καινούργιο πλαίσιο για τις στρατιωτικές επεμβάσεις που αποφασίζονται για ανθρωπιστικούς λόγους. Ο αγώνας κατά της τρομοκρατίας πρέπει να συνεχιστεί. Πρέπει να αποκαταστήσουμε τη Διαδικασία Ειρήνευσης στη Μέση Ανατολή. Και χρειαζόμαστε μια νέα διεθνή, προσπάθεια για να καταπολεμήσουμε την εγκληματικότητα, με την απαγόρευση των κέντρων ξεπλύματος χρήματος σε ολόκληρο τον κόσμο.

Ωστόσο, υπάρχει ορατός κίνδυνος αυτά τα ζητήματα να αντιμετωπιστούν στο πλαίσιο ενός στενού προγράμματος ασφαλείας. Αυτό θα οδηγούσε σε αποτυχία και σε μακρόχρονη περίοδο στρατιωτικής δραστηριότητας και συγκρούσεων. Χρειαζόμαστε ένα ευρύτερο πρόγραμμα ασφάλειας, που θα επικεντρώνεται πολύ πιο αποτελεσματικά στα πολυάριθμα πρωταρχικά αίτια της διεθνούς τρομοκρατίας και της εξάπλωσης των όπλων. Δεν πρέπει όμως να αγνοήσουμε την ανάγκη για αξιόπιστη αμυντική ικανότητα, που θα επιτρέπει τη χρήση ισχύος σε ακραίες περιπτώσεις.

1.1.4 Δημιουργία μιας παγκόσμιας νομικής τάξης

Η παγκοσμιοποίηση πρέπει βαθμιαία να ενσωματωθεί σε μια παγκόσμια νομική τάξη, που θα στηρίζεται σε έναν Παγκόσμιο Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Μακροπρόθεσμα πρέπει να αναδυθεί μια αντίληψη παγκόσμιας υπηκοότητας, με βάση τα δικαιώματα που είναι κοινά για όλους τους ανθρώπους. Αυτά τα δικαιώματα υπάρχουν στα χαρτιά- στην Οικουμενική Διακήρυξη των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και στα σύμφωνα για τα ατομικά- πολιτικά δικαιώματα και για τα οικονομικά – κοινωνικό- πολιτιστικά δικαιώματα. Όλα αυτά τα

δικαιώματα πρέπει εντέλει να ενοποιηθούν σε ένα σύνολο και να γίνουν πραγματικότητα σε όλους.

Λόγω της παγκοσμιοποίησης, ο κόσμος χρειάζεται ρυθμίσεις σε πολλούς τομείς. Στους τομείς αυτούς περιλαμβάνονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα κοινωνικά και εργασιακά δικαιώματα, η φορολογία, τα χρηματοοικονομικά, η μετανάστευση, το περιβάλλον, η εγκληματικότητα, το εμπόριο, οι επενδύσεις, η πνευματική ιδιοκτησία, ο ανταγωνισμός, οι βιοτεχνολογίες και το ηλεκτρονικό εμπόριο. Σε κάποιους τομείς η πρόοδος είναι μεγαλύτερη απ' ό,τι σε άλλους, και θα πρέπει να επιταχυνθεί.

1.1.5 Μεταρρύθμιση του διεθνούς χρηματοοικονομικού συστήματος

Αν και έγινε μια πολλά υποσχόμενη αρχή μετά την ασιατική οικονομική κρίση, η διαδικασία μεταρρυθμίσεων έχει περιοριστεί σε λίγους επίσημους κύκλους. Φιλόδοξες προτάσεις παραμερίστηκαν. Η μεγάλωση μεταρρύθμιση παραμένει όσο σημαντική ήταν πάντα.

1.1.6 Οι προτάσεις μας για την μεταρρύθμιση επιδιώκουν:

Να αντιμετωπίσουν την αλλοίωση της αποστολής του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

- Να εξισορροπήσουν εκ νέου και να βελτιώσουν τον τρόπο διοίκησης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.
- Να ενισχύσουν την εποπτεία και τα διεθνή πρότυπα.
- Να ανοίξουν ένα δρόμο για περιφερειακές συμφωνίες και ποικίλες πηγές συμβουλών.
- Να επιτρέψουν προσωρινούς περιορισμούς στην απελευθέρωση του κεφαλαίου μέσα σε ορισμένες συνθήκες.
- Να διαχωρίσουν τα καθήκοντα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου από εκείνα της Παγκόσμιας Τράπεζας.
- Να εξασφαλίσουν τη σωστή εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα.
- Να αναβαθμίσουν το ρόλο του Φόρουμ για την Οικονομική Σταθερότητα

1.1.7 Παροχή παγκόσμιων δημόσιων αγαθών

Η έννοια των παγκόσμιων αγαθών παίρνει τη μορφή ενός πολλά υποσχόμενου σχεδίου. Εάν προχωρήσει επιτυχώς τα επόμενα χρόνια, μπορεί να δημιουργήσει νέο χώρο για παγκόσμιες δημόσιες πολιτικές για πολλά ζητήματα. Θα χρειαστεί διεθνής συναίνεση – και αυτό θα απαιτήσει περαιτέρω διάλογο, που πρέπει να ενθαρρυνθεί και να εμπλουτιστεί. Η σύνδεση μεταξύ παγκόσμιων δημοσίων αγαθών και παγκόσμιας διακυβέρνησης πρέπει να διευρυνθεί και να διευκρινιστεί περαιτέρω.

1.1.8 Επίτευξη παγκόσμιας ανάκαμψης

Τέλος, για να προσεγγίσει η παγκόσμια κοινότητα την κατάστροφη και το συντονισμό οικονομικών πολιτικών σε διεθνές επίπεδο, πρέπει να κατανοήσει το σύνολο των επιπτώσεων της αυξανόμενης οικονομικής μας αλληλεξάρτησης – μέσω του εμπορίου, των επενδύσεων και της διακίνησης του χρήματος. Η ίδια διαδικασία, μολονότι πιο προχωρημένη, είναι ορατή και σε επίπεδο Ε. Ε. Η ισχυρή, βιώσιμη και σταθερή οικονομική ανάπτυξη θα αποτελέσει ουσιώδη παράγοντα στον αγώνα κατά της φτώχειας και της απομόνωσης παγκοσμίως.

1.2 Ο ΚΟΣΜΟΣ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΜΙΑ ΝΕΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΑΞΗ

Στη δεκαετία του '90 θα μπορούσε λογικά να θεωρήσει κανείς εφικτή την επιδίωξη ενός παγκόσμιου προοδευτικού, οικονομικού κι κοινωνικού πολιτικής προγράμματος – έστω και εάν θα ήταν δύσκολος ο συμβιβασμός μεταξύ των συγκρουόμενων συμφερόντων. Η δεκαετία έληξε με τη Σύνοδο της Χιλιετίας των ΗΕ και την συμφωνία πάνω σε μια εξαιρετικά φιλόδοξη, κοινωνικά προοδευτική διακήρυξη, μέσω της οποίας 189 πολιτικοί ηγέτες ενώθηκαν γύρω από ένα κοινό, παγκόσμιο πρόγραμμα για την επόμενη δεκαπενταετία.

Από τότε έχουν αλλάξει δραματικά τα θεμελιώδη στοιχεία της διεθνούς πολιτικής. Η υπερατλαντική σχέση ΕΕ- ΗΠΑ, μια σημαντική κινητήρια δύναμη για την παγκόσμια πρόοδο, είναι τεταμένη. Η τρέχουσα αμερικανική κυβέρνηση έχει σε πολλές περιπτώσεις στρέψει τα νώτα σε πολυμερείς δεσμεύσεις, ακόμη κι για εξαιρετικά σημαντικά παγκόσμια ζητήματα. Αυτό ισχύει τόσο σχετικά με την άρνηση της να υπογράψει το πρωτόκολλο του Κιότο όσο και σχετικά με την εναντίωση της στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου

ξεσήκωσαν σε ολόκληρο τον κόσμο, όπως στις ΗΠΑ, φωνές που ζητούσαν η δράση των πρωταρχικών αιτιών της τρομοκρατίας να είναι τουλάχιστον τόσο έντονη, όσο εκείνη εναντίον των τρομοκρατικών δραστηριοτήτων και δικτύων. Ωστόσο, οι ελπίδες για την ενίσχυση ενός φιλόδοξου παγκόσμιου οικονομικού και κοινωνικού προγράμματος γρήγορα διαλύθηκαν, παρ' ότι η ανάγκη γι' αυτό είναι τώρα επιτακτικότερη από ποτέ.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να αντιμετωπίσει την πρόσκληση πρώτα και κυρίως ανοικοδομώντας τη συνεργασία της με τις ΗΠΑ. Το πλαίσιο πρέπει να είναι ένα κοινό παγκόσμιο, προοδευτικό πρόγραμμα που θα βασίζεται στην κοινή επιθυμία να αντιμετωπίσουν δραστικά στη ρίζα τους οι παγκόσμιες ανισότητες, με μακροπρόθεσμη οπτική και στο πλαίσιο της πολυμέρειας. Επίσης, η ΕΕ πρέπει να ξεκινήσει ένα στερεό διάλογο με άλλους παγκόσμιους παράγοντες για να προωθήσει ένα τέτοιο πρόγραμμα.

Η παγκόσμια σταθερότητα δεν πρόκειται να επιτευχθεί απλώς μέσω στρατιωτικής ενίσχυσης και προληπτικών πολέμων εναντίον κρατών-παριών. Η στρατιωτική επέμβαση δεν μπορεί να ποτέ να αποκλειστεί : ορισμένες περιπτώσεις αποτελεί τη μόνη επιλογή. Ωστόσο, η αμυντική ικανότητα πρέπει να αποτελεί αξιόπιστο κομμάτι μια ευρύτερης πολιτικής για την ασφάλεια, όχι να είναι ο κύριος πυλώνας της.

Χρειάζεται ανάληψη προληπτικής πολιτικής δράσης. Η εμπειρία διδάσκει την ανάγκη ύπαρξης μιας ευρύτερης έννοιας της ασφάλειας, κάτω από μια προσέγγιση προληπτικής πολιτικής. Αυτό σημαίνει δραστηριοποίηση εναντίον των απειλών πριν αυτές μετατραπούν σε κρίσεις, μέσω της αντιμετώπισης των πρωταρχικών αιτιών της έλλειψης σταθερότητας και ασφάλειας.

Η προληπτική δράση πρέπει να είναι πρώτα και κυρίως μη στρατιωτική. Αλλά δε θα πρέπει να αποκλείσουμε τη στρατιωτική επέμβαση, διότι σε ορισμένες περιπτώσεις αυτή αποτελεί τη μοναδική διαθέσιμη επιλογή. Η Ευρώπη θα πρέπει να ενισχύσει τις στρατιωτικές της δυνατότητες. Χρειάζεται κοινή δράση από τα κράτη με πολυμερή προσέγγιση. Η ΕΕ θα πρέπει να προωθήσει ενεργά στους διεθνείς εταίρους της και στα ΗΕ ένα ευρύ προοδευτικό πρόγραμμα. Γι' αυτό χρειάζεται επίσης να ενισχύσει τη δική της ενότητα γύρω από ένα κοινό, παγκόσμιο όραμα. Η κοινή κληρονομιά της ιστορίας μας και των επιτευγμάτων μας- η οποία γέννησε μια νέα Ευρώπη – θα πρέπει να είναι μόνιμη πηγή έμπνευσης για όλους τους Ευρωπαίους.

Γεφυρώνοντας την απόσταση μεταξύ παγκόσμιων απαιτήσεων και παγκόσμιων πολιτικών.

1.2.1 Η ενίσχυση της Ευρώπης

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα αναδυθεί ως μείζων πολιτικός παράγοντας σε παγκόσμιο επίπεδο μόνο εάν συνδυάσει επιτυχώς εσωτερική και εξωτερική ισχύ. Εσωτερικά, η παγκοσμιοποίηση πρέπει να καταστεί κινητήρια δύναμη για κοινωνική και οικονομική πρόοδο προς όφελος όλων των Ευρωπαίων. Η παγκοσμιοποίηση πρέπει να βασιστεί σταθερά στην περιβαλλοντική ευθύνη και την πολιτιστική ποικιλία και αναγνώριση. Εξωτερικά, η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να εξοπλιστεί, από πολιτική και θεσμική άποψη, ώστε να προωθήσει ένα προοδευτικό παγκόσμιο πρόγραμμα. Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι αυτές οι εσωτερικές και εξωτερικές πτυχές αποτελούν μέρος ενός ενιαίου στόχου και ότι αλληλοϋποστηρίζονται.

1.2.2 Ενδυνάμωση του Ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου

Για να μετατραπεί η παγκοσμιοποίηση, από απειλή εναντίον του οικονομικού και κοινωνικού μας μοντέλου, σε μια οικονομική και κοινωνική ευκαιρία, χρειαζόμαστε ένα νέο πρόγραμμα εσωτερικής πολιτικής, που θα περιλαμβάνει:

Την εκ νέου ενεργοποίηση και διερεύνηση της στρατηγικής της Λισσαβόνας για περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας, κοινωνική συνοχή, μεγαλύτερη ανάπτυξη και υγιές περιβάλλον μέσω:

- Της σημαντικής βελτίωσης των επιπέδων εκπαίδευσης και κατάρτισης, ώστε οι άνθρωποι να εφοδιαστούν κατάλληλα για να αντεπεξέλθουν στις αλλαγές και να ενδυναμωθούν ώστε να αναπτύξουν το δυναμικό τους σε έναν ανοιχτό κόσμο.
- Της δημιουργίας νέας γνώσης και καινοτομίας μέσω αυξημένων επενδύσεων τόσο στη δημόσια όσο και στην ιδιωτική έρευνα.
- Της σύνδεσης της στρατηγικής της Λισσαβόνας με το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, με την παροχή λεπτομερών για τις εθνικές στρατηγικές ανάπτυξης στα εθνικά προγράμματα σταθερότητας. Αυτό θα αποτελούσε τη βάση για μια πραγματικά συντονισμένη στρατηγική οικονομικής πολιτικής,

ικανή να δημιουργήσει έως και 11 εκατομμύρια νέες θέσεις εργασίας έως το 2010.

- Της διασφάλισης ότι οι εθνικές κυβερνήσεις θα εφαρμόσουν τις δεσμεύσεις της στρατηγικής της Λισσαβόνας αποτελεσματικά, αν χρειασθεί και μέσω θεσμικών αλλαγών.
- Της ανάληψης συντονισμένης δράσης για βιώσιμους τρόπους παραγωγής και κατανάλωσης ώστε να διαρραγεί η σύνδεση μεταξύ της οικονομικής ανάπτυξης και της κατάχρησης των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος-ιδιαίτερα μέσω περισσότερων επενδύσεων στις φιλικές προς το περιβάλλον τεχνολογίες.
- Την αλλαγή με κοινωνική ευθύνη, ώστε να εξασφαλιστεί η αναπόφευκτη αναδιάρθρωση της βιομηχανίας θα γίνει με κοινωνική ευθύνη. Αυτό θα περιλαμβάνει τη βελτίωση του χρόνου και της ποιότητας των πληροφοριών και των διαβουλεύσεων με το εργατικό δυναμικό, καθώς και της αποδοτικότητας των κοινωνικών προγραμμάτων.

Ένα κοινό ευρωπαϊκό πρόγραμμα δράσης για την αντιμετώπιση του θέματος της μετανάστευσης. Αυτό θα βασίζεται σε οικουμενικές αξίες, σε μία κοινή πολιτική ασύλου και μετανάστευσης θεμελιωμένη στην αρχή της μη διάκρισης, σε έναν αποφασιστικό αγώνα κατά της μαύρης εργασίας, της σωματεμπορίας, της παράνομης μετανάστευσης και του διεθνούς εγκλήματος, σε μια γνήσια πολιτική ένταξης για την προώθηση μιας ενωμένης κοινωνίας, σε μεγαλύτερη βοήθεια προς τις περιοχές από τις οποίες προέρχονται οι μετανάστες και σε μια ενεργή και συνεκτική αναπτυξιακή πολιτική για τις φτωχές χώρες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

Η παγκόσμια οικονομική και πολιτική κατάσταση στη δεκαετία που ακολούθησε χειροτέρευσε, οι τοπικές συρράξεις και οι εθνικές εξεγέρσεις απείλησαν πολλές φορές τις τοπικές ισορροπίες των συστημάτων, τα εθνικά οικονομικά συστήματα αποδομούνται προς χάριν της συγκεντροποίησης των πόρων στη Δύση, η φτώχεια μεγαλώνει με τον ίδιο ρυθμό που μεγαλώνει και ο πλούτος, αλλά η έκταση που καταλαμβάνει ανά τον πλανήτη είναι πολύ μεγαλύτερη. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, μακριά από το γεγονός να αποτελούν μια ενιαία και ομοιογενή ολότητα, αγωνίζονται να εξαγάγουν το σύστημα των ελεύθερων αγορών και στις πιο απόμερες γωνίες του πλανήτη, εφαρμόζοντας την πολιτική της Pax Americana, ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθεί να ωφεληθεί από τις συνέπειες. Η οικονομική και πολιτική θέση των ΗΠΑ στον παγκόσμιο χάρτη ισχύος έχει ενισχυθεί κατά την τελευταία δεκαετία του 20ου αιώνα.

Στο εξωτερικό τμήμα του πρωτείου της πολιτικής ισχύος είναι εξίσου βαρύ. Ο ρόλος του διεθνούς χωροφύλακα που έχει αναλάβει η στρατηγική της αποκλειστικής δύναμης έχει μειώσει το γόητρο του αμερικανικού τρόπου ζωής και οι κατ' επιλογήν στρατιωτικές επεμβάσεις την δημιουργούν αντικινήματα στην παγκοσμιοποίηση.

Στη συνέχεια θα περιγράψουμε συνοπτικά (γιατί δεν γίνεται αλλιώς), περιεκτικά όμως, τα κύρια στοιχεία των διάφορων θεωριών για τα περιεχόμενα της παγκόσμιας οικονομικής συγκυρίας. Πριν όμως από αυτό είναι αναγκαίες ορισμένες βασικές παρατηρήσεις:

Η παγκοσμιοποίηση με την έννοια της εμπορικής επέκτασης δεν είναι καινούργιο φαινόμενο. Από το στάδιο ακόμα του ανταγωνιστικού καπιταλισμού δια μέσου του εμπορίου το καπιταλιστικό σύστημα ανέπτυξε παγκόσμια διάσταση. Στην πρώτη μονοπωλιακή φάση τις εμπορικές δραστηριότητες συμπλήρωσαν και οι παραγωγικές δραστηριότητες, δηλαδή αυτό που εννοούμε με την ερμηνεία του φαινομένου των άμεσων παραγωγικών επενδύσεων στο εξωτερικό.

Στη σημερινή φάση της καπιταλιστικής ωρίμανσης και επειδή η κερδοφορία των δύο προηγούμενων φάσεων, εμπορική και παραγωγική, ήδη έχει αρχίσει να μειώνεται δραματικά, αναπτύσσονται οι πτυχές της χρηματιστηριακής οικονομίας και της κεφαλαιακής ολοκλήρωσης.

Η παγκοσμιοποίηση με την έννοια της επέκτασης των καπιταλιστικών και εμπορευματικών σχέσεων παραγωγής σε ολόκληρο τον κόσμο είναι δυνατόν να συμβεί, αλλά μόνο στη σφαίρα της φαντασίας. Οι περισσότερες χώρες του πλανήτη βρίσκονται πολύ μακριά από την εμπορευματοποίηση των κοινωνικών διαδικασιών, την παραγωγή ανταλλάξιμων προϊόντων, τις ολοκληρωμένες αγορές κεφαλαίου και τις ασπίδες των παραγωγικών συστημάτων. Πολύ δε περισσότερο η ταξική σύνθεση και η κοινωνική διαστρωμάτωση ουδόλως μπορεί να συγκριθεί με τις ανάλογες κοινωνικές κωδικοποιήσεις των ανεπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών. Συνεπώς, η παγκοσμιοποίηση με την οικονομική σημασία των περιεχομένων των καπιταλιστικών κοινωνιών είναι αδύνατο να ισχύσει σε κοινωνίες με ιεραρχικές δομές καστών και κοινωνικές διακρίσεις που στηρίζονται σε μεταφυσικούς θεσμούς θεοσοφικής ιδεολογίας.

Η παγκοσμιοποίηση θεωρείται ως μία τάση που αναπτύσσεται σε επίπεδα που δεν είναι σε θέση να επηρεάσουν τις ουσίες των κοινωνικών δομών των χωρών και πολύ περισσότερο τις πολιτισμικές ταυτότητες και τις ιδεολογικές διαβαθμίσεις. Όσο και αν είναι επιθυμητό για την κυρίαρχη Δύση να εξαγάγει το δικό της υπόδειγμα κοινωνικής αναφοράς στον άλλο κόσμο, όσο και αν επιθυμεί να μετατραπεί σε καθαρό καθρέφτη της εικόνας των άλλων, εκείνο που κατορθώνει είναι να προσεταιρίζεται ένα μικρό μόνο μέρος των κυρίαρχων τάξεων των εξαρτημένων χωρών, το οποίο αλλοιώνει, διαβρώνει και χρησιμοποιεί ως γέφυρα εμπορικής επικοινωνίας και ανταλλαγής. Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε μαζί με άλλους πως η παγκοσμιοποίηση είναι μια χίμαιρα ή ένα ιδεολογικό μέσο με το οποίο επιχειρείται η εξάρθρωση των πολιτιστικών εμποδίων που αντιτάσσουν οι χώρες, προκειμένου να αποκρούσουν τα κύματα καταναλωτικής επίθεσης που τροφοδοτεί η δυτική καπιταλιστική μηχανή, παρά μια διαδικασία οικονομικής ολοκλήρωσης. Όμως η τάση αυτή της πλανητικής επέκτασης δεν είναι οπωσδήποτε μια απόφαση που απορρέει από τη βούληση των πολιτικών ή των κυβερνήσεων της Δύσης. Είναι αντίθετα μια διαδικασία που προκύπτει από τα διαρθρωτικά περιεχόμενα των οικονομικών τρόπων συσσώρευσης της παρούσας περιόδου της καπιταλιστικής ωρίμανσης.

Το ευρωπαϊκό πρότυπο είναι προσανατολισμένο προς την επιτυχία διαφορετικών και συχνά ανταγωνιστικών στόχων. Υψηλοί μισθοί, κοινωνική προστασία, απασχόληση και εξωτερική ανταγωνιστικότητα συνυπάρχουν με επιδιώξεις αύξησης του εθνικού προϊόντος. Όμως δεν είναι δυνατόν να συνεχισθεί αυτή η πορεία του ευρωπαϊκού οικονομικοκοινωνικού μείγματος, γιατί οι άλλοι

ανταγωνιστές διαθέτουν χαμηλότερο εργασιακό κόστος, πράγμα που μειώνει την ανταγωνιστική ωφέλεια. Το δίλημμα που τίθεται είναι υψηλότερος ρυθμός μεγέθυνσης με χαμηλότερους μισθούς και απορύθμιση των πολιτικών κοινωνικής προστασίας ή αύξηση των ρυθμών μεγέθυνσης και αντιμετώπιση της ανεργίας – κατά έναν, όμως, μερικό τρόπο. Οι πολιτικές των σημερινών κυβερνήσεων δείχνουν να προσανατολίζονται προς την αντιμετώπιση του διλήμματος με την απορύθμιση της προστασίας των μισθωτών σχέσεων και τη μείωση των αμοιβών εργασίας, αφού έτσι και αλλιώς αυτή υποκαθίσταται από την εισαγωγή μεθόδων προηγμένης τεχνολογίας.

Η συσσώρευση θα αντιμετωπίσει τη χαμηλή κερδοφορία μέσω της ανταγωνιστικότητας, όσο αυτό είναι εφικτό, γιατί πάντα θα υπάρχουν ανταγωνιστές με χαμηλότερο κόστος παραγωγής και η ανταγωνιστική εξίσωση θα τείνει να ισορροπεί προς τα κάτω. Το συμπέρασμα είναι πως, είτε έτσι είτε αλλιώς, η τεχνολογία επιτίθεται ευθέως στην παραδοσιακή εργασία και αργά ή γρήγορα εκείνο που θα πρέπει να επιδιώκεται είναι η προσαρμογή στο χρόνο εργασίας δια της μειώσεώς του. Σήμερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση η ανεργία, η φτώχεια και το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού εμφανίζουν οξύτερες αιχμές από εκείνες που υπάρχουν στην Αμερική. Το ευρωπαϊκό μοντέλο βρίσκεται σε άμυνα, οι θεσμικές δομές των κοινωνιών εμφανίζουν μεγάλη ανελαστικότητα σε ρυθμιστικές προσαρμογές, με βάση την ανταγωνιστικότητα, και η νομισματική ενοποίηση δεν αποδίδει μέχρι στιγμής τα προσδοκώμενα.

Η παγκοσμιοποίηση των αγορών έτσι όπως εμφανίζεται σήμερα, δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια διάρθρωση των συστημάτων με μορφή κέντρου-ημιπεριφέρειας και περιφέρειας. Ο Βαρελσταϊν πιστεύει πως υπάρχει ένα και μοναδικό παγκόσμιο σύστημα, αυτό του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, στο πλαίσιο του οποίου οι πάντες, δηλαδή όλες οι κοινωνίες, οι κυβερνήσεις, οι τάξεις, τα νοικοκυριά και τα άτομα είναι υποχρεωμένα να ενταχθούν και να καθορισθούν. Στο πλαίσιο αυτού του μοναδικού συστήματος εμφανίζονται όλες οι ανισότητες και οι κοινωνικές αντιθέσεις, τις οποίες παράγει η ένταξη στο καπιταλιστικό σύστημα. Τα βασικά χαρακτηριστικά της παγκόσμιας καπιταλιστικής οικονομίας είναι τρία: Πρώτο, το ότι κυριαρχείται από μία μοναδική αγορά η οποία διαπνέεται από τη μεγιστοποίηση του κέρδους. Δεύτερο είναι η ύπαρξη μιας σειράς κρατικών δομών που έχουν σκοπό την παρεμπόδιση της ελεύθερης λειτουργίας των αγορών προκειμένου να βελτιώσουν τις προοπτικές κέρδους των εσωτερικών κυρίαρχων ομάδων τους. Τρίτο στοιχείο που προσδιορίζει την παγκόσμια καπιταλιστική διάρθρωση είναι ο τρόπος ιδιοποίησης

της παραγόμενης υπεραξίας (πλεονάσματος), η οποία τώρα δεν μοιράζεται ανάμεσα στις εθνικές κοινωνικές κυρίαρχες τάξεις, αλλά πηγαίνει σε τρία διεθνή επίπεδα εξάρτησης, εκείνα των κυρίαρχων κρατών των επιπέδων της ημιπεριφέρειας και της περιφέρειας. Η οικοδόμηση του παγκόσμιου οικονομικού χώρου είναι η διαδικασία εκείνη που παράγει τις εσωτερικές αντιθέσεις στο εσωτερικό των κρατών, οι οποίες με τη σειρά τους οξύνουν τις συνθήκες ανισορροπίας.

Το σύστημα της παγκοσμιοποίησης των αγορών, ως μοναδικό σύστημα οικονομικής παραγωγής, μέσα από διαδοχικές αναδιαρθρώσεις προσπαθεί να επεκταθεί και να κυριαρχήσει. Όμως αν αυτό είναι μια τάση για ολοκλήρωση, μια δεύτερη είναι αυτή της αποδόμησης. Πολλά κινήματα ανά τον κόσμο που παίρνουν διάφορες μορφές κατά καιρούς, αντιδυτικές, αντινεωτερικές, φονταμενταλιστικές, νεοεθνιστικές κλπ., απειλούν τη διαδικασία της καπιταλιστικής ολοκλήρωσης. Τελικά ο Βάλερσταϊν πιστεύει ότι το παγκόσμιο σύστημα απειλείται με κατάρρευση.

Ο όρος παγκοσμιοποίηση δεν είναι δόκιμος. Οι νέες τεχνολογίες μετατρέπουν την οιονεί δυνατότητα της παγκόσμιας επικοινωνίας σε εφικτή εξελισσόμενη πραγματικότητα. Συνεπώς, σε ένα πρώτο επίπεδο αφαίρεσης θα μπορούσαμε να μιλούμε για παγκοσμιότητα πληροφορικής επικοινωνίας, εμπορικής ανταλλαγής, πολιτιστικής σύζευξης. Αντίθετα, ο όρος παγκοσμιοποίηση κρύβει επιμελώς ένα περιεχόμενο που ταυτίζεται με τη δυτικοποίηση ή την αμερικανοποίηση του κόσμου. Δηλαδή, ένα κοινωνικό μοντέλο οργάνωσης, μία κουλτούρα οικονομικών συναλλαγών, ένα αξιακό σύστημα προτύπων. Είναι εύλογο πως ένας τύπος στρατηγικής γεωπολιτικής επέκτασης, όπως αυτός, είναι αδύνατο να στεφθεί με επιτυχία.

Με λίγα λόγια, μπορούμε να ορίσουμε την Παγκοσμιοποίηση ως μια φορμαλιστική μεταφορά του κοινωνικού υποδείγματος των δυτικών κοινωνιών προς τον υπόλοιπο κόσμο, με μέσο πολλές φορές την οικονομική βία του κερδοσκοπικού κεφαλαίου, τη στρατιωτική χρήση μέσων εκφοβισμού, την πολιτιστική αλλοίωση των εθνικών περιοχών και την αποκοπή των παραδόσεων από τις καταγωγικές ρίζες μέσω της βιομηχανοποίησης των πολιτιστικών συμβόλων.

2.1 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΤΗΤΑΣ

Τα πλεονεκτήματα που προέρχονται από την παγκοσμιότητα και τα μειονεκτήματα που προέρχονται από την παγκοσμιοποίηση πηγάζουν από το ίδιο αναφορικό πεδίο, εκείνο της τεχνολογικής προόδου. Απλώς παίρνουν δυο κατευθύνσεις συχνά αντίθετες και θα λέγαμε πως η νομιμοποίηση τους στην πολιτική σφαίρα διακρίνει την Αριστερά από τη Δεξιά σε παγκόσμια κλίμακα.

Ο κατάλογος των πλεονεκτημάτων που προκύπτουν από την παγκοσμιότητα είναι μακρύς και αφορά ολόκληρο τον κόσμο.

Συνοπτικά αναφέρονται:

- ✓ Μακροπρόθεσμη μακροοικονομική ισορροπία των οικονομικών συστημάτων μέσω της ορθολογικής διασποράς της παγκόσμιας ζήτησης.
- ✓ Μείωση των τιμών των καταναλωτικών και κεφαλαιακών αγαθών προς όφελος των καταναλωτών όλων των αγορών όταν οι παραγωγές τους στηρίζονται στην αξιοποίηση άφθονων παραγωγικών συντελεστών.
- ✓ Άμβλυνση των τοπικών αντιπαραθέσεων που οφείλονται στην οικονομική αποστράγγιση των τοπικών οικονομικών πόρων.
- ✓ Αντιμετώπιση των φαινομένων της φτώχειας και του αποκλεισμού τόσο στο δυτικό κέντρο όσο και στην ανατολική περιφέρεια.
- ✓ Εξύψωση των επιχειρηματικών δεξιοτήτων των παραγόντων όλων των περιοχών και κυρίως του ανθρώπινου δυναμικού.
- ✓ Πολιτιστική και συνειδησιακή ανάπτυξη των ανθρώπων μέσω των πολιτικών θετικής διασταύρωσης.
- ✓ Ενίσχυση των εκπαιδευτικών μηχανισμών και των ικανοτήτων μάθησης μέσω της επιστημονικής και τεχνολογικής προόδου.
- ✓ Ορθολογική και οικολογική εκμετάλλευση των φυσικών και ανθρώπινων πόρων.
- ✓ Διαμόρφωση κοινωνικών παγκόσμιων μοντέλων που στηρίζονται στην πολυμορφικότητα, την πολιτισμική ποικιλία και τη διαφορετικότητα των προτιμήσεων και των επιλογών.

Το μοντέλο αυτό στηρίζεται πάνω στις αρχές της αναλογικής συνεργασίας, της αλληλεγγύης και του δημιουργικού ανταγωνισμού. Είναι ένα μοντέλο το οποίο απαντάται παντού, σε όλα τα είδη της φύσης και της φυσικής εξέλιξης, σε όλα τα λειτουργικά συστήματα των ζώντων οργανισμών και των διαφόρων μορφών

οργάνωσης. Είναι ευέλικτο και προσαρμοστικό στις μεταβαλλόμενες συνθήκες, βρίσκεται πάντα κοντά σε συνθήκες ευσταθούς ισορροπίας, στηρίζεται στη νόηση, τη συνείδηση του ανθρώπου και στον κανόνα της ορθολογικής επιλογής. Ένα μοντέλο συνεργασίας αντέχει πάντοτε περισσότερο στο χρόνο από ένα μοντέλο θανάσιμου ανταγωνισμού. Είναι δε αντίθετο στο δαρβινικό κανόνα της ανταγωνιστικής επιβίωσης, που στηρίζεται στο ένστικτο της επιβίωσης και της συντήρησης των ωίκων ειδών.

Στο πρότυπο αυτό τα στοιχεία του ανταγωνισμού που είναι δυνατόν να εντοπιστούν δεν αποβλέπουν στην εξουδετέρωση και τον αφανισμό, αλλά στην ισορροπία και στην αποφυγή ακροτητών.

«Έχει δοθεί μεγαλύτερη δημοσιότητα στον ανταγωνισμό, κατά τον οποίο κερδίζει ο ισχυρότερος, παρά στη συνεργασία. Αλλά ορισμένοι φαινομενικά ασθενέστεροι οργανισμοί επιβίωσαν μακροπρόθεσμα αποτελώντας τμήμα συνεργαζόμενων συλλογών, ενώ οι αποκαλούμενοι ισχυροί, που δεν έμαθαν ποτέ το τέχνασμα της συνεργασίας κατέληξαν στο σωρό των απορριμμάτων της εξέλιξης και εξαφανίστηκαν.»³

Η χρηματοοικονομική παγκοσμιοποίηση οξύνει τις εθνικές και κοινωνικές αντιθέσεις, αυξάνει τις εισοδηματικές ανισορροπίες και ανισότητες, προκαλεί τοπικές και εθνικές εξεγέρσεις.

2.2 ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Είναι βέβαιο πως το κοινωνικό πρότυπο της Βόρειας Αμερικής προκαλεί το θαυμασμό σε πολλούς λαούς, αλλά και την απόρριψη από άλλους. Η επιδίωξη της επίσημης Αμερικής να εξαγάγει το δικό της κοινωνικό μοντέλο σε άλλες περιοχές του πλανήτη με διαφορετικές ιστορικές μεταβολές, κοινωνικές δομές και πολιτισμικά πρότυπα, προκειμένου να ενισχύσει τις οικονομικές και εμπορικές της απολαβές, είναι ιστορικά πρωτότυπο και πολιτικά επικίνδυνο.

Το μοντέλο αυτό καθορίζεται κυρίως από τους κανόνες της ελεύθερης αγοράς, της ελεύθερης μετακίνησης των παραγωγικών συντελεστών, την αντιπροσωπευτική

³ Lynn Margulis, «Microkosmos – Ταραγμένος καθρέπτης», John Briggs / David Peat.

δημοκρατία, την ανεξιθρησκία, την ατομική επιλογή των ηθικών προτιμήσεων και επιλογών. Καθορίζεται ακόμα από φαινόμενα υψηλής κοινωνικής παραβατικότητας, οργανωμένο έγκλημα, υψηλού βαθμού ταξικές και ατομικές ανισότητες, βίαιες συγκρούσεις εθνοτικών ομάδων, ατομικές και συλλογικές αυτονομήσεις έξω από τα κανονιστικά λειτουργικά πλαίσια. Καθορίζεται από συμπεριφορές ατομικής και μαζικής κατανάλωσης περιττών εμπορευμάτων, μέσω της οποίας επιδιώκεται η αναγνώριση, η ευυποληψία και η συγκέντρωση δύναμης. Επιδιώκεται τέλος η ανάληψη της οικονομικής και πολιτικής ηγεσίας μέσω χρήσεως θεμιτών και αθέμιτων εργαλείων προβολής και επιβολής. Η πλευρά της νεωτερικότητας αυτών των κοινωνιών θεωρεί πως η νομιμοποίηση τους στηρίζεται στη θεσμική κυριάρχηση των ηγεμονικών ομάδων έναντι των αρχόμενων με έναν τρόπο που τις περισσότερες φορές εγγίζει (αν δεν καταστρέφει) τα όρια της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και ελευθερίας.

Είναι γνωστό πως το μοντέλο αυτό είναι συγκροτημένο ιστορικά. Διά μέσου αλληπάλληλων φάσεων, και επαναστατικών συμπεριλαμβανομένων, η Ιστορία διαμόρφωσε πρόσφατα το δυτικό κοινωνικό ημισφαίριο κάτω από την έλξη και την άπωση του καπιταλιστικού συστήματος. Όμως μια άλλη Ιστορία διαμόρφωσε κάτι διαφορετικό στην άλλη πλευρά του πλανήτη, αδιάφορο αν είναι καλύτερο ή χειρότερο. Και όπως τα ανθρώπινα επιβάλλουν το σεβασμό του προϊόντος της «δυτικής» Ιστορίας, τα ίδια δικαιώματα επιβάλλουν τον ίδιο σεβασμό και στο αποτέλεσμα της «ανατολικής» Ιστορίας. Και στις δύο περιπτώσεις κοινή προϋπόθεση είναι η ευρύτερη αποδοχή και η ενεργητική συμμετοχή των λαών.

Η ίδια η θέληση για εξαγωγή του μοντέλου αποτελεί ένα καθοριστικό μειονέκτημα. Ακόμα προστίθενται:

- ✓ Αναταραχές, ανισορροπίες και κρίσεις στις οικονομίες των ασθενέστερων χωρών ένεκα της ελεύθερης κίνησης του βραχυπρόθεσμου κερδοσκοπικού κεφαλαίου.
- ✓ Η κυριαρχία του χρηματιστηριακού κεφαλαίου έναντι του παραγωγικού προσβάλλει και εξασθενεί τα παραγωγικά συστήματα όλων των οικονομιών, ακόμα και των πιο εύρωστων.
- ✓ Βραχυπρόθεσμες νομισματικές αποφάσεις δημιουργούν μακροπρόθεσμες παραγωγικές κρίσεις. Η συγκέντρωση των κεφαλαίων στους κερδοσκοπικούς τομείς αποστραγγίζουν τις παραγωγικές δομές, με αποτέλεσμα να

ελαχιστοποιούνται οι αποδόσεις τους και να δημιουργούνται μεγάλες ανισότητες στα εισοδήματα και τον πλούτο.

- ✓ Η οικονομική και κυρίως η νομισματική κεντρικότητα του συστήματος μαγνητίζει και κατόπιν απαξιώνει τεχνικά όλους τους τομείς της κοινωνίας. Ειδική σημασία εντοπίζεται στον πολιτιστικό τομέα, ο οποίος επιχειρείται να ομοιογενοποιηθεί. Η βιομηχανική συμβολοποίηση των πολιτιστικών στοιχείων των διαφόρων κοινωνιών απειλεί ευθέως τις παραδόσεις και τις δομές ηθικής και ιδεολογίας πάνω στις οποίες είναι χτισμένες.
- ✓ Η αναπτυσσόμενη τάση της παγκοσμιοποίησης έχει καταφέρει να δημιουργήσει ένα παγκόσμιο οικονομικό σύστημα, το οποίο είναι στηριγμένο πάνω στο τυχαίο, το απρόβλεπτο και το βραχυπρόθεσμο. Η μεγάλη αλληλεξάρτηση ωστόσο των διαφόρων πεδίων δεν στηρίζεται στη συνεργασία και στο αμοιβαίο όφελος, όπως στην παγκοσμιότητα, αλλά στον εξουθενωτικό ανταγωνισμό και στην εξουδετέρωση του αντιπάλου. Το 10% του πληθυσμού θεωρείται ότι κατοικεί στην εύπορη πλευρά του πλανήτη, ενώ τον υπόλοιπο σε «άγονη». Δηλαδή, 500 εκατομμύρια άνθρωποι διαβιών σε αναπτυγμένες οικονομικά περιοχές, ενώ 5,5 δις. σε υπανάπτυκτες. Αλλά η ίδια συμμετρική ανισότητα αναπτύσσεται και στο εσωτερικό της ίδιας της Αμερικής. Ένας άνθρωπος (ο Μπιλ Γκέιτς) δηλώνει εισόδημα (83 δις δολ. το '99) που είναι ίσα με εκείνα που δηλώνουν 113 εκατομμύρια Αμερικανοί πολίτες. Δομές φρακτάλ εντοπίζονται ακόμα και στην καρδιά του μητροπολιτικού κέντρου της παγκοσμιοποίησης.

Η παγκοσμιοποίηση εξελίσσεται ως τάση μέσω της ανάπτυξης τριών διεθνών ροών. Οι ροές αυτές σχηματίζουν παγκόσμια δίκτυα. Πίσω από την εμφανή εικόνα του κόσμου ένα ταμπλό δικτύων εργάζεται για την εξάπλωση της παγκοσμιοποίησης.

Πρώτο δίκτυο ροών: Το παγκόσμιο εμπόριο όλων των μορφών και όλων των ειδών. Μέσω του δικτύου αυτού μεταφέρονται οι εθνικές αξίες στα μητροπολιτικά κέντρα του κεφαλαίου.

Δεύτερο δίκτυο ροών: Οι στιγμιαίες μετακινήσεις χρηματιστικών κεφαλαίων που ανεβάζουν ή κατεβάζουν κατά το δοκούν τη στάθμη των ρευστών διαθεσίμων.

Τρίτο δίκτυο ροών: οι ενδοεπιχειρησιακές μετακινήσεις των παραγωγικών συντελεστών των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Παρά το σύνθημα περί ελευθερίας των αγορών, αυτές είναι πολύ κλειστές και μάλιστα ελεγχόμενες. Όσο λιγότεροι είναι οι παίκτες στην παγκόσμια οικονομική σκακιέρα τόσο ευκολότερα ελέγχεται το

αποτέλεσμα. Στη διάρκεια του ανταγωνιστικού καπιταλισμού οι ωφέλειες της ανάπτυξης διασπείρονταν αναλογικά σε ολόκληρο το κοινωνικό φάσμα. Στην εποχή των ενδοεπιχειρησιακών δικτύων των πολυεθνικών εταιρειών τα αποτελέσματα της κερδοφορίας αναδιανέμονται μέσα στον κύκλο των ίδιων συμφερόντων. Οι «υπόλοιποι» συγκροτούν τις πλεονάζουσες δομές.

Οι αναλογίες της κερδοφορίας του κεφαλαίου σε παγκόσμια κλίμακα δεν έχουν την τάση να εξισωθούν λόγω της σοβαρής υπονόμευσης της θεωρίας της αξίας. Αυτό είναι και το περισσότερο επικίνδυνο μειονέκτημα της νομισματικής παγκοσμιοποίησης, διότι περιθωριοποιεί τη μαζική εργασία, ην αντικαθιστά με κεφαλαιουχικά αγαθά και επομένως πλήττει τα παραδοσιακά πρότυπα των ανθρώπινων αξιών.

Δυσαναλογίες, ασυμμετρίες, αβεβαιότητες, ανταγωνισμοί εξουδετέρωσης, περιθωριοποίηση και αποκλεισμός είναι τα πρώτα άμεσα αποτελέσματα της υπερσυγκέντρωσης των κεφαλαίων και του πλούτου σε λίγες και μικρές περιοχές του «δυτικού» κόσμου. Η διεθνής οικονομία υπό την επιρροή της παγκοσμιοποίησης μετατρέπεται σε μία παρτίδα σκάκι⁴. Κάθε μέρα απαιτεί και μία άλλη πολιτική για να εξασφαλισθεί μια ανεκτή παγκόσμια μακροοικονομική σταθερότητα. Τα δεδομένα που καλούνται να ρυθμίσουν είναι χιλιάδες σε έναν κόσμο που δεν διαθέτει διεθνείς αποτελεσματικούς ρυθμιστικούς μηχανισμούς.

Θεωρώντας την παγκοσμιοποίηση ως τάση επέκτασης των αγορών από τη δύση προς την ανατολή και από τον βορρά προς τον νότο, και κυρίως επέκτασης των χρηματαγορών με την έννοια της απελευθέρωσης των εμποδίων για τη μετακίνηση των κεφαλαίων, οι νομισματικές πολιτικές θα ενταθούν και θα κυριαρχήσουν επί των οικονομικών συστημάτων και των άλλων οικονομικών πολιτικών.

Από πλευράς πολιτικών, η παγκοσμιοποίηση είναι ταυτισμένη με την κυριαρχία της νομισματικής πολιτικής και των προϊόντων ή παραγώγων του κεφαλαίου.

Συνεπώς, εξ ορισμού όλοι εκείνοι και όλες οι χώρες που δεν διαθέτουν λιμνάζοντα κεφάλαια είναι αποκλεισμένοι από τους κανόνες της παγκοσμιοποίησης. Και το ποσοστό αυτών αποκλεισμένων εγγίζει το 80% των χωρών του πλανήτη. Με τους όρους αυτούς η παγκοσμιοποίηση εξελίσσεται σε έναν κλειστό κύκλο χωρών και

⁴ P.Samuelson, εφημερίδα «Καθημερινή», 3/6/01

προσδιορίζεται από πράξεις αγορών και πωλήσεων με κυκλική εναλλαγή κερδών, στους ίδιους όμως παίκτες.

2.3 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΜΙΣΘΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Τα στατιστικά στοιχεία σε σχέση με την ανεργία, επιτρέπουν σε κάποιους να διαπιστώνουν ότι η ανεργία δεν αποτελεί παγκόσμιο φαινόμενο, αλλά περισσότερο Ευρωπαϊκό. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, το επίσημο ποσοστό ανεργίας στην Ε.Ε., κατά μέσο όρο, ανέρχεται σε 11,4% με προοπτική περαιτέρω επιδείνωσης (Ιαπωνία 3%, ΗΠΑ 4,5%). Η εξέλιξη του ευρωπαϊκού ποσοστού και του συνολικού αριθμού θέσεων εργασίας δείχνουν ότι σε κοινοτικό επίπεδο, υπήρξε μία ελαφριά τάση μείωσης της ανεργίας. Από το 1994 έως το '98 το ποσοστό των 15 μελών σημείωσε μείωση 1%, ενώ δημιουργήθηκαν σχεδόν 4,5 εκατ. θέσεις εργασίας. Παρόλα αυτά, η ανάκαμψη αυτή δεν κατόρθωσε ακόμα να καλύψει την πτώση της απασχόλησης των ετών 1991-1994.

Το βασικό θεώρημα του νέο-φιλελευθερισμού, το οποίο αποδέχονται στην πλειοψηφία οι οικονομολόγοι, αλλά και οι πολιτικοί, συντηρητικοί και σοσιαλιστές είναι ότι η οικονομική πολιτική δεν μπορεί να μειώσει την ανεργία κάτω από ένα κρίσιμο επίπεδο, χωρίς να προκαλέσει αύξηση του πληθωρισμού. Η ανεργία σύμφωνα με το ίδιο θεώρημα, είναι «διαρθρωτική», δεν μπορεί δηλαδή να μειωθεί με μέσο την οικονομική πολιτική αλλά μόνο με διαρθρωτικές αλλαγές στην αγορά εργασίας, που να αποσκοπούν στην απελευθέρωση της από τις «δυσκαμψίες» της. Αυτές οι δυσκαμψίες (εργατικές ενώσεις, επιδόματα ανεργίας, περιορισμοί στις απολύσεις κ.α.), σύμφωνα με το νέο-φιλελευθερισμό δεν αφήνουν τον μισθό να κατέλθει σε εκείνο το επίπεδο στο οποίο η αγορά αυθορμήτως θα «εκκαθάριζε» την ανεργία.

Με αυτή τη λογική υποστηρίζεται τόσο από τους συγγραφείς, όσο και από Ευρωπαίους πολιτικούς και τους κύκλους των Βρυξελλών, ότι υπεύθυνοι για την έκρηξη του φαινομένου της ανεργίας στην Ευρώπη είναι οι άκαμπτες αγορές εργασίας, το υψηλό βιοτικό επίπεδο των Ευρωπαίων εργαζόμενων και ιδιαίτερα οι υψηλοί μισθοί. Υποστηρίζεται ακόμη ότι οφείλεται επιπροσθέτως στη φύση των νέων τεχνολογιών (τεχνολογική ανεργία) και στην όξυνση του διεθνούς ανταγωνισμού

μέσω της παγκοσμιοποίησης. Σύμφωνα με αυτούς τους κύκλους, η ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής οικονομίας σήμερα πλήττεται από το υψηλό κόστος εργασίας που χαρακτηρίζει τις χώρες της Ε. Ε., έναντι των άλλων ανταγωνιστών της.

Για τους διεθνείς οργανισμούς, θεωρείται ως δεδομένο ότι τα κέρδη δεν πρέπει να θιγούν, επομένως ότι η «μεταβλητή προσαρμογής» στην πίεση του διεθνούς ανταγωνισμού οφείλουν να είναι οι μισθοί στα πλαίσια της ίδιας λογικής που μεταφέρει ολόκληρο το βάρος του διεθνούς ανταγωνισμού πάνω στους μισθούς, το νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον, προβλέπει την ευελιξία των μισθών και της εργασίας. Η έννοια της ευελιξίας της εργασίας συνδέεται συχνά με τη χρήση όρων όπως «άτυπες εργασιακές σχέσεις», «άτυπη απασχόληση» και άλλες χωρίς ωστόσο να αποδίδεται η πραγματική διάσταση της πραγματικότητας. Και αυτό γιατί οι περισσότερες των ευέλικτων μορφών απασχόλησης (προσωρινή, μερική κ.α.) υπήρχαν προ πολλών δεκαετιών ώστε να μην συνιστούν νέο φαινόμενο⁵.

Εντούτοις σε όλη αυτή την κατάσταση εντοπίζεται κάτι πραγματικά νέο. Πρόκειται για το νέο φαινόμενο της ολοένα εκτεινόμενης και συνεχώς εντεινόμενης ευελιξίας της εργασίας που μετατρέπεται από περιορισμένη, και συχνά περιθωριακή πρακτική του παρελθόντος, σε κυρίαρχουσα τάση καταλαμβάνοντας σταδιακά όλο και χώρο στην αγορά εργασίας. Η μερική απασχόληση από το 12,7% του 1985 και το 14,3% του '92, παρουσιάζει το 1999 ποσοστό 17,4% για τις 15 χώρες της Ένωσης, παρουσιάζοντας κατά την τελευταία 3ετία αύξηση κατά 10%. Αξιοσημείωτη είναι η παρουσία του θεσμού στην Ολλανδία (38,8%), ενώ έπεται το Ην. Βασίλειο (24,9), η Σουηδία (23,9) και η Δανία (22,3%). Αυτή η μορφή απασχόλησης αφορά μόλις το 5,9% των αρρένων, ενώ για τις γυναίκες το αντίστοιχο ποσοστό είναι 31,8%.

Η προσωρινή απασχόληση δε αντιπροσωπεύει το 12,8% της Ε. Ε. (8,4% το 1985 και το 10,9 το '92) με κυρίαρχη χώρα την Ισπανία (32,9%) ενώ ακολουθεί η Φιλανδία (17,7%) και η Πορτογαλία (17,1%). Παράλληλα το 31% των μερικώς απασχολούμενων ανδρών και το 15% των γυναικών, απασχολούνται με καθεστώς προσωρινών συμβάσεων εργασίας. Είναι γεγονός ότι η ανάπτυξη των ευέλικτων μορφών απασχόλησης περιορίζει σημαντικά τις συμβάσεις πλήρους και σταθερής απασχόλησης. Είναι χαρακτηριστικό άλλωστε, ότι σε χώρες όπως η Γαλλία, η Γερμανία και το Ην.Βασίλειο, το 80% των νέων προσλήψεων των τελευταίων

⁵ Γ.Κουζής, «Εργασιακές Σχέσεις και Ευρωπαϊκή Ενοποίηση», ΙΝΕ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2001.

χρόνων, αναφέρεται σε ευέλικτου περιεχομένου συμβάσεις. Σύμφωνα με στοιχεία αυτή η μορφή εργασίας συνδέεται κυρίως με νέες ηλικίες (18 μέχρι 25 ετών) και με τις γυναίκες (μερική απασχόληση), που αντιπροσωπεύουν το 51,2% του εργατικού δυναμικού.

Στοιχεία αποδεικνύουν ότι από το 1991 η ετήσια αύξηση της απασχόλησης, που συνήθως κυμαίνεται μεταξύ 0,3 και 0,7%, στηρίζεται κατά βάση στη μερική απασχόληση, αφού κυριαρχεί το φαινόμενο της δημιουργίας λιγότερων θέσεων πλήρους απασχόλησης από όσες καταργούνται. Περισσότερο αισθητή η μείωση των θέσεων πλήρους απασχόλησης γίνεται στη Γερμανία, Αυστρία, Γαλλία, Ιταλία. Αρκεί να σημειωθεί ότι κατά την περίοδο 1994-98 το 78% των νέων θέσεων εργασίας στην Ένωση αφορούσε στη μερική απασχόληση που αντιπροσωπεύει περίπου 3,3 εκατ. θέσεις έναντι του συνόλου 4,3 εκατ. θέσεων.

Από τα στοιχεία που καταγράφηκαν προκύπτει άμεσα το γεγονός ότι ο θεσμός της σταθερής και πλήρους απασχόλησης έχει υποστεί σοβαρές απώλειες, παραχωρώντας σημαντικό έδαφος στις ευέλικτες μορφές απασχόλησης. Η φύση και το περιεχόμενο της ευελιξίας της εργασίας, τα νομικά κενά που τη συνοδεύουν και η απορύθμιση της με πληθώρα κοινωνικών παρενεργειών. Η ανασφάλεια μιας συνεχώς αυξανόμενης μερίδας του εργατικού δυναμικού και ιδιαίτερα των νέων και των γυναικών, όχι μόνο λόγω της επισφαλούς θέσης της απασχόλησης (προσωρινή, μερική), αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό των σύγχρονων κοινωνιών.

Η καθοριστική δε επίδραση της ευελιξίας της εργασίας στην ανάπτυξη της πολλαπλότητας των ταχυτήτων (από πλευράς αμοιβών, συνθηκών απασχόλησης και δικαιωμάτων) στο χώρο της μισθωτής εργασίας οδηγεί σε νέα κοινωνικά φαινόμενα όπως η γνωστή «φτώχεια των μισθωτών», οι «νεόπτωχοι» ή οι κοινωνικοί αποκλεισμοί. Το Διεθνές Γραφείο Εργασίας (1998), διαπιστώνει ότι τόσο η ευελιξία, όσο και η απορύθμιση, όπου εφαρμόστηκαν, όπως στη Μ.Βρετανία, δεν έχουν αποφέρει ούτε καλύτερη, ούτε περισσότερη απασχόληση, αλλά κυρίως την όξυνση των ανισοτήτων και των αποκλεισμών⁶.

Το μοντέλο δε, οικονομίας που κατεξοχήν βασίζεται στην ευελιξία της αγοράς και στην απασχολησιμότητα, έχει ήδη πραγματοποιηθεί στις ΗΠΑ, τις οποίες όλοι μέχρι πρότινος θαύμαζαν για την δετή πλέον περίοδο οικονομικής μεγέθυνσης. Οι

⁶ ILO/BIT, World Employment Report, Γενεύη, 1998.

ΗΠΑ κατάφεραν την αύξηση των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου (ως ποσοστό του ΑΕΠ) σε ιστορικά υψηλά επίπεδα και μείωση της ανεργίας για όλες τις κατηγορίες του εργατικού δυναμικού, χωρίς την παραμικρή επίπτωση στο πληθωρισμό, αλλά και την ανάπτυξη ενός πολυπληθούς στρώματος εργαζομένων φτωχών, εργασιακή ανασφάλεια, πρόσκαιρη ανασφάλεια και λοιπές ευελιξίες στην αγορά εργασίας.

Από τις αρχές του 1990,εντείνονται οι νομοθετικές παρεμβάσεις στον τομέα της ανάπτυξης και της ρύθμισης της ευελιξίας λόγω της «ανάγκης» προσαρμογής της αγοράς εργασίας στα νέα δεδομένα του οικονομικού ανταγωνισμού. Η εξέλιξη αυτή, βέβαια, επηρεάζεται και από τις κοινοτικές κατευθύνσεις για αύξηση της ευελιξίας ως μέσον καταπολέμησης της ανεργίας και ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας της Ευρωπαϊκής οικονομίας. Τον Απρίλιο του 2000, και δύο μήνες πριν την είσοδο της χώρας στην ΟΝΕ, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα με έκθεση της προτείνει μέτρα στην Ελλάδα προκειμένου να διατηρηθεί η σταθερότητα τιμών και η πτωτική τάση του δημοσίου χρέους, με την εισαγωγή περαιτέρω ευέλικτων μορφών στην αγορά εργασίας.

Τον Ιούλιο του ίδιου χρόνου η αρμόδια κυβερνητική επιτροπή για την απασχόληση, εξαγγέλλει μέτρα για την καταπολέμηση της ανεργίας στηριζόμενα στην ευελιξία της εργασίας, και συγκεκριμένα : τη διευθέτηση του εργάσιμου χρόνου με διευθυντικό δικαίωμα, την αύξηση του ορίου των ομαδικών απολύσεων, την επέκταση της μερικής απασχόλησης στο δημόσιο τομέα, την μείωση των εργοδοτικών εισφορών και την κατάργηση της υπερεργασίας και τον περιορισμό των υπερωριών. Είχε, βέβαια, προηγηθεί μια πρώτη γεύση το 1998 (Ν2639/98) προς αυτή την κατεύθυνση, με αφορμή την υποτίμηση της δραχμής ενόψει της ένταξης της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ.

Ωστόσο, η θέση της Ένωσης περί της ανάγκης μείωσης του κόστους εργασίας ως καθοριστικού παράγοντα για την τόνωση της ανταγωνιστικότητας και τη μείωση της ανεργίας, δεν φαίνεται να αφορά την Ελληνική περίπτωση. Η Ελλάδα είναι μια χώρα που παραδοσιακά στηρίζει την ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας της στο χαμηλό εργασιακό κόστος, ως μέσο μείωσης του πληθωρισμού, με αλληπάλληλες πολιτικές εισοδηματικής λιτότητας, από τα μέσα της δεκαετίας του '80. Όπως παρατηρείται, το μερίδιο της εργασίας στον επιχειρηματικό τομέα της οικονομίας της Ελλάδας, παρουσιάζει μακροχρόνια πτωτική τάση, με ενδεχόμενο σημείο έναρξης το έτος 1986.

Ας σημειωθεί εδώ ότι το μερίδιο της εργασίας εκφράζει το μερίδιο των μισθών και της αμοιβής της εργασίας των αυτοαπασχολούμενων στο ΑΕΠ, ενώ η μακροχρόνια αυτή μείωση του εξηγείται ως αποτέλεσμα της βραδύτερης αύξησης του μέσου πραγματικού μισθού έναντι των αυξήσεων της παραγωγικότητας της εργασίας στο προϊόν. Βέβαια, η πτωτική τάση σχηματίζεται από επιμέρους μεσοπρόθεσμες κινήσεις ανόδου και μείωσης του μεριδίου της εργασίας, αλλά οι αυξήσεις είναι υποδεέστερες των μειώσεων. Η εξέλιξη αυτή, αποτελεί και εισόδημα (για τους εργαζόμενους).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η συγκριτική εξέλιξη των μισθών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από στοιχεία που δημοσίευσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, προκύπτει ότι το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα είναι από τα μικρότερα στην Ε.Ε. , με μόνη την Πορτογαλία να διαθέτει μοναδιαίο κόστος εργασίας χαμηλότερο από την Ελλάδα.

2.4 ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Είναι γενικά αποδεκτό ότι η μετανάστευση είναι (ή έχει γίνει) «παγκόσμιο φαινόμενο». Ωστόσο, με τον όρο παγκόσμιο, οι περισσότεροι συγγραφείς και αναλυτές, εννοούν ότι, ιδιαίτερα από τα μέσα της δεκαετίας του '70 και μετά, πολλές χώρες έχουν επηρεαστεί από τη μετανάστευση, ότι έχει υπάρξει μια αυξανόμενη ποικιλία περιοχών καταγωγής των μεταναστών και ότι οι μετανάστες ανήκουν σε μια ευρύτερη από ποτέ άλλοτε κλίμακα κοινωνικοοικονομικών θέσεων. Συνεπώς, η παγκοσμιοποίηση για τους περισσότερους συγγραφείς καταγράφει την ποσοτική μεταβολή της έκτασης και του πεδίου δράσης της μετανάστευσης και όχι για ένα χαρακτηριστικό μιας ενδεχομένως διαφορετικής κοινωνικοοικονομικής τάξης.

Η μεγαλύτερη εποχή της καταγεγραμμένης μετανάστευσης, για τους περισσότερους αναλυτές, ήταν ο 19ος αιώνας, μετά το 1815. Συνολικά, γύρω στα 25,8 εκατ. αλλοδαποί εισήλθαν στις ΗΠΑ κατά την περίοδο 1881-1924, σε αντίθεση με τη δεκαετία του '30, που ήταν μόλις 0,5 εκατ. ανθρώπων που εισήλθαν στις ΗΠΑ⁷.

⁷ Borjas,1994

Από τις αρχές του 19ου αιώνα έως το 1913, υπολογίζεται πως 50 εκατ. Ευρωπαίοι περίπου είχαν μεταναστεύσει, εκ των οποίων τα 46 εκατ. στο λεγόμενο «νέο κόσμο»⁸. Μεταπολεμικά, και ιδίως τη δεκαετία του '80, ο αριθμός των μεταναστών έχει πράγματι αυξηθεί, αλλά το ποσοστό των αλλοδαπών στο γηγενή πληθυσμό βρίσκεται μόλις στο ½ του αντίστοιχου ποσοστού στα τέλη του 19ου αιώνα.

Διάφορες αιτιάσεις περί «έκρηξης», άνευ προηγουμένου, του φαινομένου της μετανάστευσης τα τελευταία χρόνια, δεν φαίνεται να επιβεβαιώνονται, καθώς οι μεταναστευτικές ροές αυτές, υστερούν, κατά πολύ, σε όγκο σε σχέση με εκείνες, έναν αιώνα πριν. Ωστόσο, υπάρχουν ποιοτικές διαφοροποιήσεις σε σχέση με το παρελθόν. Ενώ όλες οι πηγές διαβεβαιώνουν ότι η μετανάστευση στα τέλη του 19ου αφορούσε σε ανειδίκευτους εργαζόμενους που κατευθύνονταν από τον «παλαιό» στο «νέο» κόσμο, σήμερα παρατηρούνται αυξημένες μεταναστευτικές ροές και σε ειδικευμένους εργαζόμενους⁹.

Έτσι, οι οικονομικές επιπτώσεις της μετανάστευσης, έχουν γίνει αντικείμενο έντονων διαφωνιών. Οι συζητήσεις στις ΗΠΑ είναι σύνθετες και επικεντρώνουν στις επιπτώσεις της μετανάστευσης επί του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης, επί των μισθών των αυτοχθόνων εργαζόμενων και επί των δημόσιων οικονομικών σε αντίθεση με την Ευρώπη, όπου γίνεται πολύς λιγότερος λόγος για τα οικονομικά πλεονεκτήματα των μεταναστευτικών ρευμάτων. Μία σειρά πρόσφατων οικονομικών μελετών έχει δείξει ότι είναι πολύ δύσκολο να υπάρξουν μονόπλευρα αποτελέσματα και σίγουρες απαντήσεις, σχετικά με τις επιπτώσεις της μετανάστευσης στην οικονομία της υποδοχής. Πάντως, το σύνηθες πρόβλημα στο οποίο καλούνται να απαντήσουν τα οικονομετρικά υποδείγματα είναι η επίπτωση επί των μισθών.

Πολλές μελέτες δείχνουν ότι η μετανάστευση ασκεί πράγματι, πίεση επί των μισθών, αλλά επίσης αυτό αφορά τον μισθό των ιδίων των μεταναστών, ενώ οι επιπτώσεις είναι διαφορετικές ανάλογα με το τμήμα της αγοράς εργασίας, στο οποίο εντάσσονται οι μετανάστες. Αυτό αφορά κυρίως τους αυτόχθονες εργαζόμενους που έχουν συνθήκες παρόμοιες με αυτές των μεταναστών π.χ. θέσεις εργασίας στον ίδιο κλάδο παραγωγής με το ίδιο περίπου επίπεδο εξειδίκευσης. Το αντίστροφο, ωστόσο, ισχύει για τους άλλους αυτόχθονες εργαζόμενους, που επωφελούνται από την

⁸ Taylor & Williamson, 1994.

⁹ Economist, 1998

υψηλότερη κερδοφορία των επιχειρήσεων, από την αύξηση της συνολικής ζήτησης που δημιουργεί θέσεις εργασίας σε κλάδους παραγωγής πέραν αυτών όπου συγκεντρώνεται η απασχόληση των μεταναστών.

Στις ΗΠΑ, μέχρι πρόσφατα, η πλειοψηφία των οικονομολόγων, εκτιμούσε ότι η παρουσία των μεταναστών είχε θετικό αποτέλεσμα στα μακροοικονομικά μεγέθη της αμερικάνικης οικονομίας. Αυτές οι θέσεις είχαν τεθεί σε αμφισβήτηση από άλλους οικονομολόγους που τόνιζαν τις αρνητικές επιπτώσεις του ανταγωνισμού μεταναστών-αυτοχθόνων δημόσιων οικονομικών.

Πάντως, σύμφωνα με το Υπουργείο Εργασίας των ΗΠΑ, η τεκμηρίωση των συνολικών επιπτώσεων της μετανάστευσης στην αγορά εργασίας, δεν επιβεβαιώνει τη θέση ότι οι μετανάστες προκαλούν μια γενική πτώση των μισθών¹⁰. Μια έρευνα, πάντως, του INED (Εθνικό Ινστιτούτο δημογραφικών μελετών- 1991)¹¹, που ανέλυσε τις επιπτώσεις της μετανάστευσης στην Γαλλία, έδειξε ότι παραδοσιακά, οι τελευταίοι εισερχόμενοι μετανάστες καταλαμβάνουν υποδεέστερες εργασίες, πρόσκαιρες και αμειβόμενες με χαμηλούς μισθούς. Αυτό επιτρέπει στους παλαιότερους μετανάστες να μετακινηθούν προς το επάνω μέρος της ποιότητας. Πάντως, από τη στιγμή που η οικονομία εισέρχεται σε μακροχρόνια διαρθρωτική κρίση, επιβραδύνεται η μεγέθυνση του προϊόντος και των επενδύσεων, εντείνονται οι αναδιαρθρώσεις, και η πλειοψηφία των «παλαιών» μεταναστών, εγκλωβίζεται στο κατώτατο τμήμα της εργασιακής πυραμίδας, όπου συναντάει τους νέο-εισερχόμενους μετανάστες.

Η μελέτη του INED απέδειξε ότι η υποκατάσταση αυτοχθόνων εργαζόμενων από μετανάστες, είναι περιορισμένη, και ότι οι μισθοί των μεν δεν επηρεάζονται σημαντικά από τους δε. Αντίθετα, οι μισθοί των παλαιών μεταναστών επηρεάζονται σημαντικά από τους μισθούς των νέο-εισερχομένων. Πάντως, στα πλαίσια των οικονομικών αναλύσεων οι διαμάχες είναι έντονες, εξαιτίας της πολυπλοκότητας του ζητήματος, καθώς η συζήτηση για τις επιπτώσεις της μετανάστευσης εξακολουθεί να διχάζει οικονομολόγους και αναλυτές.

Η εγκατάσταση και απασχόληση στην Ελλάδα ενός μεγάλου αριθμού μεταναστών την τελευταία δεκαπενταετία, αποτελεί αναμφισβήτητα ένα από τα

¹⁰ Us Department of Labor, 1989

¹¹ INE ΓΣΕΕ –ΑΔΕΔΥ, «Η Ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια Έκθεση 2000».

σημαντικά γεγονότα που επηρέασαν τις εξελίξεις της χώρας μας. Το μέγεθος αυτής της μετανάστευσης, όπως και η ταχύτητα με την οποία απορρίφθηκαν τα νέα αυτά εργατικά χέρια, απαιτεί την αλλαγή της οπτικής γωνίας με την οποία, μέχρι τώρα προσεγγίζουμε το θέμα. Κατά την τελευταία δεκαετία, η μετανάστευση συνέβαλε κατά ένα ποσοστό που μπορεί να φτάνει το 35% με 40% στην αύξηση του δυναμικού των μισθωτών στην Ελλάδα, διαμορφώνοντας μια κατάσταση μη αναστρέψιμη, που επηρέασε προφανώς με θετικό τρόπο τις γενικότερες μακροοικονομικές εξελίξεις¹².

Ωστόσο, ο «οικονομικός ρατσισμός» των Ελλήνων βασίζεται στην παραδοχή ότι ο αριθμός των θέσεων εργασίας, είναι δεδομένος, σταθερός και αμετάβλητος και το χειρότερο ότι καθορίζεται από την «ελληνική οικονομία». Εντούτοις, ο αριθμός των θέσεων εργασίας καθορίζεται από την οικονομική πολιτική και χαρακτηρίζεται από την αδυναμία της να δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας, περισσότερο για τους ίδιους τους αυτόχθονες εργαζόμενους. Πέραν τούτου, ο «οικονομικός ρατσισμός» των Ελλήνων βασίζεται στην ιδέα ότι οι μετανάστες, είναι οι μόνοι οι οποίοι επωφελούνται από την ελληνική οικονομία. Αυτό επίσης αποτελεί παρεξήγηση: η ελληνική οικονομία επωφελείται από τους μετανάστες. Το εν λόγω όφελος από την εργασία τους εξαρτάται από την αναλογία κατά την οποία επιμερίζεται το προϊόν της εργασίας του μετανάστη σε αμοιβή του ίδιου του εργοδότη. Ως γνωστόν, η αναλογία αυτή είναι τέτοια ώστε το όφελος για τον εργοδότη, είναι μεγάλο.

Μια εργασία για τις επιπτώσεις της παράνομης μετανάστευσης στην ελληνική οικονομία¹³, έδειξε ότι η μετανάστευση οδήγησε σε μείωση του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος δυο ομάδων νοικοκυριών μεταξύ των δεκαπέντε που περιλαμβάνονται στο μοντέλο υπολογισμού. Η ίδια η μελέτη έδειξε ότι τα 2/3 του πληθυσμού επωφελείται οικονομικά από την παρουσία των οικονομικών μεταναστών, έναντι του 1/3 που «ζημιώνει». Τελικά, όμως, ο «οικονομικός ρατσισμός» των Ελλήνων βασίζεται κυρίως στην ιδέα ότι η εργασία των μεταναστών μετατοπίζει τους Έλληνες από την απασχόληση, στην ανεργία. Καμία, όμως, μελέτη δεν έχει αποδείξει ότι η εργασία των μεταναστών ευθύνεται, έστω εν μέρει, για την ανεργία στην Ελλάδα.

¹² Center for International and Development Economics Research : the impact of illegal emigration on local markets : the case of northern Greece, June 1995.

¹³ Sarris & Zografakis, 1999

Στατιστικά στοιχεία, αποδεικνύουν ότι οι μετανάστες διαιρούνται σε δύο μερίδες : σε αυτούς που αναλαμβάνουν εργασίες για τις οποίες οι Έλληνες δεν δείχνουν ενδιαφέρον και σε αυτούς που καταλαμβάνουν θέσεις, τις οποίες υπό κανονικές συνθήκες θα κατελάμβαναν Έλληνες εργαζόμενοι. Έτσι, σε κάποιες εργασίες και κάποιους κλάδους (π.χ. η οικοδομή), πράγματι υπάρχει μετατόπιση Ελλήνων από αλλοδαπούς. Εντούτοις, οι μετανάστες που αναλαμβάνουν εργασίες, για τις οποίες οι έλληνες δεν δείχνουν ενδιαφέρον, όχι μόνο δεν δημιουργούν ανεργία, αλλά αυξάνουν την απασχόληση. Διότι, η εργασία τους δημιουργεί εισοδήματα γι' αυτούς και τον εργοδότη, τα εισοδήματα αυτά δαπανώνται, μετατρέπονται σε ζήτηση άρα και παραγωγή, και έτσι η αύξηση της παραγωγής επιφέρει αύξηση της απασχόλησης, ιδίως για την απασχόληση των ελλήνων εργαζόμενων. Τίθεται, όμως, το ερώτημα, πόσο μεγάλο είναι αυτό το θετικό αποτέλεσμα της εργασίας των μεταναστών στην απασχόληση των ελλήνων εργαζόμενων από αλλοδαπούς σε ορισμένους κλάδους. Το ποσοστό των μεταναστών που εργάζονται σε εργασίες τις οποίες οι Έλληνες δεν αναλαμβάνουν είναι υψηλό. Αντίθετα χαμηλό είναι το ποσοστό των μεταναστών που ανταγωνίζονται έλληνες για τη διεκδίκηση των ιδίων θέσεων εργασίας. Έτσι, κατά πάσα πιθανότητα, το θετικό αποτέλεσμα της εργασίας των μεταναστών επί της απασχόλησης, υπερκαλύπτει το αποτέλεσμα της μετατόπισης Ελλήνων από ορισμένους κλάδους, όπως π.χ. η οικοδομή.

Είναι ορατό ότι η ανεργία στην Ελλάδα είναι αποτέλεσμα, σε μεγάλο βαθμό, της αδυναμίας της οικονομίας να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας για μορφωμένα και ειδικευμένα άτομα, που φτάνουν στην αγορά εργασίας, και η ταχύτατη απορρόφηση παράνομων μεταναστών δείχνει ότι δημιουργήθηκαν, αντίθετα, πολλές νέες θέσεις εργασίας για ανειδίκευτο και φτηνό εργατικό δυναμικό, στη «παράλληλη οικονομία». Κατά τη δεκαετία του '80 και στην αρχή του '90, πολλοί κλάδοι και τομείς δραστηριότητας της οικονομίας, δεν μπόρεσαν να προσαρμοστούν στην πορεία διεθνοποίησης και κατέφυγαν στην αναζήτηση φτηνής εργασίας, σε συνθήκες μάλιστα συνεχιζόμενης αύξησης της ανεργίας. Οι παράνομοι μετανάστες υπήρξαν σε αυτές τις συνθήκες, «ιδανικοί» μισθωτοί, γιατί είναι από θέση τους ανίκανοι να βρουν στηρίγματα και να επιβάλλουν έστω και τον στοιχειώδη σεβασμό της εργατικής νομοθεσίας.

Αποτελέσματα όλων αυτών, είναι ότι στη δημόσια συζήτηση για τους οικονομικούς μετανάστες, έχει ταυτιστεί η «μαύρη» εργασία με την απασχόληση των

αλλοδαπών. Αυτό είναι ένα σφάλμα το οποίο υποτιμά τις διαστάσεις του φαινομένου της «μαύρης» εργασίας. Το 1988 ανακοινώθηκε μια έκθεση της ευρωπαϊκής ένωσης¹⁴, για την παραοικονομία και τη «μαύρη» ως αδήλωτοι μισθωτοί σε αυτές τις δραστηριότητες, ήταν από 1.300.000 έως 1.750.000, με τους αλλοδαπούς να είναι μόνο 150.000 σε 200.000. Μια δεκαετία μετά, ο αριθμός των απασχολούμενων αλλοδαπών πρέπει να έχει τριπλασιαστεί ή τετραπλασιαστεί. Ι αριθμός επομένως των μισθωτών που απασχολούνται χωρίς να είναι σεβαστή η εργατική και ασφαλιστική νομοθεσία, είναι συγκρίσιμος με τον αριθμό των μισθωτών που απασχολεί η οικονομία, σύμφωνα με επίσημες στατιστικές.

Το σίγουρο είναι ότι, δυστυχώς, στην Ελλάδα, χώρα μαζικής υποδοχής μεταναστών τα τελευταία χρόνια, η ποιοτική συζήτηση για την παρουσία των μεταναστών, την απορρόφηση τους και τις επιπτώσεις που ενδεχομένως αυτή έχει η ελληνική οικονομία, βρίσκεται σε μηδενικό στάδιο. Το γεγονός αυτό, δίνει τροφή σε ξενοφοβικές, μηδενιστικές απόψεις σε δημοσιολογικό κυρίως επίπεδο, που κάθε άλλο παρά θετικές είναι.

2.5 ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

«Η τρομοκρατία είναι κατ' εξοχήν αποτυχία της επανάστασης»¹⁵

Το υπέρτατο πλήγμα που μπορεί να υποστεί ένας άνθρωπος, μία ομάδα ανθρώπων ή και η ανθρωπότητα στο σύνολο της, δεν είναι ο πόλεμος, οι αρρώστιες, η πείνα ή ο θάνατος, αλλά το να χάσει την ελπίδα για μια καλύτερη ζωή. Η ελπίδα πεθαίνει τελευταία, λέει σοφά ο λαός μας. Αλλά, όταν πεθάνει, οι αντιδράσεις των απελπισμένων απελευθερώνουν ένα χείμαρρο ανεξέλεγκτων και κολασμένων δυνάμεων καταστροφής, που σαρώνει στο διάβα του την ανθρώπινη ύπαρξη. Δεν υπάρχει τότε χώρος για πόνο, δάκρυα και συμπόνια. Δεν υπάρχει πια θέση στην ανθρώπινη ψυχή για ενδοιασμούς. Σ' αυτήν κυριαρχεί το βαθύ και αδιαπέραστο σκοτάδι ενός κόσμου που δεν υπάρχει πια. Η βία με όλες της μορφές της, τις πιο

¹⁴ MINGIONE ENZO, Underground economy and irregular forms of employment: the case of Greece, The Commission of European Communities, August 1998.

¹⁵ Κορνήλιος Καστοριάδης

φονικές, τις πιο φρικτές και τις πιο αποτρόπαιες, είναι το βασίλειο που αγκαλιάζει τους τρομοκράτες. Η απύθμενη επιθυμία για εκδίκηση στρέφεται επί δικαίους και αδίκους.

Σε δύο μόνο δεκαετίες (1980-2000), η τερατόμορφη «παγκοσμιοποίηση» κατόρθωσε να φράξει κάθε δυνατή δίοδο πρόσβασης προς την ελπίδα στο μισό πληθυσμό του πλανήτη. «Δεν έχουν» αυτοί «οδό ούτε πλοίο...», όπως θα έλεγε ο ποιητής. Κι ανάμεσα σ' αυτούς τους απόκληρους της «παγκοσμιοποίησης», οι πολλοί δέχονται με μοιρολατρία την καταδίκη τους. Αλλά κάποιοι επαναστατούν και εύκολα παίρνουν με το μέρος τους κι άλλους κι άλλους. Μετατρέπονται έτσι, σε χείμαρρο ολοένα και πιο αγριεμένο, που δεν αφήνει τίποτε όρθιο στο πέρασμά του. Στο κεφάλαιο αυτό θα παρακολουθήσουμε τα ... επιτεύγματα της «παγκοσμιοποίησης» που εκκόλαψαν την τρομοκρατία, η οποία αναζητώντας ... συντροφιά επέβαλε στο διεθνές σκηνικό το φασισμό.

2.6 Ο ΦΟΝΤΑΜΕΤΑΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Υπάρχουν οικονομικά και πολιτικά συστήματα που θεωρούνται καλύτερα από άλλα. Και είναι πιθανόν η «παγκοσμιοποίηση»¹⁶, με την έννοια του συνώνυμου της απελευθέρωσης του διεθνούς εμπορίου, να συγκεντρώνει περισσότερα θετικά χαρακτηριστικά, σε σύγκριση με συστήματα που προβλέπουν την επιβολή περιορισμών του. Ωστόσο, για να υπάρξει η δυνατότητα αξιολόγησης του βαθμού αποτελεσματικότητας οποιουδήποτε συστήματος, απαιτείται ο σεβασμός ορισμένων προϋποθέσεων. Και τούτο, γιατί δεν υφίστανται ή δεν έχουν γίνει γνωστά συστήματα, των οποίων η εφαρμογή να είναι συμβατή με το σύνολο των εκάστοτε οικονομιών της υφελίου.

Με άλλα λόγια, τα επί μέρους χαρακτηριστικά του εκάστοτε οικονομικού συστήματος οφείλουν να προωθούν, με όλους τους δυνατούς τρόπους, τη σύγκλιση και τη βιώσιμη ανάπτυξη της κάθε χώρας που το εφαρμόζει. Δεδομένου, όμως, ότι οι διαρθρώσεις των επί μέρους οικονομιών συχνά εμφανίζουν χαοτικές διαφορές

¹⁶ Παρά το γεγονός ότι οποτεδήποτε και οπουδήποτε αυτή εφαρμόστηκε κατέληξε πάντοτε σε αποτελέσματα αντίθετα των αναμενόμενων.

αναμεταξύ τους, η αποτελεσματικότητα του οικονομικού συστήματος που διέπει την κάθε οικονομία είναι συνάρτηση του βαθμού προσαρμογής του στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της και στις ιδιόρρυθμες ανάγκες της. Πράγματι, μοιάζει σχεδόν παρανοϊκή η υπόθεση, με βάση την οποία η επιβολή ενός και μοναδικού οικονομικού συστήματος μπορεί να καταλήξει σε ικανοποιητικά αποτελέσματα, αν εφαρμοστεί στις πλούσιες χώρες της Δύσης και, για να πάμε στην άλλη άκρη του παγκόσμιου νήματος, στις φτωχότερες χώρες του πλανήτη.

Οι πρώτες ανήκουν στην κατηγορία των χωρών με υψηλό δείκτη ανάπτυξης, που σημαίνει δυνατότητα πρόσβασης των κατοίκων τους σε όλες τις πηγές που εξασφαλίζουν αξιοπρεπή διαβίωση, σύγκλιση και ανάπτυξη – φυσικά αυτή η πρόσβαση προϋποθέτει υψηλό εισόδημα, ικανοποιητικό επίπεδο εκπαίδευσης, οικονομική και πολιτική σταθερότητα, τήρηση των κείμενων νόμων κ.λ.π., κ.λ.π.

Αντίθετα, Υποσαχάρια Αφρική, που βρίσκεται στον άλλο άκρο της κλίμακας μέτρησης της ανθρώπινης ανάπτυξης, το 47% του πληθυσμού της επιβιώνει με 1 δολάριο την ημέρα, και το ποσοστό δεν έχει μεταβληθεί από τις αρχές της δεκαετίας του '90 (World Bank 2002).

Παρά το γεγονός ότι και μόνον αυτό το στοιχείο κρίνεται ως υπεραρκετό για την εξαγωγή των αναγκαίων συμπερασμάτων, ας συνεχίσουμε με κάποια πρόσθετα δεδομένα :

Σε πολλές από τις φτωχότερες χώρες του κόσμου, το ποσοστό εμβολιασμού των παιδιών έφτασε κάτω από 50% κατά τη δεκαετία 1990-2000 (UNISEF 2002:10). Εκατόν πενήντα εκατομμύρια παιδιά στον κόσμο υποσιτίζονται, ενώ 120 εκατομμύρια, κορίτσια κυρίως, δεν φοιτούν σε σχολείο.

Στις φτωχότερες χώρες του πλανήτη η αναμενόμενη διάρκεια ζωής, κατά τη γέννηση, είναι κάτω από 45 χρόνια, ενώ ο δείκτης εκπαίδευσης, με πρώτη τη Σουηδία να έχει 0,99, κυμαίνεται μεταξύ 0,16 και 0,33. Το 2000 σε χίλιους κατοίκους της Ουγκάντα και της Νιγηρίας αναλογούσαν 3 τηλέφωνα, ενώ υπήρχε πρόσβαση στο Internet. Στις περισσότερες χώρες χαμηλής ανθρώπινης ανάπτυξης το ποσοστό των εξαγωγών προϊόντων υψηλής τεχνολογίας στο σύνολο των βιομηχανικών τους εξαγωγών είναι μηδενικό – το σύνολο των βιομηχανικών τους εξαγωγών τους αποτελείται από προϊόντα του πρωτογενή τομέα.

Παρά το γεγονός ότι όλες οι σχετικές ενδείξεις, αλλά και πολυάριθμες επιμέρους αποδείξεις, συνηγορούν υπέρ της άποψης της συνεχούς διεύρυνσης της εισοδηματικής ανισοκατανομής τα τελευταία είκοσι χρόνια, ωστόσο, υπάρχουν κατά

καιρούς και κάποιες αντίθετες φωνές. Η εξήγηση για το πώς είναι δυνατόν α υποστηριχθεί βελτίωση, έστω και μικρής εμβέλειας, στον τρόπο κατανομής του παγκόσμιου πλούτου, όταν η επεξεργασία όλων των επιμέρους διαθέσιμων στοιχείων ωθεί προς τα αντίθετο συμπέρασμα, θα πρέπει να αναζητηθεί στην πολυπλοκότητα του προβλήματος. Δηλαδή:

Εκτός από το ότι πρόκειται για το παγκόσμιο εισόδημα, το οποίο μετράται με διαφορετικούς τρόπους στο εσωτερικό των επιμέρους εθνικών κρατών, που συχνά δεν είναι συγκρίσιμοι,

Εκτός από το ότι οι μέθοδοι εκτίμησης που αφορούν τον τρόπο κατανομής του πλούτου, σπάνια καταλήγουν σε απολύτως ακριβή αποτελέσματα,

Υπάρχει επιπλέον και το πρόβλημα της ύπαρξης πολλών δεικτών που μετρούν την εισοδηματική ανισότητα, των οποίων τα αποτελέσματα συχνά διαφέρουν μεταξύ τους.

Ο καθηγητής πολιτικής οικονομίας στον London school of economics Robert Hunter Wade (2001: 37 έως 39), αναφέρει τρεις βασικούς λόγους που ο υπολογισμός κατανομής του παγκοσμίου ΑΕΠ και η δυνατότητα παρακολούθησης των διαχρονικών εξελίξεων του παρουσιάζουν δυσκολία.

Πρώτον, η ύπαρξη πολλών τρόπων μέτρησης των ανισοτήτων (δείκτης του Gini) , η χωρισμός του πληθυσμού σε 1/5 ή 1/10 ή υπολογισμοί σε ποσοστά), που ενδέχεται να δίνουν διαφορετικά αποτελέσματα.

Δεύτερον, η μονάδα βάσης της ανισότητας διαφέρει κατά περίπτωση και ερευνητή (χώρες σταθμισμένες με την ίδια μέθοδο, άτομα σταθμισμένα με τον ίδιο τρόπο και χώρες σταθμισμένες με βάση των πληθυσμό τους).

Τρίτον, η μέθοδος αναγωγής του εισοδήματος των επιμέρους χωρών σε κοινό παρονομαστή μπορεί να καταλήξει σε οκτώ διαφορετικές μετρήσεις και διαφορετικά αποτελέσματα.

Ωστόσο, παρά τις παραπάνω δυσχέρειες υπολογισμού και τις δυσκολίες εξαγωγής ενός απόλυτου συμπεράσματος, όλα τα δεδομένα δείχνουν διαχρονική επιδείνωση του τρόπου κατανομής του παγκόσμιου εισοδήματος, η οποία εξηγείται κατά τον Wade :

- ✓ Από τον ταχύτερο ρυθμό πληθυσμιακής αύξησης στις φτωχότερες χώρες σε σύγκριση με τις πλουσιότερες, διαπίστωση που συμπίπτει με το γενικότερο συμπέρασμα της Έκθεσης της Ανθρώπινης Ανάπτυξης για το 2002.

- ✓ Από την πτώση των τιμών των μη πετρελαϊκών των πρώτων υλών σε περισσότερο από το μισό, σε πραγματικούς όρους κατά την περίοδο, 1980-1990.
- ✓ Από την «παγίδα» του δημόσιου χρέους. Ώρες που απελευθέρωσαν το χρηματοπιστωτικό τους σύστημα και δανείστηκαν για να προβούν σε επενδύσεις, αντιμετώπισαν σοβαρές κρίσεις που τις επανέφεραν πολλά χρόνια πίσω.
- ✓ Από την νέα τεχνολογία. Που παραμένει προνόμιο των πλούσιων οικονομιών.

Παρά τις αγεφύρωτες από κάθε οπτική γωνία, διαφορές ανάμεσα στις οικονομίες του πλανήτη με υψηλή, μεσαία και χαμηλή ανθρώπινη ανάπτυξη, κρίθηκε αποδεκτή στη δεκαετία του '80 η επιβολή της «παγκοσμιοποίησης», ως μονόδρομου και ως ενιαίου οικονομικού συστήματος για όλα τα μήκη και πλάτη της υφηλίου.

Χωρίς καμία προηγούμενη προετοιμασία, διατάχθηκαν και οι νομάδες των φτωχών και εξαθλιωμένων οικονομιών να ανοίξουν διάπλατα τα σύνορα τους στο ελεύθερο εμπόριο και αν γίνουν ανταγωνιστικοί. Όπως, παραστατικά παρατηρεί Roudens Ricupero (2002 «ουδείς θα έκρινε λογικό ή και ορθό να απαιτήσει από μαθητή του δημοτικού να συγκριθεί με πτυχιούχο του Χάρβαρντ ή της Ορβόνης. Ωστόσο, αυτό προσδοκούσαμε στην πραγματικότητα από πολυάριθμες αναπτυσσόμενες χώρες στο πλαίσιο των διεθνών εμπορικών συναλλαγών».

Η μη ανταγωνιστική της «παγκοσμιοποίησης» και της απελευθέρωσης των διεθνών συναλλαγών έχουν πλήρη συνείδηση της αντικειμενικά μειονεκτικής τους θέσης στη διεθνή οικονομία, γι' αυτό και ο φιλελευθερισμός και η «παγκοσμιοποίηση» πρέπει να τους επιβληθούν, ακόμη και με πόλεμο.

Ιδού μερικές σκέψεις που θεμελιώνουν τις πρακτικές μεθόδους, που ακολουθούνται για αυτήν την επιβολή:

«Το αόρατο χέρι που ρυθμίζει τις αγορές δεν θα είναι αλάνθαστο χωρίς την αόρατη γροθιά» (Friedman 2000).

«Ο θάνατος εκατοντάδων χιλιάδων παιδιών στο Ιράκ από τους βομβαρδισμούς και το εμπάργκο ήταν μικρότερα δεινά σε σύγκριση με τα όσα επιτεύχθηκαν» (Madli Allbright).

«Ο πρώτος πόλεμος στον Κόλπο το 1991, έγινε για δουλείες – δουλείες- δουλείες (James Baker).

Ειδικά για την Μέση Ανατολή, τα αποτελέσματα της απελευθέρωσης των συναλλαγών ήταν άκρως απογοητευτικά (όπως θα έπρεπε να αναμένεται). Πράγματι, ενώ το 1980 οι μουλσουμανικές χώρες συμμετείχαν κατά 13% στις παγκόσμιες εξαγωγές και δέχονταν πάνω από 5% του συνόλου των επενδύσεων, σήμερα κατέληξαν να έχουν ποσοστό χαμηλότερο από 3% στις συνολικές εξαγωγές και μόνο 1,5% στις άμεσες επενδύσεις. Η δραματική αυτή πτώση της οικονομίας των μουλσουμανικών χωρών συμβάδισε, κατά την εξεταζόμενη περίοδο, με αύξηση της συμμετοχής του πληθυσμού τους στον παγκόσμιο και με πληθυσμό των νέων που το ποσοστό του υπερβαίνει κατά πολύ τον αντίστοιχο μέσο παγκόσμιο. Οι άνεργοι νέοι δεν έχουν άλλοι διέξοδο από την τρομοκρατία (Barshefsku 2003).

Ο φανατισμός με τον οποίο επιβλήθηκε και γενικεύτηκε η «παγκοσμιοποίηση» είναι ισόβαθμος (αν όχι υψηλότερου βαθμού) αυτού των μουλσουμάνων φονταμεταλιστών. Τα αποτελέσματα του είναι ο πλήρης αποκλεισμός των αναπτυσσόμενων οικονομιών από τα οφέλη της «παγκοσμιοποίησης» και η επιτάχυνση του ρυθμού εξαθλίωσης τους.

2.6 ΟΛΑ ΓΙΑ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΚΕΡΔΟΣ

Σ' αυτήν την «παγκοσμιοποίηση» το κέρδος των εταιρειών πέρασε πάνω από κάθε αξία. Για την εξυπηρέτηση του θυσιάστηκε το δικαίωμα στην εργασία, η πλήρης απασχόληση, η ασφαλής απασχόληση, πολλά δικαιώματα για κοινωνική προστασία, η απαγόρευση της παιδικής εργασίας κ.α., ενώ παράλληλα παραχωρήθηκαν στις εταιρείες¹⁷ περισσότερα νομικά δικαιώματα απ' ότι στους ανθρώπους. Οι εταιρείες, που ο Chomsky αποκαλεί και «αθάνατα πρόσωπα» (2001:251), «χάρη στην εκχώρηση προς αυτά ατομικών δικαιωμάτων, διοικούν τις εγχώριες και τις διεθνείς αγορές μέσω των εσωτερικών παρεμβάσεων, των «στρατηγικών συμμαχιών» με υποτιθέμενους ανταγωνιστές και με άλλα μέσα».

Αυτά τα «αθάνατα πρόσωπα» πιέζουν τις σύγχρονες κυβερνήσεις για τη σύναψη συνθηκών που τους αναγνωρίζουν περισσότερα δικαιώματα από όσα έχουν οι άνθρωποι. Έτσι, το κεφάλαιο μπόρεσε να αυξήσει το μερίδιό του στο ΑΕΠ όλων

¹⁷ Που στην περίπτωση αυτή ο Noam Chomsky (2001:250-2) τις αποκαλεί «συλλογικές νομικές οντότητες».

σχεδόν των σύγχρονων οικονομιών, σε βάρος του αντίστοιχου των μισθών. Πιο συγκεκριμένα, ο ρυθμός απόδοσης του κεφαλαίου για τις οικονομίες του G7 από 12,5% στις αρχές της δεκαετίας του '80 ανήλθε σε 16% στα μέσα της δεκαετίας του '90, με παράλληλη αναγκαστική μείωση του μεριδίου των μισθών (Ricupero 2002).

Η απελευθέρωση των συναλλαγών, που ήταν συχνά υποχρεωτική και εκβιαστική για τις αναπτυσσόμενες οικονομίες, συνδυάστηκε με την υποχρέωση τους για αποπληρωμή των χρεών, εξωτερικών και εσωτερικών. Όσον αφορά το πρώτο, η εξυπηρέτηση τους, απορρόφησε, σε πολλές περιπτώσεις, το σύνολο του ποσού της βοήθειας, καθώς και κάθε δυνατότητας βελτίωσης της υγείας και της παιδείας τους.

Όσον αφορά το δεύτερο, οι τόκοι των δανείων, δημόσιων και ιδιωτικών, άγγιζαν στην περίπτωση πολλών αναπτυσσόμενων οικονομιών το 15% του ΑΕΠ τους. Η διεθνής χρηματιστηριακή φρενίτιδα, εξάλλου, εισόρμησε και στις αναπτυσσόμενες οικονομίες με τη μορφή της αγριότερης δυνατής κερδοσκοπίας. Με την εμφάνιση των πρώτων ενδείξεων κρίσης οι διεθνείς κερδοσκόποι έσπευσαν να αποκομίσουν τα βραχυχρόνια κέρδη τους, επαναφέροντας το βιοτικό επίπεδο αυτών των χωρών στο αντίστοιχο προηγούμενων δεκαετιών. Ο αποκλεισμός της εργασίας από την ελεύθερη διακίνηση αγαθών και συντελεστών παραγωγής, σε συνδυασμό με τις μαζικές απολύσεις των αποκρατικοποιημένων και συγχωνευμένων εταιρειών, διόγκωσε το ποσοστό ανεργίας σε ολόκληρη την υφήλιο, καθώς και το κύμα των απεισιμμένων λαθρομεταναστών. Και το εύκολο και γρήγορο κέρδος του διεθνούς κεφαλαίου, που μπορούσε να εξασφαλίσει με τις αστραπιαίες μετακινήσεις του απ' άκρη σε άκρη του πλανήτη, αποθάρρυνε τη ροπή προς παραγωγικές επενδύσεις και την αύξηση της απασχόλησης.

Οι κάτοικοι των φτωχότερων χωρών του κόσμου βρέθηκαν, έτσι, «χωρίς οδό ούτε πλοίο». Με απόγνωση διαπίστωσαν ότι οι μοναδικές τους δυνατότητες ήταν να υποκύψουν σε δουλεμπόρους, να πουλήσουν τα παιδιά τους για δούλους, να τα εξωθήσουν στην πορνεία και να εμπορευτούν τα όργανα τους ή να πεθάνουν επί τόπου από πείνα.

«Με την πραγματική υπαγωγή της κοινωνίας στο κεφάλαιο οι κοινωνικοί ανταγωνισμοί μπορούν να εκραγούν ως συγκρούσεις ανά πάσα στιγμή (...) το κεφάλαιο έχει γίνει ένας κόσμος». (Hardt και Negri 2002:520).

2.7 ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΔΕΝ ΕΥΝΟΟΥΝ ΤΑΧΕΙΣ ΡΥΘΜΟΥΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Στο διάστημα της τελευταίας δεκαετίας ο μέσος ρυθμός ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας κυμάνθηκε γύρω στο 3% και ήταν κατώτερος κατά περίπου δύο μονάδες του αντίστοιχου της περιόδου 1950-1973. Αν εξαιρεθεί η Κίνα, που μπόρεσε να αναπτυχθεί με ταχείς ρυθμούς τα τελευταία 20 χρόνια, το σύνολο σχεδόν του υπόλοιπου αναπτυσσόμενου κόσμου κατέγραψε αποτυχία στην προσπάθεια ανάπτυξης και σύγκλισης (Human Development Report 2002: επιλογές από διάφορα κεφάλαια και Weisbrot 2002). Πιο συγκεκριμένα, ενώ το κατά κεφαλήν εισόδημα στη Λατινική Αμερική αυξήθηκε κατά 75% μεταξύ του 1960 και του 1980, η αντίστοιχη αύξηση για την περίοδο 1980-2000 ήταν μόνο 7%. Η Αφρική, στην εικοσαετία που πέρασε, κατέγραψε πτώση κατά κεφαλήν εισοδήματος της κατά 15%. Τα αποτελέσματα αυτά διαψεύδουν παταγωδώς όλες τις υποσχέσεις που συνόδευαν την «παγκοσμιοποίηση».

Η επιδείνωση του βιοτικού επιπέδου¹⁸ στον αναπτυσσόμενο κόσμο συνεπάγεται την επιδείνωση και άλλων σημαντικών δεικτών, όπως ο δείκτης προσδόκιμου ζωής, βρεφικής και παιδικής θνησιμότητας, εκπαίδευσης κ.α. Πρόκειται για τις συνθήκες της ζωής εκατομμυρίων ανθρώπων που χειροτερεύουν διαχρονικά, και οι αιτίες θα πρέπει να αναζητηθούν στο ευρύ περιεχόμενο και στον τρόπο εφαρμογής της «παγκοσμιοποίησης». Ειδικότερα η Ε.Ε., αλλά και οι ΗΠΑ (με την προϋπόθεση ότι θα εξαιρούνται από τους ισχύοντες εκάστοτε κανόνες) έδωσαν, μετά το 1980, πολύ μεγαλύτερη βαρύτητα στην επίτευξη σταθερότητας από ότι στην πραγματοποίηση ταχέων ρυθμών ανάπτυξης. Η ανάπτυξη, με βάση τις παραπάνω επιλογές, δεν πρέπει να υπερβεί ένα κρίσιμο όριο, πέρα από το οποίο ενθαρρύνεται ο πληθωρισμός. Η προτίμηση αυτή που αμφισβητείται σοβαρά ακόμη και για τις προηγμένες οικονομίες, είναι σαφώς επικίνδυνη για τις αναπτυσσόμενες, εφόσον ο πρωταρχικός τους στόχος είναι η σύγκλιση. Σ' αυτές, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, επιβλήθηκε ολόκληρο το πακέτο της «παγκοσμιοποίησης», με τις κρατικοποιήσεις, τα

¹⁸ Πρόκειται, πράγματι, για επιδείνωση, με την έννοια ότι η αύξηση του πληθυσμού στις αναπτυσσόμενες χώρες οδήγησε σε αύξηση του ποσοστού των φτωχών στο συνολικό πληθυσμό.

υψηλά επιτόκια, την πλήρη διάνοιξη συνόρων τους στην κερδοσκοπία του διεθνούς κεφαλαίου, και τα αποτελέσματα υπήρξαν οδυνηρά, αν και αναμενόμενα. Η επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης των προηγμένων οικονομιών, στο διάστημα της τελευταίας εικοσαετίας, περιόρισε σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό την ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων.

Οι σύγχρονες κυβερνήσεις αντιμετωπίζουν με παθητικότητα, ωσάν να είναι ουδέτερες στη ροή των οικονομικών συμβάντων, την ολοένα διογκούμενη τα τελευταία 25 χρόνια ανεργία. Η ILO¹⁹ εκτιμά ότι περισσότεροι από ένα δισεκατομμύριο άνδρες και γυναίκες στον κόσμο είναι άνεργοι ή η απασχόληση τους είναι προβληματική. Τα ποσοστά ανεργίας και υποαπασχόλησης ουδέποτε υπήρξαν σε τέτοια επίπεδα, αν εξαιρέσει κανείς την περίοδο της μεγάλης οικονομικής κρίσης (1929-31). Τα τόσο υψηλά ποσοστά ανεργίας και υποαπασχόλησης είναι, κυρίως, υπεύθυνα για τα 120 εκατομμύρια μεταναστών, που εγκαταλείπουν τη χώρα τους σε αναζήτηση απασχόλησης (Somavia 2002).

Το γεγονός, εξάλλου, που απελπίζει και εξοργίζει τον Τρίτο Κόσμο στις μέρες μας, είναι η προκλητική αδιαφορία των πλούσιων χωρών, με επικεφαλής την Αμερική, για τα ζωτικά προβλήματα της φτώχειας, της πείνας, της ανεργίας, των επιδημιών, και από την άλλη πλευρά η διάθεση τεράστιων κονδυλίων, που θα ήταν υπεραρκετά για τον προορισμό της ανθρώπινης εξαθλίωσης, σε όπλα καταστροφής. Το παγκόσμιο Ταμείο Καταπολέμησης του AIDS, της Φυματίωσης και της ελονοσίας χρειαζόταν 13 δισεκατομμύρια δολάρια και του δόθηκαν μόνο 2,1 δις. Στην έκθεση της η UNICEF (2000) υποστηρίζει ότι θα ήταν εφικτή η αντιμετώπιση των στοιχειωδών αναγκών της ανθρωπότητας, αν αποφαιζόταν ο περιορισμός των αμυντικών δαπανών της υφελίου κατά 10%, δηλαδή κατά 70-80 δισεκατομμύρια δολάρια το χρόνο²⁰. Μόνο για την περίπτωση των ΗΠΑ, η αύξηση των αμυντικών δαπανών τα δύο τελευταία χρόνια υπολογίζεται σε 80 δισεκατομμύρια δολάρια. Ο πόλεμος στο Ιράκ υπολογίζεται να στοίχισε 400 δισεκατομμύρια δολάρια το μήνα. Ας σημειωθεί ότι το εισόδημα των πλούσιων οικονομιών αυξήθηκε τη δεκαετία του '90 κατά 10 τρισεκατομμύρια δολάρια, ωστόσο αυτές αρνούνται να κάνουν τις

¹⁹ Διεθνής Οργανισμός Εργασίας

²⁰ Οι παγκόσμιες αμυντικές δαπάνες εκτιμώνται σ περίπου 700 δισεκατομμύρια δολάρια, και η βοήθεια σε αναπτυσσόμενες οικονομίες του 2001 ήταν σε 50 δισεκατομμύρια δολάρια.

απαραίτητες εκείνες ενέργειες που θα μετρίαζαν την απέραντη δυστυχία του πλανήτη- αντί να αυξήσουν τη βοήθεια προς τις φτωχές χώρες, την περιόρισαν.

Πράγματι, ενώ στις αρχές της δεκαετίας του '90 η βοήθεια προς τις φτωχές χώρες απορροφούσε το 0,35% του ΑΕΠ των πλούσιων οικονομιών, το 2000 μειώθηκε στο 0,22%. Εξάλλου, και παρά την ένταση των μεταναστευτικών μετακινήσεων σε παγκόσμια κλίμακα, όχι μόνο για αναζήτηση καλύτερης τύχης, αλλά και ως αποτέλεσμα των απανταχού πολεμικών συρράξεων, τα ταμεία για τη βοήθεια και τη συμπαράσταση των μεταναστών έχουν ατονήσει (Korb, Kohen, Probe 2002). Οι πλούσιες χώρες, προκειμένου να δικαιολογήσουν αυτές τις ανάλγητες επιλογές τους, καταφεύγουν σε διάφορα επιχειρήματα όπως, ότι «η βοήθεια δεν χρησιμοποιείται με τρόπο αποτελεσματικό» και «θα έπρεπε να παρέχεται εφεξής με εγγυήσεις». Υπάρχει, ασφαλώς, μεγάλη δόση αλήθειας σ' αυτές τις παρατηρήσεις, αλλά αυτό δεν μπορεί να δώσει άφεση αμαρτιών στις πλούσιες χώρες. Αν οι αναπτυσσόμενες χώρες είχαν την ικανότητα να διαχειρίζονται με ορθολογικό τρόπο τους διαθέσιμους πόρους τους, δεν θα ήταν, προφανώς, σ' αυτήν την κατάσταση.

Αντίθετα, είναι καθήκον των πλούσιων χωρών να διασφαλίσουν το πώς θα χρησιμοποιηθεί η βοήθεια.

Day of terror in N.Y., Washington
An explosion rocks World Trade Center Tower 1 as Tower 2
burns from a previous plane collision.

Κεφάλαιο III

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ»

Αποτέλεσμα του Γ' Παγκόσμιου Πολέμου κατά της τρομοκρατίας και των επιπτώσεων του- συνειδητοποίηση των δυσμενών συνεπειών της «παγκοσμιοποίησης», τη ρήξη των συνεκτικών ιστών της διεθνούς οικονομικής τάξης, παγκόσμια ύφεση και διαίρεση της Ευρώπης – υπήρξε και το αγωνιώδες ερώτημα « τι θα γίνει με την παγκοσμιοποίηση».

Η απάντηση, που φαίνεται λογική σ' ένα τόσο δύσκολο ερώτημα, είναι ότι όσο περισσότερο παραμένουμε σ' αυτήν την πολυσύνθετη κρίση, τόσο αυξάνουν οι πιθανότητες οι παράμετροι της προσεχούς ανοδικής φάσης να βρίσκονται εκτός της «παγκοσμιοποίησης».

Στο παραπάνω κυρίαρχο ερώτημα περιλαμβάνονται, βέβαια, και πολυάριθμα μερικότερα, που συνδέονται άμεσα με το γενικό.

3.1 «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ» ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Η παγκόσμια και πολύμορφη κρίση, που ξέσπασε μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001, εμφανίζεται διασπασμένη σε πολυάριθμα κομμάτια που φαίνονται ασύνδετα μεταξύ τους και τα οποία απαιτούν πια μια μακροχρόνια και , κυρίως, μακροοικονομική προσέγγιση. Ο πολλαπλασιασμός και η ένταση των διεθνών συγκρούσεων, καθώς και η επέκτασή τους σε χώρους πρωτόγνωρους²¹ , αναγγέλλουν σημαντικές, ίσως κοσμοϊστορικής εμβέλειας, μεταβολές, που σχετίζονται ενδεχομένως με την υπερδύναμη και τη διαδοχή της.

Το ερώτημα, εν προκειμένω, μπορεί να συνοψιστεί και να διατυπωθεί ως εξής: Οι χωρίς μέτρο επιθετικότητα των ΗΠΑ αποτελεί ένδειξη ισχύος ή παρακμής;

Θα αποδειχτεί, ίσως, ενδιαφέρον αν συγκρατήσουμε την μεταβολή συμπεριφοράς Ευρώπης και Αμερικής, που σημειώθηκε μετά την πρώτη περίοδο της

²¹ Αναφέρομαι στις συγκρούσεις ανάμεσα στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη, αλλά και σ' αυτές ανάμεσα στη «Γηραιά» και τη «νέα» Ευρώπη.

καταστροφής των Δίδυμων Πύργων. Αμέσως μετά την καταστροφή, δεν υπάρχει ίχνος αμφισβήτησης της πλανητικής υπερδύναμης από την Ευρώπη. Αυτή η τελευταία, πράγματι, συντάχθηκε στο πλευρό της Αμερικής για οτιδήποτε ήθελε προκύψει. Στην συνέχεια, όμως, η μεταβολή του διεθνούς σκηνικού υπήρξε απρόσμενη, με ταυτόχρονη αμφισβήτηση και των δύο αυτοκρατοριών: Αυτής των ΗΠΑ που επικρατεί, αλλά και αυτής της Ευρώπης, που χρόνια πασχίζει να διαδεχθεί την Αμερικάνικη.

Οι συγκρούσεις είναι έντονες και ασφαλώς εξακολουθούν να μπορούν να ερμηνευτούν με βάση τις πάγιες και καθαρά οικονομικές αιτίες, δηλαδή, την προσπάθεια ελέγχου των πετρελαιοπηγών, εξασφάλισης νέων αγορών και νέων εδαφών, σύναψης ευνοϊκών εμπορικών συμφωνιών κ.λ. Ωστόσο, αυτές οι συγκρούσεις φέρουν και ένα νέο στοιχείο, αυτό της πιθανής διαδοχής της Αμερικάνικης Αυτοκρατορίας.

Το αξιοπερίεργο είναι ότι εξακολουθούμε να ενδιαφερόμαστε, κύρια και πρωταρχικά, για την πορεία των επιμέρους οικονομιών και της παγκόσμιας οικονομίας σε καθημερινή βάση. Η οικονομικοί αναλυτές ασχολούνται διεξοδικά με τη σχέση δολαρίου-ευρώ, με τη ροπή για κατανάλωση, κυρίως των Αμερικανών, μια και αποτελεί υποβαρόμετρο των προσεχών οικονομικών εξελίξεων στην Ευρώπη και στην υφήλιο, με τα ποσοστά ανεργίας, και βέβαια, με τους χρηματιστηριακούς δείκτες. Και αρνούμαστε να συνειδητοποιήσουμε ότι βρισκόμαστε στην άκρη του γκρεμού, που δεν έχει πιθανώςπισωγύρισμα. Όπως, τηρούμενων των αναλογιών, η πρόσφατη δραματική περίπτωση των Αμερικανών αστροναυτών του «Κολούμπια», που δεν μπόρεσαν να επιστρέψουν στη Γη. Το σημείο επαφής μας με κάθε προηγούμενο καθεστώς που επικράτησε στο τελευταίο τέταρτο του αιώνα έχει, πιθανότατα, απολεσθεί.

3.2 «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ» ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ: Η ΕΞΑΦΑΝΙΣΗ ΑΥΤΗΣ ΤΗΣ «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ»

Η τρομοκρατία, που δεν γεννήθηκε ασφαλώς πρόσφατα, απλώς υπενθύμισε με έντονο τρόπο την παρουσία της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001, καθώς και ο φασισμός με τα περιοριστικά μέτρα των ελευθεριών, που την ακολούθησαν, δημιούργησαν μια σειρά δυσμενών συνθηκών για την συνέχιση της «παγκοσμιοποίησης», τουλάχιστον

με την παρούσα μορφή της. Ο γνωστός για τη συγγραφική του δουλειά, John Gray, ο οποίος επιδίδεται σε έντονη κριτική της «παγκοσμιοποίησης», δήλωσε μερικές ημέρες μετά το χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου τα ακόλουθα: «Η παγκοσμιοποίηση τελείωσε.

Το σύνολο της θεώρησης που στήριξε την πίστη των αγορών στην παγκοσμιοποίηση, διαλύθηκε» (The Economist – Special Report Globalisation). Ο καθηγητής Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ, Dani Rodrik, εξέφρασε τις σκέψεις του στο ίδιο μήκος κύματος με τον John Gray: «Ο θάνατος της αργεντινής προσφέρει ένα ταπεινωτικό παράδειγμα σχετικά με τα όρια της παγκοσμιοποίησης σ' έναν κόσμο όπου κυριαρχεί η πολιτική». Ο πρόεδρος της αργεντινής χαρακτήρισε το παλιό σύστημα διαλυμένο κ.ο.κ. Αυτές και άλλες απαισιόδοξες προβλέψεις, δηλαδή το σύνολο σχεδόν της αμφισβήτησης της «παγκοσμιοποίησης», προκλήθηκαν και βασίζονται στο τρομερό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου και στις συνέπειες του, παρ' όλο ότι και πριν απ' αυτό υπήρχαν πολλές ρωγμές στο οικοδόμημα της.

Λαμβάνοντας υπόψη, αποκλειστικά και μόνο τη διάσταση της παγκοσμιοποίησης που εκφράζεται ως απελευθέρωση των διεθνών συναλλαγών-οπωσδήποτε δεν ολοκληρώνεται μ' αυτήν ούτε είναι η ουσιαστικότερη – φαίνεται να δικαιώνονται όσοι είναι απαισιόδοξοι για την πορεία της. Πράγματι, το 2001, που είναι το έτος του χτυπήματος, χαρακτηρίζεται από στασιμότητα του διεθνούς εμπορίου, αν και ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του 7% στη δεκαετία του '90 και 12% το 2000. Η ίδια τάση συρρίκνωσης διαπιστώνεται και για τις άμεσες ξένες επενδύσεις, που το 2001 έπεσαν στο μισό σε σύγκριση με το 2000 (UNCTAD). Ωστόσο, επειδή το τρομοκρατικό χτύπημα στην Αμερική συνέπεσε με την κατιούσα φάση του οικονομικού κύκλου, μετά από μια δεκαετία και πλέον ανοδικής πορείας της αμερικανικής οικονομίας, υπάρχει αναπόφευκτη σύγχυση για το που, ακριβώς, θα πρέπει να αποδοθούν οι παραπάνω δυσχέρειες της παγκοσμιοποίησης. Αν πρόκειται για το αποτέλεσμα του οικονομικού κύκλου, οι κίνδυνοι εγκατάλειψης της παγκοσμιοποίησης έχουν εντελώς διαφορετική αφετηρία απ' ότι αν πρόκειται για τη συνειδητοποίηση της σχέσης της παγκοσμιοποίησης – τρομοκρατίας. Στην πρώτη περίπτωση, θα μπορούσαν να υπάρξουν ελπίδες ότι, αν η ύφεση δεν είναι μεγάλης διάρκειας και, κυρίως, αν δεν περιλαμβάνει ισχυρές αποδείξεις ότι το σύστημα της παγκοσμιοποίησης την προκάλεσε, δεν θα επιφέρει θανάσιμο χτύπημα σ' αυτήν. Αντίθετα, αν η παγκοσμιοποίηση εγκαταλειφθεί εξαιτίας της τρομοκρατίας και του Γ'

Παγκόσμιου Πολέμου, τότε η εξέλιξη θα πρέπει να εκληφθεί ως οριστική, δεδομένου ότι ο πόλεμος εναντίον της τρομοκρατίας προβλέπεται χωρίς ημερομηνία λήξης.

Υπάρχει, όμως, και μια τρίτη πηγή, που ενδέχεται να προκαλέσει σοβαρά προβλήματα στη συνέχιση της παγκοσμιοποίησης. Πρόκειται για τη συνειδητοποίηση αποτυχίας του συστήματος. Ως απόδειξη αυτής της αποτυχίας της αναφέρεται τον τελευταίο καιρό η περίπτωση της κατάρρευσης της οικονομίας της Αργεντινής, που υπήρξε η καλύτερη, ίσως, μαθήτρια της παγκοσμιοποίησης. Πράγματι, η Αργεντινή, πειθήνιο όργανο στις επιταγές των ισχυρών κρατών άνοιξε διάπλατα τα σύνορα της στο ξένο κεφάλαιο και ξεπούλησε ολόκληρη την περιουσία του δημοσίου της σε ξένους επενδυτές. Όμως, το Δεκέμβριο του 2001 χρεοκόπησε, μη μπορώντας να αντιμετωπίσει το χρέος της – 155 δισεκατομμύρια δολάρια- και βούλιαξε σε οικονομικό και πολιτικό χάος. Η Αργεντινή ήταν απλώς το τραγικό επιστέγασμα ενός συστήματος – δεν ήταν καν σύστημα, αλλά συνονθύλευμα- που έδρασε διαβρωτικά επί δύο δεκαετίες περίπου, οδηγώντας στα πρωτοφανή σκάνδαλα των εταιρειών της Αμερικής και, δευτερευόντως, της Ευρώπης και έσπειρε την καταστροφή σε όλα τα μήκη και πλάτη του πλανήτη.

Ας υπογραμμισθεί, γι' ακόμη μια φορά ότι η αποφασιστική αιτία των καταστρεπτικών συνεπειών της παγκοσμιοποίησης είναι η συνύπαρξη της απελευθέρωσης των συναλλαγών με τον άκρατο φιλελευθερισμό. Αν, λοιπόν, οι νέες εξελίξεις, και ειδικότερα η αναθέρμανση της τρομοκρατίας και η επιβράνδυση της παγκόσμιας οικονομίας, κατορθώσουν να επαναφέρουν το κράτος πρόνοιας και να ενισχύσουν κάποιες εκφάνσεις του κρατικού παρεμβατισμού και της εθνικής κυριαρχίας των επί μέρους εθνικών κυβερνήσεων, η κατάσταση θα βελτιωθεί σημαντικά.

Τι πιθανότητες υπάρχουν για μια τέτοια στροφή;

3.3 ΤΟ ΣΕΝΑΡΙΟ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΤΟΜΙΝΟ (Du Plessis 2002)

Ας αρχίσουμε με τα χειρότερα. Θα εξακολουθήσει να υπάρχει ζωή στον πλανήτη τα προσεχή χρόνια; Αυτό είναι το αγωνιώδες ερώτημα που πλανάται τώρα στην υφήλιο, έστω κι αν απασχολεί, κυρίως αυτούς που έχουν εντρυφήσει στις

δραματικές εξελίξεις των τελευταίων ετών και σ' ότι εμφανίζεται ως εναλλακτική επιλογή.

Η γενεσιουργός αιτία του πανικού που νιώθουμε όταν ατενίζουμε το μέλλον, είναι η παγκοσμιοποίηση, που επιβλήθηκε άνωθεν και είχε τις συνέπειες που βιώνουμε. Η παγκοσμιοποίηση των αγορών, που άρχισε να επιχειρείται από τον 13ο –14ο αιώνα, τελείωνε πάντα με καταστροφές: με μεγάλες και διαρκείς οικονομικές κρίσεις και με την κήρυξη πολέμων. Δυστυχώς, και αυτή τη φορά, η παγκοσμιοποίηση του 20ου –21ου αιώνα έτσι απειλεί να τελειώσει. Με χρεοκοπία των οικονομιών, με αίμα, με καταστροφή, αλλά και με πρωτόγνωρους κινδύνους. Η συνωμοτική υφή της τελευταίας αυτής παγκοσμιοποίησης που βιώνουμε απ' τα μέσα της δεκαετίας του '80, είναι πιο ξεκάθαρη, με διαβρωτική εμβέλεια πολύ μεγαλύτερη από κάθε προηγούμενη. Αυτή, λοιπόν, η παγκοσμιοποίηση πνίγεται ήδη από τις συνομωσίες της, γι' αυτό και οι συνέπειες της κατάρρευσης της προβλέπονται φοβερότερες από κάθε άλλη φορά. Ωστόσο, πέρα από τα εγγενή αδιέξοδα, με τα οποία η μορφή αυτής της τελευταίας παγκοσμιοποίησης βρίσκεται ήδη αντιμέτωπη, επιπλέον έχει γεννήσει και τα δύο τέρατα που συμβιώνουν μαζί μας, την τρομοκρατία και το φασισμό, αλλά και τον Γ' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Συνεπώς η όποια εξέλιξη της παγκοσμιοποίησης θα συνυπάρξει αναγκαστικά με τις παράλληλες εξελίξεις της σύνθετης κρίσης που μαστιάζει την παγκόσμια οικονομία, του πόλεμου εναντίον της τρομοκρατίας και του φασισμού. Η επάνοδος λοιπόν στην ομαλότητα, στη διασφάλιση ενός κόσμου χωρίς συνεχή τρόμο και χωρίς καταπάτηση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων με το πέρας της πολύπλευρης εκμετάλλευσης των ασθενέστερων κρίκων του πληθυσμού της γης, κάθε άλλο παρά ορατή είναι. Αυτή η παγκοσμιοποίηση έχει εκριζώσει κάθε ιστό οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής, περιβαλλοντικής και ηθικής ισορροπίας στον πλανήτη μας.

Αυτή η παγκοσμιοποίηση εξέθρεψε ένα συνονθύλευμα μύθων και απάτης για όλες τις εκφάνσεις της ανθρώπινης ζωής. Δεν είμαστε πια σε θέση να γνωρίζουμε, έστω και στοιχειωδώς, με τι δηλητήρια είναι μολυσμένος ο αέρας που αναπνέουμε, τι μεταλλαγμένες και βλαβερές ουσίες περιλαμβάνει η καθημερινή μας διατροφή, τι σκέπτονται και τι επιδιώκουν, πέρα και αντίθετα από αυτά που μας διαβεβαιώνουν αυτοί που μας κυβερνούν, τι προσπαθούν να μας περάσουν τα ΜΜΕ και τα έργα που βλέπουμε στον κινηματογράφο, τι μπορεί να υποκρύπτουν για το μέλλον μας τα φάρμακα που θεωρούμε αθώα, ποιοι είναι οι εχθροί και ποιοι οι φίλοι μας, τι είδους ανθρώπους θα αντιμετωπίσουμε στο μέλλον, πόσο θα μας ληστέψουν τα

χρηματιστήρια και οι υπόλοιποι χρηματοοικονομικοί οργανισμοί, όπου εμπιστευόμαστε τις οικονομίες μας, ποια χαρακτηριστικά μας θα μας καταστήσουν ενδεχομένως «υπόπτους» σε κάποιο αεροδρόμιο κ.ο.κ. Δεν ξέρουμε, την κάθε στιγμή πως πρέπει να ενεργήσουμε και πώς να πορευτούμε για να μη γίνουμε «ύποπτοι». Ο όρος έχει από καιρό επικρατήσει αλλά τα επί μέρους χαρακτηριστικά του παραμένουν νεφελώδη.

Έχουμε γράψει στο παρελθόν κάτι που ενδέχεται σήμερα να είναι «ύποπτο»; Είχαμε φιλίες ίσως «ύποπτες»; Η ασφάλεια σε κάθε βήμα μέσα στο σπίτι μας αλλά και ενόσω ταξιδεύουμε έχει αγγίξει πρωτόγνωρα ύψη. Το ίδιο και η διαφθορά. Ένα τέτοιο σύστημα, που μπόρεσε να ενθαρρύνει τέτοιας απίστευτης εμβέλειας ανωμαλίες, δεν διαθέτει τις δυνατότητες εξέλιξης αλλά μόνο συντριβής, η οποία αναπόφευκτα θα συμπαρασύρει και το περιβάλλον μέσα στο οποίο έλαβε σάρκα και οστά. Μπορεί, λοιπόν η διάλυση της παγκοσμιοποίησης να συνετέθη να σαρώσει και τη ζωή στον πλανήτη, ή σε ένα σημαντικό τμήμα. Γιατί, όταν 24 κράτη που διαθέτουν όπλα μαζικής καταστροφής απειλούνται καθημερινά από ασύμμετρα και προληπτικά χτυπήματα, που σίγουρα θα τα εξαφανίσουν, είναι περά από κάθε λογική η υπόθεση ότι η αντίδραση τους θα είναι αυτή του σκορπιού. Δεν αποκλείεται αυτή η παγκοσμιοποίηση να εξακολουθήσει επ' αόριστον, αλλά δικαιολογούνται και κάποιες ελπίδες μετάλλαξης της σε μια άλλη πιο ανθρώπινη μορφή. Για τον πολύ απλό λόγο ότι η δική μας «παγκοσμιοποίηση» ήταν από γεννησιμιού της άρρωστη παρά φύσιν και προβληματική.

3.4 Η ΕΓΓΕΝΗΣ ΑΔΥΝΑΜΙΑ ΣΥΝΕΧΙΣΗΣ ΤΗΣ «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ»

Η ανατροπή της παγκοσμιοποίησης ενδέχεται να πραγματοποιηθεί με λιγότερο δραματικό τρόπο. Πάντοτε, όμως, υπό την επίδραση του πολέμου κατά της τρομοκρατίας της σοβαρής και διαρκούς παγκόσμιας οικονομικής κρίσης της γενικευμένης διαφθοράς, αλλά και της συνειδητοποιημένης πια αποτυχίας του συστήματος. Σε μια τέτοια περίπτωση, θα υπάρξει επάνοδος στον οικονομικό προστατευτισμό, με έμφαση στον εθνικισμό. Και η προοπτική αυτή είναι ορατή.

Γιατί, εκτός από την άνοδο δεξιών και ακροδεξιών πολιτικών σχημάτων στη Δύση, υπάρχουν και σαφείς ενδείξεις επιστροφής στον προστατευτισμό, οι οποίες ασφαλώς ενισχύονται από το αντιτρομοκρατικό περιβάλλον που επικρατεί. Εξαιτίας του δημιουργούνται εμπόδια στην ελεύθερη διακίνηση, ατόμων, κεφαλαίων και

αγαθών, αφού πληθαίνουν οι κάθε μορφής περιορισμοί και έλεγχοι σε όλα τα γεωγραφικά μήκη και πλάτη, οι καθυστερήσεις είναι συχνά σημαντικές και επιβαρύνουν το κόστος, οι δαπάνες ασφάλισης έχουν αυξηθεί και η περιρρέουσα ανασφάλεια αποθαρρύνει τις συναλλαγές. Έτσι, οι ρυθμοί αύξησης του διεθνούς εμπορίου και της διενέργειας άμεσων ξένων επενδύσεων έχουν σοβαρά συρρικνωθεί, οι μετανάστες αντιμετωπίζονται, γενικά, με εχθρικό τρόπο²² και προωθείται ένα γενικότερο πλέγμα προστατευτισμού, με επίκεντρο την Ευρώπη.

Ο προστατευτισμός στην Ευρώπη αναβιώνει με πρωτοβουλίες και των σοσιαλιστικών και των δεξιών κυβερνήσεων και αποκτά πρωτόγνωρες διαστάσεις. Αναφέρουμε, συγκεκριμένα, στην συνύπαρξη ιδιωτικοποιήσεων και προστατευτισμού, ο οποίος δεν έχει πια τα παραδοσιακά χαρακτηριστικά της πρόνοιας υπέρ των ασθενέστερων, αλλά διενεργείται υπέρ των εταιρειών και του εθνικισμού. Απτά παραδείγματα που επαληθεύουν τις παραπάνω διαπιστώσεις είναι και τα ακόλουθα (Business Week 30.12.2002) :

- ✓ Το μεγαλύτερο τηλεοπτικό δίκτυο της Γερμανίας, το Prosieben και Kirch Media, απέρριψε δελεαστικές προσφορές εξαγοράς του από τον Rupert Murdoch, την Ιταλική Mediaset και την Γαλλική TF1, προκειμένου να παραμείνει με κάθε θυσία σε Γερμανικά χέρια. Τελικά, βεβαία, το τηλεοπτικό δίκτυο Prosieben πέρασε στον έλεγχο του δισεκατομμυριούχου Haim Saban για περίπου 500 εκατομμύρια ευρώ (Μακεδονία 18.03.2003).
- ✓ Στην Γαλλία, η κυβέρνηση πρόσφερε 9 δις δολάρια για να σώσει την France Telecom, δημιουργώντας έτσι σοβαρά προβλήματα αθέμιτου ανταγωνισμού.
- ✓ Επίσης, δόθηκε ο αγώνας από την κυβέρνηση για να διατηρηθεί ο γαλλικός έλεγχος στη Vivendi Universal. Στη συνέχεια, με ανάλογες μεθοδεύσεις, διατηρήθηκε η γαλλική εθνικότητα για την εκδοτική ομάδα Lagardere, καθώς και για την Cegetel, με αποτέλεσμα η Γαλλία να είναι η μοναδική χώρα, όπου η πρώτη, η δεύτερη αλλά και η τρίτη εταιρεία κινητής τηλεφωνίας βρίσκονται κάτω από κρατικό έλεγχο.

²² Παρ' ότι, σύμφωνα με εκτιμήσεις του γνωστού οικονομολόγου Rodrik, η αύξηση κατά 3% του εργατικού δυναμικού των πλούσιων χωρών με μετανάστες προερχόμενους από φτωχές οικονομίες, θα αύξανε το ΑΕΠ των αναπτυσσόμενων χωρών κατά 200 δισεκατομμύρια δολάρια.

- ✓ Η Γαλλία στις παραπάνω περιπτώσεις θυσίασε την αποτελεσματικότητα, αλλά και την ανταγωνιστικότητα των εταιρειών της, ιεραρχώντας υψηλότερα τη διατήρηση των θέσεων εργασίας που διαφορετικά θα είχαν καταργηθεί.

Από την πλευρά τους οι ΗΠΑ αποφάσισαν να προστατεύσουν το ατσάλι τους, αλλά και τους αγρότες τους με 180 δις δολάρια. Και, ως κατακλείδα, η Ε.Ε. δείχνει απρόθυμη να καταδικάσει την καθημερινή σύσταση oligopolιών και μονοπωλίων, εναντίον της οποίας έχει ταχθεί ο Μ. Monti.

Αν και είναι ξεκάθαρο, ωστόσο ας υπογραμμίσω ότι η έξοδος από την παγκοσμιοποίηση δεν υλοποιείται με αυτής της μορφής τον προστατευτισμό, ο οποίος ευνοεί εταιρείες και όχι κοινωνικοοικονομικές ομάδες που έχουν δεινοπαθήσει απ' αυτήν. Η παγκοσμιοποίηση, έτσι, παρατείνεται μεταλλάσσοντας το δράμα της γέννησής της.

3.5 «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ»²³

Ο όρος «παγκοσμιοποίηση» χρησιμοποιείται ευρύτατα για να υποδηλώσει ένα νέο επίπεδο κοινωνικοοικονομικών και πολιτικών διεργασιών, που αφορούν κυρίως την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων και τις οικονομικές και εν γένει κοινωνικές σχέσεις διεθνώς.

Ως όρος προβλήθηκε εξ ίσου από τα φιλελεύθερα αστικά και τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα. Επίσης υιοθετήθηκε από «νεοαριστερά» ή και κόμματα που αυτοπροσδιορίζονται ως κομμουνιστικά, ακόμη από κοινωνιολόγους και δημοσιολόγους από το χώρο της ριζοσπαστικής διανόησης. Γίνεται, η «παγκοσμιοποίηση», σημείο αναφοράς στις εκθέσεις και αναλύσεις των ευρωενωσιακών επιτελείων (της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας), των διαφόρων διακρατικών και διεθνικών ενώσεων και οργανισμών (π.χ. ΟΟΣΑ, ΔΝΤ, ΠΟΕ).

²³ Μύθος ή συγκάλυψη της καπιταλιστικής φύσης του σύγχρονου κόσμου; της Ελένης Μπέλλου

Παρατηρείται το φαινόμενο να ανάγεται η ερμηνεία σημαντικών κοινωνικών προβλημάτων (π.χ. της ανεργίας) ή να στηρίζονται συγκεκριμένες πολιτικές επιλογές (π.χ. η ένταξη στην ΟΝΕ-ΕΥΡΩ) στα αντικειμενικά δεδομένα που διαμορφώνει η λεγόμενη «παγκοσμιοποιημένη» οικονομία και κοινωνία. Γενικότερα, αιτιολογήθηκαν εθνοκρατικές και διακρατικές πολιτικές αύξησης του βαθμού εκμετάλλευσης της εργατικής τάξης -και ενίσχυσης των κατασταλτικών μηχανισμών σε βάρος της- προκειμένου να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα των κεφαλαίων από τα κράτη της ΕΕ και να εναρμονιστούν οι οικονομίες τους στο νέο περιβάλλον των ανοικτών αγορών.

Γύρω από τον όρο «παγκοσμιοποίηση» αναπτύσσεται ένα ευρύτατο πεδίο φιλοσοφικών και οικονομικών αντιλήψεων και πολιτικών προσεγγίσεων, που επιδρούν στη διαμόρφωση της, περί «παγκοσμιοποίησης», κοινής αντίληψης.

3.6 ΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΗΣ ΠΕΡΙ "ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ"

Αυτό που κατασταλάζει ως κοινή αντίληψη, που διαμορφώνεται ως συνισταμένη μιας ευρείας γκάμας αντιλήψεων, είναι το ακόλουθο:

Οι ανθρώπινες κοινωνίες που υφίστανται πάνω στη γη, οι κρατικές τους υποστάσεις, δηλαδή τα κράτη, εμπλέκονται εκ των πραγμάτων σε ένα πυκνό δίκτυο διασυνδέσεων και αλληλεξαρτήσεων, που διαμορφώνει υποχρεωτικά δεδομένα για τις πολιτικές επιλογές τους, σε όλους τους τομείς και τις εκδηλώσεις της κοινωνικής δραστηριότητας.

Αιτία, πηγή αυτής της διαπλοκής στις διεθνικές οικονομικές, στρατιωτικές, πολιτικές εν γένει πολιτιστικές σχέσεις θεωρείται η ραγδαία ανάπτυξη της γνώσης, της επιστήμης, των εφευρέσεων και καινοτομιών στην εφαρμογή της επιστημονικής προόδου, η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας. Π.χ. η ανάπτυξη της πληροφορικής, οι νέες εφαρμογές στις τηλεπικοινωνίες και τα διαδίκτυα έφτασαν σε τέτοια επίπεδα, ώστε να εισάγει κάποιος μια πληροφορία στο διαδίκτυο στο Λονδίνο και στην ελάχιστη επόμενη μονάδα του χρόνου να γίνεται δυνατή η πρόσβαση σε αυτήν από τον κάτοικο του Σίδνεϋ.

Αν σκεφτεί κάποιος τους ηλεκτρονικούς εκσυγχρονισμούς στη λειτουργία της αγοράς του χρηματικού κεφαλαίου (τράπεζες, χρηματιστήρια, χρηματοεπενδυτικές

και ασφαλιστικές εταιρίες κλπ.) μπορεί να φανταστεί τι σημαίνει αυτή η ταχύτητα στην πληροφόρηση και την επικοινωνία, κυρίως για λογαριασμό των μεγάλων επιθετικών αμοιβαίων κεφαλαίων (κεφάλαια που οι επενδυτικές κινήσεις τους - αγοραπωλησίες χρηματικού κεφαλαίου- παίζουν με αυξομειώσεις συναλλαγματικών ισοτιμιών, μετοχών κ.ά. σε λεπτά της ώρας).

Προβάλλεται, λοιπόν, η γνώση/επιστήμη/τεχνολογία ως η αυτοτελής κινητήρια δύναμη αλλαγής των κοινωνικό-οικονομικών σχέσεων, ο δε ανταγωνισμός (των κεφαλαίων) ως διαχρονική νομοτέλεια κάθε τύπου ανάπτυξης, της κοινωνικής προόδου, των διασυνδέσεων και εξαρτήσεων των κοινωνιών του σύγχρονου κόσμου.

Σχηματοποιούμε κάπως αυτή την αντίληψη, από την άποψη της προβολής των πολιτικών επιχειρημάτων που εδράζονται σε αυτήν:

Σε αυτόν τον υποχρεωτικά αλληλεξαρτημένο και διαπλεκόμενο κόσμο, που έτσι και αλλιώς ο ανταγωνισμός είναι δεδομένος, αν θέλει ένα κράτος να διεκδικήσει μια θέση στην «παγκοσμιοποιημένη» οικονομία, οφείλει να ακολουθήσει το δρόμο που δείχνει η μηχανή που σέρνει την αμαξοστοιχία.

Σε αυτή τη λογική προβλήθηκαν οι ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, ως υποδείγματα εναρμόνισης των εργασιακών σχέσεων με τα νέα δεδομένα της οικονομίας, αφού εφάρμοσαν εγκαίρως την ευέλικτη αγορά εργασίας και έτσι πέτυχαν μικρότερο «κόστος εργασίας», επομένως πιο ανταγωνιστικά προϊόντα στις διεθνείς αγορές.

Στην ίδια λογική ξεκίνησε και η αιτιολόγηση των αλλαγών στο ασφαλιστικό σύστημα των κρατών της ΕΕ, διανθισμένη με την περί γήρανσης του πληθυσμού θεώρηση.

Στην Ελλάδα η εγχώρια ολιγαρχία και τα πολιτικά της κόμματα αλλά και άλλα κόμματα που προσαρμόστηκαν στις ανάγκες του κεφαλαίου, στη λογική της «παγκοσμιοποίησης» πρόβαλλαν τον «μονόδρομο» της ΕΕ και του κοινού νομίσματος σε αντιπαράθεση προς την κλειστή, «αλβανοποιημένη» οικονομία. Λογικό επακόλουθο και η ενεργητική αποδοχή των κατευθύνσεων ενώσεων και οργανισμών του διεθνούς ιμπεριαλιστικού συστήματος, όπως είναι ο ΟΟΣΑ, το ΔΝΤ, η Παγκόσμια Τράπεζα, ο ΠΟΕ.

Την ίδια αιτιολόγηση έχει και η συμμετοχή στην ιμπεριαλιστική ένωση του αναδομημένου ΝΑΤΟ, ως υποχρεωτική προσαρμογή στις εξελίξεις, που εγγυάται την εξασφάλιση συμμάχων για την υπεράσπιση των κυριαρχικών δικαιωμάτων ενός κράτους.

Στη λογική της «παγκοσμιοποίησης», ως νομοτελειακής διαδικασίας σε προοδευτική κατεύθυνση, «τεκμηριώνεται» η κυβερνητική -και όχι μόνον- πολιτική για ενεργητική συμμετοχή της Ελλάδας στους πάσης φύσης διακρατικούς κατασταλτικούς μηχανισμούς (π.χ. της Σένγκεν, της συνοριακής αστυνομίας, γενικότερα των ειδικών υπηρεσιών παρακολούθησης και καταστολής, της εναρμόνισης του νέου τρομονόμου στις διεθνείς ιμπεριαλιστικές απαιτήσεις).

Τεκμηριώνεται η ενεργητική συμμετοχή της Ελλάδας στους οικονομικό-πολιτικούς και στρατιωτικό-πολιτικούς σχεδιασμούς και στις στρατηγικές επιδιώξεις που αφορούν την Ν. Α. Ευρώπη, την Αν. Μεσόγειο, την Παραεuxeία ζώνη. Απώτερος στόχος για το ελληνικό καπιταλιστικό κράτος είναι η κατάκτηση μιας καλύτερης θέσης στο συγκεκριμένο περιφερειακό κόμβο του διεθνούς ιμπεριαλιστικού συστήματος, υπό το δόγμα «η Ελλάδα χώρα επίκεντρο της νέας αρχιτεκτονικής ασφάλειας των Βαλκανίων και της Αν. Μεσογείου».

Έτσι, η κοινή αντίληψη περί «παγκοσμιοποίησης» είναι η σύγχρονη έκφραση της χειραγώγησης των μαζών από την κυρίαρχη ιδεολογία και πολιτική του σύγχρονου καπιταλισμού, του διεθνούς ιμπεριαλιστικού συστήματος στον 21ο αιώνα.

3.7 Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΗΣ ΠΕΡΙ "ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ"

Η αληθοφάνεια αυτής της αντίληψης στηρίζεται στη διαμόρφωση αληθοφανών μύθων, οι οποίοι προβάλλουν επιφανειακές αλήθειες, αποκρύπτουν και συσκοτίζουν τη βαθύτερη γνώση των φαινομένων της κοινωνικής εξέλιξης.

Στηρίζεται στο γεγονός ότι τόσο η ερμηνεία των σύγχρονων εξελίξεων όσο και η γνώση της ιστορικής εξέλιξης της ανθρωπότητας απαιτούν επιστημονικότητα, στην οποία δεν έχει προϋποθέσεις πρόσβασης η λαϊκή πλειοψηφία. Έτσι διασπάται η ιστορική συνέχεια της γνώσης και χειραγωγείται η κοινωνική συνείδηση.

ΜΥΘΟΣ 1ος:

Οι εξελίξεις στη γνώση, επιστήμη, τεχνολογία έσπασαν τα φράγματα των κλειστών κοινωνιών, δημιούργησαν το "Παγκόσμιο χωριό"

Ο μύθος αυτός στηρίζεται στο γεγονός ότι ο άνθρωπος του ανατέλλοντος 21ου αιώνα θαμπώνεται από τις τεχνολογικές ανατροπές που επιφέρει ένα νέο

επίπεδο της επιστημονικής ανάπτυξης, με αποτέλεσμα να το απολυτοποιεί, να το ανάγει σε πρωταίτιο των κοινωνικό-οικονομικών σχέσεων. Είναι το δέος απέναντι στις τεχνολογικές εφαρμογές της πληροφορικής, στις δυνατότητες των multi-media (πολυμέσων) κλπ.

Πολύ συχνά, η κοινωνική συνείδηση αποσπάται από το μέγεθος των ανατροπών που επέφεραν ιστορικές επιστημονικές ανακαλύψεις και τεχνολογικές εφαρμογές, π.χ. της πυρηνικής ενέργειας, του τηλέγραφου, του ηλεκτρισμού, της τυπογραφίας, για να μην αναφερθούμε στις ανατροπές που έφεραν στην εποχή τους οι τεχνικές που αφορούσαν τη χρήση του σιδήρου και του χάλυβα.

Σε κάθε περίπτωση, το επίπεδο γνώσης/επιστήμης/τεχνολογίας αποτελούσε έκφραση του επιπέδου ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων. Αλλά και η χρήση και ο έλεγχος των δυνατοτήτων της νέας γνώσης/επιστήμης/τεχνολογίας από την εκάστοτε κυρίαρχη τάξη είναι εκδήλωση της παρεμπόδισης που υφίσταται η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων από τις κυρίαρχες κοινωνικό-οικονομικές σχέσεις και πρώτ' απ' όλα τις κυρίαρχες σχέσεις παραγωγής, όταν πλέον η ανάπτυξη των αντιθέσεων τους τις καθιστά ανασταλτικό παράγοντα για τον περαιτέρω δυναμισμό της κοινωνικής ανάπτυξης.

Η συσσωρευμένη ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων οδηγούσε σε μια νέα ποιοτική τους κατάσταση, η οποία δεν προσάρμοζε εξελικτικά τις υφιστάμενες κοινωνικό-οικονομικές αλλά ούτε καθιστούσε κυρίαρχες τις νέες κοινωνικό-οικονομικές σχέσεις και την εδραίωση των αντίστοιχων πολιτικών σχέσεων. Η νέα εναρμόνιση παραγωγικών δυνάμεων - κοινωνικοοικονομικών και πολιτικών σχέσεων προϋπέθετε την ανατροπή του υπάρχοντος συστήματος ως αποτέλεσμα της δράσης της κύριας παραγωγικής δύναμης, του ανθρώπου, μέσω της ταξικής πάλης.

Και σήμερα, ο μύθος των τεχνολογιών, των νέων βιομηχανικών κλάδων, της «νέας οικονομίας» χρησιμοποιείται από την άρχουσα καπιταλιστική τάξη για να διατηρήσει την κυριαρχία της, να κρύψει τις πραγματικές αιτίες των κοινωνικών αντιθέσεων, να χειραγωγήσει τις δυνατότητες των ταξικών της αντιπάλων να θέσουν υπό αμφισβήτηση και ανατροπή την κυριαρχία της. Γι' αυτό οι θεωρητικοί και πολιτικοί της εκπρόσωποι παρουσιάζουν τις επιστημονικές/τεχνολογικές εξελίξεις ακόμη και ως στοιχείο μετάλλαξης του καπιταλιστικού συστήματος.

Οι διάφορες θεωρίες της «παγκοσμιοποίησης» στοχεύουν στην υποταγή της εργατικής τάξης των αναπτυγμένων καπιταλιστικών κρατών, στην υποταγή της

διεθνούς εργατικής τάξης στους κρατικούς και διακρατικούς θεσμούς του διεθνούς ιμπεριαλιστικού συστήματος.

ΜΥΘΟΣ 2ος:

Η «Παγκοσμιοποίηση» συνιστά το νέο στοιχείο της κοινωνικής εξέλιξης της αλληλεξάρτησης και διαπλοκής των εθνικών οικονομιών, των εθνικών κρατών. Η τάση να διαμορφώνουν σχέσεις μεταξύ τους οι κοινωνίες είναι τάση που διέπει όλη την ιστορία της ανθρώπινης εξέλιξης. Τα όρια ενσάρκωσης αυτής της τάσης καθορίζονται από το επίπεδο ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων (σε αυτά συμπεριλαμβάνονται και τα επίπεδα γνώσης - ειδίκευσης, επιστήμης - τεχνολογίας, μέσων παραγωγής και επομένως και της εμβέλειας στη μεταφορά πρώτων υλών, εμπορευμάτων, παραγωγικού δυναμικού).

Ταυτόχρονα, όμως, οι όροι με τους οποίους διαμορφώνονται οι σχέσεις μεταξύ των κοινωνιών, είναι όροι του εκάστοτε κυρίαρχου κοινωνικό-οικονομικού συστήματος. Είναι σχέσεις ανταγωνιστικές, στις οποίες υπερέχει ο ισχυρότερος οικονομικά, στρατιωτικά, πολιτικά.

Αυτή η τάση επιβεβαιώνεται από την ιστορία τόσο των εκμεταλλευτικών προκαπιταλιστικών συστημάτων, όσο και του καπιταλιστικού συστήματος.

Οι εκδηλώσεις και τα «όρια» των εξαρτήσεων και αλληλεξαρτήσεων, η συγκεκριμένη έκφραση των αντιθέσεων τους, καθορίζονται από το κυρίαρχο κοινωνικό-οικονομικό σύστημα.

Είναι εύκολο να διαπιστωθεί στην ιστορία των αρχαίων δουλοκτητικών κρατών, μεταξύ των οποίων και εκείνων των κρατών-πόλεων του ελλαδικού χώρου με τις αποικίες τους στη λεκάνη της Μεσογείου, στην ιστορία του Μακεδονικού κράτους του Μ. Αλεξάνδρου, στην ιστορία της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Σε κάθε περίπτωση, η ενσάρκωση της τάσης διεθνοποίησης των κοινωνικό-οικονομικών σχέσεων χαρακτηρίζεται από την εξαγωγή και επιβολή του κυρίαρχου τρόπου παραγωγής, των κυρίαρχων σχέσεων ιδιοκτησίας, του ισχυρότερου κράτους ή ομάδας ισχυρών κρατών, αλλά και από την παγκόσμια εμβέλεια ενός κοινωνικό-οικονομικού συστήματος και το συσχετισμό μεταξύ των διαφορετικών κρατών.

Η έκταση και τα χαρακτηριστικά της εξάρτησης, της «υποταγής», τα «όριά» τους, είναι αποτέλεσμα των ορίων του εκάστοτε κοινωνικό-οικονομικού συστήματος. Στην αρχαία δουλοκτητική κοινωνία, που η κοινωνική παραγωγή γίνεται κυρίως με όρους απόλυτου φυσικού καταναγκασμού του εργαζομένου σε αυτούς που κατέχουν

τα μέσα παραγωγής, η σχέση της σχεδόν απόλυτης υποταγής εκδηλώνεται και στις σχέσεις με τις κατακτημένες κοινωνίες (υποδουλώνονται στον κατακτητή ελεύθεροι και δούλοι).

Οι σχέσεις της απόλυτης εξάρτησης χαλαρώνουν σε συνθήκες όπου έχουν ήδη ωριμάσει οι αντιθέσεις του κυρίαρχου συστήματος και κράτους-επικυρίαρχου, π.χ. στις σχέσεις του Μακεδονικού κράτους του Μ. Αλεξάνδρου με κατακτημένες κοινωνίες της Ασίας, στις σχέσεις της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας με κατακτημένες κοινωνίες στην Ανατολική Ευρώπη, στο χώρο του μετέπειτα Βυζαντίου.

Αντίθετα, όταν το καπιταλιστικό σύστημα και ένα κυρίαρχο καπιταλιστικό κράτος βρίσκεται στην ορμή της ανάπτυξής του, μπορεί να εξάγει τις νέες σχέσεις σε βαθμό καταστροφικό για τις υποτασσόμενες κοινωνίες, π.χ. οι σχέσεις των Αμερικανικών Πολιτειών με τις κοινωνίες των αυτοχθόνων πληθυσμών ή με σχέση «σύγχρονης» δουλικής εξάρτησης, π.χ. οι σχέσεις της Μ. Βρετανίας με τις αποικίες της, κυρίως την Ινδία στην Ασία.

Το αποικιοκρατικό σύστημα προσιδίαζε σε ένα ορισμένο επίπεδο ανάπτυξης του καπιταλιστικού συστήματος. Ήταν μια ορισμένη μορφή ενσάρκωσης της «παγκοσμιοποίησης», στην εποχή που ο καπιταλισμός ορμητικά διεκδικούσε την εδραίωσή του. Στην εποχή που λόγω της ανισόμετρης ανάπτυξης του καπιταλισμού δεν είχε ακόμη ολοκληρωθεί η διαδικασία διαμόρφωσης των αστικών εθνικών κρατών και η εξάλειψη των φεουδαρχικών υπολειμμάτων στο εποικοδόμημα.

Στην ιστορία του καπιταλισμού, ένας ορισμένος βαθμός «προστασίας» της εθνικής εσωτερικής αγοράς αποσκοπούσε ακριβώς στη συγκρότησή της. Το στοιχείο της διεθνούς καπιταλιστικής επέκτασης (καπιταλιστικής παραγωγής για εξωτερική αγορά, εξαγωγής εμπορευμάτων, κεφαλαίων) ως γενική τάση ενυπήρχε με το στοιχείο της προστασίας της εθνικής εσωτερικής αγοράς από το διεθνή καπιταλιστικό ανταγωνισμό. Η πορεία της καπιταλιστικής εξέλιξης των δυο τελευταίων αιώνων επιβεβαιώνει ότι οι κρατικές εμπορικές πολιτικές παρουσιάζουν μεγάλη διακύμανση, πολλές διαβαθμίσεις μεταξύ ελεύθερου εμπορίου και απόλυτης προστασίας της παραγωγής τους έναντι των εισαγωγών.

Χαρακτηριστική είναι η διαφορετική κρατική πολιτική ως προς την ελευθερία των αγορών κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα. Η Αγγλία, ως πρωτοπορία στην καπιταλιστική ανάπτυξη του 19ου αιώνα, με την πολιτική του ελεύθερου εμπορίου κατοχυρώνει ανοικτές αγορές για να εξάγει τα βιομηχανικά της εμπορεύματα και να εισάγει φθηνές πρώτες ύλες. Την ίδια περίοδο, λιγότερο καπιταλιστικά αναπτυγμένες

οικονομίες, όπως της Γερμανίας και των ΗΠΑ, με την πολιτική προστασίας επιταχύνουν τη συγκρότηση της εσωτερικής τους αγοράς και της αυτοτελούς κρατικής (καπιταλιστικής) τους συγκρότησης.

Στις αρχές του 20ού αιώνα αλλάζει άρδην ο συσχετισμός των δυνάμεων, κατάσταση που εκδηλώνεται και με τον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο. Στο μεσοπόλεμο, η εθνο-κρατική «προστασία» ήταν η πολιτική απάντηση σε συνθήκες γενικευμένης οικονομικής κρίσης, όξυνσης των ενδοϊμπεριαλιστικών αντιθέσεων και προετοιμασίας των εθνικών κρατών για νέο μοίρασμα των αγορών, μέσω νέων ιμπεριαλιστικών πολέμων. Παρ' όλα αυτά, η χαλάρωση της προστασίας των αγορών αρχίζει και συζητιέται στην ισχυρότερη τότε οικονομία των ΗΠΑ ήδη από τη δεκαετία του 1930.

Η μεταπολεμική καπιταλιστική ανόρθωση διαμορφώθηκε σε συνθήκες συνδυασμένης κρατικής προστασίας με σχέδια διεθνικής αλληλεγγύης του κεφαλαίου (π.χ. Σχέδιο Μάρσαλ για την μεταπολεμική ανόρθωση της Δυτικής Ευρώπης) και τάσεις διαμόρφωσης περιφερειακών διακρατικών αγορών (αρχικά της Ένωσης Σιδήρου και Χάλυβα, στη συνέχεια της ΕΟΚ). Ειδικότερα, η διαμόρφωση της ΕΕ, ως ενιαίας εσωτερικής αγοράς εμπορευμάτων, κεφαλαίων και εργατικού δυναμικού, αποτελεί ταυτόχρονα και ενιαίο σύστημα προστατευτισμού των εθνικών οικονομιών-συνιστωσών της απέναντι στις ισχυρές καπιταλιστικές αγορές των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας και των σφαιρών επιρροής τους.

Σε κάθε περίπτωση, το «άνοιγμα» των αγορών, οι όροι εξαγωγής κεφαλαίου και εμπορευμάτων, οι όροι επανεισαγωγής τους (ως τόκοι, κέρδη, μερίσματα κλπ.), σε διμερές ή πολυμερές επίπεδο, ήταν αποτέλεσμα του συσχετισμού δυνάμεων. Αποτύπωναν το βαθμό οικονομικής, πολιτικής και στρατιωτικής υπεροχής ενός κράτους έναντι άλλου. Π.χ. οι όροι επένδυσης αμερικανικών κεφαλαίων στην μετεμφυλιακή Ελλάδα της δεκαετίας του 1950 εν πολλοίς προσέγγιζαν όρους μονομερούς «ελεύθερης» διείσδυσης εμπορευμάτων και κεφαλαίων, σε γενικές συνθήκες ισχυρής «προστασίας» της εσωτερικής αγοράς της Ελλάδας.

Τηρουμένων των αναλογιών, στο σύγχρονο καπιταλιστικό κόσμο, η σύγχρονη «απελευθέρωση» των αγορών συνυπάρχει με ένα αναπτυγμένο σύστημα οικονομικής, πολιτικής, στρατιωτικής κυριαρχίας και ιεραρχίας (NATO, ΔΝΤ, Παγκόσμια Τράπεζα, ΟΟΣΑ, ΠΟΕ, ΕΕ, Ευρωζώνη, NAFTA, ASEAN, MERCOSUR), που προσιδιάζει στις εσωτερικές αντιθέσεις, στους συσχετισμούς και στο σημερινό

επίπεδο ανάπτυξης του σύγχρονου διεθνούς ιμπεριαλιστικού συστήματος στον 21ο αιώνα.

ΜΥΘΟΣ 3ος:

Η «Παγκοσμιοποίηση» συνιστά μία νέα κοινωνικό-οικονομική πραγματικότητα

Σ' αυτή την κατηγορία υπάγονται διάφορα επιχειρήματα - ανάδειξη χαρακτηριστικών της νέας παγκοσμιοποιημένης οικονομίας και κοινωνίας.

Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται:

- ✓ Η διεθνική (βλέπε συνηθέστερα «πολυεθνική») σύνθεση του μετοχικού κεφαλαίου εταιρειών και η διαπλοκή μετοχικών πακέτων μεταξύ διαφορετικών εταιρειών εγκαταστημένων σε διαφορετικές εθνικές αγορές. Οι μεγαλύτεροι ρυθμοί ανάπτυξης του παγκόσμιου εμπορίου και των εκροών-εισροών κεφαλαίου από τους ρυθμούς της οικονομικής μεγέθυνσης (μεταβολής του ΑΕΠ). Ο όγκος και η ταχύτητα στις εξαγωγικές και επενδυτικές κινήσεις του χρηματικού κεφαλαίου.

Εδώ αξίζει να σημειώσουμε ότι σε αυτή την κατηγορία των επιχειρημάτων στηρίζονται τόσο οι πολιτικές προτάσεις ορισμένων «υπερμάχων της παγκοσμιοποίησης» (π.χ. γερμανών αξιωματούχων για πολιτική ομοσπονδιοποίηση της ΕΕ) όσο και «κινήματων αντιπαγκοσμιοποίησης» κυβερνητικών (π.χ. των 77 αναπτυσσόμενων κρατών) και μη κυβερνητικών (π.χ. πρόταση του γάλλου δημοσιολόγου Πιερ Μπουρντιέ για ευρωπαϊκή συσπείρωση ενάντια στην παγκοσμιοποίηση).

- ✓ Δημοσιολόγοι και οικονομολόγοι που στηρίζουν ή ηγούνται κινήσεων αντιπαγκοσμιοποίησης, αποδίδουν τις αρνητικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης (περαιτέρω πόλωση πλούτου - φτώχειας μεταξύ κρατών, διακρατικών γεωγραφικών περιφερειών, αλλά και ενδοκρατικών περιοχών) στην άσκηση της νεοφιλελεύθερης πολιτικής. Ως χαρακτηριστικά της νεοφιλελεύθερης πολιτικής προβάλλουν: Τις αναδιαρθρώσεις στη σφαίρα της κυκλοφορίας του κεφαλαίου (π.χ. τα μέτρα απορύθμισης των χρηματιστηριακών αγορών), που προωθήθηκαν μετά την κρίση του Μπρέττον-Γουντς και κυρίως από τη δεκαετία του 1980 στις ΗΠΑ και το Ην. Βασίλειο. Την πιστωτική πολιτική του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας, την νομισματική πολιτική της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και εν γένει των Εθνικών Κρατικών Τραπεζών.

Γενικότερα αποδίδουν την αυτονόμηση των κινήσεων του χρηματικού (το χαρακτηρίζουν κυρίως ως χρηματιστηριακό, ενίοτε και ως χρηματιστικό) κεφαλαίου από το βιομηχανικό κεφάλαιο και την κυριαρχία των δικών του θεσμών και διακρατικών δομών επί της πραγματικής (παραγωγικής) οικονομίας και των κρατικών δομών ως περιεχόμενο και αποτέλεσμα της νεοφιλελεύθερης πολιτικής. Θεωρούν ως οικονομική βάση αυτής της εξουσίας (του ΔΝΤ, της Παγκόσμιας Τράπεζας, της ΕΚΤ, του ΠΟΕ κλπ. αλλά και των πλέον ισχυρών κρατών - ιμπεριαλιστικών κέντρων όπως των ΗΠΑ) την οικονομική κυριαρχία της πολυεθνικής εταιρίας επί της παγκόσμιας παραγωγής.

Σε αυτό το σχήμα οικονομικής κυριαρχίας - πολιτικής (νεοφιλελεύθερης) εξουσίας αποδίδονται όλα τα δεινά του σύγχρονου κόσμου: καταστροφή τοπικών βιομηχανιών και τοπικής αγροτικής παραγωγής στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, καθήλωση των υποανάπτυκτων στην καθυστέρηση, ανεργία και καταστροφή κρατικών δομών (του «κράτους πρόνοιας») στα αναπτυγμένα βιομηχανικά κράτη, έξαρση εθνικιστικών, φασιστοειδών, ρατσιστικών φαινομένων κλπ.

Στη βάση αυτής της προσέγγισης διαμορφώνονται «εναλλακτικές» προτάσεις κινήματων, πολιτικής, εξουσίας που αφήνουν άθικτη τη σχέση καπιταλιστικής (με σύγχρονες μορφές ατομική ιδιοκτησία στα αναπτυγμένα και συγκεντρωμένα μέσα παραγωγής) οικονομικής κυριαρχίας - πολιτικής εξουσίας.

Προβάλλουν διάφορες προτάσεις εναλλακτικής διαχείρισης π.χ. στο ρόλο και στο χρόνο παρέμβασης (με πιστώσεις, επιδοτήσεις) του ΔΝΤ, της Παγκόσμιας Τράπεζας, στις συμφωνίες του ΠΟΕ, στη φορολόγηση (φόρος Τόμπιν) των διεθνών χρηματιστηριακών συναλλαγών, στην ανάγκη συγκρότησης της ΕΕ όχι στη λογική των μονεταριστικών συμφωνιών του Μάαστριχ-Άμστερνταμ, αλλά στη λογική της πραγματικής οικονομικής σύγκλισης με ενιαία ευρωενωσιακή κοινωνική πολιτική κλπ.

Δεν πρόκειται για θεωρητικές προσεγγίσεις απλά λαθεμένες και πολιτικές προτάσεις απλά ουτοπικές. Πρόκειται για απόψεις αντικειμενικά αποπροσανατολιστικές, «εναλλακτικές παγίδες» χειραγώγησης των εργατικών και λαϊκών δυνάμεων και κινήματων στα συμφέροντα του ταξικού τους αντιπάλου, στη διατήρηση και ένταση της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης σε κάθε κράτος και διεθνώς.

Πρόκειται για θεωρητικές και πολιτικές προσεγγίσεις των φαινομένων που εκδηλώνονται στη σφαίρα της κυκλοφορίας, αποσπασμένων από τη θεωρητική

έρευνα των φαινομένων στο προτσές της παραγωγής. Ο Κ. Μαρξ και στη συνέχεια ο Β. Ι. Λένιν άσκησαν κριτική στις ανάλογες προσεγγίσεις της εποχής τους, κριτική που διατηρεί πλήρως την επικαιρότητά της.

3.8 Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΜΑΡΞ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΓΟΡΑ

Η «παγκοσμιοποίηση» δεν είναι αφηρημένη γενικά κίνηση υπεράνω του ταξικού χαρακτήρα των κρατών, του τρόπου παραγωγής που κυριαρχεί σε αυτά. Πολύ περισσότερο δεν είναι κάτι που διαμορφώνεται υπεράνω και καθ' υπέρβαση του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής. Αντιθέτως, αποτελεί συστατικό στοιχείο ανάπτυξης της κεφαλαιοκρατικής παραγωγής.

Στην ανάλυση του Μαρξ για την κεφαλαιοκρατική παραγωγή δεν υπάρχει μόνο η πρόβλεψη αλλά και η ανάλυση για την παγκόσμια αγορά και το παγκόσμιο εμπόριο.

3.9 ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΑΓΟΡΑΣ

Ο Κ. Μαρξ δίνει τη δημιουργία της παγκόσμιας αγοράς, ως ένα από τα τρία (3) κύρια γεγονότα της κεφαλαιοκρατικής παραγωγής (Στα άλλα δυο αναφέρει: α) Τη συγκέντρωση των μέσων παραγωγής σε λίγα χέρια με αποτέλεσμα να παύουν να είναι ιδιοκτησία των άμεσων εργατών και να μετατρέπονται αντίθετα σε κοινωνικές δυνάμεις της παραγωγής. β) Την οργάνωση της ίδιας της εργασίας ως κοινωνικής εργασίας: με τη συνεργασία, τον καταμερισμό της εργασίας και με τη σύνδεση της εργασίας με τις φυσικές επιστήμες. Επισημαίνει δε ότι και προς τις δυο πλευρές ο κεφαλαιοκρατικός τρόπος παραγωγής καταργεί την ατομική ιδιοκτησία και την ατομική εργασία, αν και με αντιφάσκουσες μορφές).

Η ανάγκη εξαγωγής κεφαλαίων με άμεσες επενδύσεις, η εμφάνιση συμφωνιών και ενώσεων μονοπωλιακού ελέγχου της αγοράς, η διαπλοκή κεφαλαίων από διαφορετικές εθνικές αγορές υπό ενιαίο κέντρο διεύθυνσης, η διόγκωση του χρηματικού κεφαλαίου και οι αυτοτελείς πολύμορφες κερδοσκοπικές επενδυτικές κινήσεις του (χρηματιστηριακές, ομολογιακές, αγοραπωλησίας συναλλάγματος και άλλες) είναι αποτελέσματα της μεγάλης ανάπτυξης της βιομηχανικής παραγωγής, της μεγάλης συγκέντρωσής της, της υπερσυσσώρευσης κεφαλαίων και της αυτόματης

ενεργοποίησης μηχανισμών αντίδρασης στη νομοτελειακή τάση μείωσης του μέσου ποσοστού κέρδους.

Ο Κ. Μαρξ σε αναφορές του «από την ιστορία του εμπορικού κεφαλαίου», αναλύοντας τις διαφορές και το ρόλο του εμπορίου στο πέρασμα από τις προκαπιταλιστικές κοινωνίες στην επικράτηση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής και στη συνέχεια στην ανάπτυξή του, σημειώνει:

«Και αν στον 16ο και εν μέρει στον 17ο αιώνα η απότομη επέκταση του εμπορίου και η δημιουργία μιας καινούργιας παγκόσμιας αγοράς άσκησαν αποφασιστική επίδραση στον αφανισμό του παλιού τρόπου παραγωγής και στην άνοδο του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής, αυτό έγινε αντίθετα πάνω στη βάση του δημιουργημένου πια κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής. Η παγκόσμια αγορά αποτελεί η ίδια τη βάση αυτού του τρόπου παραγωγής. Από την άλλη μεριά η ενυπάρχουσα στον τρόπο αυτό παραγωγής ανάγκη να παράγει σε διαρκώς μεγαλύτερη κλίμακα, ωθεί σαν ακατάπαυστη διεύρυνση της παγκόσμιας αγοράς, έτσι που εδώ δεν είναι το εμπόριο που επαναστατεί τη βιομηχανία, αλλά η βιομηχανία είναι που επαναστατεί διαρκώς το εμπόριο. Και η κυριαρχία του εμπορίου συνδέεται εδώ με τη μεγαλύτερη ή μικρότερη υπερίσχυση των όρων της μεγάλης βιομηχανίας. Αρκεί να συγκρίνουμε λ.χ. την Αγγλία με την Ολλανδία. Η ιστορία της παρακμής της Ολλανδίας σαν κυρίαρχο εμπορικό έθνος είναι ιστορία υποταγής του εμπορικού κεφαλαίου στο βιομηχανικό κεφάλαιο» ... «Στην αρχή το εμπόριο αποτελούσε την προϋπόθεση για την μετατροπή της συντεχνιακής και αγροτο-οικιακής χειροτεχνίας και της φεουδαρχικής γεωργίας σε κεφαλαιοκρατικές επιχειρήσεις. Μετατρέπει το προϊόν σε εμπόρευμα, ενμέρει γιατί του δημιουργεί μια αγορά, ενμέρει γιατί εισάγει νέα εμπορευματικά ισοδύναμα και νέες πρώτες και βοηθητικές ύλες στην παραγωγή και δημιουργεί έτσι κλάδους παραγωγής, που εξαρχής στηρίζονται στο εμπόριο, τόσο στην παραγωγή για την αγορά και για την παγκόσμια αγορά, όσο και στους όρους παραγωγής που προέρχονται από την παγκόσμια αγορά. Μόλις δυναμώσει κάπως η μανουφακτούρα, και ακόμα περισσότερο η μεγάλη βιομηχανία, δημιουργεί από την πλευρά της την αγορά, την καταχτάει με τα εμπορεύματά της. Τώρα το εμπόριο γίνεται υπηρέτης της βιομηχανικής παραγωγής, για την οποία αποτελεί όρο ύπαρξης η διαρκής διεύρυνση της αγοράς. Μια διαρκώς πιο εκτεταμένη μαζική παραγωγή πλημμυρίζει την υπάρχουσα αγορά και εργάζεται διαρκώς για την επέκταση αυτής της αγοράς, για το σπάσιμο των φραγμών της. Αυτό που περιορίζει τούτη τη μαζική παραγωγή δεν είναι το εμπόριο (εφόσον αυτό εκφράζει μόνο την υπάρχουσα ζήτηση), αλλά το μέγεθος του λειτουργούντος κεφαλαίου και η ανάπτυξη

της παραγωγικής δύναμης της εργασίας. Ο βιομήχανος κεφαλαιοκράτης έχει μπροστά του πάντα την παγκόσμια αγορά, συγκρίνει και είναι πάντα υποχρεωμένος να συγκρίνει τις δικές του τιμές κόστους με τις τιμές της αγοράς όχι μονάχα της πατρίδας του, αλλά όλου του κόσμου. Αυτή η σύγκριση γίνεται στην αρχική περίοδο σχεδόν αποκλειστικά από τους εμπόρους και εξασφαλίζει έτσι το εμπορικό κεφάλαιο την κυριαρχία πάνω στο βιομηχανικό».

3.10 ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ

Στην εμφάνιση της μετοχικής εταιρίας συμπυκνώνεται η πεμπτουσία της προσαρμογής των σχέσεων ατομικής ιδιοκτησίας στα μέσα παραγωγής στην κοινωνικοποίηση της παραγωγής και συγκέντρωση κεφαλαίων, προσαρμογή που δεν αναιρεί την ουσία του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής.

Ο Μαρξ αναλύει τη μετοχική εταιρία σε εκείνη τη φάση της καπιταλιστικής ανάπτυξης, κατά την οποία ακόμη δεν έχει γίνει η κυρίαρχη μορφή σ' όλους τους κλάδους της βιομηχανικής παραγωγής, στη φάση που προηγούνται οι τραπεζικές μετοχικές εταιρίες και η μετατροπή των κρατικών σε μετοχικές εταιρίες.

Έστω και αποσπασματικά έχει σημασία να παρακολουθήσουμε τη σκέψη του Κ. Μαρξ:

«Σχηματισμός μετοχικών εταιριών.

Επομένως:

- 1) Τεράστια επέκταση της κλίμακας της παραγωγής και των επιχειρήσεων, που ήταν αδύνατο να γίνουν από τα ξεχωριστά κεφάλαια. Ταυτόχρονα, τέτοιες επιχειρήσεις, που ήταν προηγούμενα κυβερνητικές, γίνονται εταιρικές.
- 2) Το κεφάλαιο, που αυτό καθεαυτό βασίζεται σε κοινωνικό τρόπο παραγωγής και που προϋποθέτει κοινωνική συγκέντρωση μέσων παραγωγής και εργατικών δυνάμεων, παίρνει εδώ άμεσα τη μορφή κοινωνικού κεφαλαίου (κεφαλαίου άμεσα συνεταιρισμένων ατόμων) σε αντίθεση προς το ατομικό κεφάλαιο, και οι επιχειρήσεις του εμφανίζονται σαν εταιρικές επιχειρήσεις σε αντίθεση προς τις ατομικές επιχειρήσεις. Πρόκειται για την κατάργηση του κεφαλαίου σαν ατομικής ιδιοκτησίας μέσα στα πλαίσια του ίδιου του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής.
- 3) Μετατροπή του πραγματικά ενεργού κεφαλαιοκράτη σε απλό διευθυντή, διαχειριστή ξένου κεφαλαίου, και των ιδιοκτητών κεφαλαίου σε απλούς ιδιοκτήτες,

απλούς κεφαλαιοκράτες του χρήματος. Και αν ακόμα τα μερίσματα που εισπράττουν περιλαμβάνουν τον τόκο και το επιχειρηματικό κέρδος, δηλαδή το συνολικό κέρδος ...».

Και στη συνέχεια, συνδέοντας την εμφάνιση του μονοπωλίου, με το διαχωρισμό των λειτουργιών του διευθυντή από τον κεφαλαιοκράτη, τη λειτουργία του κεφαλαιοκράτη ως κατόχου μετοχών, αποσπασμένο από τους κινδύνους της συμμετοχής του άμεσα στην παραγωγική διαδικασία, το ρόλο του κεφαλαιοκράτη κερδοσκόπου χονδρέμπορα ή κατόχου χρηματικού κεφαλαίου που κινείται στη σφαίρα της ευρύτερης Πίστης, ο Κ. Μαρξ επισημαίνει:

«Είναι η κατάργηση του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής μέσα στα πλαίσια του ίδιου του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής, γι' αυτό είναι μια αυτοαναιρούμενη αντίφαση, που πριν απ' όλα παρουσιάζεται σαν απλό μεταβατικό σημείο προς μια νέα μορφή παραγωγής. Σαν τέτοια αντίφαση παρουσιάζεται επίσης στην εμφάνιση. Αποκαθιστά σε ορισμένες σφαίρες το μονοπώλιο και προκαλεί γι' αυτό την ανάμιξη του κράτους. Αναπαράγει μια νέα οικονομική αριστοκρατία, παράσιτα νέου είδους, με τη μορφή σχεδιαστών, ιδρυτών και απλώς ονομαστικών διευθυντών. Ένα ολόκληρο σύστημα αγυρτείας και απάτης σχετικά με τις ιδρύσεις, την έκδοση μετοχών και το εμπόριο μετοχών. Πρόκειται για ατομική παραγωγή χωρίς τον έλεγχο της ατομικής ιδιοκτησίας.

Αν παραβλέψουμε το καθεστώς των μετοχών - που αποτελεί κατάργηση της κεφαλαιοκρατικής ατομικής βιομηχανίας πάνω στη βάση του ίδιου του κεφαλαιοκρατικού συστήματος και στο βαθμό, στον οποίο επεκτείνεται και αγκαλιάζει καινούργιες σφαίρες παραγωγής, εξαφανίζει την ατομική βιομηχανία - η Πίστη θέτει απόλυτα μέσα σε ορισμένα όρια στη διάθεση του ξεχωριστού κεφαλαιοκράτη, ή αυτού που περνάει για κεφαλαιοκράτη, ξένο κεφάλαιο και ξένη ιδιοκτησία και κατά συνέπεια ξένη εργασία*. Η διάθεση κοινωνικού και όχι δικού του κεφαλαίου θέτει στη διάθεσή του κοινωνική εργασία. Το ίδιο το κεφάλαιο, που κατέχει πραγματικά ή που το κατέχει κατά τη γνώμη του κοινού, γίνεται μόνο η βάση για το πιστωτικό εποικοδόμημα. Αυτό ισχύει ιδίως στο χοντρικό εμπόριο, από τα χέρια του οποίου περνάει το μεγαλύτερο μέρος του κοινωνικού προϊόντος. Εδώ εξαφανίζονται όλα τα μέτρα, όλοι οι λίγο - πολύ δικαιολογημένοι ακόμα μέσα στα πλαίσια του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής λόγοι εξήγησης. Αυτό που διακινδυνεύει ο κερδοσκόπων χονδρέμπορος είναι κοινωνική και όχι δική του ιδιοκτησία ... Η επιτυχία ή η αποτυχία οδηγούν εδώ ταυτόχρονα στη

συγκεντροποίηση των κεφαλαίων και επομένως στην απαλλοτρίωση στην πιο κολοσσιαία κλίμακα. Η απαλλοτρίωση επεκτείνεται εδώ από τους άμεσους παραγωγούς στους ίδιους τους μικρότερους και τους μεσαίους κεφαλαιοκράτες. Αυτή η απαλλοτρίωση είναι η αφετηρία του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής. ... Αυτή η απαλλοτρίωση, όμως εκφράζεται μέσα στα πλαίσια του ίδιου του κεφαλαιοκρατικού συστήματος με αντιφατική μορφή, σαν ιδιοποίηση από λίγους της κοινωνικής ιδιοκτησίας. Και η Πίστη δίνει σ' αυτούς τους λίγους όλο και περισσότερο τον χαρακτήρα καθαρών ιπποτών της τύχης. Και επειδή η ιδιοκτησία υπάρχει εδώ με τη μορφή της μετοχής, η κίνησή της και μεταβίβασή της γίνεται καθαρό αποτέλεσμα του χρηματιστηριακού παιχνιδιού, όπου τα μικρά ψάρια καταβροχθίζονται από τους καρχαρίες και τα πρόβατα από τους λύκους του χρηματιστηρίου.

Στο καθεστώς των μετοχών υπάρχει ήδη αντίθεση ενάντια στην παλιά μορφή, στην οποία το κοινωνικό μέσο παραγωγής εμφανίζεται σαν ατομική ιδιοκτησία. Όμως η ίδια η μετατροπή στη μορφή της μετοχής παραμένει ακόμα κλεισμένη μέσα στα κεφαλαιοκρατικά όρια. Γι' αυτό, αντί να υπερνικήσει την αντίθεση ανάμεσα στον χαρακτήρα του πλούτου σαν κοινωνικού και σαν ατομικού πλούτου, της δίνει απλώς νέα μορφή».

Επομένως, η ύπαρξη του χρηματικού κεφαλαίου (του moneyed κεφαλαίου) ως τοκοφόρου κεφαλαίου και όχι ως μια μορφή (χρηματική) περάσματος του κεφαλαίου, διαφορετική από τις άλλες μορφές κεφαλαίου, από το εμπορευματικό και από το παραγωγικό κεφάλαιο, έχει τη βάση ύπαρξής του στη μετοχική εταιρία, προϊόν της καπιταλιστικής συσσώρευσης και της κοινωνικοποίησης της παραγωγής.

Το φαινόμενο, λοιπόν, της κερδοσκοπικής λειτουργίας του χρηματικού κεφαλαίου, της εκτεταμένης διάδοσης (δηλαδή της εκτεταμένης αυτονόμησης στην κίνησή του από την αξία του πραγματικού κεφαλαίου) είναι αποτέλεσμα της εκτεταμένης διάδοσης της μετοχικής εταιρίας και του ρόλου της Πίστης στην αναπαραγωγή του κοινωνικού κεφαλαίου. Ταυτόχρονα είναι και έκφραση της παρασιτικής λειτουργίας της καπιταλιστικής παραγωγής σε ιστορικές συνθήκες που η αντίθεση μεταξύ της βαθιά κοινωνικοποιημένης παραγωγής και της ατομικής ιδιοκτησίας στα μέσα παραγωγής αναιρείται αρνητικά (με τη μετοχική εταιρία) και όχι θετικά (με την κοινωνική ιδιοκτησία).

Στις αρχές του 20ού αιώνα, αστοί και μαρξιστές (ανεξαρτήτως του βαθμού συνέπειάς τους) οικονομολόγοι ασχολήθηκαν με την εξήγηση αυτών των

φαινομένων, μίλησαν για τα μονοπώλια και το χρηματιστικό κεφάλαιο (ως σύμφυση του βιομηχανικού και τραπεζικού κεφαλαίου - Ν. Μπουχάριν). Στη βάση αυτών των φαινομένων (συγκέντρωση της παραγωγής και μονοπώλια, οι τράπεζες και ο νέος ρόλος τους, το χρηματιστικό κεφάλαιο και η χρηματιστική ολιγαρχία, εξαγωγή κεφαλαίων, μοίρασμα του κόσμου ανάμεσα στις ενώσεις των καπιταλιστών, στις μεγάλες δυνάμεις), ο Λένιν χαρακτήρισε τον τότε σύγχρονο καπιταλισμό, ως ιμπεριαλισμό, ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού. Δηλαδή, εκείνο το στάδιο ανάπτυξής του που ολοκληρώνεται η ωρίμανση των υλικών προϋποθέσεων για το πέρασμα στο σοσιαλισμό-κομμουνισμό.

Το σημερινό επίπεδο διεθνοποίησης του εμπορίου, της παραγωγής, των επενδύσεων

Με βάση τα όσα σύντομα παρουσιάσαμε παραπάνω, διαπιστώνουμε ότι ο χαρακτήρας των εξελίξεων των δυο τελευταίων δεκαετιών είναι ο ίδιος με εκείνον που ανέλυσε ο Μαρξ στο Κεφάλαιο, χαρακτήρας που στη συνέχεια αναδείχτηκε από τον Λένιν στις αρχές του 20ού αιώνα.

Οι μετοχικές εταιρίες είναι σήμερα η κυρίαρχη μορφή καπιταλιστικής ιδιοκτησίας στα μέσα παραγωγής. Αποτελούν την κυρίαρχη μορφή οργάνωσης παραγωγής εμπορευμάτων για την καπιταλιστική αγορά όχι μόνο στους κλάδους της βαριάς βιομηχανίας, στους παραδοσιακούς κλάδους της μεταποίησης που αναπτύχθηκαν στους προηγούμενους αιώνες, αλλά και στους νέους κλάδους της βιομηχανίας. Το νέο εκτεταμένο πέρασμα των κρατικών επιχειρήσεων της ενέργειας, των τηλεπικοινωνιών, των μεταφορών, του τουρισμού σε μετοχικές εταιρίες (αμιγώς ιδιωτικής ιδιοκτησίας μετοχών ή μεικτής ιδιωτικής/κρατικής), που άρχισε στη δεκαετία του 1980 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα, είναι έκφραση των αναγκών της κεφαλαιακής συσσώρευσης και καπιταλιστικής αναπαραγωγής σε μια νέα φάση. Στη φάση που ξεκίνησε με την εξάντληση των δυνατοτήτων της κεϋνσιανής διαχείρισης του συστήματος, των κρίσεων της δεκαετίας του 1970, φάση στην οποία αποτυπώνονται ταυτόχρονα και ο συσχετισμός δυνάμεων αλλά και τα νέα επίπεδα όξυνσης των αντιθέσεων.

Οι νέες διαστάσεις των παλαιών φαινομένων ή οι νέες μορφές εκδήλωσής τους τόσο σε επίπεδο οικονομίας, όσο και στο εποικοδόμημα, συχνά απολυτοποιούνται και προβάλλονται ως ποιοτικά νέα φαινόμενα. Έτσι, η ύπαρξη της διεθνικής (πολυεθνικής) μετοχικής εταιρίας προβάλλεται ως νέα μορφή ιδιοκτησίας και οργάνωσης της παραγωγής, που διαμορφώνει νέα δεδομένα στο εποικοδόμημα,

υπεράνω της εθνο-κρατικής του συγκρότησης. Προβάλλεται ως κινητήρια ταξική δύναμη ενός νέου τύπου πολιτικής εξουσίας. Τα φαινόμενα της σήψης, του παρασιτισμού και της κερδοσκοπίας, των οικονομικών κρίσεων, και επομένως της μερικής καταστροφής των παραγωγικών δυνάμεων, της ανισόμετρης ανάπτυξης μεταξύ καπιταλιστικών οικονομιών, ομάδων κρατών αλλά και εντός ενός εθνικά συγκροτημένου καπιταλιστικού κράτους, της μεγάλης πόλωσης μεταξύ πλούτου και φτώχειας, εμφανίζονται ως δεινά ενός συγκεκριμένου τύπου διαχείρισης της καπιταλιστικής κρίσης (του νεοφιλελευθερισμού) ή ως δεινά μιας «υπερκαπιταλιστικής» εξέλιξης (της δικτατορίας των πολυεθνικών, του «υπεριμπεριαλισμού»).

Αυτές οι αντιλήψεις, συνειδητά ή ασυνειδητά, συγκαλύπτουν, αποσιωπούν το γεγονός ότι τα σημερινά επίπεδα διεθνοποίησης της παραγωγής, των επενδύσεων, του εμπορίου είναι γεννήματα και εσωτερικά στοιχεία του καπιταλισμού. Η μετοχική εταιρία αναπτύσσεται στο έδαφος του εθνο-κρατικά συγκροτημένου καπιταλισμού και από αυτόν αντλεί τη δυνατότητα εξαγωγής μέρους των κεφαλαίων της, μέσω της οποίας επιδιώκει την απόκτηση πρόσθετου κέρδους.

Η γνώση και συνειδητοποίηση του χαρακτήρα και των πραγματικών διαστάσεων διεθνοποίησης του εμπορίου, της παραγωγής και των επενδύσεων, χρειάζεται για να προβλεφτούν και να αξιοποιηθούν οι αντιθέσεις τους από το εργατικό κίνημα, για να αναπτυχθεί η αποτελεσματικότητα της ταξικής πάλης πρώτ' απ' όλα στο κάθε κράτος χωριστά και συντονισμένα και ενιαία κυρίως σε περιφερειακό αλλά και σε διεθνές επίπεδο.

Γι' αυτό ακριβώς το λόγο θα προχωρήσουμε σε μια σύντομη παρουσίαση των σημερινών διαστάσεων της διεθνοποίησης του εμπορίου, της παραγωγής, των επενδύσεων.

3.11 ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ

Η ετήσια Έκθεση του ΠΟΕ εκτιμά ότι το διεθνές εμπόριο ανερχόταν σε 6,2 τρις. δολάρια το 2000 (περίπου 20% του παγκοσμίου ΑΕΠ), με ρυθμό αύξησής του κατά 12,5% σε σύγκριση με το 1999. Η Έκθεση προβλέπει επιβράδυνση των ρυθμών αύξησής του το 2001 (7%), λόγω επιβράδυνσης της αμερικανικής οικονομίας και των συνεπειών αυτής παγκοσμίως. Εξ άλλου οι ΗΠΑ διαθέτουν το μεγαλύτερο μερίδιο

(12,3%) στις παγκόσμιες εξαγωγές, καθώς και το μεγαλύτερο μερίδιο (18,9%) στις παγκόσμιες εισαγωγές.

Σύμφωνα με ορισμένες μελέτες, για τις αναπτυγμένες οικονομίες των δυτικών κρατών το εξωτερικό εμπόριο ως ποσοστό του ΑΕΠ ήταν 12% το 1913, ποσοστό που προσεγγίστηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1970 και που άγγιξε το 20% στα μέσα της δεκαετίας του 1990, ενώ ο όγκος των εξαγωγών αυξήθηκε κατά 20 φορές.

Σε μελέτη του Paul Hirst διαπιστώνεται ότι ο ρυθμός αύξησης του παγκόσμιου εμπορίου ήταν μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο ρυθμό αύξησης του παγκόσμιου προϊόντος σε τρεις διαφορετικές περιόδους: Την περίοδο 1870-1914 ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του εμπορίου ήταν 3,5%, ενώ ο αντίστοιχος ρυθμός αύξησης του παγκόσμιου προϊόντος ήταν 3,45%. Η οριακή αυτή διαφορά διευρύνθηκε την περίοδο 1950-1973 με το παγκόσμιο εμπόριο να αυξάνεται κατά 9,4% και το παγκόσμιο προϊόν κατά 5,3%. Ο ρυθμός αύξησης του εμπορίου συνεχίστηκε στα ίδια υψηλά επίπεδα του 9% κατά την περίοδο 1983-1990.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι το μεγαλύτερο μέρος του διεθνούς εμπορίου διεξάγεται μεταξύ των αναπτυγμένων οικονομιών. Ενδεικτικά σημειώνουμε ότι στις αρχές της δεκαετίας του 1990 το μερίδιο εισαγωγών (εκτός πετρελαίου) στις ΗΠΑ προερχόμενες από φτωχές και μεσαίου εισοδήματος οικονομίες, αν και βαθμιαία είχε αυξηθεί, αποτελούσε το ένα τρίτο των συνολικών της εισαγωγών. Τα άλλα δυο τρίτα προερχόντουσαν από τον Καναδά, την Ευρώπη και την Ιαπωνία.

Ακόμη, μια μελέτη εξέλιξης των κρατικών μεριδίων στις παγκόσμιες εξαγωγές για την περίοδο 1950-1990 (δυστυχώς δεν διαθέτουμε συγκρίσιμα στοιχεία και για τη δεκαετία του 1990) δείχνει ότι οι σημαντικές μεταβολές αφορούσαν τις ισχυρές καπιταλιστικές οικονομίες και συντελέστηκαν κυρίως υπέρ της Δυτικής Γερμανίας (12,4% το 1990, ενώ 3,4% το 1950) και της Ιαπωνίας (8,7% το 1990, ενώ 1,4% το 1950) και με υποχώρηση των μεριδίων των ΗΠΑ (11,9% το 1990, ενώ 17,4% το 1950) και του Ην. Βασιλείου (5,6% το 1990, ενώ 10,7% το 1950). Την ίδια περίοδο σημαντική είναι η εξέλιξη του μεριδίου της Ν. Κορέας (1990 2,0%, ενώ λιγότερο του 0,5% το 1950). Βεβαίως πρόκειται για εξέλιξη «φυσιολογική» με τη μεταπολεμική ανόρθωση της Γερμανίας και της Ιαπωνίας.

Χαρακτηριστική είναι η διαμόρφωση των μεριδίων των χωρών του ΟΟΣΑ στο διεθνές εμπόριο αγαθών με ένταση έρευνας και τεχνολογίας, όπως καταγράφεται το Δεκέμβριο του 1995: Ιαπωνία 21%, ΗΠΑ 19%, Γερμανία 16%, Βέλγιο-Ολλανδία-

Λουξεμβούργο 8%, Γαλλία 8%, Μ. Βρετανία 7%, Ιταλία 5%, Καναδάς 4%, Ελβετία 3%, Σουηδία 2%, Υπόλοιπες χώρες 2%.

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι η ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου είναι υπόθεση της καπιταλιστικής ανάπτυξης που διαμορφώνεται και εξελίσσεται στο οικονομικό «έδαφος» των καπιταλιστικών κρατών.

Ο Paul Bairoch δίνει την εξέλιξη του μεριδίου των χωρών του τρίτου κόσμου στην οικονομία της αγοράς στις συνολικές εξαγωγές των αναπτυγμένων δυτικών χωρών, ως ποσοστό, για την περίοδο 1900-1990.

**Μερίδιο του τρίτου κόσμου στο σύνολο των εξαγωγών των αναπτυγμένων
δυτικών χωρών**

	1900	1938	1955	1970	1980	1990
Σύνολο αναπτυγμένων δυτικών χωρών	13,5	22,7	27,7	18,4	23,3	18,7
Δυτική Ευρώπη	14,2	21,4	25,5	13,7	17,3	11,7
ΗΠΑ	11,2	26,8	37,3	29,6	36,2	33,9
Ιαπωνία	30,0	49,1	57,7	40,0	45,4	39,5

Παρατηρούμε σημαντικές αυξομειώσεις κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα με διαχρονική ανοδική τάση για την Ιαπωνία (η οποία άλλωστε λειτουργεί ως κέντρο στη Ν. και Ν.Α. Ασία, από 30,0% το 1900 σε 39,5% το 1990) και για τις ΗΠΑ (από 11,2% το 1900 σε 33,9% το 1990).

Ενδιαφέρον έχουν τα στοιχεία που παρουσιάζει ο Στ. Τομπάζος: Το 1993, η ομάδα των Επτά - G7 (ΗΠΑ, Καναδάς, Ιαπωνία, Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Ην. Βασίλειο) πραγματοποιούν το 52,8% των παγκόσμιων εξαγωγών και το 49,8% των παγκόσμιων εισαγωγών. Οι εξαγωγές των άλλων ανεπτυγμένων κρατών είναι 19,6% και οι εισαγωγές το 21,3%. Δηλαδή το 1993 οι αναπτυγμένες καπιταλιστικές οικονομίες πραγματοποιούν το 72,4% των παγκόσμιων εξαγωγών και το 70,9% των παγκόσμιων εισαγωγών.

Το 1997 οι εξαγωγές της Βόρειας Αμερικής, της Δυτικής Ευρώπης και της Ιαπωνίας μαζί αντιπροσώπευαν 67,8% των παγκόσμιων εξαγωγών και οι εισαγωγές

τους 67,5%. Αν προσθέσουμε σε αυτά τα ποσοστά τη συμμετοχή της Λατινικής Αμερικής και τη συμμετοχή των έξι χωρών της ανατολικής Ασίας, τα ποσοστά αυτά ανέρχονται στο 83,5% και 84,1% αντίστοιχα.

Το 1997 η συμμετοχή ολόκληρης της Αφρικής, της Κίνας και της Ασίας πλην Ιαπωνίας ήταν μόνο 23,5% στις εξαγωγές και 22,9% στις εισαγωγές, ενώ οι λεγόμενες μεταβατικές οικονομίες δεν αντιπροσώπευαν παρά μόνο το 3,4% των παγκόσμιων εξαγωγών και 3,5% των εισαγωγών.

Αν υπολογίσουμε και το ότι το 55% του διεθνούς εμπορίου των κρατών-μελών της ΕΕ είναι ενδοκοινοτικό εμπόριο, επιβεβαιώνεται το συμπέρασμα ότι το συντριπτικά μεγάλο μέρος του διεθνούς εμπορίου διεξάγεται μεταξύ των αναπτυγμένων οικονομιών.

Αξιοσημείωτη είναι η εκτίμηση της Banque des reglements internationaux (B. R. I): «Παρόλο που από το 1982 η διόγκωση του εμπορίου και των Άμεσων Επενδύσεων Εξωτερικού είναι εντυπωσιακή, οδηγεί απλώς την παγκοσμιοποίηση και τη διεθνοποίηση σε επίπεδα πριν από το 1914, και ακόμη, σύμφωνα με κάποια κριτήρια, όχι εντελώς. Όσον αφορά στο εμπόριο ως προς το ΑΕΠ, η Ιαπωνία είναι λιγότερο ανοικτή αυτή τη στιγμή παρά πριν από το 1914. Εξάλλου, αν οι Α. Ε. Εξ. αντιπροσωπεύουν σήμερα 5-6% των μεικτών εσωτερικών επενδύσεων στα βιομηχανικά κράτη, αντιπροσώπευαν γύρω στο 100% στο Ηνωμένο Βασίλειο κατά τα πρώτα δέκα χρόνια του αιώνα».

Συμπέρασμα → Σε γενικές γραμμές, οι ρυθμοί αύξησης του διεθνούς εμπορίου δεν είναι πρωτοφανείς ούτε δικαιολογούν το μύθο του «σύγχρονου κόσμου του ελεύθερου εμπορίου».

Μετά τον πόλεμο εξελίσσεται προοδευτικά η μείωση της δασμολογίας μέχρι το 1980, κατάσταση που διαμορφώνεται μέσω διεθνών διαπραγματεύσεων και συνθηκών: Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT) του 1947, Έκτη Πολυμερής Εμπορική Συμφωνία (Γύρος Κένεντυ) του 1967, Γύρος του Τόκιο του 1979. Ο επόμενος γύρος των διαπραγματεύσεων, της Ουρουγουάης, συναντά μεγαλύτερες δυσκολίες και συνοδεύεται από νέα έξαρση προστατευτικών πιέσεων, βαθμιαία αύξηση των περιορισμών του διεθνούς εμπορίου με ταυτόχρονη προώθηση της απελευθέρωσής του σε περιφερειακό επίπεδο. Η εξέλιξη αυτή δεν είναι τυχαία. Αντανακλά τη σχετική αποδυνάμωση της διεθνούς οικονομικής θέσης των ΗΠΑ συγκριτικά με εκείνη που κατείχε κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο, τότε που οι ΗΠΑ είχαν πάρει το ρόλο της Μ. Βρετανίας. Στην αλλαγή του συσχετισμού

δυνάμεων έπαιξε ρόλο και η αναβάθμιση της θέσης της μεταπολεμικής Ιαπωνίας και της Γερμανίας, διαδικασία που επιταχύνθηκε για τη Γερμανία με την καπιταλιστική παλινόρθωση στα σοσιαλιστικά καθεστώτα της Κ. και Αν. Ευρώπης.

Η Συμφωνία του Μαράκες (1994) αντανakλά τη νέα κατάσταση, αποτελεί μια ορισμένη αποτύπωση του συσχετισμού των δυνάμεων, ο οποίος είναι σε εξέλιξη (ο ρόλος της Κίνας στη διεθνή καπιταλιστική αγορά -και ειδικότερα στην ασιατική- ο συσχετισμός δυνάμεων στην Ανατολική Ασία, η πορεία της καπιταλιστικής ανασυγκρότησης της Ρωσίας, ο ρόλος της Γερμανίας στην Κεντρική Ευρώπη, οι οικονομικές σχέσεις της ΕΕ με τη Ρωσία και την Κίνα είναι σε εξέλιξη).

3.12 Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Από την πλευρά της παραγωγής, η αξία της παραγωγής κάτω από τη κοινή διαχείριση των διεθνικών (γνωστότερες ως πολυεθνικές) εταιριών (συγγενείς εταιρίες και υποκαταστήματα στο εξωτερικό) ανέρχεται περίπου στο 25% της παγκόσμιας παραγωγής, το ένα τρίτο από το οποίο σε φιλοξενούσες χώρες (χώρες εισροής αμέσων ξένων επενδύσεων). Εκφρασμένο αυτό το ένα τρίτο σε μερίδιο της παγκόσμιας παραγωγής αποτελεί μόλις το 8,3% αυτής.

Πέραν τούτου, ένα μέρος των κερδών των αρχικώς εισρεόντων κεφαλαίων επανεπενδύονται στην επιχείρηση της φιλοξενούσας χώρας και έτσι συμμετέχουν σε ένα νέο κύκλο καπιταλιστικής συσσώρευσης σε αυτήν, η οποία βεβαίως δεν παύει να λειτουργεί ως εθνικρατικά συγκροτημένη καπιταλιστική οικονομία.

Τα κεφάλαια, οι ισχυρές καπιταλιστικές ομάδες έχουν έναν «εθνικό» δεσμό. Οι όροι αναπαραγωγής τους (επίπεδο μισθών, φορολόγησης, όροι δανειοδότησης, τελωνειακή προστασία, κρατικές επιχορηγήσεις και παραγγελίες, επιδοτήσεις εξαγωγών και άλλα) διαμορφώνονται πρωτίστως στα πλαίσια των εθνικών κρατών. Ταυτόχρονα οι πηγές κέρδους τους κατανέμονται και σε κράτη πέραν του μητρικού τους και επομένως υπάρχει υλική βάση για διευθέτηση των όρων αναπαραγωγής τους με διακρατικές συμφωνίες (π.χ. για συμφωνίες μη διπλής φορολόγησης, κανονιστικές ρυθμίσεις), αποτελούν τη βάση εξέλιξης του διεθνούς δικαίου (ως δικαίου του διεθνούς ιμπεριαλιστικού συστήματος).

Στη βάση αυτών των αναγκών μπορεί να αναπτυχθούν και συγκρούσεις συμφερόντων μεταξύ τμημάτων του κεφαλαίου και την πολιτική εξουσία της γενέτειρας χώρας ή των φιλοξενουμένων κρατών. Ακόμη, συμφέροντα διαφορετικών ομάδων του κεφαλαίου να μην αντανakλούν σε επίπεδο πολιτικής τους πραγματικούς συσχετισμούς στο εσωτερικό της καπιταλιστικής τάξης ενός κράτους ή μεταξύ διαφορετικών κρατών. Εκδηλώσεις τέτοιων αντιθέσεων αποτελούν οι αποκαλύψεις σκανδάλων άμεσης διαπλοκής κυβερνητικών πολιτικών με μονοπώλια, εναλλαγή ή αλλαγή στήριξης κομμάτων για άσκηση της κυβερνητικής εξουσίας από τις ισχυρότερες καπιταλιστικές ομάδες, αντιθέσεις ομάδων της ολιγαρχίας στη διαμόρφωση της νομισματικής πολιτικής, αντιθέσεις μεταξύ δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής, εμπορικοί πόλεμοι μεταξύ κρατών κλπ.

Επισήμανση:

Η μονομερής προβολή τέτοιων στοιχείων και αντιθέσεων, αποσπασμένη από τη διαλεκτική σχέση οικονομικής κυριαρχίας - πολιτικής εξουσίας, οδηγεί, κατά τη γνώμη μας, σε λαθεμένες αντιλήψεις για «κυριαρχία των πολυεθνικών επί των εθνικών κρατών». Οδηγεί σε ουτοπικές ή παραπλανητικές διαπιστώσεις για την καταδίκη των υποανάπτυκτων οικονομιών στην καθυστέρηση. Καταδίκη η οποία δεν αποδίδεται στις αντιφάσεις του διεθνούς ιμπεριαλιστικού συστήματος σε σχέση με τις ιστορικές συνθήκες διαμόρφωσης των εθνο-κρατικών συστατικών του, αλλά αποδίδεται στις «στρεβλώσεις» και «παρεκκλίσεις» του καπιταλισμού.

Η ουσία του ζητήματος ήταν και παραμένει ότι η εξαγωγή κεφαλαίων, γέννημα του καπιταλισμού, «επιδρά στην ανάπτυξη του καπιταλισμού στις χώρες όπου κατευθύνεται και την επιταχύνει εξαιρετικά. Γι' αυτό το λόγο, αν η εξαγωγή αυτή είναι ικανή ως ένα ορισμένο βαθμό να φέρει μια κάποια στασιμότητα στις χώρες που εξάγουν κεφάλαιο, αυτό μπορεί να γίνει μόνο με τίμημα το άπλωμα και το βάθεμα της παραπέρα ανάπτυξης του καπιταλισμού σ' όλο τον κόσμο». Η εκτίμηση αυτή επαληθεύθηκε από την εξέλιξη κατά το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα.

3.13 Ο ΟΓΚΟΣ, Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ, Ο ΚΛΑΔΙΚΟΣ ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΞΕ

Σημαντικός δείκτης προσδιορισμού του επιπέδου διεθνοποίησης της παραγωγής είναι οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (Foreign Direct Investment - FDI) / ΑΞΕ. Ωστόσο η μέτρησή τους παρουσιάζει σοβαρά μεθοδολογικά και στατιστικά προβλήματα, με αποτέλεσμα έναν ορισμένο βαθμό - ίσως σημαντικό - σφάλματος στις συγκρίσεις μεταξύ κρατών και περιφερειών. Ακόμη δυσχερέστερη γίνεται η σύγκριση ανάλογων στοιχείων χρονικών σειρών των τελευταίων δεκαετιών με εκείνα των πρώτων δεκαετιών του 20ου αιώνα, των πρώτων δεκαετιών της μεταπολεμικής περιόδου κλπ. Παρ' όλα αυτά, η χρησιμοποίηση των υπαρχόντων στοιχείων μπορεί να μας οδηγήσει με αρκετή ασφάλεια στην ανάδειξη των τάσεων.

Σύμφωνα με στοιχεία της UNSTAND:

- ✓ Το 1997 οι εισροές ΑΞΕ ανέρχονταν σε 464 δισ. δολάρια (ποσοστό 1,58% επί του ΑΕΠ) και αποτελούσαν το 7,84% του παγκόσμιου ακαθάριστου παγίου κεφαλαίου. Για το ίδιο έτος οι εκροές ΑΞΕ ανέρχονταν σε 475 δισ. δολάρια (ποσοστό 1,62% επί του παγκοσμίου ΑΕΠ) και αποτελούσαν το 8,03% του παγκόσμιου ακαθάριστου παγίου κεφαλαίου.

Ο ρυθμός μεταβολής των εισροών και εκροών ΑΞΕ 1998/1997 είναι αντιστοίχως 38,7% και 36,6%, αφού προηγήθηκε η χρονική περίοδος 1991-1996 με πτώση του ρυθμού μεταβολής συγκριτικά με εκείνον της περιόδου 1986-1990 (24,3% και 27,3% αντιστοίχως).

- ✓ Το 1998, οι εισροές ΑΞΕ ανέρχονταν σε 644 δισ. δολάρια (ποσοστό που δεν ξεπερνά το 2,2% του παγκόσμιου ΑΕΠ) και οι εκροές ΑΞΕ σε 649 δισ. δολάρια. Προκαταρκτικά στοιχεία δείχνουν ότι οι παγκόσμιες εισροές ΑΞΕ αυξήθηκαν κατά το ένα τέταρτο και πάνω το 1999, φθάνοντας τα 820 δισ. δολάρια. Ο μεγαλύτερος ρυθμός μεταβολής των εισροών και εκροών ΑΞΕ 1998/1997 δεν αλλάζει θεαματικά το μερίδιό τους ως ποσοστό του παγκόσμιου ΑΕΠ και του ακαθάριστου παγίου κεφαλαίου. Αυτό ισχύει και το 2000, παρ' όλο που ορισμένες πρώτες εκτιμήσεις ανεβάζουν τις ΑΞΕ στο 1 τρις. δολάρια, ξεπερνώντας το 3% ως ποσοστό του παγκοσμίου ΑΕΠ.

Το μεγάλο μέρος αύξησης των ΑΞΕ τόσο κατά τη δεκαετία του '80, όσο και στο β' μισό της δεκαετίας του '90, οφείλεται στις διασυνοριακές συγχωνεύσεις και εξαγορές, το οποίο αφορά τα τρία κέντρα (ΗΠΑ, ΕΕ, Ιαπωνία).

Η Έκθεση της UNSTAND εκτιμά ότι, κρίνοντας από τα στοιχεία για το συνολικό κεφάλαιο ΑΞΕ, το μεγαλύτερο μέρος της διεθνούς παραγωγής στις αναπτυγμένες χώρες είναι στις υπηρεσίες και το μεγαλύτερο μέρος της διεθνούς παραγωγής στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι στην μεταποίηση. Και για τις δυο ομάδες χωρών οι ΑΞΕ στον πρωτογενή τομέα μειώθηκαν, ενώ οι ΑΞΕ στις υπηρεσίες κερδίζουν έδαφος και στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Ακόμη σημειώνεται ότι οι ΑΞΕ είναι όλο και πιο πολύ στραμμένες προς δραστηριότητες τεχνολογικής έντασης και τα τεχνολογικά πάγια κεφάλαια γίνονται όλο και περισσότερο σημαντικά για τη διατήρηση και διεύρυνση της ανταγωνιστικότητας των διεθνικών εταιριών.

Η εικόνα της εξέλιξης των ΑΞΕ κατά την περίοδο 1986-1998 αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1								
Επιλεγμένοι δείκτες ΑΞΕ και διεθνούς παραγωγής 1986-1998 (δισ δολάρια και ποσοστά)								
	Αξία σε τρέχουσες τιμές (δισ δολάρια)			Ετήσιος ρυθμός μεταβολής (%)				
ΘΕΜΑ	1996	1997	1998	1986- 1990	1991- 1995	1996	1997	1998
Εισροές ΑΞΕ	359	464	644	24,3%	19,6%	9,1%	29,4%	38,7%
Εκροές ΑΞΕ	380	475	649	27,3%	15,9%	5,9%	25,1%	36,6%
Εσωστρεφές κεφάλαιο ΑΞΕ	3.086	3.437	4.088	17,9%	9,6%	10,6%	11,4%	19,0%
Εξωστρεφές κεφάλαιο ΑΞΕ	3.145	3.423	4.117	21,3%	10,5%	10,7%	8,9%	20,3%
Διασυνοριακές Σ & Αα	163	236	411	21,0% b	30,2%	15,5%	45,2%	73,9%
Πωλήσεις των υποκαταστημάτων στο εξωτερικό	9.372	9.728 c	11.427	16,6%	10,7%	11,7%	3,8% c	17,5% c

			c					
Ακαθάριστο προϊόν των υποκαταστημάτων στο εξωτερικό	2.026	2.286 c	2.677 c	16,8%	7,3%	6,7%	12,8% c	17,1% c
Συνολικά πάγια κεφάλαια των υποκαταστημάτων στο εξωτερικό	11.246c	12.211 c	14.620 c	18,5%	13,8%	8,8%	8,6% c	19,7% c
Εξαγωγές των υποκαταστημάτων στο εξωτερικό	1.841	2.035 c	2.338 c	13,5%	13,1%	-5,8%	10,5% c	14,9% c
Απασχόληση των υποκαταστημάτων στο εξωτερικό (000)	30.941	31.630 c	35.074 c	5,9%	5,6%	4,9%	2,2% c	10,9% c
ΥΠΟΜΝΗΜΑ								
ΑΕΠ σε κόστος παραγόντων	29.024	29.360	-	12,0%	6,4%	2,5%	1,2%	-
Σχηματισμός ακαθαρίστου σταθερού κεφαλαίου	6.072	5.917	-	12,1%	6,5%	2,5%	-2,5%	-
Ποσοστά και εισπράξεις αμοιβών	57	60	-	22,4%	14,0%	8,6%	3,8%	-

Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών μη παραγόντων	6.523	6.710	6.576 c	15,0%	9,3%	5,7%	2,9%	-2,0% c
πηγή: UNCTAD, ΠΕΕ 1999: Οι ΑΞΕ και η Πρόκληση της Ανάπτυξης, Πίνακας Ι.2, σελ. 9. A: Μόνο επενδύσεις μειοψηφίας b: Μόνο 1987-1990 c: Εκτιμήσεις Σημείωση: Δεν συμπεριλαμβάνεται στον πίνακα η αξία των παγκοσμίων πωλήσεων των υποκαταστημάτων στο εξωτερικό, που συνδέονται με τις συγγενείς εταιρίες και μέσω μη-μετοχικών σχέσεων και το ακαθάριστο προϊόν, τα συνολικά πάγια κεφάλαια, οι εξαγωγές και η απασχόληση των υποκαταστημάτων στο εξωτερικό εκτιμούνται συγκρίνοντας τα παγκόσμια στοιχεία των υποκαταστημάτων στο εξωτερικό των πολυεθνικών εταιριών της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ιαπωνίας και των ΗΠΑ (για πωλήσεις και απασχόληση) και εκείνα της Ιαπωνίας και των ΗΠΑ (για εξαγωγές), εκείνα των ΗΠΑ (για ακαθάριστο προϊόν), εκείνα της Γερμανίας και των ΗΠΑ (για πάγια κεφάλαια) στην βάση των μεριδίων των χωρών αυτών στο παγκόσμιο εξωστρεφές κεφάλαιο ΑΞΕ.								

3.14 Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΑΞΕ

Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής:

Τρεις είναι οι βασικές πηγές ξένων επενδύσεων: οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κατά την περίοδο 1986 έως και το 1991, οι ΑΞΕ που πραγματοποίησαν η Κοινότητα, οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία ανήλθαν συνολικά σε 370.000 εκατομμύρια ECU περίπου. Η Κοινότητα και η Ιαπωνία πραγματοποίησαν η κάθε μια χώρα χωριστά ΑΞΕ 163.000 εκατομμύρια ECU περίπου. Κατά συνέπεια, οι συνολικές ΑΞΕ των ΗΠΑ ανήλθαν σε 48.000 εκατομμύρια ECU κατά την εν λόγω περίοδο, ποσό που αντιπροσωπεύει λιγότερο από το ένα τρίτο των επενδύσεων της Κοινότητας είτε της Ιαπωνίας. Τα στοιχεία επίσης δείχνουν ότι οι εκροές επενδύσεων από την Κοινότητα και την Ιαπωνία ήσαν μεγαλύτερες από τις εισροές (ιδίως στην περίπτωση της Ιαπωνίας), ενώ οι ΗΠΑ ήταν σημαντικός καθαρός αποδέκτης ξένων επενδύσεων.

Τα στοιχεία, εντούτοις, δεν περιλαμβάνουν τα επανεπενδυθέντα κέρδη, τα οποία, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις, είναι δυνατόν να ανέρχονται στο 80% των συνολικών αμερικανικών ΑΞΕ στην αλλοδαπή. Η Κοινότητα υπήρξε σημαντικός αποδέκτης αμερικανικών επενδύσεων και μέχρι το 1988 το συσσωρευθέν απόθεμα υπολογίζεται σε 107.000 εκατομμύρια ECU περίπου. Πράγματι, πολλές ξένες αμερικανικές επιχειρήσεις είναι εγκατεστημένες στην Ευρώπη για τόσο μεγάλο διάστημα που δεν θεωρούνται πλέον ξένοι επενδυτές.

Παλαιότερη μελέτη (1991), στην οποία αναφέρονται οι Samuel Bowles και Richard Edwards, σχετικά με τον τόπο εγκατάστασης των επενδύσεων που έχουν πραγματοποιηθεί από τις πολυεθνικές των ΗΠΑ, δείχνει ότι το 75% των ξένων περιουσιακών τους στοιχείων είναι τοποθετημένα στις αναπτυγμένες χώρες (17% στον Καναδά, 16% στο Ην. Βασίλειο, 7% στη Γερμανία, 6% στην Ελβετία, 4% στην Αυστραλία, 4% στη Γαλλία, 4% στην Ολλανδία, 3% στην Ιαπωνία, 3% στην Ιταλία, 11% σε άλλες αναπτυγμένες χώρες) και μόνο το 25% σε όλες μαζί τις υπό ανάπτυξη χώρες (18% στη Λατινική Αμερική, 4% στην Ασία, 3% σε άλλες υπό ανάπτυξη χώρες). Τα κεφαλαιουχικά αγαθά αποτιμώνται, στη συγκεκριμένη μελέτη, στο κόστος αντικατάστασής τους, σύμφωνα με την τρέχουσα κατάστασή τους και όχι με βάση το ενδεχομένως παραπλανητικό κόστος που είχε το συγκεκριμένο περιουσιακό στοιχείο

όταν αγοράσθηκε ή κατασκευάστηκε (αριθμητικά μεγέθη υπολογισμένα με στοιχεία του Υπ. Εμπορίου των ΗΠΑ).

**Ο παρακάτω πίνακας δείχνει την εξέλιξη της περιφερειακής κατανομής των
ΑΞΕ για την τετραετία 1995-1998.**

ΠΙΝΑΚΑΣ 2								
Περιφερειακή κατανομή εισροών και εκροών ΑΞΕ: 1995-1998 (ποσοστά)								
Περιοχές			Εισροές			Εκροές		
	1995	1996	1997	1998	1995	1996	1997	1998
ΑΝΑΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ	63,4%	58,8%	58,9%	71,5%	85,3%	84,2%	85,6%	91,6%
Δυτική Ευρώπη	37,0%	32,1%	29,1%	36,9%	48,9%	53,7%	50,6%	62,6%
Ευρωπαϊκή Ένωση	35,1%	30,4%	27,2%	35,7%	44,7%	47,9%	46,0%	59,5%
Υπόλοιπη Δυτική Ευρώπη	1,8%	1,8%	1,9%	1,2%	4,2%	5,8%	4,6%	3,1%
ΗΠΑ	17,9%	21,3%	23,5%	30,0%	25,7%	19,7%	23,1%	20,5%
Ιαπωνία	-	0,1%	0,7%	0,5%	6,3%	6,2%	5,5%	3,7%
Άλλες αναπτυγμένες	8,5%	5,3%	5,6%	4,1%	4,4%	4,6%	6,4%	4,9%

χώρες								
ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ	32,3%	37,7%	37,2%	25,8%	14,5%	15,5%	13,7%	8,1%
Αφρική	1,3%	1,6%	1,6%	1,2%	0,1%	-	0,3%	0,1%
Λατινική Αμερική/Καραϊβική	10,0%	12,9%	14,7%	11,1%	2,1%	1,9%	3,3%	2,4%
Αναπτυσσόμενη Ευρώπη	0,1%	0,3%	0,2%	0,2%	-	-	0,1%	-
Ασία	20,7%	22,9%	20,6%	13,2%	12,3%	13,6%	10,0%	5,6%
Δυτική Ασία	-0,1%	0,2%	1,0%	0,7%	-0,2%	0,6%	0,4%	0,3%
Κεντρική Ασία	0,4%	0,6%	0,7%	0,5%	-	-	-	-
Νότια, Ανατολική & N. Α. Ασία	20,4%	22,1%	18,9%	12,0%	12,5%	13,0%	9,6%	5,3%

Ειρηνικός	0,2%	0,1%	-	-	-	-	-	-
ΚΕΝΤΡΙΚΗ & ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ	4,3%	3,5%	4,0%	2,7%	0,1%	0,3%	0,7%	0,3%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
ΠΗΓΗ: UNCTAD, ΠΕΕ 1999:Οι ΑΞΕ και η πρόκληση της ανάπτυξης, Πίνακας 1.3, σελ. 20								

Στην περιφερειακή κατανομή εισροών και εκροών ΑΞΕ για την τετραετία 1995-1998, παρατηρούμε: Αύξηση του μεριδίου των αναπτυγμένων χωρών από 63,4% σε 71,5% επί του συνόλου των εισροών και από 85,3% σε 91,6% επί του συνόλου των εκροών. Μείωση του μεριδίου των αναπτυσσόμενων χωρών από 32,3% σε 25,8% επί του συνόλου των εισροών και από 14,5% σε 8,1% επί του συνόλου των εκροών. Μείωση του μεριδίου των χωρών της Κέντρ. και Αν. Ευρώπης από 4,3% σε 2,7% επί του συνόλου των εισροών, αλλά αύξηση του μεριδίου τους από 0,1% σε 0,3% επί του συνόλου των εκροών.

Το μεγαλύτερο μέρος των ΑΞΕ κατευθύνεται στις αναπτυγμένες καπιταλιστικές οικονομίες, με τάση εμφανούς υποχώρησης του μεριδίου που κατευθυνόταν στις αναπτυσσόμενες χώρες (κυρίως της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής / Καραϊβικής) κατά το β' μισό της δεκαετίας του 1990, με αυξητική τάση όσον αφορά την Κίνα.

Από τις αναπτυγμένες χώρες το μεγαλύτερο μερίδιο εισροών και εκροών αφορά την ΕΕ (35,7% επί του συνόλου και 59,5% αντιστοίχως, συμπεριλαμβανομένων βεβαίως και των εντός της ΕΕ μετακινήσεων των κεφαλαίων) με αντίστοιχα μερίδια των ΗΠΑ 30,0% (συνολικών εισροών) και 20,5% (συνολικών εκροών).

Από τις αναπτυσσόμενες χώρες, παρά την πτωτική τάση στην 4ετία, το μεγαλύτερο μερίδιο, στο σύνολο των εισροών/εκροών αφορά την Ασία (13,2% και 5,6% αντιστοίχως), την Νότια, Ανατολική και Ν. Α Ασία (12,0% και 5,3% αντιστοίχως) και τη Λατινική Αμερική / Καραϊβική (11,1% και 2,4%), ενώ τα μερίδια της Αφρικής, της αναπτυσσόμενης Ευρώπης και της Δυτικής Ασίας είναι ασήμαντα στις εισροές και σχεδόν ανύπαρκτα στις εκροές.

Η Κίνα αποτελεί τη χώρα με τις μεγαλύτερες εισροές ΑΞΕ (45 δισ. δολάρια το 1998) στην αναπτυσσόμενη (εκτός Ιαπωνίας) περιοχή της Ασίας. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας (Μελέτη για την Ανατολική Ασία) η Κίνα, μετά τις ΗΠΑ, έχει τις περισσότερες εισροές ΑΞΕ, με τις οποίες καλύπτει το 10-15% της εγχώριας επένδυσης. Οι ΑΞΕ είναι η κυρίαρχη μορφή εισροής ξένου κεφαλαίου στην Κίνα, δεδομένου ότι υπάρχουν κυβερνητικά κίνητρα γι' αυτήν, ενώ οι άλλες μορφές (εξωτερικός δανεισμός και επενδύσεις χαρτοφυλακίου) υφίστανται αυστηρότερους περιορισμούς.

Η Λατινική Αμερική και η Καραϊβική αποτελούν όλο και περισσότερο πεδίο ανταγωνισμού μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΕ. Η Ισπανία έχει γίνει σημαντικός επενδυτής σε αυτή την περιοχή, καλύπτοντας το 1/3 όλων των ευρωπαϊκών ΑΞΕ.

Η Επίδραση των ΑΞΕ στη διαμόρφωση πάγιου κεφαλαίου

Σύμφωνα με τα στοιχεία της UNSTAND, ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής των συνολικών παγίων κεφαλαίων των υποκαταστημάτων στο εξωτερικό είναι πτωτικός για την πενταετία 1991-1995 (13,8%) σε σχέση με εκείνο της πενταετίας 1986-1990 (18,5%), για το 1996/1995 (8,8%), το 1997/1996 (8,6%) και αυξητικός μόνο για το 1998/1997 (19,7% σύμφωνα με εκτιμήσεις και όχι οριστικά στοιχεία).

Ειδικότερα όσον αφορά τις ΑΞΕ ως ποσοστό των παραγωγικών επενδύσεων στα τρία (3) ιμπεριαλιστικά κέντρα: Στην εικοσαετία 1975-1995, για την ΕΕ-15, παρατηρείται αυξητική συμμετοχή τόσο των εισροών (1975: 2,6% των Μεικτών Επενδύσεων Παγίου Κεφαλαίου, 1995: 7%) όσο και των εκροών (1975: 2,6% των Μεικτών Επενδύσεων Παγίου Κεφαλαίου, 1995: 8,3%, με μια μικρή υποχώρηση σε σχέση με το 1990: 9,5%). Η ίδια τάση παρατηρείται και για τις ΗΠΑ: Εισροές: 1975: 0,9% των Μεικτών Επενδύσεων Παγίου Κεφαλαίου, 1995: 4,9%. Εκροές: 1975: 5,1% των Μεικτών Επενδύσεων Παγίου Κεφαλαίου, 1995: 7,8%. Ενώ για την Ιαπωνία είναι διαφορετική η τάση των Εισροών 1975: 0,1%, 1995: 0,0%. Εκροές: 1975: 1,1% των Μεικτών Επενδύσεων Παγίου Κεφαλαίου, 1995: 1,5% (πτωτική ως προς το 5,1% του 1990).

Ένας δείκτης που παρουσιάζει ενδιαφέρον είναι η ποσοστιαία έκφραση των ΑΞΕ ως προς το σχηματιζόμενο ακαθάριστο σταθερό κεφάλαιο, κατά γεωγραφική περιοχή, ως ετήσιος μέσος όρος για τρεις χρονικές περιόδους: 1971-1980, 1981-1990 και 1991-1997. (Εικόνα 7 της UNSTAND)

Παρατηρούμε ότι ενώ σε παγκόσμιο επίπεδο η αυξητική τάση δεν οδηγεί σε μεγάλες αλλαγές (την περίοδο 1991-1997 προσεγγίζει το 5%), με την ίδια τάση και περίπου ίδια ποσοστά για τις αναπτυγμένες χώρες, στη Λατινική Αμερική/Καραϊβική και στην Αφρική/νότια της Σαχάρας η αναλογία αυξάνει κατά την περίοδο 1991-1997 και προσεγγίζει το 10% του ακαθάριστου σταθερού κεφαλαίου. Σε μικρότερη έκταση η ίδια τάση παρατηρείται για τις αναπτυσσόμενες χώρες, για τη Νότια-Ανατολική-Ν. Α. Ασία και Κ. και Αν. Ευρώπη με ποσοστό προσεγγίζον το 8%.

Παρατηρούμε, δηλαδή, ότι η ποσοστιαία συμβολή των ΑΞΕ στο σχηματισμό ακαθάριστου σταθερού κεφαλαίου σε αναπτυσσόμενες περιφέρειες είναι αντιστρόφως ανάλογη με το μερίδιο των εισροών ΑΞΕ σε αυτές ως ποσοστό των παγκόσμιων ΑΞΕ.

Επισήμανση:

Πρόκειται για στοιχείο που επιβεβαιώνει τις προηγούμενες αναφορές μας στους Κ. Μαρξ και Β. Ι. Λένιν για το ρόλο της εξαγωγής κεφαλαίων στην επέκταση του καπιταλισμού. Από την άλλη μεριά επιβεβαιώνει ότι ο κύριος όγκος της

καπιταλιστικής αναπαραγωγής συντελείται στα πλαίσια της εθνοκρατικά συγκροτημένης καπιταλιστικής οικονομίας.

Ορισμένα ενδεικτικά στοιχεία για την εξέλιξη των εξαγωγών κεφαλαίων (και των ΑΞΕ) από τον 19ο στον 20ο αιώνα

Στο παρόν άρθρο δεν θα εξετάσουμε συνολικά τη ροή και τον περιφερειακό προσανατολισμό όλων των μορφών (π.χ. τραπεζικού δανεισμού) της εξαγωγής κεφαλαίων, που έχουν συντελεστεί κατά το β' μισό του 20ου αιώνα.

Σημειώνουμε, όμως, ότι οι ΑΞΕ ως μορφή εξαγωγής κεφαλαίων προς τις αναπτυσσόμενες οικονομίες αναπτύχθηκε πολύ κατά τα πρώτα 25 χρόνια μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο, ενώ κατά τη δεκαετία του 1970 και μέχρι το 1986 σημείωσαν σημαντική κάμψη, ενώ αυξήθηκε ο ρόλος του τραπεζικού δανεισμού προς τις αναπτυσσόμενες. Ανάκαμψη των εισροών ΑΞΕ προς τις αναπτυσσόμενες σημειώθηκε κατά το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1990 για να υποχωρήσει εκ νέου στο δεύτερο μισό αυτής (περίοδος εκδήλωσης κρίσης).

Οι καταγραφές της τοποθέτησης κεφαλαίων στο εξωτερικό κατά το β' μισό του 19ου αιώνα και μέχρι τον Α' παγκόσμιο πόλεμο δίνουν μια εικόνα, χωρίς να γίνεται διαχωρισμός μεταξύ των διαφορετικών μορφών εξαγωγής κεφαλαίων.

Παραθέτουμε ορισμένα στοιχεία, ενδεικτικά και μόνο, της κίνησης εξαγωγής κεφαλαίων από το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα.

**Κεφάλαια τοποθετημένα στο εξωτερικό
(σε δισεκατομμύρια φράγκα)**

Χρόνια	Αγγλία	Γαλλία	Γερμανία
1862	3,6	-	-
1872	15	10 (1869)	-
1882	22	15 (1880)	;
1893	42	20 (1890)	;
1902	62	27-37	12,5
1914	75-100	60	44

Οι ήπειροι ανάμεσα στις οποίες κατανέμονται (κατά προσέγγιση) τα κεφάλαια που έχουν εξαχθεί στο εξωτερικό (γύρω από το 1910)

	Αγγλία	Γαλλία	Γερμανία	
	(δισεκατομμύρια μάρκα)			Σύνολο
Ευρώπη	4	23	18	45
Αμερική	37	4	10	51
Ασία, Αφρική και Αυστραλία	29	8	7	44
Σύνολο	70	35	35	140

Μεγάλο μέρος των επενδύσεων της Αγγλίας στην Αμερική αφορά τον Καναδά, και στην Ασία αφορά τις Ινδίες. Μεγάλο μέρος των επενδύσεων της Γαλλίας στην Ευρώπη αφορά τη Ρωσία (όχι λιγότερα από 10 δισ. φράγκα).

Αν πάρουμε δε υπ' όψη μας, την ποσοστιαία κατανομή της παγκόσμιας βιομηχανικής παραγωγής κατά τη χρονική περίοδο 1870-1913, θα βεβαιωθούμε ότι η εξαγωγή κεφαλαίων προερχόμενη αρχικά από τις ηγέτιδες καπιταλιστικές οικονομίες (Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία και στη συνέχεια τις ΗΠΑ) προσανατολίζεται στις σχετικά πιο αναπτυγμένες οικονομίες της εποχής και όχι στις καθυστερημένες.

Κατανομή της παγκόσμιας βιομηχανικής παραγωγής (%)

Χώρα	1870	1881-1885	1896-1900	1906-1910	1913
ΗΠΑ	23,3	28,6	30,1	35,3	35,8
Γερμανία	13,2	13,9	16,6	15,9	15,7
Μ. Βρετανία	31,8	26,6	19,5	14,7	14,0
Γαλλία	10,3	8,6	7,1	6,4	6,4
Φινλανδία	-	0,1	0,3	0,3	0,3
Ιταλία	2,4	2,4	2,7	2,7	3,1
Καναδάς	1,0	1,3	1,4	2,3	2,0
Βέλγιο	2,9	2,5	2,2	2,1	2,0
Σουηδία	0,4	0,6	1,1	1,0	1,1
Ρωσία	3,7	3,5	5,0	5,5	5,0
Ιαπωνία	-	-	0,6	1,2	1,0
Ινδία	11	12	1,1	1,1	1,2
άλλες χώρες	-	-	2,3	11,9	12,0

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα στοιχεία της μελέτης του W. Andreff, η οποία αναφέρεται στην εξέλιξη της ποσοστιαίας συμμετοχής μεταξύ των αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών στο σύνολο των Στοκ ΑΞΕ στη χρονική περίοδο 1914-1991.

Το 1914 οι αναπτυγμένες οικονομίες κατείχαν το 37,2% του στοκ ΑΞΕ και οι αναπτυσσόμενες το 62,8%. Το 1991 οι αναπτυγμένες οικονομίες κατείχαν το 80,1% του στοκ ΑΞΕ και οι αναπτυσσόμενες το 19,9%, ακολουθώντας οι μεν πρώτες μια 80ετή αυξητική πορεία, οι δε δεύτερες μια 80ετή καθοδική.

Με βάση, λοιπόν, διαφορετικούς δείκτες και μετρήσεις επιβεβαιώνεται ότι ο προσανατολισμός του μεγάλου όγκου των ΑΞΕ αλλάζει προοδευτικά κατά τη διάρκεια του αιώνα υπέρ των αναπτυγμένων οικονομιών.

Η τάση αυτή έχει ενισχυθεί κατά τη τελευταία δεκαετία.

3.15 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΣΥΝΟΨΗ

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία και χαρακτηριστικά, διαπιστώνουμε τα εξής:

α). Η ανοδική τάση του διεθνούς εμπορίου (20% του παγκόσμιου ΑΕΠ για το 2000), της διεθνούς παραγωγής (8,3% του παγκόσμιου ΑΕΠ ως προϊόν προερχόμενο από ΑΞΕ και περίπου 5% για την περίοδο 1991-1997 ως συμβολή στο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου) δεν ανατρέπει το από τη γέννηση του καπιταλισμού ισχύον: Το συντριπτικά μεγάλο μέρος της αναπαραγωγής του κοινωνικού κεφαλαίου διενεργείται στα πλαίσια της εθνο-κρατικής συγκρότησης της καπιταλιστικής οικονομίας.

Το μεγαλύτερο μέρος του διεθνούς εμπορίου και των ΑΞΕ διεξάγεται μεταξύ των αναπτυγμένων καπιταλιστικών οικονομιών.

Η μεγάλη διόγκωση των ΑΞΕ οφείλεται στην ισχυρή τάση συγχωνεύσεων και εξαγορών, που σε μεγάλο βαθμό είναι διασυνοριακές μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ αλλά και διασυνοριακές μεταξύ των κρατών της ΕΕ, η έξαρση δε στις συγχωνεύσεις και εξαγορές συνήθως έπεται της ύφεσης στο κύκλο της κρίσης.

Οι αγορές της ΕΕ και των ΗΠΑ γίνονται πηγές τροφοδότησης αλλά και προσέλκυσης ΑΞΕ η μια της άλλης. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι η υπερσυσσώρευση κεφαλαίων συνυπάρχει με τον «πλεονάζοντα» πληθυσμό (ανεργία), ότι ο ανταγωνισμός διεξάγεται ισχυρά μεταξύ των ισχυρότερων κεφαλαίων, των μονοπωλίων και ότι η παραγωγική καπιταλιστική ανάπτυξη καμιά σχέση δεν έχει με τις γνωστές παμπάλαιες και σύγχρονα αναπαλαιωμένες θεωρίες περί «στενότητας» πόρων (κεφαλαίων).

Ο προσανατολισμός των ΑΞΕ σε αναπτυσσόμενες αγορές γίνεται υπό την προϋπόθεση σχετικά αναπτυγμένων καπιταλιστικών σχέσεων (με αντίστοιχη αντανάκλαση στο εργατικό δυναμικό), αξιοποιούν μια ορισμένη ανοδική φάση στον κύκλο της καπιταλιστικής κρίσης και άλλες συγκυρίες.

β). Οι θεωρίες για μια «νέα εποχή» του ελεύθερου εμπορίου και της «πολυεθνικής εταιρίας» είναι σε μεγάλο βαθμό συνειδητά παραπλανητικές.

Υφίσταται πολυδαίδαλο δίκτυο διεθνών διαπραγματεύσεων και συμφωνιών με βάση το οποίο διεξάγεται το διεθνές εμπόριο, και στο οποίο αποτυπώνεται ο εκάστοτε συσχετισμός των δυνάμεων μεταξύ κρατών. Το ίδιο ισχύει και για τις εξαγωγές κεφαλαίων. Οι φιλελεύθερες ροές κεφαλαίων δεν σημαίνουν πλήρη εξάλειψη ορίων, ακόμη και για τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Η έλλειψη επιβολής ορίων εμφανίζεται ως αποτέλεσμα της αδυναμίας επιβολής περιορισμών από κάποιο κράτος.

Η εξαγωγή εμπορευμάτων και κεφαλαίων ως τάση είναι σύμφυτη με την επιδίωξη του πρόσθετου καπιταλιστικού κέρδους γι' αυτό και συνυπάρχει με

διαφορετικής έκτασης μέτρα προστασίας, αναλόγως με τις ιστορικές συνθήκες εξέλιξης του κάθε κράτους και το διεθνή συσχετισμό δυνάμεων.

γ). Τα φαινόμενα των κρίσεων, της καταστροφής παραγωγικών δυνάμεων, της ανισομετρίας, της περαιτέρω πώλωσης μεταξύ πλούτου-φτώχειας, της επιθετικότητας του κεφαλαίου και της πολιτικής του εξουσίας απέναντι στις εργατικές και λαϊκές δυνάμεις είναι εκδηλώσεις των αντιφάσεων του σύγχρονου καπιταλισμού, του διεθνούς ιμπεριαλιστικού συστήματος, και όχι «στρεβλώσεων», «παρεκκλίσεων» της καπιταλιστικής εξέλιξης λόγω συγκεκριμένων πολιτικών (νεοφιλελεύθερων, μονεταριστικών) διαχείρισης του συστήματος. Η τοποθέτηση αυτή έχει βαρύνουσα σημασία για την ανάπτυξη του εργατικού κινήματος, για τον προσανατολισμό της ταξικής πάλης, για τη διαμόρφωση κοινωνικών και πολιτικών συμμαχιών.

Η αντίθεση μεταξύ της κοινωνικοποιημένης παραγωγής και της ατομικής ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής είναι η πηγή των δεινών του σύγχρονου κόσμου, σε επίπεδο κρατικό και στο διεθνές ιμπεριαλιστικό σύστημα. Η ανισομετρία στην καπιταλιστική ανάπτυξη συνεπάγεται διαφορετική συγκυρία όξυνσης των αντιθέσεων σε ένα κράτος ή σε ομάδα κρατών. Επομένως και η όξυνση του ταξικού αγώνα είναι πρώτ' απ' όλα ευθύνη του υποκειμενικού παράγοντα σε εθνικό επίπεδο και συντονισμού της ταξικής πάλης σε περιφερειακό.

Ο απεγκλωβισμός του εργατικού κινήματος, σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο, από τα «υπέρ» και «αντί παγκοσμιοποίησης» επιχειρήματα - παγίδες αποτελεί δείκτη και κριτήριο ανάπτυξης της ιδεολογικής και πολιτικής συνείδησης και βαθμός ανάπτυξης της ταξικής πάλης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

4.1 Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ

Παρότι η παγκοσμιοποίηση δεν μπόρεσε να εξασφαλίσει υπερεθνική εξουσία στον οικονομικό τομέα, εφόσον οι ΗΠΑ, στις οποίες δικαιωματικά θα ανήκε και αυτός ρόλος, ουσιαστικά τον αποποιήθηκαν, ωστόσο επέβαλε υπερεθνική τρομοκρατία, η οποία αναπότρεπτα συνοδεύεται και από φασιστικές εκφάνσεις. Πράγματι, η υπερδύναμη με την συναίνεση των συμμάχων της προβαίνει σε :

➤ ΑΥΘΑΙΡΕΤΗ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ

Τα επίδοξα θύματα επιλέγονται με πολλαπλά και αδιαφανή κριτήρια. Η διάθεση ή η μελλοντική δυνατότητα κατασκευής όπλων μαζικής καταστροφής αναγνωρίζεται, χωρίς δισταγμό, ο επαρκής λόγος καταστροφής μιας χώρας. Η δικαιολογία, που δεν χρειάζεται να διατυπωθεί σαφώς, αλλά είναι σιωπηρά διαθέσιμη την κάθε στιγμή, υπονοεί ότι αυτά τα κράτη είναι επικίνδυνα για τη παγκόσμια ασφάλεια, και κυρίως για την ασφάλεια των ΗΠΑ²⁴. Ωστόσο, η απαγόρευση κατοχής τέτοιων όπλων αφορά μόνο τρίτες χώρες και όχι τις ίδιες τις ΗΠΑ, οι οποίες δεν χρειάζεται να δώσουν «λόγο σε κανέναν», κατασκευάζουν όπια και όσα όπλα κρίνουν απαραίτητα , τα χρησιμοποιούν κατά βούληση, και πάνω από όλα τα διαθέτουν με τρόπους που θέτουν συνεχώς σε κίνδυνο την παγκόσμια ειρήνη. Η διακριτική αυτή εξέλιξη μπορεί να ερμηνευτεί πλατιά: Πρώτον, είναι θέμα ισχύος, δεύτερον, οι ΗΠΑ σε αντίθεση με τα «κράτη-αλήτες», γνωρίζουν τι, πως και πότε θα τα χρησιμοποιήσουν, έτσι ώστε να μην θέσουν σε κίνδυνο τη παγκόσμια ασφάλεια.

Και τίθεται το ερώτημα: είναι έτσι; Είναι γνωστό, βέβαια πως δεν είναι²⁵! Πρόσφατα είδε το φως της δημοσιότητας μια έκθεση με την υπογραφή του Ινστιτούτου Έρευνας Ενέργειας και Περιβάλλοντος, που εδρεύει στην Ουάσινγκτον και είναι μη κερδοσκοπικός οργανισμός. Η έκθεση αφορά τις συνέπειες του πολέμου στην πρώην Γιουγκοσλαβία και οι αποκαλύψεις της είναι τρομακτικές (Βεργόλια 2002). Παρόλο

²⁴ Και αυτό πρώτον, επειδή οι ΗΠΑ συσσωρεύουν το μίσος αυτών των κρατών, αλλά και δεύτερον, επειδή η ασφάλεια των ΗΠΑ εμφανίζεται από την πολιτική τους ηγεσία ως η πρωταρχική προτεραιότητα της διεθνούς κοινότητας.

²⁵ Αναφέρεται από την εφημερίδα Επενδυτής στις 9-10.11.2002.

ότι, όπως επισημαίνεται στην έκθεση, το πεντάγωνο αποθαρρύνει έρευνες προς αυτή τη κατεύθυνση- και τη συγκεκριμένη αρνήθηκε να τη συνδράμει ωστόσο μερικές επισημάνσεις της είναι άκρως ανησυχητικές :

Οι μακροπρόθεσμες επιβαρύνσεις του περιβάλλοντος (από τα «έξυπνα όπλα») μπορεί να αποδειχθεί πολύ πιο δύσκολο να εκτιμηθούν από ότι οι άμεσες συνέπειες.

Οι υγειονομικές και περιβαλλοντικές συνέπειες από τους ακριβείς βομβαρδισμούς μπορεί να επιδράσουν και στις αγέννητες γενιές.

Ο εσκεμμένος βομβαρδισμός βιομηχανικών εγκαταστάσεων με μικρή στρατιωτική σημασία, μπορεί να προκαλέσει σοβαρότατα υγειονομικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, ενώ ενδέχεται να παραβιάζει τους διεθνείς κανόνες εχθροπραξιών και τη συνθήκη της Γενεύης.

➤ ΛΙΣΤΕΣ ΕΚΤΕΛΕΣΤΩΝ

Όπως είναι γνωστό, ο πυρετός που έπληξε τις ΗΠΑ αμέσως μετά την 11η Σεπτεμβρίου, παραχώρησε εν λευκώ στη CIA το δικαίωμα να εκτελεί επί τόπου και κατά την κρίση της όλους εκείνους των οποίων τα ονόματα περιλαμβάνονταν σε λίστες υπόπτων και επικίνδυνων τρομοκρατών, οι οποίες είχαν καταρτιστεί από τις μυστικές υπηρεσίες. Έκτοτε ουδέποτε δόθηκαν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα κριτήρια επιλογής αυτών των υπόπτων, που μπαίνουν στις λίστες θανάτου και δολοφονούνται χωρίς δίκη, απολογία και συνήγορο. Πρόσφατα ακόμα όμως, ανακοινώθηκε ότι η Αμερικάνικη κυβέρνηση ετοίμασε κοινές λίστες (ή εκσυγχρόνισε τις υπάρχουσες) με 24 ονόματα «μελλοθανάτων» , που θα εκτελούνταν χωρίς κρίση, όντας στη διακριτική ευχέρεια των ανδρών των μυστικών υπηρεσιών.

Για τις λίστες αυτές, που είναι γνωστές στις οικείες υπηρεσίες ως «λίστες υψηλόβαθμων στόχων», υπάρχει απροθυμία να δίδονται εξηγήσεις από τους αρμόδιους. Οι λίστες εκσυγχρονίζονται με τη βοήθεια πληροφοριοδοτών, αλλά δεν είναι διαφανή ούτε σαφή τα κριτήρια με βάση τα οποία αποφασίζεται η προσθήκη νέων ονομάτων σε αυτές. Να σημειωθεί ότι δεν απαιτείται έγκριση του Αμερικανού προέδρου για τα ονόματα που, εκάστοτε, περιλαμβάνονται σε αυτές τις λίστες, αλλά ούτε και το δικαίωμα δολοφονίας υπόπτων περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο σε αυτούς. Αντίθετα, ο Αμερικανός πρόεδρος έχει δώσει ευρύτατες αρμοδιότητες στους άνδρες των μυστικών υπηρεσιών να εκτελούν «κατά την κρίση τους». Ο G. Telet, διευθυντής της CIA, ότι περισσότεροι από το 1/3 των αρχηγών της Αλ Κάιντα

δολοφονήθηκαν με τέτοιες μεθόδους, ενώ περισσότεροι από 3000 ύποπτοι είναι κρατούμενοι σε διάφορες χώρες.

Έρμαιο της τρομοκρατίας και του φασισμού ο κόσμος μας. Και, στη προσπάθεια αντιμετώπισης αυτών των τεράτων ακολουθείται διαμετρικά αντίθετη πολιτική αυτής που θα είχε πιθανότητες καταστολής τους.

4.2 Η ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΩΣ ΜΕΣΟ ΕΞΟΝΤΩΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ

Οι ανεπιθύμητες προεκτάσεις του γενικευμένου και χωρίς σαφείς κανόνες πολέμου εναντίον της τρομοκρατίας έχουν ήδη εισβάλει απειλητικά στη ζωή μας. Η αναγνώριση της ανάγκης προάσπισης της ασφάλειας στο εσωτερικό των επί μέρους εθνικών κρατών ως υπερτατουκai ανώτερου αγαθού χρησιμοποιείται ολοένα και περισσότερο ως μέσο εξόντωσης πολιτικών αντιπάλων και φίμωσης κάθε φωνής που διαφωνεί με το κατεστημένο.

Αμέσως μετά την καταστροφή της 11ης Σεπτεμβρίου είχαν κυκλοφορήσει φήμες ότι στους τρομοκράτες θα περιλαμβάνονταν και οι διαδηλωτές εναντίον της παγκοσμιοποίησης, ο οποίος ωστόσο διαψεύσθηκαν. Οι εξελίξεις, έκτοτε, αποδεικνύουν ότι διάφορες κυβερνήσεις σπεύδουν να χαρακτηρίσουν τρομοκράτες όσους διαφωνούν με τις εκάστοτε πολιτικές τους και επιχειρούν να διαδηλώσουν ειρηνικά τις αντιρρήσεις τους. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα εκμετάλλευσης του αντιτρομοκρατικού πνεύματος που έχει καταλάβει τον πλανήτη μας, έρχεται από την Βορειοανατολική Κίνα, όπου εκατοντάδες εργάτες δικάστηκαν ως τρομοκράτες, γιατί δήθεν «έθεσαν σε κίνδυνο την εθνική ασφάλεια».

Το έγκλημα τους ήταν η ειρηνική διαδήλωση-διαμαρτυρία για τη μη καταβολή σε αυτούς μισθών και συντάξεων, αφού τα εργοστάσια όπου δούλευαν χρεοκόπησαν εξαιτίας της διαφθοράς και των καταχρήσεων των επικεφαλής τους. Στη συνέχεια, άλλοι παραπέμφθηκαν στη δικαιοσύνη με την ίδια κατηγορία και καταδικάστηκαν σε 7 χρόνια φυλάκιση γιατί περνούσαν στο ιντερνέτ άρθρα με τα οποία κατέκριναν την κυβερνητική πολιτική της Κίνας (Spiegel 2003).

Ο κίνδυνος χρησιμοποίησης της τρομοκρατίας ως προπετάσματος για τον περιορισμό των δημοκρατικών ελευθεριών και της ελεύθερης διακίνησης των ιδεών είναι προφανής. Οποιοσδήποτε μπορεί εύκολα να κατηγορηθεί, αλλά και να καταδικαστεί ως τρομοκράτης, εφόσον έστω και μόνο μετιδέες του ενοχλεί το κατεστημένο. Τελικά, αυτή η επινόηση της τρομοκρατίας, ως του υπ' αριθμόν 1 εχθρού

της ανθρωπότητας, καταλήγει στη μεσαιωνική επιταγή. Και για την ανθρωπότητα υπάρχουν δύο οδοί : Η πλήρης υποταγή ή αντίσταση μέχρις εσχάτων. Η βία, με τις ακραίες μορφές της πολύπλευρης τρομοκρατίας και του φασισμού υπόσχεται να είναι μαζί μας για πολλά χρόνια. Κι αν οι καλές ανθρώπινες στάσεις αποφασίσουν να θέσουν τέρμα σε αυτή τη φρίκη, η επίθεση οφείλει να επικεντρωθεί στην αφετηρία, που είναι η «παγκοσμιοποίηση».

4.3 ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΦΑΣΙΣΜΟΣ

Ο Γ' παγκόσμιος Πόλεμος είναι πόλεμος εναντίον της τρομοκρατίας. Η τρομοκρατία, όμως, έχει πολλά πρόσωπα και πολλές επιδιώξεις, μια και εμφανίζεται ως εθνικοαπελευθερωτική, ακροδεξιά, ακροαριστερή, κρατική, θρησκευτική, κ.λ.π.

Γι' αυτό και ο ορισμός της συναντά ανυπέρβλητες δυσκολίες. Γιατί, ποιος είναι τρομοκράτης; Το κράτος του Ισραήλ που προγράφει και εκτελεί τους Παλαιστίνιους εχθρούς του; Οι Παλαιστίνιοι που γίνονται «ανθρώπινες βόμβες» και σκοτώνουν Ισραηλινούς; Η μετακεμαλική Τουρκία που οργάνωσε παραστρατιωτικές οργανώσεις για να εξοντώσει το ακροαριστερό PKK; Τα τάγματα θανάτου στη Λατινική Αμερική που εξοντώνουν τους πολιτικούς αντιπάλους; Τα ειδικά κομάντος του Γκονζάλες που εξοντώνουν τους αυτονομιστές Βάσκους; Αλλά και οι απάνθρωποι και ανελέητα βομβαρδισμοί του Ιράκ, της Γιουγκοσλαβίας και του Αφγανιστάν τι είναι; Και οι καθημερινές απειλές, που εκτοξεύονται από την ηγεσία των ΗΠΑ, για επίθεση εναντίον κρατών, για τα οποία υπάρχουν υποψίες ότι υποθάλπουν τρομοκράτες, τι είναι; Το περιεχόμενο των όρων εξελίσσεται συνεχώς και, συνήθως, υπηρετεί τους ισχυρούς.

Π.χ. η ευρύτατη δυτική συναίνεση για τους άγριους βομβαρδισμούς στη Γιουγκοσλαβία με το πρόγραμμα της προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων, αλλά και επειδή ο Milosevic δεν ήταν δημοκράτης, ισοπέδωσε μια ευρωπαϊκή χώρα: υπήρξαν αμέτρητα αθώα θύματα, ακρωτηριασμένα παιδιά, πολλαπλασιασμός των καρκίνων και των τερατογεννήσεων και μόλυνση του ευρύτερου περιβάλλοντος για πολλές δεκαετίες. Οι νεκροί ανέρχονται σε περισσότερους από 250.000, ενώ στον πόλεμο αυτόν οι ισχυροί παραβίασαν όλους τους θεμελιώδεις κανόνες του διεθνούς δικαίου στο όνομα της «προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων». Στο Ιράκ, εξάλλου, οι νεκροί από βομβαρδισμούς και οικονομικές κυρώσεις εκτιμώνται σε 1,5 εκατομμύριο. Και η ισοπέδωση του Αφγανιστάν με τα ανθρώπινα αθώα θύματα από τα «λάθη των έξυπνων όπλων» αλλά και από τη λιμοκτονία που επιβλήθηκε, προκειμένου

να «λυγίσει ο πληθυσμός» αλήθεια, δεν ήταν τρομοκρατία; Η τρομοκρατία που αφαιρεί ζωές ανθρώπινες είναι πάντα κατακριτέα και αποκρουστική, αλλά, ας πούμε, σε διάφορο βαθμό. Π.χ. τα απελευθερωτικά κινήματα έχουν μικρότερο βαθμό ενοχής από άλλα που επιδιώκουν οικονομικούς πολιτικούς θρησκευτικούς ή επεκτατικούς στόχους.

Συνήθως οι τρομοκράτες δεν είναι παρανοϊκοί, αλλά έχουν ιδεολογικούς στόχους, για την επικράτηση των οποίων είναι έτοιμοι να θυσιάσουν τα πάντα. Τα πορίσματα των ολιγάριθμων ερευνών γύρω από την ψυχосύνθεση των τρομοκρατών δείχνουν ότι πρόκειται γενικά (στο μέτρο, βέβαια, που η γενίκευση εδώ έχει κάποια σημασία) για άτομα που διακρίνονται από λογική, επιφυλακτικότητα και βαθιά αφοσίωση (Βαρβόγλη 2002) στις πεποιθήσεις τους. Εξάλλου, η διαφθορά μεθόδων και χαρακτηρισμών είναι, εν πολλοίς θέμα ισχύος. Η εκάστοτε ισχυρή πλευρά, ιστορικά, θεωρεί τρομοκρατία οποιαδήποτε ενέργεια τη διαμφισβητεί. Η χούντα τους αγωνιστές της δημοκρατίας, η Μ Βρετανία τους αγωνιστές της ΕΟΚΑ, η Τουρκία τους Κούρδους, η Γαλλία τους Κορσικανούς και στο παρελθόν τους Αλγερινούς κ.ο.κ. Εξάλλου, η πλευρά των εκάστοτε ισχυρών επιδίδεται συχνά σε αλόγιστη χρήση αντιτρομοκρατικών μεθόδων, οι οποίες οδηγούν στην κρατική τρομοκρατία και στην περιστολή των ατομικών και δημοκρατικών ελευθεριών. Οδηγούν, ακόμη, σε αυταρχισμό, σε παρακολούθηση πολιτικών αντιπάλων, αστυνομοκρατία, παρωδίες δικών, βασανιστήρια κ.λπ. Ήδη στην Ευρώπη επήλθε η κατάργηση του πολιτικού ασύλου με την απόφαση που έλαβαν οι 15 της Ε.Ε. στα τέλη Σεπτεμβρίου του 2001 για την καθιέρωση «ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης και έκδοσης οιοδήποτε πολιτικού αντιπάλου μιας κυβέρνησης, ο οποίος αυτόματα καθίσταται καταζητούμενος από τις 14 υπόλοιπες».

Ο Γ' Παγκόσμιος Πόλεμος, λοιπόν, στρέφεται επίσημα εναντίον ενός αόρατου και πανταχού παρόντος εχθρού, ενώ ευρύτατα πια υποστηρίζεται ότι η τρομοκρατία είναι το πρόσχημα για την πραγματοποίηση άλλων αμερικανικών στόχων, πιο μακροχρόνιων και πιο ορθολογικών, που έχουν σχέση με τη διατήρηση της παγκόσμιας ηγεμονίας.

Και τούτο, επειδή, μεταξύ άλλων, οι έντονες προσπάθειες της Αμερικής και της Ευρώπης, επί ένα χρόνο περίπου, για τον εντοπισμό και τη σύλληψη μελών ή συνεργατών της Αλ Κάιντα δεν απέδωσαν καρπούς. Αντίθετα, με βάση τις ευρωπαϊκές μυστικές υπηρεσίες, η επιχείρηση στρατολόγησης νέων μελών της Αλ Κάιντα στην Ευρώπη συνεχίζεται και είναι επιτυχής (The economist, 10.8.2002). Επίσης, όπως αποδείχθηκε πρόσφατα, με τη δυνατότητα πρόσβασης σε ηλεκτρονικά δεδομένα της Αλ Κάιντα η οργάνωση έχει βάσεις σε όλο, σχεδόν, τον κόσμο. Αυτό είναι το

περιβάλλον που διέπει τις παραμέτρους με τις οποίες θα ασχοληθεί η ανά χείρας μελέτη. Η ανασφάλεια και η αβεβαιότητα έχουν ήδη ενισχυθεί σημαντικά, σε σύγκριση με την περίοδο γραφής της «Συνωμοτικής Παγκοσμιοποίησης» και τις συνωμοσίες της, τώρα εκπέμπουν τον τρόμο και τα δίδυμα παιδιά της, η τρομοκρατία και ο ανερχόμενος φασισμός.

4.4 ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ ΔΙΕΙΣΔΥΣΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Οι ΗΠΑ φαίνεται ότι καιροφυλαχτούσαν την ευρωπαϊκή διερεύνηση και προετοίμαζαν μεθοδικά τη διείσδυση τους στη «νέα Ευρώπη». Η προσπάθεια τους αυτή, πριν από τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, εστιαζόταν στο οικονομικό επίπεδο, ενώ με τον πόλεμο επεκτάθηκε, όπως είδαμε, και στο πολιτικό, προκαλώντας: πρώτον, τη διάσπαση της Ευρώπης, και δεύτερον, την απότομη επιδείνωση στις σχέσεις ΗΠΑ- Ευρώπης.

Η σχετική προετοιμασία για τη διάσπαση της Ευρώπης ήταν μεθοδική, αλλά μυστική. Ο ρόλος αυτός είχε ανατεθεί στον Bruce Jackson, ο οποίος είχε υποδειχθεί από τις ΗΠΑ ως ανεπίσημος αλλά πολύ αποτελεσματικός μυστικοσύμβουλος των πρώην σοσιαλιστικών χωρών «για ότι ήθελε προκύψει». Αυτός ο απρόβλεπτος για την Ευρώπη παράγοντας επέτρεψε στις ΗΠΑ να θέσουν αστραπιαία στη μάχη για την αναθέρμανση της οικονομίας τους την οικονομική διείσδυση στις «νέες χώρες» και, επειδή αυτή είχε κατάλληλα σχεδιαστεί, να έχουν μεγάλες πιθανότητες να αντιστρέψουν το Ευρωπαϊκό προβάδισμα στο χώρο και να επικρατήσουν. Ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ευρώπη είχε αρχίσει πολύ πριν από την προετοιμασία του πολέμου κατά του Ιράκ, ωστόσο οι διενέξεις όσον αφορά το χτύπημα τον έφεραν στην επιφάνεια.

Δεν πρόκειται, τουλάχιστον πρωτίστως, για την εξασφάλιση νέων αγορών για τα προϊόντα των ΗΠΑ, αλλά για την απόκτηση νέων εδαφών στα οποία θα πραγματοποιηθούν παραγωγικές επενδύσεις. Οι ΗΠΑ φαίνονται πιο ανταγωνιστικές σ' αυτόν τον τομέα από την Ε. Ε. παρά το γεγονός ότι και οι δύο υπερδυνάμεις διανύουν φάση παρατεταμένης και βαθιάς ύφεσης. Και η ειρωνεία έγκειται στο γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια, όπως είναι γνωστό, η Ε.Ε. επιδίδεται σε επενδύσεις έργων υποδομής στις χώρες αυτές, οι οποίες τώρα υπάρχει κίνδυνος να ευνοήσουν τις αμερικανικές επενδύσεις. Οι χώρες που είχαν συγκεντρώσει το ενδιαφέρον των Ευρωπαίων για τη

διενέργεια επενδύσεων ήταν η Πολωνία, η Ουγγαρία και η Τσεχία, οι οποίες έχουν αλωθεί ήδη από τις ΗΠΑ, μέσω της εισόδου τους στο ΝΑΤΟ.

Πράγματι, οι παραγγελίες εξοπλιστικών προγραμμάτων από τις χώρες αυτές, που έγιναν κατά προτίμηση στις ΗΠΑ, συνοδεύτηκαν από αμερικανικές επενδύσεις, οι οποίες δεν αφορούσαν αποκλειστικά την άμυνα. Το ότι οι «νέες χώρες» δείχνουν τη προτίμηση στις ΗΠΑ εξηγείται, γενικά, από την πεποίθηση τους ότι μπορούν έτσι, να βοηθηθούν πιο γρήγορα και πιο αποτελεσματικά. Ο ανταγωνισμός, δεν έχει ακόμη περατωθεί και οι ευρωπαϊκές χώρες, αν και πολύ δυσαρεστημένες από αρπακτικότητα των ΗΠΑ, που τώρα απειλεί δικές τους περιοχές, καταρτίζουν, ωστόσο, επενδυτικά προγράμματα με την ελπίδα να επικρατήσουν τελικά. Η χώρα μας, που αρχικά είχε όλα τα πλεονεκτήματα με το μέρος της, έχασε ανεπίτρεπτα πολύ χρόνο, γιατί δεν φρόντισε να καταρτίσει συγκροτημένο πρόγραμμα διείσδυσης και έτσι κινδυνεύει γι' άλλη μια φορά να περιθωριοποιηθεί (Αγγελής 2003).

4.4.1 ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΝΕΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ, ΝΕΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

Εξαιτίας του πολέμου κατά της τρομοκρατίας και των νεοεμφανιζόμενων αναγκών, νέες βιομηχανίες και υπηρεσίες κάνουν την εμφάνισή τους. Λ.χ., στη Νέα Υόρκη, κοντά στο σημείο που βρίσκονταν οι Δίδυμοι Πύργοι πωλούνται μάσκες αερίων, αλεξίσφαιρα γιλέκα, αλεξίπτωτα μικρού ύψους κ.α. Αλλά και στην Ευρώπη επικρατούν οι ίδιες τάσεις. Λίγο μετά την 11η Σεπτεμβρίου του 2001 συναντήθηκαν εκπρόσωποι των 15 Ευρωπαϊκών χωρών στις Βρυξέλλες για να συζητήσουν πως θα αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο βιολογικού-χημικού πολέμου, δεδομένου ότι δεν είχαν ανάλογη εμπειρία. Η συνεργασία τους αυτή σε ώρα κρίσης, θεωρήθηκε απαραίτητη, γιατί διαπιστώθηκε ότι υπάρχουν νοσοκομεία και απαραίτητα φάρμακα για να σώζονται 25 άνθρωποι την ώρα, αλλά όχι 2.000 ή 5.000 προσβεβλημένα άτομα.

Με την ευκαιρία κάθε νέου πολέμου δημιουργούνται νέες ανάγκες και νέες οικονομικές δραστηριότητες. Ανάμεσα σε άλλα, «κατασκευάζονται» συνθήκες κάτω από τις οποίες οι στρατιώτες θα μπορούν να μένουν άγρυπνοι καθ' όλη τη διάρκεια μιας αποστολής, ειδικές στολές που θα τους κάνουν αόρατους και άλλα παρόμοια, που μέχρι πριν από λίγο άνηκαν στο χώρο της επιστημονικής φαντασίας. «Εκατοντάδες τεχνικοί προτείνουν καθημερινά δεκάδες gadgets και άλλα προηγμένα ηλεκτρονικά

βοηθήματα και οπλικά συστήματα στους επιτελείς του αμερικανικού στρατού» (Λαΐνα 2003). Πάντοτε στις ΗΠΑ κατασκευάζονται σε εργαστήρια άγνωστοι μέχρι σήμερα ιοί, καθώς και νέα όπλα (Γιαννακίδης 2003). Η νέα τεχνολογία επιχειρεί να μας προφυλάξει από τους εξειδικευμένους κινδύνους αυτού του πολέμου. Στο πλαίσιο αυτό παρασκευάζονται εμβόλια που προστατεύουν από βιολογικά όπλα, δημιουργούνται προγράμματα που εμποδίζουν την είσοδο των τρομοκρατών στον κυβερνοχώρο, επινοούνται διάφορες τεχνικές για να αποκαλύπτονται οι τρομοκράτες αεροπλάνων κ.ο.κ. (Time 2003). Οι ΗΠΑ, εξάλλου, έχουν συστήσει ένα σώμα από ελεγκτές ατμόσφαιρας, οι οποίοι εντός 24 ωρών μπορούν να εντοπίσουν την ύπαρξη στον αέρα θανατηφόρων ιών από άνθρακα, ευλογιά κ.λπ. Προβλέπεται να δημιουργηθούν στη χώρα 3.000 σταθμοί που με λεπτομερείς και περίπλοκες αναλύσεις θα μετρούν την ατμόσφαιρα. Το πρώτο εργαστήρι-σταθμός θα είναι στη Νέα Υόρκη.

4.4.2. ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σύμφωνα με τις πρώτες εκτιμήσεις, προβλέπεται να δημιουργηθούν 50.000 νέοι άστεγοι, να αυξηθούν οι ημερήσιες δαπάνες για πετρέλαιο κατά 5 εκατομμύρια δολάρια, να έχουμε σοβαρές επιπτώσεις στο εμπορικό ισοζύγιο και εισοδηματικές απώλειες της τάξης του 1,5 δισεκατομμυρίου ευρώ για τα νοικοκυριά, εξαιτίας της πτώσης της κατανάλωσης και του υψηλού πληθωρισμού. Ωστόσο, προς το παρόν είναι θετική η εξέλιξη της ανόδου του ευρώ έναντι του δολαρίου.

Οι δυσμενείς επιπτώσεις, εξάλλου, στον τουρισμό μας προβλέπονται εξαιρετικά σημαντικές (Ν. Νικολάου 2002).

Εξαιτίας του πολέμου στο Ιράκ, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ υπολογίζει ότι θα προκληθούν 3.000.000 πρόσφυγες. Απ' αυτούς στην Ελλάδα θα καταλήξουν περίπου 100.000 για τους οποίους δεν υπάρχει πρόβλεψη για την υποδοχή και την φιλοξενία τους.

Ακόμη, οι χώρες που θα επηρεαστούν από τον πόλεμο εναντίον του Ιράκ, Τουρκία, Κύπρος, Ισραήλ, Συρία, Λίβανος, Ιορδανία Χώρες του Κόλπου κ.λπ. καλύπτουν το 15% των εξαγωγών μας, που κινδυνεύουν να έχουν μεγάλες περιπέτειες.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

“Ο σοσιαλισμός είναι μια φωνή της συνείδησης που αποδυναμώνει την αλαζονεία των κυρίαρχων”

Sigmund Bauman

Ποια είναι τα μηνύματα της ανάλυσης που προηγήθηκε και ποιες οι προβλέψεις και οι προτάσεις για το μέλλον;

Θα μπορούσα να κλείσω αυτό το κεφάλαιο των συμπερασμάτων με μια μοναδική φράση: *«Η ανθρωπότητα οδεύει ολοταχώς προς την καταστροφή».*

Προηγήθηκε μια αρκετά μακροχρόνια περίοδος, κατά την οποία κάναμε σπονδές στο παράλογο και στο αλλόκοτο, σ' αυτόν τον δήθεν μονόδρομο που επέβαλε δια της βίας στην υφήλιο την παγκοσμιοποίηση με το σύνολο των συνομοσιών της, ως το μοναδικό, δήθεν, οικονομικό σύστημα που ήταν κατάλληλο για όλες τις χώρες, ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες. Ήταν η ρήξη με την πραγματικότητα, μια γενικευμένη παράκρουση που οδήγησε στα πρωτοφανή οικονομικά σκάνδαλα, αφού προηγουμένως κατόρθωσε να πείσει τους πολλούς ότι:

- Η «νέα οικονομία» είχε, δήθεν, εξαφανίσει τον οικονομικό κύκλο,
- Οι τιμές των μετοχών ήταν κανονικό να ανέρχονται συνεχώς, εξασφαλίζοντας τεράστια κέρδη,
- Η ανερχόμενη ανεργία και οι κορυφούμενες ανισότητες κατανομής του εισοδήματος δεν θα απειλούσαν με σοβαρές ανισορροπίες το σύστημα,
- Ο κίνδυνος των κρίσεων δεν θα κατέληγε να καταστεί ανεξέλεγκτος, παρά την άναρχη αύξηση της κίνησης κεφαλαίου από το ένα στο άλλο άκρο της υφηλίου (Huang και Wajid 2002²⁶),
- Η συστηματική παραποίηση των οικονομικών δεδομένων των εταιρειών, που παραπλανούσαν τους «ευτυχείς επενδυτές», δεν θα οδηγούσε σε γενικευμένη και διαρκή κρίση εμπιστοσύνης, ούτε σε κρίση του καπιταλισμού.

²⁶ Οι διεθνείς κινήσεις κεφαλαίου αυξήθηκαν την περίοδο 1870-2000 από περίπου 3% σε 17% του ΑΕΠ των ανεπτυγμένων οικονομιών. Έτσι, ο κίνδυνος κρίσεων έχει διπλασιασθεί σε σχέση με το 1973, καθώς και η απειλή γενίκευσης τους σε ολόκληρο το διεθνές σύστημα.

Στο ίδιο διάστημα εμφανίστηκε και ο κλωνισμός που μας υπόσχεται την αιωνιότητα. Το επίτευγμα αυτό μας έπεισε ότι γίναμε σχεδόν Θεοί, ενόσω απειλούμαστε από όντα εξωφρενικά και τερατόμορφα.

Και, καθώς μας έλειπαν οι βάρβαροι, ανακαλύψαμε την τρομοκρατία, αρχικά στο πρόσωπο του Bin Lanten, αμέσως μετά σ' αυτό του Saddam Hussein και έπεται, βέβαια, συνέχεια²⁷. Με την πολύτιμη βοήθεια της τρομοκρατίας, η αυτοκρατορία των ΗΠΑ μπόρεσε να δικαιολογήσει τη σκλήρυνση της στρατηγικής της απέναντι στον εκτός Αμερικής κόσμο, σπέρνοντας έναν πρωτόγνωρο πανικό απ' άκρου εις άκρον στην υφήλιο. Τα προληπτικά χτυπήματα, που είναι το νέο δόγμα της υπερδύναμης, μπορεί να κατευθυνθούν οπουδήποτε και οποτεδήποτε. Να ισοπεδώσουν χώρες, αναζητώντας τρομοκράτες σ' αυτές, να δολοφονήσουν παιδιά, να σκοτώσουν χιλιάδες ανθρώπους, να καταστρέψουν μνημεία και πολιτισμούς, να διασπείρουν επικίνδυνες ουσίες που για χρόνια μετά θα προκαλούν πρωτόγνωρες ασθένειες και δυστυχία... Επιβλήθηκε, έτσι, ένας κόσμος όπου «πας μη Αμερικανός, βάρβαρος²⁸».

Το πρόβλημα μας, εξάλλου, έχει πάψει από καιρό να είναι το δίλημμα ανάμεσα σε δεξιές ή σοσιαλιστικές κυβερνήσεις, μια και λείπει το όραμα και από τα δύο αυτά, αντιμαχόμενα στο παρελθόν, στρατόπεδα, εφόσον και τα δύο υιοθετούν αδιάκριτα τα ίδια ισοπεδωτικά οικονομικά προγράμματα των μονόδρομων. Σε ολόκληρη, λοιπόν, την υφήλιο, μόνον οι ΗΠΑ εμφανίζονται με όραμα. Ένα όραμα, ωστόσο, μονοσήμαντο:

Πως θα παραμείνουν στην κορυφή του κόσμου εσείς –προς το παρόν οπωσδήποτε για ολόκληρο το 21ο αιώνα. Αυτό το όραμα προσδίδει στις ΗΠΑ εμπνεύσεις και ζωτικότητα, σε αντίθεση με την Ευρώπη που τις ακολουθεί και για αυτό έχει διασπαστεί σε γηραιά και νέα- ο άξονας της διακατέχεται ήδη από υπέρτατη αγωνία για το πώς θα πορευτεί εφεξής, με την Αμερική να μαίνεται εναντίον του. Είναι, όμως, δυνατόν αυτή η αμερικανική αρχομανία να μετατραπεί σε όραμα του 21ου αιώνα;

Η αμερικανική συμπεριφορά μοιάζει ολοένα περισσότερο να κατευθύνεται από άγχος παρά από όραμα. Ήδη η Αμερική δίνει την εντύπωση ότι αγγίζει τα όρια της μεγαλειώδους υπόστασης της, με την ίδρυση του υπερυπουργείου Εσωτερικής Ασφάλειας. Αυτό θα ελέγχει το FBI, το οποίο θα έχει ως καθήκον την εσωτερική

²⁷ Αναφέρονται πολυάριθμες τρομοκρατικές ισλαμικές οργανώσεις εκτός της Αλ Κάιντα – η ιρανική τρομοκρατική οργάνωση Hezbollah φαίνεται να είναι η ισχυρότερη (Rochter 2002).

²⁸ Το πρόβλημα είναι ότι υπάρχουν και Αμερικανοί τρομοκράτες.

κατασκοπεία, ενώ η CIA την εξωτερική κατασκοπεία. Αυτό το υπερυπουργείο, λοιπόν, προβλέπεται ότι θα έχει ως κύρια απασχόληση του το σχεδιασμό επιθέσεων, χωρίς να έχει προηγηθεί επίθεση κάποια εχθρική πράξη, εναντίον οποιασδήποτε χώρας κρίνει σκόπιμο, με κριτήρια αδιαφανή και άκρως μονομερή.

Στο υπερυπουργείο αυτό προβλέπεται ότι θα εργάζονται 170.000 άτομα. Η ίδρυση του, δε, εμφανίζεται ως απάντηση στην ολιγορία των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών να προλάβουν το χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001(Καθημερινή 9.6.2002). Εξήγγειλε, ο Αμερικανός πρόεδρος ένα σαφέστατο πολεμικό διάγγελμα, που στρέφεται εναντίον ολόκληρης της υφής, αφού παντού μπορεί να υπάρχουν τρομοκράτες –τα μέλη των τρομοκρατικών οργανώσεων πολλαπλασιάζονται εξαιτίας αυτής της θεώρησης του κόσμου από της ΗΠΑ. Ενός κόσμου, που η Αμερική τον προτρέπει προς τη γενικευμένη κατασκοπεία, προς την υποψία του πλησίον, προς την παρακολούθηση όλων από όλους. *Είναι όλοι εχθροί μας, και εμείς όλοι εχθροί για τους άλλους.* Και, βέβαια, στο πολεμοχαρές αυτό διάγγελμα του Αμερικανού προέδρου, αγνοούνται πλήρως οι Ευρωπαίοι, επειδή, όπως υποστηρίζει η Washington Post, *«έχει αποδειχτεί ότι οι ΗΠΑ δεν έχουν πια τη δυνατότητα να αποτρέπουν χτυπήματα στο έδαφός τους και η μόνη λύση που τους μένει είναι να επιτίθενται πρώτες και χωρίς εμφανή λόγο».* Θα αδρανοποιηθεί, άραγε, ο υπόλοιπος κόσμος, περιμένοντας αυτά τα χτυπήματα; *«Πρέπει οι ΗΠΑ να αποκαλύψουν τρομοκρατικές οργανώσεις σε 60 ή και περισσότερες χώρες».* Δηλαδή, περίπου όλος ο κόσμος είναι στο στόχαστρο των ΗΠΑ, μια και ο αριθμός των «κρατών-αλητών» δεν είναι δεδομένος! Η Αλ Κάιντα και οι άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις στρατολογούν νέα γενιά τρομοκρατών σε όλα τα γεωγραφικά μήκη και πλάτη. Σύμφωνα με τις πληροφορίες Αμερικανών αξιωματούχων, υπάρχει μεγάλη προθυμία των νέων-και των γυναικών-να πυκνώσουν τις τάξεις του τρομοκρατικού Ισλάμ(Natta Jr. και Butler 2003). Ο τρόμος, έτσι, πλανάται σε ολόκληρο τον κόσμο, αφού *«ο πόλεμος εναντίον της τρομοκρατίας δεν μπορεί να κερδηθεί αμυντικά».* **Μόνο επιθετικά, λοιπόν.**

Αλλά οι απειλές φαίνεται να επεκτείνονται ακόμη περισσότερο, αφού ήδη οι ΗΠΑ σιωπηρά αποστασιοποιήθηκαν από την εφαρμογή της συμφωνίας «απαγόρευσης διάδοσης των όπλων μαζικής καταστροφής» υποκαθιστώντας την με την απόφαση εφαρμογής του «προληπτικού χτυπήματος» σε κάθε περίπτωση (Allen και Gellman 2002). Παρ' ότι, προς το παρόν, ο τρόπος υλοποίησης της νέας στρατηγικής δεν είναι απολύτως σαφής, ωστόσο οι σχετικές επεξηγήσεις που δόθηκαν από αξιωματούχο και αφορούν το υποθετικό σενάριο ενός πλοίου που χρησιμοποιεί τις Φιλιππίνες ως ενδιάμεσο σταθμό για τη μεταφορά τεχνολογικά προηγμένων όπλων στη Λιβύη,

επιτρέπουν ελάχιστες αμφιβολίες για το τι θα ακολουθήσει: «Θα απαγορεύσουμε ή θα καταστρέψουμε ή θα διαλύσουμε αυτό το φορτίο ή κατά τη μεταφορά του θα εξαφανιστεί μυστηριωδώς». Η νέα αυτή στρατηγική, με την οποία η ΗΠΑ επιδιώκουν να κάνουν επίδειξη δύναμης, είναι σαφώς διαφορετική από την αντίστοιχη του Ψυχρού Πολέμου, κατά τη διάρκεια του οποίου οι ΗΠΑ πληροφορούσαν τους Σοβιετικούς ότι «αν χτυπήσουν», θα υπάρξει άμεση ανταπόδοση των πυρών. Με τους τρομοκράτες, όμως, η αμερικανική κυβέρνηση φαίνεται να έχει πειστεί ότι απαιτείται «πρόληψη και όχι καταστολή». Αλλά τι μπορεί να σημαίνει αυτή η μεταβολή της στρατηγικής των ΗΠΑ; Αν τελικά υλοποιηθεί και δεν αποτελεί απειλή στο πλαίσιο της προσπάθειας αποτροπής των κινδύνων χρήσης όπλων μαζικής καταστροφής, θα σημάνει, κατά πάσα πιθανότητα, την αρχή του τέλους της ζωής στον πλανήτη Γη. Τα πιο φρικτά, τα πιο τρομακτικά σενάρια δεν θα ανήκουν πια στο χώρο της επιστημονικής φαντασίας, αλλά στην καθημερινότητα...

Όπως ακριβώς έγιναν πραγματικότητα τα διαδοχικά χτυπήματα κατά των χωρών που υπάγονται «στον άξονα του Κακού». Ήδη, παρά την αυστηρή μυστικότητα που περιβάλλει τη νέα αυτή στρατηγική των ΗΠΑ, ακούγονται τα ονόματα των ακόλουθων χωρών: Ιράν, Συρία, Λιβύη και Βόρεια Κορέα. Πρόκειται για κάποιες από τις «χώρες-αλήτες», για τις οποίες υπάρχουν υπόνοιες ή και βεβαιότητα ότι διαθέτουν όπλα μαζικής καταστροφής. Εξυπακούεται ότι είναι εντελώς εξωπραγματική η υπόθεση ότι, σε περίπτωση επίθεσης των ΗΠΑ σ' αυτήν την κατηγορία των χωρών, αυτές καθώς και το σύνολο των χωρών του Ισλάμ, θα παραμείνουν αδρανείς, ενόσω θα είναι πέρα για πέρα σαφές ότι απειλούνται με εξαφάνιση.

Είναι, λοιπόν, σαφές ότι ακόμη και για την υπερδύναμη υπάρχουν κάποια όρια, που αν τα υπερβεί, απελευθερώνονται απρόβλεπτες δυνάμεις του σκότους που σπέρνουν την καταστροφή. Οι ανθρώπινες βόμβες είναι μια από τις εκφράσεις αυτών των δυνάμεων. **Το τι, ακόμη, μπορεί να προκύψει είναι τρομακτικά άγνωστο.** Το χειρότερο, όμως, είναι, όπως αποκαλύπτεται καθημερινά, ότι δεν είναι δυνατός ο γεωγραφικός προσδιορισμός των ορίων μέσα στα οποία κινείται η τρομοκρατία, ούτε είναι γνωστός ο αριθμός των κρατών που ενδέχεται να κατέχουν όπλα μαζικής καταστροφής.

Προκύπτει, λοιπόν, ότι μια σημαντική περιοχή της Γης, η Λατινική Αμερική, εξελίσσεται σε «τρομακτικό παράδεισο» και σε ελεύθερο, προς το παρόν, πεδίο, όπου ο Bin Laden, και όχι μόνο, ανενόχλητος πολλαπλασιάζει τα στρατόπεδα εκπαίδευσης τρομοκρατών, στα οποία κατατάσσονται χιλιάδες μουσουλμάνοι από ολόκληρη την υφήλιο. Δηλαδή, ολόκληρη η υφήλιος προσφέρεται σ' αυτό το κύμα της τρομοκρατίας,

που γιγαντώνεται εξαιτίας των διευρυμένων ανισοτήτων και υπάρχει κίνδυνος να καταπιεί τη Γη, εξαιτίας των άτυχων μέτρων και της εγκληματικής στρατηγικής που οι ΗΠΑ επιλέγουν να εφαρμόσουν, υπακούοντας, στο σύνδρομο της εσαεί ηγεμονία τους. Η επέκταση και η γενίκευση αυτής της τρομοκρατίας συνδυάζεται με τη σαφή πια επιδίωξη της δημιουργίας μιας πανισλαμικής κίνησης, που, σύμφωνα με τους οπαδούς της, θα είναι σε θέση να ξαναδώσει στο Ισλάμ τη χαμένη του αίγλη.

Οι ραγδαίες εξελίξεις των τελευταίων 4-5 ετών στο χώρο της τρομοκρατίας είναι προάγγελοι μιας τέτοιας κίνησης.

Αλλά σημαντικές μεταβολές υπάρχουν και στο χώρο του φασισμού. Η πολυδιάστατη εμφάνιση του σε όλα τα γεωγραφικά μήκη και πλάτη, αλλά με προτίμηση τη Δύση, δεν δημιουργεί πια έντονες αντιδράσεις, όπως στο κοντινό παρελθόν. Συνυπάρχουμε σχεδόν ειρηνικά πια με τον ρατσισμό, τη βία, την άρση των ατομικών δικαιωμάτων, την παρακολούθηση της ιδιωτικής μας ζωής. Γιατί, όσο φρικτό κι αν φαίνεται ο φασισμός έχει εγκαταστήσει το δικό του «φιλικό» περιβάλλον με την βοήθεια της τρομοκρατίας. Η στροφή στο φασισμό υπήρξε, δυστυχώς, η φυσιολογική αντίδραση των πολιτών εναντίον των δημοκρατικών κυβερνήσεων που δεν προσφέρουν λύσεις στα προβλήματα του καιρού μας.

Ωστόσο, παράλληλα με τη φαινομενική αυτή παντοδυναμία της αμερικανικής αυτοκρατορίας, έχουν αρχίσει να εμφανίζονται και κάποια άκρως ανησυχητικά γι' αυτήν φαινόμενα που, κατά πάσα πιθανότητα, αποτελούν προάγγελο της παρακμής της. Εξελίξεις που λίγο πριν θα ήταν αδιανόητες, συμβαίνουν ήδη και εξαгриώνουν τις ΗΠΑ. Ωστόσο, πέρα από το θυμό που τους προκαλούν, θα άξιζε τον κόπο να τις αξιολογήσουν, να αναλύσουν το βαθύτερο μήνυμα τους και δεν επεκτείνει τα χρονικά όρια της ηγεμονίας της. Αναφέρομαι, λοιπόν στα ακόλουθα:

- ✓ Η κυβέρνηση της Τουρκίας τόλμησε να αρνηθεί να δεχθεί αμερικανικά στρατεύματα στα σύνορα της με το Ιράκ. Ελάχιστο χρόνο πριν, η συναίνεση της Τουρκίας στο θέμα αυτό, και σε οποιοδήποτε άλλο συναφές, εθεωρείτο δεδομένη. Είναι συνεπώς, απαραίτητο να συνειδητοποιηθεί ότι πρώτον, ο «πανισλαμισμός» χτίζεται αθόρυβα, αλλά αποτελεσματικά, δεύτερον, ότι αυτός είναι συνέπεια που οι ΗΠΑ φαίνεται να έχουν υπερβεί κάθε θεμιτό και ανεκτό όριο, ακόμη και για την περίπτωση αυτοκρατοριών, και τρίτον, ότι η στροφή ορισμένων κυβερνήσεων της περιοχής προς τους ισλαμιστές, όπως η πρόσφατη περίπτωση της Τουρκίας, επιταχύνει την εμφάνιση και καθιέρωση του.
- ✓ Παρά τον έκδηλο εκνευρισμό της Ουάσιγκτον, εξαιτίας της διελκυστίνδας μεταξύ της κυβέρνησης και του Συμβουλίου Ασφαλείας, και ειδικότερα του

επικεφαλής ελέγχου όπλων Hans Blix, αυτός ο τελευταίος απτόητος επιμένει να «ζυγίζει θετικά και αρνητικά» στις σχετικές του εκθέσεις.

- ✓ Στις 2 Μαρτίου του 2003 ο Γάλλος υπουργός Εξωτερικών δήλωσε: *«Χρειαζόμαστε μια νέα απόφαση; Όχι. Θα εναντιωθούμε και τη δεύτερη φορά; Ναι, όπως η Ρωσία και πολλές άλλες χώρες».*
- ✓ Επίσης ένα ισχυρό ράπισμα στις ΗΠΑ είναι η προκλητική συμπεριφορά της Βόρειας Κορέας, που λίγο χρόνο πριν θα ήταν αδιανόητη. Κάτω απ' αυτήν, ωστόσο, διαφαίνεται η ύφανση νέων συμμαχιών της Βόρειας Κορέας με την Κίνα, αλλά και με την Βόρεια Κορέα, που με κάποιο αδιόρατο μέχρι στιγμής τρόπο δείχνουν να τη θωρακίζουν.
- ✓ Είναι σημαντικό, επίσης, το γεγονός της παραίτησης του υπαλλήλου της αμερικανικής πρεσβείας στην Αθήνα, κ. John Brady Kiesling, καθώς και το κείμενο στο οποίο εξηγεί τους λόγους που τον οδήγησαν σε αυτήν. Διέθετε, προφανώς, συνείδηση ο κ. John Brady Kiesling. Και όχι μόνο αυτός, αλλά και οι υπουργοί και υφυπουργοί του Βρετανού πρωθυπουργού, που παραιτούνται ο ένας μετά τον άλλο, επειδή διαφωνούσαν με τον πόλεμο στο Ιράκ.

Η αμερικανική αυτοκρατορία, από απόστολος της Δημοκρατίας, της βοήθειας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της επίλυσης προβλημάτων και τη φιλίας προς τον υπόλοιπο κόσμο, όπως πάσχιζε να εμφανίζεται στο Ψυχρό Πόλεμο, έχει απότομα εκφυλιστεί σε απροκάλυπτο εχθρό του.

Είναι όντως φοβερή η διαρκής προσμονή νέων τρομοκρατικών χτυπημάτων. Να ζούμε, δηλαδή, με τον τρόπο ότι θα γίνουμε θύματα ανθρωπίνων βομβών, ότι θα μας πιάσουν ομήρους πηγαίνοντας να δούμε κάποια θεατρική παράσταση ή να ακούσουμε κάποια συναυλία, ότι θα μας ρίξουν ρουκέτα ή πύραυλο ενόσω ταξιδεύουμε με αεροπλάνο, ότι θα μας επιτεθούν με βιολογικά ή χημικά όπλα σε κάποιο σταθμό του μετρό, ότι θα μας δώσουν δηλητηριασμένη τροφή... και ποιος ξέρει τι άλλο θα προστεθεί στη συνέχεια στην τόσο προβληματική μας επιβίωση.

Τι, όμως, εμποδίζει τις ΗΠΑ να εμποδίσουν την τρομοκρατία με τρόπους διαφορετικούς από την κατά μέτωπο στρατιωτική επίθεση; Όταν μάλιστα από την τρομοκρατία δεν κινδυνεύουν μόνο οι ίδιες, αλλά ολόκληρη η ανθρωπότητα. Έχει, όντως παρανοϊκές πλευρές το γεγονός ότι αρνούνται να διερευνήσουν τα αίτια που προκάλεσαν το ανεξέλεγκτο κύμα της πρόσφατης τρομοκρατίας. Περιέχει, σαφώς, μανία αυτοκαταστροφής η απόφαση κήρυξης πολέμου εναντίον της τρομοκρατίας, χωρίς πριν να γνωρίζουμε τις συνισταμένες της. Κάνουμε, συνεπώς, πόλεμο εναντίον ενός φαντάσματος. Αναμφισβήτητα, κάποια αίτια βρίσκονται πίσω από την έξαρση της

τρομοκρατίας. Γιατί αρνούμαστε, και μάλιστα τόσο πεισματικά, να τα δούμε, ενόσω η τρομοκρατία αποτελεί κίνδυνο για όλους μας; Η τρομοκρατία είναι ο κοινός μας εχθρός. Αλλά πως θα τον εξουδετερώσουμε αν αρνούμαστε πεισματικά να έχουμε πρόσβαση σε κάθε πληροφορία που τον αφορά, αν αρνούμαστε να δεχτούμε τι τον κάνει στρέφεται εναντίον των πάντων, να μας περιμένει όλους ανεξαιρέτως στη γωνία; Αν και η τρομοκρατία είναι πανταχού παρούσα, αλλά όμως απροσδιόριστη, τα αίτια που την προκάλεσαν είναι απολύτως διαφανή. Η διαφάνεια τους αυτή, εκτός από ότι επισύρει ευθύνες στους έχοντες και κατέχοντες του κόσμου μας, φαίνεται περιέργως να απωθεί και την όποια ενασχόληση με αυτά.

Τα αίτια που υποθάλλουν την τρομοκρατία μπορούν να διακριθούν σε δύο κατηγορίες:

πρώτον, στις αυξανόμενες ανισότητες που αφήνουν τον αραβικό και τον ισλαμικό κόσμο έξω από τα πλεονεκτήματα της προόδου και

δεύτερον, στις ρατσιστικές εκδηλώσεις και τους κάθε μορφής αποκλεισμούς και εξευτελισμούς των μουσουλμάνων και του Ισλάμ.

Η πάταξη της τρομοκρατίας δεν μπορεί να επιχειρηθεί με τη μορφή της κατά μέτωπο επίθεσης. Αντιθέτως, απαιτείται η σταδιακή αντιμετώπιση των επιμέρους αιτιών που την προκαλούν. Στα πλαίσια αυτά, αξίζει να χαιρετιστεί, κατ' αρχήν, η αμερικανική πρωτοβουλία που αποσκοπεί στην εφαρμογή προγράμματος 29 εκατομμυρίων δολαρίων, προκειμένου να κλείσει το «άνοιγμα ελπίδας» στον αραβικό κόσμο (Knowlton 2002). Ασφαλώς, όχι μόνο το ποσό που αποφασίστηκε να διατεθεί είναι εξαιρετικά περιορισμένο, αλλά επιπλέον, ότι ομολογείται ως βασικός στόχος της κίνησης αυτής, δηλαδή η προσπάθεια να «περιοριστεί ο αντιαμερικανισμός», την καθιστά εκ προοιμίου αμφίβολης εμβέλειας και αποτελεσματικότητας. Ωστόσο, στη φάση αυτή κρίνεται πολύ σημαντικό το ότι η κυβέρνηση των ΗΠΑ αρχίζει να συνειδητοποιεί τους κινδύνους της εν γένει κάποιες ορθές διαπιστώσεις του Colin Powell, όπως: *«Είναι εντελώς ξεκάθαρο ότι πρέπει να διερευνήσουμε την προσέγγιση μας στην περιοχή, να δώσουμε προσοχή στην οικονομική, πολιτική και εκπαιδευτική αναδιοργάνωση»* ή *«το συνολικό ΑΕΠ των 260 εκατομμυρίων Αράβων είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο των 40 εκατομμυρίων Ισπανών»*.

Ακόμη, η αποτελεσματική αντιμετώπιση της τρομοκρατίας δεν είναι δυνατόν να συνυπάρξει με χτυπήματα τόσο αδικαιολόγητα και τόσο άδικα όσο αυτά του Κοσόβου, του Αφγανιστάν και του Ιράκ. Αντίθετα, καταγράφεται αύξηση του υπερσυντηρητικού κύματος των μουσουλμάνων μετά από κάθε τέτοιο χτύπημα.

Οι συνέπειες της παγκοσμιοποίησης, τα κινήματα της αντιπαγκοσμιοποίησης, αλλά και το πολεμικό μένος συνέβαλαν αποφασιστικά στη συνειδητοποίηση της ύπαρξης σοβαρού προβλήματος που χρειάζεται άμεση και ειλικρινή αντιμετώπιση. Το πρόβλημα δημιουργήθηκε επειδή παραβιάστηκαν όλοι οι κανόνες και οι προϋποθέσεις αυτού που θα μπορούσε να περιλαμβάνει η παγκοσμιοποίηση. Γιατί πρώτη συνέπεια ενός τέτοιου συστήματος είναι η αλληλεξάρτηση όλων των κατοίκων της Γης. Συνεπώς αν, πράγματι, αυτό το σύστημα είναι σε θέση να δώσει θετικά αποτελέσματα, σε αυτά επιβάλλεται να έχει πρόσβαση το σύνολο του παγκόσμιου πληθυσμού. Εξυπακούεται, βέβαια, ότι τα ευνοϊκά αποτελέσματα δεν θα διανεμηθούν ισομερώς. Ωστόσο, η παγκοσμιοποίηση για να γίνει παγκοσμιοποίηση θα πρέπει να βελτιώνει σταδιακά τις συνθήκες ζωής όλων. Αλλά, επειδή είναι ανέκαθεν γνωστό ότι οι αγορές – εθνικές και παγκόσμιες – δεν είναι τέλειες, χρειάζεται η απορύθμιση να συνοδεύεται συνεχώς από τη λήψη των απαραίτητων εκείνων μέτρων που θα αποτρέπουν ή θα ανατρέπουν την επιδείνωση της ποιότητας ζωής εκείνων που, για διάφορους λόγους, γίνονται θύματα του συστήματος.

Η συνειδητοποίηση της ανάγκης λήψης μέτρων προς την κατεύθυνση της δικαιότερης κατανομής του παγκόσμιου πλούτου δεν γενικεύθηκε και, κυρίως, δεν άγγιξε αρκετά εκείνους που αν ήθελαν, θα μπορούσαν να βελτιώσουν την παρούσα ζοφερή κατάσταση. Αντίθετα, η αίσθηση μου είναι ότι, προς το παρόν, οι καλές προθέσεις είναι μεμονωμένες, ενώ οι ισχυροί της Γης φαίνεται να εξακολουθούν να πιστεύουν ότι αρκεί η φραστική τοποθέτηση στα ακανθώδη παγκόσμια προβλήματα και οι αόριστες υποσχέσεις τους ή ακόμη ότι με τη βία και τους πολέμους οι απόκληροι της παγκοσμιοποίησης θα ηρεμήσουν και θα υποκύψουν στη μοίρα τους.

Διανύουμε μια βαθιά παγκόσμια οικονομική κρίση και ταυτόχρονα βιώνουμε τον Γ' Παγκόσμιο Πόλεμο, ο οποίος προβλέπεται χειρότερος, πιο απάνθρωπος, με πιο απρόβλεπτες συνέπειες και πιο άδικος από όλους τους προηγούμενους. Αυτός ο πόλεμος, όμως, δεν είναι κατά της τρομοκρατίας, αφού την ενισχύσει. Αυτός ο πόλεμος στρέφεται εναντίον αδύναμων χωρών, για τις οποίες δεν υπάρχουν αποδείξεις ότι σχέση με την τρομοκρατία, αλλά υπόνοιες ότι διαθέτουν μέσα μαζικής καταστροφής, τα οποία τους εξασφάλισαν στο παρελθόν οι ΗΠΑ. Πρόκειται για δύο προβλήματα εντελώς διαφορετικά, τα οποία ηθελημένα συγχέονται με το χτύπημα στο Ιράκ.

Ασφαλώς, η πάταξη της τρομοκρατίας ουδόλως προωθείται με την καταστροφή χωρών που διαθέτουν μέσα μαζικής καταστροφής. Κι αν, πράγματι, υπάρχουν 24 τέτοιες χώρες, κι αν όλες χρειάζεται να εξαφανιστούν, κατά τον Αμερικανό πρόεδρο και τους συν αυτό, ζούμε μια περίοδο βιβλικής καταστροφής που προοιωνίζεται το τέλος της ζωής στον πλανήτη μας. Έτσι εξηγείται, άλλωστε, και η εναντίωση σύσσωμης της ανθρωπότητας σ' αυτόν τον πόλεμο κατά του Ιράκ.

Ωστόσο, αυτός ο πόλεμος δημιούργησε και κάποιες νέες και εξαιρετικά ενδιαφέρουσες διαστάσεις στο παγκόσμιο σκηνικό. Μεταξύ άλλων, χώρισε τον κόσμο σε πολλά κομμάτια, από τα οποία προβλέπεται να προκύψουν νέες προοπτικές και θεωρήσεις. Ο Αμερικανός πρόεδρος ακολουθείται στην πολεμοχαρή του πορεία αποκλειστικά και μόνο από τους Διόσκουρους: τους πρωθυπουργούς της Μ. Βρετανίας και της Ισπανίας, οι οποίοι όμως έχουν χάσει την υποστήριξη των λαών τους. Αντιθέτως, η δημοτικότητα του Γάλλου προέδρου έχει αυξηθεί θεαματικά, ακριβώς επειδή στράφηκε εναντίον του πολέμου κατά του Ιράκ. Και όσο θα βαθαίνει η κρίση, όσο θα προχωρεί η συνειδητοποίηση των λαών της Γης, τόσο θα αποκλείονται από κυβερνητικές θέσεις-κλειδιά οι πολεμοχαρείς πολιτικοί. Εξάλλου, είναι βέβαιο ότι, σε πείσμα της απaráμιλλης στρατιωτικής ισχύος των ΗΠΑ, τα θεμέλια της παγκόσμιας ηγεμονίας τους θα εξασθενούν συνεχώς, ενόσω αυτές θα εμπεδώνονται ως ο πρωταρχικός εχθρός της υπόλοιπης ανθρωπότητας.

Υπάρχει όμως και η νέα Ευρώπη η οποία μετά το απόπημα της έχει αρχίσει να αναλογίζεται τις συνέπειες του και να ζυγίζει πολύ σοβαρά το που επιθυμεί να ανήκει και με ποιους τη συμφέρει, μακροχρόνια, να ζήσει. Θα αντιληφθούν πολύ γρήγορα αυτές οι χώρες ότι έστω και αν ήταν ειλικρινής η πεποίθηση τους ότι θα μπορούσαν ταυτόχρονα να είναι και με τις ΗΠΑ και με την Ευρώπη, ήταν ωστόσο πέρα για πέρα εξωπραγματική. Όμως, και η Ε. Ε. οφείλει να αντιμετωπίσει αυτές τις χώρες κάτω από ένα πρίσμα εντελώς διαφορετικό από το ισχύον μέχρι και σήμερα. Η Ε.Ε. χρειάζεται να πείσει τη νέα Ευρώπη ότι ενδιαφέρεται πραγματικά για τη σύγκλιση της και ότι δεν την βάζει σε δεύτερη μοίρα. Όσο για την Μ. Βρετανία και την Ισπανία, αλλά και την Δανία και την Πορτογαλία, το διάβα του χρόνου θα αποδείξει σύντομα ότι οι λαοί τους θα αναδείξουν ηγέτες άλλης ποιότητας και διαφορετικής θεώρησης κόσμου. Ηγέτες, που, αφού προσπαθήσουν να πείσουν την Αμερική να αναθεωρήσει τις απόψεις της σε ότι αφορά την εξωτερική της πολιτική, αν δεν το διορθώσουν θα έχουν το θάρρος μιας διαφορετικής και ευρωπαϊκής φωνής.

Μια νέα συμμαχία ειρήνης, πανίσχυρη όσο και απρόσμενη, δίνει πολλές ελπίδες για την έλευση καλύτερων ημερών στον πλανήτη μας: Ευρώπη, Ρωσία και Κίνα.

Ασφαλώς, δεν παραβλέπω την ύπαρξη πολυάριθμων και πολυσύνθετων συμφερόντων κάτω από την συμμαχία αυτή. Αλλά, προς το παρόν είναι ότι καλύτερο θα μπορούσε να συμβεί. Γιατί είναι σαφές πως κάθε κράτος που απαρτίζει αυτή τη συμμαχία ειρήνης προσπαθεί να προετοιμάσει το ρόλο του στη παγκόσμια σκηνή. Οι νέοι ρόλοι είναι τώρα το ζητούμενο. Όσο για την Ελλάδα, που οι πολίτες είναι οι βαθύτερα , ίσως, συνειδητοποιημένοι της υφελίου, έκανε σοφά να ακολουθήσει τη στάση του γαλλογερμανικού άξονα. Το μέγεθος των προβλημάτων μας και το μικρό μας δέμας δεν μας επιτρέπουν, προς το παρόν, την άσκηση μιας πιο ανεξάρτητης εξωτερικής πολιτικής. Μόνο, είναι κρίμα, που, παρ' ότι ο ελληνικός λαός ήταν κάθετα αντίθετος στο χτύπημα κατά του Ιράκ, η κυβέρνηση πρόσφερε σημαντική βοήθεια για τη διεξαγωγή του.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Γιατί τρομοκρατία και φασισμός;

Αναγκαστικά, για να διερευνήσουμε τα αίτια που προκαλούν το φασισμό και την τρομοκρατία, δεν έχουμε άλλη δυνατότητα παρά να τα εξετάσουμε κάτω από το ιστορικό τους πρίσμα, εφόσον και οι οποίοι ορισμοί του φασισμού είναι περιγραφικοί συγκεκριμένων πολιτικών καταστάσεων. Καταλήγουμε, λοιπόν, με αναγκαστικά επιλεκτικό τρόπο, στο ότι:

Ο φασισμός είναι φαινόμενο που εμφανίζεται μετά το Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και η αφετηρία του είναι η Ιταλία του Μουσολίνι. Η επικράτηση του είναι απίθανο να είναι συμπτωματική, ιδίως αφού είχε τάση γενίκευσης στην Ευρώπη. Αντιθέτως, ο φασισμός είχε προκληθεί από τις μεταπολεμικές συνθήκες: ανεργία, δυσκολία ενσωμάτωσης των πολεμιστών στην αγορά εργασίας, αίσθημα εθνικής προσβολής από την ήττα στον πόλεμο ή την απώλεια εθνικών εδαφών.

Ο φασισμός, εξάλλου, και στο μέτρο που ανάλογες παρατηρήσεις μπορούν να γενικευτούν, αναπτύσσεται σε ανώμαλες πολιτικές συνθήκες και σε μεταβατικές περιόδους του καπιταλισμού. Εμφανίζεται, δηλαδή, όταν οι οικονομίες αλλάζουν στάδιο καπιταλιστικής ανάπτυξης. Ανάμεσα στους δύο Παγκόσμιους Πόλεμους , ο φασισμός προετοίμασε την εγκαθίδρυση του βιομηχανικού καπιταλισμού. Και για να μεταφερθούμε στην παρούσα περίοδο, οι χώρες που εισήλθαν στο μεταβιομηχανικό

στάδιο ανάπτυξης αντιμετωπίζουν προβλήματα οικονομικά και κοινωνικά, εξαιτίας της μεταβατικής φάσης που διανύουν.

Ο φασισμός εμφανίζεται και ως επανάσταση που αποβλέπει στο να μεταβάλει προς το καλύτερο την κοινωνία. Συνεπώς, ευνοείται σε εποχές που οι γενικότερες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες δεν είναι καλές και το κράτος εμφανίζεται ασθενές και αδύναμο να δώσει ικανοποιητικές λύσεις.

Η τρομοκρατία είναι η κραυγή απόγνωσης των χωρίς ελπίδα απόκληρων της παγκοσμιοποίησης, ενώ η απάντηση της υπερδύναμης, κα κατά δεύτερο λόγο της Δύσης, στην τρομοκρατία είναι μια από τις πολλές μορφές φασισμού, που περιλαμβάνει και ισχυρές δόσεις τρομοκρατίας.

Και ενώ η τρομοκρατία των ασθενέστερων αποτελεί την αντίδραση στους κοινωνικούς και εθνικούς αποκλεισμούς, στις κραυγαλέες ανισότητες και αδικίες, στη φτώχεια και την ανεργία και στοχεύει στο περιορισμό τους και στην επικράτηση βιώσιμων συνθηκών στον πλανήτη, η τρομοκρατία των ισχυρών έχει πολυσύνθετο περιεχόμενο. Αν επιχειρούσαμε έναν ορισμό της, αυτός θα ήταν «η διατήρηση της πλανητικής τους κυριαρχίας».

Στις μέρες μας **η τρομοκρατία και ο φασισμός** είναι οι συνέπειες της αδυναμίας ικανοποιητικής διαχείρισης και αξιοποίησης της παγκοσμιοποίησης και των πολλαπλών της προκλήσεων. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί, ότι αν η παγκοσμιοποίηση είχε συμπέσει με τη διακυβέρνηση του κόσμου από μεγάλους ηγέτες, δεν θα είχε καταλήξει σ' αυτήν την άκρατης μορφής διαφθορά και σ' αυτήν την παγκόσμια κραυγή απόγνωσης. Δυστυχώς, όμως, και η παρατήρηση είναι κοινότοπη-μετριότητες αποφασίζουν για τις τύχες της ανθρωπότητας. μετριότητες, που, αν και εκλέγονται με κοινοβουλευτικές διαδικασίες και συνεπώς είναι οι «εκλεκτοί» των λαών τους, ωστόσο δεν έχουν οράματα, οι βλέψεις τους είναι μίζερες και βραχυχρόνιες, δεν έχουν το σθένος να υπερασπιστούν ως το τέλος τις αρχές του ανθρωπισμού, της δημοκρατίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης και υπερασπίζονται μια παγκοσμιοποίηση που ήδη αιματοκυλίζει την υφήλιο. Το πρόβλημα δεν είναι πια δεξιές ή σοσιαλιστικές κυβερνήσεις²⁹, αλλά κυβερνήσεις που να έχουν όραμα. Οι

²⁹ Με όλες τις επιφυλάξεις του όρου.

κυβερνήσεις της Ευρώπης υστερούν σε ιδέες και πρωτοτυπία και γι' αυτό ακολουθούν την Αμερική, που είναι η μόνη από τις ανεπτυγμένες χώρες που φαίνεται να διαθέτει αυτά τα στοιχεία.

Πρόκειται για τη μανία της να παραμείνει πλανητάρχης, που της εξασφαλίζει δυναμισμό, αλλά και για τον πανικό της μήπως απολέσει αυτή τη διάκριση, που υπερβαίνει τον αντίστοιχο της τρομοκρατίας.

Πόσο, όμως, αναμενόμενες ή και αναπότρεπτες ήταν οι, όντως, ανησυχητικές αυτές εξελίξεις και ποιο είδος σχέσης τις συνδέει; Από τη στιγμή που διαπιστώθηκαν οι συντριπτικές, για το μεγαλύτερο τμήμα της ανθρωπότητας, συνέπειες της παγκοσμιοποίησης ήταν αναμενόμενα ή θα έπρεπε να επικρέμονται απειλητικά τα τραγικά συμβάντα της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001, καθώς και η ενισχυμένη επανεμφάνιση του φασισμού.

Η πολυδιάστατη ανάλυση των συνεπειών της παγκοσμιοποίησης προετοιμάζει για την έλευση δυσάρεστων εξελίξεων οι οποίες συνδέονται μεταξύ τους με δεσμούς αιτίου και αιτιατού. Στην κορυφή της πυραμίδας δεσπόζει η παγκοσμιοποίηση, η διάχυση και επέκταση των άμεσων συνεπειών της οποίας μετατρέπεται σε οργή, τυφλό μίσος και βίαιες οριζόντιες και κάθετες αντιδράσεις, από και προς όλες τις κατευθύνσεις. Η διάρρηξη του κοινωνικού ιστού στο εσωτερικό των επί μέρους εθνικών οικονομιών, που είναι το συνδυασμένο αποτέλεσμα της αυταρχικής επιβολής μέτρων οικονομικής πολιτικής από υπερεθνικά κέντρα αφ' ενός και της αδρανούς, αλλά συνωμοτικής συναίνεσης αφ' ετέρου, δημιουργεί εκρηκτικές και μη δυνάμενες να ελεγχθούν καταστάσεις. Η καταστροφική μανία αυτών των καταστάσεων ενισχύεται, βέβαια, και από το γεγονός ότι αυτές συμπίπτουν με τις εγκάρσιες ανακατατάξεις που προκαλεί η μετάβαση του καπιταλισμού από το βιομηχανικό στο μεταβιομηχανικό στάδιο ανάπτυξης. Ειδικά για την περίπτωση της Ευρώπης, θα πρέπει να υπογραμμιστούν οι συνέπειες της σταδιακής συνειδητοποίησης της αδιαφάνειας και του συνωμοτικού τρόπου με τον οποίο λαμβάνονται οι σημαντικές για το βαθμό ευημερίας των πολιτών της αποφάσεις. (Cassen 2002). Με την πάροδο του χρόνου διευρύνεται η διάσταση ανάμεσα στα ενδιαφέροντα του διευθυντηρίου της ΟΝΕ και στα συμφέροντα των Ευρωπαίων πολιτών. Η «απελευθέρωση των αγορών»-επεκτείνεται στις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας με τη μαζική ιδιωτικοποίηση τους-, η οποία συνοδεύεται από μαζικές απολύσεις, αποτελεί την κυρίαρχη επιλογή του Συμβουλίου της Ευρώπης, αν και τα αποτελέσματα της στρέφουν συχνά εναντίον του κοινού συμφέροντος, καθώς συρρικνώνεται το κράτος πρόνοιας. Ουσιαστικά το Συμβούλιο της Ευρώπης αδιαφορεί για το μεγάλα προβλήματα των πολιτών της, που

είναι η χρόνια ανεργία, η ανασφάλεια, η επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας, η υποκατάσταση των μακροχρόνιων παραγωγικών επενδύσεων από κερδοσκοπικές κ.ο.κ.

Και πριν απ' όλα ας παραδεχτούμε πως οι Ευρωπαίοι πολίτες υποχρεώθηκαν, κυρίως τα τελευταία δέκα χρόνια, να συνυπάρξουν με συνθήκες και όρους οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής παραφροσύνης. Μιας παραφροσύνης, ωστόσο, που δεν ήταν αθώα και δεν οφειλόταν σε αναπότρεπτα αίτια. Αντιθέτως, επρόκειτο για οργανωμένη προσπάθεια εξαπάτησης τους, που εξυφάνθηκε από τους δημοκρατικά εκλεγμένους πολιτικούς τους.

Ήταν, συνεπώς, μια γενικευμένης μορφής διαφθορά, που σταδιακά κατέστρεψε την αξιοπιστία της πολιτικής και των πολιτικών εξανεμίζοντας κάθε ίχνος εμπιστοσύνης των πολιτών στο πρόσωπό τους.

Γιατί, πως αλλιώς να χαρακτηρίσει κανείς τις άνετες διαβεβαιώσεις των πολιτικών της κεντροαριστεράς, επί σειρά ετών ανά την Ευρώπη, ότι δήθεν «εφαρμόζουν σοσιαλιστική πολιτική», ενόσω έχουν ολοκληρωτικά παραδοθεί στον πιο ακραίας μορφής φιλελευθερισμό;

Πως θα γίνει, λογικά, αποδεκτή η αδιάκοπη άνοδος του πλούτου, αλλά ταυτόχρονα και της φτώχειας και των κοινωνικών αποκλεισμών και των διευρυμένων ανισοτήτων;

Πως, αλήθεια, να κατανοήσουν οι πολίτες της Ευρώπης ότι πρέπει να αποχαιρετήσουν το κράτος πρόνοιας, έτσι όπως το γνώρισαν επί πολλές δεκαετίες, γιατί, αν και πιο πλούσιοι τώρα, ωστόσο «δεν μας φθάνουν» για τη συνέχιση του;

Πώς να συμφωνήσουν οι λαοί της Ευρώπης ότι τα προβλήματα της πρώτης γραμμής δεν είναι η αυξανόμενη ανεργία, ούτε η έξαρση της εγκληματικότητας, ούτε η κορύφωση των κάθε μορφής ανισοτήτων, αλλά οι αυξομειώσεις της τιμής των μετοχών των μεγάλων πολυεθνικών;

Πώς να πειστούν ότι οι εκλεγμένες τους κυβερνήσεις, παρ' ότι διαθέτουν μεγαλύτερο εθνικό πλούτο, είναι «ανήμπορες» να εξασφαλίσουν τις συντάξεις, αν και το μπορούσαν στο παρελθόν με λιγότερα; Και πώς να δεχθούν ότι παρ' ότι καλούνται να δώσουν την ψήφο τους για τον καταρτισμό κυβέρνησης, ουσιαστικά δεν αποφασίζει η εκλεγμένη εθνική αλλά οι ΗΠΑ και η Ε.Ε.;

Έτσι, στην Ευρώπη προετοιμάστηκε το έδαφος για δεξιές κυβερνήσεις, και όχι μόνο. Και η εγκυμοσύνη της παγκοσμιοποίησης έφερε στην υφήλιο τα δίδυμα της:
ΤΗΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ & ΤΟΝ ΦΑΣΙΣΜΟ

«Η ιδεολογία χτίζει πύργους στον ουρανό. Οι αποδέκτες της αυταπατώνται ότι κάποτε θα κατοικήσουν σε αυτούς. Οι τεχνικοί της εξουσίας τους διαχειρίζονται για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους. Και η κοινωνία καταβάλλει το κόστος της συντήρησης τους.»³⁰

ΜΕΡΟΣ II

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ΝΕΑ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΕΙΝΑΙ ΠΑΛΙΑ³¹

Για να μιλήσουμε για την τρομοκρατία, παλιά ή καινούργια, πρέπει να πούμε τι είναι «τρομοκρατία». Ο ορισμός της έννοιας απ' ό,τι διαβάζω σε έγκριτους και μη έγκριτους αναλυτές δεν είναι και τόσο απλό πράγμα. Ούτε εγώ θα μπορούσα να ορίσω με ακρίβεια την έννοια της «τρομοκρατίας». Έχω κάποιες σκέψεις στο μυαλό μου, αλλά είναι αόριστες, συγκεχυμένες και εντελώς υποκειμενικές.

Τι είναι λοιπόν τρομοκρατία και τι είναι η νέα τρομοκρατία; Γιατί βρισκόμαστε εδώ και συζητάμε για τις νέες μορφές τρομοκρατίας αυτή τη συγκεκριμένη στιγμή, αυτή τη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο;

Απλούστατα γιατί πριν από εννέα μήνες υπήρξε ένα γεγονός: το χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου στους Δίδυμους Πύργους της Νέας Υόρκης. Πιστεύω ότι, αν δεν μεσολαβούσε αυτό το τραγικό γεγονός, εμείς δεν θα βρισκόμασταν σήμερα εδώ ούτε ο τίτλος της συνάντησης θα ήταν αυτός που είναι: «Οι νέες μορφές τρομοκρατίας».

Έχει ειπωθεί πολλές φορές και συμφωνώ ότι ο κόσμος μετά την 11η Σεπτεμβρίου δεν είναι πια ο ίδιος. Επαγωγικό συμπέρασμα αυτής της παραδοχής είναι ότι και «η τρομοκρατία δεν θα είναι πια η ίδια». Αλλά το ότι ο κόσμος δεν θα είναι πια ο ίδιος είναι ένα συμπέρασμα που μπορεί να είναι πολιτικό αλλά μπορεί και να είναι μόνο τεχνικό.

Το συμπέρασμα αυτό όμως δεν μας λύνει το πρόβλημα. Για να μιλήσουμε για τις νέες μορφές τρομοκρατίας, πρέπει να ορίσουμε κατ' αρχάς τον όρο «τρομοκρατία».

³⁰ «Ελευθεροτυπία», 01/10/1992

³¹ ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ* - έρευνα για τις νέες μορφές τρομοκρατίας.

Στα εγχειρίδια του αμερικανικού στρατού και του FBI ορίζεται ως τρομοκρατία η παράνομη χρήση βίας εναντίον προσώπων ή αγαθών που έχει σκοπό να εκφοβίσει ή να εξαναγκάσει μια κυβέρνηση, ένα λαό ή μέρος αυτού (του λαού) να συναινέσει στην επίτευξη πολιτικών ή κοινωνικών στόχων.

Παρόμοια είναι και η βρετανική εκδοχή που ορίζει την τρομοκρατία: «είναι η δράση ή η απειλή δράσης που έχει σκοπό να επηρεάσει την κυβέρνηση ή να εκφοβίσει το λαό ή μέρος αυτού με στόχο να προωθήσει μια πολιτική, ιδεολογική ή θρησκευτική υπόθεση».

Το πρόβλημα είναι πως αυτοί οι ορισμοί μοιάζουν πολύ με ό,τι οι ΗΠΑ ορίζουν ως «πόλεμο χαμηλής έντασης» και ο οποίος αποτελεί βασικό εργαλείο της εξωτερικής πολιτικής τους.

Σε όσους θεωρούν το συμπέρασμα αυτό υπερβολικό θα ήθελα να υπενθυμίσω ότι στο ψήφισμα εναντίον της τρομοκρατίας που ψήφισε η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ το Δεκέμβριο του 1987 υπήρξε μία αποχή -εκείνη της Ονδούρας- και δύο χώρες το καταψήφισαν: το Ισραήλ και οι Ηνωμένες Πολιτείες. Γιατί; Διαφωνούσαν με μια παράγραφο του ψηφίσματος που διευκρίνιζε ότι δεν ετίθετο υπό αμφισβήτηση το δικαίωμα των λαών να αγωνίζονται ενάντια σε ένα αποικιοκρατικό καθεστώς ή ενάντια σε στρατιωτική κατοχή της χώρας τους. Σας θυμίζω ότι εκείνη την εποχή η Νότια Αφρική, από τους πιο στενούς συμμάχους της Αμερικής, το καθεστώς του απαρτχάιντ της Πραιτώριας, δολοφονούσε, βασάνιζε, εξόριζε τους «τρομοκράτες» του Εθνικού Αφρικανικού Κογκρέσου του Νέλσον Μαντέλα. Όσο για το Ισραήλ, είναι περιττό να πω οτιδήποτε. Είναι ολοφάνερο γιατί διαφώνησε με «το δικαίωμα ενός λαού να αγωνίζεται ενάντια στη στρατιωτική κατοχή της χώρας του».

Στις «πολιτικά ορθές» αναλύσεις της τρομοκρατίας αυτές οι υπενθυμίσεις είναι σπάνιες. Γιατί το πολιτικά ορθό είναι να βρίσκεσαι από τη μεριά του ισχυρού. Να υποστηρίζεις αυτό που ο ισχυρός ορίζει ως καλό και να κατακεραυνώνεις αυτό που ορίζει ως κακό. Οι αιρετικοί, αν δεν είναι τρομοκράτες, σίγουρα είναι συμπαθούντες την τρομοκρατία.

Στο ερώτημα λοιπόν «τι είναι τρομοκρατία;» η απάντηση που δίνω είναι: «αυτό που οι ισχυροί ορίζουν -επειδή τους συμφέρει- ως τρομοκρατία». Αν αυτό αληθεύει, τότε οι νέες μορφές τρομοκρατίας είναι τόσο παλιές όσο και η ανθρωπότητα. Όποιος διαφωνεί με αυτόν τον κόσμο, δεν του αρέσει και θέλει να τον αλλάξει, είναι αυτομάτως ύποπτος για τρομοκρατία.

Και όμως όλοι συμφωνούμε ότι μετά την 11η Σεπτεμβρίου ο κόσμος δεν είναι πια ο ίδιος. Ότι ένας νέος ιστορικός κύκλος αρχίζει. Τι συνέβη; Ένα αεροπλάνο της

γραμμής μετατράπηκε σε φονικό όπλο μαζικής καταστροφής. Αυτή η άγνωστη ως εκείνη τη στιγμή βόμβα-πύραυλος χτύπησε την Αμερική αιφνιδιαστικά. Το σοκ -όχι μόνο στην Αμερική αλλά σε όλον τον κόσμο-ήταν το ίδιο βίαιο με το χτύπημα.

Όλοι μας αντιλαμβανόμαστε ότι αυτό που αλλάζει είναι η ίδια η έννοια, η σύλληψη της τρομοκρατίας. Αυτή η φονική επίθεση δεν μπορεί να συγκριθεί με τίποτε το προηγούμενο, γι' αυτό και υπάρχει δυσκολία να την ονοματίσεις: Επίθεση; Δολιοφθορά; Κήρυξη πολέμου; Το μόνο ευκρινές είναι ότι το έγκλημα της 11ης Σεπτεμβρίου εγκαινιάζει μια νέα φάση και θα επαναληφθεί. Ίσως αλλού, ίσως με λιγότερα ή περισσότερα θύματα, ίσως με διαφορετικές μεθόδους, διαφορετικές τεχνικές, αλλά θα επαναληφθεί.

Πιστεύω ότι η «υπερτρομοκρατία» έκανε στις 11 Σεπτεμβρίου την εμφάνιση της στην Ιστορία.

Η συμμορία του Μπιν Λάντεν ενήργησε με απόλυτη ωμότητα αλλά και με μια πολύ λεπτή (sophistic) γνώση των μηχανισμών της κοινωνίας μας. Γιατί το λέω αυτό; Γιατί πιστεύω ότι ο πραγματικός στόχος τους ήταν να προκαλέσουν ένα γιγαντιαίο, ένα παγκόσμιο πληροφοριακό σοκ. Δολοφονώντας 4.000 ανθρώπους μπήκαν στο μυαλό δισεκατομμυρίων. Η Αλ Κάιντα κατάφερε ένα παγκόσμιο πραξικόπημα: κατέλαβε τις τηλεοπτικές οθόνες όλου του πλανήτη και μετέδωσε τις εικόνες της επιχείρησης της.

Ο Μπιν Λάντεν³² με αυτό κατάφερε να πληγώσει το γόητρο της υπερδύναμης, να δείξει σε απευθείας πλανητική μετάδοση ότι η Αμερική δεν είναι άτρωτη και να μεταφέρει σε κάθε σπίτι της Γης την εικόνα του και το μεσσιανικό του μήνυμα. Ο Μπιν Λάντεν δηλαδή παίρνει από τα χέρια της Αμερικής το ισχυρότερο όπλο της, το παγκόσμιο επικοινωνιακό δίκτυο, και το χρησιμοποιεί εναντίον της. Ο Μπιν Λάντεν είναι έτσι ο πρώτος παγκόσμιος «ηλεκτρονικός προφήτης» της εποχής της παγκοσμιοποίησης και της «μοναδικής σκέψης» που επιβάλλεται κυρίως μέσω των media.

Είναι οφθαλμοφανές ότι βρισκόμαστε μπροστά στην «παγκόσμια τρομοκρατία». Παγκόσμια και ως προς την οργάνωση της και ως προς τους στόχους της.

³² Στο σημείο αυτό θα ήθελα να θυμίσω ότι ο Μπιν Λάντεν και η ηγεσία της Αλ Κάιντα είναι άνθρωποι που προέρχονται από την άρχουσα αραβική τάξη (κυρίως της Σαουδικής Αραβίας), έχουν εκλεπτυσμένες γνώσεις και τεχνικές για την παγκόσμια διπλωματία και οικονομία και έχουν εκπαιδευθεί στον ανορθόδοξο πόλεμο από την καλύτερη στο είδος της σχολή: αυτήν της CIA.

Είναι μια τρομοκρατία που δεν διεκδικεί κάτι το συγκεκριμένο: ούτε την ανεξαρτησία ούτε την εγκαθίδρυση κάποιου καθεστώτος. Δεν είναι ούτε εθνικιστική ούτε πολιτική. Δεν διεκδίκησε ούτε καν επισήμως το χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου.

Είναι μια τρομοκρατία-τιμωρός των κακών. Βρισκόμαστε μπροστά σε μια μεταφυσική ερμηνεία των συγκρούσεων και των συμφερόντων στον κόσμο - πολιτικών, ιδεολογικών, οικονομικών, κοινωνικών.

Μια ερμηνεία, όχι τυχαία η οποία είναι το ανεστραμμένο είδωλο της επίσης μεταφυσικής ερμηνείας της καλής παγκοσμιοποίησης.

Έτσι, έχουμε να κάνουμε με μια σύγκρουση όπου δύο στρατοί είναι έτοιμοι να επιβάλουν το καλό και το κακό δια πυρός και σιδήρου. Να εκπολιτίσουν τους βαρβάρους και τους απίστους που είναι πάντα οι άλλοι.

Αλλά αυτό το έργο το έχουμε πολλές φορές ξαναδεί στην Ιστορία. Γνωρίζουμε ότι πίσω από κάθε σταυροφόρο, κάθε ιεραπόστολο, κάθε εκπολιτιστή κρύβονταν οικονομικά, πολιτικά, εθνικά συμφέροντα. Ότι ο κακός ήταν πάντα αυτός που έχανε τον πόλεμο και ο καλός που τον κέρδιζε επέβαλλε δια της βίας το δικό του πολιτισμό, τη δική του ηθική, τη δική του πολιτική, τη δική του ιδεολογία, τη δική του οικονομική και κοινωνική οργάνωση, δηλαδή τα δικά του συμφέροντα στον ηττημένο-κακό.

Έτσι ο κύκλος κλείνει. Η νέα τρομοκρατία μπορεί να είναι νέα ως προς τις μεθόδους, την τεχνική, τους στόχους, αλλά σε τελευταία ανάλυση είναι το ίδιο παλιά όσο και οι προηγούμενες. Την Αλ Κάιντα, ακόμη και αν δεν υπήρχε, θα έπρεπε να την εφεύρουν οι καλοί ιππότες της παγκοσμιοποίησης και της μοναδικής σκέψης. Με τη δικαιολογία της παγκόσμιας σταυροφορίας εναντίον της τρομοκρατίας επιχειρείται σε όλα τα μήκη και τα πλάτη του πλανήτη ο περιορισμός των ατομικών, συνδικαλιστικών και κοινωνικών ελευθεριών. Στο πνεύμα της δημοκρατίας περιορίζονται βασικές λειτουργίες της δημοκρατίας, «Όποιος δεν είναι μαζί μας είναι εναντίον μας» δήλωσε ο Πρόεδρος Μπους κηρύσσοντας τον πόλεμο, όχι -λέω εγώ- εναντίον του Μπιν Λάντεν, αλλά εναντίον των ατόμων, των ομάδων, των κινημάτων που αμφισβητούν την παγκόσμια κυριαρχία της Αμερικής και την παγκόσμια κυριαρχία της «ελεύθερης αγοράς».

Η τρομοκρατία των ισχυρών γίνεται όλο και πιο εμφανής. Όποιος καταγγέλλει τις αντικειμενικές ευθύνες της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης στην παραγωγή της τρομοκρατίας είναι τρομοκράτης.

«Ο κόσμος δεν θα είναι όπως πριν». Σε αυτή τη φράση – σύμβολο συμφωνούμε, υποτίθεται όλοι. Αλλά συμφωνούμε πράγματι; Εγώ πιστεύω πως όχι.

Πιστεύω ότι σε αυτή τη φράση, στο περιεχόμενο αυτής της φράσης συγκρούονται δυο διαφορετικοί κόσμοι. Για τον έναν σημαίνει ότι μετά τη σφαγή της 11ης Σεπτεμβρίου θα πρέπει να αλλάξουμε το μυαλό και την καρδιά μας. Θα πρέπει να αλλάξουμε τον τρόπο που σκεφτόμαστε τον κόσμο, που τον διαχειριζόμαστε, που τον διαφυλάττουμε, για να τον κάνουμε βιώσιμο για όλους. Για να μπορούν να ζουν σε αυτόν και οι άνθρωποι του Μανχάταν και οι παρίες της Καλκούτας και οι ίντιος του Περού. Για τους άλλους, αντίθετα, σημαίνει ότι η καρδιά και το μυαλό πρέπει να σκληρύνουν, εκτός από τις στιγμές της προσευχής στο δικό τους Θεό. Πρέπει να απορρίψουν οτιδήποτε δεν συμφωνεί μαζί τους, πρέπει να διατηρήσουν τον κόσμο έτσι όπως είναι τώρα, να τον θωρακίσουν, να τον αποστειρώσουν από κάθε αμφισβήτηση, να τον απομονώσουν από κάθε κριτική. Να συνεχίσουν να χτίζουν έναν κόσμο για λίγους εκλεκτούς. Είναι αυτή η δεύτερη οπτική του «τίποτα δεν θα είναι όπως πριν» που επιβάλλεται. Και επιβάλλεται με την τρομοκρατία των ισχυρών, αυτών που θέλουν αυτόν τον κόσμο όπως είναι, επί των αδυνάτων, αυτών που αυτόν τον κόσμο τον θεωρούν άδικο, αυτοκαταστροφικό και θέλουν να τον αλλάξουν. Είναι μια οπτική λαθεμένη και καταστροφική γιατί βλέπει τη φρίκη της τρομοκρατίας, αλλά δεν αναζητά τα αίτια. Αισθάνεται ένα απέραντο μίσος να την τριγυρίζει, αλλά δεν διερωτάται γιατί αυτό το μίσος.

Είναι ένας κόσμος που γεννάει τρομοκράτες, αλλά τους χρειάζεται κιόλας. Που τους κατασκευάζει γιατί τους χρειάζεται. Υπ' αυτή την οπτική, η Αλ Κάιντα ιδεολογικά και τεχνικά είναι μια τρομοκρατική οργάνωση νέου τύπου. Μια οργάνωση που με τις παγκόσμιες διακλαδώσεις της, το διεθνές επιχειρηματικό δίκτυο που διαθέτει, τις διασυνδέσεις της με το χώρο των ΜΜΕ, τα κανάλια για ξέπλυμα βρόμικου χρήματος, τα προπαγανδιστικά κέντρα της, τις offshore τρομοκρατικές εταιρείες της ταιριάζει απόλυτα με την εποχή της παγκοσμιοποίησης. Είναι πλασμένη κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν αυτού του κόσμου.

Ενός κόσμου πολιτισμένου που ίσως για πρώτη φορά στην Ιστορία αναγνωρίζει σε όλους τους ανθρώπους ίσα δικαιώματα, αλλά που αυτά τα ίσα δικαιώματα αδυνατεί να τα εκχωρήσει σε όλους τους ανθρώπους. Ενός κόσμου που φοβάται γιατί αυτά τα δικαιώματα δεν καθορίζονται από την πολιτική που είναι ο τόπος του καθολικού (όλοι ανήκουμε

στην τοπική και διεθνή πολιτική κοινότητα), αλλά από την οικονομία που είναι ο τόπος της γλισχρότητας.

Και να, που όσοι δεν κατέχουν αυτά τα δικαιώματα πιέζουν αυτούς που τα κατέχουν και οι τελευταίοι φοβούνται. Ζούμε σε έναν κόσμο ίσων δικαιωμάτων και γιγαντιαίων ανισοτήτων, στον οποίο βασιλεύουν ο φόβος και το μίσος. Σε έναν κόσμο όπου τρεις μόνο άνθρωποι είναι πλουσιότεροι από 43 λαούς μαζί. Και αυτό, πράγματι, είναι μια νέα μορφή τρομοκρατίας.

«Ποιος ευθύνεται για τις παλιές και νέες μορφές τρομοκρατίας»

*Imagine there's no heaven,
It's easy if you try,
No hell below us,
above us only sky,
Imagine all the people
living for today...*

*Imagine there's no countries,
It isn't hard to do,
Nothing to kill or die for,
No religion too,
Imagine all the people
living life in peace...
Imagine no possessions,
I wonder if you can,
No need for greed or hunger,
A brotherhood of man,
Imagine all the people
Sharing all the world...*

*You may say I'm a dreamer,
but I'm not the only one,
I hope some day you'll join us,
And the world will live as one.*

Σε έναν τέτοιο κόσμο που περιγράφει ο Τζον Λένον, στο γνωστό σε όλους μας τραγούδι του, δεν νομίζω ότι θα είχε θέση μια ημερίδα σαν αυτή. Ένα τρομοκράτης θα ήταν σαν τη μύγα μες στο γάλα και η αποβολή του θα ήταν μια απλή υπόθεση, αφού θα αποτελούσε κοινό εχθρό, μοναδικότητα διαστροφής και κραυγαλέα παραφωνία. Η αδυναμία να οικοδομηθεί ένας τέτοιος κόσμος και η οικοδόμηση του σημερινού με τη συμβολή όλων των συστημάτων που εφάρμοσαν διαδοχικά οι ανθρώπινοι πολιτισμοί, μας αναγκάζουν να συγκεντρωθούμε και να προβληματιστούμε εμείς εδώ, όπως κάνουν μάταια και σε άλλα σημεία του πλανήτη, άλλοι συνάνθρωποι μας.

Ομολογώ ότι με προβλημάτισε πολύ ο γενικός τίτλος αυτής της ημερίδας. «Νέες μορφές τρομοκρατίας». Γιατί θέλω να σας ρωτήσω: Ο πολίτης της Αργεντινής - κάποτε πέμπτης χώρας στον κόσμο σε ευημερία- που σπάζει την πόρτα ενός σούπερ μάρκετ και παίρνει από μέσα μερικά τρόφιμα για να ζήσει είναι τρομοκράτης, ή στον αγώνα του για επιβίωση παίρνει πίσω ελάχιστα πίσω από εκείνα που του έκλεψαν από τη ζωή και την τσέπη οι εκμεταλλευτές του;

Αν είχε τα αναγκαία για να ζήσει στην πατρίδα του και μπορούσε να χαρεί ελάχιστα από εκείνα που χαίρεται ο Μπιλ Γκέιτς, ο Βαρδινογιάννης, ο Μπόμπολας και άλλοι μικροί και μεγάλοι του κεφαλαίου, θα την έσπαγε;

Ο πληρωμένος δολοφόνος ενός μαφιόζου, ενός ισχυρού που διαθέτει το χρήμα για να τον εξαγοράσει, κι εμείς τον ονομάζουμε κακοποιό, θα σκότωνε αν το σύστημα ήταν τέτοιο που θα του καλλιεργούσε μέσα από τις διαδικασίες εκπαίδευσης τη βεβαιότητα για το δικό του αύριο και τον έπειθε με την πρακτική του ότι μπορεί να συμμετέχει δίκαια στη διανομή των αγαθών που παράγονται στον κόσμο;

Ο Χίτλερ, ο Σαρόν, οι Ρώσοι ηγέτες στη Τσετσενία, οι Τούρκοι στην Αρμενία και στο εξαφανισμένο Κουρδιστάν, αλλά και οι διάφοροι Κορλεόνε μαφιόζοι που ήταν και είναι πάντοτε όργανα ή στελέχη της εκάστοτε άρχουσας τάξης, θα μπορούσαν να βρουν θέση σε έναν κόσμο ασφαλή, δίκαιο, με ίσες ευκαιρίες για τον κάθε άνθρωπο, με ισονομία και ισοτιμία; Πού θα έβρισκαν μέλη να στρατολογήσουν για τους σκοπούς τους; Ίσως να υποστηρίζετε το επιχείρημα ότι υπάρχει μέσα στον άνθρωπο η απληστία και πάντοτε θα υπάρξουν κάποιοι να στρατευτούν. Ναι, αλλά πόσο λιγότεροι θα μπορούσαν να είναι αυτοί σε έναν δίκαιο, μη ιμπεριαλιστικό και αποικιοκρατικό κόσμο. Και πόσο ευκολότερη θα ήταν η απομόνωση τους; Και πόσο πιο δίκαιη η εξόντωση τους.

Θα πείτε, ο κόσμος είναι δεδομένος και όσα επικαλείσαι είναι ιδεολογήματα. Όμως γιατί ξεχνάτε στο επιχείρημα σας ότι αυτός ο δεδομένος κόσμος εξανίσταται και αγωνιά, οπλίζεται και πολεμά την τρομοκρατία που δημιουργεί, με την καταπίεση και την αδικία, αλλά και με την κλοπή των αναγκών για την επιβίωση των ανώνυμων ανθρώπων αυτού του πλανήτη; Ζητάτε λοιπόν με το επιχείρημα σας την τυφλή ένταξη στο πλευρό εκείνου που αδικεί, καταπιέζει, δυναστεύει, ενσπείρει το φόβο μόνο και μόνο για να έχει τον έλεγχο του κόσμου, αδιαφορώντας για την άλλη πλευρά του λόφου.

Ελάτε να δούμε το λόφο από ψηλά, αντικρίζοντας και τις δύο πλευρές του. Τη σκοτεινή και τη λαμπερή, της ευημερίας, της ανάπτυξης, των προπαγανδιστικών ΜΜΕ, της ισχύος των όπλων, της κατ' επίφαση ελευθερίας.

Είναι κατανοητό ότι το σημερινό προβληματισμό αυτής της ημερίδας, με έναν τίτλο διφορούμενο, τον δημιουργεί το δέος εμπρός στους ομαδικούς θανάτους που προκαλούν οι τρομοκρατημένοι από τη δια βίου τιμωρία που τους επιβάλλει η κυρίαρχη τάξη και αποφασίζουν να εκδικηθούν γι' αυτό, με τίμημα τη ζωή τους. Είναι, ίσως, το αιφνιδιαστικό στιγμιαίο μαρτύριο πολλών αθώων από ένα άγνωστο δολοφονικό χέρι που εντυπωσιάζει. Είναι ο προσωπικός φόβος του αθώου, μη συνειδητοποιημένου και καταπιεσμένου ανώνυμου πολίτη, μήπως ανυποψίαστος βρεθεί στην ίδια θέση και ξαφνικά χάσει αυτό που είναι. Και κουλουριάζεται από φόβο στην αγκαλιά του κυρίαρχου.

«Θεμελιωμένη στο φόβο μπροστά στη βία, η τάξη παράγει νέο φόβο και βία», αναφέρει καταλυτικά στην πραγματεία του περί βίας και τάξης ο Βόλφρανγκ Σόφσκι. **«Γιατί κάθε κυριαρχία στηρίζεται στην αυθαιρεσία και το φόβο»** συμπληρώνει. **«Η τρομοκρατική βία -λέει ο Εγκελάρ στο βιβλίο του «Ο τρίτος παγκόσμιος πόλεμος έχει αρχίσει»- είναι σύμπτωμα μιας άλλης βίας, της βίας της φτώχειας, του μη δίκαιου κράτους ή της απουσίας μιας πραγματικής πολιτικής κοινωνίας».**

Ένας επισκέπτης και της άλλης πλευράς του λόφου, λοιπόν, πώς μπορεί να αμφισβητήσει και αυτές τις αλήθειες.

Γι' αυτό προτίμησα να δώσω έναν πιο δίκαιο τίτλο από τον τίτλο της ημερίδας στο κείμενο μου. «Ποιος ευθύνεται για τις παλιές και νέες μορφές τρομοκρατίας».

Το εμπάργκο εναντίον αθώων λαών, για την επιβολή των βουλήσεων των ισχυρών στις χώρες τους, είναι ή όχι τρομοκρατία επί αθώων; Η ρήση της ατομικής βόμβας σε εκατομμύρια αθώους στο Ναγκασάκι και τη Χιροσίμα τι είδους τρομοκρατία ήταν; Οι σημερινές μέθοδοι εξόντωσης με βιολογικά και βραδείας

επίδρασης ραδιενεργά όπλα, τι μορφή είναι; Η δολοφονία των Κένεντι δεν ήταν μια τρομοκρατία του ίδιου του συστήματος προς τους υποτελείς του, που της έδωσε υπόσταση προβοκάτσιας με τον Όσβαλντ και η οποία μπορούσε να προκαλέσει ακόμη και παγκόσμιο πόλεμο στις συνθήκες της δεκαετίας του '60; Ο προπολεμικός και σύγχρονος μακαρθισμός, τι είδους τρομοκρατία είναι άραγε;

Οι παλιές μέθοδοι τρομοκρατίας εκσυγχρονίζονται και στις δυο πλευρές του λόφου. Και είναι φυσικό. Όσο η καταπίεση αυξάνει και εκσυγχρονίζονται τα μέσα επιβολής αυστηρότερων αρχών του καταπιεστή, ο καταπιεζόμενος θα αλλάξει και αυτός τις μεθόδους απάντησης. Η βία αναπαράγει τη βία.

Διάβασα τελευταία ένα βιβλίο περίπου 30 συγγραφέων με τίτλο «Η Μαύρη Βίβλος του καπιταλισμού». Το κυρίαρχο στοιχείο που αναδεικνύεται -μέσα σε πολλά άλλα- είναι ότι ο πόλεμος -ψυχρός ή θερμός- είναι σύμφυτο του καπιταλισμού. Ποιος και γιατί προκαλεί τον πόλεμο; **Ο ισχυρότερος που θέλει να κατακτήσει τον ανίσχυρο.** Γιατί θέλει να τον κατακτήσει; Για να εκμεταλλευτεί τα αγαθά του, να εξουσιάζει την αγορά του. Ακόμη και αν κάνουν λάθος οι συγγραφείς του βιβλίου, ως προς τους στόχους, έχουν δίκιο να υποστηρίζουν ότι τον πόλεμο τον επιχειρεί ο ισχυρός. Ποιος μπορεί να ισχυριστεί ότι ο πόλεμος οποιασδήποτε μορφής, ψυχρής ή θερμής, νέας ή παλιάς, δεν στοιχειοθετεί τρομοκρατία; Οι σταυροφορίες με πρόσχημα την απελευθέρωση από τους άπιστους των Άγιων Τόπων ποιος δεν γνωρίζει το εύρος της τρομοκρατίας που έσπειραν στους λαούς;

Αν διαβάσετε τον απολογισμό του 20ού αιώνα -από τον πόλεμο των Μπόερς στην Αφρική μέχρι την επίθεση στη Σερβία-θα βρείτε περισσότερους από 100.000.000 νεκρούς αθώους που υπήρξαν θύματα των ισχυρών που είχαν στόχο κάτω από οποιαδήποτε ιστορικά προσχήματα να ελέγξουν και να κατακτήσουν. Και θα σας ρωτήσω: Τα θύματα αυτών των πολέμων δεν είναι θύματα της τρομοκρατίας; Της τρομοκρατίας του ισχυρού που επιμένει να αποκαλεί τρομοκράτες μόνο εκείνους που τον αμφισβητούν;

Προσωπικά δεν με ενδιαφέρει η μέθοδος εξόντωσης κάποιου, αλλά γιατί φτάνει στην απόφαση να εξοντώσει. Το μέσο μπορεί να είναι οποιοδήποτε. Σκοτώνει ο καμικάζι αυτόχειρας τρεις ή πέντε χιλιάδες Αμερικανούς αθώους ή δέκα ή είκοσι Ισραηλινούς, με μια κίνηση, και αυτό αποκαλείται νέα μορφή τρομοκρατίας. Αλλά τι σημασία έχει η μορφή; Σκοτώνει εκατομμύρια ανθρώπους αθόρυβα η παγκόσμια αδικία, που εμφανίζεται ελεούσα στέλνοντας στις φτωχές χώρες που έχει δημιουργήσει, μερικά φάρμακα και μερικά εκατομμύρια δολάρια, για να προβάλλει άλλοθι στα μάτια των ευημερούντων της Δύσης, αλλά αυτό δεν το ονομάζουμε

τρομοκρατία, γιατί η μορφή της είναι βραδείας ενέργειας και αδιαφανών διαδικασιών αποτέλεσμα. Είναι το τίμημα των υποδουλωμένων στην ευημερία των κρατούντων.

Ο καθένας από εμάς σ' αυτή την αίθουσα μπορεί να αντιληφθεί μια απλή αλήθεια. Όσο αυξάνεται ο παγκόσμιος πλούτος σε απόλυτους αριθμούς και σωρευτικά, τόσο αυξάνεται και η φτώχεια, με πολλαπλάσιους ρυθμούς της αύξησης του πλούτου. Ένα στοιχείο θα αναφέρω γιατί ο χρόνος είναι περιορισμένος. Η σχέση ανάμεσα στο κατά κεφαλήν εισόδημα του πλουσιότερου 5% της Γης και του φτωχότερου 5% παγκοσμίως ήταν 30 προς 1 το 1960. Σήμερα ξέρετε πόσο είναι; 74 προς 1. Και αυτός ο απλός δείκτης -υπάρχουν πολλοί άλλοι που το αποδεικνύουν-μεταβάλλει σε μύθο το διαχρονικό επιχείρημα σοσιαλδημοκρατών νεοφιλελεύθερων και μερικών σύγχρονων σοσιαλιστών ότι μόνο η ανάπτυξη απορροφά την ανεργία, διανέμει δίκαια τον πλούτο και περιορίζει τη φτώχεια. Αν αυτό ίσχυε, τα δύο αυτά στοιχεία -πλούτος και φτώχεια- θα ήταν αντιστρόφως ανάλογα, ενώ είναι δυστυχώς ευθέως ανάλογα. Δυστυχώς βλέπουμε ότι όσο αυξάνεται η μία, αυξάνεται και η άλλη.

Έχετε παρατηρήσει ότι ο χρυσός κανόνας νεοφιλελεύθερων και σύγχρονων σοσιαλιστών είναι το ότι όλα πρέπει να λειτουργούν στους κανόνες της οικονομίας με γνώμονα την ανταγωνιστικότητα. Ελεύθερη αγορά εργασίας, ελεύθερες απολύσεις, απελευθέρωση του χρόνου εργασίας, κατάργηση υπερωριών, ιδιωτική ασφάλιση, υποαπασχόληση, αύξηση του ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης και γενικά μείωση ή αφαίρεση των εργατικών κεκτημένων, για να αυξηθούν τα κέρδη που υποτίθεται θα επενδυθούν για να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα. Με την αύξηση της ανταγωνιστικότητας -μας λένε- θα επιτευχθεί η ανάπτυξη, θα μεγαλώσει η πίτα και από την αύξηση της πίτας θα περισσέψουν κομμάτια για τους εργαζόμενους και τους άνεργους.

Ουσιαστικά μας λένε δύο πράγματα

Το ένα είναι ότι η μείωση της ανεργίας θα πριμοδοτηθεί από τα εργατικά κεκτημένα που θα καταργηθούν. Ο εργαζόμενος δηλαδή καλείται να απεμπολήσει δικαιώματά του γιατί εμποδίζουν την ταχύρυθμη ανάπτυξη, χωρίς κανέναν μηχανισμό επιστροφής του κεφαλαίου που προσφέρει. Καλείται να δεχτεί να χάσει κεκτημένα του, μήπως και διασφαλίσει όσα του επέτρεψαν να διατηρήσει.

Το δεύτερο είναι η ακρίβεια του όρου. Τι σημαίνει στην ουσία ανταγωνιστικότητα; Σημαίνει μείωση του κόστους παραγωγής και βελτίωση της ποιότητας, για να πουληθούν στην οποιαδήποτε αγορά τα συγκεκριμένα προϊόντα και όχι τα ομοειδή ^{του} ανταγωνιστή επιχειρηματία. Πού αποβλέπει; Στη συγκέντρωση κερδών έναντι εκείνων που ανταγωνίζεται η επιχείρηση.

Με άλλα λόγια διεξάγεται ένας φρενήρης επιχειρήματος πρωταθλητισμός αβέβαιης έκβασης. Ο εργαζόμενος, εφόσον μετέχει σε μια πλευρά παραγωγικής διαδικασίας, πρέπει να φοράει τη φανέλα του επιχειρηματία στον οποίο εργάζεται για να κερδίσει περισσότερα ο δικός του. Με τι αντάλλαγμα; Τη θεωρητική και μη ελεγχόμενη αξιοποίηση των κερδών προς όφελος της ανάπτυξης. Ποιος την καρπούται δυσανάλογα αν όχι κλειστικά; Ο επιχειρηματίας.

Η μοίρα του εργαζόμενου που δέχτηκε να κεφαλαιοποιήσει κεκτημένα του ο επιχειρηματίας του οποίου φοράει τη φανέλα, είναι να διατηρήσει απλώς όσα κεκτημένα του επέτρεψαν να διατηρήσει. Και οριακά από τη μια ανταγωνιστική φάση στην άλλη πού οδηγείται; Στο ξεροκόμματο έναντι οποιασδήποτε «αϊ οποιοδήποτε χρόνου εργασίας».

Ας πάρουμε τώρα τον εργαζόμενο με τη φανέλα του χαμένου επιχειρηματία στο πρωτάθλημα της ανταγωνιστικότητας. Αυτός κινδυνεύει περισσότερο. Αυτός κινδυνεύει να φτάσει πιο γρήγορα από τον εργαζόμενο του νικητή στο ξεροκόμματο και την ανεργία. Αυτός κινδυνεύει να χάσει και τη φανέλα του.

Στις ΗΠΑ 30 εκατ. άνθρωποι -το 10% του πληθυσμού- ζουν κάτω έως πολύ κάτω από το όριο της φτώχειας και οι επίσημοι δείκτες αναφέρουν ανεργία 4%. Τι υποδηλώνουν για την πορεία ανταγωνιστικότητας αυτοί οι δείκτες; Ότι το παγκόσμιο σύστημα θεωρεί εργαζόμενους ανθρώπους που πεινάνε ή μένουν στα πάρκα, χάριν της ανταγωνιστικότητας.

Και τι μένει λοιπόν από την ανταγωνιστικότητα που μας την προβάλλουν ως πανάκεια για τη λύση του προβλήματος της φτώχειας; Κάποιοι πλουσιότεροι επιχειρηματίες και κάποιοι φτωχότεροι εργαζόμενοι, με οποιαδήποτε φανέλα...

Δεν είναι νέα μορφή τρομοκρατίας η ανταγωνιστικότητα και η φενάκη της ταχύρυθμης ανάπτυξης, με καύσιμο τα εργασιακά δικαιώματα για δικαιότερη αναδιανομή, όταν η φτώχεια αυξάνει όσο και ο πλούτος;

Τα τελευταία χρόνια τα 2/3 των 6 δια κατοίκων του πλανήτη (τετρακόσιες φορές ο πληθυσμός της Ελλάδας) -σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΗΕ- επιβιώνουν με λιγότερο από 2 δολάρια την ημέρα. 800 εκατομμύρια άνθρωποι (80 φορές όσο ο πληθυσμός της Ελλάδας) δεν έχουν ένα πιάτο φαγητό την ημέρα. Το 1/3 των παιδιών του κόσμου υποσιτίζεται και 12 εκατομμύρια πεθαίνουν κάθε χρόνο γιατί στερούνται την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Ενώ η περιουσία των τριών πλουσιότερων ανθρώπων στον κόσμο ξεπερνάει το ΑΕΠ των 43 φτωχότερων χωρών και των **600** εκατομμυρίων κατοίκων τους. Πώς να υποστηρίξει κάποιος λοιπόν ότι ο Προυντόν που ισχυρίστηκε ότι η ιδιοκτησία είναι κλοπή είχε άδικο.

Το πιο απαισιόδοξο είναι ότι οι πολιτικοί όλου του ιδεολογικού φάσματος ασχολούνται με την εξεύρεση τρόπων προσαρμογής στο άναρχο παγκόσμιο και κάλπικο σύστημα υπερανάπτυξης και έχουν εκχωρήσει εξουσίες στους οικονομικά ισχυρούς, οι οποίοι ελέγχουν και την τεχνολογία του πολέμου. Και αυτοί είναι ικανοί να προγραμματίσουν ακόμη και το θάνατο τους προκειμένου να αυξήσουν τα κέρδη τους. Απόδειξη το ότι οι ισχυροί οικονομικοί παράγοντες των ΗΠΑ απαγόρευσαν στην κυβέρνηση τους να αποδεχτεί στα διεθνή φόρουμ περιορισμούς στην περιβαλλοντική ρύπανση, για να μην μειωθεί ο ρυθμός ανάπτυξης. Θυμόμαστε τι συνέβη με τον Λαφοντέν στη Γερμανία. Τον κατάργησαν οι Γερμανοί βιομήχανοι, όταν πρότεινε ως αρμόδιος υπουργός τη φορολόγηση των κερδών για να μπορέσει να αυξήσει την κατανάλωση αυξάνοντας εισοδήματα.

Παρά το ότι η αύξηση της κατανάλωσης θα αύξανε τα κέρδη τους τελικά. Ο φουκαράς ο Τόμπιν που ζήτησε ένα δεκαδικό του δολαρίου για κάλυψη των αναγκών των ρακένδυτων λαών, πέθανε πιστεύοντας ότι είχε άδικο. Όλοι τους ζητούν περιορισμό εισοδημάτων, κανένας μείωση ρυθμού αύξησης των κερδών. Παντού η πολιτική εξουσία παραδίδει τη θέση της στην οικονομική εξουσία. Και θα κάνω μια παρένθεση προσπαθώντας να επισημάνω την εξωθεσμική οργάνωση του κεφαλαίου που κατευθύνει τις τύχες του κόσμου.

Τι θεσμική υπόσταση έχει η Λέσχη Μπίλντεμπεργκ: Ένα ελάχιστο παράδειγμα είναι αυτό. Ποιος μαθαίνει τι σχεδιάζουν οι ισχυροί της Λέσχης και οι υποτακτικοί τους ανά τον κόσμο έξω από κάθε παγκόσμια νομιμότητα; Οι ισχυροί του πλούτου ανασχηματίζουν, επιβάλλουν και νομοθετούν από το παρασκήνιο. Πάρτε παράδειγμα την Enron. Πάρτε παράδειγμα την ελληνική πολιτική εξουσία που δεν μπόρεσε να επιβληθεί στους ισχυρούς επιχειρηματίες, οι οποίοι κατέκτησαν κυριολεκτικά τα ΜΜΕ και παρά τους νόμους που κατά καιρούς ψήφισε ήρθε προ ημερών ή ίδια να ομολογήσει ότι δεν μπορεί να τους εφαρμόσει. Παρανομούν επί μια 12ετία με την τρομοκρατία που ασκούν από τα Μέσα τα οποία κατέχουν παράνομα, χρησιμοποιώντας τις δικές μας συχνότητες -και κατά σύμπτωση όλοι οι ισχυροί είναι σε κάποια Μέσα- με τη χρήση των συχνοτήτων που είναι περιουσιακό στοιχείο του κράτους ή με τις υπηρεσίες που προσφέρουν με αντάλλαγμα την πολιτική ανοχή στην παρανομία. Αυτή είναι παλιά ή νέα μέθοδος τρομοκρατίας, που ασκούν τα ΜΜΕ: Ελεύθερα μπορείτε να την κατατάξετε όπου θέλετε. Θα σας ζημιώσει το ίδιο.

Τα ερωτήματα που πρέπει να βρουν απάντηση σε έναν κόσμο που γενίκευσε την ανισότητα με ιλιγγιώδεις ταχύτητες, που βάφτισε την εργασία απασχόληση, που η ευημερούσα δυτική όχθη του εξακολουθεί κάτω από οποιαδήποτε προσχήματα να

κλέβει τον πλούτο της τριτοκοσμικής φτώχειας, πουλώντας συνεχώς ελπίδες ή όπλα και όπου δεν την παίρνει, στυγνή καταπίεση, είναι πόσο βάρος περιθωριοποίησης μπορεί να αντέξει, ως πού μπορεί να φτάσει η απαίτηση ομαδικών θυσιών στη συγκέντρωση πλούτου από τους λίγους στο όνομα του ανταγωνισμού, και τι περιμένει αυτόν τον κόσμο του πλούτου αν μια φυσιολογική οικονομική κρίση τύπου 1930 γονατίσει τη στρατιωτική ισχύ του Μεγάλου Αδελφού; Ως τότε το σύστημα θα μπορεί να κατασκευάζει δυστυχία υποσχόμενο ότι μεσομακροπρόθεσμα θα φέρει την ευτυχία σε όλους. Όλοι ψάχνουν να βρουν τον αντίπαλο της παγκοσμιοποίησης. Και επειδή δεν τον βρίσκουν στον ορίζοντα της Αριστεράς, η οποία αιφνιδιάστηκε μετά την αποτυχία του γνωστού πειράματος που κράτησε 70 χρονιά και έμεινε τώρα η δυστυχία χωρίς συνταγή, θεωρούν ότι πλέον ο κόσμος έφτασε στο οριστικό, τελικό, αδιατάρακτο σύστημα. Ο άνθρωπος -λένε- έξω από τον καπιταλισμό είναι όπως το ψάρι έξω από το νερό. Η ιστορία τελείωσε. Και αντίπαλος δεν υπάρχει πλέον. Όμως είναι φανερό ότι αντίπαλος υπάρχει, αλλά κανείς δεν τον βλέπει, γιατί είναι ο ίδιος ο εαυτός του παγκόσμιου συστήματος, που αναπτύσσεται άναρχα, απάνθρωπα, ταχύτατα, σε βαθμό που να μην αντιλαμβάνεται ότι όσο πιο ψηλά βρεθεί στην κατακόρυφη φρενήρη κούρσα του, τόσο πιο οδυνηρή θα είναι η πτώση του.

Γι' αυτό αν κάποιος από εσάς μου έλεγε «έρχεται να εξαφανίσουμε την τρομοκρατία;», θα του απαντούσα: Δεν πάμε πρώτα να εξαφανίσουμε τη φτώχεια; Δίπλα είναι...

2.1 ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Παραδείγματα των θεωριών αυτών ή προσεγγίσεων του ορισμού της τρομοκρατίας είναι:

1. Τρομοκρατία = πόλεμος

Συχνά η τρομοκρατία ταυτίζεται με τον πόλεμο. Η μεταφορική έννοια πόλεμος δημιουργεί αμέσως την εικόνα δύο οργανωμένων στρατιωτικών ομάδων εξοπλισμένων για μάχη, παραταγμένων ο ένας απέναντι από τον άλλο, με στολές, επαγγελματικές αρχές τιμής, που μάχονται ο ένας τον άλλο βάσει των πολεμικών κωδίκων και

κανόνων, όπως είναι π.χ. η ευσπλαχνία προς τους αιχμαλώτους. Τουλάχιστον ιδεατά αυτή ήταν η πατροπαράδοτη εικόνα του πολέμου.

Η πραγματικότητα είναι λιγότερο ιδεατή ή ιπποτική, καθώς μάλιστα ο αριθμός των θυμάτων από τον άμαχο πληθυσμό αυξάνεται συνεχώς³³.

2. Η τρομοκρατία ως υποκατάστατο πολεμικών πράξεων

Ο B. Jenkins³⁴ αναφέρει τρία σενάρια που ασχολούνται με την τρομοκρατία ως υποκατάστατο πολεμικών πράξεων.

Το πρώτο σενάριο είναι εκείνο της διεθνούς συνωμοσίας. Σύμφωνα με αυτό, όλοι οι τρομοκράτες είναι μέλη κάποιας αόριστης μυστικής οργάνωσης, που σκοπό της έχει την γενικότερη παγκόσμια αποσταθεροποίηση³⁵.

Το δεύτερο σενάριο αναφέρετε σε μαζικές καταστροφές που θα προκληθούν από τους τρομοκράτες, οι οποίοι ενδεχομένως θα αποκτήσουν πυρηνικά όπλα (nuclear terrorism).

Το τρίτο σενάριο προβλέπει την αντικατάσταση του πολέμου από την τρομοκρατία ως μέσο εξίσου αποτελεσματικό και εξίσου θανατηφόρο. Όπως είναι φυσικό τα σενάρια αυτά έχουν βρει λίγη έως ελάχιστη υποστήριξη από την διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα.

Το πρώτο σενάριο έχει κατά καιρούς βρει υποστηρικτές στην αμερικανική πολιτική, που άφηνε να εννοηθεί ότι πίσω από την τρομοκρατία βρίσκεται η πρώην Σοβιετική Ένωση και άλλα πρώην σοσιαλιστικά κράτη, με σκοπό την παγκόσμια σοσιαλιστική επανάσταση.

Με το δεύτερο σενάριο, οι υποστηρικτές υπονοούν «κράτη-τρομοκράτες», όπως τη Λιβύη, το Ιράν, τη Συρία όπου, όπως διατείνονται η πιθανότητα απόκτησης πυρηνικών όπλων μπορεί να τα μετατρέψει σε άμεσους χρήστες τους, με αποτέλεσμα πολύνεκρες τρομοκρατικές ενέργειες.

³³ π.χ. βλέπε την πολεμική επιχείρηση Desert Storm των ΗΠΑ κατά του Ιράκ το 1991 με τον εξαιρετικά υψηλό αριθμό θυμάτων από τους αμάχους.

³⁴ Brian M. Jenkins, *International Terrorism: A New Mode of Conflict*, In D. Carlton and C. Schaerf (eds), *International Terrorism and World Security* (London): Croom Helm, 1975 σσ 30-31.

³⁵ Brian M. Jenkins, *International Terrorism: A New Mode of Conflict*, In D. Carlton and C. Schaerf (eds), *International Terrorism and World Security* (London): Croom Helm, 1975 σσ 30-31. C. Sterling, *The Terror Network*, 1981.

Το τρίτο σενάριο, αναφέρεται στο ενδεχόμενο της χρησιμοποίησης τρομοκρατικών ενεργειών σε μαζικούς αθώους στόχους όπως είναι, π.χ. οι εθνικές συρράξεις. Ειδικά σ' αυτό το σενάριο, το οποίο θα συζητηθεί στα συμπεράσματα, αποφεύγεται η χρήση της έννοιας της κρατικής βίας όπως είναι λόγου χάριν, η βία, η τρομοκρατία και η γενοκτονία που χρησιμοποιεί η Τουρκία κατά των Κούρδων, αντιστρέφοντας έντεχνα το σενάριο των τρομοκρατών Κούρδων κατά του τουρκικού κράτους.

3. Τρομοκρατία = ανταρτοπόλεμος

Μια άλλη επιχειρούμενη ταύτιση στον ορισμό της τρομοκρατίας είναι και ο ανταρτοπόλεμος. Όταν ο Alleman έδωσε τον ορισμό του αντάρτη έγραψε μεταξύ άλλων: «ο αντάρτης μάχεται κατ' εξοχήν έναν αντίπαλο στρατιωτικά εξοπλισμένο, όπως είναι, π.χ. ο επίσημος στρατός ή η αστυνομία, ακόμη και όταν αυτό γίνεται με μη συμβατό τρόπο»³⁶.

Ο ίδιος ο ανταρτοπόλεμος είναι μια επέκταση του ορισμού του κλασσικού πολέμου. Βάσει αυτής της ερμηνείας κινείται και ο ορισμός που δίνει το ΝΑΤΟ για τον ανταρτοπόλεμο.

Η συχνά χρησιμοποιούμενη έκφραση από τα ΜΜΕ ότι η τρομοκρατία είναι «αντάρτικο πόλεων» ή «ανταρτοπόλεμος» γίνεται καθαρά για λόγους εντυπωσιασμού της κοινής γνώμης και για τους εκφοβιστικούς συνειρμούς που πιθανόν δημιουργεί η έννοια ενός αντάρτικου χωρίς αιτία.

Η πιθανότητα να χρησιμοποιηθεί η ατομική τρομοκρατία από τους αντάρτες υπάρχει και κατά καιρούς έχει χρησιμοποιηθεί. Το ίδιο ενώ απαγορεύεται ρητά στη διάρκεια σύρραξης (βλ. Πρωτόκολλο Γενεύης '77) μπορεί να συμβεί και να χρησιμοποιηθεί στα πλαίσια ενός πολέμου, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι υπάρχει ταύτιση των δύο όρων (γιατί όταν υπάρχει ταύτιση σημαίνει ότι δεν έχουν δοθεί αρκετά στοιχεία για την διαφοροποίηση των δύο ή για την ερμηνεία του ενός γνωστού).

4. Τρομοκρατία = πολιτική βία

Η πολιτική βία δεν περιλαμβάνει μόνο την άσκηση ατομικής βίας, δηλαδή αυτής της μορφής βίας που ασκείται από ομάδες ή σύνολα ενάντια σε αντίστοιχες ομάδες ή σύνολα. Πολιτική βία για παράδειγμα, θεωρείται η κατάλυση του δημοκρατικού

³⁶ F. R. Alleman, «Terrorism: Definitional Aspects», *Terrorism: An International Journal*, 3 Nos. ¾: 185.

πολιτεύματος από μια στρατιωτική κυβέρνηση. (Βλέπε την περίπτωση της Χιλής το 1973, της Ελλάδας το 1967).

Ως εκ τούτου, ο όρος πολιτική βία είναι πολύ ευρύς, διότι περιλαμβάνει σχεδόν όλες τις πράξεις εντός της πολιτικής κοινωνίας ενάντια στην πολιτική τάξη των πραγμάτων. Σ' αυτές τις περιπτώσεις οι δράστες είναι αντιτιθέμενες πολιτικές ομάδες, όπως και οι δημιουργοί αυτών των αντιθέσεων ή η πολιτική ιδεολογία που ακολουθούν. Ο όρος πολιτική βία, δεν συμπεριλαμβάνει μόνο την αναταραχή ή την εξέγερση, αλλά και την βίαιη αναταραχή, το πραξικόπημα (*coup d' état*), τον ανταρτοπόλεμο ή ακόμη και την επανάσταση.

Η ευρεία έννοια του όρου «πολιτική βία» έχει αποτέλεσμα να μην είναι ικανοποιητική για τον ορισμό της τρομοκρατίας. Η ευρύτητα αυτού του όρου, επιτρέπει ερμηνείες αλλά αφήνει και κενά. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η τρομοκρατία είναι μια μορφή πολιτικής βίας, ή συγκαταλέγεται στα πλαίσια της πολιτικής βίας, συμπεριλαμβάνοντας την έτσι στον γενικότερο ορισμό.

5. Τρομοκρατία = Κρατική τρομοκρατία

Αυτή η συγκεκριμένη μορφή τρομοκρατίας, είναι πολύ παλαιότερη της επαναστατικής τρομοκρατίας³⁷, οπότε αναμενόμενο είναι ότι θα υπήρχε ένας διαμορφωμένος αποδεκτός ορισμός. Η συστηματική όμως ανάλυση της εξουσίας μέσω του τρόμου δεν έχει γίνει ακόμη. Υπάρχουν σκέψεις γύρω από τα λεγόμενα «ολοκληρωτικά κράτη», δηλαδή του κράτους με ειδικά χαρακτηριστικά. Οι σκέψεις γι' αυτά τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα ενός ολοκληρωτικού κράτους είναι: ένας αρχηγός, υποταγή στους νόμους, έλεγχος του ιδιωτικού κεφαλαίου, η νομιμότητα του κράτους μέσω μαζικής λαϊκής υποστήριξης κλπ.

Η κυβέρνηση των ΗΠΑ, ερμήνευσε την κρατική τρομοκρατία χρησιμοποιώντας παραδείγματα κρατών τα οποία, όπως υποστηρίζει υποθάλπουν και χρησιμοποιούν την τρομοκρατία στην άσκηση της πολιτικής τους. Βάσει της αμερικάνικης ερμηνείας, τέτοια παραδείγματα είναι η Λιβύη, η πρώην ΕΣΣΔ, η Κούβα, η Συρία, το Ιράν, το Ιράκ. Στα πλαίσια δε της λογικής αυτής βομβάρδισε το Ιράκ τον Ιανουάριο του 1991.

Μια άλλη ερμηνεία της κρατικής τρομοκρατίας στηρίζεται στη χρήση της βίας εκ μέρους του κράτους μέσω των μηχανισμών του, δηλαδή του στρατού, της αστυνομίας, των μυστικών υπηρεσιών κ.α.

³⁷ Ο όρος επαναστατική τρομοκρατία πρωτοχρησιμοποιήθηκε στην Οκτωβριανή Επανάσταση το 1917.

Η κρατική τρομοκρατία, εκ των πραγμάτων, είναι η πλέον διαδεδομένη και δικαιολογημένη (εκ μέρους του κράτους που την διαπράττει) μορφή βίας. Η Τουρκία π.χ. ασκεί τρομοκρατία σε βάρος των Κούρδων δικαιολογώντας την πράξη, με το σκεπτικό ότι οι Κούρδοι είναι οι ίδιοι τρομοκράτες. Η πιθανότητα να επιδοθούν οι Κούρδοι σε πράξεις τρομοκρατίας είναι μεγάλη, ως αποτέλεσμα όμως της στάσης του τουρκικού κράτους εναντίον τους. Γενικά οι δύο έννοιες είναι αρκετά αλληλένδετες επηρεάζοντας η μία την άλλη.

Αυτές είναι μερικές από τις πλέον κλασικές θεωρίες της τρομοκρατίας που, όπως είδαμε, δεν δίνουν έναν ικανοποιητικό ορισμό.

2.2 ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΤΩΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Οι θεωρίες αυτές προκύπτουν μέσα από τις ίδιες τις δηλώσεις και τις μεθόδους των ατόμων που διέπραξαν πράξεις τρομοκρατίας για διάφορους λόγους (εθνικούς, θρησκευτικούς, πολιτικούς κ.α.).

Ένας από τους Ιρανούς φοιτητές που είχαν πάρει μέρος στην κατάληψη της πρεσβείας των ΗΠΑ στην Τεχεράνη (Νοέμβριος 1979), είπε για τους Αμερικανούς πεζοναύτες που είναι οι φρουροί των πρεσβειών: «Εάν οι πεζοναύτες δεν μας πυροβολούσαν, τότε θα κάναμε κατάληψη. Εάν μας πυροβολούσαν τότε θα είχαμε τους μάρτυρες μας. Με όποιον τρόπο και να γινόταν, θα νικούσαμε»³⁸.

Ένα άλλο παράδειγμα της φιλοσοφίας του τρομοκράτη είναι οι μέθοδοι που χρησιμοποιούσε η τρομοκρατική ομάδα Irgun με αρχηγό τον Menachem Begin, για να υπονομεύσει το ηθικό του βρετανικού στρατού κατοχής. Κρέμασε Βρετανούς στρατιώτες στα δέντρα, τρομοκρατώντας όλους τους άλλους στρατιώτες. Χρησιμοποίησε δηλαδή την μέθοδο του εκφοβισμού³⁹.

Ο Κάρλος Μαριγκέλα στο εγχειρίδιο του λέει: «Υπάρχουν δύο βασικοί τρόποι για την ανάπτυξη της επαναστατικής οργάνωσης. Ένας είναι μέσω της ιδεολογίας και της προπαγάνδας και ο άλλος δεν είναι μέσω προσηλυτισμού αλλά απελευθερώνοντας τις επαναστατικές πράξεις και χρησιμοποιώντας τη βία και τις ριζικές λύσεις»⁴⁰.

³⁸ Παρατίθεται στο Time, (European edition) 19 November 1979, σ. 23.

³⁹ M. Begin, La Révolt d'Israël (Paris, 1953). Παρατίθεται στον R. Gaucher, Les Terrorists, 1965, σ. 254.

⁴⁰ Carlos Marighela, For the Liberation of Brazil (Harmonds Worth: Penguin Books, 1971), σσ 34-35, 46-112.

Εάν ο τρομοκράτης θέλει το κοινωνικό σύνολο να ταυτίζεται μαζί του, χρησιμοποιεί επίσης τον μηχανισμό αναγνώρισης, φέρνοντας τον τρόμο σε μια ομάδα στόχο, προκαλώντας έτσι την ταύτιση μεταξύ του θύματος που επιλέγει και την ομάδα ή την τάξη στην οποία ανήκει το θύμα. Εάν το θύμα, είναι, για παράδειγμα, αστυνομικός ή στρατιώτης στρατού κατοχής, τότε και οι υπόλοιποι που ανήκουν σ' αυτό το στρώμα θα αναγνωρίσουν τους εαυτούς τους ως μέλη μιας στιγματισμένης ομάδας.

Οι απόψεις που έχουν γραφτεί για την θεωρία αυτή, δηλαδή της επιλογής στόχων με σκοπό τον εκφοβισμό ομάδων, συγκαταλέγονται στις θεωρίες των ίδιων των τρομοκρατών για την τρομοκρατία. Ο Brian Jenkins, προχωρώντας αυτή την θεωρία περισσότερο, συμπλήρωνε ότι «εάν δεν σκεφτούμε σαν τους τρομοκράτες, θα χάσουμε την ουσία».

Υπάρχει επίσης και η θεωρία που κατατάσσει τους τρομοκράτες στους ψυχοπαθείς φανατικούς. Η θεωρία αυτή έχει απορριφθεί από την ίδια την έλλειψη ουσιαστικής επιστημονικής βάσης, γι' αυτό το λόγο παραθέτουμε παρακάτω δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα: Ο Ιάπωνας τρομοκράτης Koza Okamoto, που συνελήφθη μετά την αιματηρή επίθεση στο αεροδρόμιο Lydda και εξετάστηκε από ψυχιάτρους βρέθηκε απόλυτα λογικός. Η ψυχιατρική εξέταση που έγινε από Γερμανό ψυχίατρο σε μέλη της RAF ,μετά την σύλληψη τους, τους βρήκε «έξυπνους», με «χιούμορ», χωρίς να δείχνουν κανένα σύμπτωμα ούτε ψύχωσης ούτε νεύρωσης και χωρίς να ανήκουν σε κανένα ειδικό τύπο προσωπικότητας.

2.3 ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΕΝΝΟΙΩΝ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

1. «Μη-εδαφική» τρομοκρατία

Οι Sloan και Kearney προτείνουν να οριστεί η διεθνής τρομοκρατία πιο ειδικά με τον όρο «μη-εδαφική», δηλαδή ως ένα είδος τρομοκρατικών πράξεων μη διατεταγμένων οριακών (με την έννοια των συνόρων) σε μια καθαρή γεωγραφική περιοχή. Στην έρευνα τους προτείνουν και την χρήση των ευρημάτων τους σε σχέση με το δείγμα που μελετήθηκαν⁴¹. Τα ευρήματα τους είναι:

⁴¹ Stephen Sloan, Richard Kearney, Non-territorial terrorism: An empirical approach to policy formation, Conflict, Vol. 1 and 2, 1978, σελ. 132.

- Οι τρομοκράτες είναι νέοι, άντρες και καλά οπλισμένοι. Η μέση ηλικία (όπου υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία), είναι 24 χρονών.
- Οι τρομοκράτες εισέρχονται νόμιμα στην χώρα όπου διεξάγουν την μη-εδαφική τρομοκρατία. Οι μαζικές μετακινήσεις εργατικής δύναμης σε χώρες με καλύτερη οικονομία και η σχετική ευκολία στην απόκτηση πλαστών διαβατηρίων και άλλων πιστοποιητικών ταυτότητας παρέχουν άπειρες ευκαιρίες σε επίδοξους τρομοκράτες. Οι αναπτυγμένες βιομηχανικά χώρες, π.χ., όπως είναι η Ιταλία, η Γαλλία, η Γερμανία, δεχόμενες μετανάστες από τον Τρίτο Κόσμο έγιναν ταυτόχρονα αποδεκτές και της μειονότητας των ατόμων που διέπραξαν τρομοκρατικές πράξεις.
- Οι περισσότερες απαγωγές και δολοφονίες γίνονται στη «μέση του δρόμου»⁴².
- Εκτός από τις αεροπειρατείες, τα περισσότερα θύματα της μη-εδαφικής τρομοκρατίας έχουν κάποιες υψηλές πολιτικές διασυνδέσεις.
- Τα περισσότερα θύματα είναι πρέσβεις, πρόξενοι ή διπλωμάτες κατώτερου βαθμού, όπως και εκπρόσωποι ξένων κυβερνήσεων, δηλαδή στρατιωτικοί ακόλουθοι, σύμβουλοι, εργαζόμενοι σε υπηρεσίες ασφάλειας των ΗΠΑ και εκπρόσωποι ξένων βιομηχανιών.
- Ορισμένες τρομοκρατικές ενέργειες έχουν ως άμεσο σκοπό απλώς την απελευθέρωση άλλων τρομοκρατών που βρίσκονται κρατούμενοι. Π.χ. Στις 22 Ιουλίου, 1970 έξι Παλαιστίνιοι, μέλη του Palestinian Popular Struggle Front, έκαναν αεροπειρατεία σε αεροσκάφος της Ο.Α. καθώς πετούσε πάνω από την Ρόδο, απαιτώντας να απελευθερωθούν 7 άλλοι τρομοκράτες που ήταν κρατούμενοι στις ελληνικές φυλακές για τρεις διαφορετικές πράξεις: (α) επίθεση σε αεροσκάφος της EL-AL το 1968, (β) προσπάθεια αεροπειρατείας το 1969 και (γ) επίθεση στα γραφεία της εταιρείας στην Αθήνα το 1969.

Οι Παλαιστίνιοι πρότειναν να παραδώσουν τους 55 ομήρους, εφόσον γίνονταν δεκτά τα αιτήματά τους. Κατόπιν διαπραγματεύσεων, η ελληνική κυβέρνηση

⁴² Βάσει των στοιχείων που δίνουν οι Sloan & Kearney το 55% των απαγωγών και το 63% των δολοφονιών γίνονται στην «μέση του δρόμου», σ. 136.

απελευθέρωσε τους ομήρους υποσχόμενη την απελευθέρωση των φυλακισμένων ένα μήνα μετά την δίκη τους.

Μετά τη δίκη τους και εφόσον οι φυλακισμένοι βρέθηκαν ένοχοι και καταδικάστηκαν σε μακροχρόνιες ποινές, απελευθερώθηκαν 21 μέρες μετά την αεροπειρατεία. Πιο πρόσφατα το 1973 σε μια προσπάθεια να μην γίνει «η Κύπρος το πεδίο μάχης της Μέσης Ανατολής», ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος απελευθέρωσε 7 αεροπειρατές κατόπιν 8μηνης φυλάκισης ενώ η ποινή προέβλεπε 8ετή φυλάκιση⁴³.

1. Όταν αντιμετωπίζουν κατάσταση μη-εδαφικής τρομοκρατίας που έχει σχέση με αιτήματα τρομοκρατών, ελάχιστα κράτη επιδεικνύουν μία συγκεκριμένη και συνεπή στρατηγική.
2. Τα ΜΜΕ ευνοούν την ανάπτυξη της μη-εδαφικής τρομοκρατίας. Χωρίς την δημοσιότητα όπου λειτουργεί υπέρ των τρομοκρατών και των σκοπών τους πολλά από τα περιστατικά ίσως δεν θα είχαν συμβεί. Για τον λόγο αυτόν έχει επικριθεί και ο Ελληνικός Τύπος σχετικά με τις θέσεις που είχε πάρει υπέρ των Παλαιστινίων τις δεκαετίες 1970 και 1980, όπως και των Κούρδων την δεκαετία του 1990.
3. Οι τρομοκράτες συνήθως δεν είναι συνεπείς με τα χρονικά όρια που δίνουν στις αρχές για την ικανοποίηση των αιτημάτων τους (όπως για παράδειγμα στην περίπτωση αεροπειρατείας TWA, στις 14 Ιουνίου 1985).
4. Οι τρομοκράτες συχνά δεν τιμωρούνται για τις πράξεις τους. Π.χ. δύο Άραβες που καταδικάστηκαν σε θάνατο στις 5 Αυγούστου 1973, για επίθεση στο αεροδρόμιο της Αθήνας, παρέμειναν στη φυλακή λιγότερο από 6 μήνες, επειδή κάποιοι αεροπειρατές κατέλαβαν ελληνικό αεροσκάφος στο Πακιστάν και διαπραγματεύτηκαν την απελευθέρωση τους⁴⁴.
5. Διαρκώς αυξάνεται η συνεργασία διαφόρων τρομοκρατικών ομάδων και εγχώριων υποστηρικτών τους δίνοντας μια νέα διάσταση στην μη-εδαφική τρομοκρατία.

Η προσπάθεια των Sloan και Kearney, που περιλαμβάνει 11 σημεία, αποτελεί μία προσφορά στο χώρο της πολιτικής επιστήμης, χωρίς όμως να γίνει γενικότερα

⁴³ Report of The General Ad Hoc Committee on International Terrorism (New York, United Nations, 1973), General Assembly Supplement No. 28 (A/9028).

⁴⁴ Report of The General Ad Hoc Committee on International Terrorism (New York, United Nations, 1973), General Assembly Supplement No. 28 (A/9028).

αποδεκτή. Τα 11 σημεία περιλαμβάνουν στοιχεία των διαφόρων θεωριών, αντιμετωπίζοντας όμως το όλο ζήτημα της τρομοκρατίας με το σκεπτικό ότι οι δράστες είναι απολύτως αρνητικά στοιχεία, που δρουν σε ανήμπορα να τους αντιμετωπίσουν κράτη. Διακρίνονται δηλαδή από μια μονομερή προσέγγιση στο θέμα και έτσι χάνουν την πολυδιάστατη φύση της τρομοκρατίας.

2. «Διεθνική» τρομοκρατία

Άλλες περιπτώσεις όρων είναι, ο επιστημονικά πολυσυζητημένος όρος της διεθνικής τρομοκρατίας (transnational terrorism), είναι περισσότερο επιλεκτικός, αλλά και αυτός δύσκολα παρέχει ένα πλαίσιο σαφούς ορισμού.

Η Martha Crenshaw, που επινόησε τον όρο διεθνική τρομοκρατία, γράφει: «Η τρομοκρατία γίνεται διεθνική όταν έχει σχέση με άτομα διαφορετικών εθνοτήτων, όταν έχει σκοπό να επηρεάσει όχι μόνο την κυβέρνηση που τους περιθάλπει, αλλά και μια ξένη κυβέρνηση. Επίσης επηρεάζει «υπερεθνικούς» αντιπάλους όπως είναι οι πολυεθνικές εταιρίες⁴⁵.

Η διεθνική τρομοκρατία είναι μια εξωτερίκευση ενός εσωτερικού πολέμου, ειδικά όταν γίνεται για την υποτίμηση των εθνικών συνόρων (εδώ εννοεί και η παραβίαση της εδαφικής κυριαρχίας μιας τρίτης χώρας και η υποτίμηση των εθνικών της συνόρων, π.χ. οι πράξεις τρομοκρατικών οργανώσεων την Μέσης Ανατολής στις ευρωπαϊκές χώρες). «Αντανακλά το ξεχείλισμα των επαναστατικών φιλοδοξιών για επαναστατική πολιτική και κοινωνική αλλαγή από το εσωτερικό επίπεδο σε παγκόσμια πολιτική πράξη, πέρα δηλαδή από τον απευθείας κυβερνητικό έλεγχο».⁴⁶

Η προσέγγιση της Crenshaw έχει τα γενικά στοιχεία του αφορισμού χωρίς να προσεγγίζει την ουσία των προβλημάτων της τρομοκρατίας. Πολλοί μελετητές του φαινομένου της τρομοκρατίας θα συμφωνούσαν όπως και οι συγγραφείς άμεσα και μέσω των ορισμών που δίνουν στην τρομοκρατία ότι αυτό που επιζητούν οι τρομοκράτες είναι να επηρεάσουν την πολιτική συμπεριφορά και την στάση μιας

⁴⁵ Martha Crenshaw Hutchinson, Transnational terrorism and World politics, Orbis, Vol. XIX, Winter 1976, No 4.

⁴⁶ Martha Crenshaw Hutchinson, Transnational terrorism and World politics, Orbis, Vol. XIX, Winter 1976, No 4.

ομάδας-στόχου σαφώς ευρύτερης από τα άμεσα θύματα τους. Με την πρακτική τους επίσης επιθυμούν να επηρεάσουν και την ομάδα των διαπραγματευτών τους⁴⁷.

Το παράδειγμα που χρησιμοποιείται στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι αυτό των Παλαιστινίων. Αρχικά η διεθνής κοινότητα, πλην των ΗΠΑ και του θιγομένου Ισραήλ, αντιμετώπισε τα αιτήματα των Παλαιστινίων για πατρίδα, με συμπάθεια.

Αυτή η συμπάθεια είχε ως αποτέλεσμα τον καταγισμό νοθεσιών στην αρθρογραφία εκ μέρους των Αμερικάνων, είτε ακαδημαϊκών κύκλων είτε των ΜΜΕ είτε μέσω της διπλωματικής οδού για υιοθέτηση σκληρών μέτρων κατά της διεθνούς τρομοκρατίας, που ειδικά εδώ ταυτίζεται με τις ενέργειες των Παλαιστινίων.

3. Απόψεις Αμερικανών Πανεπιστημιακών

Η κυβέρνηση των ΗΠΑ θεώρησε ότι επλήγη περισσότερο από όλες τις άλλες χώρες στο τομέα της διεθνούς τρομοκρατίας, οπότε και η βαρύτητα της πολιτικής της, επί δύο τουλάχιστον δεκαετίες δόθηκε όχι μόνο στο θέμα του ορισμού αλλά στη γενικότερη αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.

Όπως θα δείξουμε παρακάτω, υπάρχει διαθέσιμο νομικό πλαίσιο για τον έλεγχο της τρομοκρατίας. Οι διαφορές όμως που υπάρχουν σε κάθε εθνική πολιτική, έχουν εμποδίσει τα κράτη στο να συμφωνήσουν στην ρύθμιση και την εφαρμογή όπως την επιθυμεί η πολιτική των ΗΠΑ. Έως τώρα τα κράτη έχουν αρνηθεί να υιοθετήσουν και να εφαρμόσουν τα πρότυπα ή τις νομοθετικές πράξεις που διαχωρίζουν την αποδεκτή από τη μη αποδεκτή βία. Ως εκ τούτου το Διεθνές Δίκαιο που αφορά τα εγκλήματα εφαρμόζεται σε μεγάλο βαθμό μέσω των εθνικών δικαίων.

Ορισμένες χαρακτηριστικές σκέψεις και απόψεις των Αμερικανών πανεπιστημιακών, αρκετές από τις οποίες υιοθετήθηκαν τελικά από την κυβέρνηση των ΗΠΑ ως στοιχείο για την εξωτερική πολιτική, συνοψίζονται ως ακολούθως:

Σύμφωνα με τις προτάσεις του Almond, οι νομοθετικές ρυθμίσεις για την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας απαιτούν οι χώρες να υιοθετούν και να εφαρμόζουν κοινές τακτικές και να συμφωνούν ότι όποιες πράξεις βίας, εκφοβισμού, προσπάθειες και συννομώσεις για την διάπραξη αυτών των πράξεων, θα αντιμετωπίζονται σαν εγκλήματα του κοινού ποινικού δικαίου.

⁴⁷ Edward F. Mickolus, Comment: Terrorists, Government and Numbers. Counting things versus things that count, Journal of Conflict Resolution, Vol. 31, No 1, March 1987, σ. 55.

α. Προτάσεις Almond

Ο Almond πρότεινε να θεσπιστεί διεθνής νομοθεσία που θα εξισώνει την τρομοκρατία με το έγκλημα. Τα προτεινόμενα μέτρα που προτείνει είναι: Η θέσπιση και η εφαρμογή των εθνικών ποινικών κωδίκων και η επέκταση αυτών των νόμων σε σχετικά εγκλήματα που επηρεάζουν την χώρα αλλά διαπράττονται εντός εθνικού εδάφους. Η θέσπιση και εφαρμογή νομικών διαταγμάτων όπου θα καθορίζεται ποιες ενέργειες θεωρούνται ποινικές και τελικά η αναγνώριση αυτών των εγκλημάτων να θεωρείται διεθνές έγκλημα.

β. Τρομοκρατία και έγκλημα.

Η άποψη ότι η τρομοκρατία είναι έγκλημα έχει κατά καιρούς υποστηριχθεί και στην Ελλάδα, συνήθως από τα πολιτικά κόμματα και κατά κανόνα, μετά από τρομοκρατικές ενέργειες, κυρίως δολοφονίες.

Θεωρούμε λοιπόν ότι πρέπει να αναφέρουμε σ' αυτό το σημείο την αντίθετη άποψη που έχει επανειλημμένα εκφράσει ο καθηγητής κ. Γ. Πανούσης, αναφέροντας χαρακτηριστικά «ότι η τρομοκρατία ως κοινωνικό – πολιτικό φαινόμενο δεν μπορεί να ενταχθεί στον εγκληματολογικό προβληματισμό γιατί το προσβαλλόμενο έννομο αγαθό (κοινωνική δομή, λειτουργία και πολιτική εξουσία), τα κίνητρα (π.χ. αλτρουιστικά, ιδεολογικά κίνητρα, αντίθετα με τα εγωιστικά που χαρακτηρίζουν τους εγκληματίες του κοινού ποινικού δικαίου), ο στόχος (δομικές κοινωνικές ή ριζικές πολιτικές αλλαγές), η οργάνωση (διεθνές και κρατικές διασυνδέσεις, με υπηρεσίες και μηχανισμούς), και η αντιμετώπιση (τόσο από δικονομική άποψη π.χ. ειδικά δικαστήρια, κατηγορούμενοι μέσα σε κλούβες, όσο και από σωφρονιστική π.χ. αδυναμία λειτουργίας συστήματος επανακοινωνικοποίησης των τρομοκρατών, βρίσκεται έξω από το γνωστικό αντικείμενο της Εγκληματολογίας»⁴⁸.

γ. Προτάσεις Oakley

Ο Oakley υποστηρίζει ότι: «Μεταξύ των ετών 1985 – 1986 η ζωή σχεδόν κάθε Αμερικανού που επισκεπτόταν την Ευρώπη βρισκόταν σε κίνδυνο και οι ευρωπαϊκές

⁴⁸ Πανούσης Γ., Το έγκλημα...πέραν της εγκληματο-λογικής ανάλυσης και ερμηνείας, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1991, σελ.77. Επίσης, Πανούσης Γ., Σύγχρονα Θέματα Εγκληματολογίας, Εκδόσεις Δανά, Αθήνα 1990.

κυβερνήσεις ήταν τελείως αδιάφορες σε θέματα ασφαλείας». Η άποψη του Oakley είναι ακραία και ανακριβής σε σχέση με την πραγματική κατάσταση στην Ευρώπη στα εν λόγω έτη (Βλ. Πίνακες).

δ. Προτάσεις Livingstone

Ο Livingstone εξηγεί ότι «μία από τις πλέον αποτελεσματικές μεθόδους εκτός από την χρήση της βίας, για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας είναι η απομόνωση των χωρών που θεωρούνται ότι βοηθούν τους τρομοκράτες ή υποστηρίζουν τις τρομοκρατικές ενέργειες, με οικονομικό αποκλεισμό, με αποκλεισμό στον τουρισμό και στις επικοινωνίες. Απειλώντας αυτές τις χώρες που παρεκτρέπονται, ότι θα γίνουν οι διεθνής παρίες, ελπίζεται ότι η καταστροφική τους συμπεριφορά στην διεθνή κοινότητα θα αλλάξει».

Το ίδιο σκεπτικό με τον Oakley κινείται και η άποψη του Livingstone της οποίας όμως το αποτέλεσμα προφανώς επηρεάζοντας τους κυβερνητικούς κύκλους των ΗΠΑ έγινε πράξη. Αποδέκτης δε αυτής της πολιτικής υπήρξε και η Ελλάδα.

ε. Προτάσεις Jenkins

Με το ίδιο σκεπτικό ο Jenkins προτείνει μια στρατηγική για την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας επειδή αυτή επηρεάζει τις ΗΠΑ στο εξωτερικό. Η πρόταση του είναι η πολιτική των μη παροχών, μη διαπραγματεύσεων της κυβέρνησης των ΗΠΑ, εννοώντας ότι η κυβέρνηση των ΗΠΑ δεν προσφέρει λύτρα, ούτε διαπραγματεύεται τη ζωή ομήρων⁴⁹. Η πρόταση του Jenkins τελικά ενσωματώθηκε στις επίσημες θέσεις της κυβέρνησης των ΗΠΑ.

Στα πλαίσια αυτά, οι ΗΠΑ προσπάθησαν να πετύχουν διάφορες διεθνής συμφωνίες με σκοπό την άρνηση παροχής ασύλου στους τρομοκράτες με το σκεπτικό ότι η διεθνής τρομοκρατία επιβάλλει τη διεθνή συνεργασία. Μια πολιτική μη παροχών, μη διαπραγματεύσεων θα έχει καλύτερα αποτελέσματα εάν γίνει παγκοσμίως αποδεκτή.

Αυτή η τακτική των ΗΠΑ μπορεί να θεωρηθεί ως μια πλάγια μέθοδος πολιτικής πίεσης για την αποδοχή της πολιτικής τους από τα κράτη που κατά την αμερικανική άποψη υποστηρίζουν την τρομοκρατία. Δηλαδή, με αυτή την τακτική οι

⁴⁹ Πρόσφατο παράδειγμα της αεροπειρατείας στη TWA που είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο ομήρων.

ΗΠΑ έχουν το δικαίωμα να αναγνωρίζουν, να απομονώνουν και να ελπίζουν ότι τελικά θα αλλάξουν την συμπεριφορά των κρατών που θεωρούν απαράδεκτη. Πολλές κυβερνήσεις συμφώνησαν στην πολιτική της μη διαπραγμάτευσης, όχι επειδή η ενδοτική συμπεριφορά τους θα ερμηνευόταν από τους τρομοκράτες ως ένδειξη αδυναμίας, δίνοντας τους έτσι, αλλά κυρίως λόγω των κυρώσεων και πιέσεων που είχαν υποστεί από τις ΗΠΑ.

στ. Προτάσεις Corsi

Ο Αμερικανός επιστήμονας Corsi εξηγεί στις πεπεισμένες κυβερνήσεις (πεπεισμένες θεωρήθηκαν από τον Corsi οι κυβερνήσεις της Μεγάλης Βρετανίας, της Γερμανίας και της Ιταλίας) και τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσουν εφόσον συμφωνούν με την αμερικάνικη πολιτική. Κατά την άποψη του εφόσον μια κυβέρνηση είναι απόλυτα πεπεισμένη ότι δεν διαπραγματεύεται, τότε τα πιθανά ενδεχόμενα είναι μόνο δύο: (α) οι τρομοκράτες θα πρέπει να παραδοθούν, (β) η κυβέρνηση πρέπει να επιτεθεί στους τρομοκράτες⁵⁰.

Πιθανόν κάποιοι ή όλοι οι όμηροι να έχουν τραυματιστεί ή σκοτωθεί. Εάν αυτό θα αποθαρρύνει μελλοντικούς τρομοκράτες, είναι ένα εμπειρικό θέμα που προτείνεται να μελετηθεί.

Οι αντιλήψεις του Corsi περί αντιμετώπισης της τρομοκρατίας συμπίπτουν γενικά με τις προηγούμενες. Ο τρόπος που θέτει τις λύσεις του ίσως είναι σκληρότερος σε σχέση με τις προηγούμενες προτάσεις, αλλά δεν αλλάζει το σκεπτικό της αμερικάνικης κυβέρνησης για την τρομοκρατία.

Όπως έχουμε παρατηρήσει, οι μέχρι τώρα προσπάθειες έχουν δώσει μία σωρεία θεωριών, που ουσιαστικά είναι όλες ανοικτές προς συζήτηση, όπως: Οι προσεγγίσεις των επιστημόνων στο θέμα της τρομοκρατίας, έχουν ειπωθεί μέσα από τα συγκεκριμένα τομεακά κάτοπτρα. (Έτσι, άλλη η αντιμετώπιση των πολιτικών επιστημόνων, (όπως θα δείξουμε) και άλλη των νομικών).

Οι πολιτικές οργανώσεις, που χρησιμοποιούν την τρομοκρατία σαν στρατηγική, έχουν κοινά χαρακτηριστικά με τις τρομοκρατικές ομάδες, π.χ.

1. Η ομάδα έχει καθορισμένη δομή και προϋποθέσεις, σύμφωνα με τις οποίες λαμβάνονται συλλογικές αποφάσεις.
2. Τα μέλη της οργάνωσης έχουν ρόλους λειτουργικά διαφορετικούς.

⁵⁰ Περίπτωση Λιβύων στην Αγγλία.

3. Τα μέλη αναγνωρίζουν αρχηγούς σε θέσεις εξουσίας.
4. Η οργάνωση έχει συλλογικούς στόχους που τους επιδιώκει σαν ομάδα με συλλογική ευθύνη, δηλαδή αναλαμβάνει την ευθύνη των πράξεων της.
5. Ειδικές ομάδες τείνουν να έχουν και ειδικές αναγνωρισμένες μεθόδους δράσης, *modus operandi* ή *standard* μεθόδους δράσης.

Η τρομοκρατία είναι μορφή πολιτικής βίας που προέρχεται από οργανώσεις, που παρουσιάζουν τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά και οι οποίες επιδίδονται σε πράξεις πολιτικής βίας, σε αντίθεση με τις πράξεις κοινωνικής βίας.

Η τρομοκρατία, όπως πρότεινε ο Mark Monday θα έπρεπε να μελετηθεί σε σχέση με όλα τα είδη κοινωνικοπολιτικής και μη βίας. Η απόρριψη του κράτους, των εκπροσώπων του και των δομών του από ένα κομμάτι της νεολαίας, γιατί το μεγαλύτερο τμήμα της νεολαίας είναι πολιτικά αδιάφορο, αντιμετωπίζεται από την επιστήμη της κοινωνιολογίας με επαρκείς εξηγήσεις⁵¹.

Δεύτερη προϋπόθεση είναι η ανάλυση της ανάπτυξης και ως εκ τούτου της αντίδρασης του κράτους στο συγκεκριμένο υποκείμενο, που εδώ είναι η τρομοκρατική ομάδα.

Τελικά, μόνο με αυτόν τον τρόπο θα φανεί εάν πράγματι οι διαστάσεις που έχει πάρει μέχρι τώρα η κρατική αντίδραση, επαληθεύουν τους φόβους για κατάλυση του δημοκρατικού πολιτεύματος από την τρομοκρατική ομάδα. Εάν δικαιολογείται το κράτος δικαίου να δρα κατασταλτικά ή προληπτικά. Εάν οι νόμοι σήμαιναν το ουσιαστικό τέλος των τρομοκρατικών ομάδων ή την αδυναμία του κράτους να εξετάσει την δυνατότητα πρόληψης, δημιουργώντας άλλες συνθήκες, όπως το, να μπορεί να δημιουργήσει κοινωνικές συνθήκες τέτοιας μορφής που να πάψει να αντιμετωπίζει αρνητικά το κράτος.

2.4 ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑ

1. Ακροδεξιά και εθνικιστική τρομοκρατία

Από το 1979 και μετά η εσωτερική τρομοκρατία στην Γαλλία δεν είναι αποκλειστικό προνόμιο της αριστεράς.

⁵¹ Κατά την άποψη της *Μαίρης Μπόση* ο ορισμός της τρομοκρατίας πρέπει πρώτα να ερευνηθεί σε εθνικό και ιστορικό επίπεδο. Βασική προϋπόθεση είναι η ανάλυση του κοινωνικοπολιτικού επιπέδου μέσω των ιστορικών και οικονομικών εξελίξεων.

Οι περισσότερες πληροφορίες γύρω από τις τρομοκρατικές δραστηριότητες στη Γαλλία προέρχονται από δημοσιεύματα της Γαλλικής Γερουσίας και του Γαλλικού Πολεμολογικού Ινστιτούτου στο Παρίσι. Η Γαλλική Γερουσία κατέγραψε ένα σύνολο από 5.131 συμβάντα μεταξύ των ετών 1975 – 1984. Περίπου $\frac{3}{4}$ αυτού του αριθμού είναι ευθύνη των αυτονομιστικών ομάδων. Η ακροαριστερά ευθύνεται για το 12% και οι ακροδεξιές και ρατσιστικές ομάδες ήταν υπεύθυνες για 4% αντίστοιχα. Η διεθνής τρομοκρατία ευθύνεται με 6%.

Αναλυτικότερα, στις ακροδεξιές οργανώσεις συγκαταλέγονται οι: Delta (παρακρατική οργάνωση, τμήμα του O.A.S., (Οργάνωση Μυστικού Στρατού), που αποτελείτο από διαφωνούντες Γάλλους στρατιωτικούς, που είχαν πάρει μέρος στον πόλεμο με την Αλγερία), και οι Odessa, Deva, Moutons Enrages. Όλες αυτές οι οργανώσεις ανέπτυξαν παρακρατική δράση.

Πράξεις τρομοκρατίας το ίδιο διάστημα, διεξάγονται και από Βάσκους, Βρετόνους και Κορσικανούς, μέσω εθνικιστικών οργανώσεων, απαιτώντας ένα λίγο έως πολύ επαναστατικό μίγμα ανεξαρτησίας και κοινωνικής δικαιοσύνης.

Άλλες οργανώσεις, όπως το: Απελευθερωτικό Κίνημα της Βρετάνης (FLB: Front De Libération de la Bretagne), η Iparretarak η γαλλική παραλλαγή της ETA (Euskadi Ta Askatasuna) ή (Basque Land and Liberty) επιδίδοντας σε τρομοκρατικές ενέργειες κατά διαστήματα στη Γαλλία.

2. Κρατικά μέτρα. Εθνικό επίπεδο

Η δράση όλων αυτών των οργανώσεων ώθησε την Γαλλία να λάβει μέτρα κατά της τρομοκρατίας σε δύο επίπεδα, στο εθνικό και το διεθνές.

α. Υιοθέτηση νέου νομικού πλαισίου

Στο εθνικό επίπεδο, υιοθετήθηκε ένα νέο νομικό πλαίσιο. Στις 4 Αυγούστου 1981 ψηφίστηκε ο «Νόμος περί Αμνηστίας», (Amnesty Law), ο οποίος περιλάμβανε και τις πράξεις τρομοκρατίας.

Σκοπός της νομοθεσίας αυτής ήταν ο περιορισμός της δράσης των αυτονομιστικών κινήσεων στη Βρετανία και την Κορσική.

Η νομοθεσία αυτή, όμως, ευεργέτησε τα ιδρυτικά μέλη της Action Directe τα οποία αποφυλακίστηκαν λόγω της αμνηστίας που δόθηκε, αμέσως μετά τις προεδρικές εκλογές του 1980.

Μετά τις δολοφονίες του Audran και του Zimmerman στην Γερμανία, ο τότε πρωθυπουργός της Γαλλίας Λωράν Φαμπιύς συναντήθηκε στη Βόννη με τον Καγκελάριο Χέλμουτ Κολ, με θέμα την πάταξη της τρομοκρατίας.

β. Κοινή δράση Action Directe και RAF

Δέκα μέρες νωρίτερα είχε δοθεί στην δημοσιότητα η κοινή ανακοίνωση της Action Directe με τη RAF, γραμμένη στα γερμανικά και τα γαλλικά. Στο κείμενο οι δύο οργανώσεις διακήρυσσαν ένα πολιτικό και στρατιωτικό μέτωπο στη Δυτική Ευρώπη με στόχους το NATO και άτομα σύμβολα της γαλλο-γερμανικής συνεργασίας. Ο Οντράν ήταν ένα τέτοιο σύμβολο.

Η γερμανική RAF, ήταν αυτή που το 1984 – 1985 ξεκίνησε τις πρώτες προσπάθειες για την δημιουργία ενός δυτικο-ευρωπαϊκού αντάρτικου πόλεων με αμυντικό περιεχόμενο. Η RAF προσπάθησε να κινητοποιήσει και να συμπεριλάβει σ' αυτήν την συμμαχία τη Γαλλική Action Directe (AD), και τους Βελγικούς Κομμουνιστικούς Πυρήνες (Cellules Communistes Combattantes ή CCC). Αυτή η κινητοποίηση της RAF τελικά οδήγησε στη συνεργασία της με την AD στις δολοφονίες των René Audran και Ernst Zimmermann, όπως και στην επίθεση κατά της αεροπορικής βάσης των ΗΠΑ στην Φρανκφούρτη.

Τα ΜΜΕ στη Γαλλία, αλλά και παγκόσμια κάλυψαν το γεγονός της κοινής διακήρυξης των τρομοκρατικών ομάδων της Ευρώπης. Το 1985 ήταν η χρονιά που το κοινό ανακοινωθέν από τη RAF, την Action Directe και τους Βελγικούς Κομμουνιστικούς Πυρήνες, έδωσε ώθηση στις διωκτικές αρχές πανευρωπαϊκά να ενώσουν τις δυνάμεις τους κατά του εχθρού που είχε ως στόχο το Ευρωπαϊκό κατεστημένο. Ταυτόχρονα έδωσε ώθηση στην διαμόρφωση ενός νομικού πλαισίου που διευκόλυνε την άμεση διαπραγμάτευση των ευρωπαϊκών κρατών με τις ΗΠΑ, λόγω των επιθέσεων των τρομοκρατικών οργανώσεων κατά αμερικανικών στόχων.

Η στροφή της επίθεσης και άμυνας στην καταστολή σήμαινε την ουσιαστική αρχή του τέλους για την γαλλική εθνική τρομοκρατία. Η αποδεκτική των εγχώριων ενόπλων ομάδων ακολούθησε την συζήτηση για την αλλαγή της νομοθεσίας που συνήθως ακολουθούν αυτή την μορφή της βίας.

Αρχικά το κοινωνικό σύνολο δεν αντέδρασε, αργότερα όμως και βάσει μιας δημοσκοπήσης που έγινε τον Αύγουστο του 1983, τα δύο τρίτα του γαλλικού πληθυσμού τάχθηκαν υπέρ των ειδικών νόμων για τρομοκρατικές ενέργειες, ενώ το

62% του πληθυσμού πίστευε ότι τα μέτρα ασφαλείας κατά της τρομοκρατίας δεν ήταν ικανοποιητικά.

Κάποιες κοινωνικές ομάδες αντίστασης στο κράτος δήλωσαν την άμεση διαφοροποίηση τους από την τρομοκρατία, καταδικάζοντας απερίφραστα το φαινόμενο. Το σύνολο πλέον του πολιτικού κόσμου στην Γαλλία αντέδρασε στην «le insécurité» που δημιούργησαν οι τρομοκρατικές ενέργειες.

Οι ηγέτες της νόμιμης άκρας αριστεράς αποποιήθηκαν οποιαδήποτε σχέση ή επαφή με την τρομοκρατία, ενώ στα κείμενα τους μιλούσαν για τον «θάνατο» του «ιστορικού ενόπλου κινήματος».

Έτσι στις 9 Σεπτεμβρίου 1986 ψηφίστηκε ένας νόμος «που είχε σχέση με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και τις επιθέσεις κατά του κράτους». Σκοπός αυτού του νόμου ήταν «να δημιουργήσει νέους κανόνες για την λειτουργία των δικαστηρίων και τη διαδικασία που πρέπει να εφαρμόζεται για αδικήματα τα οποία έχουν σχέση με μεμονωμένες ή συλλογικές επιθέσεις με σκοπό την διατάραξη της κοινής ησυχίας μέσω του εκφοβισμού ή του τρόμου».

Οι διαδικαστικές διαφορές ήταν:

1. Οι έρευνες αυτών των αδικημάτων αναλαμβάνονται από το γραφείο του «Parquet Général» στο Παρίσι. Οι ένορκοι δεν είναι πλέον απλοί πολίτες αλλά 7 δικαστές.
2. Η κράτηση των υπόπτων, εφόσον κριθεί απαραίτητη από τους ανακρίνοντες δικαστές, μπορεί να παραταθεί έως και 48 ώρες. Ο δικαστής μπορεί να διατάξει έρευνα στην κατοικία του υπόπτου με σκοπό την ανεύρεση υπόπτων αντικειμένων.
3. Ο νόμος επιτρέπει την εξαίρεση από την τιμωρία ατόμων που έχουν δώσει πληροφορίες στις αρχές σχετικά με τα αδικήματα (πληροφοριοδότες).
4. Τέλος, θεσπίζεται αποζημίωση των θυμάτων της τρομοκρατίας, μέσω μιας φορολογίας ασφαλισμένης ακίνητης περιουσίας (μέσω των ασφαλειών).

Αυτά τα μέσα συνοδεύονται και από τις βελτιώσεις στη μέθοδο αστυνόμευσης, όπως:

A] ένα ειδικό πρόγραμμα στο Computer του Υπουργείου Εσωτερικών (1983) με το όνομα VAT (Violence – Assassination - Terrorism)

B] τη δημιουργία (1983) ενός ειδικού σώματος συντονισμού των ενεργειών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, πάλι στο Υπουργείο Εσωτερικών

Γ] τις τακτικές κινήσεις όπως ήταν η τοιχοκόλληση αφισών με τα καταζητούμενα άτομα και εκκλήσεις στο κοινό για την βοήθεια του στην σύλληψη τους.

Η αντίδραση του γαλλικού κράτους κατά αυτής της συγκεκριμένης μορφής βίας εν αντιθέσει με τα ουσιαστικά μέτρα κατά άλλων μορφών, όπως είναι οι παρακρατικές ή ακροδεξιές οργανώσεις, δεν είναι αποκλειστικά γαλλικό φαινόμενο. Την ίδια τακτική ακολούθησαν και η Γερμανία και η Ιταλία, όπως θα δούμε, με τα γνωστά επακόλουθα που ήταν η άνοδος και η εξάπλωση των νέο-φασιστικών οργανώσεων.

5. Κρατικά μέτρα. Διεθνές επίπεδο

Στο διεθνές πλαίσιο, οι γαλλικές κυβερνήσεις προέβησαν σε διεθνείς συνεργασίες σε τρία επίπεδα: στο νομοθετικό, στο διπλωματικό και στο αστυνομικό.

α. Το νομοθετικό επίπεδο.

Το νομοθετικό επίπεδο συνεργασίας υλοποιήθηκε ουσιαστικά μέσω διεθνών συμβάσεων με σκοπό την επέκταση (των αποφάσεων) των διεθνών δικαστηρίων σε σχέση με συγκεκριμένα αδικήματα. Ένα μέσο για την υλοποίηση ήταν η νομοθετική κάλυψη της απέλασης.

Γι' αυτό το σκοπό η Γαλλία υπέγραψε και επικύρωσε τις διεθνείς συμφωνίες του (ICAO), όπως π.χ. τη Σύμβαση του Τόκιο (14 Σεπτεμβρίου 1963), τη Σύμβαση της Χάγης (16 Δεκεμβρίου 1970), τη Σύμβαση Μόντρεαλ (23 Σεπτεμβρίου 1971) όπως και τη Σύμβαση του Μόντρεαλ (24 Φεβρουαρίου 1988) η οποία έχει σχέση με τα αδικήματα που συντελούνται εντός της περιμέτρου των αεροδρομίων. Επίσης υπέγραψε τη «Σύμβαση για την καταστολή παρανόμων πράξεων κατά της ασφάλειας της ναυσιπλοΐας», η οποία είχε υιοθετηθεί από τη Διεθνή Ναυτιλιακή Οργάνωση (IMO) το 1988 μετά το επεισόδιο στο κρουαζιερόπλοιο Achille Lauro.

Η Γαλλία επίσης συμμετέχει στις δραστηριότητες του Συμβουλίου της Ευρώπης (όπως ήταν, π.χ. η Ευρωπαϊκή Σύμβαση έκδοσης της 13^{ης} Δεκεμβρίου 1957 και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας (ECST) της 27^{ης} Ιανουαρίου 1977. Επίσης μετέχει στην Συμφωνία του Δουβλίνου της 4^{ης} Δεκεμβρίου 1979 της Ε.Κ.). Από την άλλη πλευρά, η Γαλλία δεν συμμετέχει στις Συμβάσεις του ΟΗΕ, ούτε στη Σύμβαση του ΟΗΕ για την προστασία των διπλωματών της 12^{ης} Δεκεμβρίου 1973 ούτε στη Σύμβαση του ΟΗΕ κατά πράξεων αεροπειρατείας της 17^{ης} Δεκεμβρίου 1979.

β. Το διπλωματικό επίπεδο.

Εν τω μεταξύ, αρχίζοντας από το 1982, η αντιτρομοκρατία είχε γίνει ένα από τα ουσιαστικότερα θέματα στις διπλωματικές επαφές της χώρας.

Κατά τη διαδικασία όμως της άσκησης της εξωτερικής πολιτικής, λαμβάνονται αποφάσεις ανάγκης οι οποίες δεν ικανοποιούν απόλυτα όλες τις πτυχές εξουσίας μιας κυβέρνησης, η διπλωματία μιας χώρας και οι αποφάσεις του υπουργείου της των Εξωτερικών δεν ταυτίζονται απόλυτα με τη λογική των δυνάμεων Ασφαλείας της.

Στη Γαλλία συγκρούσεις αυτής της φύσης δυσκόλεψαν ακόμη περισσότερο τις καταστάσεις λόγω του δικαιώματος της παροχής ασύλου από την μια πλευρά και της κλιμακούμενης διεθνούς τρομοκρατίας από την άλλη.

Έτσι διάφορα γεγονότα επιτάχυναν τις διαδικασίες αλλαγών που είχαν αρχίσει να συζητώνται. Λόγου χάριν, δεν γνώριζε ή προσποιείτο ότι δεν γνώριζε τις μυστικές ή απόρρητες συμφωνίες παροχής ασύλου τις οποίες είχε συνάψει το Υπουργείο των Εξωτερικών προστατεύοντας τη χώρα από ρήξη με πιθανούς αντιπάλους. Μιας τέτοιας φύσης παρεξήγηση έγινε όταν η αστυνομία συνέλαβε τον Dimitriu Giorgiu, έναν από τους αρχηγούς της αρμένικης οργάνωσης ΑΣΑΛΑ. Η σύλληψη αυτή έγινε παρόλο που υπήρχε μυστική συμφωνία για την ελεύθερη μετακίνηση του μέσω του γαλλικού εδάφους. Αποτέλεσμα αυτής της ασυνέπειας και της ασυνεννοησίας ήταν η επίθεση στο αεροδρόμιο του Orly από την ΑΣΑΛΑ (5 Φεβρουαρίου 1981).

Η διασφάλιση της αυτοτέλειας των κρατών και του δικαιώματος τους να αποφασίζουν για την εξωτερική τους πολιτική δεν βρίσκει πάντα σύμφωνους αυτούς που ασκούν την εσωτερική πολιτική. Το παράδειγμα της επίθεσης στο αεροδρόμιο εντάσσεται στα πλαίσια ασυμφωνίας εθνικών υπηρεσιών περί άσκησης και δημιουργίας εξουσίας.

Το αποτέλεσμα ήταν να αλλάξουν ουσιαστικές πτυχές του καθεστώτος παροχής πολιτικού ασύλου, ενός καθεστώτος που διατηρήθηκε περισσότερο από δύο αιώνες, και που είχε κατατάξει τη Γαλλία στις πλέον δημοκρατικές χώρες του κόσμου.

Εξάλλου, στο διπλωματικό επίπεδο η Γαλλία συμμετείχε στις Συνεδριάσεις Κορυφής των 7 ανεπτυγμένων περισσότερο βιομηχανικών κρατών (G-7) όπως και στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία όπου και προσέδωσε σημαντική βαρύτητα ιδιαίτερα στις θέσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 5^{ης} και 6^{ης} Δεκεμβρίου 1986.

Αυτές είναι:

Α] Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο είχε συμφωνήσει ότι η μάχη κατά της τρομοκρατίας πρέπει να βασίζεται στις κάτωθι αρχές:

- Καμιά υποχώρηση μπροστά στις απειλές των τρομοκρατών και αυτών που τις υποστηρίζουν.
- Αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών-μελών στην προσπάθεια τους να προλάβουν τις τρομοκρατικές πράξεις και να παραδώσουν τους ενόχους στην δικαιοσύνη.
- Συντονισμένη δράση, ως αντίδραση αυτής τρομοκρατών και επιθέσεων στο έδαφος κράτους-μέλους και συνεργασία για αποδείξεις ξένης συμμετοχής σε αυτές τις επιθέσεις.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, εξάλλου, έθεσε στις 5 Δεκεμβρίου 1988 τα εξής: «Για την πραγματοποίηση των αντικειμενικών αρχών της κοινότητας, ειδικά ενός χώρου χωρίς σύνορα, απορρέει από την πρόοδο της διεθνούς συνεργασίας στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, του διεθνούς εγκλήματος, των ναρκωτικών και της κυκλοφορίας όλων των ειδών».

Εν τω μεταξύ η Γαλλία είχε υπογράψει τη συμφωνία Schengen στις 14 Ιανουαρίου 1985, καθώς και τη συμφωνία

εφαρμογής της.

γ. Το αστυνομικό επίπεδο

Στο επίπεδο της αστυνομικής συνεργασίας, η Γαλλία συμμετέχει στην Interpol η οποία δημιουργήθηκε το 1984. Επίσης συμμετέχει στη Λέσχη της Βέρνης, στη Λέσχη της Βιέννης και πάνω απ' όλα στο TREVI που συστάθηκε το 1976. Από το 1985 η ομάδα TREVI συνεδριάζει δύο φορές τον χρόνο με τους επικεφαλής υπουργούς των μελών-κρατών. Μετά από τη θέση σε ισχύ της συνθήκης του Μάαστριχ, η συνεργασία αυτή μετασηματίστηκε σε συνεργασία στα πλαίσια του τρίτου βάρθρου της Ε.Κ. Γερμανία. Η Γαλλία δείχνει επίσης προτίμηση στις διμερείς σχέσεις. Υπέγραψε π.χ. συνεργασία με τη Γερμανία, την Ισπανία, τη Βρετανία και την Ιταλία.

2.5 ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

1. Ιστορικά στοιχεία

Στις 25 Μαρτίου 1948, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ ψήφισε την δημιουργία του κράτους του Ισραήλ. Το νεοσύστατο κράτος αναγνωρίστηκε αμέσως από τις ΗΠΑ, την ΕΣΣΔ και πολλά άλλα κράτη.

Με την άφιξη των Εβραίων στην Παλαιστίνη, η χρήση της ένοπλης βίας κατά των Βρετανών, που δεν είχαν αποχωρίσει ακόμη από την περιοχή και κατά του ντόπιου Αραβικού κόσμου ήταν εκτεταμένη. Η επιβίωση του κράτους του Ισραήλ, που θεωρήθηκε από φίλους και συμμάχους επισφαλής λόγω του εχθρικού περιγύρου των γειτονικών αραβικών κρατών, αλλά και λόγω της εσωτερικής πληθυσμιακής κατανομής (η πλειονότητα των κατοίκων ήταν Άραβες) δημιούργησε μορφές αντίστασης (εκ μέρους των Εβραίων) εξίσου μη αποδεκτές με εκείνες των αντιπάλων.

Αυτές οι μορφές αντίστασης ή αλλιώς οργανώσεις βίας, έκαναν την εμφάνιση τους από τις αρχές του 1940 και ορισμένες συνεχίζουν έως και σήμερα με τις εξής ονομασίες: Χαγκάνα ή Μυστικός Εβραϊκός Συνασπισμός των Σκληροπυρηνικών, Χειρούτ, Μυστική Οργάνωση του Βασιλείου του Ισραήλ, Τρομοκρατία εναντίων Τρομοκρατίας, TNT, Ομάδα Γούς Ιμονίμ κ.α.

Οι Εβραίοι, διεκδικώντας το δικαίωμα για πατρίδα, χρησιμοποιούν τη βία ενάντια στους Άραβες γείτονες και ιδιαίτερα στους Παλαιστίνιους. Οι αγριότητες στις οποίες επιδίδονται φτάνουν στα όρια της γενοκτονίας και γίνονται γνωστές από τους στρατιωτικούς παρατηρητές των Ηνωμένων Εθνών, οι οποίοι είχαν σταλεί για να εποπτεύουν την εγκατάσταση των Εβραίων στην νέα τους πατρίδα.

Εν τω μεταξύ ο αραβικός εθνικισμός, ως ιδεολογία και ως παράγοντας της μεσανατολικής πολιτικής, είναι σχετικά πρόσφατος. Ήταν άγνωστος πριν τις αρχές του 20^{ου} αιώνα και μόνο μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο (μετά τη δημιουργία του Ιράκ, της Παλαιστίνης, της Συρίας και του Λιβάνου ως περιοχών υπό βρετανική και γαλλική κατοχή) δημιουργήθηκε ένας αραβικός εθνικισμός.

Η νεοαποκτηθείσα εθνικιστική συνείδηση οδήγησε στη δεκαετία του 1950, στη δημιουργία ομάδων κρούσης, ειδικά μεταξύ των νέων Παλαιστίνιων που απαιτούσαν να δοθεί λύση στο πρόβλημα απώλειας των πατρίων εδαφών τους, μέσω της ενότητας των αραβικών κρατών.

2.6 ΕΝΤΕΚΑ ΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η τρομοκρατία είναι η έσχατη έκφραση του παραληρηματικού ιδεολογικού λόγου. Είναι ιδεολογικός λόγος αναγμένος στον ανώτατο συντελεστή της εξουσίας. Είναι εξουσία στο νιοστό βαθμό. ***Εξουσία που δεν υπόκειται σε κανένα κανόνα ή περιορισμό. Εξουσία απόλυτη.***

Η τρομοκρατία είναι το χειρότερο απ' όλα τα αδιέξοδα της κρατικής επιβολής. Επειδή, σε αντίθεση με τη θεσμοποιημένη εξουσία, η οποία στις δημοκρατικές κοινωνίες υπόκειται στους περιορισμούς των κανόνων και των νόμων (γεγονός που σημαίνει ότι υπάρχει πάντοτε η δυνατότητα οι νόμοι και οι κανόνες να λειτουργήσουν εναντίον της εξουσίας), η εξουσία της τρομοκρατίας δεν υπόκειται στον περιορισμό κανενός κανόνα ή νόμου: Νόμος και κανόνας της είναι τα προϊόντα της παρανοϊκής εξουσιοφρένειας που πλήττει τους εγκεφάλους και τα εκτελεστικά όργανα της τρομοκρατίας, και μέσο της, το περίστροφο και η βόμβα.

Η τρομοκρατία είναι ένα από τα παραπροϊόντα της εξουσιαστικά χειραγωγούμενης νηπιακής σκέψης και πράξης ορισμένων επαγγελματιών «σωτήρων», οι οποίοι δρουν είτε υπό την επίδραση μιας ψευτοεπαναστατικής αυταπάτης είτε υπό το βάρος της απελπισίας μιας παραπαίουσας εξουσίας, με κοινό τους χαρακτηριστικό την καθυπόταξη των μέσων στο σκοπό, ο οποίος είναι, πάντοτε και αυταπόδεικτα, «άγιος».

Η τρομοκρατία ως μέσο άσκησης πολιτικής εφαρμόζεται είτε αμέσως, είτε με τη δράση πρακτόρων των αυτονομημένων παράλληλων μυστικών υπηρεσιών, είτε εμμέσως, με την «τηλεκατεύθυνση» διαφόρων ατόμων ή ομάδων που έχουν δήθεν «αντικρατικό» προσανατολισμό.

Η τρομοκρατία, ανεξάρτητα απ' το αν ασκείται από ή «εναντίον» της κρατικής εξουσίας, οδηγεί πάντοτε στην αποτελμάτωση της κοινωνίας και της Ιστορίας και κατατείνει στην οικοδόμηση και εμπέδωση ενός εφιαλτικού σύμπαντος που κυριαρχείται από ένα ποινικό «δίκαιο» βασισμένο στην υποψία.

Πρώτο καθήκον κάθε εξουσίας που βρίσκεται σε κρίση είναι η κατασκευή μιας απειλής, από την οποία η κρατική εξουσία αναλαμβάνει εργολαβικά να «προστατεύσει» την κοινωνία, ψαλιδίζοντας της ελευθερίες της. Γιατί δεν υπάρχουν «παροχές υπηρεσιών» χωρίς κόστος.

Με διαπιστωμένα τα σημάδια της επερχόμενης κρίσης, οι επαγγελματίες διαχειριστές της κρατικής εξουσίας ανακάλυψαν και στα καθ' υμάς τη δήθεν

«αντικρατική» τρομοκρατία, προκειμένου να της ανατάξουν την κρατική «αντιτρομοκρατική» τρομοκρατία.

Η κρατική και η «αντικρατική» τρομοκρατία αποτελούν τις δύο όψεις του πλέον προνομιούχου μέσου άσκησης πολιτικής σε περιόδους κρίσης.

Η αλληλεπίδραση μεταξύ κρατικής και «αντικρατικής» τρομοκρατίας βασίζεται στην ακραία ιδεολογικοποίηση της υφιστάμενης πραγματικότητας και η υποκατάσταση της από τις ιδεολογικές απεικονίσεις της.

Οι διαχειριστές της εξουσίας μεριμνούν για τη διαρκή ενίσχυση των αρμοδιοτήτων των διωκτικών αρχών. Οι μηχανισμοί καταστολής ενδυναμώνονται και αναπτύσσονται σαν κακοήθης νεοπλασία. Τα ατομικά δικαιώματα και οι πολιτικές ελευθερίες συρρικνώνονται.

Παρ' όλα αυτά, η τρομοκρατία αποδεικνύεται «άλυτο αίνιγμα» για τις διωκτικές αρχές, γιατί, απλούστατα, όταν ο διώκτης και ο διωκόμενος ταυτίζονται, η σύλληψη του διωκόμενου είναι αδύνατη.

Η κρατική διαχείριση του τρόμου και της αυταπάτης είναι το λυμένο αίνιγμα της διαλεκτικής της εξουσίας και της τρομοκρατίας.

«Το κράτος είναι ο αυτουργός και ο αποκλειστικά ωφελημένος από τη σύγχρονη τεχνητή τρομοκρατία... Την τρομοκρατία τη διευθύνει η εξουσία, κι όποιος θέλει την εξουσία πρέπει να αποδείξει πως ξέρει να διευθύνει την τρομοκρατία». (G. Sanguinetti)

2.7 ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙ-ΣΥΣΤΗΜΑ

Από λειτουργική άποψη, η τρομοκρατική βία ,εμφανίζεται ως ένα σύστημα ή ως ένα αντι-σύστημα μέσα σε ένα πλαίσιο του υφιστάμενου συστήματος των εξουσιαστικών σχέσεων.

Ως σύστημα μέσα στο σύστημα, η τρομοκρατική βία ταυτίζεται με την κρατική τρομοκρατία και λειτουργεί πάντοτε στην κατεύθυνση της διαρκούς αναπαραγωγής και της ενδυνάμωσης του υπάρχοντος συστήματος.

Ως αντι- σύστημα μέσα στο σύστημα, η τρομοκρατική βία:

- α) είτε προκαλεί μια βιαιότερη αντίδραση του πληττόμενου συστήματος, που εξαλείφει την «απειλή», αυταρχοποιούμενο κι ενδυναμούμενο,

β) είτε συνεπιφέρει την ανατροπή του συστήματος και την αντικατάσταση του από το αντι- σύστημα, το οποίο ως κάτοχος της εξουσίας – δηλαδή, ως σύστημα, πλέον- επιβάλλει μια πιο ολοκληρωτική κυριαρχία πάνω στο κοινωνικό σώμα.

Τα πάγια χαρακτηριστικά κάθε ένοπλης «πρωτοπορίας» (στρατιωτική οργάνωση, πειθαρχία και συγκεντρωτισμός), σε συνδυασμό με την –ιστορικά επιβεβαιωμένη- αρχή, ότι η δομή κάθε ιεραρχικά οργανωμένης ομάδας που στοχεύει στην κατάκτηση της εξουσίας αποτελεί πρόπλασμα του οργανωτικού μοντέλου που επιβάλλει στην κοινωνία, αφού κατακτήσει την εξουσία, οδηγούν αβίαστα στο συμπέρασμα ότι :

Η τρομοκρατική βία, ανεξάρτητα από το εάν λειτουργεί ως σύστημα ή ως αντι-σύστημα μέσα στο σύστημα και ανεξάρτητα από το εάν η δράση της οδηγεί στην ανατροπή του συστήματος ή όχι, προκαλεί πάντα μια διευρυμένη αναπαραγωγή των υφιστάμενων σχέσεων εξουσίας.

Με άλλα λόγια, η τρομοκρατική βία, είτε ως κατάφαση είτε ως άρνηση του υφιστάμενου συστήματος, ενισχύει πάντα την αυτονόμηση της πολιτικής και, συνεπώς, την ετερονόμηση της κοινωνίας, συμβάλλοντας στην ενδυνάμωση της «ελευθερίας του κράτους που είναι συναρτημένη με την ανελευθερία της κοινωνίας». 52

2.8 ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΒΙΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Από κοινωνικο-πολιτική άποψη, η τρομοκρατική βία, ως απόρροια της βασικής αντίθεσης μεταξύ του κράτους και της κοινωνίας, που χαρακτηρίζει όλες τις ιστορικές κοινωνίες, διακρίνεται σε πολιτική και κοινωνική βία.

Η πολιτική βία, ασκείται πάντοτε από κάποια άτομα, ομάδες ή θεσμούς (κράτος, κόμμα κ.λπ.), έχει υποκειμενικό χαρακτήρα, είναι προσχεδιασμένη, αιτιολογείται με την επίτευξη ενός σκοπού και συνοδεύεται πάντα από στρατηγική πρόθεση.

Αντίθετα, η κοινωνική βία (που εκδηλώσεις της αποτελούν οι διάφοροι τρόποι αυτοδιαμόρφωσης, αυτοελέγχου και αυτοπροστασίας που εφευρίσκουν «εν θερμώ» οι ίδιοι οι υπό εκμετάλλευση) :

- Ασκείται πάντα από κάποιο κοινωνικό υποκείμενο (στρώμα/ τάξη).
- Έχει αντικειμενικό χαρακτήρα

⁵² Καρλ Μαρξ: Κριτική του Προγράμματος της Γκότα.

- Είναι αυθόρμητη.
- Έχει αιτία της μια εξελισσόμενη κοινωνική σύγκρουση ή αντιπαράθεση.
- Δεν συνοδεύεται από μια ορισμένη στρατηγική πρόθεση.
- Τα μέσα της είναι εναρμονισμένα με το σκοπό, σ' εφαρμογή της αρχής του αλληλοκαθορισμού των σκοπών και των μέσων.
- Έχει οργανωτικό μοντέλο με οριζόντια συνεργατική διασύνδεση, που εκφράζεται με κάθε ουσιαστικά άμεσο-δημοκρατικό πρότυπο (εργατικά συμβούλια κ.λπ.)
- Η εφαρμογή της κατατείνει πάντοτε όχι μόνο στην ανατροπή των υφιστάμενων σχέσεων εξουσίας, αλλά και, κυρίως, στη ριζική κατάργηση των δυνατοτήτων και των προϋποθέσεων της επανασυγκρότησής τους.

Δηλαδή, η κοινωνική βία συνιστά άρνηση της πολιτικής και δικαίωση ενός κοινωνικού υποκειμένου που τείνει να ανακτήσει τον εαυτό του. Αυτό σημαίνει ότι η κοινωνική βία, ως αναγκαίο προϊόν μιας κοινωνικής σύγκρουσης, παράγει πολιτικό λόγο αλλά σε καμία περίπτωση δεν παράγεται απ' αυτόν, σε πλήρη αντίθεση με την πολιτική βία, που παράγει και παράγεται από έναν πολιτικό λόγο.

Η πολιτική, «αντικρατική», τρομοκρατική βία, επικαλούμενη τη δήθεν αδυναμία των υπό εκμετάλλευση κοινωνικών στρωμάτων να αναπτύξουν μια ολική συνείδηση και υποκαθιστώντας τη δράση αυτών των στρωμάτων με τη δράση κάποιας αυτόκλητης ένοπλης «πρωτοπορίας», αντικαθιστά την κοινωνική σύγκρουση με τη στρατιωτική αντιπαράθεση, υποκαθιστά την εξέγερση με το πραξικόπημα και περιθωριοποιεί όλο και πιο πολύ την κοινωνία.

Συνεπώς, είναι ευνόητο πως η υπεράσπιση της κοινωνικής βίας αποτελεί τη μόνη διέξοδο στο αδιέξοδο που παράγεται από την τρομοκρατική βία, η οποία διανύει, πάντα, ένα δρόμο που είναι σπαρμένος με τα πτώματα των πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων και ελευθεριών.

2.9 ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ

Α. Τρομοκρατία

Η τρομοκρατία δεν αποτελεί νέο φαινόμενο στην υφήλιο⁵³, άλλωστε ούτε και το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου εναντίον των δύο πύργων του Εμπορικού Κέντρου στο Μανχάταν ήταν το πρώτο που αυτοί δέχθηκαν. Όπως είναι γνωστό, το 1993 είχε προηγηθεί επίθεση μίσους εναντίον του Εμπορικού Κέντρου από μια χούφτα φτωχών Παλαιστινίων και Αφγανών μεταναστών της πόλης του Τζέρσεϊ, οι οποίοι, όπως αποδείχθηκε εκ των υστέρων, διέθεταν υποτυπώδη μέσα. Στα οκτώ χρόνια που μεσολάβησαν ανάμεσα στο -πρώτο και στο δεύτερο χτύπημα, τα οποία σηματοδοτούν την κορύφωση των εκφάνσεων και των δυσμενών συνεπειών της «παγκοσμιοποίησης», οι φονταμενταλιστές ισλαμιστές οργανώθηκαν σε στρατόπεδα του Αφγανιστάν και κατόρθωσαν να αποκτήσουν πρόσβαση στα τελευταία επιτεύγματα της τεχνολογίας, αν μείνουμε στην επίσημη εκδοχή της καταστροφής. Δυστυχώς, από τότε υπήρξαν κι άλλα τρομοκρατικά χτυπήματα.

Ομολογώ την αδυναμία μου να ορίσω, με τρόπο επιτυχή, σαφή και κατανοητό, τι είναι η τρομοκρατία. Από ποιους προέρχεται, τι επιδιώκει και ποια είναι τα χαρακτηριστικά και τα αποτελέσματα της. Πιστεύω ότι η δυσκολία αυτή είναι αντικειμενική και οφείλεται στο γεγονός ότι ο ορισμός της προέρχεται από αυτούς που εκάστοτε έχουν την εξουσία και ορίζουν την τρομοκρατία και τους τρομοκράτες σύμφωνα με τους στόχους και τα συμφέροντα τους.

Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, δεν υπάρχει διαχρονικός ορισμός της. Έτσι, οι σημερινοί τρομοκράτες ενδέχεται να είναι οι αυριανοί ήρωες, ενώ τα εγκλήματα στα οποία προβαίνουν διαχωρίζονται σαφώς από τα αντίστοιχα των κοινών εγκληματιών, γιατί τους αναγνωρίζεται η ύπαρξη μιας ιδεολογικής βάσης.

Με άλλα λόγια, η τρομοκρατία αποτελεί την αντίδραση σε ορισμένες καταστάσεις ανεπιθύμητες, επικίνδυνες και προσβλητικές, κατά τους τρομοκράτες, οι οποίοι, καλώς ή κακώς, έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπιστούν με άλλους τρόπους. Συνεπώς, η προσπάθεια που ακολουθείται στην κατεύθυνση του ορισμού της τρομοκρατίας, δεν θεωρώ ότι είναι ολοκληρωμένη, γιατί δεν είναι δυνατόν να είναι. Ωστόσο, κάποιες πλευρές και παραδείγματα σχετικά που

⁵³ Αναφέρω, με την ευκαιρία, τη βομβιστική δράση της αναρχικής ομάδας των «Βαρκάρηδων» στη Θεσσαλονίκη το 1903, Βλ. εφημερίδα *Μακεδονία* της 10.11.2002.

παραθέτω στη συνέχεια, θέλω να πιστεύω ότι θα διαφωτίσουν κάπως ένα τοπίο που, τόσο θεωρητικά όσο και εμπειρικά, παραμένει στο ημίφως.

Ο γενικός ορισμός της τρομοκρατίας είναι σύνθετος.

Τρομοκρατία είναι ➔

- Πρώτον, η δίωξη για λόγους θρησκευτικούς ή πολιτικούς, ιδιαίτερα η δίωξη που χρησιμοποιεί πλαστές κατηγορίες ή δημόσιες δίκες σκοπιμότητας.
- Δεύτερον, μεμονωμένες πράξεις τρομοκρατίας που δια πράττονται στα πλαίσια μιας επαναστατικής ή αναρχικής στρατηγικής ή ως συνέπεια ανταρτοπόλεμου, παρτιζάνικου πολέμου ή εμφυλίου πολέμου.
- Και τρίτον, η χρησιμοποίηση στρατοπέδων συγκέντρωσης για πολιτική αναμόρφωση ή για εξόντωση (Συγκριτική Εγκυκλοπαίδεια, ό.π. σελ. 130).

*Στους παραπάνω ορισμούς, που είναι αρκετά συγκεχυμένοι, περιλαμβάνεται, πάντως, και η περίπτωση της **κρατικής τρομοκρατίας**.*

- Ή, ακόμη, η τρομοκρατία είναι μια απάνθρωπη, άδικη και χωρίς πολιτικό νόημα άσκηση εξουσίας. Δεν είναι μόνο άχρηστη, αλλά και βλαβερή για την ανάπτυξη της ανθρώπινης κοινωνίας (ibidem, σελ. 132).

Από διαφορετική σκοπιά «η τρομοκρατία είναι η σύγχρονη μορφή πολέμου που διεξάγεται εναντίον άμαχων πολιτών, προκειμένου αυτοί να πειστούν να άρουν την υποστήριξη τους στους κρατούντες ή στις πολιτικές που οι φορείς της βίας κρίνουν απαράδεκτες» (Carr 2002:16).

- Στις 24 Φεβρουαρίου του 2000 ο Γάλλος, τότε πρωθυπουργός, Lionel Jospin, ευρισκόμενος στην Ιερουσαλήμ προσδιορίζει την τρομοκρατία ως εξής: «*Η Γαλλία καταδικάζει τις επιθέσεις της Hesbollah και όλες τις μονομερείς τρομοκρατικές επιθέσεις, από οπουδήποτε κι αν προέρχονται, εναντίον στρατιωτών και άμαχων πληθυσμού*» (Gayraud et Senat 2001:27).
- Ο απελευθερωτικός στρατός στο Κόσοβο (UCK), που εμφανίζεται το 1996, πραγματοποιεί μια ατέλειωτη σειρά από δολοφονίες: περισσότεροι από 20 νεκροί στην Krajina, 180 στρατιωτικοί και 120 αστυνομικοί Σέρβοι, 199 άμαχοι, από τους οποίους οι 46 Σέρβοι, οι 77 Αλβανοί και οι 76 Τσιγγάνοι, Τούρκοι και άλλων εθνικοτήτων. Ο εκπρόσωπος των Η.Ε. Richard Holbrooke χαρακτηρίζει τρομοκράτες τα μέλη του UCK το Δεκέμβριο του 1998. Ωστόσο, τρεις μόλις μήνες μετά, ο χαρακτηρισμός αυτός αίρεται, επειδή οι Αμερικανοί χρειάζονται τον UCK. Έτσι, ω του θαύματος, οι μέχρι πριν λίγο τρομοκράτες μετουσιώνονται σε

«μαχητές της ελευθερίας εναντίον της σερβικής βαρβαρότητας» (Gayraud et Senat 2001:29). Τελικά, ποιοι ήταν οι τρομοκράτες και ποιοι οι μαχητές της ελευθερίας;

- Τα Η.Ε. αποφεύγουν να δώσουν οικουμενικό ορισμό της τρομοκρατίας, ωστόσο με την απόφαση 1373 της 29ης Σεπτεμβρίου του 2001 διατάσσεται η παγκοσμία καταδίωξη της (Gayraud et Senat 2001:29). Η αοριστία αυτή διευκολύνει τον «κατά περίπτωση» ορισμό της.
- Ο Αμερικανός πρόεδρος Ronald Reagan χαρακτήρισε τρομοκρατική οργάνωση το Εθνικό Αφρικανικό Συνέδριο, λίγο πριν ο αρχηγός του, Nelson Mandela, τιμηθεί με το Νόμπελ Ειρήνης. Παράλληλα, χαρακτήρισε ως Abraham Lincoln της Αγκόλα τον Jonas Savimbi, τον οποίο ο κόσμος γνώριζε ως τρομοκράτη (Kristof 2002β).

Αλλά και για το τι αποτελεί τρομοκρατική ενέργεια δεν φαίνεται να υπάρχει συμφωνία. Θα ήταν δυνατόν να υποστηριχθεί ότι με την πάροδο του χρόνου *«η φρίκη συνηθίζεται»*, Έτσι, μετά την Guernica είχαν απαγορευτεί οι βομβαρδισμοί από αέρος ως βάρβαρο μέσο. Επίσης, κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο η Δύση είχε καταδικάσει τη Γερμανία για τη χρήση πυραύλων. Έκτοτε, όμως, αυτά και άλλα έγιναν σιωπηρά αποδεκτά ως μέσα εξόντωσης των εχθρών. Με βάση αυτές τις εξελίξεις, υπάρχουν εύλογοι φόβοι ότι η τακτική και τα αποτρόπαια μέσα που χρησιμοποιεί η Αλ Κάιντα μπορεί στο μέλλον να υιοθετηθούν ως συμβατικά όπλα.

Τα πολυάριθμα και εύλογα ερωτήματα συνοψίζονται, έτσι, στο πώς και με ποια κριτήρια προσδιορίζονται οι τρομοκράτες, συλλαμβάνονται, δικάζονται ή και εκτελούνται (ίο τελευταίο στην Αμερική, φυσικά). Τα κριτήρια μεταβάλλονται κατά εποχές και κατά περίπτωση. Ο χαρακτηρισμός κάποιου ως τρομοκράτη δεν είναι δεδομένος και σταθερός και εξαρτάται από μη συστηματοποιημένα κριτήρια.

Τελικά, ο ορισμός της τρομοκρατίας φαντάζει αδύνατος. Κι αυτό, γιατί ο ίδιος ορισμός μπορεί να αποδοθεί σε έναν αντίπαλο, αλλά και σε κάποια συμπεριφορά. Αν δηλαδή άτομο, οργάνωση ή κράτος ενοχλεί με τη συμπεριφορά του κάποιους ισχυρούς, του αποδίδεται με μεγάλη ευκολία ο χαρακτηρισμός του τρομοκράτη. Αλλά αν η συμπεριφορά του ίδιου –ατόμου, οργάνωσης ή κράτους– αργότερα μπορεί να εξυπηρετήσει τους ισχυρούς, τότε αυτό *«αθωώνεται»* και αναβαθμίζεται σε *«σύμμαχο»*.

Εξάλλου, ο όρος *«τρομοκράτης»* βαρύνεται και με πολλή δόση ιδεολογίας, που περιπλέκει τα πράγματα γιατί ενθαρρύνει την προπαγάνδα. Αν άτομο ή οργάνωση αναθεματιστεί, καλώς ή κακώς, ως τρομοκράτης, στιγματίζεται οριστικά ή μέχρι νεωτέρας, μια και η τρομοκρατία αναγνωρίζεται ως βία εναντίον των πάντων. Μ' αυτόν τον τρόπο οι εκάστοτε ισχυροί μπορούν να εξουδετερώνουν οποιονδήποτε αντίπαλο.

Έτσι, πρώην τρομοκράτες έγιναν αρχηγοί κρατών ή; και νομπελίστες: π.χ. ο Nelson Mandela και ο passer Arafat. Βεβαίως, η ίδια διαπίστωση ισχύει και για τους περισσότερους από τους Ισραηλινούς πρωθυπουργούς.

Ο βαθμός σχετικότητας του όρου «*τρομοκράτης*» γίνεται, έτσι, απύθμενος στο χώρο και στο χρόνο. Ανάμεσα στα πολυσχιδή στοιχεία της αναγνώρισης κάποιου ατόμου., οργάνωσης ή και κράτους ως «*τρομοκράτη*» προστίθεται και η διάκριση μεταξύ της τρομοκρατίας και της αντίστασης. Τελικά, κάθε τρομοκράτης κάνει αντίσταση. Αλλά, ταυτόχρονα κάθε τρομοκράτης καθίσταται έρμαιο του καθεστώτος μέσα στο οποίο λειτουργεί και πολύ εύκολα χαρακτηρίζεται ως εγκληματίας. Η προκλητική απουσία σαφούς ορισμού ή η αδυναμία προσδιορισμού του «*τρομοκράτη*» και της τρομοκρατίας ανοίγει τον ασκό του Αιόλου εναντίον όλων όσοι θα βρεθούν στη δίνη του κυκλώνα. Αλλά, εκτός των ατόμων-τρομοκρατών οι ΗΠΑ δημιούργησαν και μια στρατιά «κρατών-αλητών» που ρέπουν στην τρομοκρατία. Ο αριθμός τους ανέρχεται, προς το παρόν, σε 60. Υπάρχουν, βέβαια, υπόνοιες και για τη Σαουδική Αραβία, αλλά το κόστος υπαγωγής της στον «Άξονα του Κακού» φαίνεται να είναι, προς το παρόν, υπέρογκο για τις ΗΠΑ. Πρόκειται για ισλαμικά κράτη που ενθαρρύνουν την τρομοκρατία ή παρέχουν στέγη σε τρομοκράτες ή οργανώσεις τρομοκρατών. Στην κατηγορία αυτή, όμως, ενδέχεται να υποπέσουν και κάποιες χώρες της Δύσης, οι οποίες, σεβόμενες την ελευθερία έκφρασης, παρείχαν άσυλο ή επέδειξαν ανοχή σε τρομοκράτες. Πρόθεση των ΗΠΑ, το 2000, η οποία τελικά δεν υλοποιήθηκε, ήταν να περιληφθεί και η Ελλάδα σ' αυτά τα «κράτη-αλήτες»⁵⁴ κ.λπ.

Η κρατική τρομοκρατία είναι απείρως πιο επικίνδυνη, πιο απειλητική, αλλά και πιο αποτελεσματική από την ατομική ή αυτή των οργανώσεων, αν και οι τελευταίες συνήθως υποστηρίζονται και από κράτη, Ωστόσο, αν και προσπάθησα, δεν κατόρθωσα να εντοπίσω κρατική τρομοκρατία που να εκδηλώθηκε στο παρελθόν με την κήρυξη πολέμου εναντίον της τρομοκρατίας. Διερωτώμαι, λοιπόν, πολύ σοβαρά κατά πόσον θα ήταν θεμιτή η αναγωγή του Γ' Παγκοσμίου Πολέμου, που τώρα βιώνουμε, στον ευρύτερο ορισμό της τρομοκρατίας, και δη της κρατικής, ιδίως αν ληφθούν υπόψη οι παράμετροι του: προληπτικά χτυπήματα, άγνωστη ιεράρχηση μελλοντικών στόχων, μη σεβασμός των διεθνούς δικαίου, κατάργηση ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, χαρακτηρισμοί υπόπτων με *ad hoc* κριτήρια και εξομοίωση τους με ενόχους κ.λπ. Η

⁵⁴ Αν αυτό είχε πραγματοποιηθεί, η Ελλάδα θα ήταν η μοναδική ευρωπαϊκή χώρα που θα ανήκε στην κατηγορία αυτή. Και, βέβαια, θα πρέπει να τονιστεί γι' ακόμη μια φορά το πόσο αυθαίρετα και υποκειμενικά είναι τα κριτήρια με βάση τα οποία οι «χώρες-αλήτες» κατατάσσονται ως τέτοιες στο σχετικό κατάλογο που δημοσιεύει η υπερδύναμη κάθε χρόνο, αφού μονίμως εξαιρούνται απ' αυτόν η Τουρκία (γενοκτονία στην Τσετσενία), το Πακιστάν (γενοκτονία στο Κασμίρ), η Ρωσία (γενοκτονία στην Τσετσενία) κ.ά.

Αμερική φθάνει στα άκρα βάζοντας όλο τον κόσμο στο στόχαστρο με τις απειλές της για προληπτικά χτυπήματα σε 60 χώρες.

Αυτό προκύπτει από την ομιλία του Αμερικανού προέδρου στη γιορτή για την αποφοίτηση 958 νέων αξιωματικών, αποφοίτων της Στρατιωτικής Ακαδημίας, που περιελάμβανε σαφές πολεμικό διάγγελμα: *«Η Ιστορία καλεί τη γενιά σας για δράση»*. Δεν μπορεί να υπάρξει αμφισβήτηση για την τρομοκρατική υφή αυτού του διαγγέλματος, η οποία όμως εξηγείται από το ότι οι ΗΠΑ συνειδητοποίησαν την 11η Σεπτεμβρίου 2001 ότι δεν είναι σε θέση να αποτρέψουν χτυπήματα στο έδαφος τους και η μόνη λύση είναι να επιτίθενται πρώτες και χωρίς εμφανή λόγο. Δηλαδή, ο στόχος τους είναι, σαφώς, η πρόκληση φόβου σε ολόκληρο τον κόσμο, προκειμένου όλοι να ισοπεδωθούν στις αμερικανικές επιταγές και επιθυμίες.

Η τρομοκρατία έχει μακρά ιστορία (De Romilly 2001) και αναρίθμητα αθώα θύματα. Οι τρομοκράτες εκκινούν από την υπόθεση ότι, έτσι, θα επιβάλουν την αρετή σε ένα σύστημα που, κατά την κρίση τους, τη στερείται. Συνήθως, όμως, η τρομοκρατία προκαλεί αντιτρομοκρατία και, πολύ συχνά, με τη δικαιολογία ότι επιβάλλεται η ριζική της αντιμετώπιση, συνοδεύεται από φασιστικές συμπεριφορές. Έτσι, είναι πολύ εύκολο να εισέλθει κανείς σε έναν κυκεώνα, μέσα στον οποίο δεν είναι πια δυνατοί οι εννοιολογικοί διαχωρισμοί. Αναφέρω, χαρακτηριστικά, μια φράση του Τρότσκι το 1920: *«Ο τρόμος είναι αναγκαίος όχι μόνο για την υπεράσπιση του σοβιετικού καθεστώτος, αλλά και για τη στήριξη τον σοσιαλισμού»*. Και ακόμη: *«Αυτός που επιδιώκει ένα σκοπό δεν είναι δυνατόν να αρνείται τα μέσα για την επίτευξη του. Αν η ανθρώπινη ζωή είναι ιερή και απαραβίαστη, τότε πρέπει να απαρνηθούμε όχι μόνο την προσφυγή στον τρόπο και στον πόλεμο, αλλά και στην ίδια την επανάσταση»*.

Εφόσον είναι δύσκολος, αν όχι αδύνατος, ο ορισμός της τρομοκρατίας, εξυπακούεται ότι και η εξεύρεση των χαρακτηριστικών της προσκρούει στις ίδιες δυσχέρειες. Τελικά, θα πρέπει να μείνουμε στην κρατική τρομοκρατία, γιατί, χωρίς να αποκλείεται και η μη κρατική με τα πολυάριθμα πρόσωπα της, η πρώτη είναι αποφασιστικά πιο σημαντική στις μέρες μας.

Η κρατική τρομοκρατία περιλαμβάνει δύο μεγάλες κατηγορίες. Η πρώτη ταυτίζεται με την εφαρμογή φασιστικών μεθόδων και, συχνά, αποτελεί την αντίδραση στη δεύτερη, η οποία εισάγει μια νέα μορφή πολέμου στον 20ό αιώνα.

Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν οι μεθοδεύσεις των στημένων δικών, όπου η υποψία παίρνει τη θέση της απόδειξης, καταργούνται τα κανονικά δικαστήρια, οι ύποπτοι δεν έχουν το δικαίωμα νομικής αντιπροσωπεύσεις, οι δικαστικές αποφάσεις δεν παρέχουν δικαίωμα άσκησης έφεσης ή άλλου ένδικου μέσου, οι ύποπτοι

καταδικάζονται και εξολοθρεύονται, επαναφέρονται κατά περίπτωση τα βασανιστήρια προκειμένου να εξασφαλιστούν οι εκάστοτε επιθυμητές ομολογίες.. Η δίκη που επιφυλάσσεται στους «υπόπτους» των οποίων οι κατηγορίες περιορίζονται συχνά σε παρανοϊκές και ανεδαφικές υπόνοιες συνωμοσιών και αντεπαναστάσεων, οι οποίες δικαιολογούνται από τον πανικό που προκαλούν οι τρομοκρατικές ενέργειες, είναι ενίοτε «ανάλογη με τα εγκλήματα του αντίπαλου συστήματος». Ενθαρρύνεται, έτσι, ένα «κυνήγι μαγισσών», που αποβλέπει να πείσει την κοινή γνώμη ότι οι καταζητούμενοι ύποπτοι αποτελούν εχθρούς ολόκληρης της ανθρωπότητας.

Η δεύτερη περίπτωση κρατικής τρομοκρατίας εγκαίνιαζει στις μέρες μας έναν μη συμβατικό, άτυπο, χωρίς καθορισμένα χρονικά όρια και αφανή πόλεμο. Και ενώ στους σύγχρονους συμβατικούς πολέμους ο στόχος είναι οι ελάχιστες ή και μηδενικές απώλειες ζώων στο πεδίο των μαχών, ο τρομοκρατικός πόλεμος, αντίθετα, έχει αναρίθμητα θύματα στη δεκαετία του '90. Η τρομοκρατία αναγνωρίζεται, λοιπόν, ως ένα είδος πολέμου (Raufer 1998), που καθιερώνεται με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και ενθαρρύνεται από καπώ κράτη, τα οποία, ωστόσο, αρνούνται επισήμως την ανάμιξή τους σ' αυτόν, δηλαδή στην τρομοκρατία. Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί ότι αυτή η μορφή πολέμου υπήρχε ανέκαθεν, απλώς στο παρελθόν είχε οριακή σημασία στα πλαίσια των συμβατικών και επίσημα κηρυγμένων πολέμων, ενώ σήμερα αποτελεί τον έναν πόλο του πολέμου, δηλαδή του Γ' Παγκόσμιου.

Αλλά στο σημείο αυτό προκύπτουν αναρίθμητα ερωτήματα. Το κυρίαρχο απ' αυτά, που ουσιαστικά περιλαμβάνει και τα μερικότερα, είναι *ποιο αποτελεί το στοιχείο διαχωρισμού ανάμεσα σ' αυτά τα δύο αντιμαχόμενα στρατόπεδα.*

Μια λιγότερο δογματική προσέγγιση υποδεικνύει, ωστόσο, ότι σ' αυτό το νέο είδος πολέμου η τρομοκρατία ως όπλο δεν χρησιμοποιείται μόνο απ' το στρατόπεδο που επισήμως έχει χαρακτηριστεί «τρομοκρατικό», αλλά και από το αντίπαλο που αυτοχαρακτηρίζεται «εχθρός της τρομοκρατίας;». Πράγματι, και ειδικά στον πόλεμο αυτόν κατά της τρομοκρατίας, πώς να μη χαρακτηριστούν τρομοκρατικές οι κινήσεις των ΗΠΑ με τη συμπαράσταση των συμμάχων, εφόσον:

- ανακοινώνουν μονομερώς, και με τρόπους που δεν επιδέχονται αντίρρηση και αποφυγή, την απόφασή τους να κατεδαφίσουν το ένα μετά το άλλο τα κράτη που έχουν οι ίδιες τοποθετήσει στον «άξονα τον Κακού», διατηρώντας το μονοπώλιο της κρίσης του τι είναι Καλό και τι Κακό,
- διατηρούν για τις ίδιες το δικαίωμα χρησιμοποίησης οποιασδήποτε μορφής όπλων που θα θεωρήσουν πρόσφορα, ακόμη και όπλων μαζικής καταστροφής,

- παρακολουθούν και συλλαμβάνουν οποιονδήποτε κάτοικο της υφηλίου θεωρήσουν --με κριτήρια πάντοτε αδιαφανή- ύποπτο και έκτοτε εξαφανίζονται τα ίχνη του,
- καταργούν νόμους, δικαιώματα και θεσμούς, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, και κατασκευάζουν κατά περίπτωση κέντρα, κριτήρια, μεθόδους, δικαστήρια και δικαστές που θα αποφασίσουν για την τύχη των υπόπτων,
- αφαιρούν, εκ των προτέρων, από τα ύποπτα κράτη και από τα ύποπτα άτομα κάθε μέσο αυτοάμυνας και κάθε δυνατότητα αναθεώρησης καταδικαστικών αποφάσεων.

Αλλά και η αντίδραση της ρωσικής κυβέρνησης στην εισβολή των Τσετσένων τρομοκρατών σε κεντρικό θέατρο της Μόσχας θέτει σωρεία ερωτημάτων, τα οποία αναγκαστικά παραμένουν αναπάντητα. Ένα πρώτο ερώτημα αναφέρεται στο κατά πόσο είναι νόμιμη η αποκοίμιση του εκάστοτε εχθρού και η, σε κατάσταση ύπνου, θανάτωση του, μια και με τον τρόπο αυτό έχει εξουδετερωθεί ο εχθρός, οπότε θα μπορούσε εύκολα να υποστηριχθεί ότι δεν πρόκειται πια για εκτέλεση, αλλά για δολοφονία. Ένα δεύτερο ερώτημα αφορά τα μέσα που δικαιούται να χρησιμοποιεί η κρατική τρομοκρατία, προκειμένου να καταστέλλει την οποιαδήποτε διαφορετικής μορφής τρομοκρατία. Και, μεταξύ άλλων, δικαιούται η κρατική τρομοκρατία να χρησιμοποιεί όπλα που έχουν απαγορευθεί από διεθνείς συνθήκες; Γιατί αυτό φαίνεται ότι συνέβη με το άγνωστο αέριο που κοίμισε και θανάτωσε 117 άτομα στο κεντρικό θέατρο της Μόσχας. Τέλος, ένα σημαντικό ερώτημα που προκύπτει είναι το κατά πόσο είναι νόμιμη η απόφαση του κράτους. Όταν ασκεί τρομοκρατία, να ανταλλάσσει κατά βούληση λιγότερους με περισσότερους υποτιθέμενους νεκρούς.

Έτσι, γίνεται ξεκάθαρο ότι η πρόσβαση στην τρομοκρατία, που είθισται να εμφανίζεται ως το όπλο των ασθενέστερων, είναι ανώτερη και πιο αποτελεσματική στην περίπτωση των ισχυρών, γιατί σ' αυτούς υπάρχει η δυνατότητα της παράλληλης προσφυγής στο φασισμό. Πράγματι, είναι καθαρός φασισμός, με τη μορφή του ρατσισμού, η γενικευμένη καταδίωξη Αράβων και μουσουλμάνων, όπως είναι επίσης φασισμός η καταδίωξη αλλοθρησκών. Είναι, ακόμη, φασισμός η άρση των παραδοσιακών κανόνων δικαίου και των ατομικών ελευθεριών, όπως και οποιαδήποτε συμπεριφορά επιβάλλεται, χωρίς νομιμοποίηση και χωρίς δυνατότητα αντίδρασης, από τον ισχυρότερο. Η ισχύς, έτσι, υποκαθιστά το κράτος δικαίου,

Γι' αυτό και πιστεύω ότι στον Γ' Παγκόσμιο Πόλεμο τα όρια του φασισμού και της τρομοκρατίας είναι δυσδιάκριτα.

Το όπλο, εξάλλου, των τρομοκρατών του Ισλάμ και των Αράβων είναι ο απρόβλεπτος χαρακτήρας τους, καθώς και η συχνή χρήση απλοϊκών μεθόδων, τις οποίες αδυνατούν να φανταστούν οι ισχυροί. Και ενώ μετά την 11η Σεπτεμβρίου του

2001 εντάθηκαν οι έρευνες σε αεροδρόμια και αεροπλάνα, δημόσια κτίρια, γέφυρες και πρεσβείες στις ΗΠΑ αλλά και στην Ευρώπη, και ενώ ο πανικός των προειδοποιήσεων για ανάλογης μορφής χτυπήματα είχε κορυφωθεί στη Δύση, τα χτυπήματα από την άλλη πλευρά, την πλευρά της επισήμως αναγνωρισμένης τρομοκρατίας, ήρθαν απρόσμενα: σε στόχους ανυποψίαστους, με μέσα απρόβλεπτα, με συνέπειες μη αναμενόμενες, έτσι που για αρκετό διάστημα να υπάρχουν ερωτηματικά για το αν ήταν ατυχήματα ή τρομοκρατικά χτυπήματα Πρόκειται για τα χτυπήματα εναντίον ναυτικών στο Κουβέιτ, για τις δολοφονικές επιθέσεις εναντίον Αμερικανών στο Αφγανιστάν και στις Φιλιππίνες, για τη φωτιά στο γαλλικό δεξαμενόπλοιο «Limburg» που μετέφερε πετρέλαιο, κοντά στην Υεμένη, για την επίθεση σε κέντρο διασκέδασης στο νησί Μπαλί στην Ινδονησία και για την τρομοκρατική επίθεση των Τσετσένων σε κεντρικό και πολυσύχναστο θέατρο της Μόσχας. Με τους τρόπους αυτούς και οι ασθενέστεροι κατόρθωσαν να καταστήσουν καταζητούμενους ανά την υφήλιο το σύνολο των Αμερικανών κατ' αρχήν, και το σύνολο των· Δυτικών κατά δεύτερο λόγο, χριστιανών και Εβραίων; Γι' αυτά τα χτυπήματα η Αλ Κάιντα, με γραπτή δήλωση του Bin Laden στο «Al Jazeera», έδωσε συγχαρητήρια στο «ισλαμικό έθνος για τον ηρωισμό του» (Finn και Priest 1002). Είναι σαφές πια η έκκληση της Αλ Κάιντα σε ολόκληρο το Ισλάμ, με την ταυτόχρονη καταδίκη της επίθεσης εναντίον του Ιράκ.

Δεν μπόρεσα να ορίσω την τρομοκρατία. Ελπίζω, όμως, να έχω δικαιολογήσει το γιατί.

B. Φασισμός

Για τις ανάγκες του ανά χείρας έργου έχει σαφώς μεγαλύτερη σημασία η προσπάθεια να απαντηθούν κάποιες ουσιαστικές ερωτήσεις σχετικά με το φασισμό, τις συνέπειες του στην παγκόσμια οικονομία και τις τυχόν διασυνδέσεις του με την τρομοκρατία, απ' ό,τι η αναζήτηση κάποιου ακριβούς ορισμού του. Γιατί ορισμός του φασισμού γενικός και ευρέως αποδεκτός δεν υπάρχει, όπως το είδαμε να συμβαίνει και με τη δίδυμη αδελφή του, την τρομοκρατία. Αντιθέτως, αυτό που επιχειρείται στο εδάφιο αυτό, είναι η περιγραφή κάποιων συστημάτων που έχουν αναγνωριστεί a priori ως φασιστικά, με τη γενικότερη παραδοχή ότι ο φασισμός γεννήθηκε στην Ιταλία και ο πατέρας του ήταν ο Μουσολίνι. Ο περιπτωσιακός αυτός ορισμός του φασισμού μπορεί, κατά την κρίση μου, να στηρίξει το επιχείρημα ότι εν προκειμένω φαίνεται ασφαλέστερη η προσπάθεια να διερευνηθεί το τι είναι και τι δεν είναι φασισμός. Ενδέχεται, βέβαια, μια τέτοια επιλεκτική προσέγγιση να περικλείει κινδύνους αναφορικά με την αξιοπιστία και την αντικειμενικότητα των σχετικών συμπερασμάτων. Ωστόσο, οι

αναπόφευκτοι αυτοί κίνδυνοι περιορίζονται, δεδομένου ότι τα χαρακτηριστικά και τα επιμέρους στοιχεία που αναφέρονται στο φασισμό έχουν εκλαϊκευτεί σε μεγάλο βαθμό, και συνεπώς η αναγνώριση τους είναι σχετικά εύκολη. Π.χ. ο όρος «*φασίστας*», που θεωρείται υβριστικός, χρησιμοποιείται, χωρίς (υποτίθεται) ανάγκη επεξηγήσεων εναντίον του συνόλου των πολιτικών αντιπάλων, από την άκρα αριστερά ως την άκρα δεξιά (Συγκριτική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος Χ: Φασισμός).

Η λέξη «*φασισμός*» είναι ιταλική και προέρχεται από το *fascia*, που σημαίνει δέσμη ή ένωση, και τη λατινική λέξη *fascis*, που σημαίνει τσεκούρι. Μια δέσμη τσεκουριών, δηλαδή» που έγινε το σύμβολο της Γαλλικής Επανάστασης .και στη συνέχεια υιοθετήθηκε από το κίνημα των Ιακωβίνων. Πώς, όμως, μπορεί να προσδιοριστεί ο φασισμός και ποια είναι τα χαρακτηριστικά του; Η απόδειξη για το ότι δεν υπάρχει απάντηση στο ερώτημα αυτό παρέχεται από τον απεριόριστο αριθμό δυνατών απαντήσεων και εξηγείται από το ότι οι διάφορες οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες της κάθε χώρας ή της κάθε περιόδου δημιουργούσαν διαφορετικές μορφές φασισμού. Έτσι, σύμφωνα με τον ορισμό του Μουσολίνι στην Ιταλική Εγκυκλοπαίδεια⁵⁵, «*ο φασισμός είναι μια Θρησκευτική αντίληψη της ζωής και δημιουργεί μια πνευματική κοινωνία στην οποία κάθε άτομο πρέπει να κοινωνεί*» (Lescure 1998: 34). Ένας άλλος ορισμός του φασισμού είναι ο ακόλουθος: «*Φασισμός είναι η ανοιχτή, η τρομοκρατική δικτατορία των πιο αντιδραστικών, των πιο σοβινιστικών και πιο ιμπεριαλιστικών στοιχείων τον χρηματιστικού κεφαλαίου*» (Comintern 1933). Και ένας επιπλέον ορισμός του φασισμού, αρκετά διαφορετικός από τους προηγούμενους: «*Φασισμός είναι α σοσιαλισμός των μικροαστικών μαζών*» (Radek 1923: 677). Επίσης, ο φασισμός «*είναι το κίνημα των πεινασμένων, των βασανισμένων, των ρημαγμένων από τη φτώχεια, των απελπισμένων*» (Nolle 1967).

Οι μεγάλες διαφορές που παρατηρούνται στους επί μέρους ορισμούς του φασισμού αποδίδονται, μεταξύ άλλων, και στις διάφορες πηγές προέλευσης τους. Κάτι που πρέπει να υπογραμμιστεί είναι ότι στα πρώτα του στάδια ο φασισμός στράφηκε ταυτόχρονα εναντίον του καπιταλισμού και του σοσιαλισμού. Μόνο στη συνέχεια της πορείας του σταθεροποίησε τη συμμαχία του με τις συντηρητικές δυνάμεις, γιατί από την αρχή είχε αποκλείσει συμμαχίες με τους κομμουνιστές και τους σοσιαλιστές. Ωστόσο, αν και ο φασισμός πιεζόταν για να εξυπηρετεί τα συμφέροντα των εχόντων, φρόντιζε να προστατεύει και τους μη έχοντες με την ανάπτυξη του κράτους προνοίας. Παράλληλα, όμως, με τους παραπάνω ορισμούς που διαφέρουν πολύ μεταξύ τους και

⁵⁵ Encyclopedia Italiana.

δεν είναι ιδιαίτερα διαφωτιστικοί για το τι, τελικά, είναι ή δεν είναι ο φασισμός, μας χρειάζεται η περιγραφή των γενικότερων χαρακτηριστικών αυτού του συστήματος. Πρόκειται λοιπόν (Συγκριτική Εγκυκλοπαίδεια: 220 και επ.):

- Για εξτρεμιστικά και εθνικιστικά κινήματα με αυταρχικές και στενά ιεραρχικές δομές, καθώς και αντιφιλελεύθερες και αντισοσιαλιστικές ιδεολογίες, που εγκαθίδρυσαν, ή επιδιώκουν να εγκαθιδρύσουν, αυταρχικά ή ολοκληρωτικά καθεστώτα με στρατιωτική δομή.
- Για ηγέτες που έχουν πειστεί ότι η μοίρα τους έχει επιλέξει για να σώσουν τον κόσμο, και συνεπώς δικαιούνται να είναι υπεράνω των νόμων, της ηθικής και της ανθρωπότητας (Burrin 2000: 63).
- Για καθεστώτα όπου ο αρχηγός έχει απεριόριστη εξουσία στους υποδεέστερους του, οι οποίοι του οφείλουν τυφλή υπακοή, στο όνομα της επιδίωξης συλλογικών στόχων.
- Σε φασιστικά καθεστώτα δεν νοείται η ύπαρξη αντιπολίτευσης, γι' αυτό και των φασιστικών πραξικοπημάτων προηγείται συνήθως εκστρατεία τρομοκρατίας και εκφοβισμού.
- Από το 1936 και μετά ο φασισμός περιλαμβάνει και ρατσιστική πολιτική, που οφείλεται κατ' αρχήν στο φόβο προσμίξεων της άριας φυλής από τους γάμους των αποίκων με γυναίκες της Σομαλίας. Μετά το 1938 οι γάμοι αυτοί ανάμεσα σε διαφορετικές ράτσες απαγορεύονται και αρχίζουν οι διώξεις τέτοιων μικτών ζευγαριών. Αλλά από το 1938 αρχίζουν και οι διώξεις εναντίον των Εβραίων, που το 1939 θα καταλήξουν στο ολοκαύτωμα. Στο αρρωστημένο μυαλό του Χίτλερ, οι Εβραίοι συνωμοτούσαν για να καταστρέφουν τους; ανώτερους πολιτισμούς. Χαρακτηρίστηκαν ως λαός χωρίς έδαφος, άρα παρασιτικός, με τον οποίο «θα έπρεπε να τελειώνουμε» (Lescure 1998: 49). Η ρατσιστική θεώρηση του φασισμού, όμως, περιλαμβάνει και την «επιστροφή της γυναίκας στην οικογένεια», που ερμηνεύεται από τα υψηλά ποσοστά ανεργίας που επικρατούσαν την εποχή του μεσοπολέμου στην Ευρώπη.

Εξίσου δύσκολη με την εξεύρεση ορισμού για το φασισμό είναι και η προσπάθεια απομόνωσης κάποιων χαρακτηριστικών του. Θα το επιχειρήσουμε, με κάποιους ενδοιασμούς που είναι εύλογοι και, ελπίζω, κατανοητοί:

αα) Ως πρώτο, ίσως σημαντικότερο χαρακτηριστικό, θα αναφέρω την τάση γενίκευσης του φασισμού, όταν κάπου εμφανιστεί. Πράγματι, ο φασισμός που πρωτοεμφανίστηκε στην Ιταλία ανάμεσα στους δύο Παγκοσμίους Πολέμους, επεκτάθηκε γρήγορα σε ολόκληρη την Ευρώπη, ώστε να γίνεται λόγος για «φασιστική εποχή» (Nolte 1966). Η

εξάπλωση του φαινομένου πέρα από τα εθνικά σύνορα είναι δύσκολο να εξηγηθεί, εκτός αν θεωρήσουμε ότι τα κύρια αίτια που το προκαλούν είναι οικονομικά, και αυτά επικρατούσαν σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες την περίοδο του μεσοπολέμου. Παράλληλα, δε, με το διεθνικό του χαρακτήρα, ο φασισμός είναι μαζικό λαϊκό κίνημα (Burrin 2000: 87). Όμως, παρά τη γενίκευση του φασισμού στην Ευρώπη, αυτός έφερε και έντονα εθνικιστικά χαρακτηριστικά στο εσωτερικό της κάθε χώρας. Αν μπορεί να γίνει κάποιος παραλληλισμός με τις τρέχουσες σχετικές εξελίξεις, στο μέτρο που η επάνοδος δεξιών κυβερνήσεων στην Ευρώπη, με συνεργασία και ακροδεξιών κομμάτων, είναι δυνατόν να στηρίζει υποθέσεις αναβίωσης του φασισμού, σε συνδυασμό φυσικά με την αναστολή πολλών ατομικών δικαιωμάτων εξαιτίας της τρομοκρατίας, τότε υπάρχουν ενδείξεις μιας ιστορικής επανάληψης. Πράγματι, να υπενθυμίσω ότι... ξαφνικά πολλά ακροδεξιά κόμματα εμφανίστηκαν στην Ευρώπη και τα υφιστάμενα αύξησαν θεαματικά τη δύναμή τους, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις χρειάστηκε η συμμετοχή τους για το σχηματισμό κυβερνήσεων. Πρόκειται ειδικότερα για:

- Το κόμμα του ακροδεξιού Jean-Mari Le Pen στη Γαλλία, που πρωτοεμφανίστηκε το 1972, επί Mitterand, και έκτοτε η άνοδος του ήταν συνεχής, σε βαθμό που στις προεδρικές εκλογές του Μαΐου του 2002 πήρε 17% στον πρώτο γύρο. Δημιουργήθηκε τέτοιος πανικός, ώστε οι Γάλλοι ψηφοφόροι στράφηκαν μαζικά προς τον υποψήφιο της δεξιάς Chirac, ο οποίος διαφορετικά δεν θα είχε ποτέ εκλεγεί με τη συντριπτική πλειοψηφία που τελικά πέτυχε. Το πολύ ενδιαφέρον χαρακτηριστικό, εξάλλου αυτού του ακροδεξιού γαλλικού κόμματος είναι ότι η συνεχώς ανερχόμενη δύναμη του δεν οφείλεται στην πλούσια «ελίτ», αντιθέτως οι ψηφοφόροι του προέρχονται από τα γνωστά «κόκκινα φέουδα» του Παρισιού. Δηλαδή, από τις φτωχές συνοικίες με τους παραδοσιακούς κομμουνιστές, οι οποίοι, έχοντας δεινοπαθήσει από τις συνέπειες της «παγκοσμιοποίησης», υπέκυψαν στον πειρασμό των λαϊκίστικων συνθημάτων, «*Έξω οι μετανάστες*», «*Η Γαλλία για τους Γάλλους*», αλλά βέβαια και στο «*Έξω από την Ε.Ε.*», που υιοθετείται χωρίς ενδοιασμό και από τους κομμουνιστές.

- Στο Βέλγιο δημιουργήθηκε, επίσης, ισχυρό ακροδεξιό κόμμα υπό τον Blams Blocx.

Ενδιαφέρουσα είναι και η περίπτωση της Ολλανδίας όπου, παρ' ότι ο αρχηγός του ακροδεξιού κόμματος Pim Fortuyn δολοφονήθηκε, αυτό στις εκλογές του 2002 κατόρθωσε να πάρει 26 έδρες και 4 υπουργεία. Μία από υπουργούς του, δε, αναγκάστηκε σε παραίτηση, όταν έγινε γνωστό ότι συμμετείχε σε τάγματα θανάτου αντιπάλων στο Σουρινάμ (Ολλανδική Γουινέα).

- Στην Ιταλία ο ηγέτης του νεοφασιστικού κόμματος Gianfranco Finni ορίστηκε αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Berlusconi, ενώ συνεργάτες του ανέλαβαν υπουργεία.
- Στη Δανία ένα υπουργείο έχει δοθεί στο ακροδεξιό Λαϊκό Κόμμα.
- Στην Αυστρία το ακροδεξιό Κόμμα των Ελευθερών του Haider έλαβε σχεδόν το 29% στις εκλογές του 1999.
- Στην Ελβετία, ο Christof Bloher, τραπεζίτης από τη Ζυρίχη δημιούργησε το Ελβετικό Λαϊκό Κόμμα.
- Και στην Ελλάδα, το κόμμα του κ. Καρατζαφέρη, που χαρακτηρίζεται ως ακροδεξιό, έλαβε το 14% των ψήφων στις δημοτικές εκλογές στις 13.10.2002.

Αυτή η έξαρση που παρατηρείται όσον αφορά την εμφάνιση και την άνοδο ακροδεξιών-φασιστικών κομμάτων δεν είναι ασφαλώς τυχαία. Αντίθετα, είναι το αποτέλεσμα της «παγκοσμιοποίησης» με την ευρεία της έννοια, όπως αυτή εξατομικεύεται σε διάφορα σημεία αυτού του έργου μου, καθώς και του προηγούμενου, της «Συνωμοτικής Παγκοσμιοποίησης».

ββ) Ο φασισμός περιέχει στοιχεία τρομοκρατίας απαραίτητα για να επικρατήσει και να επιβιώσει. Αλλά συμβαίνει και το αντίστροφο, δηλαδή η τρομοκρατία φέρνει το φασισμό, με την άρση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων, χάριν της ασφάλειας. Η δεύτερη έκφανση είναι αυτή που βιώνουμε στη Δύση μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001. Ωστόσο, τρομοκρατία και φασισμός δεν είναι έννοιες ταυτόσημες.

γγ) Τα σπέρματα του φασισμού βρίσκονται σε όλα τα καπιταλιστικά κράτη, αλλά η επικράτηση τους προϋποθέτει την ύπαρξη ειδικών συνθηκών. Γι' αυτό ο φασισμός υποστηρίζει χωρίς ενδοιασμό την ατομική ιδιοκτησία. Άλλωστε αποτέλεσε μία μεταβατική κατάσταση προς το βιομηχανικό καπιταλισμό. Σ' αυτό το πλαίσιο σκέψης ο A. Guerin υποστήριξε ότι *«είναι αδύνατο να αφαιρέσεις κάθε δυνατότητα από το φασισμό, χωρίς να ανατρέψεις τον ίδιο τον καπιταλισμό»* (1936:303).

Κάποιες συγγένειες του φασισμού με ορισμένα άλλα μεγέθη ή έννοιες εμφανίζουν ενδιαφέρον:

1) Φασισμός και πολιτική ιδεολογία

Το πρόβλημα με το φασισμό είναι ότι δεν υπάρχει ένας ορισμός γενικά αποδεκτός, αλλά σωρεία ορισμών, οι οποίοι εμπλέκονται με ορισμένα χαρακτηριστικά του και, πιθανότατα, με τα αίτια που τον προκαλούν ή τις ανάγκες που εκάστοτε καλείται να εξυπηρετήσει. Οι προσπάθειες, εξάλλου, ερμηνείας του φασισμού διαφέρουν ανάλογα με την προέλευση τους – μαρξιστικές ή συντηρητικές πηγές. Οι δυσκολίες, έτσι, για την εμφάνιση μιας θεωρίας του φασισμού γίνονται ανυπέρβλητες. Η μοναδική

προσπάθεια που έχει πιθανότητες επιτυχίας, είναι η προβολή κάποιων χαρακτηριστικών του φασισμού μέσα από την ιστορία του, τα οποία όμως υπάρχει κίνδυνος να παραμείνουν ασύνδετα μεταξύ τους. Με τον πολύ ορατό κίνδυνο να αποκλείσω σημαντικά χαρακτηριστικά του φασισμού, ή και να περιλάβω κάποια άλλα ασήμαντα ή και μη ανήκοντα σ' αυτόν, θα επιχειρήσω να τα συνοψίσω με την επαναφορά του φασισμού στην τρέχουσα περίοδο:

- Οι ανώμαλες καταστάσεις ευνοούν τον περιορισμό των ατομικών δικαιωμάτων. Ήταν η περίπτωση του μεσοπολέμου και είναι η τωρινή περίπτωση με τον πόλεμο εναντίον της τρομοκρατίας. Οι ανώμαλες καταστάσεις με τις οποίες συμπίπτει ο φασισμός ευνοούν κάποτε και τη χρήση βίας.
- Τρομοκρατία και φασισμός συνυπάρχουν. Δεν έχει τόση σημασία ποιο από τα δυο φαινόμενα εμφανίζεται πρώτο, γιατί μιας τέτοιας μορφής διερεύνηση θυμίζει το ερώτημα αν «η κότα έκανε το αυγό ή το αυγό την κότα». Πράγματι, η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας ενθαρρύνει τη λήψη φασιστικών μέτρων και η εγκαθίδρυση του φασισμού δημιουργεί ως αντίδραση την τρομοκρατία.

2) Φασισμός και καπιταλισμός

Ο φασισμός αναπτύσσεται σε καπιταλιστικό καθεστώς, αλλά στη συνέχεια το απειλεί. Και, αντιμετωπίζοντας τον αναπότρεπτο κίνδυνο εξαγωγής αυθαιρετών συμπερασμάτων, θα έτεινα να υποστηρίξω ότι όσο «καθαρότερο» είναι το καπιταλιστικό σύστημα που εκάστοτε εφαρμόζεται, όσο δηλαδή περιορίζεται το ποσοστό πρόσμιξης του με παρεμβατισμό, τόσο περισσότερο ευνοείται η εμφάνιση φασιστικών στοιχείων. Δηλαδή, ο φασισμός μπορεί να εκληφθεί και ως αντίδραση στην επικράτηση του ακραίου φιλελευθερισμού. Έτσι, δραστηριοποιούνται εκείνες οι κοινωνικές τάξεις που βλάπτονται από τον άκρατο φιλελευθερισμό αλλά και εκείνες που αναμένουν οφέλη από την επικράτηση του φασισμού. Στη βάση αυτή, θα μπορούσαν να εξηγηθούν κάποιοι περίεργοι χαρακτηρισμοί αυτού του πολιτικού κατασκευάσματος: ο «σοσιαλφασισμός» ή ακόμη η σοσιαλδημοκρατία και ο φασισμός χαρακτηρίστηκαν ως «το δεξί και το αριστερό χέρι του καπιταλισμού» (Συγκριτική Εγκυκλοπαίδεια: 233). Ο φασισμός, λοιπόν, με την άφιξη του εξαφανίζει το φιλελευθερισμό, επαναφέροντας στο προσκήνιο το ισχυρό παρεμβατικό κράτος, και μάλιστα με σημαντικό κράτος πρόνοιας. Αυτός ο ανορθόδοξος συνδυασμός μπορεί, ενδεχομένως, να δικαιολογήσει το πώς και το γιατί «ο φασισμός (θεωρήθηκε ότι) αποτελούσε και αυτός μια επανάσταση της μικροαστικής τάξης, σε συμμαχία με την αντεπανάσταση της μεγαλοαστικής τάξης» (Συγκριτική Εγκυκλοπαίδεια: 234).

Είναι, λοιπόν, ορθή η άποψη που διατυπώθηκε σχετικά ότι δηλαδή ο «*φασισμός δεν τοποθετείται ούτε αριστερά ούτε δεξιά*» (Sternhell 1983). Παρά τις αντιδράσεις των μαρξιστών, η έλλειψη σαφούς θεωρητικού υπόβαθρου του φασισμού μπορεί εύκολα να καταλήξει στη σύγκλιση ετερόκλητων μεθόδου, στόχων και αξιών. Για παράδειγμα, μπορεί η προσπάθεια αποκατάστασης της τάξης να εδράζεται στις τοπικές και επαγγελματικές ελευθερίες, καθώς και στην οικογένεια, την Εκκλησία και τη μοναρχία. Ή να επιδιώκεται η ενίσχυση του έθνους με δημοκρατικές ελευθερίες, στα πλαίσια θεσμών που εγγυώνται τη συνέχιση της κρατικής εξουσίας. Ή, ακόμη, με την παραδοσιακή εξουσία της αριστεράς (Burrin 2000: 213).

3) Φασισμός και οικονομική ανάπτυξη

Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι οικονομίες επαρκώς ανεπτυγμένες και εκβιομηχανισμένες δεν κινδυνεύουν από το φασισμό. Με άλλα λόγια, ότι η δημοκρατία αποτελεί το πάγιο πολιτικό καθεστώς μετά την επίτευξη ενός κρίσιμου επιπέδου ανάπτυξης. Ωστόσο, και η ανάπτυξη έχει πολλές εκφάνσεις, αλλά και ο φασισμός πολλά πρόσωπα.

Γι' αυτό υποστηρίζεται ότι τα τυχόν ολοκληρωτικά καθεστώτα του 21ου αιώνα θα είναι διαφορετικά από αυτά της περιόδου της εκβιομηχάνισης (Milza, 2001: 539). Βρίσκω αυτό το επιχείρημα αμφισβητούμενο, γιατί ναι μεν οι ειδικότερες συνθήκες μέσα στις οποίες εμφανίζονται τα διάφορα ιστορικά συμβάντα ουδέποτε είναι όμοιες, αλλά δεν πιστεύω ότι ο φασισμός του Le Pen, αν έπαιρνε την εξουσία, θα διέφερε σημαντικά από άλλους προηγούμενους, μόνο επειδή η Γαλλία έχει ξεπεράσει προ πολλού το στάδιο της εκβιομηχάνισης. Αντιθέτως, παρά την πολυμορφία του, ο φασισμός εμφανίζει ορισμένα χαρακτηριστικά που επαναλαμβάνονται, με μοναδική διαφορά την ένταση τους.

Ο αντίλογος, βέβαια, σ' αυτό το επιχείρημα μου θα είναι ότι η Γαλλία, επειδή έχει εξασφαλίσει το κρίσιμο επίπεδο ανάπτυξης, δεν θα κινδυνεύει από το φασισμό του Le Pen, ωστόσο ο πανικός των Γάλλων στις τελευταίες προεδρικές εκλογές ουδόλως αποτελεί διαβεβαίωση για το μέλλον. Γι' αυτό, είναι εντυπωσιακή η τόσο σημαντική καθυστέρηση της Ευρώπης να εκδηλώσει την ανησυχία της για τη γαλλική περίπτωση, ανησυχία που εμφανίστηκε μόνο μετά το αποτέλεσμα του πρώτου γύρου των γαλλικών προεδρικών εκλογών, που αποτελούσε το έκτο κατά σειρά ηχηρό μήνυμα.

Ωστόσο, αν η Ευρώπη είχε συνειδητοποιήσει εγκαίρως την έκταση της εξάρτησης της από τις ΗΠΑ, θα είχε αρχίσει να ανησυχεί μετά τη νίκη των Ρεπουμπλικάνων στην Αμερική. Πράγματι, φαίνεται ότι το παράγγελμα για την αλλαγή

πορείας στην Ευρώπη δόθηκε από τις ΗΠΑ, με τους νόμους που διέπουν τα «συγκοινωνούντα δοχεία», οπότε η συνέχεια θα έπρεπε να είναι αναμενόμενη και να μη δικαιολογεί τις αντιδράσεις πανικού που την ακολούθησαν. Αλλά, πέρα από τις συνέπειες των «συγκοινωνούντων δοχείων» ανάμεσα σε ΗΠΑ και Ευρώπη, πλήθος αντικειμενικών λόγων προετοίμαζαν εδώ και καιρό αυτήν τη στροφή των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων. Η στροφή της Ευρώπης προς κυβερνήσεις της δεξιάς⁵⁶, με τη σύμπραξη της ακροδεξιάς, ακολουθεί μια αδιάκοπη πορεία, αρχής γενομένης από τον Οκτώβριο του 1999 στην Αυστρία μέχρι σήμερα. Η υπόθεση της υπαρξής κοινών γενεσιουργών παραγόντων αυτής της στροφής προβάλλει, στο φως των εξελίξεων, ως η μοναδική δυνάμενη να υποστηριχτεί λογικά.

Χρειάζεται να επαναλάβω, γι, ακόμη μια φορά και με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο, ότι η στροφή της Ευρώπης προς κυβερνήσεις της δεξιάς, ύστερα από πολλές δεκαετίες διακυβέρνησης της από σοσιαλιστικές κυβερνήσεις, θα μπορούσε να έχει πολυάριθμες ερμηνείες, εκτός απ, αυτήν της συνύπαρξης της με στοιχεία φασισμού. Αντίθετα, η δυνατότητα υποστήριξης της επανόδου κάποιων μορφών φασισμού στην Ευρώπη παράλληλα με τη δεξιά στροφή πολλών από τις κυβερνήσεις της, παρέχεται από την ταυτόχρονη εμφάνιση:

- του ανερχόμενου ρατσισμού,
- του περιορισμού των ατομικών ελευθεριών,
- της ανερχόμενης δύναμης ακροδεξιών-φασιστικών πολιτικών σχηματισμών, που συχνά προβάλλουν οράματα αριστερών, όπως η πλήρης απασχόληση,
- της αναξιοπιστίας των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων και της αδυναμίας τους να επιλύσουν τα βασικά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα που δημιουργεί, η «παγκοσμιοποίηση»,
- της ανερχόμενης δυσaráσκειας και απόγνωσης μεγάλης μερίδας των πολιτών της Ευρώπης.

Συνεπώς, αν έτσι έχουν τα πράγματα, η κατάκτηση ικανοποιητικού επιπέδου ανάπτυξης ουδόλως εμποδίζει την εμφάνιση του φασισμού; Και το στοιχείο που διευκολύνει την επάνοδο του στην Ευρώπη είναι, πιθανότατα, η δεξιά στροφή των κυβερνήσεων της.

⁵⁶ Με όλες τις επιφυλάξεις του όρου.

4) Φασισμός και πόλεμος

Ο φασισμός σαφώς συγγενεύει με τον πόλεμο. Τον διαδέχεται ή και τον προετοιμάζει. Είναι η περίπτωση του μεσοπολέμου. Είναι όμως, και η τρέχουσα περίοδος με τον πόλεμο εναντίον της τρομοκρατίας. Ο φασισμός «διασκεδάξει» τα τυχόν μεγάλα εσωτερικά προβλήματα των επί μέρους εθνικών οικονομιών με ιαχές πολέμου. Στα φασιστικά καθεστώτα καταργούνται, ή γίνεται προσπάθεια να καταργηθούν όλες οι δημοκρατικές ελευθερίες, καλλιεργείται ένας ακραίος σοβινισμός και προετοιμάζονται και εξαπολύονται πόλεμοι επίθεσης και προσάρτησης (BSE: 555).

Εξάλλου ένας φασιστικός λαός στοχεύει στο να είναι κυρίαρχος. Τον χαρακτηρίζει εθνική ενότητα, που εμπνέεται συνεχώς από αξίες πίστης, ισχύος και πολέμου, γι' αυτό αναπτύσσει ισχυρή στρατιωτική βάση, προκειμένου έτσι να υλοποιήσει τον κυρίαρχο στόχο του, που είναι η επικράτηση (Burrin 2000: 217), Ασφαλώς, εδώ μπορεί να υπάρξει παραλληλισμός με τους στόχους της αμερικανικής αυτοκρατορίας.

5) Φασισμός και μεγάλα προβλήματα

Τα οικονομικά προβλήματα, οι κοινωνικοί αποκλεισμοί, η, πολιτική αστάθεια, οι έξωθεν εθνικές προσβολές, ιδίως όταν παραμένουν άλυτα για μεγάλα χρονικά διαστήματα, αποτελούν γενεσιουργά αίτια του φασισμού, αυτό είναι άλλωστε το κεντρικό θέμα του ανά χείρας έργου. **Θέτοντας και πάλι το ερώτημα «τι είναι φασισμός», οφείλουμε να διερωτηθούμε αν δεν περιλαμβάνεται στα πλαίσια του και η κατάργηση του κοινωνικού κράτους ή η προτίμηση της σταθερότητας έναντι της πλήρους απασχόλησης; Θα απαντούσα καταφατικά, έστω κι αν οι αποφάσεις αυτές που εξαφανίζουν δικαιώματα των οποίων η κατάκτηση απαίτησε αγώνες πολύχρονους, προέρχονται από κυβερνήσεις που έχουν εκλεγεί νόμιμα.**

2.10 ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται ειδική αναφορά στην τρομοκρατία και το φασισμό του 21ου αιώνα. Τα αίτια τους, συνεπώς, έστω κι αν εμφανίζουν κάποια γενικότερη διαχρονική βάση, μπορούν να εξειδικευθούν με την υπογράμμιση των ειδικών εποχικών τους παραμέτρων. Η ανάλυση που έγινε στα προηγούμενα κεφάλαια, αλλά και ο τίτλος του ανά χείρας συγγράμματος, υποδεικνύουν την «παγκοσμιοποίηση» ως

τη γενεσιουργό αιτία της τρομοκρατίας και του φασισμού. Με βάση αυτό το γενικό συμπέρασμα, στο κεφάλαιο αυτό θα επιχειρηθεί η προβολή κά-ποιων ειδικότερων αιτιών, τα οποία, ωστόσο, εμπίπτουν πάντοτε στο ευρύ περιεχόμενο της «παγκοσμιοποίησης».

A. Απόπειρα «δυτικοποίησης» του Ισλάμ

Αναμφίβολα, υπάρχουν βασικές διαφορές, αξιών ανάμεσα στο Χριστιανισμό και στο Ισλάμ, χωρίς η κοινότοπη αυτή διαπίστωση να σημαίνει ότι μπορεί αυτές να ιεραρχηθούν και να αξιολογηθούν. Πρόκειται για δύο διαφορετικούς κόσμους που συνυπάρχουν, χωρίς αυτή η συνύπαρξη να είναι πάντοτε ειρηνική. Σε καμία περίπτωση, όμως, η πορεία ανάπτυξης και εξέλιξης των ισλαμικών χωρών δεν πρέπει να εκλαμβάνεται ως συνώνυμη με τη «δυτικοποίησή» τους. Ωστόσο, η Δύση, με πρώτη τη τάξει την υπερδύναμη, θεωρεί αυτονόητο το δικαίωμα της να επιδιώκει, συχνά με μεθόδους προσβλητικές για το Ισλάμ, τη «δυτικοποίησή» του. Μια τέτοια προσπάθεια εκκινεί από την ανομολόγητη επιθυμία συρρίκνωσης και εξαφάνισης οτιδήποτε διαφορετικού, που είναι εξαιρετικά έντονη στην περίπτωση των ΗΠΑ, οι οποίες θεωρούν αυτονόητο το δικαίωμα τους να επιβάλλουν στην υφήλιο τις δικές τους αξίες. Θα μπορούσε, βέβαια, να παρατηρήσει κανείς ότι αυτή η επιθυμία εκδηλώνεται με πάγιο τρόπο σε όλες τις αυτοκρατορίες του παρελθόντος, και είναι σαφές ότι οι ΗΠΑ συμπεριφέρονται ως αυτοκρατορία.

Ανεξάρτητα από το αδιαφιλονίκητο γεγονός ότι μεγάλο τμήμα της νεολαίας στις ισλαμικές χώρες προσελκύεται από ορισμένα εξωτερικά χαρακτηριστικά του δυτικού πολιτισμού και του αμερικανικού προτύπου διαβίωσης, όπως η μοντέρνα μουσική, η τελετουργία του γρήγορου φαγητού, ο αμερικανικός τρόπος ένδυσης κ.ά., ο «δυτικός εκσυγχρονισμός» παραμένει σταθερά ασύμβατος με τις βασικές αξίες του Ισλάμ. Στην πραγματικότητα, η υιοθέτηση των αρχών της Δύσης απαιτεί την απεμπόληση των αξιών και των παραδόσεων του Ισλάμ, και σ' αυτήν αντιτίθενται βίαια οι πιστοί του. Πράγματι, φαίνεται αναπότρεπτο για τους μουσουλμάνους, και όχι απαραίτητα μόνο για τους φονταμενταλιστές, να στρέφονται αυθόρμητα εναντίον της δυτικής τεχνολογίας, των συνηθειών, των ελευθεριών και των θρησκευτικών αντιλήψεων της Δύσης, γιατί το δικό τους θρησκευτικό πρότυπο δεν περιέχει εξέλιξη, αφού οι νόμοι του, όπως πιστεύουν οι μουσουλμάνοι, αποκαλύφθηκαν από το Θεό στον Μωάμεθ και είναι αιώνιοι και αναλλοίωτοι. Αποτελεί, συνεπώς, θανάσιμο σφάλμα της Δύσης να προσπαθεί να μεταβάλει ό,τι αποτελεί τα θεμέλια του Ισλάμ, με το πρόσχημα ότι επιδιώκει τον εκσυγχρονισμό και την πρόοδο του. Η όποιας μορφής

ανάπτυξη σ' αυτό το τμήμα της ανθρωπότητας είναι απαραίτητο να συμβαδίσει με το σεβασμό των θρησκευτικών και πολιτισμικών του παραδόσεων.

Συνεπώς, η πρόοδος και ο εκσυγχρονισμός του Ισλάμ θα ακολουθήσουν αναγκαστικά διαφορετική πορεία από αυτήν της Δύσης. Ωστόσο, εξαιτίας και της γενικότερης φιλοσοφίας που έχει ενσωματωθεί στην «παγκοσμιοποίηση», η ανάγκη σεβασμού της διαφορετικότητας του Ισλάμ, όχι μόνο δεν έγινε κατανοητή από τη Δύση, αλλά καταπατήθηκε με βάνανσο τρόπο. Έτσι, σε πολυάριθμες περιπτώσεις, οι πιστοί του Μωάμεθ αντιμετωπίζουν τους χριστιανούς ως καταπατητές, όχι μόνο των ιερών εδαφών τους, αλλά και των υπέρτατων αξιών ζωής τους. Το Ισλάμ είναι θρησκεία πολύ πιο απαιτητική απ' ό,τι ο Χριστιανισμός και σαφώς λιγότερο ανεκτική απ' αυτόν. Συνεπώς, θα πρέπει να είναι σαφές για τους Δυτικούς ότι η ανάγκη διατήρησης φιλικών δεσμών του Ισλάμ με την Δύση περνά αναπότρεπτα σε δεύτερη μοίρα, αφού την πρωτοκαθεδρία έχουν οι υποχρεώσεις των πιστών σε όσα επιτάσσει η θρησκεία τους. Με τη διαπίστωση αυτή θα μπορούσε να λήξει η φιλοσοφικής υφής διένεξη ανάμεσα στον Αμερικανό πρόεδρο και πολυάριθμους επιφανείς συντηρητικούς, για το κατά πόσο το Ισλάμ είναι ειρηνική ή, αντίθετα, επιθετική και επικίνδυνη θρησκεία, επειδή φανατίζει τους οπαδούς του και τους ενθαρρύνει σε πολιτικές γενοκτονίας (*International Herald Tribune* 3.12.2002). Ο πρόεδρος Bush και οι στενοί του συνεργάτες καταβάλλουν απέλπιδες προσπάθειες, προκειμένου να μην προβληθεί η θρησκεία ως πρόβλημα και, επομένως, να αποφευχθεί γενικευμένη συσπείρωση του Ισλάμ. Στο πλαίσιο αυτών των προσπαθειών επιχειρείται διαχωρισμός των φανατικών μουσουλμάνων από τους υπόλοιπους που, αυθαίρετα βέβαια, εκλαμβάνονται ως μη φανατικοί και συνεπώς ειρηνικοί. Ο βαθμός επικινδυνότητας μιας τόσο γενικευμένης σύρραξης είναι εμφανής, αλλά τίθεται το ερώτημα αν πράγματι αυτός περιορίζεται χάρη στις καθησυχαστικές δηλώσεις του Αμερικανού προέδρου. Πρόσφατη δημοσκόπηση στην Αμερική, που διενεργήθηκε από το ερευνητικό κέντρο Pew και την *International Herald Tribune* και απευθύνθηκε σε 38.000 άτομα από 44 χώρες, διαπιστώνει την ύπαρξη έντονων αντιαμερικανικών αισθημάτων σε πολλές χώρες, αν και οι περισσότερες από αυτές έχουν επισήμως ταχθεί στο πλευρό των ΗΠΑ για τον πόλεμο εναντίον του Ιράκ. Ο εμφανώς παραπειστικός και μη υγιής αυτός συνδυασμός αποκαλύπτει το μέγεθος της αστάθειας των συμμαχιών ισλαμικών κρατών με τις ΗΠΑ, καθιστά καταζητούμενα τα εκατομμύρια των μουσουλμάνων που ζουν στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ και δημιουργεί εύλογες αμφιβολίες για το κατά πόσο οι δηλώσεις του Αμερικανού προέδρου ότι «δεν στρεφόμαστε εναντίον του Ισλάμ, αλλά μόνο εναντίον της τρομοκρατίας» μπορεί να είναι πειστικές και να έχουν μακρόχρονη

απήχηση. Το πόρισμα της δημοσκόπησης, δε, που θα έπρεπε να μας απασχολήσει ιδιαίτερα, αφορά την Τουρκία, η, οποία θεωρείται η πιστότερη σύμμαχος των ΗΠΑ και η χώρα που αναμένεται να παίζει σημαντικό ρόλο στον πόλεμο αυτό. Προκύπτει, λοιπόν, από τη δημοσκόπηση ότι πάνω από το 80% των ερωτηθέντων Τούρκων αντιτίθενται στο να διατεθεί το έδαφος τους ως βάσεις των ΗΠΑ. Επιπλέον, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων Τούρκων δεν πιστεύει ότι οι ΗΠΑ στοχεύουν στο να εξασφαλίσουν ειρήνη στην περιοχή, αλλά αντίθετα ότι επιδιώκουν να τιμωρήσουν ένα ισλαμικό κράτος.

Δυστυχώς, μοιάζει και πάλι αναπόφευκτη η κριτική στην παράλογη πολιτική, που γι άλλη μια φορά ακολουθείται από τις ΗΠΑ, και κατ' επέκταση από τη Δύση, στο θέμα αυτό. Κατ' αρχήν, ενόσω καταβάλλεται προσπάθεια αποθάρρυνσης μιας γενικότερης σύρραξης θρησκειών και πολιτισμών, οι ΗΠΑ αγνοούν με προκλητικότητα τις ευαισθησίες των μουσουλμάνων, με την εγκατάσταση στρατευμάτων στα ιερά για το Ισλάμ εδάφη της Σαουδικής Αραβίας από το 1990, καθώς και με την επ' αόριστον παραμονή Αμερικανών στο Αφγανιστάν, στις Φιλιππίνες, στη Γεωργία, στο Καζακστάν και στο Ουζμπεκιστάν. Εξάλλου, οι Αμερικανοί διακατέχονται από τέτοιο μένος εναντίον της τρομοκρατίας ώστε αρνούνται πεισματικά όσο και προκλητικά να εξετάσουν τα αίτια που την προκαλούν και συνεπώς στοχεύουν στο κενό.

Είναι προφανές ότι η άρνηση της Αμερικής να κάνει οποιαδήποτε διασύνδεση ανάμεσα σε αίτιο και αιτιατό υποκρύπτει το φόβο της για την κριτική που αναπότρεπτα θα ασκηθεί στην πολιτική της, η οποία προκάλεσε ή ενθάρρυνε την τρομοκρατία. Τέλος, η επέκταση της «παγκοσμιοποίησης» πέρα από τα αρχικά και καθαρά οικονομικά της σύνορα, με την επιβολή της «αμερικανοποίησης» ολόκληρης της υφηγλίου» έχει εξαγριώσει το Ισλάμ, που νιώθει προδομένο και αμαρτωλά απέναντι στο θεό του.

Όλα δείχνουν πως η υπόθεση της δυνατότητας διαχωρισμού των μουσουλμάνων σε φανατικούς και μη είναι αβέβαιη, αβάσιμη και επικίνδυνη, γιατί ακριβώς ενθαρρύνει την υιοθέτηση εσφαλμένων πολιτικών. Και παρ' ότι η πραγματικότητα αυτή είναι γνωστή στην Αμερική, αυτή συμπεριφέρεται στην Τουρκία ωσάν να μην πρόκειται για ισλαμικό κράτος, ή ωσάν να έχει πειστεί ότι σε κρίσιμες ώρες θα επιλέξει να εξυπηρετήσει τα αμερικανικά συμφέροντα και θα απαρνηθεί την πίστη της στο Ισλάμ. Παρόμοια πεποίθηση των ΗΠΑ, οδήγησε σε πολυάριθμες και παταγώδεις αποτυχίες στο παρελθόν. Πρόσφατο και ιδιαίτερα χαρακτηριστικό παράδειγμα μιας

τέτοιας πολιτικής είναι η εμμονή των ΗΠΑ να επιβάλουν την Τουρκία ως μέλος της Ε.Ε., αν και δεν πρόκειται για ευρωπαϊκή χώρα. Τα κίνητρα των ΗΠΑ μπορούν να θεωρηθούν περίπου διαφανή. Με την ένταξη της Τουρκίας επιδιώκεται έλεγχος της Ε.Ε, έκτων έσω. Είναι ακριβώς η ίδια απάντηση στο γιατί ο Βρετανός πρωθυπουργός είχε ευνόησε τόσο τη διεύρυνση της Ε.Ε. Ωστόσο, αδιαφανείς θα πρέπει να χαρακτηριστούν οι λόγοι, για τους οποίους η Ευρώπη αγνόησε ουσιαστικά την κραυγή αγωνίας του Giscard d'Estaing, ο οποίος προσπάθησε να υπενθυμίσει στα κράτη-μέλη ό,τι για τον καθένα είναι αυτονόητο: δηλαδή ότι η Τουρκία δεν είναι Ευρώπη και συνεπώς δεν μπορεί να συζητηθεί η υποψηφιότητα της ως μέλους της Ε.Ε. (*Le Figaro*, 3 και 4.12.2002).

Μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001 τα 12,5 εκατομμύρια μουσουλμάνων που ζουν στην Ευρώπη διαμαρτύρονται για την κακομεταχείριση που υφίστανται. Δεν είναι μόνο η ανεργία που τους πλήττει, εξαιτίας της προϊούσας έλλειψης εμπιστοσύνης ή των υποψιών που τους καθιστούν συλλήβδην αλλά και κάποια υποβόσκουσα προσπάθεια να πειστούν να απεμπολήσουν τα στοιχεία που τους κάνουν «διαφορετικούς» από τους Δυτικούς. Σ' αυτήν την ομάδα προσπαθειών ανήκει και ο «πόλεμος της μπούρκας» στη Γαλλία, δηλαδή η άρνηση των γαλλικών σχολείων να δεχθούν μουσουλμάνες μαθήτριες με κεφαλομάντιλο. Η άρνηση αυτή σημαίνει, ουσιαστικά, τη μη αποδοχή του Ισλάμ ως διαφορετικής θρησκείας και περιέχει έντονα στοιχεία ρατσισμού. Σωρεία αντιδράσεων μουσουλμάνων που ζουν στην Ευρώπη είναι ενδεικτικές του γεγονότος ότι η εξέλιξη τους δεν μπορεί να σημαίνει ότι μεταλλάσσονται σε Ευρωπαίους (Bachmann 2002). Αντιθέτως, δεν αισθάνονται Ευρωπαίοι, και κάθε προσπάθεια προς αυτήν την κατεύθυνση είναι αποτυχημένη και επικίνδυνη, γιατί υποκρύπτει την παραδοχή ότι οι μουσουλμάνοι είναι πολίτες β' κατηγορίας και γι' αυτό πρέπει να αλλάξουν. Τέτοιες προσπάθειες όμως απλώς ενισχύουν τις τάξεις των φονταμενταλιστών μουσουλμάνων.

Η διαφορετικότητα των μουσουλμάνων εμφανίζεται με ποικίλες μορφές και στην οικονομική δραστηριότητα τους. Αυτή συγχέεται συχνά με θρησκευτικούς νόμους και παραδόσεις. Π.χ. οι πιστοί μουσουλμάνοι δεν πρέπει να αναμιγνύονται σε επιχειρήσεις που έχουν ως αντικείμενο καπνό, αλκοόλ, όπλα, χοιρινό κρέας ή πορνογραφία.

Και για να επανέλθω onto πρόβλημα της απελευθέρωσης των γυναικών. Είναι αναγκαίο για τη Δύση να κατανοήσει ότι υπάρχουν κι άλλες εκφάνσεις της εκτός από την κατάργηση της μπούρκας. Πράγματι, περιμένοντας τον πόλεμο, χιλιάδες Ιρακινές εκπαιδεύονται στα όπλα για να προστατεύσουν την πατρίδα τους (Βαφειάδης 2003).

Δεν είναι απόδειξη απελευθέρωσης αυτό, και μάλιστα κατά -πολύ ανώτερης τάξης απ' ό,τι η κατάργηση της μπούκας;

Θ α πρέπει, συνεπώς, να είναι βέβαιο ότι η προσπάθεια «δυτικοποίησης» του Ισλάμ, που έγινε σαφής μετά την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001 και εμφανίζεται ως επιδίωξη «εκδημοκρατισμού», «απελευθέρωσης των γυναικών», «εκσυγχρονισμού και προόδου», «εγκαθίδρυσης του φιλελευθέρου καπιταλισμού» κ.ά., είναι αυτή που εξαγριώνει περισσότερο από οτιδήποτε άλλο τους μουσουλμάνους. Έτσι, η τεταμένη ατμόσφαιρα που δημιουργείται, ενθαρρύνει τη συσπείρωση γύρω από φανατικές θρησκευτικές οργανώσεις.

Β. Αδιαφορία για την εξεύρεση λύσης στα βασικά προβλήματα Αράβων-Ισλάμ

Οι εξελίξεις στις αραβικές-μουσουλμανικές χώρες κρούουν εδώ και καιρό τον κώδωνα του κινδύνου και ζητούν άμεση αντιμετώπιση. Ωστόσο, οι ΗΠΑ ετοιμάζονται, και πάλι, να δαπανήσουν δισεκατομμύρια για την άμυνα τους, προκειμένου να αποκτήσουν την ψευδαίσθηση της ασφάλειας στο εσωτερικό της χώρας τους, ενώ προσπαθούν να καθησυχάσουν τις αγωνίες τους, διαχωρίζοντας φανατικούς από μη φανατικούς μουσουλμάνους. Ο διαχωρισμός, όμως, αυτός είναι χωρίς περιεχόμενο, γιατί οι φανατικές θρησκευτικές οργανώσεις κατορθώνουν να συγκεντρώνουν γύρω τους τους απογοητευμένους και χωρίς ελπίδα νέους, ενόσω οι Αμερικανοί δυσκολεύονται να συνειδητοποιήσουν ότι η μη εξεύρεση λύσης στα οξύτατα προβλήματα αυτών των χωρών υποθάλλει την τρομοκρατία;.

Όπως αποδείχθηκε, οι 15 από τους 19 τρομοκράτες της 11ης Σεπτεμβρίου ήταν νέοι Σαουδάραβες, που προσελκύστηκαν από ακραίες θρησκευτικές οργανώσεις, και μάλιστα οργανώσεις με προκάλυμμα διενέργειας φιλανθρωπικών δραστηριοτήτων. Πράγματι, στη Σαουδική Αραβία, 16 εκατομμύρια είναι ηλικίας κάτω των 20 ετών> ενώ το ποσοστό της ανεργίας για τους νέους μεταξύ 20-24 ετών είναι 28%, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Σαουδαμερικανικής Τράπεζας. Στο υψηλό αυτό ποσοστό ανεργίας πρέπει να προστεθούν και οι χαμηλές τιμές του πετρελαίου μετά τα μέσα του '80. Αλλά και όσοι από τους Σαουδάραβες εξασφαλίσουν απασχόληση, παραπονιούνται για τους πολύ χαμηλούς μισθούς,, που δεν τους επιτρέπουν να αποκτήσουν δική τους οικογένεια. Εκτός από την έλλειψη θεσμών, όπως το κατώτατο όριο μισθού που διασφαλίζει κάποιο στοιχειώδες βιοτικό επίπεδο, το εγχώριο εργατικό δυναμικό δεν έχει επαρκή μόρφωση και εξειδίκευση, γι' αυτό και πολλές επιχειρήσεις αναγκάζονται να προσφύγουν σε εισαγόμενο εργατικό δυναμικό από την Ασία και την Αφρική. Η

φτώχεια αποκλείει τη δυνατότητα μόρφωσης σε οποιαδήποτε άλλα σχολεία εκτός από τα θρησκευτικά, όπου τα παιδιά και οι νέοι φανατίζονται εναντίον των χριστιανών και των Εβραίων.

Είναι γεγονός ότι δεν ευθύνεται η Δύση; για το σύνολο των προβλημάτων αυτών των χωρών, παρά το γεγονός της πολυσύνθετης στρατηγικής της για την εξασφάλιση όσο το δυνατόν φθηνότερου πετρελαίου. Ωστόσο, εάν τμήμα του τεράστιου ποσού που διατίθεται για πολεμικές δαπάνες από την Αμερική και την Ευρώπη, προκειμένου να προασπίσουν την «ασφάλεια» στο εσωτερικό των χωρών τους που απειλείται από τους τρομοκράτες, διετίθετο για βελτίωση των συνθηκών σ' αυτές τις χώρες, θα υπήρχαν ελπίδες για πολύ καλύτερα αποτελέσματα.

Και, τώρα, αυτό το χτύπημα εναντίον του Ιράκ υπάρχει πολύ σοβαρός κίνδυνος να επιδεινώσει -την κατάσταση και όχι, όπως φαίνεται να πιστεύουν οι ΗΠΑ, να την εξομαλύνει. Ανεξάρτητα από τους ανομολόγητους στόχους του χτυπήματος εναντίον του Ιράκ, ο επίσημα εμφανιζόμενος στόχος του, ο οποίος άλλωστε ενδέχεται να συνυπάρχει με τους απόκρυφους, είναι η αναδιάρθρωση των αραβικών χωρών μετά την πτώση του τυραννικού καθεστώτος του Saddam Hussein. Αναμένεται, δηλαδή από ορισμένους η καταστροφή του Ιράκ να λειτουργήσει καταλυτικά ως μοχλός αναγέννησης για το σύνολο της Μέσης Ανατολής. Κάτω από το πρίσμα αυτό η επίθεση εναντίον του Ιράκ εμφανίζεται ως πολυδιάστατη λύση για τα προβλήματα της Μέσης Ανατολής, με την υπόθεση ότι το Ιράκ θα δώσει το παράδειγμα και στις γειτονικές χώρες, θα ενθαρρύνει τη δημιουργία επιχειρηματιών, θα απελευθερώσει τις μουσουλμάνες, θα προσελκύσει ξένες επενδύσεις στην ευρύτερη περιοχή κ.ο.κ. Μπορεί, όμως, να είναι έτσι;

Η υλοποίηση αυτού του σεναρίου, το οποίο και χωρίς ανάλυση φαντάζει εξ αρχής εξωπραγματικό, προϋποθέτει αυτά ακριβώς που δεν εξασφαλίζονται στην περιοχή. Δηλαδή, με μια φράση, «*συμπαράσταση των λαών στα αμερικανικά σχέδια*». Αλλά, όπως φάνηκε ήδη με την ευκαιρία ανάλυσης παραπλήσιων θεμάτων, οι Άραβες-μουσουλμάνοι μπορεί να εύχονται την εξαφάνιση του Saddam Hussein, μπορεί να τον θεωρούν επικίνδυνο, αλλά δεν είναι διατεθειμένοι να επιτρέψουν στους Αμερικανούς να αναλάβουν τα του οίκου τους, τοσούτο μάλλον όταν προβλέπεται κατοχή των ιερών εδαφών τους. Μια τέτοια αμερικανική κατοχή θα αυξήσει την παραγωγή πετρελαίου στο Ιράκ, με αποτέλεσμα να ρίξει την τιμή του σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Η πραγματικότητα, ακόμη και για η φανατικούς ισλαμιστές, είναι ότι δεν είναι με τον Saddam Hussein, αλλά δεν είναι ούτε και με τους Αμερικανούς. Τα αποτελέσματα πρόσφατης δημοσκόπησης που διενεργήθηκε σε τρεις χώρες της περιοχής, είναι

αποκαλυπτικά αι οπωσδήποτε δεν ενθαρρύνουν ελπίδες υλοποίησης του παραπάνω αισιόδοξου σεναρίου:

Πίνακας 3. Η γνώμη της Μέσης Ανατολής για τις ΗΠΑ

1. Τι γνώμη έχετε για τις ΗΠΑ;		
A) Αίγυπτος	Καλή: 6%	Κακή: 69%
B) Ιορδανία	Καλή: 25%	Κακή: 75%
Γ) Λίβανος	Καλή: 35%	Κακή: 59%
2. Τι γνώμη έχετε για τη διάδοση των αμερικανικών ιδεών και συνηθειών;		
A) Αίγυπτος	Καλή: 6%	Κακή: 84%
B) Ιορδανία	Καλή: 13%	Κακή: 82%
Γ) Λίβανος	Καλή: 26%	Κακή: 67%
3. Τι γνώμη έχετε για τον πόλεμο εναντίον της τρομοκρατίας;		
A) Αίγυπτος	Καλή: 5%	Κακή: 79%
B) Ιορδανία	Καλή: 13%	Κακή: 85%
Γ) Λίβανος	Καλή: 38%	Κακή: 56%

Πηγή: *Business Week*, 23.12.2002

Αλλά και η γνώμη επιφανών Αράβων για το χτύπημα εναντίον του Ιράκ και για τις πιθανολογούμενες συνέπειες του δεν είναι διόλου ευνοϊκή (*Business Week*, 23.12.2002). Οι σχετικές απαντήσεις που έδωσε ο Ami Moussa, πρώην υπουργός Εξωτερικών της Αιγύπτου και από πέρυσι γ.γ. της Αραβικής Ένωσης, είναι ιδιαίτερα απαισιόδοξες και συνοψίζονται ως εξής: «*Η Μέση Ανατολή είναι τόσο αναστατωμένη και τόσο εξαγριωμένη, ώστε μια στρατιωτική επέμβαση να είναι ό,τι χειρότερο, γιατί επιπλέον θα θεωρηθεί ταπεινωτική για τους μουσουλμάνους. Άλλες είναι οι οδοί που θα έπρεπε να επιλεγούν για μια παρέμβαση των ΗΠΑ στην περιοχή. Μέσω, δηλαδή, της προσπάθειας για οικονομική ανάπτυξη και για καλύτερη εκπαίδευση. Γιατί στο Ιράκ υπάρχουν τώρα πολλές εστίες έντασης, όπως ο πολύ νέος: πληθυσμός της, αφού το 41% είναι κάτω από 14, η κατά 70% πτώση του κατά κεφαλήν εισοδήματος στο διάστημα των τελευταίων είκοσι ετών, η απροθυμία διενέργειας επενδύσεων στη βιομηχανία πετρελαίου και ένα υπέρογκο κυβερνητικό έλλειμμα. Ωστόσο, οι Αμερικανοί έχουν χάσει την αξιοπιστία τους στην περιοχή, γιατί, αντί να προσπαθούν με αντικειμενικότητα να εξασφαλίσουν την ειρήνη μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστινίων,, επιμένουν να ικανοποιούν όλες τις επιθυμίες των Ισραηλινών*».

Αξίζει να παρατηρηθεί, με βάση τα αποτελέσματα του Πίνακα 6.14, ότι με τις συνθήκες αυτές περισσότερη δημοκρατία, όπως δηλώνουν ότι επιθυμούν οι ΗΠΑ, δεν θα τις εξυπηρετούσε. Αν, δηλαδή, γίνονταν ελεύθερες εκλογές στην περιοχή, οι ΗΠΑ θα είχαν εκδιωχθεί-απ, αυτήν. Επίσης, η εγκαθίδρυση της δημοκρατίας στην περιοχή

δεν πρόκειται να γίνει ούτε αυτομάτως ούτε εύκολα, όπως φάνηκε από τις αποτυχημένες προσπάθειες των Αμερικανών, επί αρκετές δεκαετίες, στην Αίγυπτο. Και, τέλος, αποτελεί πρωθύστερο σχήμα η οποία συζήτηση για εγκαθίδρυση της δημοκρατίας οπουδήποτε στην υφήλιο και όχι μόνο στη Μέση Ανατολή, εφόσον ο πόλεμος εναντίον της τρομοκρατίας αναστέλλει την ομαλή της λειτουργία.

Αν, όμως, όπως φαίνεται, πρέπει να αποκλειστεί το «καλό σενάριο», οι κίνδυνοι για την υλοποίηση ενός πολύ κακού είναι, δυστυχώς, υπαρκτοί. Τι θα μπορούσε να περιλαμβάνει ένα τέτοιο σενάριο; Μερικά από τα απευκταία είναι: Πρώτον, η δυνατότητα του Saddam Hussein να απαντήσει στο χτύπημα με όπλα μαζικής καταστροφής εναντίον κυρίως, των γειτονικών χωρών που θα έχουν διαθέσει το έδαφος τους για βάσεις των Αμερικανών. Δεύτερον, θα ήταν πολύ πιθανή η συσπείρωση αραβικών και μουσουλμανικών κρατών εναντίον όσων υποστηρίζουν τις ΗΠΑ, με αποτέλεσμα μια γενικευμένη σύρραξη στην περιοχή. Τρίτον, σύμφωνα με πληροφορίες των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών, ο Saddam Hussein προτίθεται να εφαρμόσει στρατηγική «καμένης γης», όταν πειστεί ότι η ανατροπή της κυβέρνησης του είναι αναπότρεπτη. Να καταστρέψει, δηλαδή, τις πηγές πετρελαίου, τις εγκαταστάσεις ηλεκτρικού ρεύματος, τα αποθέματα τροφίμων κ.λπ., και να αποδώσει την καταστροφή στη στρατιωτική αμερικανική επέμβαση. Τέταρτον, το Ιράκ ενδέχεται, αντί να εκδημοκρατιστεί, να διαλυθεί ή και να αποκτήσει μια διακυβέρνηση ακόμη πιο εχθρική για τις ΗΠΑ απ' ό,τι η τωρινή, που να απειλεί σοβαρά να χρησιμοποιήσει εναντίον τους όπλα μαζικής καταστροφής.

Γ. Περιφρονητική-υβριστική συμπεριφορά των ΗΠΑ προς Άραβες-Ισλάμ

(*International Herald Tribune* 18.12.2002)

Μπορεί ο Αμερικανός πρόεδρος να διαβεβαιώνει προς όλες τις κατευθύνσεις ότι οι ΗΠΑ δεν είναι εναντίον ολόκληρου του Ισλάμ, αλλά μόνο των τρομοκρατών, ωστόσο, προκειμένου να προσεγγιστούν οι τρομοκράτες, προσβάλλεται το σύνολο των Αράβων-μουσουλμάνων. Πράγματι, στο Λος Άντζελες, στην προσπάθεια να εντοπίσουν τρομοκράτες, υποχρεώνουν το σύνολο των ανδρών άνω των 16 ετών που ζουν στην περιοχή και προέρχονται από 18 αραβικές και ισλαμικές χώρες, να παρουσιαστούν μέσα σε αποκλειστικές προθεσμίες στην υπηρεσία μετανάστευσης και απογραφής για να φωτογραφηθούν, να δώσουν τα δακτυλικά τους αποτυπώματα και να ανακριθούν από υπαλλήλους των αρμόδιων υπηρεσιών. Αν δεν το πράξουν, κινδυνεύουν με άμεση απέλαση. Ωστόσο, καταγγέλλεται από οργανώσεις της Καλιφόρνιας για την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ότι «έπεσαν σε

παγίδα» όσοι συμμορφώθηκαν με την αμερικανική αυτή επιταγή. Γιατί έγιναν μαζικές συλλήψεις και κρατήσεις μουσουλμάνων κάτω από απάνθρωπες συνθήκες: εκατοντάδες μουσουλμάνοι υποχρεώθηκαν να παραμείνουν όρθιοι και γυμνοί επί ώρες, να κοιμηθούν όρθιοι εξαιτίας της έλλειψης χώρου και χωρίς κουβέρτα παρά το δριμύ ψύχος και πολλοί καταβρέχτηκαν με παγωμένο νερό. Όπως καταγγέλθηκε από δικηγόρους που ασχολούνται με θέματα μεταναστών, το μόνο ατόπημα των περισσότερων απ' αυτούς ήταν κάποιες ασήμαντες παραλείψεις στην άδεια παραμονής τους.

Το πρόγραμμα αυτό, που εντάσσεται στο ευρύτερο αντιτρομοκρατικό της Ουάσιγκτον, έχει τρομοκρατήσει τους Άραβες-μουσουλμάνους της περιοχής, έχει εξαγριώσει πολλούς απ' αυτούς, ενώ το μοναδικό του αποτέλεσμα ως τώρα ήταν ο εντοπισμός κάποιων σπουδαστών, των οποίων η άδεια παραμονής είχε λήξει. Η γενικότητα αυτών και παρόμοιων αντιτρομοκρατικών μέτρων υπενθυμίζει τις διώξεις των Εβραίων από τους ναζί στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και δεν είναι δυνατόν να μη συσπειρώσει Άραβες και μουσουλμάνους, να καταλήξει, δηλαδή, στο αντίθετο αποτέλεσμα του επιδιωκόμενου. Αλλά ο αμερικανικός πανικός είναι, δυστυχώς, τόσο ανεξέλεγκτης έκτασης, ώστε να μην υπάρχει πια μέτρο στις αποφάσεις που λαμβάνονται και στον τρόπο που αυτές εκτελούνται.

2.11 Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ

Η *τρομοκρατία* ασφαλώς υπήρχε και κατά πάσα πιθανότητα θα υπάρχει και στο μέλλον, γιατί είναι αναπόφευκτη η ύπαρξη ατόμων ή ομάδων που δεν ικανοποιούνται από τα εκάστοτε μέτρα και τους τρόπους αντιμετώπισης των προβλημάτων και επιδεικνύουν στόχους διαφορετικούς των επίσημων. Ωστόσο, τα όσα συμβαίνουν στην υφήλιο μετά την 11η Σεπτεμβρίου του 2001 δίνουν μια εντελώς διαφορετική διάσταση στην τρομοκρατία, έτσι που η παρουσία της να θεωρείται πια περίπου «*κανονικό φαινόμενο*». Πράγματι, μετά την ημερομηνία αυτή διαπιστώνεται τέτοια έξαρση της τρομοκρατίας, ώστε κατορθώνει να επιβάλλεται ως κυρίαρχο φαινόμενο και να απειλεί, έτσι, την πορεία των ομαλών λειτουργιών των οικονομιών και κοινωνιών. Ακόμη, είναι διάχυτο το αίσθημα της ύπαρξης αλληλουχίας στα χτυπήματα, αν και πραγματοποιούνται σε διαφορετικά σημεία της υφής, καθώς και της αναμονής ακόμη χειρότερων στο μέλλον. Ωστόσο, η χειρότερη ίσως πλευρά του τρομοκρατικού

χειμάρρου που μας κατακλύζει, αναδύεται από τη διαπίστωση της ύπαρξης κάποιας μορφής ανταγωνισμού που καλλιεργείται στα δύο αντιμαχόμενα στρατόπεδα για το ποιο απ' αυτά θα κατορθώσει να επιφέρει το πιο... *τρομοκρατικό* χτύπημα. Αυτός ο ανταγωνισμός καταργεί αυτόματα τις διακρίσεις που δόθηκαν άνωθεν ανάμεσα στο «Καλό» και στο «Κακό» και προβάλλει μια διαφορετική, αυτήν της κρατικής και της άλλης τρομοκρατίας. Έτσι, έμμεσα γίνεται δεκτό ότι το όπλο και των δύο στρατοπέδων είναι η τρομοκρατία, επομένως δεν μπορεί να υπάρχει «πόλεμος εναντίον της τρομοκρατίας», όπως επίσημα ονομάστηκε ο Γ' Παγκόσμιος Πόλεμος, ότι η διάκριση σε «άξονα τον Καλού» και «άξονα του Κακού» είναι αυθαίρετη, υποκειμενική και μη δυνάμενη να υποστηριχθεί σοβαρά και ότι αυτό που χρειάζεται να διευκρινιστεί είναι οι εκατέρωθεν στόχοι που επιδιώκονται με την από κοινού χρήση της τρομοκρατίας.

Από τη σκοπιά αυτή επισημαίνουμε το νέο ύφος με το οποίο ο Osama bin Laden αντιμετωπίζει την αντιπαλότητα του με τον πρόεδρο Bush, ως ίσος προς ίσον, στο τελευταίο του βιντεοσκοπημένο μήνυμα που μεταδόθηκε από το αραβικό δορυφορικό κανάλι «Αλ Τζαζίρα» (*Ελευθεροτυπία* 14.11.2002). Σ' αυτό χαρακτηρίζει τον Αμερικανό πρόεδρο «Φαραώ τον αιώνα» και τον υπουργό Άμυνας των ΗΠΑ «*χασάπη τον Βιετνάμ*». Αλλά και η αντιπαράθεση του πλανητάρχη με το «*χασάπη*» Saddam Hussein μετατρέπεται σε έντονη προσωπική αναμέτρηση, συμφωνά με τα, όντως, συνταρακτικά αποτελέσματα πρόσφατης δημοσκόπησης στο Λονδίνο, από τα οποία προκύπτει ότι ένας στους τρεις Βρετανούς θεωρεί τον Αμερικανό πρόεδρο μεγαλύτερη απειλή για την ειρήνη απ' ό,τι τον Saddam Hussein (ΑΠΕ-Νοέμβριος 2002).

Η επανεμφάνιση του Osama bin Laden ενώ επίκειται η έναρξη της δεύτερης φάσης του πολέμου εναντίον της τρομοκρατίας με την επίθεση εναντίον του Ιράκ, έρχεται να υπενθυμίσει την παταγώδη αποτυχία της πρώτης φάσης. Η επίθεση εναντίον του Αφγανιστάν έγινε για να συλληφθεί ή να σκοτωθεί ο Osama bin Laden, ο οποίος, όπως αποδεικνύεται, είναι ζωντανός και έτοιμος για νέες επιθέσεις. Μια σημαντική λεπτομέρεια, που δεν έχει υπογραμμιστεί αρκετά, είναι το γεγονός ότι σ' αυτήν την αντιπαράθεση του προέδρου Bush με τον Osama bin Laden, ο δεύτερος εμφανίζει τα τρομοκρατικά χτυπήματα ως απάντηση σε αντίστοιχα της Δύσης εναντίον του Ισλάμ. Πιο συγκεκριμένα, στην τελευταία κασέτα ο Osama bin Laden δηλώνει σχετικά: «*Οι εχθροί της Αλ Κάιντα θα θανατωθούν όπως εσείς θανατώνετε και θα βομβαρδιστούν, όπως ακριβώς και εσείς βομβαρδίζετε*». Αυτή η πλευρά των δηλώσεων του Osama bin Laden, πρώτον καθιστά ένοχη τη Δύση -άρχισε πρώτη τα χτυπήματα και το Ισλάμ απλώς αμύνεται- και δεύτερον, εντείνει τους φόβους ότι το χτύπημα εναντίον του Ιράκ θα επιδεινώσει την κατάσταση.

Τα τρομοκρατικά μέσα που χρησιμοποιούνται από τις δύο πλευρές δεν είναι τα ίδια από άποψη αποτελεσματικότητας. Η κρατική τρομοκρατία, που εκπροσωπείται από την υπερδύναμη και τους πλούσιους Δυτικούς της συμμάχους, φαίνεται εκ πρώτης όψεως να υπερέχει σε μέσα και αποτελεσματικότητα. Ωστόσο, ένα τέτοιο συμπέρασμα που επιχειρεί να αξιολογήσει τη διαφορετικής προέλευσης τρομοκρατία είναι επισφαλές από πολλές απόψεις. Και τούτο, γιατί στην προκειμένη περίπτωση η κρατική τρομοκρατία αποκτά τη μορφή της κήρυξης πολέμου εναντίον κρατών για τα οποία υπάρχουν υπόνοιες ότι σχετίζονται με διάφορους τρόπους με την τρομοκρατία, ενώ η μη κρατική απορρέει από την αντικειμενική αδυναμία των «κρατών-αλητών» να προστατευτούν, και γι' αυτό είναι απρόβλεπτη και, θεωρητικά, πανταχού παρούσα.

Αν και οι δύο αυτές μορφές τρομοκρατίας ενισχύουν και προκαλούν η μία την άλλη, η μη κρατική μπορεί να είναι ακόμη πιο... *τρομοκρατική* από την κρατική εξαιτίας της έκπληξης που περικλείει.

Και ερχόμαστε στους στόχους των δύο μορφών της τρομοκρατίας, της κρατικής και της μη κρατικής, ο προσδιορισμός των οποίων είναι απαραίτητος, προκειμένου να εξεταστεί η αποτελεσματικότητά τους.

Η διατήρηση της «παγκοσμιοποίησης» δεν περιλαμβάνει δυνατότητες αντιμετώπισης του φασισμού και της τρομοκρατίας. Αντίθετα, η «παγκοσμιοποίηση» θα προχωρεί και θα βαθιάίνει, ακολουθούμενη από τα δύο παιδιά της, το φασισμό και την τρομοκρατία, μέσα σε πολεμικό περιβάλλον καταστροφής ανθρώπων, πολιτισμών και προσδοκιών.

Η τρομοκρατία που ασκείται και από τις δύο εμπόλεμες πλευρές και αφορά το σύνολο του κόσμου μας, δεν έχει προοπτικές κατευνασμού με τις παρούσες συνθήκες, εκτός κι αν οι ΗΠΑ αποφασίσουν να σβήσουν από προσώπου γης ολόκληρο το Ισλάμ. Γιατί θα πρέπει να είναι κατανοητό ότι όσο περισσότερο σκληραίνει η αμερικανική στάση απέναντι στους τρομοκράτες, που ουσιαστικά αγκαλιάζουν ολόκληρο το Ισλάμ, τόσο αυτοί θα ανανεώνονται, θα πολλαπλασιάζονται, θα οργανώνονται, θα διαφοροποιούνται ανάλογα με τις περιστάσεις και θα καταφέρουν συνεχή πλήγματα στη Δύση και στο Ισραήλ. Στο σημείο αυτό ας υπογραμμίσω ότι θεωρώ εξαιρετικά απειλητικά τα αποτελέσματα της πρόσφατης εκλογικής αναμέτρησης στο Πακιστάν, που αυξάνουν την ισχύ των φονταμενταλιστών και, ταυτόχρονα, εκφράζουν δυσaréσκεια για τη φιλοαμερικανική πολιτική του Musharaff. Ακόμη, ας προσθέσω το επιχείρημα ότι, προφανώς, τα πρόσφατα χτυπήματα της Αλ Κάιντα στο Μπαλί και στις Φιλιππίνες εγκαινιάζουν μια νέα σειρά, μέσω της οποίας επιδιώκεται η εντατικοποίηση των προβλημάτων κάποιων μουσουλμανικών περιοχών, ώστε να επισπευσθεί με τον

τρόπο αυτό ο πανισλαμισμός. Θα πρέπει, πάντως, να γίνει αποδεκτό ότι, έστω κι αν η ισλαμική θρησκεία δεν περιλαμβάνει μίσος εναντίον των αλλόθρησκων, έστω κι αν δεν πρόκειται για πόλεμο σύγκρουσης πολιτισμών, έστω κι αν οι οπαδοί της δεν είναι ορκισμένοι εχθροί της Δύσης, η Δύση με τη συμπεριφορά της τους μετατρέπει σε τέτοιους.

Είναι γεγονός ότι το Ισλάμ δεν έχει πρόσβαση στη νέα τεχνολογία. Διαθέτει, όμως, 1.300.000.000 ψυχές, έτοιμες να φανατιστούν από τις πράξεις της Δύσης. Γιατί, βέβαια, η Δύση οφείλει να συνειδητοποιήσει εγκαίρως ότι οι φιλοδυτικές ισλαμικές χώρες είναι πρώτα ισλαμικές και στη συνέχεια «φίλες» της Δύσης. Άλλωστε, καθημερινά αποδεικνύεται πόσο ρευστοί είναι οι φιλικοί δεσμοί με τη Δύση όλων ανεξαιρέτως των ισλαμικών κρατών, από τη συχνότητα της ανάγκης αναθεώρησης του καταλόγου τους. Από την άποψη αυτή, ανησυχητικά είναι και τα αποτελέσματα των τελευταίων εκλογών στη γείτονα Τουρκία, που έφερε στην εξουσία τους ισλαμιστές, ανεξάρτητα από το πόσο επιθυμεί να εμφανίζεται ως φιλοδυτική. Και, αναμφίβολα, η εκρηκτική δήλωση του Giscard d'Estaing ότι «*η Τουρκία δεν ανήκει στην Ευρώπη*», παρ' ότι είναι ορθή, προβλέπεται να πυροδοτήσει αντιδυτικές αντιδράσεις.

Ας το ομολογήσουμε, αν υπάρχει κάποιο αντικειμενικό δίκιο σ' αυτόν τον άκρως παρανοϊκό πόλεμο, αυτό δεν είναι, δυστυχώς, με το μέρος της Δύσης. Πρέπει χιλιάδες, εκατομμύρια και δισεκατομμύρια φορές να καταδικάσουμε, χωρίς ενδοιασμό, τη βάρβαρη, ύπουλη και απάνθρωπη τρομοκρατική ενέργεια της 11ης Σεπτεμβρίου και άλλες τόσες φορές να κλάψουμε και να προσευχηθούμε για τα αδικοχαμένα θύματα της. Το ίδιο, όμως, πρέπει να κάνουμε και για τα αδικοχαμένα θύματα της Γιουγκοσλαβίας, του Αφγανιστάν, της Παλαιστίνης, του Ισραήλ και του Ιράκ, και Κύριος οίδη τη βούληση του Αμερικανού προέδρου σχετικά με τα επόμενα. Και να αναρωτηθούμε, πού επιτέλους βαδίζει η ανθρωπότητα στις αρχές του 21ου αιώνα. Είναι, τελικά, γεγονός ότι έχουμε επιλέξει έναν αέναο πόλεμο εναντίον του Ισλάμ, εναντίον υπανάπτυκτων και αδύναμων κρατών, στον οποίο εμπλέκεται υποχρεωτικά και το Ισραήλ, γιατί η γεωγραφική του θέση δεν του επιτρέπει την ειρήνη, έστω κι αν κάτω από άλλες συνθήκες αυτή θα ήταν δυνατή;

Η φρίκη αυτού του πολέμου δεν πρόκειται να λήξει από μόνη της. Σ' αυτόν τον πόλεμο, και μετά από χίλια χρόνια, δεν θα υπάρχουν τελεσίδικοι νικητές και ηττημένοι. Γιατί αυτός ο πόλεμος, με τις προδιαγραφές που άρχισε, είναι αδιέξοδος.

Γι' αυτό, αντί να... «*βυζαντινολόγουμε*» για το πόση και ποια θα είναι η συμπαράσταση μας στα εκτεταμένα και πολεμοχαρή σχέδια της Αμερικής, ας προσπαθήσει ο καθένας να απαντήσει στον εαυτό του «*γιατί υπήρξε η αποφράδα της*

11ης Σεπτεμβρίου, αλλά και γιατί με βεβαιότητα αναμένουμε και άλλες τέτοιες ημέρες και άλλα παρόμοια χτυπήματα». Μπορεί, αλήθεια, η απάντηση σ' αυτό το ερώτημα να είναι «επειδή εμείς είμαστε καλοί και αυτοί κακοί»; Όμως, αυτό ακριβώς είναι το σύνθημα του Γ' Παγκοσμίου Πολέμου: «Ο άξονας του Καλού εναντίον του άξονα των Κακών».

Αραγε η πολύχρονη στάση της Δύσης, και ιδιαίτερα μετά την επιβολή της «παγκοσμιοποίησης», απέναντι στο Ισλάμ εμφανίζει στοιχεία που να δικαιολογούν έναν τέτοιο ισχυρισμό; Ή, αντίθετα, τα γεγονότα σ' αυτόν το χώρο μαρτυρούν πως η Δύση ξεπέρασε κάθε όριο ανοχής του Ισλάμ; Άλλωστε, η υπέρβαση κάθε θεμιτού ορίου δημιούργησε τις «ανθρώπινες βόμβες», τακτική που ξεπερνά το ανθρώπινο μέτρο. Αν αντιστρέψουμε τους φορείς του «Καλού» και του «Κακού», τα συμπεράσματα μας γίνονται αυτόματα πιο λογικά, λιγότερο αφελή και, κυρίως, πιο κατάλληλα να αποτελέσουν τη βάση για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και του φασισμού, θέτοντας τέλος σ' αυτούς τους πολέμους.

Είναι αναμφισβήτητο ότι η πρόκληση για να σταματήσει το παγκόσμιο αιματοκύλισμα, το έλλειμμα της δημοκρατίας και ο πανικός της Δύσης για τρομοκρατικά χτυπήματα βρίσκεται στην πλευρά των ΗΠΑ και των συμμάχων τους. Απαιτείται, με λίγα λόγια, μια λιγότερο άνιση κατανομή του παγκόσμιου πλούτου, μεγαλύτερος σεβασμός σε κάθε μορφής διαφορετικότητα και περιορισμός της κάθε είδους απληστίας.

Ωστόσο, οι τρέχουσες εξελίξεις ουδόλως ενθαρρύνουν ελπίδες για μια ορθολογική αντιμετώπιση των τερατόμορφων παιδιών της «παγκοσμιοποίησης», της τρομοκρατίας και του φασισμού. Αντίθετα, αυτές κατευθύνουν τις προβλέψεις προς σχήματα του μέλλοντος που θα περιλαμβάνουν ολοένα και περισσότερη φρίκη.

Η βία προκαλεί βία. Αλλά οι ΗΠΑ προφανώς τη χρειάζονται, γιατί δεν έχουν τη δυνατότητα να ελέγξουν τους στρατηγικούς παίκτες της παγκόσμιας σκηνής, που είναι η Ευρώπη, η Ρωσία, η Ιαπωνία και η Κίνα (Todd 2002).

*«Αλίμονο στους δημοσιογράφους που
θα τολμήσουν να δείξουν εικόνες
Αμερικανών κομάντος σε δράση στο
Αφγανιστάν»*

D. RAMSFELD

Ασφαλώς και πριν από την 11^η Σεπτεμβρίου υπήρχε τρομοκρατία, ανασφάλεια και καταπάτηση των ανθρώπινων και πολιτικών δικαιωμάτων στην υφήλιο. Ωστόσο μετά το διπλό χτύπημα στους Δίδυμους Πύργους, έχει κανείς την εντύπωση ότι ορθώθηκε ένα τείχος ανάμεσα σε δυο εποχές: σ' αυτήν που, μέχρι την ημερομηνία εκείνη, επικρατούσαν συνθήκες ελεγχόμενης ασφάλειας, υπήρχε η δυνατότητα λογικών προβλέψεων και σχετικός σεβασμός των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Και στην εποχή μετά την ημερομηνία αυτή, που σηματοδοτείται από την εισβολή βίαιων μεταβολών σε όλους τους τομείς, σε όλα τα γεωγραφικά μήκη και πλάτη. Οι μεταβολές αυτές είναι τρομοκρατικές, ακριβώς επειδή είναι αδύνατον να σχηματιστούν ή, έστω κατ' ελάχιστο, να προβλεφθούν. Με την έναρξη του νέου αιώνα, ανασφάλεια μεγίστου βαθμού και ποικίλων μορφών απειλεί τους κατοίκους της Γης: ανασφάλεια που δεν εστιάζεται πια μόνο στον κίνδυνο έλευσης φυσικών καταστροφών ή στην, υπαρκτή άλλωστε, απειλή οικονομικής κατάρρευσης, αλλά στις άγνωστες και χωρίς πολλές δικαιολογίες αποφάσεις του πλανητάρχη.

Η καταστροφή των Δίδυμων Πύργων στο Μανχάταν, με τραγικό απολογισμό χιλιάδες αθώα θύματα, παραχώρησε σιωπηρά στον πλανητάρχη ευρύτερα δικαιώματα σε σύγκριση με πριν, όσον αφορά τις αποφάσεις του σχετικά με το ποιες χώρες και με ποια σειρά θα επιλεγούν για κατεδάφιση, ως τμήματα του «άξονα τον Κακού», ποια από τα πολυάριθμα και πολυσύνθετα «έξυπνα όπλα» θα χρησιμοποιηθούν σε κάθε

περίπτωση, πόσοι ύποπτοι θα συλληφθούν και θα κρατηθούν επ' αόριστον, χωρίς δίκη και χωρίς δικαίωμα συνηγόρου, ποιοι θα δολοφονούνται επιτόπου, αν, κατά την κρίση της παραστρατιωτικής δύναμης, που πρόσφατα δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της CIA και που διεισδύει με μυστικότητα σε οποιαδήποτε χώρα του πλανήτη, είναι ύποπτοι τρομοκρατίας, πώς, πού και πότε θα καταπατώνται τα ατομικά δικαιώματα λογοκρισία, ηλεκτρονικό φακέλωμα της ζωής μας, παρακολούθηση τηλεφωνικών συνομιλιών χωρίς προηγούμενη δικαστική άδεια, παρακολούθηση υπόπτων, κατάρριψη επιβατικών αεροπλάνων αν υπάρχει υπόνοια ότι υπάρχει τρομοκράτης μέσα σ' αυτά, χρήση ακόμη και βασανιστηρίων κ.ο.κ.

Με αυτές και άλλες μεθόδους, που συνεχώς επινοούνται, καταστρατηγούνται όλα τα ανθρώπινα και πολιτικά δικαιώματα, που ήταν το αποτέλεσμα κοινωνικών αγώνων των τελευταίων 200 ετών. Ολόκληρη η υφήλιος έσπευσε να συνταχθεί στο πλευρό των ΗΠΑ —ως αυθόρμητη απάντηση στη ν απειλητική διαπίστωση του προέδρου τους ότι «*όσοι δεν είναι μαζί μας είναι εναντίον μας*»— συμμεριζόμενη την απορία του Bush που εκφράστηκε ως εξής σε σχετική του συνέντευξη (*Le Figaro* 13-14 Οκτωβρίου 2001): «*Απορώ για την έλλειψη κατανόησης όσον αφορά τη χώρα μας και για το ότι είναι δυνατόν οι άνθρωποι να μη μας αγαπούν. Από κοινού με την πλειονότητα των Αμερικανών αδυνατώ να το πιστέψω, γιατί γνωρίζω ότι είμαστε καλοί*».

Εύκολα και ανώδυνα, στη συνέχεια, συμφώνησαν όλοι για την ανάγκη κήρυξης του Γ΄ Παγκοσμίου Πολέμου, στον οποίο ολόκληρη η μη τρομοκρατική υφήλιος, από τη μία πλευρά, πολεμά εναντίον του «*άξονα του Κακού*», που βρίσκεται κάπου απέναντι. Ωστόσο, από την πρώτη κιόλας στιγμή έγινε ξεκάθαρο με όλα τα μέσα ότι για το χρονοδιάγραμμα, τη σειρά των μελών του «*άξονα του Κακού*» που θα υποστούν χτύπημα, το είδος των όπλων που θα χρησιμοποιηθούν και την εν γένει έκβαση αυτού του πολέμου θα αποφασίζουν μονομερώς οι ΗΠΑ⁵⁷, Ο πρόεδρος Bush χρησιμοποίησε, και αυτή τη φορά, τον τρόπο έκφρασης του μέσου Αμερικανού, που είναι απολύτως ειλικρινής όταν απορεί, μετά την 11η Σεπτεμβρίου, «*γιατί οι άνθρωποι δεν μας αγαπούν, αλλά μας μισούν τόσο*»!

Γιατί, όντως, ο μέσος Αμερικανός φαίνεται να πιστεύει ότι η Αμερική είναι η «*δικαιότερη*», η «*καλύτερη*» και η «*ασφαλέστερη*» χώρα στον κόσμο! Και, ακόμη, ότι οι πόλεμοι που η Αμερική διεξάγει ανά την υφήλιο είναι «*δίκαιοι*» και απαραίτητοι, αφού

⁵⁷ Αξίζει να υπογραμμιστεί ότι η Ευρώπη, με πρωτεργάτιδα τη Γαλλία, έχει αρχίσει να δυσανασχετεί για το ότι καλείται να παίξει το ρόλο της «θεραχαινίδος» των ΗΠΑ, και μάλιστα ο Γάλλος υπουργός Hubert Verdrine τόλμησε να χαρακτηρίσει «απλοϊκή» την προσέγγιση της τρομοκρατίας από την Αμερική (*Le Monde* 17-18,2.2002). Αλλά και η Γερμανία δυσανασχέτησε, σχετικά με τον καταμερισμό της δύναμης ανάμεσα στην αμερικανική κεντρική διοίκηση και τη διοίκηση της αποστολής στο Αφγανιστάν (*Καθημερινή*, 20.12.2001).

γίνονται για την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων, εκεί όπου αυτά καταπατώνται, και για την επαναφορά της δημοκρατίας εκεί όπου αυτή έχει καταλυθεί. Οι υπόλοιποι λαοί της υφηγίου, και ιδίως όσοι έχουν την ατυχία να έχουν καταταγεί από τον Αμερικανό πρόεδρο στον «*άξονα τον Κακού*», ουδεμία σχέση μπορούν να έχουν, κατά τη βαθιά ριζωμένη πεποίθηση των Αμερικανών, με το βίκο τους περιούσιο λαό και συνεπώς η ζωή τους δεν μπορεί να έχει την ίδια αξία με αυτή των Αμερικανών ή, ορθότερα, δεν μπορεί να έχει αξία. Άλλωστε, μόνο έτσι μπορεί να ερμηνευθεί η διαφορά στο βαθμό οδύνης, αλλά και οργής, που συνοδεύει την απώλεια κάθε Αμερικανού στρατιώτη στα πεδία των μαχών αφ' ενός, και των χιλιάδων αμάχων στις χώρες του «*άξονα τον Κακού*», ανάμεσα τους και νεογέννητα, που δολοφονούνται σαν μύγες, αφ' ετέρου. Για τους θανάτους αυτούς, απλά, ευθύνονται κάποιες αστοχίες των «*έξυπνων όπλων*», που δικαιολογούνται ως αναπόφευκτες.

Στο παραπάνω ερώτημα, όπως εκφράστηκε από τον πρόεδρο Bush, δηλαδή «*γιατί δεν μας αγαπούν, ενώ είμαστε τόσο καλοί*», δόθηκαν δύο εντελώς διαφορετικές απαντήσεις, που προέρχονται από δύο κορυφαίες αμερικανικές εφημερίδες. Η *New York Times* υποστηρίζει ότι «*μας απεχθάνονται, επειδή υπερασπιζόμαστε τον καπιταλισμό, τη δημοκρατία, τα ατομικά δικαιώματα, το διαχωρισμό Εκκλησίας και Κράτους*», ενώ η *Wall Street Journal* καλύτερα πληροφορημένη, αφού φρόντισε να έρθει σε επαφή με τραπεζίτες και ανώτερα στελέχη εκτός Δύσης, δίνει διαμετρικά αντίθετη απάντηση: «*Μας απεχθάνονται, επειδή εμποδίσαμε την ανάπτυξη και τη δημοκρατία και επειδή στηρίζαμε βίαια και τρομοκρατικά καθεστώτα*» (Chomsky 2001 – *Le Monde Diplomatique*).

Η Αμερική, μέχρι την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001, εθεωρείτο ασφαλές κάστρον που ουδείς θα ήταν ποτέ δυνατόν να απειλήσει, πόσο μάλλον να πορθήσει.

Αυτές οι αφελείς, αλλά μάλλον καλόπιστες πεποιθήσεις του μέσου Αμερικανού μπορούν σχετικά εύκολα να ερμηνευθούν. Γιατί, ναι μεν οι Αμερικανοί βρίσκονται στην κορυφή όλων σχεδόν των επιστημονικών εξειδικεύσεων, χάρη στη συνεχή και υψηλή δαπάνη τους για την έρευνα και την ανάπτυξη, αλλά το πολιτιστικό τους επίπεδο είναι χαμηλό με, θα έλεγα, ιδιότυπο τρόπο; Πράγματι, ενώ για το 2003 προβλέπεται ότι το ποσό που θα διατεθεί για αμυντικές δαπάνες θα υπερβαίνει αυτό που θα διαθέσουν συνολικά οι επόμενες 15-20 παγκόσμιες δυνάμεις (Brooks, Woblfortb 2002), η επαφή των Αμερικανών με τον υπόλοιπο κόσμο, καθώς και η πληροφόρηση για το τι συμβαίνει εκτός των ΗΠΑ, είναι υποτυπώδεις. Αυτή η αδιαφορία, που αφήνει μηδαμινά περιθώρια ενδιαφέροντος στους Αμερικανούς πολίτες για τα εκτός ΗΠΑ συμβάντα, αποτελεί παράδοση. Επιπλέον, όμως, οι Αμερικανοί

υπόκεινται σε μια μεθοδευμένη, συνεχή και προς προκαθορισμένες κατευθύνσεις προπαγάνδα, μέσω κινηματογραφικών έργων ή τηλεοπτικών διαφημίσεων, η οποία έχει πάγιο στόχο την *αμερικανοποίηση* της σκέψης τους (Ramonet 2001). Τα τελευταία είκοσι χρόνια, η χειραγώγηση των μαζών έχει εντατικοποιηθεί, χάρη στο Διαδίκτυο. Η μακρόχρονη αυτή προσπάθεια, με όποια μορφή κι αν επιχειρείται, αποβλέπει πάντα στην εξυπηρέτηση ενός ιδεολογικού στόχου που με τη συνεχή επανάληψη δημιουργεί τα θεμέλια της πεποίθησης. Οι αντιστάσεις της Ευρώπης στην πλύση εγκεφάλου που επιχειρείται μέσω του Διαδικτύου περιορίζονται με την πάροδο του χρόνου. Ωστόσο, η πιο στερεή και πολυδιάστατη μέση εκπαίδευση στην Ευρώπη, σε σύγκριση με αυτήν της Αμερικής, η καλύτερη γνώση της Ιστορίας, η ευκολότερη επαφή με την πολυπολιτισμική ευρωπαϊκή διάσταση, οι λιγότερο καλά μεθοδευμένες προσπάθειες για τη χειραγώγηση των μαζών, καθώς και η παραδοσιακή ανάπτυξη κριτικής θεώρησης εξακολουθούν να της εξασφαλίζουν μεγαλύτερη αυτονομία σκέψης,

Το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου πανικόβαλε τους Αμερικανούς, που έντρομοι αναγκάστηκαν να συνειδητοποιήσουν, μέσα σε λίγα λεπτά, ότι δεν είναι ασφαλείς στην ήπειρο τους, ούτε και τόσο ισχυροί για να αποφύγουν τους κινδύνους που τους απειλούν, με κορυφαίο το φρικτό, πράγματι, εφιάλτη ενός αόρατου και απροσδιόριστου εχθρού, που μπορεί να έχει στη διάθεση του μη συμβατικά όπλα. Επίσης, χρειάστηκε να συμβιβαστούν με την ιδέα ότι οι παγκοσμίου φήμης μυστικές υπηρεσίες τους αποδείχθηκαν ανίκανες να αποτρέψουν το χτύπημα. Και, αναγκαστικά τώρα πια, οι Αμερικανοί άρχισαν να αναζητούν τις αιτίες αυτού του αντιαμερικανισμού που τους επέφερε ένα τόσο καίριο χτύπημα. Αντιαμερικανισμός που δεν περιορίζεται, βέβαια, αποκλειστικά και μόνο στο Ισλάμ, αλλά, με ποικίλες μορφές και διαφορετικές αιτίες, εκφράζεται σε όλη την υφήλιο

Παρά τον αποτροπιασμό που αναπότρεπτα νιώθει κανείς για το συμβάν της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, θα μπορούσαν ίσως να αναζητηθούν και κάποιες θετικές πλευρές του, αν πράγματι ο προβληματισμός του αμερικανικού λαού μετά το χτύπημα κατόρθωνε να οδηγήσει σε αυτοκριτική και βελτίωση της συμπεριφοράς του προς τους υπόλοιπους κατοίκους της Γης. Αλλά σι σκέψεις αυτές αφορούν μόνο το τμήμα εκείνο της αμερικανικής αλαζονείας που δεν έχει σχέση με τα επεκτατικά οικονομικά σχέδια όπως είναι η εξασφάλιση πρόσβασης σε πηγές ενέργειας; δυστυχώς, όμως, φαίνεται ότι σε μεγάλο βαθμό η αμερικανική αλαζονεία και σκληρότητα εξηγούνται απ' αυτά (Μουσούρη 2001).

Μετά την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού, το 1989, ο διπολισμός που λειτούργησε στο πλαίσιο του Ψυχρού Πολέμου έδωσε τη θέση του στο *μονοπολισμό*.

Οι ΗΠΑ έγιναν η μοναδική παγκόσμια υπερδύναμη, χωρίς υποψία απειλής από άλλες δυνάμεις. Αυτή η υπέρμετρη αλαζονεία που ανέπτυξαν έκτοτε οι αμερικανικές κυβερνήσεις, καθώς και η βαθιά πεποίθηση που έντονα καλλιεργείται στο μέσο Αμερικανό, ότι όχι μόνο δικαιούται, αλλά έχει υποχρέωση να επιβάλλει στον υπόλοιπο κόσμο, και κυρίως στα «κράτη-αλήτες», το νόμο, τη δημοκρατία και την τάξη, εξηγούνται από την αίσθηση αυτής της αδιαφιλονίκητης δύναμης. Η απόλυτη αυτή υπεροχή της Αμερικής, σε σύγκριση με κάθε άλλη σύγχρονη δύναμη στην υφήλιο, είναι ταυτόχρονα στρατιωτική και οικονομική, ενώ οι υποψήφιοι διάδοχοι της προβλέπεται να παραμείνουν «θεωρητικοί» για αρκετά ακόμη χρόνια. Και, όμως, ακόμη και πριν από την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001, κάποιες συμπεριφορές των ΗΠΑ θα μπορούσαν να ερμηνευθούν αντίστροφα, δηλαδή όχι ως έκφραση δύναμης, αλλά ως έκφραση ανασφάλειας, ως αντίδραση σε αδιόρατες απειλές ή και ως έμμεση παραδοχή αδυναμίας. Αυτή η κλιμακούμενη επιθετικότητα προς τον υπόλοιπο κόσμο, αυτή η αναζήτηση εύκολων στόχων για επίδειξη δύναμης, αυτή η περιφρόνηση για όλα και όλους εκτός της Αμερικής, αυτή η παντελής αδιαφορία για τις συνέπειες της εξωτερικής πολιτικής της και για το διογκούμενο αντιαμερικανισμό δεν αναγνωρίζονται ως στοιχεία συμπεριφοράς μιας υπερδύναμης. Το πρόβλημα που, προφανώς, μ' αυτόν τον τρόπο επιχειρείται να συγκαλυφθεί, έχει διαπιστωθεί με οξυδέρκεια και πειστικότητα από τον Huntington (1999), την άποψη του οποίου συμμερίζονται κι άλλοι ερευνητές, «Μια μοναδική υπερδύναμη», κατά τον Huntington, «πρέπει να είναι σε θέση μόνη της να δίνει διεξόδους σε σημαντικά διεθνή ζητήματα, και ο συνδυασμός άλλων κρατών να μην είναι δυνατόν να την εμποδίσει». Όμως οι ΗΠΑ δεν έχουν αυτήν τη δυνατότητα και, προφανώς, αυτός είναι ο λόγος που δεν συμπεριφέρονται ως μοναδική, αλλά ως συνεχώς απειλούμενη υπερδύναμη. Παρά το γεγονός ότι η ισχύς της Αμερικής της εξασφαλίζει την πολυτέλεια να αποφασίζει, ουσιαστικά, μόνη της την πολιτική που θα ακολουθήσει, σπάνια αυτή κρίνεται ικανοποιητική σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι στρατιωτικές νίκες της Αμερικής δεν λύνουν τα προβλήματα, που υποτίθεται ότι δικαιολογούν τους συνεχείς πολέμους, αντιθέτως δημιουργούν νέα, συνήθως σοβαρότερα των αρχικών.

Πέρα, όμως, από τους παραπάνω προβληματισμούς, επιβάλλεται να αναφερθούμε σε μια σειρά από συμβάντα –ενέργειες και παρενέργειες, παραλείψεις και αποκρύψεις πληροφοριών– σχετικά με την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001, που δυναμιτίζουν πολυάριθμα τρομακτικά και, δυστυχώς, μη δυνάμενα να αποκλειστούν σενάρια. Επιπλέον, αυτές οι ανεξήγητες πλευρές στην υπόθεση του χτυπήματος καθώς και οι ύποπτες συμπεριφορές που τις συμπληρώνουν, ενθαρρύνουν αναπότρεπτα και

υποθέσεις, που πιθανόν δεν ανταποκρίνονται στα πράγματα. Δεν αποτελεί, φυσικά, στόχο αυτού του πονήματος η ενασχόληση με παρόμοιας υφής σενάρια. Ωστόσο, οι συνθήκες κάτω από τις οποίες αυτό το χτύπημα έλαβε χώρα, καθώς και η αμηχανία που δημιουργούν τα διάφορα σενάρια, πιστεύω ότι επιβάλλουν την έστω φευγαλέα αναφορά σε κάποια απ' αυτά. Κι αυτό, επειδή τυχόν αποκάλυψη διαφορετικής προέλευσης ή και άλλων στόχων αυτού του χτυπήματος, απ' ό,τι παρουσιάζεται ως η επίσημη εκδοχή, υπάρχει κίνδυνος να ανατρέψει πολλά από τα επιχειρήματα και τα συμπεράσματα της ανά χείρας μελέτης. Θα παραθέσω, λοιπόν,, πολύ σύντομα μερικά από τα πολυάριθμα, ανεξήγητα και φαινομενικά ύποπτα αυτά συμβάντα, τα οποία υπάρχει κίνδυνος να αμαυρώσουν τον «*άξονα τον Καλού*», χωρίς να τα υιοθετώ, αλλά ούτε και να τα απορρίπτω.

2.12 ΟΙ ΣΥΜΠΤΩΣΕΙΣ

Οι συμπτώσεις είναι πολλές και η ένταξη τους στο ευρύτερο περιβάλλον του χτυπήματος, δημιουργεί αμηχανία και προβληματισμό.

Επίσημα έγγραφα πιστοποιούν το γεγονός ότι οι ΗΠΑ είχαν αποφασίσει να επιτεθούν στο Αφγανιστάν από τον Αύγουστο του 2001 (*Ελευθεροτυπία*, 2,12,2001). Μάλιστα, προκειμένου να δεσμευτεί το Πακιστάν για τη στάση που θα κρατούσε στην επίθεση αυτή εναντίον του Αφγανιστάν, είχε μεταβεί τον Ιούνιο του 2001 στο Ισλαμαμπάντ ο αρχηγός της CIA για να πείσει τους εκεί κρατούντες. Ως δικαιολογία γι' αυτήν την επίθεση προβλήθηκε η σύλληψη του Bin Laden, τον οποίο οι Ταλιμπάν αρνήθηκαν να παραδώσουν στους Αμερικανούς, κατά τις διαπραγματεύσεις που έγιναν στο Πακιστάν το καλοκαίρι του 2001. Ας σημειωθεί, όμως, ότι αποκαλύπτεται τώρα από μαρτυρίες μυστικών πρακτόρων των Ταλιμπάν και από στοιχεία που βρέθηκαν στους υπολογιστές της Αλ Κάιντα ότι οι Ταλιμπάν ήταν έτοιμοι να παραδώσουν στις ΗΠΑ τον Bin Laden το 1998 γιατί είχε προκάλεσε την οργή τους με τα συνεχή προβλήματα που δημιουργούσε. Έγινε, ωστόσο, σύμβολο στον ισλαμικό κόσμο και στο Αφγανιστάν, όταν οι ΗΠΑ, μετά το βομβαρδισμό των πρεσβειών τους στην Ανατολική Αφρική, επιτέθηκαν στο Αφγανιστάν και το Σουδάν με 79 πυραύλους, και έτσι τα σχέδια παράδοσης του ματαιώθηκαν (Μίχας 2002). Είναι συνεπώς ξεκάθαρο ότι θα χαιρετιζόταν ως ευτυχής συγκυρία η εμφάνιση μιας αφορμής για τον προαποφασισμένο αυτόν πόλεμο. Εκτός όλων των άλλων, θα δικαιολογούσε και την έκκληση της Αμερικής για ομοψυχία και συμπαράσταση από ολόκληρη την υφήλιο. Η αφορμή πολέμου, που δόθηκε λίγες μόνο εβδομάδες μετά το τέλος των διαπραγματεύσεων με τους Ταλιμπάν στην πρωτεύουσα του Πακιστάν, ήταν αναμφίβολα τραγική και

απάνθρωπη. Ήταν, όμως, (συμπτωματικά;) και η αναμενόμενη αφορμή ενός προαποφασισμένου πολέμου.

Ο Bin Laden γνώριζε, βέβαια, τις αμερικανικές προθέσεις, αλλά και το γεγονός ότι ο επίσημος λόγος του προαποφασισμένου πολέμου ήταν η σύλληψη του και πριν, αλλά και μετά την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001. Αξίζει να θυμηθούμε ότι ο Bin Laden – εκπαιδευθείς από τους Αμερικανούς– κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου υπήρξε σύμμαχος των Αμερικανών εναντίον των Ρώσων. Αξίζει, ακόμη, να σημειωθεί ότι ο Salim bin Laden, ο πατέρας του Osama, άρχισε από τη δεκαετία του '60 να κάνει επιχειρήσεις στο Τέξας και μετά το μυστηριώδες αεροπορικό δυστύχημα του τον διαδέχθηκε σ' αυτές ο αδελφός του. Αυτός ο τελευταίος συναντήθηκε το 1973 με τον πατέρα του τωρινού προέδρου των ΗΠΑ. Στη συνέχεια, ο George Bush συνάπτει επιχειρηματικές σχέσεις με δύο στενούς συνεργάτες του Bin Laden (*Corriere delta Sera* 2001). Με το τέλος του πολέμου στο Αφγανιστάν, οι ΗΠΑ ανήγγειλαν τη θριαμβευτική νίκη τους, η οποία πραγματοποιήθηκε νωρίτερα απ' ό,τι είχε υπολογιστεί. Ωστόσο, λησμονήθηκε εντελώς ο κύριος λόγος της επίθεσης στο Αφγανιστάν, που ήταν η σύλληψη του Bin Laden! Εξάλλου, κανένα ΜΜΕ δεν ασχολήθηκε με τον αριθμό των νεκρών αμάχων Αφγανών, αν και αυτός ξεπέρασε, πιθανότατα τον αντίστοιχο στους Δίδυμους Πύργους του Μανχάταν, που εκτιμήθηκε σε 3.015 (ανακοίνωση της 21.11.2001). Παρά την εμφανή δυσχέρεια υπολογισμού των νεκρών αμάχων Αφγανών, ο οικονομολόγος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Νιου Χαμσάιρ, Μαρκ Χερολντ, εκτιμά ότι ξεπέρασαν τους 4.000 («Ιός» της *Κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας*, 2002)⁵⁸.

Ακριβώς την ίδια χρονική περίοδο, δηλαδή το καλοκαίρι του 2001, που ο αρχηγός της CIA είχε επαφές με τους Ταλιμπάν στην πρωτεύουσα του Πακιστάν –είχε ήδη αποφασιστεί η επίθεση στο Αφγανιστάν, προκειμένου να συλληφθεί ο Bin Laden⁵⁹ κατακλυσμός από πληροφορίες, προερχόμενες από διάφορες υπηρεσίες, ανέφεραν ότι είναι πολύ πιθανή επίθεση στις ΗΠΑ, με αεροπειρατεία σε επιβατικά αεροπλάνα. Οι πληροφορίες αυτές προέρχονταν από τη CIA και το FBI, και μάλιστα από έμπειρους πράκτορες, όπως ο Kenneth Williams του FBI της Αριζόνας (Elliott, *Time-Special*

⁵⁸ Μικρό δείγμα της αντιμετώπισης των νεκρών αμάχων από τα διεθνή ΜΜΕ συνοψίζεται ως ακολούθως: α) Από το U.S. News & World Report, σχόλιο του M. Barton: «Το γεγονός ότι υπάρχουν απώλειες αμάχων και παράπλευρες ζημιές δεν αξίζει και τόσο τον κόπο να δημοσιευθεί, εφόσον κάτι τέτοιο είναι αναπόφευκτο σε κάθε πόλεμο», β) Από τον αρθρογράφο των *New York Times*, Thomas Friedman, στις 23.11.2001: «Αποδεικνύεται ότι πολλοί από αυτούς τους Αφγανούς "πολίτες" προσεύχονται για ακόμη μια δόση από βομβαρδιστικά B-52 για να τους ελευθερώσουν από τους Ταλιμπάν, ανεξάρτητα από το αν θα υπάρξουν η όχι θύματα» (Λινάρδος 2002).

⁵⁹ Αν και ακόμη δεν είχε χτυπήσει το Μανχάταν, αλλά;, προφανώς λόγοι να πιστεύεται ότι θα το πράξει προσεχώς.

Report 2002). Ωστόσο, αν και είχε αποφασιστεί η επίθεση εναντίον του Αφγανιστάν και παρ' ότι ήταν γνωστή η επικινδυνότητα της Αλ Κάιντα και του Bin Laden, ουδέν μέτρο ελήφθη, αφού δεν αποδόθηκε η δέουσα σημασία στις πολύ συγκεκριμένες αυτές απειλητικές πληροφορίες. Οι δικαιολογίες για την εγκληματική αδιαφορία των αρμόδιων υπηρεσιών των ΗΠΑ, αλλά και του Λευκού Οίκου, εξαντλούνται στο ότι δεν πίστεψαν στη δυνατότητα να συμβεί ό,τι συνέβη, ότι η γραφειοκρατία και η μυστικοπάθεια των υπηρεσιών· πληροφοριών δεν επέτρεπαν την άνετη επικοινωνία, ότι είχε δημιουργηθεί η πεποίθηση πως το αναμενόμενο τρομοκρατικό χτύπημα θα γινόταν σε αμερικανική βάση της Ευρώπης και όχι στις ΗΠΑ, και, τέλος, στην ακλόνητη πίστη τους στο απυρόβλητο της Αμερικής.

Η συσσωρευμένη αυτή ολιγωρία λήψης των απαραίτητων μέτρων που θα μπορούσαν να αποτρέψουν την καταστροφή της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001, μπορεί, ενδεχομένως, να επισύρει κατηγορία ανθρωποκτονίας εξ αμελείας. Δημιουργεί, δε, δικαιολογημένη ανησυχία για τις ικανότητες αυτών που ρυθμίζουν τις τύχες του πλανήτη και που, γι' ακόμη μία φορά, αποδεικνύονται ανέτοιμοι, ακατάλληλοι και επικίνδυνοι. Η ανησυχία αυτή, εξάλλου, κορυφώνεται μετά τη δημοσιοποίηση της επιστολής της πράκτορα του FBI, Coleen Rowley, από την οποία προκύπτει, σε αντίθεση με τις επίσημες σχετικές δηλώσεις των αξιωματούχων του Λευκού Οίκου, ότι το χτύπημα μπορούσε να είχε προβλεφθεί (*Time* 3.6.2002). Παρ' όλ' αυτά, δεν δικαιολογούνται ακόμη υπόνοιες για την ύπαρξη προμελέτης ή δόλου. Οπωσδήποτε, όμως, και μέχρις αυτού του σημείου, εύλογη είναι η απορία κατά πόσο δικαιολογείται η συμπαράταξη της υφηλίου εναντίον του «*άξονα των Κακών*», η οποία αναπόφευκτα συνδέεται με τεράστιας έκτασης κινδύνους, όταν αποδεικνύεται, πέρα από κάθε αμφιβολία, ότι η πλανηταρχική δύναμη λειτουργεί στις πιο καίριες στιγμές του πολέμου με τέτοια ασύγγνωστη ελαφρότητα.

2.13 ΟΙ ΥΠΟΠΤΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ

Οι συμπτώσεις στην τραγική υπόθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001 ήταν όντως πολλές, εκπληκτικές και δυσεξήγητες. Δυστυχώς, όμως, πέρα απ αυτές υπάρχουν και κάποια συμβάντα, τα οποία θα μπορούσαν να εγείρουν υπόνοιες για σύμπραξη ορισμένων εντός των τειχών αξιωματούχοι με τους τρομοκράτες και, ενδεχομένως, επιδίωξη στόχων αδιαφανών και πολύ διαφορετικών από αυτούς· που

προβάλλονται. Εξαιτίας αυτής της αδιαφάνειας, της αμηχανίας πολλών αξιωματούχων που κατέθεσαν σχετικά, των αντιφάσεων τους, των κενών των επίσημων ανακοινώσεων, αλλά και όλης αυτής της τραγικής περιπέτειας που αφήνει πολλά ερωτήματα αναπάντητα, έχει ενθαρρυνθεί η συγγραφή πολυάριθμων ανορθόδοξων μελετών. Συχνά, αυτές δίνουν την εντύπωση ότι ανήκουν στο χώρο του κατασκοπευτικού μυθιστορήματος, ωστόσο τους αναγνωρίζεται κάποια χρησιμότητα, προκειμένου έτσι να επιχειρηθεί η ερμηνεία πολλών περιέργων καταστάσεων που αποκαλύφθηκαν έκτοτε, όπως: Η ενσυνείδητη απόκρυψη των πιο επικίνδυνων εκθέσεων, αναφορικά με την προαναγγελία του χτυπήματος της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, που είχαν καταρτιστεί από ης μυστικές υπηρεσίες των ΗΠΑ, οι οποίες σαφώς έκρουαν τον κώδωνα του κινδύνου και απαιτούσαν ιδιαίτερη προσοχή και λήψη άμεσων μέτρων. Πράγματι, μετά το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, αποφασίστηκε από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Λευκού Οίκου η απόκρυψη του εγγράφου της CIA που, ουσιαστικά, ανήγγελλε το χτύπημα και η ενδεχόμενη εμφάνιση του πολύ αργότερα, όταν η όλη υπόθεση θα είχε ξεχαστεί (Elliott, Time-Special Report 2002).

Στο ίδιο πλαίσιο, μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, αποφασίστηκε από τον πράκτορα Williams του FBI-Phoenix να αποκρύβει παρόμοια έκθεση. Ταυτόχρονα, η επικεφαλής του Λευκού Οίκου για την αντιτρομοκρατία, σύμβουλος του προέδρου Bush, Gondoleezza Rice, εμφανίστηκε στα MME, προσπαθώντας να πείσει ότι *«ήταν αδύνατον να είχε προβλεφθεί το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου»*, με βάση τις επίμαχες και τυχαία αποκαλυφθείσες εκθέσεις. Ωστόσο, δεδομένου ότι είχε προηγηθεί παρόμοιο χτύπημα στους Δίδυμους Πύργους το 1993, η διαβεβαίωση αυτή της συμβούλου του προέδρου των ΗΠΑ εμφανίζεται ως περιορισμένης αξιοπιστίας. Η αμηχανία, εξάλλου, όσων αποφασίζουν να εισχωρήσουν στις συνθήκες αυτών των χτυπημάτων διευρύνεται από σωρεία καταθέσεων πρακτόρων, νυν και πρώην, των μυστικών αμερικανικών υπηρεσιών πληροφοριών ενώπιον δικαστηρίων, οι οποίες αποτελούν ισχυρές και καθ' όλα επίσημες ενδείξεις *ότι ο βαθμός αδιαφάνειας για ό,τι συνέβη την 11^η Σεπτεμβρίου και αμέσως μετά, αλλά και για ό,τι ενδέχεται να συμβεί στο μέλλον, είναι πολύ μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο της διαφάνειας*⁶⁰.

⁶⁰ Βλ. για ενδείξεις το Κεφάλαιο 11 του-βιβλίου του Thierry Meyssan: «L' effroyable Imposture» ό.π. Η αναφορά ο- αυτό, στην ανάλυση των στοιχείων, καθώς και ατά συμπεράσματα του συγγραφέα ουδόλως σημαίνει και ολοκληρωτική αποδοχή τους. Ωστόσο, θεωρώ ότι είναι επαρκή για να αποτελέσουν ισχυρή πηγή αμφιβολιών και σοβαρών υπονοιών ότι τα πραγματικά γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και μετά ενδέχεται να διαφέρουν από αυτά που διοχετεύονται επισήμως στα διεθνή MME. Και, βέβαια, οι αμφιβολίες προς αυτήν την κατεύθυνση ενισχύονται με την πρόσφατη απόφαση του αμερικανικού Πενταγώνου να δημιουργήσει «ειδική υπηρεσία αλλοίωσης των ειδήσεων, προκειμένου να βελτιώνεται η εικόνα της Αμερικής στην υφήλιο».

Υπάρχει, αναμφισβήτητα, από το 1958 μέχρι σήμερα, μια σειρά από εκφρασμένες επιθυμίες γεωπολιτικών εξελίξεων προς ορισμένες κατευθύνσεις, ενέργειες, παρεμβάσεις και παραλείψεις. Αυτές φαίνεται να προωθούνται με συνέχεια και συνέπεια, καθώς και χάρη σε ανεξήγητα κατ' αρχήν φαινόμενα, τα οποία, όμως, αν διερευνηθούν, ερμηνεύονται στο πλαίσιο της εξυπηρέτησης συγκεκριμένων και εν εξελίξει σχεδίων. Δολοφονίες προέδρων –των οποίων οι εκτελεστές παραμένουν αδιευκρίνιστοι– που συμπίπτουν χρονικά με αποφασιστικές στιγμές για την υλοποίηση συγκεκριμένων στόχων ή και με διαφωνίες τους μ' αυτούς. Ασυμμετρία κυρίαρχων στόχων μεταξύ των Δημοκρατικών και των Ρεπουμπλικάνων στις ΗΠΑ. Έλλειψη εμπιστοσύνης και τήρηση αυστηρής γραφειοκρατίας στις σχέσεις των διαφόρων μυστικοί υπηρεσιών πληροφοριών –CIA, FBI, NSA, DIA–, που συνεπάγεται αδιαφάνεια και έλλειψη ανταλλαγής πληροφοριών. Συσσωρευμένες συμπτώσεις που, με το νόμο των πιθανοτήτων⁶¹, είναι δύσκολο να εκληφθούν ως τέτοιες, κ.λπ., κ.λπ. Όπως ανέφερα, δεν έχω την πρόθεση να μετατρέψω την παρούσα, κυρίως οικονομικής κατεύθυνσης, μελέτη μου σε; ανάλυση υποθετικών συνωμοσιών, οι οποίες πιθανότατα εξυφαίνονται στα πλαίσια των μυστικών αμερικανικών υπηρεσιών. Ωστόσο, κρίνω απαραίτητη μια σύντομη αναφορά σ' αυτές, επειδή αν, πράγματι, έχουν κάποιες υποψίες αλήθειας, οι επιπτώσεις τους θα είναι καταλυτικές για ολόκληρη την υφήλιο, αφού επηρεάζουν άμεσα τις παγκόσμιες οικονομικές εξελίξεις, αλλά και επειδή συμπληρώνουν και ενισχύουν τις συνωμοσίες, με τις οποίες ασχολήθηκα στη «Συνωμοτική Παγκοσμιοποίηση». Αυτές αναμφίβολα στραγγαλίζουν το σύνολο των λειτουργικών δεδομένων της «παγκοσμιοποίησης», όπως αυτά εξαγγέλλονται από τον George Tenet.

Οι απίστευτες; αντιθέσεις όσον αφορά το ιστορικό της καταστροφής της; 11ης Σεπτεμβρίου. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχει χαοτική αντίφαση ανάμεσα στην αναποτελεσματικότητα των ενεργειών –παραλείψεις, μεταχρονολογημένες αντιδράσεις κ.λπ.– των εμπειρότερων μυστικών υπηρεσιών του κόσμου, οι οποίες είναι εφοδιασμένες με τα τελειότερα μέσα της νέας τεχνολογίας, και στην απίστευτη αποτελεσματικότητα των φονταμενταλιστών καμικάζι, που λειτούργησαν ως υπεράνθρωποι, αν και πρόσφατα είχαν εγκαταλείψει τις σπηλιές τους. Πράγματι, οι τελευταίοι μπήκαν στις ΗΠΑ, πιθανότατα με τα πραγματικά τους ονόματα, που

⁶¹ Χάριν παραδείγματος αναφέρω ότι την 11^η Σεπτεμβρίου και τα τέσσερα μοιραία αεροπλάνα έπαυσαν να επικοινωνούν με τον πύργο ελέγχου για άγνωστη αιτία, γεγονός που δημιουργεί την υπόνοια ότι είχαν «υποκατασταθεί» με την αναγκαστική γνώση και συγκατάθεση των υπηρεσιών ελέγχου. Βλ. Thierry Meyssan, σελ. 168.

περιλαμβάνονταν σε καταλόγους καταζητούμενων. Λειτουργήσαν επί μήνες στο αμερικανικό έδαφος ως μαθητευόμενοι στις καλύτερες αμερικανικές σχολές πιλότων. Δεν προκάλεσαν υπόνοιες, αν και είχαν κάνει την άκρως ύποπτη δήλωση ότι δεν τους ενδιαφέρει η εκμάθηση της προσγείωσης ενός αεροπλάνου; Και, μάλιστα, η δήλωση αυτή έγινε σε περίοδο που οι αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες περίμεναν κάποιο τρομοκρατικό χτύπημα και είχαν έκθεση στα χέρια τους με την πλήρη περιγραφή αυτού που συνέβη στις 11 Σεπτεμβρίου. Ωστόσο, και ω του θαύματος, αμέσως μετά το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου οι ίδιες αυτές μυστικές αμερικανικές υπηρεσίες όχι μόνον γνώριζαν ότι αυτό ήταν έργο του Osama bin Laden, αλλά γνώριζαν και τα ονόματα και τα πλήρη βιογραφικά σημειώματα των εκτελεστών. Ήταν, όμως, όλοι τους νεκροί, και έτσι άρχισαν οι συλλήψεις υπόπτων, για τους οποίους οι μυστικές υπηρεσίες γνώριζαν και πάλι ότι είχαν διασυνδέσεις με τους καμικάζι! Να μην απορεί κανείς;

Αλλά, πέρα από τις παραπάνω εκθέσεις και πληροφορίες από τις αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες και τους πράκτορες τους, αποκαλύπτεται τώρα (www.corncia.com) ότι ο ίδιος ο Ρώσος πρόεδρος και οι μυστικές υπηρεσίες της χώρας του είχαν πληροφορήσει τις αντίστοιχη αμερικανικές, στο διάστημα του καλοκαιριού του 2001, για ό,τι έμελλε να συμβεί την 11^η Σεπτεμβρίου, δηλαδή ότι *«επείκειται επίθεση αυτοκτονίας με αεροπειρατές σε επιβατικά αεροπλάνα και χτύπημα σε καίριους αμερικανικούς στόχους»*. Όμως, και ο Αμερικανός πρόεδρος και οι στενοί του συνεργάτες, Condoleezza Rice και Ari FMcher, το αρνούνται! Ψεύδονται; Και, αν ναι, τι επιχειρούν να αποκρύψουν; Ολιγωρία ή και κάτι άλλο;

Προς εντελώς διαφορετικές κατευθύνσεις, αλλά πάντοτε απειλητικές, είναι οι ανησυχίες που δημιουργούνται από την αποκάλυψη (www.corncia.com) της ύπαρξης δαιδαλωδών και οικονομικής υφής διασυνδέσεων ανάμεσα σε υψηλά ιστάμενους Αμερικανούς αξιωματούχους του προεδρικού περιβάλλοντος και γιγαντιαίες αμερικανικές πετρελαϊκές εταιρίες, όπως η Enron, η Exxon / Mobil, η BP-Amoco κ.ά., οι οποίες πραγματοποίησαν επενδύσεις δισεκατομμυρίων δολαρίων στην περιοχή της Κεντρικής Ασίας, με την προοπτική ότι θα είναι δυνατή η κατασκευή αγωγού πετρελαίου, μέσω του Αφγανιστάν. Ως την 11^η Σεπτεμβρίου, φαίνεται ότι το μοναδικό εμπόδιο για την απόδοση αυτών των τεραστίας σημασίας επενδύσεων ήταν οι Ταλιμπάν. Ταυτόχρονα, αποδείχθηκε ότι κάποιοι από τους υψηλά ισταμένους στενούς συνεργάτες και αξιωματούχους της κυβέρνησης του Αμερικανού προέδρου έλαβαν σημαντικά ποσά για την προεκλογική τους εκστρατεία από τις παραπάνω εταιρίες. Αρκετές από τις διασυνδέσεις αυτές αποτελούν, ήδη, αντικείμενο δικαστικής έρευνας.

Εξάλλου, όπως ανακοινώθηκε από τα ΜΜΕ, εξαιτίας τέτοιας μορφής διαπλοκής, υποχρεώθηκε σε απομάκρυνση από τη δικαστική έρευνα της Εnron ο συγκλητικός και πληρεξούσιος εισαγγελέας John Ashcroft, όταν έγινε γνωστό ότι η παραπάνω πολυεθνική είχε χρηματοδοτήσει αδρά την εκλογή του το 2000. Ωστόσο, υπάρχουν πληροφορίες και ενδείξεις για ανάλογη διασύνδεση του και με την Exxon/Mobil, στη δικαστική έρευνα της οποίας, όμως, παραμένει. Η Exxon/Mobil κατηγορείται για παράνομη συναλλαγή με τον πρόεδρο του Καζακστάν, το 1977, προκειμένου να δοθεί άδεια παράνομης διέλευσης του πετρελαίου από το Ιράν. Σε περίπτωση επιβολής ποινής, οι μεγαλύτερες πετρελαϊκές εταιρίες του κόσμου θα χάσουν δισεκατομμύρια δολάρια, που ήδη έχουν επενδύσει στην περιοχή. Δημιουργούνται, λοιπόν, πλήθος υπονοιών για όσα δεν αποκαλύφθηκαν για την περίπτωση, για το πόσο αυτά μπορεί να διαπλέκονται με το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και πώς δικαιολογούνται απόλυτα με βάση τα όσα ήδη έχουν ανακοινωθεί.

Η υπόθεση του άνθρακα, που ξέσπασε αμέσως μετά το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και εμφανίστηκε, για μεγάλο χρονικό διάστημα, ως έργο συμπληρωματικό των τρομοκρατικών ενεργειών της Αλ Κάιντα και του Osama bin Laden. Υπήρξε γενικευμένος πανικός, εκ των υστέρων όμως ομολογήθηκε ότι επρόκειτο για τρομοκρατική ενέργεια αμερικανικής έμπνευσης. Το περίεργο είναι ότι μέχρι σήμερα δεν δόθηκαν αρκετές εξηγήσεις, ούτε έγιναν ανακοινώσεις σχετικά με τα αποτελέσματα των ερευνών. Επίσης, δεν δόθηκαν στη δημοσιότητα τα αποτελέσματα της παρακολούθησης κάποιων που είχαν θεωρηθεί ύποπτοι. Και ας υπογραμμιστεί ότι και στην περίπτωση της επίθεσης με άνθρακα οι φημισμένες αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών, για αρκετά μεγάλο διάστημα, δεν γνώριζαν τι συμβαίνει και άπα που προέρχεται το κακό, αλλά εμφάνιζαν ως δράστη τον «συνήθη ύποπτο», τον Osama bin Laden, που όμως δεν ήταν. Ωστόσο, η προέλευση του άνθρακα θα έπρεπε να είναι γνωστή από την αρχή, δεδομένου ότι μόνον οι ΗΠΑ ήταν σε θέση να δημιουργήσουν άνθρακα, με τη μορφή που κυκλοφόρησε σ' αυτές (Davidson και Ruppert (www.corpncia.com)). Έχοντας όσο το δυνατόν αντικειμενικά κριτήρια, γίνονται αναπότρεπτες οι συγκρίσεις ανάμεσα σε ό,τι συνέβη την 11^η Σεπτεμβρίου και ό,τι αποδείχθηκε στη συνέχεια για τον άνθρακα. Γι' αυτό δεν είναι δυνατόν να αποκλειστούν κοινές απορίες και για τις δυο περιπτώσεις.

Το επιχείρημα ότι επάνω στο Πεντάγωνο δεν έπεσε Boeing, αλλά κάτι μυστηριώδες, όπως μπορεί να υποστηριχτεί, με βάση τα ακόλουθα:

Πρώτον, το πρακτορείο Reuters ανήγγειλε ότι το Πεντάγωνο χτυπήθηκε από ένα ελικόπτερο (Meyssan 2002:12).

Δεύτερον, μερικά λεπτά αργότερα το υπουργείο Άμυνας διορθώνει την είδηση και ομιλεί για αεροπλάνο⁶².

Τρίτον, ο βοηθός του συγκλητικού Bob Ney δηλώνει ότι είδε να πέφτει ένα Boeing, *καθώς τυχαία*, οδηγούσε στον παρακείμενο αυτοκινητόδρομο, ενώ και ο συγκλητικός Mark Kirk, που εκείνη ακριβώς τη στιγμή, κι εκείνος *τυχαία*, έπαιρνε το αυτοκίνητο του από το χώρο στάθμευσης του Πενταγώνου, είδε να συντρίβεται ένα μεγάλο αεροπλάνο. Ωστόσο, ουδείς άλλος είδε το Boeing: να πέφτει ή τα συντρίμια του, γιατί επιπλέον δεν επιτράπηκε στους δημοσιογράφους να πλησιάσουν στον τόπο της καταστροφής. **Οπωσδήποτε, οι καταστροφές που προκλήθηκαν στο Πεντάγωνο είναι δυσανάλογα μικρές σε σχέση με αυτές που θα μπορούσε να προκληθούν, αν ένα Boeing 727-200 που ζυγίζει 105 τόνους και είναι ικανό να μεταφέρει 230 επιβάτες, είχε, όντως, συντρίβει επάνω στο Πεντάγωνο** (Meyssan 2002:17).

Τέταρτον, στη συνέχεια αναγγέλλεται ότι επρόκειτο για την πτήση των αμερικανικών αερογραμμών αριθ. 77, που εκτελούσε τη διαδρομή Dallas-Los Angeles, και γίνεται λόγος για 800 νεκρούς. Αποδεικνύεται, ευτυχώς, ότι ήταν πολύ λιγότεροι: 64. Αλλά, και αυτοί δεν έγινε γνωστό ποιοι ήταν.

Πέμπτον, οι καταθέσεις των αξιωματούχων σχετικά με τις συνθήκες της τρομοκρατικής επίθεσης στο Πεντάγωνο, είναι, όντως, αντιφατικές και γι' αυτό μη πειστικές⁶³.

Έκτον, για να κατορθώσει ένα τόσο μεγάλο αεροπλάνο να πέσει επάνω στο Πεντάγωνο, πετώντας για ώρα πολύ χαμηλά και έχοντας αποφύγει όλα τα εμπόδια, θα ήταν απαραίτητο να είχε προηγουμένως πραγματοποιήσει πολλές δοκιμαστικές πτήσεις. **Και, οπωσδήποτε, το εγχείρημα μοιάζει αδύνατον να έχει πραγματοποιηθεί από πιλότο που απλώς είχε πάρει το δίπλωμα του** (Meyssan 2002:25).

Έβδομον, οι φωτογραφίες που πάρθηκαν τα πρώτα λεπτά μετά την υποτιθέμενη πρόσκρουση του Boeing επάνω στο Πεντάγωνο ουδέν αεροπλάνο εμφανίζουν.

Αλλά, αν το χτύπημα στο Πεντάγωνο έγινε από αμερικανικές ομάδες της ακροδεξιάς (;), έργο των οποίων φαίνεται να είναι και η επίθεση με άνθρακα, θα είναι πολύ δύσκολο να αποδοθεί σε σύμπτωση το χτύπημα στους Δίδυμους Πύργους, την ίδια ημέρα και ώρα, το οποίο όμως χρεώνεται σε φανατικούς του Ισλάμ;. Δηλαδή, οι εκτελεστές θα μπορούσαν, πράγματι, να είναι Άραβες, αλλά με τη σύμπραξη ακροδε-

⁶² Associated Press: Part of Pentagon Collapse after Terrorists Crash Plane into Building τηλεγράφημα του Associated Press στις 11 Σεπτεμβρίου 2001.

⁶³ http://www.senate.gov/armed_services. <http://www.peterson.afcmil/norad/presrelNORADTi-> (αναφέρονται από τον Thierry Meyssan σελ. 15, ο.π.).

ξιάς αμερικανικής ομάδας, αν μια τέτοια υπόθεση αποδειχθεί (Meyssan 2002-Κεφάλαιο 2).

Όλα τα παραπάνω είναι υποθέσεις που στηρίζονται σε γεγονότα, τα οποία τουλάχιστον περίεργα θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν. Ωστόσο, η σύγχυση των στιγμών, μετά τα αλληπάλλληλα χτυπήματα στην καρδιά της Αμερικής, μπορεί ενδεχομένως να Δικαιολογήσει απώλεια μνήμης, ανεπαρκή δυνατότητα εκτίμησης των εικόνων της καταστροφής, εσφαλμένο υπολογισμό της ώρας κ.ά. Όμως, κατά την κρίση μου, αιωρούνται σημαντικά ερωτήματα, τα οποία παραμένουν αναπάντητα και για τα οποία δημιουργούνται εύλογες υποψίες ότι εσκεμμένα υποβαθμίζονται.

Αηλαδή:

α) Είναι πράγματι δύσκολο, αδύνατον θα έλεγα, να γίνει πιστευτό ότι ο Osama bin Laden, από τις ορεινές σπηλιές στο Αφγανιστάν,, μπόρεσε να οργανώσει αυτά τα χτυπήματα, που η επιτυχία τους απαιτούσε ακρίβεια κλάσματος του δευτερολέπτου με μαθητευόμενους πιλότους. Είναι, ακόμη, απίστευτο ότι τέσσερα επιβατικά αεροπλάνα αμερικανικών αερογραμμών κατόρθωσαν να διαφύγουν τους συνεχείς και αυστηρούς ελέγχους, στους οποίους υποχρεωτικά υπόκεινται Όλα τα αεροπλάνα, και ειδικά αυτά που πετούν επάνω από τη Νέα Υόρκη και την Ουάσιγκτον. Είναι αδύνατον να υπήρξε τέτοιας έκτασης ολιγωρία εκ μέρους των αμερικανικών υπηρεσιών πληροφοριών, ώστε να αγνοήσουν, ελαφρά τη καρδιά, τα πολλαπλά μηνύματα που λάβαιναν σχεδόν καθημερινά, το καλοκαίρι του 2001 και, παθητικά, να αναμένουν την καταστροφή. Είναι, όντως, αδύνατον, ενόσω οι ΗΠΑ έχουν τη δυνατότητα να ελέγχουν το Διάστημα, σε βαθμό που να μπορούν να γνωρίζουν το περιεχόμενο των τηλεφωνημάτων ολόκληρης της υφελίου. Αλλά, και αν δεχθούμε ότι οι αρχηγοί όλων των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών είχαν συλλογικά υποκύψει στην «ασθένεια του ύπνου», μετά το φιάσκο δεν θα έπρεπε, τουλάχιστον, να αντικατασταθούν;

Αξίζει να επισημανθεί ότι η προσπάθεια διάσωσης της χαμένης τιμής των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών επιχειρείται μέσω της απόδοσης της αποδυνάμωσης τους στην ισχύ των κοινωνικών κινημάτων για την εξασφάλιση των πολιτικών δικαιωμάτων (Λαλιώτου 2002). Έτσι, δρομολογείται, ήδη, και ο δραστικός περιορισμός αυτών των δικαιωμάτων.

β) Εξίσου προβληματική δείχνει να είναι και η εξαφάνιση του Bin Laden, αν και η σύλληψη του υπήρξε η επίσημη αφορμή του πολέμου. Μπορεί, αλήθεια, να γίνει

πιστευτό ότι σε τόσο φτωχές χώρες δεν βρέθηκε ούτε ένας προδότης, προκειμένου να εξασφαλίσει αυτά τα τόσο σημαντικά λύτρα που προσφέρονται για το κεφάλι του;

Αλλά και τα στρατεύματα στον πόλεμο του Αφγανιστάν, που όργωσαν ολόκληρη τη χώρα, πώς δεν κατόρθωσαν να τον εντοπίσουν; Πώς μέχρι σήμερα δεν έχει καταστεί δυνατόν να εντοπιστεί; Ας μη θεωρηθεί, όμως, ότι οι προσπάθειες για την εξεύρεση του ίδιου και του ηγέτη των Ταλιμπάν, Mullah Muhammad Omar, έχουν σταματήσει. Κάθε άλλο... Το Μάιο του 2002, Αμερικανοί στρατιώτες υποτίθεται ότι τους έψαχναν σ' ένα μικρό χωριό στο Νότο του Αφγανιστάν. Δεν τους βρήκαν, ωστόσο σκότωσαν δυο έφηβους, συνέλαβαν έναν 90χρονο βοσκό, που εξαφανίστηκε από τότε, και σκότωσαν άλλους έξι χωρικούς! (*The Economist* 25.5.2002). Εξάλλου, ο Bin Laden είχε νοσηλευτεί σε αμερικανικό νοσοκομείο στο Ντουμπάι τον Ιούλιο του 2001, επί δέκα ημέρες, και κατά τη διάρκεια της νοσηλείας του είχε δεχτεί την επίσκεψη του τοπικού εκπροσώπου της CIA, συμφωνά με πρωτοσέλιδο της εφημερίδας *Figaro*, το οποίο δεν διαψεύστηκε από τις αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες. Ωστόσο ο πόλεμος επεκτείνεται, και φαίνεται ότι η μη σύλληψη του Bin Laden θα αποτελέσει τη δικαιολογία για την ισοπέδωση και άλλων υπανάπτυκτων οικονομιών το μόνο που δεν έχει γίνει ακόμη γνωστό είναι η σειρά ιεράρχησης τους από τις ΗΠΑ. Τα νέα για τον Bin Laden προοιωνίζονται ευχάριστα για τον ίδιο και τους οπαδούς του, ύστερα από επιστολές στο Ίντερνετ που εμφανίστηκαν ως δικές του με τις οποίες καλεί τους Αφγανούς να συνεχίσουν τον ιερό πόλεμο εναντίον των αμερικανικών δυνάμεων. Εξάλλου, σύμφωνα με νεότερες πληροφορίες, που εξηγούν, μεταξύ άλλων, και τους λόγους για τους οποίους η Σαουδική Αραβία πέρασε στον «*άξονα του Κακού*», χορηγός του Bin Laden ήταν και η βασιλική οικογένεια της Σαουδικής Αραβίας, που τον χρηματοδότησε με μεγάλα ποσά μέσω φιланθρωπικών οργανώσεων. Υποστηρίζεται, τώρα, ότι οι οργανώσεις αυτές είχαν δεσμούς με τους Ταλιμπάν και ως αντάλλαγμα η βασιλική οικογένεια είχε ζητήσει από τον Bin Laden να μη χρησιμοποιήσει την οργάνωση του για να αποσταθεροποιήσει το καθεστώς στη Σαουδική Αραβία (*Times* 25.8.2002).

Πρόσφατα και το Σουδάν φαίνεται να έχει επιδεινώσει τη θέση του, ως προς την κατάταξη του στον «*άξονα του Κακού*», εφόσον έγινε γνωστό ότι σημαντική ποσότητα χρυσού μεταφέρθηκε με πλοία εκεί, προφανώς για να χρησιμεύσει για μελλοντικά χτυπήματα (*International Herald Tribune* 4.9.2002). Συνεπώς, οι υποψήφιοι για ισοπέδωση χώρες πληθαίνουν, ενώ το ότι περιλαμβάνονται στον κατάλογο

καταστροφής τους αφαιρεί το δικαίωμα να λαμβάνουν βοήθεια από την Αμερική, να προμηθεύονται όπλα απ' αυτήν και να παίρνουν δάνεια από την Παγκόσμια Τράπεζα.

γ) Η μεθοδική ανακοίνωση, κατά τακτά χρονικά διαστήματα, από τις αρμόδιες αμερικανικές αρχές ασφαλείας ότι επίκειται νέο χτύπημα. Συγκεκριμένα, ο αντιπρόεδρος Dick Cheney ανήγγειλε ότι «*νέα απάνθρωπα χτυπήματα είναι αναπότρεπτα*», ενώ ο αρχηγός του FBI, Robert Mueller, συγκεκριμενοποίησε ότι αυτά θα είναι φονικές βόμβες που θα πλήξουν την Αμερική και ο υπουργός Άμυνας Donald Ramsfeld πρόσθεσε ότι *άκουσε* πως οι τρομοκράτες θα χρησιμοποιήσουν, σίγουρα ατομικά, βιολογικά και χημικά όπλα (*The Economist* 25.5.2002). Αυτές οι ανακοινώσεις μοιάζουν με αυτές των σεισμολόγων, που αναγγέλλουν χτύπημα του Εγκέλαδου *κάπου, κάποτε* ανακοινώσεις που δεν μπορούν να αξιοποιηθούν από τους πολίτες, που υποτίθεται ότι είναι σε κίνδυνο και, το κυριότερο, δεν συμβάλλουν στην αποφυγή του κινδύνου. Τίθεται, λοιπόν, το ερώτημα σε τι ακριβώς αποβλέπει αυτή η συνεχής τρομοκράτηση των πολιτών της Αμερικής, που εντούτοις δεν κρίθηκε σκόπιμη το καλοκαίρι του 2001, όταν θα ήταν δικαιολογημένη με βάση τις τόσο ανησυχητικές εκθέσεις που λάβαιναν οι υπηρεσίες πληροφοριών της, Μια υπόθεση θα ήταν ότι αυτή η συνεχής τρομοκράτηση έχει στόχο τη διατήρηση του μένους των Αμερικανών εναντίον της τρομοκρατίας, το οποίο παρουσιάζει σαφή κάμψη.

Πράγματι, πρόσφατες δημοσκοπήσεις (CNN και *USA Today*) δείχνουν ότι το 35% των ερωτηθέντων πιστεύει πως δεν θα υπάρξει νικητής σ' αυτήν την αντιπαράθεση του «Καλού» και του «Κακού» και το 15% εκτιμά ότι θα ηττηθεί το «Καλό» δηλαδή οι ΗΠΑ, ενώ τον Ιανουάριο του 2002 το 66% πίστευε ότι θα νικήσουν οι ΗΠΑ. Σε πείσμα της προπαγάνδας προς την κατεύθυνση ότι «*ουδείς πταίει*», καθώς και της μεγάλης ευπιστίας που χαρακτηρίζει τον αμερικανικό λαό, το 59% των ερωτηθέντων (TIME/CNN Poll-Ιούνιος 2002) πιστεύει ότι η ΓΙΑ έχει ευθύνη για το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, το 58% ότι το FBI ευθύνεται, το 54% ότι οι σύμβουλοι του Αμερικανού προέδρου είναι υπόλογοι, ενώ το 46% επιρρίπτει ευθύνες στον ίδιο τον Αμερικανό πρόεδρο (*Time* 3.6.2002).

δ) Υπάρχει ένα εξαιρετικά ευαίσθητο σημείο στις επιθέσεις των τρομοκρατών και στον τρόπο αντιμετώπισης τους, το οποίο για ευνόητους λογούς προβάλλεται ελάχιστα, αλλά καθιστά ακόμη πιο προβληματική την ασφάλεια στις ΗΠΑ, καθώς και την τελική νίκη στον ιδιόρρυθμο αυτόν πόλεμο. Πρόκειται για το γεγονός ότι η Αλ Κάιντα

κατόρθωσε να επιστρατεύσει Αμερικανούς πολίτες στον αγώνα της εναντίον αυτού που για την ίδια αντιπροσωπεύει το «Κακό». Μικρό δείγμα αυτού του αγκαθιού είναι η περίπτωση της σύλληψης του Αμερικανού Χοσέ Παντίγια (ή, άλλως, Αμπντουλάχ Αλ Μουαχί), στις 10 Ιουνίου του 2002, στο αεροδρόμιο του Σικάγου. Αν και η σύλληψη του, καθώς και η πληροφορία ότι ετοίμαζε ραδιενεργό «βρώμικη βόμβα», γνωστοποιήθηκαν με θριαμβευτικές ανακοινώσεις, ωστόσο η μεταχείριση του είναι προβληματική. Πράγματι, ο συλληφθείς Αμερικανός πολίτης -χαρακτηρίστηκε μεν ως «μαχόμενος εχθρός», αλλά, κατά την άποψη νομομαθών του Διεθνούς Δικαίου, η κράτηση του επ' αόριστον σε απομόνωση σε στρατιωτική φυλακή της Βόρειας Καρολίνας είναι παράνομη, ακριβώς επειδή είναι Αμερικανός πολίτης (Mintz 2002). Έτσι, ο εχθρός μπορεί και να μη βρίσκεται εκτός του αμερικανικού εδάφους, ούτε να προσπαθεί να εισέλθει σ' αυτό, κινδυνεύοντας να συλληφθεί λόγω του χρώματος του δέρματος του, της θρησκείας του, της έλλειψης των απαιτούμενων εγγράφων κ.λπ., αλλά αντίθετα να κατοικοεδρεύει σ' αυτό και να είναι Αμερικανός πολίτης.

Πράγματι, ως τώρα έχουν συλληφθεί τρεις Αμερικανοί τρομοκράτες που είχαν στρατολογηθεί από την Αλ Κάιντα, δύο στο Αφγανιστάν και ο τρίτος στο Σικάγο. Η παραπάνω διαπίστωση, εκτός από το ότι μεγεθύνει τον κίνδυνο και για άλλα τρομοκρατικά χτυπήματα στην καρδιά της Αμερικής, αποδυναμώνει ακόμη περισσότερο την εξαρχής αφελή διάκριση ανάμεσα στο «Καλό» και στο «Κακό» και ενδεχομένως ερμηνεύει πολλά από τα ακατανόητα στοιχεία του χτυπήματος της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001, Γιατί, αν ο εχθρός-τρομοκράτης είναι Αμερικανός, αν η Αλ Κάιντα ή οποιαδήποτε άλλη -και είναι πολλές- τρομοκρατική οργάνωση είναι σε θέση να φανατίζει Αμερικανούς πολίτες σε τέτοιο βαθμό, ώστε να γίνονται «ανθρώπινες βόμβες», αν οι ΗΠΑ εκτρέφουν πολίτες με τέτοιο αβυσσαλέο μίσος εναντίον της ίδιας τους της χώρας, τότε ο Γ' Παγκόσμιος Πόλεμος θα μπορεί να χαρακτηριστεί και εμφύλιος. Αλλά τότε, εύλογα τίθεται το ερώτημα, τι νόημα μπορεί πια να έχει η επίθεση, «προληπτική» ή «εκ των υστέρων», εναντίον κρατών που, κατά τον Αμερικανό πρόεδρο, ανήκουν στον «άξονα του Κακού», υποθάλπουν τρομοκράτες, διαθέτουν πυρήνες τρομοκρατών, κατασκευάζουν μέσα μαζικής καταστροφής κ.ά., από τη στιγμή που δεν είναι γνωστό ποιοι και πόσοι Αμερικανοί τρομοκράτες ετοιμάζουν χτυπήματα μέσα στην Αμερική. Σημειωτέον ότι αυτοί που κινδυνεύουν πρώτοι, λόγω της άρσης του Διεθνούς Δικαίου, να θεωρηθούν *ύποπτοι*, είναι οι Αμερικανοί, από τη στιγμή που έχουν ανασταλεί οι κανόνες δικαίου, καθώς και το σύνολο σχεδόν των ατομικών δικαιωμάτων: «Σε περίπτωση αμφιβολιών, σύλληψη και φυλάκιση οποιουδήποτε *υπόπτου*». Όπως έκανε σαφές ο Αμερικανός πρόεδρος τη 10^η Ιουνίου του 2002, «οι

κανόνες δικαίου» και «οι περιορισμοί της δικαιοδοσίας του κράτους» δεν αποτελούν «όρους διαπραγμάτευσης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας» στον πόλεμο της Αμερικής εναντίον της τρομοκρατίας (*The Economist* 15.6.2002). **Επέρχεται, λοιπόν, το χάος.**

Τι θα έπρεπε να συγκρατήσουμε από όλα τα παραπάνω, συνδεδεμένα και ασύνδετα μεταξύ τους, τα οποία όμως έχουν μεταβάλει ριζικά τη ροή και τις επιλογές της παγκόσμιας: οικονομίας, μετά την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001; Μήπως ότι οι τρομοκρατικές απειλές εναντίον των ΗΠΑ εστιάζονται, όχι μόνον στο εξωτερικό της επικράτειας τους, αλλά και στο εσωτερικό, ή κυρίως σ' αυτό; Και όχι μόνο στο εσωτερικό των ΗΠΑ, αλλά και της Γερμανίας και άλλων χωρών; Γιατί, όντως, δεν μπορεί να γίνει πιστευτό ότι το χτύπημα πραγματοποιήθηκε «από άτομο που βρισκόταν μέσα σε σπηλιά και διέθετε απλώς ένα κινητό τηλέφωνο» (Elliott 2001).

Ας υποθέσουμε, όμως, ότι η έναρξη αυτής της «σταυροφορίας εναντίον του Κακού» δεν είχε αφετηρία το «κεφάλι του laden» αν και αυτό προκηρύχθηκε για 1 δισεκατομμύριο δολάρια, αλλά τα αίτια ήταν άλλα, τα οποία κρίθηκε ότι έπρεπε να συγκαλυφθούν. Σ' αυτήν την υποθετική περίπτωση, απ' την υιοθέτηση κάποιου συγκεκριμένου σεναρίου, θα ήταν οπωσδήποτε ευκολότερη η αναζήτηση ερμηνείας του χτυπήματος στα όρια της κοινής λογικής. Αλλά μοιραία έχει κανείς την αίσθηση ότι, αν έτσι εξελίχθηκαν τα πράγματα, όπως επίσημα εμφανίζονται, τότε ολόκληρη η Αμερική βρίσκεται στο απόλυτο έλεος αυτών των τρομοκρατών-υπεράνθρωπων και καμία δύναμη δεν μπορεί να τη σώσει. Δεν έχουν νόημα, επομένως, οι συνεχείς ανακοινώσεις περί έλευσης νέου τρομοκρατικού χτυπήματος, εφόσον δεν μπορεί να αποφευχθεί. Γιατί, αν, με τόση ευκολία, άνθρωποι των σπηλαίων, που διέθεταν ένα κινητό τηλέφωνο, μπόρεσαν να σκοτώσουν με το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 3.500-5.000 Αμερικανούς, είναι πιθανόν ότι αύριο θα επιχειρήσουν ένα μεγαλύτερο χτύπημα με, ας πούμε, 500,000 νεκρούς, και όχι μόνο επί αμερικανικού εδάφους. Η τελευταία αυτή «λεπτομέρεια» είναι φανερό ότι δεν ανησυχεί τις ΗΠΑ!

Αν έτσι έχουν τα πράγματα, σοφή θα ήταν η κατά 90° μεταβολή των ΗΠΑ όσον αφορά τις μεθόδους αντιμετώπισης της τρομοκρατίας. Πιο συγκεκριμένα, αντί να συνεχίζεται η ισοπέδωση των χωρών που υποστηρίζεται ότι ανήκουν στον «άξονα του Κακού», θα πρέπει να υπάρξει προσπάθεια εξαφάνισης των αιτίων που υποθάλουν την τρομοκρατία. Αυτά είναι γνωστά. Γιατί, είτε τα γεγονότα είναι αυτά που επίσημα εμφανίστηκαν, είτε είναι διαφορετικά, το βέβαιο είναι ότι η στρατηγική που ακολουθείται πολλαπλασιάζει τους φανατικούς καμικάζι που απειλούν την

ανθρωπότητα καν όχι αποκλειστικά και μόνο το 6% του πληθυσμού του πλανήτη, δηλαδή την Αμερική.

2.14 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ 11^η ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

Έχει περάσει πάνω από μια δεκαετία από τότε που ο προβληματισμός και η συζήτηση γύρω από το φαινόμενο της τρομοκρατίας άρχισαν να τίθενται σε τροχιά βαθμιαίας μετεξέλιξης. Η έννοια της τρομοκρατίας έχει διέλθει μέσα από μεταβολές της επιχειρησιακής τακτικής της, των ιδεολογικών διαστάσεων της, των δομικών χαρακτηριστικών της, της δυνατότητας επίτευξης του προσδοκώμενου αποτελέσματος, καθώς επίσης και της ίδιας της ανάπτυξης της χρήσης βίας.

Το φαινόμενο της εθνικής τρομοκρατίας, ως μέρος του δυτικού πολιτικού προτύπου, υπήρξε κατά βάση πολιτικό και παράγωγο -τεχνικά και ιδεολογικά- της κοινωνικής διαφωνίας ή άλλων μορφών κοινωνικής αντίδρασης που χρησιμοποιούν μορφές βίας. Την ίδια περίοδο, η διεθνής τρομοκρατία, ακολουθώντας τις πολιτικές εξελίξεις των αρχών της δεκαετίας του 1990, με προεξέχουσα την έναρξη της ειρηνευτικής διαδικασίας στη Μέση Ανατολή, εμφάνισε σημαντική κάμψη οριοθετώντας τα πρώτα ελπιδοφόρα σημάδια για τη διεύρυνση της διεθνούς ασφάλειας. Η αριθμητική αποτύπωση και καταγραφή της παρουσίαζε ενδιαφέρον, καθώς η τρομοκρατική δραστηριότητα το 1992 βρισκόταν στο χαμηλότερο επίπεδο σε σχέση με τις τελευταίες 17 ετήσιες στατιστικές του Στέιτ Ντιπάρτμεντ. Αντίστοιχα ακολουθούν στατιστικές ετών, τα οποία θα μπορούσαν επίσης να χαρακτηριστούν «ασφαλή»: Το 1996 και το 1997 καταγράφηκαν περίπου 300 διεθνή συμβάντα⁶⁴, αριθμός ενδεικτικός μιας αυξητικής τάσης, αλλά παρ' όλα αυτά αισθητά μικρότερος από τις ετήσιες καταγραφές των τρομοκρατικών ενεργειών των αρχών και των μέσων της δεκαετίας του '80⁶⁵.

Όσον αφορά στην εξέλιξη της τρομοκρατίας, το στίγμα της δεκαετίας του '90 συνίσταται στις νέες μορφές που αναπτύχθηκαν και κυρίως προήρχοντο από κινήματα και αντάρτικες ομάδες εκτός του δυτικού κόσμου. Πολλές από αυτές τις ομάδες βα-

⁶⁴ US Department of State, *Patterns of Global Terrorism: 1996* (Washington DC: GPD, April 1997), p. 70 and the subsequent *Patterns of Global Terrorism: 1997* (Washington DC: GPD, April 1998).

⁶⁵ Harmon C, *Terrorism Today*, (Frank Cass: London - Portland, OR, 2000), p. 137.

σίζονταν σε πεπαλαιωμένα και γνωστά ιδεολογικά στερεότυπα, ενώ ένα σημαντικό κομμάτι εξ αυτών εμφανίστηκε κάτω από τη θρησκευτική ομπρέλα της βίας. Κυρίως χρησιμοποίησαν τη βία εντός των χωρών τους, ενώ κάποιες από αυτές κινήθηκαν σε διεθνές επίπεδο με ιδιαίτερα δραματικό αποτέλεσμα. Αυτός είναι άλλωστε ο λόγος προβολής της άποψης ότι η τρομοκρατία αποτελεί την «ατροφική προέκταση του κομμουνισμού», όπως αυτός επιβίωσε μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου⁶⁶.

Η έρευνα και ο ακαδημαϊκός διάλογος, ακολουθώντας τις αλλαγές και τους νέους επιχειρησιακούς τύπους της βίας, παρήγαγαν έναν αριθμό προσεγγίσεων του ορισμού με δύο εξ αυτών να κυριαρχούν: Το μοντέλο «πόλεμος» και το μοντέλο «ποινική δικαιοσύνη»*. Στο μοντέλο «πόλεμος» περισσότερη έμφαση δίδεται στον πραγματικό περιορισμό του τρόμου παρά στη διατήρηση των δημοκρατικών δικαιωμάτων, ενώ στο μοντέλο της «ποινικής δικαιοσύνης», η διατήρηση των δημοκρατικών αρχών αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, ακόμη και αν συντελεί στη μείωση της αποτελεσματικότητας των αντιτρομοκρατικών μέτρων⁶⁷.

Εξετάζοντας λεπτομερεστέρα τα δυο με να παρατηρήσουμε ότι:

«Σ' ένα μοντέλο ποινικής δικαιοσύνης, ο κανόνας τον νόμου είναι υπεράνω όλων, ενώ στο πολεμικό μοντέλο υπερισχύουν οι κανόνες του πολέμου. Στο μοντέλο "τρομοκρατία = έγκλημα" η αστυνομία ασκεί το κρατικό μονοπώλιο της χρήσης βίας. Οι κανόνες εμπλοκής, για παράδειγμα, εμπεριέχουν τη χρήση ελάχιστης ισχύος, η οποία προϋποθέτει άσκηση δικαιοδοσίας εκ μέρους των εμπλεκόμενων οργάνων. Από την άλλη πλευρά, στους στρατιωτικούς κανόνες εμπλοκής απαιτείται η μέγιστη χρήση ισχύος με σκοπό την κατατρόπωση του εχθρού⁶⁸. Προκειμένου να γίνουν κατανοητά τα δύο μοντέλα θα έπρεπε να έχουμε υπόψη τις δυσκολίες και τις συνθέσεις που εμφανίζονται από τη θεωρία στην πραγματικότητα. Από τη μια πλευρά, ο "πόλεμος" αποτελεί έννοια που επιδέχεται ακριβή ορισμό, εύκολα κατανοητή και με αντιληπτά όρια, από την άλλη πλευρά, το μοντέλο "τρομοκρατία-έγκλημα" (ενοχή) αφήνει πολλά στη φαντασία,

⁶⁶ Harmon C, p. 139.

* Βλ. έγκλημα όπως το εξετάζει το ποινικό δίκαιο.

⁶⁷ Pedahzur A. and Ranstorp M., «A Tertiary Model for Countering Terrorism in Liberal Democracies: The Case of Israel», *Terrorism and Political Violence*, Vol. 13, No.2, Summer 2001, p. 2.

⁶⁸ Crerlinsten and Schmid, «The Discourse and Practice of Counter-Terrorism in Liberal Democracies», *Australian Journal of Politics and History*, Vol. 44, No. 1, 1998, pp 389-413.

υποφέρει από ασάφεια και επιτρέπει μια "σχεδόν μη ελέγξιμη ελαστικότητα στα όρια της»⁶⁹.

Το ποινικό μοντέλο καθορίζει ένα νέο είδος τρομοκρατικής δραστηριότητας, το οποίο έλαβε διαστάσεις στο τέλος της δεκαετίας του 1990 και αποτέλεσε στην αρχή του νέου αιώνα μέρος της «νέας τρομοκρατίας». Το νέο μοντέλο τρομοκρατίας διαφέρει από το παλιό στη δομή, στους νέους «παίκτες» και στη στάση που τηρεί απέναντι στη χρήση της βίας. Εμφανίζει μια «δικτυακή» ποιότητα η οποία είναι νέα, ενώ την ίδια στιγμή είναι να είναι εφοδιασμένη με την τεχνολογία της πληροφορικής. Οι νέοι «παίκτες» μπορεί να είναι επαγγελματίες, όπως μπορεί να είναι και ερασιτέχνες, μπορεί να είναι πολλοί ή μπορεί να είναι μεμονωμένα άτομα, ενώ στο σύνολό τους διαθέτουν στρατηγική η οποία μπορεί να είναι σαφώς ή ασαφώς καθορισμένη. Βέβαια, όλα τα είδη της πολιτικής βίας διαθέτουν πολιτική στρατηγική η οποία χρησιμοποιείται με σκοπό την αποδυνάμωση ή την καταστροφή άλλης πολιτικής δύναμης.

Με άλλα λόγια η δικτυακή δομή των νέων οργανώσεων, καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα ανθρώπων που έχουν την τάση να ακολουθούν τους ίδιους στόχους και σκοπιμότητες, επιτρέπει την επιδίωξη λειτουργιών εκτός της ελεγχόμενης ιεραρχικής δομής. Η διαδικασία της μετεξέλιξης, εμπεριέχοντας την έννοια της μετάβασης από την ιεραρχία στο «δίκτυο», θεωρείται το πλεονέκτημα των νέων τρομοκρατικών οργανώσεων. Την ίδια στιγμή, η μετεξελιγμένη μορφή αποδεικνύεται περισσότερο θανατηφόρα από την προηγούμενη. Η νέα μορφή δεν έχει τα ταμπού που είχαν οι προηγούμενες εκδόσεις, προξενώντας, κατ' αυτό τον τρόπο μαζικότερες απώλειες. *«Επιπλέον αυτών των παραγόντων, οι αναλυτές επιδιώκουν να δώσουν έμφαση στη σημασία της θρησκείας. Ο θρησκευτικά υποκινούμενος τρομοκράτης θεωρείται πλησιέστερος σε πλήγματα μαζικών απωλειών λόγω του ότι, σε αντίθεση με τους πολιτικά υποκινούμενους τρομοκράτες, δεν διακατέχεται από το φόβο ότι η υπερβολική βία θα δυσανεστήσει κάποιο ακροατήριο, μιας και ενδιαφέρεται μόνο για ένα μικρό κύκλο οπαδών. Ούτε, αντίθετα με τους πολιτικά υποκινούμενους τρομοκράτες, επιχειρεί να ασκήσει πίεση ή να πείσει τους αντιπάλους του. Για τους θρησκευτικούς τρομοκράτες, ο κόσμος είναι μοιρασμένος σε "εμάς" και "αυτούς", αυτούς που σώθηκαν και από τους "βέβηλους", και οι "βέβηλοι" πρέπει να εκλείψουν»*⁷⁰.

Ιστορικά, ο θρησκευτικά φανατικός θεωρείται δυνητικά ικανός να χρησιμοποιήσει κάθε μέσο και μέθοδο για να επιτύχει ένα σκοπό, ακόμη και αυτή της αυτοθυσίας. Με

⁶⁹ Pedahzur A. and Ranstorp M., p. 3.

⁷⁰ Tucker D., «What is New about the New Terrorism and How Dangerous is it?», *Terrorism and Political Violence*, Vol. 13, No. 3, Autumn 2001, p.3.

σκοπό την προσέγγιση της επιλογής του (θρησκευτικά) φανατισμένου να χρησιμοποιήσει την έσχατη μέθοδο, κρίνεται απαραίτητο να αναλυθούν όχι μόνο τα αίτια αλλά και οι ρίζες της εξτρεμιστικής συμπεριφοράς. Η ίδια συμπεριφορά συναντάται σε κοινωνικές αναταράξεις αντιμέτωπες με την πολιτική, κοινωνική ή οικονομική αδικία. Σ' αυτή την ανάλυση, η εγκληματική δραστηριότητα γίνεται μικρότερης σημασίας και οι ιδιότητες και προσεγγίσεις του «πολέμου» αναδεικνύονται ως ζήτημα ενδιαφέροντος⁷¹. Ο Αμερικανός Πρόεδρος είχε χαρακτηρίσει την απάντηση στα πλήγματα της 11ης Σεπτεμβρίου ως «*Παγκόσμιο Πόλεμο ενάντια στην Τρομοκρατία*», εισάγοντας με τον τρόπο αυτό ένα νέο και διαφορετικό πόλεμο, ενάντια σ' ένα δίκτυο εξτρεμιστών⁷².

Παρ' όλα αυτά, θα μπορούσε να σημειωθεί ότι ο όρος «δίκτυο» δύναται να γίνει αντιληπτός ως «*μια ανεπίσημη κοινότητα ατόμων που μοιράζεται κοινούς κανόνες και αξίες ...αυτά τα μοντέρνα δίκτυα δεν λειτουργούν εναλλακτικά προς ιεραρχικές δομές αλλά καλύπτουν τυπικά την κορυφή επίσημων οργανισμών, και είναι συχνά επικριτικά προς την ομαλή λειτουργία των τελευταίων*»⁷³. Εάν ο όρος «δίκτυο» αναλύεται στο πλαίσιο της κοινωνικής διάστασης, ο θρησκευτικός εξτρεμισμός θα πρέπει με τη σειρά του να κατηγοριοποιηθεί ως κοινωνικό φαινόμενο, παράγωγο της πολιτικής, οικονομικής και κοινοτικής εξέλιξης μιας ολόκληρης γεωγραφικής περιοχής, μιας περιοχής που ήταν και παραμένει ακόμη μια πολύ πλούσια σε φυσικούς πόρους αποικία. Βάσει της συγκεκριμένης διαπίστωσης, απαιτείται διαφορετική προσέγγιση και οι πιθανές απειλές είναι περισσότερο επικίνδυνες για τις δυτικές δυνάμεις που ασκούν αποικιοκρατική πολιτική στην περιοχή. Σύμφωνα με τον Γ.Γ. του NATO λόρδο Ρόμπερτσον «*Η σκοτεινή πλευρά της παγκοσμιοποίησης είναι τα δίκτυα της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος*»⁷⁴.

Η τρομοκρατία δύναται να χρησιμοποιηθεί ως στρατηγικό όπλο λόγω της αταξίας, της αναρχίας και της παραλυσίας που είναι ικανή παράγει, επηρεάζοντας μια ολόκληρη χώρα ή πολλές χώρες. Για παράδειγμα, κάποιες τακτικές που οι τρομοκράτες χρησιμοποιούν, όπως ένα χτύπημα στην πολιτική αεροπορία, έχουν αποδείξει τη δυνατότητα τους να σοκάρουν το κοινό και να παρουσιάζουν την κυβέρνηση ως

⁷¹ Merari Ariel, «Terrorism as a Strategy of Insurgency», *Terrorism and Political Violence*, Vol. 5, No. 4, Winter 1993, pp. 213-251.

⁷² President George Bush, «The Global War on Terrorism, The First 100 days, We are supported by the collective will of the world», The Coalition Information Centers, Washington, USA, December 2001.

⁷³ Για τις διαφορές ανάμεσα στα δίκτυα και στις άλλες μορφές οργάνωσης, βλ. Francis Fukuyama and Abram N. Shulsky, *The «Virtual Corporation» and Army Organization*, (RAND: Santa Monica, 1997), pp 22-3.

⁷⁴ Εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, 22 Μαρτίου, 2002.

αδύναμη και ανίκανη. Η αεροπειρατεία υπήρξε το «*αρχέτυπο*» της τρομοκρατίας στο τέλος της δεκαετίας του 1960 και στις αρχές της δεκαετίας του 1970⁷⁵. Η χρήση της αεροπειρατείας για πρώτη φορά ανέδειξε την καινοτόμο σκέψη της επιχειρησιακής δραστηριότητας της τρομοκρατίας, καθώς την ανήγαγε σε μέσο δράσης. Όταν οι κυβερνήσεις ανακάλυψαν μεθόδους αντιμετώπισης των νέων απειλών, οι τρομοκράτες εισήγαγαν νέες, περισσότερο προχωρημένες στρατηγικές για να βελτιώσουν την τακτική τους.

Σ' αυτό το πλαίσιο, η περίπτωση των ομάδων που ρέπουν σε θανατηφόρες κατευθύνσεις δύναται να οδηγήσει στην εμφάνιση στο προσκήνιο παικτών που θα μπορούσαν να επιδιώξουν τους σκοπούς τους διαμέσου της χρήσης όπλων μαζικής καταστροφής.

Η πιθανότητα χρήσης νέου μεθοδολογικού πλαισίου -πέραν των αεροπορικών επιθέσεων- περιλαμβάνει πυρηνικά, βιολογικά και χημικά πλήγματα από μη κρατικούς παίκτες, οργανωμένα πλήγματα κατά σημαντικών δικτύων πληροφορικής, καταστροφή ή παραβίαση κρίσιμης υποδομής όπως είναι οι ενεργειακές μονάδες, καθώς και εγχειρήματα παραβίασης τραπεζικών συστημάτων ή χρηματοοικονομικών ροών⁷⁶. Αναφορικά με την πιθανότητα μαζικών πληγμάτων μέσω της μελλοντικής εξέλιξης της τρομοκρατικής δραστηριότητας και της χρήσης χημικών, βιολογικών, ραδιολογικών, πυρηνικών (CBRN) όπλων, τα αποτελέσματα αναμένεται να καθοριστούν στο πλαίσιο μεμονωμένων πληγμάτων με εκτεταμένες απώλειες. Η «ακραία» αυτή πιθανότητα εκφράζεται με τη συνοπτική παράθεση των ακόλουθων διαπιστώσεων που αφορούν το διεθνές περιβάλλον:

- Της αφθονίας σε μικρές ποσότητες πυρηνικών και ραδιολογικών ουσιών που βρίσκονται υπό διακίνηση για μεγάλα χρονικά διαστήματα,
- Της επιτυχημένης χρήσης χημικών και βιολογικών όπλων κατά το παρελθόν,
- Του ότι πολλά χημικά και βιολογικά όπλα είναι διαθέσιμα ή έστω υπάρχει σχετική δυνατότητα πρόσβασης σ' αυτά.

Από την άλλη πλευρά, θεωρείται απαραίτητο να επισημανθεί η πιθανή εμφάνιση μιας νέας μορφής τρομοκρατικής δραστηριότητας, που ανασύρει μνήμες περασμένων δεκαετιών, σύμφωνα τουλάχιστον με τα όσα οι δολοφονίες στην Ιταλία έχουν αποδείξει. Η «αναβίωση» της «παλαιάς» τρομοκρατίας, καθώς διαπιστώνεται ότι απέχει από

⁷⁵ Harmon C, p. 53.

⁷⁶ Wortzel L. and Scardaville M., «The New Agenda for Homeland Security», *The Heritage Foundation*, No. 779, September 28, 2001.

τα ιδεολογικά πρότυπα του παρελθόντος, είναι πιθανό να αποβεί περισσότερο επώδυνη απ' ό,τι η προκάτοχος της. Καθώς η οικονομική και κοινωνική εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για πολλά κράτη-μέλη εκφράζεται μέσω πολιτικών συρρίκνωσης των κοινωνικών και εργασιακών δικαιωμάτων και κατακτήσεων, διαμορφώνει ταυτόχρονα πρόσφορο έδαφος για βίαιες, εντός εθνικού πλαισίου, εκφράσεις.

Συμπεράσματα

Θεωρητικά, οι επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως «αναμενόμενη» τραγωδία, υπό την έννοια ότι υπήρχαν αρκετές προειδοποιητικές ενδείξεις αλλά και νύξεις, που ανέμεναν την κλιμάκωση της βίας από παίκτες, μια οργάνωση ή ομάδες, (έως τώρα «άγνωστες» και «αόρατες») κατά των ΗΠΑ.

Επιπλέον, ο υπολογισμός της πιθανότητας μιας περισσότερο ακραίας εξτρεμιστικής συμπεριφοράς από τους τρομοκράτες εμπεριέχεται στην ανάλυση περί της κλιμακούμενης βίας. Πολύ δε περισσότερο όταν υπάρχει η βεβαιότητα ότι το κράτος ανταποκρινόμενο θα κλιμακώσει τελικά τις αντιτρομοκρατικές μεθόδους. Θεωρητικά η δυτική πραγματικότητα ήταν σαφέστατα προσανατολισμένη στην αντιμετώπιση απειλών από την παλαιάς μορφής τρομοκρατία.

Την ίδια στιγμή, οι νέες τεχνολογίες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη σύγχρονη τρομοκρατική δραστηριότητα, η οποία έχει αποδείξει τη μακροβιότητα της, ενώ στις πλείστες των περιπτώσεων βρίσκεται μπροστά από τις αντίστοιχες εθνικές αντιτρομοκρατικές στρατηγικές. Διαπιστώνεται η αδυναμία των κρατών και της διεθνούς κοινότητας να εκπονούν εγκαίρως σχεδιασμούς επικεντρώνοντας τη στρατηγική τους στις απειλές που η τρομοκρατία μπορεί να δημιουργήσει. Είναι επίσης χαρακτηριστική η δήλωση του Γ.Γ. του ΝΑΤΟ ότι: *«δεν αρκεί μόνο ο στρατός να είναι έτοιμος και πρόθυμος να συνδράμει σ' ένα δίκτυο διεθνούς ασφάλειας, αλλά το ίδιο πρέπει να κάνουν τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα, εντοπίζοντας το παράνομο χρήμα, οι περιφερειακοί φορείς ασφάλειας και πολλοί άλλοι φορείς»*⁷⁷.

Ο ορισμός της τρομοκρατίας εντάσσεται στη σφαίρα των δυσεπίλυτων εννοιολογικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει η διεθνής κοινότητα σε βάθος χρόνου. Καθώς το φαινόμενο σταθερά εξελίσσεται και η αντιμετώπιση του περιορίζεται μόνο στο πλαίσιο των παραγόμενων αποτελεσμάτων, παρακάμπτοντας την εξέταση των αιτιών, οι εννοιολογικές προσεγγίσεις είναι φυσικό να μην αγγίζουν το προσδοκώμενο αποτέλεσμα.

⁷⁷ Εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, 18 Απριλίου, 2002.

Συνοψίζοντας αυτές τις σκέψεις, μπορούμε να επισημάνουμε ότι ο νέος αιώνας κυοφορεί νέες απειλές για την ασφάλεια, που απορρέουν από την τακτική και τη στρατηγική φύση της τρομοκρατίας και από την ευκαιριακή και αναποτελεσματική ανταπόκριση των κρατών.

Καθώς η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας δεν εστιάζεται στην περιπτωσιολογική προσέγγιση του φαινομένου, αλλά στην κατασταλτική αντιμετώπιση του κινδύνου, οι ρίζες του προβλήματος που οριοθετούν την αφετηρία της μετεξέλιξης της, παραμένουν άθικτες. Σε μια από τις πρόσφατες ομιλίες του ο γενικός γραμματέας των Η.Ε. *Κόφι Ανάν* ζήτησε από τον αναπτυγμένο κόσμο να ανταποκριθεί στην αντιμετώπιση της παγκόσμιας φτώχειας, η οποία αποτελεί τη ρίζα της παγκόσμιας αδικίας και την κύρια αιτία ανάπτυξης της διεθνούς τρομοκρατίας⁷⁸.

2.15 Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

2.15.1. Η ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΗΜΕΝΗ

Η διεθνής τρομοκρατία αυξάνει χρόνο με το χρόνο, με αποκορύφωμα το πρωτοφανές στα παγκόσμια δεδομένα, τρομοκρατικό χτύπημα στην Αμερική (Νέα Υόρκη και Ουάσιγκτον), το πρωί της 11ης Σεπτεμβρίου, ημέρα Τρίτη, του 2001, που άφησε πίσω του περί τους 6.000 νεκρούς (βλέπε εικόνα 5.17). Για σύγκριση, παραθέτουμε εδώ την επίθεση των Ιαπώνων στο Περλ Χάρμπορ, όπου σκοτώθηκαν συνολικά περί στους 3.000 Αμερικάνοι, τον πόλεμο του Βιετνάμ, που κράτησε επτά χρόνια όπου σκοτώθηκαν γύρω στους 56.000 Αμερικάνοι και στην πολεμική επίθεση στη Γιουγκοσλαβία το 1999, που κράτησε κοντά στους τρεις μήνες, όπου δεν σκοτώθηκε φανερά ούτε ένας Αμερικάνος.

Τρίτη, 11 Σεπτεμβρίου 2001, ώρα 9 το πρωί, Νέα Υόρκη. Η μεγαλύτερη τρομοκρατική ενέργεια όλων των εποχών.

Κάθε εχέφρων άνθρωπος δεν μπορεί παρά να καταδικάζει απερίφραστα κάθε

⁷⁸ Εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, 22 Απριλίου, 2002.

μορφή τρομοκρατίας. Είναι μια ανθρώπινη δραστηριότητα που μπορούμε να τη μελετήσουμε και να την καταλάβουμε, αλλά ποτέ δεν πρόκειται να τη δικαιολογήσουμε. Είναι μια νέα ανθρώπινη πληγή, προϊόν των τελευταίων δεκαετιών, που έχει πάρει τέτοιες διαστάσεις, ώστε δίκαια να συγκαταλέγεται μεταξύ των μεγάλων απειλών κατά της ανθρωπότητας.

Είναι ανατριχιαστικό, και μόνο να το σκεφτεί κανείς αν, ο μη γένοιτο, η διεθνής τρομοκρατία φθάσει στο σημείο να χρησιμοποιήσει πυρηνικά όπλα. Τότε ο φόβος και ο τρόμος που θα απλωθεί σ' όλο τον κόσμο, θα φθάσει σε δυσθεώρητα ύψη.

Η τρομοκρατία στις Η.Π.Α. το Σεπτέμβρη του 2001 άλλαξε κατά πολύ, τα δεδομένα στον πλανήτη μας. Το πρώτο είναι ότι η σιγουριά και η υπερηφάνεια των πολεμικά ισχυρών λαών, και μάλιστα των Η.Π.Α., της Μέκκας της υπερσύγχρονης πολεμικής τεχνολογίας, πληγώθηκε βαριά. Όλοι οι λαοί της Γης έβλεπαν άφωνοι στις τηλεοράσεις τους τις Η.Π.Α. να βιώνουν ένα νέο τρισεχρότερο Περλ Χάρμπορ. Μόνο που αυτή τη φορά ο εχθρός ήταν μια χούφτα άνθρωποι, που ουσιαστικά δεν ξέρουμε ποιοι ήταν και αφού πέθαναν, δεν είναι δυνατόν να λογοδοτήσουν και να τιμωρηθούν για το κακό που έκαναν.

Μιλώντας γενικά, τρομοκράτης είναι εν δυνάμει ο κάθε πολίτης της Γης, που μπορεί να χτυπήσει όποιον στόχο θέλει, τη στιγμή που θέλει και με τον τρόπο που θέλει. Είναι ένας αθέατος εχθρός της ανθρωπότητας. Και το χειρότερο, δεν μπορεί να γνωρίζει κάποιος ποια είναι τα μακροχρόνια σχέδιά του, τι είναι ακριβώς αυτό που έχει στο νου του. Μήπως θέλει να μείνει στην ιστορία ως ένας άλλος Νέρων; Μήπως θέλει να καταστρέψει όλον τον κόσμο, μαζί και τον εαυτό του;

Έχω την άποψη ότι, όπως μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, το αντίπαλο δέος των Η.Π.Α. και του ΝΑΤΟ ήταν η Σοβιετική Ένωση, τώρα το αντίπαλο δέος είναι η διεθνής τρομοκρατία. Το νέο αυτό αντίπαλο δέος, σε πολλά σημεία, εμφανίζεται πολύ χειρότερο από το προηγούμενο, γιατί είναι αόρατο, δεν μπορείς να μιλήσεις μαζί του, δεν μπορείς να διαπραγματευτείς μαζί του. Λειτουργεί μονομερώς, χτυπάει όσο θέλει και όποτε θέλει. Και όταν χτυπά, δεν αστειεύεται.

Δεν είναι υπερβολή να πούμε ότι ο κόσμος άλλαξε από τον Σεπτέμβρη του 2001. Η τρομοκρατία έδωσε την εντύπωση ότι είναι ισχυρή, ίσως και πανίσχυρη. Σε πολλούς, υπάρχει η εντύπωση ότι μπήκαμε σ' έναν Τρίτο Παγκόσμιο Πόλεμο, έναν πόλεμο πολλών κρατών κατά της διεθνούς τρομοκρατίας. Είναι πολύ πιθανό οι ισχυροί της Γης, προκειμένου να καταστείλουν την τρομοκρατία, θα κάνουν φονικότερα αντίποινα, θα πάρουν σκληρά κατασταλτικά μέτρα, αυξάνοντας τον αυταρχισμό και επιβάλλοντας σκληρή, αντιδημοκρατική και ίσως απάνθρωπη διεθνή νομοθεσία (βλέπε π.χ. τον

επικείμενο τρομονόμο της Ε.Ε.). Οι ενέργειες αυτές, αν πραγματοποιηθούν, πιθανότατα να επισύρουν οδυνηρότερες τρομοκρατικές ενέργειες, οπότε θα πρέπει να επιβληθούν ακόμα πιο σκληρά αντίποινα και να ληφθούν ακόμα πιο σκληρά κατασταλτικά μέτρα. Ένας τέτοιος χειρισμός, θα μπορούσε να οδηγήσει σ' έναν φαύλο κύκλο, με αποτέλεσμα οι λαοί της Γης να ζήσουν μέρες τρόμου και απόγνωσης.

Τα μέτρα κατά της διεθνούς τρομοκρατίας θα πρέπει να βασίζονται στην τιμωρία των ενόχων, και όχι στην τυφλή εκδίκηση.

✚ Οι τρομοκράτες πρέπει να συλλαμβάνονται και να τιμωρούνται παραδειγματικά. Στην προσπάθεια αυτή πρέπει να είμαστε όλοι ενωμένοι. Αν όμως υπάρξουν προσπάθειες εκδίκησης, που χτυπούν τυφλά και σκοτώνουν άδικα αθώους συνανθρώπους μας, τότε πρέπει να είμαστε πάλι όλοι ενωμένοι στο ν' αναχαιτίσουμε τέτοιες εκδικητικές προθέσεις. Δεν δολοφονείς αθώους, για να εκδικηθείς τη δολοφονία αθώων. Μάλιστα δε, όταν οι εκδικητικές προθέσεις φθάνουν στο βαθμό που να οδηγούν την ανθρωπότητα σε πόλεμο, και μάλιστα σε πόλεμο μεγάλης διάρκειας και κλίμακας, που θα πάρουν μέρος πολλές χώρες, οπότε μπορεί η ανθρωπότητα να οδηγηθεί σ' έναν νέο παγκόσμιο πόλεμο, τότε σύσσωμη η ανθρωπότητα πρέπει ν' αντισταθεί και πάραυτα ν' ακυρώσει κάθε πρόθεση τυφλής εκδίκησης.

✚ Η μεγάλη δύναμη του τρομοκράτη είναι η γρανιτένια του θέληση που φθάνει στο σημείο να οδηγεί το αεροπλάνο επάνω σ' έναν ουρανοξύστη και να πεθαίνει ακαριαία. Αυτή συνιστά όπλο κατά πολύ δυνατότερο από κάθε υπερσύγχρονο οπλικό σύστημα, ακόμα και από τις πυρηνικές βόμβες. Κοντολογίς, κανένα σύγχρονο όπλο, οσοδήποτε φοβερό και αν είναι, δεν μπορεί να αναχαιτίσει τον άνθρωπο που δεν φοβάται να πεθάνει.

✚ Οι τρομοκρατικές ενέργειες που επιφέρουν μαζικούς θανάτους και μεγάλες καταστροφές, μπορεί να γίνουν αντικείμενο μιμητισμού από τρομοκράτες κάθε λογής, αλλά και από ψυχικά ασθενή άτομα. Αν συμβεί κάτι τέτοιο η ανθρωπότητα θα υποφέρει πολλά δεινά. Αναφέρουμε τα πιο κάτω:

- Θα ζει υπό το κράτος της τρομοφοβίας.
- Θα έχει συχνές απώλειες σε ζωές και περιουσίες.
- Η δημοκρατία θα περιοριστεί, προκειμένου να καταπολεμηθεί η τρομοκρατία. Όμως, υπάρχει κίνδυνος ο περιορισμός αυτής να διογκωθεί σκοπίμως, προκειμένου κάποιοι να ελέγχουν τον πλανήτη ολόκληρο. Αν συμβεί αυτό, τότε θα μπούμε σ' ένα βαθύ σκοτάδι, σ' έναν νέο Μεσαίωνα.

- Θ' ανθίσουν οι αντιπαλότητες μεταξύ λαών, πολιτισμών και ιδιαίτερα μεταξύ θρησκευτικών δογμάτων. Είναι πολύ πιθανό να καλλιεργηθούν διαχωρισμοί της μορφής «η καλή μεταφυσική δύση (δηλ. ο Χριστιανισμός) και η κακή φονταμενταλιστική ανατολή (δηλ. ο Ισλαμισμός)». Αν συμβεί αυτό, τότε η ανθρωπότητα θα μπει σε μια αντιπαλότητα που δεν έχει προηγούμενο.

Δεν έχουμε τρόπους προστασίας από την απειλή της παγκόσμιας τρομοκρατίας. Ο αμέριμνος άνθρωπος, ο άνθρωπος που μπορεί να περπατάει τη νύχτα στη γειτονιά του και στην πόλη του χωρίς να φοβάται, που μπορεί να ταξιδεύει με τρένο, με πλοίο και με αεροπλάνο, και να μη φοβάται, μπορούμε να πούμε ότι σ' ένα βαθμό δεν υπάρχει πια.

Η ανθρωπότητα πάντα θα γεννά φασίστες, δικτάτορες, Χίτλερ, φανατικούς, τρομοκράτες και τρελούς. Είναι δική μας ευθύνη να βρούμε τις ρίζες αυτού του κακού και να τις ξεριζώσουμε. Είναι δική μας έγνοια να δημιουργήσουμε μια παιδεία που θα διαμορφώνει ανθρώπους της συμπόνιας, της κοινωνικής δικαιοσύνης, της σύνεσης και της καλοσύνης. Είναι δικό μας πρόβλημα να δημιουργήσουμε οικογενειακούς δημοκρατικούς θεσμούς και να συγκροτήσουμε ένα παγκόσμιο δίκτυο προστασίας της ανθρωπότητας από τα οδυνηρά χτυπήματα του παραλόγου.

Η πιο ακραία μορφή θρησκευτικού φανατισμού είναι αυτή που εξωθεί τον άνθρωπο **«να δίνει τη ζωή του για να σώσει τη ψυχή του»**.

Η πιο ανατριχιαστική ακραία μορφή θρησκευτικού φανατισμού είναι αυτή του Ισλάμ, αφού ο άνθρωπος εξωθείται στο να θυσιάσει πραγματικά τη ζωή του, οδηγώντας ο ίδιος το αεροπλάνο γεμάτο με ανυποψίαστους επιβάτες κατευθείαν πάνω σ' έναν ουρανοξύστη (περίπτωση Ν. Υόρκης), επειδή πιστεύει ότι αμέσως μετά το θάνατο πηγαίνει στον παράδεισο, όπου θα ζει ζωή χαρισάμενη. Στην χώρα του τον τιμούν σαν ήρωα και φροντίζουν την οικογένειά του.

Μην ξεχνάμε ότι η ανθρωπότητα βρίσκεται υπό το κράτος τρομοκρατιών από καταβολής κόσμου. Σχεδόν πάντα ο πλούσιος και ο δυνατός τρομοκρατούσε τον φτωχό και τον αδύναμο για να τον εκμεταλλευτεί. Είναι η τρομοκρατία της επιβολής της δύναμης του ισχυρότερου. Τέλος υπάρχουν και οι τρομοκρατικές οργανώσεις, όπως η 17 Νοέμβρη και άλλες.

Τίθεται το ερώτημα: ***Τι μπορούμε να κάνουμε προκειμένου ν' αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά την τρομοκρατία κάθε μορφής.***

Με βάση την προφανή διαπίστωση ότι η τρομοκρατία κάθε μορφής δεν είναι προϊόν παρθενογένεσης, αλλά διαμορφώνεται από κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και θρησκευτικές αιτίες, υποστηρίζουμε ότι θα πρέπει οι λαοί της Γης να τις

αντιμετωπίσουν άμεσα και αποτελεσματικά, διαμορφώνοντας έναν πιο δίκαιο και ανθρώπινο κόσμο.

Η τρομοκρατία στις Η.Π.Α. την «μαύρη Τρίτη» του Σεπτεμβρίου του 2001, εκφράζει μια ιδέα. Πίσω της κρύβεται ασφαλώς κάποιο ιδανικό, κάποιο ιδεολογικό υπόβαθρο που τροφοδοτεί τη θυσία των συγκεκριμένων ατόμων.

Αφού λοιπόν η πρόσφατη τρομοκρατική ενέργεια είναι έκφραση μιας ιδέας, τότε πως μπορείς να νικήσεις μια ιδέα; Με το σπαθί; Με ανταπόδοση της βίας; Από την ιστορία γνωρίζουμε ότι μία ιδέα ποτέ δε νικήθηκε από το σπαθί. Νικήθηκε μόνο από μία άλλη ιδέα.

Μια τέτοια άλλη ιδέα είναι η ιδέα (ή καλύτερα ιδεολογία) που εκφράζεται μέσα από την ανάπτυξη της έννοιας της φιλοκοσμίας. Με τη φιλοκοσμία ως νέα θεώρηση της ζωής, έχω την πεποίθηση ότι, αν συσπειρωθούμε πίσω απ' αυτήν, τότε όλα τα κακά στον κόσμο θα καταλαγιάσουν και έτσι θα δρομολογήσουμε μια ασφαλή και ανθρώπινη ζωή.

2.15.2 ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ

Το θέμα της τρομοκρατίας στους Μωαμεθανικούς λαούς έχει τις ρίζες του βαθιά στο παρελθόν. Συγκεκριμένα, περί το 1090 ιδρύθηκε στην Περσία από τον Χασάν ίμπναλ Σαμπάχ, γνωστός με το ψευδώνυμο «ο Γέρος του Βουνού», ένα μυστικό τάγμα Ισμαηλιτών (Μωαμεθανική αίρεση). Το τάγμα αυτό, κατά τη διάρκεια των σταυροφοριών, τρομοκρατούσε τους Χριστιανούς με μυστικές δολοφονίες.

Ο Χασάν ίμπν-αλ Σαμπάχ μοιάζει να είναι ο μακρινός πρόδρομος του Οσάμα Μπι Λάντεν. Στόχος του Σαμπάχ ήταν η παγκόσμια κυριαρχία μέσω της τρομοκρατίας. Ο Μάρκο Πόλο διηγείται με ποιο τρόπο ο Σαμπάχ προετοίμαζε τους υποψήφιους εκτελεστές. Την παραμονή της δολοφονίας, οι εκτελεστές έμεναν σ' ένα πλούσιο παλάτι, με όμορφες γυναίκες, πλούσια φαγητά και πολύ χασίς. Έτσι ένιωθαν ότι βρίσκονταν στον παράδεισο και έτσι δεν είχαν κατόπιν κανένα δισταγμό να εκτελέσουν τις εντολές του αρχηγού, αφού αν πέθαιναν θα συνέχιζαν με το φαγοπότι, τις ωραίες γυναίκες και την ωραία ζωή στον παράδεισο του Αλλάχ.

Οι ρίζες του τρομοκράτη Σαμπάχ πάνε ακόμα πιο πίσω στην εποχή της οργάνωσης των Ασασίνων. Από τη λέξη «ασσασίνου» προήλθε η Αγγλική λέξη assassin (=δολοφόνος) η οποία μεταφέρθηκε στην Δυτική Ευρώπη με τις σταυροφορίες.

Ο Μογγόλος σουλτάνος Χουλεγκτούν, το έτος 1256 μ.Χ., νίκησε κατά κράτος τους τρομοκράτες απογόνους του Σαμπάχ και έτσι έβαλε τέλος σ' αυτήν τη διαβόητη υπόθεση της τρομοκρατίας. Δυστυχώς, το τέλος αυτό δεν ήταν οριστικό. Σήμερα, οι Ταλιμπάν φαίνεται ότι είναι μια παραφυάδα (είναι οι επίγονοι) των τρομοκρατικών εκείνων αιρέσεων.

2.15.3. ΚΟΚΑ-ΚΟΛΑ ΚΑΙ ΤΖΙΧΑΝΤ

Υπάρχουν σήμερα δύο έντονα στοιχεία στον πλανήτη μας: Η παγκοσμιοποίηση και ο φονταμενταλισμός (φονταμενταλισμός είναι θρησκευτική αίρεση που πρεσβεύει το αλάνθαστο της Αγίας Γραφής ή του Κορανίου, κ.λ.π.). Εκφραστές της παγκοσμιοποίησης είναι οι Η.Π.Α., η Δυτική Ευρώπη και η Ιαπωνία. Παράδειγμα φονταμενταλισμού είναι οι Ταλιμπάν. Η παγκοσμιοποίηση έχει κινητήριο δύναμη το κέρδος, ενώ ο φονταμενταλισμός έχει, συνήθως, κινητήριο δύναμη το θρησκευτικό φανατισμό. Και τα δύο, δηλ. και η παγκοσμιοποίηση και ο φανατισμός, έχω τη γνώμη ότι είναι εχθροί της δημοκρατίας και της ελευθερίας.

Η εποχή που γράφεται το βιβλίο αυτό είναι η εποχή της πρωτοφανούς σύγκρουσης μεταξύ των δύο αυτών κόσμων, όπου από τη μια μεριά «ο κόσμος της κόκα-κόλα», δηλ. οι Η.Π.Α. και η Δυτική Ευρώπη, έχουν βάλει στόχο ν' απονευρώσουν την τρομοκρατία που προέρχεται από τους φονταμενταλιστές Ισλαμιστές, ενώ από την άλλη μεριά «ο κόσμος του τζιχάντ» (τζιχάντ = ιερός πόλεμος), δηλ. οι τρομοκράτες Ισλαμιστές, έχουν βάλει στόχο να καταφέρουν πλήγματα στο γίγαντα της παγκοσμιοποίησης, τις Η.Π.Α., αλλά και στους συμμάχους της. Η σύγκρουση αυτή είναι στο ξεκίνημά της και είναι πολύ δύσκολο να προβλέψει κανείς σήμερα πώς θα εξελιχθεί, πότε και πώς θα τελειώσει.

Όμως, όπως και αν εξελιχθούν τα πράγματα, όποιος και αν υπερισχύσει του αντιπάλου, το σίγουρο είναι ότι η ανθρωπότητα θα υποφέρει. Ο Θεός των Εβραίων και των Χριστιανών ας βάλει το χέρι του, αλλά και ο Θεός Αλλάχ των Μωαμεθανών ας βάλει το δικό του. Παντοδύναμοι Θεοί είναι και οι δύο, ας μας λυπηθούν.

2.15.4 ΑΛΛΕΣ ΑΠΕΙΛΕΣ

Ο κατάλογος των απειλών κατά της ανθρωπότητας είναι ατελείωτος. Ενδεικτικά, και σε συμπλήρωση των πιο πάνω, αναφέρουμε το κάπνισμα, το αλκοόλ και τον τζόγο, που αυξάνουν την άθλια παρουσία τους σ' όλο τον πλανήτη, σε βαθμό

που δεν γνώρισε ποτέ η ανθρωπότητα. Αναφέρουμε ότι η πείνα και το κάπνισμα, με πρώτη την πείνα και μετά το κάπνισμα, είναι οι δυο μεγαλύτερες αιτίες θανάτου στον πλανήτη μας. Υπολογίζεται ότι στα επόμενα 25 χρόνια θα πεθάνουν περίπου 500 εκατομμύρια άνθρωποι από το κάπνισμα. Αν σταματήσουν να καπνίζουν όλοι οι κάτοικοι της Γης, τότε τα νοσοκομεία θα έχουν τους μισούς ασθενείς. Αλλά και το αλκοόλ δεν πάει πίσω, αφού δημιουργεί εξάρτηση σε εκατομμύρια ανθρώπους σ' όλο τον κόσμο, καθιστώντας τους ανήμπορους να ζήσουν μια φυσιολογική ζωή, ενώ είναι τεράστιος ο αριθμός ανθρώπων που πεθαίνουν από το ποτό.

Το AIDS είναι επίσης μια άλλη τρομακτική απειλή. Από το 1980 που πρωτοδιαπιστώθηκε μέχρι σήμερα έχουν πεθάνει πάνω από 20 εκατομμύρια άτομα. Σήμερα υπάρχουν κοντά στα 60 εκατομμύρια άνθρωποι που είναι φορείς του. Το AIDS έχει χαρακτηριστεί ως η μεγάλη μάστιγα της ανθρωπότητας των τελευταίων ετών. Ειδικά η Αφρικανική ήπειρος έχει το θλιβερό προνόμιο να παρουσιάζει τα περισσότερα κρούσματα, τα οποία και αυξάνονται εκθετικά με το χρόνο.

Επίσης και ο κίνδυνος της κλωνοποίησης είναι μεγάλος. Χάρης στα μεγάλα επιτεύγματα της βιολογίας, ο άνθρωπος βρίσκεται μπροστά σε τεράστια διλήμματα. Αν δεν χειριστεί τη γνώση του σωστά, τότε η βιολογία, από μεγάλη ελπίδα της ανθρωπότητας για μια πιο υγιή και πιο μακροχρόνια ζωή μπορεί στα χέρια κάποιων κακών και τρελών να γίνει ένας νέος μεγάλος κίνδυνος, ένας πραγματικός εφιάλτης για την ανθρωπότητα με δυνατότητες μεγάλων και απάνθρωπων επιπτώσεων.

Αλλά και ο κίνδυνος παγκόσμιας οικονομικής κατάρρευσης είναι μεγάλος και υπαρκτός, εξαιτίας της διαπλοκής, του μαύρου χρήματος και του παγκόσμιου χρηματιστηριακού δικτύου. Σε παγκόσμια κλίμακα, το χρηματιστήριο είναι πολύ πιο σημαντικό από την ίδια την παραγωγή. Ο τζίρος της παραγωγής εκτιμάται ότι είναι μόνο το 5% της διακίνησης του τζίρου του χρηματιστηρίου. Δηλ. η χρηματαγορά είναι κατά πολύ ισχυρότερη από τη βιομηχανία. Πρέπει να καταλάβουμε και να πιστέψουμε ότι δεν μπορούμε να έχουμε μια παγκόσμια οικονομία χωρίς πρώτα να φτιάξουμε μια παγκόσμια κοινωνία, που να είναι δίκαιη και ανθρώπινη.

2.16 ΝΟΜΟΤΕΛΕΙΑΚΑ Η ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ ΘΑ ΚΑΤΑΣΤΡΑΦΕΙ ΑΝ ΔΕΝ ΠΑΡΟΥΜΕ ΤΑ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΑ ΜΕΤΡΑ

Στο σχήμα 1 δίνουμε συγκεντρωτικά την εικόνα των μεγάλων απειλών της ανθρωπότητας και του πλανήτη μας. Η αύξηση του κακού τα επόμενα χρόνια θα είναι τρομακτική. Το κόστος καταστολής του αυξάνει ραγδαία με το χρόνο. Ο εφιάλτης της

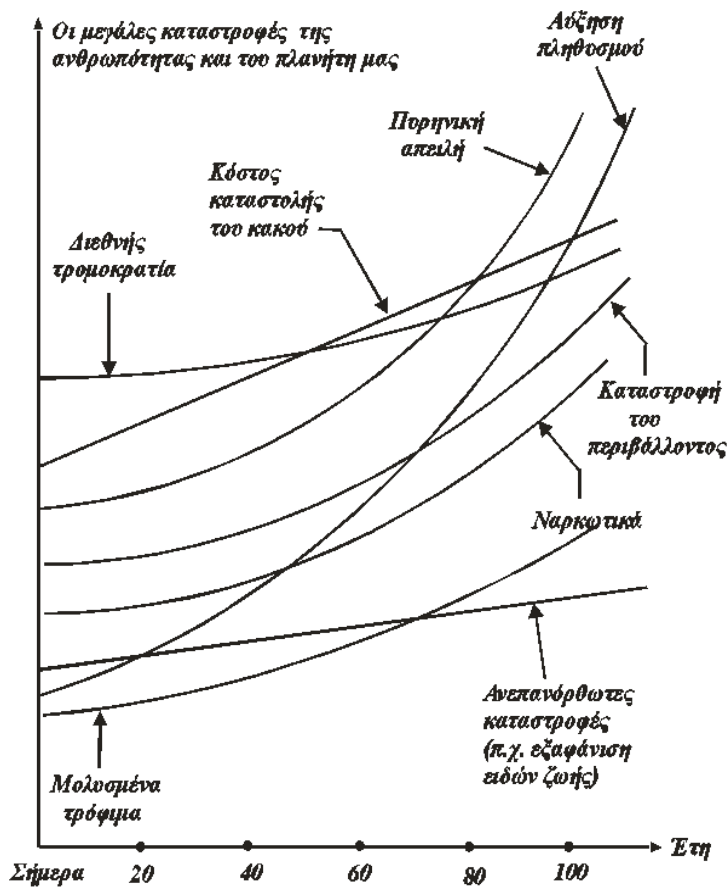
καταστροφής θεριεύει με το χρόνο και απειλεί την ανθρωπότητα κάθε μέρα και περισσότερο.

Το σχήμα 1 δείχνει καθαρά ότι ο πλανήτης Γη εκπέμπει σήμα κινδύνου και ότι η ανθρωπότητα βρίσκεται σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Αυτή η κατάσταση έκτακτης ανάγκης μεγαλώνει και γίνεται περισσότερο έκτακτη καθώς ο χρόνος περνά. Είναι σκέτη μωρία εκ μέρους μας να μην κάνουμε κάτι για να σταματήσουμε το κακό.

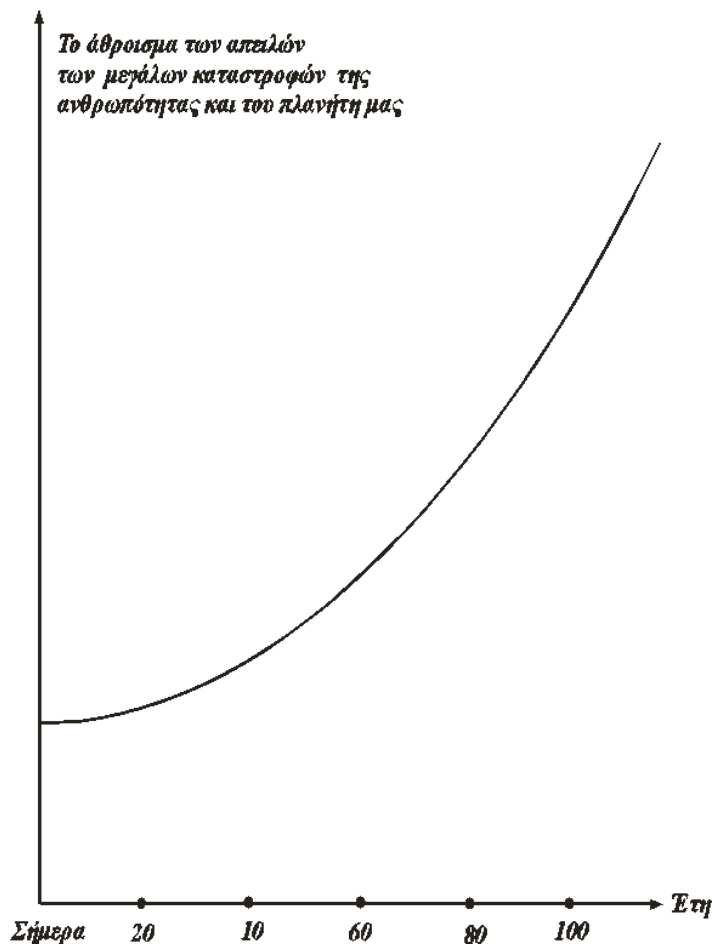
Στο σχήμα 2 δίνουμε μια εικόνα του αθροίσματος των απειλών της ανθρωπότητας. Διαπιστώνουμε ότι το άθροισμα των απειλών αυξάνει εκθετικά και οδηγεί νομοτελειακά στην έκρηξη. Αυτή η έκρηξη μπορεί να συμβεί πιο γρήγορα ή πιο αργά από ότι δείχνει το σχήμα 2. Αυτό που μπορεί να ισχυρισθεί καθένας μας είναι ότι τα σημερινά δεδομένα μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι αργά ή γρήγορα θα οδηγηθούμε στην έκρηξη, αν δεν πάρουμε εγκαίρως τα μέτρα μας. Αυτή η έκρηξη ανεβάζει πολύ τις πιθανότητες για εκτεταμένες καταστροφές, ακόμα και για ολοκληρωτική καταστροφή του πλανήτη.

Για να γίνει πιο κατανοητό το σχήμα 2, ας πάρουμε για παράδειγμα την αύξηση του πληθυσμού φαίνεται καθαρά ότι όταν ο πληθυσμός είναι μικρός, μικρή είναι και η ταχύτητα της αύξησης. Όταν ο πληθυσμός είναι μεγάλος (όπως τον τελευταίο αιώνα), η ταχύτητα αύξησης είναι ραγδαία και οδηγεί σε πληθυσμιακή έκρηξη.

Κατά τον ίδιο τρόπο, όταν οι κίνδυνοι της ανθρωπότητας είναι λίγοι, τότε λίγη είναι και η ταχύτητα της αύξησης του αθροίσματος των απειλών. Όταν ο αριθμός των κινδύνων αυξάνει, η ταχύτητα του αθροίσματος των απειλών αυξάνει ραγδαία και οδηγεί σε έκρηξη. Π.χ. αν είχαμε έναν και μόνο κίνδυνο, τον κίνδυνο των μολυσμένων τροφίμων, τότε η ανθρωπότητα δεν θα απειλούνταν με πλήρη αφανισμό. Αν είχαμε δύο κινδύνους, τα μολυσμένα τρόφιμα και τα ναρκωτικά, τα πράγματα χειροτερεύουν, αλλά όχι τόσο πολύ. Αν είχαμε τρεις κινδύνους, τα μολυσμένα τρόφιμα, τα ναρκωτικά και τη μόλυνση του περιβάλλοντος, τότε τα πράγματα αρχίζουν να σκουραίνουν. Αν στους τρεις αυτούς κινδύνους προσθέτουμε κάθε φορά και από έναν ακόμα κίνδυνο, τότε δημιουργείται μια κατάσταση σαν και αυτή του σχήματος 2, όπου όλες οι απειλές μαζί, ενισχύοντας η μια την άλλη, ανεβάζουν την επικινδυνότητα «κατακόρυφα», γεγονός που νομοτελειακά θα προκαλέσει την μεγάλη έκρηξη που θα καταστρέψει ολόκληρη την ανθρωπότητα.

Σχήμα 1. Το κόστος καταστολής του κακού, οι ανεπανόρθωτες καταστροφές (π.χ. εξαφάνιση ειδών ζωής), η αύξηση του πληθυσμού, η μόλυνση περιβάλλοντος, ο κίνδυνος πυρηνικής καταστροφής, η μόλυνση των ειδών διατροφής, τα ναρκωτικά, η διεθνής τρομοκρατία. Όλα αυξάνουν εκθετικά με το χρόνο.

Σχήμα 2. Η ταχύτητα αύξησης του αθροίσματος των απειλών της ανθρωπότητας είναι ραγδαίως εκθετική και οδηγεί στην έκρηξη.

Για να γίνει ακόμα πιο σαφής ο μεγάλος κίνδυνος της έκρηξης, ας κάνουμε το αντίστροφο, δηλ. να αφαιρούμε αντί να προσθέτουμε κινδύνους. Π.χ. θεωρήστε την περίπτωση που έχουμε όλες τις απειλές που έχουμε σήμερα πλην μιας. Της διεθνούς τρομοκρατίας. Αν τώρα προσθέσουμε την νέα απειλή της διεθνούς τρομοκρατίας, τότε επιδεινώνονται αφάνταστα μερικές από τις υπάρχουσες, όπως είναι π.χ. ο πυρηνικός, ο χημικός και βιολογικός όλεθρος. Χωρίς τους τρομοκράτες, ο κίνδυνος του πολεμικού ολέθρου ήταν «υπόθεση» μόνο των ολίγων δυνατών του κόσμου. Τώρα με την διεθνή τρομοκρατία, ο κίνδυνος του πολεμικού ολέθρου από πυρηνικά ή χημικά ή βιολογικά όπλα είναι «υπόθεση» και κάθε φανατικού τρομοκράτη. Άρα, προσθέτοντας μια ακόμα απειλή, η συνολική απειλή φθάνει σε Ιμαλαία ύψη.

Για όλους τους πιο πάνω λόγους, σε πολλά σημεία του βιβλίου τονίζουμε ότι πρέπει κατεπειγόντως να καταστείλουμε τους υπάρχοντες κινδύνους και κυρίως ν' αναχαιτίσουμε τους μελλοντικούς. Στόχος αυτής της πρότασης είναι η αποφυγή της έκρηξης πάση θυσία. Διαφορετικά, κάθε μελλοντική προσπάθεια αναχαιτίσεως του

κακού δεν θα είναι αποτελεσματική. Θα μοιάζει με την προσπάθεια κατάσβεσης της φωτιάς στο δάσος, όπου ενώ φαίνεται ότι καταλαγιάζει, απότομα δυναμώνει, γιγαντώνεται και καίει τα πάντα γύρω της, καθιστώντας αδύνατη την κατάσβεσή της. Αυτή η εικόνα της φωτιάς είναι ένα ζωντανό παράδειγμα της «έκρηξης», γιατί όταν συμβεί η έκρηξη, τίποτα δεν μπορεί πια να ελέγξει την κατάσταση. Και κάθε έκρηξη, όπως όλοι μπορούμε να φανταστούμε, αφήνει πίσω της αποκαΐδια, καμένη Γη, έναν στην κυριολεξία Κρανίου τόπο.

Κοντολογίς, οι απειλές της ανθρωπότητας μεγαλώνουν σαν τα πανωτόκια. Χωρίς καλά-καλά να το καταλάβεις, η τράπεζα σου παίρνει το σπίτι σου. Έτσι και οι απειλές θα σου «πάρουν» το σπίτι σου, τον πλανήτη Γη.

Ειδικά για το κόστος καταστολής του κακού, που αυξάνει εκθετικά με το χρόνο, αξίζει να αναφέρουμε και πάλι το παράδειγμα του πολέμου στο Κόσοβο το 1999, όπου για την καταστροφή των ραδιενεργών υπολειμμάτων του πολέμου εκτιμάται ότι θα χρειαστούν γύρω στα 30 δισεκατομμύρια δολάρια, ποσό που δεν έχουν όλοι οι Βαλκανικοί λαοί μαζί.

Οι κακές επιπτώσεις της επιστήμης και της τεχνολογίας έχουν πάρει τη μορφή ενός πολυκέφαλου θηρίου, μιας Λερναίας Ύδρας, που κατατρώει τον πλανήτη μας. Η αλόγιστη χρήση της εξυπνάδας του ανθρώπου έχει ήδη φέρει τον πλανήτη μας σε πολύ δεινή θέση

Η Γη αργοπεθαίνει. Κατά τους πιο απαισιόδοξους επιστήμονες, ο πλανήτης μας ήδη νοσεί βαρύτατα. Είναι ήδη στην εντατική.

Αυτό το πολυκέφαλο τέρας παρουσιάζεται στους λαούς της Γης με το παραπλανητικό και απατηλό προσωπείο της προόδου. Με αυτόν τον τρόπο οι επιτήδριοι αποκοιμίζουν τον κόσμο, το πολυκέφαλο τέρας μεγαλώνει ανενόχλητα και μας απειλεί με τεράστιες συμφορές, αν όχι με καθολική καταστροφή. Και όλα αυτά στο όνομα του νέου πανίσχυρου και παντοδύναμου θεού του χρήματος.

Η απειλή είναι μεγάλη και οφθαλμοφανής. Ποτέ άλλοτε ο άνθρωπος δεν υπονόμεισε τον ίδιο του τον εαυτό, αλλά και τους απογόνους του, την ανθρωπότητα και τον πλανήτη ολόκληρο, όσο σήμερα. Και αν δεν κάνουμε κάτι να σταματήσουμε το κακό, τότε η υπονόμηση αυτή θα μεγαλώνει και νομοτελειακά θα μας οδηγήσει, αργά ή γρήγορα, στην ολοκληρωτική καταστροφή.

Η «φωτιά» έχει περιζώσει το σπίτι μας (δηλ. τη Γη μας) και πάει να το κάψει και μαζί με αυτό και εμάς όλους. Και εμείς δεν κάνουμε απολύτως τίποτα. Ούτε καν το συζητάμε. Και αν κάποιος επισημάνει το πρόβλημα και πει ότι πρέπει να βρεθεί μια λύση για να σώσουμε τον πλανήτη μας, τότε τον λέμε γραφικό, τον λέμε ρομαντικό,

τον λέμε αιθεροβάμονα. Αν είναι δυνατόν, κάποιος που λέει: Τρέξτε να προφθάσουμε να σβήσουμε τη φωτιά, γιατί αλλιώς θα κάψει το σπίτι μας, και εμάς όλους μαζί, να τον χαρακτηρίζουμε ως γραφικό ή ρομαντικό. Είναι στ' αλήθεια δυνατόν να συμβαίνει αυτό το πράγμα; Και εντούτοις συμβαίνει, και σε μεγάλο βαθμό μάλιστα επειδή οι ολίγοι επιτήδριοι μας έχουν φθάσει σ' αυτό το απίστευτο σημείο αποβλάκωσης και ηττοπάθειας.

Η αποτροπή του κακού είναι ένα πολύ δύσκολο έργο. Όποιος νομίζει διαφορετικά είναι τουλάχιστον αφελής. Ακόμα και αν καταφέρουμε και συμφωνήσουμε να δουλέψουμε όλοι μας πολύ σκληρά για να νικήσουμε το κακό και να φτιάξουμε μια ζωή ασφαλή για όλους μας, δεν είναι καθόλου σίγουρο ότι τελικά θα τα καταφέρουμε. Και αυτό, γιατί το καταλαβαίνουμε όλοι μας ότι ο δρόμος για τη νίκη είναι δύσβατος και ανηφορικός με πολλές παγίδες και απρόβλεπτες δυσκολίες.

Μπροστά σε όλα αυτά νομίζουμε ότι μία είναι η οδός: Ο άνθρωπος πρέπει το ταχύτερο δυνατό να αποκτήσει την απαιτούμενη ωριμότητα και να κάνει ότι μπορεί για να βάλει τον πλανήτη Γη σε ασφαλή πορεία. Εδώ δεν υπάρχει χώρος για άλλο δρόμο, για άλλη επιλογή. Δεν πρέπει να υπάρξει ούτε η παραμικρή πιθανότητα αποτυχίας, γιατί δεν θα υπάρξει δεύτερη ευκαιρία.

Όμως, οι σημερινές μεγάλες απειλές της ανθρωπότητας, γίνονται κάθε μέρα και πιο επικίνδυνες, με αποτέλεσμα το αεροπλάνο κάποια στιγμή να εκραγεί και να πέσει, οπότε όλοι μας θα σκοτωθούμε και η ανθρωπότητα ολόκληρη θα σβήσει για πάντα.

Και φθάσαμε στην έσχατη ερώτηση: Με ποιο τρόπο ο άνθρωπος θα φθάσει στην απαιτούμενη ωριμότητα για να αποτρέψει το μεγάλο κακό και να βάλει τον πλανήτη Γη σε ασφαλή πορεία, αλλά ταυτόχρονα να κάνει και την ανθρωπότητα πιο ανθρώπινη και πιο ευτυχισμένη; Το ερώτημα αυτό είναι ουσιαστικό και απευθύνεται στον καθένα μας ξεχωριστά. Είναι δε τόσο μεγάλο, που φρονώ ότι κανένας από μόνος του δεν μπορεί να το λύσει. Αλλά ούτε κάποιο θαύμα, ή Μεσσίας, ή συμβούλιο σοφών. Χρειάζεται ολάκερη η ανθρωπότητα να συνεργαστεί και από κοινού να πάρει μια απόφαση για το μέλλον όλων μας, των παιδιών μας, των εγγονών μας, για το μέλλον του πλανήτη ολόκληρου.

Πρέπει όλοι μαζί να σταθούμε μπροστά στο πρόβλημα, να αξιολογήσουμε όλα τα δεδομένα, να εξετάσουμε τους διάφορους τρόπους αντιμετώπισης, να εκτιμήσουμε σωστά τις δυσκολίες και να καθορίσουμε τον βέλτιστο τρόπο αλλαγής της πορείας της ανθρωπότητας. Και αφού καταλήξουμε σ' ένα γενικό πλαίσιο αντιμετώπισης, τότε να μπούμε στη φάση της δράσης και της υλοποίησης. Αν το κάνουμε αυτό, τότε θα έχουμε

πράξει το καθήκον μας μπροστά στο κάλεσμα των καιρών. Αν δείξουμε ατολμία και αφήσουμε τα πράγματα ανεξέλεγκτα, τότε είναι, κατά την εκτίμησή μου, σχεδόν βέβαιο ότι θα εισπράξουμε και το ανάλογο κόστος, που είναι η καταστροφή του πλανήτη μας.

Σημειώνουμε ότι η εκτίμησή μας για την νομοτελειακή εξέλιξη των πραγμάτων προς βιβλικές καταστροφές, ακόμα και προς ολοκληρωτική καταστροφή της ανθρωπότητας, βασίζεται σε επιστημονικά δεδομένα και είναι μια επιστημονική εκτίμηση (πιθανότητα). Το λέμε αυτό για να διαφοροποιήσουμε τη δική μας εκτίμηση από φιλοσοφικές, θρησκευτικές και άλλες αισχατολογικές και τελολογικές απόψεις για την πορεία της ανθρωπότητας. Η δική μας εκτίμηση δεν βασίζεται π.χ. στην «Αποκάλυψη» του Ιωάννη του Θεολόγου, ούτε σε προφητείες, ούτε σε πεσιμιστικές φιλοσοφικές απόψεις, ούτε είναι οι νομοτελειακοί ισχυρισμοί του Κάρλ Μάρξ (διαλεκτικός υλισμός) ότι μια δίκαιη κοινωνία αποτελεί ιστορική αναγκαιότητα. Βασίζεται μόνο σε επιστημονικά δεδομένα και είναι μια επιστημονική εκτίμηση (όχι απόλυτη βεβαιότητα).

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι τα χρόνια της αθωότητας μάς τέλειωσαν. Τώρα ενηλικιωθήκαμε, τώρα γνωρίζουμε τις ευθύνες που έχουμε. Η δικιά μας η γενιά, μετά τόσες και τόσες γενιές που πέρασαν, φαίνεται να είναι εκείνη (μια στιγμή μέσα στο διάβα της ανθρωπότητας), όπου αφήνει πίσω της την αθωότητα και μπαίνει σ' ένα νέο σκληρό στίβο επιβίωσης. Είναι όντως πρώτη φορά, που ερχόμαστε πρόσωπο με πρόσωπο με τον πλήρη αφανισμό μας. Η τωρινή γενιά ίσως έχει το μεγαλύτερο χρέος έναντι της ανθρωπότητας από οποιαδήποτε άλλη, γιατί ίσως σ' εμάς έλαχε ο κλήρος να τη σώσουμε ή να την καταστρέψουμε.

Κλείνοντας το κεφάλαιο αυτό, θέλουμε να τονίσουμε ότι «το νυστέρι στο χέρι του γιατρού σώζει ζωές, ενώ στο χέρι ενός εγκληματία αφαιρεί ζωές». Γενικεύοντας, μπορούμε να πούμε ότι αν ο άνθρωπος χρησιμοποιήσει τα επιτεύγματά του για το καλό της ανθρωπότητας, μόνο τότε μπορεί να χαρεί τις επιτυχίες του και να ζήσει μια ζωή δίκαιη και ανθρώπινη. Αν τα χρησιμοποιήσει για το κακό (πράγμα που έκανε και συνεχίζει να κάνει), τότε θα ζει μέσα στον πόλεμο, στην αδικία, στην φτώχεια και στην εξαθλίωση και προπαντός σήμερα το νυστέρι στα χέρια αφρόνων συνανθρώπων μας μπορεί ν' αφαιρέσει την ζωή όλων μας, συμπεριλαμβανομένων και αυτών των άμυαλων συνανθρώπων μας.

**Ο άνθρωπος γεννήθηκε ελεύθερος.
Και όμως σ' όλη τη Γη είναι αλυσοδεμένος.
Ρουσσώ**

2.17 Η ΑΠΕΙΛΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΠΑΝΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΑΞΙΩΝ

Σήμερα διαπιστώνουμε ότι οι πανανθρώπινες αξίες που με τόσο κόπο και αίμα κατέκτησαν οι λαοί της Γης δια μέσου των αιώνων, έχουν αποδυναμωθεί εξαιτίας της ανάδειξης του χρήματος ως πρώτης αξίας. Έχουμε φθάσει σε σημείο θεοποίησης του χρήματος και των υλικών αγαθών. Η ανάγκη αναστήλωσης και ενίσχυσης του ρόλου των πανανθρώπινων αξιών στη ζωή μας, στον πλανήτη ολόκληρο, είναι επιτακτική. Χωρίς τις αξίες αυτές δεν μένει παρά ο κατήφορος και η καταστροφή. Το μεγάλο ανάχωμα που συγκρατούσε, συγκρατεί και θα συγκρατεί την ανθρωπότητα σ' ένα δρόμο με πνευματικές αξίες, με ιδανικά και πολιτισμό, είναι η αγάπη μας και η προσήλωσή μας στις πανανθρώπινες αξίες: Την ειρήνη, τη δημοκρατία, την ελευθερία, την ισότητα, τη δικαιοσύνη, την αξιοκρατία, την εντιμότητα, την αρετή. Το ανάχωμα αυτό έχει αποδυναμωθεί πολύ και συνεχίζει ν' αποδυναμώνεται. Ζούμε υπό το καθεστώς κατάρρευσης των πανανθρώπινων αξιών.

Στις μέρες μας έχουμε ένα μεγάλο κοινωνικό πρόβλημα, το γνωστό σε όλους μας πρόβλημα των ανθρώπινων προτύπων. Οι πιο πολλοί έχουν τη γνώμη ότι σήμερα δεν υπάρχουν πρότυπα και ότι τα νέα που έχουν εμφανισθεί σπρώχνουν τους νέους στα επουσιώδη και στα εφήμερα και όχι στα ουσιαστικά και τα αναλλοίωτα. Αυτή η διαπίστωση είναι σωστή και έχει ως επακόλουθο την επικράτηση των υλικών αγαθών. Μόνο όταν αντιστρέψουμε την κατάσταση υπέρ των πνευματικών αγαθών, τότε μπορούμε να έχουμε λαμπρά ιδανικά για τους νέους μας. Για να φθάσουμε όμως εκεί, θα πρέπει όσους έχουν την τόλμη να ταυτίζονται, με λόγια και με έργα, με τις πανανθρώπινες αξίες, να τους στηρίζουμε και να τους προβάλλουμε ως τα μόνα πραγματικά πρότυπα για τους νέους, αλλά και για όλους μας.

Ο άνθρωπος θέλει μια ζωή με νόημα και ποιότητα και το νόημα και η ποιότητα έρχεται μόνο μέσα από τις πανανθρώπινες αξίες και από τον πολιτισμό. Δεν αποτελεί αξία το ότι έχεις μια βίλα με πισίνα και τρως από το πρωί μέχρι το βράδι. Αποτελεί αξία να είσαι τίμιος, ενάρετος, ηθικός, φιλεύσπλαχνος, φιλότεχνος, φιλόσοφος. Μην αφήνουμε τα υλικά αγαθά να μας παρασύρουν, γιατί έτσι απομακρυνόμαστε από τα πνευματικά. Μην αφήνουμε τον εαυτό μας να γίνεται ανθρωπάκι και τροφή στο αδυσώπητο τέρας των υλικών αγαθών. Κανένας μας δε γεννήθηκε για να γίνει ένα

τέτοιο ανθρωπάκι. Όλοι μας μπορούμε να συστρατευτούμε με τα πνευματικά αγαθά, όπου ο καθένας μας, αλλά και η ανθρωπότητα ολόκληρη, θ' αποκτήσει το μπόι που της ταιριάζει.

Η σημερινή εικόνα της χώρας μας, αλλά και του πλανήτη ολόκληρου, παρουσιάζει μια περιρρέουσα ατμόσφαιρα ευτελισμού και σήψης. Αυτό το συναντάς σε κάθε χώρο δουλειάς, σε κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα. Παντού υπάρχουν οι πολλοί (το 90%), που ενδιαφέρονται μόνο για τον εαυτούλη τους και το εύκολο κέρδος, καταστρατηγώντας και ποδοπατώντας αξίες και ιδανικά. Υπάρχουν όμως παντού και οι ολίγοι (το 10%), που, σε πείσμα της περιρρέουσας αυτής ατμόσφαιρας, στέκονται όρθιοι και δίνουν τη μάχη για έναν καλύτερο και ανώτερο τρόπο ζωής.

Εδώ ταιριάζει να θυμηθούμε τα λόγια του σοφού μας Χείλωνα: «Στην πέτρα δοκιμάζεται το χρυσάφι, αλλά στο χρυσάφι δοκιμάζεται ο άνθρωπος».

Σε μια κοινωνία όπου καταρρέουν οι πανανθρώπινες αξίες, η γνώση γίνεται όργανο καταπίεσης, η αλήθεια διαστρέφεται σε απάτη και η αρετή καταντά υποκρισία.

Είναι κοινή η διαπίστωση ότι στους χώρους της πολιτικής, της δημόσιας διοίκησης, της αστυνομίας, της παιδείας, της υγείας, της εκκλησίας, της δημοσιογραφίας και μερικές φορές ακόμα και της δικαιοσύνης, υπάρχει σοβαρότατο έλλειμμα ήθους και αφοσίωσης στο καθήκον. Για τους πολλούς, το ήθος είναι από λίγο έως ανύπαρκτο, ενώ το καθήκον είναι πάρεργο και αγγαρεία. Το κύριο έργο τους είναι η αρπαχτή, το βόλεμα, η ιδιοτέλεια, το φακελάκι, η καρέκλα, η προβολή και πάνω απ' όλα το χρήμα. Έτσι, έχουμε φθάσει στο σημείο ο ένας να υποψιάζεται τον άλλον, ο ένας να μην εμπιστεύεται τον άλλον και όλοι μαζί να είμαστε ένα πλήθος αχυρανθρώπων που πηγαίνουν όπου τους φυσήξει ο άνεμος του χρήματος.

Γι' αυτό πνευματικά, είναι τεράστιες οι ευθύνες εκείνων που κατέχουν πολιτικά, εκπαιδευτικά, θρησκευτικά και άλλα αξιώματα. Είναι το δικό τους κακό παράδειγμα που παρασύρει και τους άλλους στον κατήφορο.

Οι πολιτικοί έχουν χάσει την αξιοπιστία τους σ' όλο τον πλανήτη. Η συντριπτική πλειοψηφία των λαών τους θεωρεί ανάξιους, ανίκανους και προπαντός ανήθικους (πλην εξαιρέσεων). Εξαιτίας της αχαλίνωτης δίψας που τους διακατέχει ν' αναρριχηθούν στο κόμμα και σε κυβερνητικές θέσεις, ποδοπατούν ανελέητα τις πανανθρώπινες αξίες, μπροστά στα έκπληκτα μάτια του λαού, αρκεί αυτοί να γίνουν πιο δυνατοί, πιο πλούσιοι, πιο λαμπεροί. Η διαπλοκή με τα διάφορα κατεστημένα, και ιδίως με το οικονομικό και το θρησκευτικό, είναι καθημερινή τους πράξη.

Τέτοιες πολιτικές ηγεσίες σκοπίμως διαφθείρουν τους λαούς, για να μπορούν να τους ελέγχουν. Έτσι έχουμε φθάσει στο σημείο, αυτήν την κορωνίδα των

ανθρώπων κατακτήσεων, τη δημοκρατία, να την κατακρεουργούμε, να την ποδοπατούμε, ακόμα και να τη χρησιμοποιούμε ως μανδύα για να διαπράττουμε ακατονόμαστα έργα, ακόμα και εγκλήματα. Και η δημοκρατία, εύθραυστη και ευαίσθητη καθώς είναι, δεν μπορεί ν' αντέξει αυτήν την κακομεταχείριση, με αποτέλεσμα να καταρρέει, να εξασθενεί, ν' απονευρώνεται και να συρρικνώνεται.

Οι πολιτικοί μας οφείλουν πρώτοι απ' όλους να σεβαστούν τον όρκο που έδωσαν και να σταθούν στο ύψος της αποστολής τους, διαφορετικά να πάνε από εκεί που ήρθαν. Οι καιροί άλλαξαν, οι συνθήκες σ' όλον τον πλανήτη άλλαξαν, οι απαιτήσεις της διακυβέρνησης μιας χώρας μεγάλωσαν. Από εδώ και εμπρός δεν μας παίρνει να έχουμε πολιτικούς ανίκανους, μικρούς και διεφθαρμένους. Χρειαζόμαστε κατεπειγόντως πολιτικούς ικανούς, ικανότατους, με ήθος, με αγάπη και αφοσίωση στο πολίτευμα της δημοκρατίας, στην ελευθερία, στην αξιοκρατία και στη δικαιοσύνη. Θέλουμε πολιτικούς που να σέβονται τη λαϊκή κυριαρχία και να πασχίζουν και να ιδρώνουν για μια πιο δίκαιη και πιο ανθρώπινη κοινωνία.

Εξίσου μεγάλες ευθύνες φέρουν οι καθηγητές και οι δάσκαλοι. Σ' αυτούς έχει ο λαός μας εναποθέσει ό,τι καλύτερο έχει: Τα παιδιά του. Αυτά τα παιδιά είναι η ελπίδα μας για έναν καλύτερο κόσμο. Γι' αυτό, πρέπει να τους εμπνέουμε ζήλο για τη γνώση και προθυμία να δώσουν πολλά, να δώσουν όσα χρειάζεται, για να φτιάξουν έναν κόσμο πολύ καλύτερο απ' αυτόν που τους παραδίδουν οι γονείς τους.

Γι' αυτό οι καθηγητές και οι δάσκαλοι δεν έχουν το δικαίωμα ν' αποτύχουν στην αποστολή τους, γιατί αποτυχία στη σημερινή παιδεία σημαίνει αποτυχία στην αυριανή κοινωνία.

Όσοι είναι, ή θέλουν να γίνουν εκπαιδευτικοί, πρέπει να έχουν αποδεχθεί και να έχουν αποφασίσει με όλη τους τη ψυχή ότι θα υπηρετήσουν ένα λειτούργημα, μια αποστολή. Εκπαιδευτικοί που βλέπουν τη δουλειά τους σαν αγγαρεία, που χρησιμοποιούν απαράδεκτους τρόπους να κερδίζουν χρήματα από παράνομες εξωσχολικές φροντιστηριακές ασχολίες, που δεν διστάζουν να καταστρατηγούν τις πανανθρώπινες αξίες για ιδιοτελείς σκοπούς, που από πρότυπα προς μίμηση γίνονται πρότυπα προς αποφυγήν, θα προσφέρουν μεγάλες υπηρεσίες στη νεολαία μας, αν εγκαταλείψουν αμέσως την εκπαίδευση.

Ανάλογα σχόλια και παρατηρήσεις ισχύουν για τους κληρικούς, για τους αστυνομικούς, για τους δημοσιογράφους, για τους γιατρούς, για τους δικαστές και γενικά για όλους τους εργαζόμενους στο δημόσιο, αλλά και στον ιδιωτικό τομέα.

Ως εκ περισπού σημειώνουμε ότι την ευθύνη για την αναβάθμιση των πανανθρώπινων αξιών τη φέρουμε τελικά όλοι μας. Δεν αρκεί μόνο ο καλός δάσκαλος

ή ο καλός δικαστικός ή ο καλός παπάς, για ν' ανατρέψουμε την τόσο κακή περιρρέουσα ατμόσφαιρα που έχει δημιουργηθεί σ' όλο τον πλανήτη. Μια σάπια κοινωνία δεν διορθώνεται μόνο με λίγους. Διορθώνεται μόνο όταν βοηθήσουμε όλοι, ο καθένας ανάλογα με τη θέση του και με τις δυνάμεις του. Από τον αγώνα αυτό, δεν εξαιρείται απολύτως κανένας, αποτελεί υποχρέωση όλων μας.

Οι ολίγοι (και υπάρχουν παντού και πάντα κάποιοι ολίγοι) προσπαθούν να συγκρατήσουν το χείμαρρο. Σχεδόν πάντα ανώνυμοι και απροστάτευτοι από την μήνη των επιτήδειων, όταν αποκαλύπτουν τις βρωμίες τους. Αφοσιωμένοι στο καθήκον τους, με πάθος και αγάπη, αλλά και με απaráμιλλη υπομονή και θέληση, τα δίνουν όλα για μια ιδέα, για ένα όνειρο: Να φτιάξουν μια καλύτερη ανθρωπότητα.

Προσπαθώντας να κάνουν αυτό το όνειρο πραγματικότητα διαπιστώνουν πολύ γρήγορα ότι ο δρόμος της επιτυχίας είναι ανηφορικός και δύσβατος. Είναι ενδεικτική των δυσκολιών αυτών η άποψη του Μπρέχτ για το πως πρέπει να πολεμάμε την ψευτιά και την αμάθεια:

«Όποιος θέλει σήμερα να πολεμήσει την ψευτιά και την αμάθεια και να γράψει την αλήθεια, έχει να ξεπεράσει το λιγότερο πέντε δυσκολίες:

- Πρέπει να έχει το θάρρος να γράψει την αλήθεια, παρόλο που παντού την πνίγουν, την εξαφανίζουν.
- Την εξυπνάδα να την αναγνωρίσει, όσο και αν την κρύβουν με χίλιους τρόπους.
- Την τέχνη να την κάνει εύχρηστο και αποτελεσματικό όπλο.
- Την κρίση να διαλέξει αυτούς που στα χέρια τους η αλήθεια θ' αποκτήσει τεράστια δύναμη.
- Την πονηριά να την διαδώσει ανάμεσά τους».

Οι πανανθρώπινες αξίες είναι το νήμα που πλέκει τον ανθρώπινο ιστό. Είναι το λίπασμα που βοηθά στην ανάπτυξή του. Και είναι αυτός ο ανθρώπινος ιστός που φέρνει τους ανθρώπους κοντά, τους ενώνει σ' ένα σώμα, ένα νου, μια ψυχή, για να μπορέσουν να ξεπεράσουν τα εμπόδια, να κάνουν την απαιτούμενη υπέρβαση, για να ζήσει η ανθρωπότητα μια καλύτερη ζωή. Χωρίς τον ιστό των πανανθρώπινων αξιών δεν μπορούμε να υπερνικήσουμε τις μεγάλες και καταστροφικές απειλές του πλανήτη μας, ούτε ν' ανεβάσουμε τον άνθρωπο ψηλά και να τον κάνουμε πιο ανθρώπινο. Χωρίς τον ιστό των πανανθρώπινων αξιών είναι σαν να χτίζουμε στην άμμο. Μόνο με τον ιστό αυτό μπορεί η ανθρωπότητα ν' αποτρέψει κάθε κακό και να κάνει πραγματικότητα τα όνειρα και τους πόθους όλων των λαών, όλων των εποχών για μια πιο δίκαιη και πιο ανθρώπινη ζωή.

*Μηδενί συμφοράν ονειδίσης,
κοινή γαρ η τύχη και το μέλλον αόρατον.
Ισοκράτης*

2.18 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

A) "ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ" ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Κατά τη δεκαετία που πέρασε η συσσώρευση του πλούτου και η άνιση κατανομή του ξεπέρασε κάθε άλλη περίοδο της ανθρώπινης ιστορίας.

Η αμερικάνικη "παγκοσμιοποίηση" του κεφαλαίου και η επιβολή συνθηκών οιονεί λιμού σ' ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού του πλανήτη, με πρόσχημα διάφορους κατασκευασμένους "δαίμονες", συνετέλεσε στη ραγδαία συγκέντρωση των υπερκερδών στα χέρια των λίγων σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα.

Και, όπως είναι αναμενόμενο στον καπιταλισμό, αυτό οδηγεί στην οικονομική ύφεση και την ακόμη μεγαλύτερη εξαθλίωση ακόμη και των κοινωνιών των πιο ισχυρών χωρών με τα εκατομμύρια των απολύσεων.

Ιστορικά, τα φαινόμενα έχουν αυτά έχουν καταλήξει βίαια σε κοινωνικές συγκρούσεις, επαναστάσεις και πολέμους ή και σε μεγάλες ανακαλύψεις. Μέσα από βίαιες, κατά κανόνα, συνθήκες πραγματοποιείται στον καπιταλισμό η αναδιανομή του συσσωρευμένου πλούτου από τους λίγους στους πολλούς.

Τότε, ακόμη και στις πιο "άγριες" καπιταλιστικές χώρες, κρίσιμοι παραγωγικοί τομείς περιέρχονται υπό κρατικό έλεγχο ώστε να διασφαλισθεί η αναδιανομή. (New deal του Ρούζβελτ μετά το κραχ του 1929 στις ΗΠΑ).

Οι οικονομίες των ισχυρών χωρών έχουν ήδη μπει σε περίοδο ύφεσης, επειδή έχει περιορισθεί παγκοσμίως η ζήτηση των βιομηχανικών και υψηλής τεχνολογίας προϊόντων που παράγουν, λόγω της μείωσης της αγοραστικής δύναμης.

Το χρηματιστικό και τραπεζικό κεφάλαιο, που αποκόμισε τεράστια κέρδη από την εκμετάλλευση των μικροεπενδυτών σ' όλο τον κόσμο, βλέπει τα χρηματιστήρια σε συνεχή πτώση παρά τις αγωνιώδεις προσπάθειες του, με τις συνεχείς μειώσεις των επιτοκίων, να "σπρώχνει" τις αποταμιεύσεις στην αγορά μετοχών. Παρά τις μειώσεις

επιτοκίων περιορίζεται και η ζήτηση δανείων, με αποτέλεσμα τα κέρδη των τραπεζών να περιορίζονται.

Η αμφισβήτηση και η αντίθεση των κοινωνιών, με επικεφαλής αυτές των ισχυρών καπιταλιστικών χωρών, στη σύγχρονη εκδοχή του καπιταλισμού δηλ στην "παγκοσμιοποίηση" έχει πάρει διαστάσεις χιονοστιβάδας με τις διαδηλώσεις σ' όλο τον κόσμο.

Β] ΔΙΕΞΟΔΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟ;

Οι επιθέσεις στη Ν. Υόρκη και στο αμερικανικό Πεντάγωνο έδωσαν την αφορμή για την κήρυξη "μακροχρόνιου πολέμου κατά της τρομοκρατίας" από τις ΗΠΑ απέναντι σε ακαθόριστους "εχθρούς". Έτσι έχει τη δυνατότητα το καπιταλιστικό σύστημα, με πρώτες τις ΗΠΑ, να βρει διέξοδο μιας, έστω και μικρής κλίμακας σε διάρκεια και ύψος κεφαλαίων, αναδιανομής, όπως είχε συμβεί με την εισβολή στο Ιράκ στη δεκαετία του 1990.

Σ' ένα έντεχνα καλλιεργούμενο κλίμα ανασφάλειας και σύγχυσης παγκοσμίως, που προϋδεάζει τον περιορισμό των πολιτικών ελευθεριών, τα κέρδη να επενδυθούν σε προϊόντα υψηλής τεχνολογίας για την "τρομοκρατία" δηλ. σε νέα "έξυπνα" όπλα, σε συστήματα και εταιρείες ασφάλειας για συλλογική και ατομική χρήση, για κτίρια "απόρθητα" από την "τρομοκρατία" κ.λ.π. και τελικά σε αύξηση των κρατικών δαπανών για το στρατό, την αστυνομία και τις μυστικές υπηρεσίες.

Και φυσικά η "τρομοκρατολογία" θα είναι το μέσο και η πίεση για την εξαγωγή τέτοιου είδους προϊόντων σε χώρες όπως η Ελλάδα, που τη θεωρούν και καλό πελάτη λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων (Ο νέος πρόεδρος των ΗΠΑ δήλωσε ότι η τρομοκρατία και ασφάλεια των Ολυμπιακών Αγώνων θα είναι οι προτεραιότητες του.)

Γ] Η ΕΛΛΑΔΑ

Η χώρα μας έχει τη δυστυχία με τις τυφλά υπάκουες στους ξένους πολιτικές ηγεσίες της να τα υποστεί όλα. Δηλ. και την οικονομική κρίση και τη χωρίς όρους επιβολή των αμερικανικών και εοικικών επιδιώξεων παρα την κραυγαλέα λαϊκή αντίθεση.

Ήδη συζητούν για περικοπές στον προϋπολογισμό του 2002 λόγω των μειωμένων εσόδων και της πτώσης του ΑΕΠ, του τεράστιου δημόσιου χρέους και της συζητούμενης και πάλι αγοράς νέων όπλων υπό το πρίσμα της τρομοκρατίας. Οι περικοπές θα αφορούν την Υγεία, την Παιδεία, τους μισθούς και τις κοινωνικές δαπάνες εκτός, ίσως, αυτών με τα πεντοχίλιαρά, που θεωρούν ότι προσδίδουν

κοινωνικό πρόσωπο στην κυβέρνηση. Και όλ' αυτά παρά τη, με λογιστικά τρυκ, απόκρυψη μεγάλου μέρους του χρέους και τη μεταφορά του σε επόμενους προϋπολογισμούς (π.χ. δανεισμός των δημόσιων νοσοκομείων από τις τράπεζες).

Συν τοις άλλοις η εφαρμογή του ΕΥΡΩ θα προκαλέσει διεύρυνση του χρέους όπως έχουμε γράψει σε παλαιότερο φύλλο της "Ε". Είναι φανερό ότι όσο δεν αμφισβητείται η ουσία της εξάρτησης η χώρα μας υπό την απειλή πραγματικών ή εικονικών απειλών θα άγεται και φέρεται από το τι θέλουν οι άλλοι και ο ελληνικός λαός θα υφίσταται όλες τις αρνητικές επιπτώσεις

Δ| ΤΙ ΑΛΛΑΞΕ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΜΕΤΑ ΤΙΣ 11 ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ

Όλοι συμφωνούν ότι τίποτα πια δε θα είναι όπως πριν. Δύσκολο να διαπιστώσουμε ποιες αλλαγές έχουν γίνει μετά τις 11/9 και ακόμη δυσκολότερο να προβλέψουμε ποιες στρατηγικές θα επικρατήσουν. Θα επιχειρήσουμε, όμως, μια πρώτη προσέγγιση.

Αμερικανική κοινωνία: Ο Αμερικανός πολίτης, ο αλαζονικός, που αισθανόταν πιο ασφαλής από τον καθένα, ζει σήμερα με τον τρόμο. Αισθάνεται ότι η ζωή του κινδυνεύει ανά πάσα στιγμή, στη δουλειά του, στο μετρό, στο αεροπλάνο, στο καράβι, στο δρόμο. Διαπίστωσε ότι οι ισχυρισμοί της αμερικανικής εξουσίας πως η χώρα είναι άτρωτη ήταν ένα παραμύθι. Είδε τον ίδιο τον Πρόεδρό του να κρύβεται σαν κυνηγημένος επί 8 ώρες, για να σωθεί. Ζητεί από την κυβέρνησή του να τον προστατεύσει από τους τρομοκράτες, αλλά, αν είναι σοβαρός, δεν ξέρει πώς.

Αμερικανική οικονομία: Η κατηφόρα που πήραν τα χρηματιστήρια είναι άγνωστο πού θα σταματήσει. Οι ισχυρισμοί του Άλαν Γκρίνσπαν ότι η κρίση είναι παροδική δεν πείθουν. Αεροπορικές, αεροναυπηγικές, ασφαλιστικές, ναυτιλιακές, τουριστικές και λοιπές επιχειρήσεις απολύουν κατά δεκάδες χιλιάδες τους εργαζόμενους και άρχισαν να στηρίζονται οικονομικά από την κυβέρνηση, κατά κατάφωρη παραβίαση του ιερού νόμου της παγκοσμιοποίησης, που οι ΗΠΑ απαιτούν απ' όλους να τηρούν.

Οι ΗΠΑ είναι η πιο χρεωμένη χώρα του κόσμου (και το κράτος και οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά), λειτουργούν με τον "αέρα" και τα χρήματα των άλλων και δε γνωρίζουμε την αντοχή της οικονομίας τους.

Αντιπυραυλική άμυνα: Κεντρικό ζήτημα στις προεκλογικές διακηρύξεις του Μπους και σημείο διαφωνίας με τους Δημοκρατικούς ήταν η άμεση έναρξη κατασκευής της

αντιπυραυλικής ομπρέλας των ΗΠΑ. Πόσο αστεία φαντάζει τώρα αυτή η πολιτική, όταν αποδεικνύεται ότι οι ΗΠΑ είναι τόσο ευάλωτες κάτω από αυτή την ομπρέλα;

Πολιτική διάσπαση στις ΗΠΑ: Σε όλες τις χώρες του κόσμου υπάρχουν σοβαρές πολιτικές διαφωνίες, που εκφράζουν εν πολλοίς αντιτιθέμενα οικονομικά και κοινωνικά συμφέροντα. Στις ΗΠΑ οι συγκρούσεις είναι πιο άγριες (δολοφονίες Κένεντυ, απόπειρα κατά Ρίγκαν), έγιναν αγριότερες με την εκλογή του Μπους και μαίνονται μετά τις 11/9.

ΗΠΑ - Ευρώπη: Οι χώρες της Ε.Ε. από την πρώτη στιγμή ταυτίστηκαν με τη γραμμή του Στέιτ Ντιπάρτμεντ. Δε δέχτηκαν να στείλουν στρατό στις χώρες - στόχους, γιατί έβλεπαν ότι έναν τέτοιο πόλεμο θα τον χάσουν. Δε δέχτηκαν καν να συμπεριφερθούν εχθρικά προς χώρες όπως το Ιράν και το Ιράκ, με τις οποίες έχουν πλέον πολλές εμπορικές σχέσεις. Βλέπουν ότι δεν πρέπει να προκαλούν, γιατί στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης υπάρχει ήδη μια σημαντική μειονότητα μουσουλμάνων σε φτωχά κοινωνικά στρώματα, που μπορεί να ενισχύσει την τρομοκρατία.

Αντι-τρομοκρατία: Αυτό που οπωσδήποτε θα κάνουν οι χώρες της Ε.Ε. είναι να συνεργαστούν πλήρως με τις ΗΠΑ, για να εξαρθρώσουν τις τρομοκρατικές οργανώσεις που τις απειλούν. Συμπληρώνουν τη νομοθεσία τους με διάφορους "τρομονόμους", δημιουργούν ευρωMAT και ευρωδικαστήρια, με σαφή πρόθεση να τα χρησιμοποιήσουν εναντίον και των κοινωνικών κινημάτων, χαρακτηρίζοντας "τρομοκράτη" κάθε "ανυπάκουο" πολίτη. Ελπίζουμε ότι θα συναντήσουν τέτοιες αντιστάσεις, ώστε να "συμμαζευτούν".

Μουσουλμανικές χώρες: Οι κύκλοι του Πενταγώνου απαίτησαν από τις συμμάχους των ΗΠΑ μουσουλμανικές χώρες της περιοχής πλήρη συμμετοχή στον "πόλεμο" κατά των χωρών - εχθρών. Κάτι τέτοιο θα σήμαινε άμεση ανατροπή του φιλοαμερικανικού καθεστώτος της Σαουδικής Αραβίας, χώρας ιδιαίτερα στρατηγικής σημασίας και με τα πλουσιότερα κοιτάσματα πετρελαίου. Σε μια κλιμάκωση του "πολέμου" θα απειλούνταν και άλλα φιλοαμερικανικά καθεστώτα, όπως του Πακιστάν και της Αιγύπτου, ενώ στην Τουρκία θα συντελούνταν επικίνδυνες διεργασίες. Ένα από τα αδιέξοδα στα οποία οδηγήθηκαν οι ΗΠΑ.

Ρωσία - Ινδία - Κίνα: Οι ΗΠΑ δημιούργησαν το δίκτυο του Μπιν Λάντεν και ενίσχυαν Τουρκία και Πακιστάν, με κύριο σκοπό να δημιουργούν συνεχώς προβλήματα σε Ρωσία (Τσετσένοι), Ινδία (Κασμίρ), ώστε να μην ξαναγίνουν Μεγάλες Δυνάμεις, και

Σερβία (Βοσνία, UCK). Η αποτυχία της αμερικανικής πολιτικής οδηγεί τώρα τις ΗΠΑ υποχρεωτικά να συμμαχήσουν με τη Ρωσία και την Ινδία εναντίον των πρώην δικών τους (!!). Σ' αυτή την διαπραγμάτευση το πάνω χέρι δεν το έχουν οι ΗΠΑ. Η 11/9 σηματοδοτεί την έναρξη μιας φάσης που η Ρωσία (με τους συμμάχους της στην Κεντρική Ασία και τις τεράστιες πλουτοπαραγωγικές της πηγές) και η Ινδία (με τις εξαιρετικές της προοπτικές στον τομέα της βιοτεχνολογίας) θ' αρχίσουν να λογίζονται από τις ΗΠΑ και όλο τον κόσμο με άλλα μέτρα.

Η Κίνα και πριν τις 11/9 με τους εκπληκτικούς ρυθμούς ανάπτυξης είχε ήδη μια σημαντική θέση στον κόσμο. Τώρα μπορεί να κερδίσει κι άλλους πόντους, όπως την αποφασιστική της συμμετοχή στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου. Η Κίνα, που πιθανότατα θα γίνει μια σημαντική πετρελαιοπαραγωγός χώρα, σύντομα θα είναι η δεύτερη υπερδύναμη του κόσμου με όλο και ευνοϊκότερες προοπτικές. Αν οι παραπάνω εκτιμήσεις είναι ορθές, μπαίνουμε σε μια νέα φάση στην ιστορία της ανθρωπότητας, με τις ΗΠΑ να χάνουν τη μονοκρατορία τους, τη δύναμη να μοιράζεται σε πολλούς πόλους, ώστε να αποκτήσουν κυρίαρχο λόγο λαοί με πολύ ανώτερο πολιτισμό από τη Δύση, οπότε και οι προοπτικές για την ανθρωπότητα θα είναι οπωσδήποτε καλύτερες.

Οι άμεσες κινήσεις

Από την πλευρά των τρομοκρατών έχουμε την ιδιαιτερότητα ότι όχι μόνο δεν είπαν γιατί έκαναν αυτή την πρωτοφανή ενέργεια (τι ζητούν;), αλλά ούτε ποιοι είναι.

Είναι μόνο εκδίκηση; Θα ακολουθήσουν κι άλλες παρόμοιες ενέργειες στη Β. Αμερική και τη Δ. Ευρώπη, που θα παραλύσουν το Δυτικό κόσμο;

Οποιαδήποτε πρόβλεψη είναι παρακινδυνευμένη, αλλά θα τολμούσαμε να προβλέψουμε ότι δε θα έχουμε στο άμεσο μέλλον ανάλογο χτύπημα.

Οι ΗΠΑ, μετά τα ανόητα σχέδια επί χάρτου για κατάληψη (!) όλων των εχθρικών χωρών, θα διαπιστώσουν ότι δε μπορούν να επιχειρήσουν καμιά χερσαία επιχείρηση. Το πολύ πολύ να συλλάβουν ή να δολοφονήσουν τον Μπιν Λάντεν (ή κάποιο δυστυχή σωσία του!), για την ικανοποίηση της αμερικανικής κοινής γνώμης, και να ενισχύσουν τους Αφγανούς αντικαθεστωτικούς (που κι αυτοί δεν είναι δικοί τους), για την ανατροπή των Ταλιμπάν (που απέτυχαν ως κυβέρνηση) ή τη διάσπαση της χώρας, που έτσι κι αλλιώς θα μείνει με το μισό της πληθυσμό.

ΕΙ ΕΠΙΘΕΣΗ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ. ΑΜΗΧΑΝΙΑ ΣΤΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Το πολιτικό πεδίο σιγά σιγά αποκαλύπτεται.

Η κυβερνητική πολιτική ξεδιπλώνεται και οι στόχοι της, όπου υπάρχουν, γίνονται εμφανείς. Τα γραμμάτια οφειλών για την επικράτηση της ΝΔ ξεπληρώνονται με την εφαρμογή των δηλωμένων προεκλογικά προγραμμάτων (π.χ. ιδιωτικοποιήσεις) όσο και των αδήλων, λόγω πολιτικού κόστους, προθέσεων, όπως η αφαίμαξη των ασθενέστερων και η ενδυνάμωση των ισχυρών. Και ταυτόχρονα γίνεται φανερή η έλλειψη πολιτικής στους τομείς όπου δεν μπορούν πλέον να λειτουργήσουν αποτελεσματικά οι αυτόματοι πιλότοι, όπως στην αντιμετώπιση των εθνικών θεμάτων. Γενικότερα η κυβέρνηση «δραστηριοποιείται» πλέον έντονα, ανακτά πλήρη πρωτοβουλία σε όλα τα πεδία και, Έτσι, αναμένεται ένα θερμό καλοκαίρι, με απόντες τους πολίτες στα μπάνια τους, συμμορφούμενη πλήρως στις εντολές των Βρυξελλών.

ΣΤΗ ΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Καιρός είναι, οι ηγέτες της Ευρώπης να καταλάβουν ότι η ισλαμική τρομοκρατία δεν είναι η ίδια με την αντίστοιχη παραδοσιακή στην ήπειρό μας.

Τον περασμένο Δεκέμβριο, ο κύριος αρθρογράφος του αμερικανικού περιοδικού Νιούσγουικ, Φαρήντν Ζακάρια, και έγκριτος επίσης συγγραφέας, είχε μία πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση με τον ηγέτη της Σιγκαπούρης, Λη Κουάν Γιου, με αντικείμενο τις ευρω-αμερικανικές διαφορές σε συνάρτηση με την διεθνή

τρομοκρατία. Στο πλαίσιο αυτό, οι κ. Λη Κουάν Γιου έλεγε και τις ακόλουθες, εξόχως επίκαιρες σκέψεις του:

«Δυστυχώς, οι Ευρωπαίοι υποτιμούν το τρομοκρατικό στυλ της Αλ-Καΐντα. Πιστεύω ότι οι ΗΠΑ υπερβάλλουν την επικινδυνότητα της οργάνωσης. Την συγκρίνουν με αντίστοιχες ευρωπαϊκές τρομοκρατικές οργανώσεις, όπως οι Ερυθρές Ταξιαρχίες, ο IRA, η ETA και άλλες. Πρόκειται για μεγάλο λάθος. Η τρομοκρατία της Αλ-Καΐντα είναι μοναδική, γιατί είναι παγκοσμιοποιημένη. Ένα γεγονός στο Μαρόκο ερεθίζει τα πάθη στην Ινδονησία, όπου και εκεί υπάρχουν τρομοκράτες εξτρεμιστές, οι οποίοι είναι φανατισμένοι και τυφλωμένοι από το μίσος. Είναι αδίστακτοι. Οι Ευρωπαίοι θεωρούν ότι, στον βαθμό που τα έχουν καλά με τους μουσουλμάνους, βρίσκονται στο απυρόβλητο της τυφλής βαρβαρότητας των ισλαμιστών. Δεν έχουν παρά να αναλύσουν καλύτερα πώς συμπεριφέρονται οι τρομοκράτες στις χώρες που τους υπεδέχθησαν και τους πλούτισαν, όπως είναι αυτές της ΝΑ Ασίας, και θα καταλάβουν τί τους περιμένει. Η Ταϋλάνδη και η χώρα μου υπήρξαν θύματα της τυφλής τρομοκρατικής βίας, παρά την άψογη συμπεριφορά τους έναντι των μουσουλμανικών πληθυσμών. Αυτό λέει πολλά».

Ο κ. Λη συνέχισε λέγοντας ότι «οι Αμερικανοί, ωστόσο, έκαναν λάθος επιλέγοντας την στρατιωτική λύση. Η δύναμη πρέπει να χρησιμοποιείται όταν θα έχει αποτελέσματα. Όταν θα προσφέρει λύσεις στο πρόβλημα. Σήμερα, αν θεωρήσουμε την τρομοκρατία ένα μελίσσι, οι τρομοκράτες που σκοτώνονται είναι οι μέλισσες-εργάτριες. Αντίθετα, οι μέλισσες-βασίλισσες είναι πάντα ζωντανές και διαδίδουν το μίσος στους νέους μέσω των ισλαμικών κέντρων και σχολείων. Αιχμαλωτίζουν το πνεύμα τους και τους μετατρέπουν σε τυφλούς δολοφόνους. Ένας από τους δολοφόνους της καταστροφής στο Μπαλί, όταν καταδικάστηκε σε θάνατο δήλωσε πανευτυχής. Θα πεθάνω μάρτυρας, είπε».

Υπό αυτές τις συνθήκες, πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί η Λερναία Ύδρα της τρομοκρατίας; «Μόνον με την αμέριστη βοήθεια της Δύσης», τόνισε ο κ. Λη. Πρόσθεσε δε ότι το NATO πρέπει να λειτουργήσει όπως στην εποχή του Ψυχρού πολέμου. Θα πρέπει, δηλαδή, να βοηθήσει τους εκσυγχρονιστές πολιτικούς στον μουσουλμανικό κόσμο, προσφέροντας τους απαραίτητους πόρους σε όλα τα επίπεδα, ώστε να μπορούν να κερδίζουν τους σκληρούς πολιτικούς αγώνες. «Από την άποψη αυτή, οι διαφορές μεταξύ Ευρώπης και Αμερικής και οι δισταγμοί της Ιαπωνίας, αποτελούν δώρο για τους τρομοκράτες. Τους ενδυναμώνουν. Αποκτούν την δυνατότητα να κτυπούν επιλεκτικά τους φίλους των Αμερικανών και του Ισραήλ και να διαιρούν έτσι την Δύση, ώστε να την κατακτούν εκ των έδρων.

Η στάση της Γαλλίας και της Γερμανίας στον πόλεμο του Ιράκ επέτρεψε την στρατολόγηση νέων τρομοκρατών από τους ακραίους ισλαμιστές. Όμως, τα αμερικανικά λάθη υπήρξαν και αυτά μοιραία. Ήταν ζωτικό να δώσουν οι ΗΠΑ πρωτεύοντα ρόλο στον ΟΗΕ, για να μην κατηγορούνται σήμερα για αποικιοκρατία. Δυστυχώς, δεν το έπραξαν και έτσι οδήγησαν στην δημιουργία νέων τρομοκρατικών ομάδων», υποστήριξε ο κ. Λη.

Κατέληξε δε στο απαισιόδοξο συμπέρασμα – πρόβλεψη ότι, για πολλά χρόνια, ο 21ος αιώνας θα είναι αυτός της μάχης που θα δίνουν οι δημοκρατίες κατά μιας παγκοσμιοποιημένης τρομοκρατίας, η οποία έχει πολλά πρόσωπα και κολοσσιαίους οικονομικούς πόρους. Προέβλεψε δε ότι η Ευρώπη κάθε άλλο παρά στο απυρόβλητο είναι.

«Η ελευθερία είναι το μοναδικό πράγμα που δεν μπορείς να έχεις εκτός αν είσαι πρόθυμος να το παραχωρήσεις στους άλλους.»

William Allen White

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

ΠΕΡΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Η ελευθερία είναι μια πολύ εύηχη λέξη, ιδιαίτερα συναισθηματικά φορτισμένη, που την επικαλούνται όλοι, ακόμα και οι μεγαλύτεροι εχθροί της. Για να δώσω τον ευρύτερο δυνατό ορισμό που μπορώ, θα ορίσω την ελευθερία ως τη δυνατότητα να επιλέγει κανείς ανεμπόδιστα από το σύνολο των διαθέσιμων επιλογών του που περιορίζεται μόνο από αντικειμενικά εμπόδια. Πχ. ένας ψαράς σε ένα νησί του Αιγαίου είναι ελεύθερος να ψαρεύει με το καΐκι του στο Αιγαίο. Όταν ο καιρός είναι πολύ άσχημος δε μπορεί να ψαρέψει αλλά αυτή είναι μια αντικειμενική δυσκολία που δεν τον καθιστά ανελεύθερο διότι δεν είχε τη διαθέσιμη επιλογή να ψαρέψει με άσημο καιρό. Αν ένας ψαράς έχει μια μεγάλη μηχανότρατα που αντέχει σε κάθε καιρό, τότε η απαγόρευση του απόπλου με άσχημο καιρό από το λιμεναρχείο περιορίζει την ελευθερία του διότι το ψάρεμα με άσχημο καιρό είναι μέσα στις διαθέσιμες επιλογές του. Παρόμοια, η απαγόρευση του ψαρέματος στην Αλάσκα δεν περιορίζει την ελευθερία στο ψάρεμα του ψαρά με το καΐκι στο Αιγαίο, περιορίζει όμως την ελευθερία αυτού που διαθέτει μεγάλο ποντοπόρο αλιευτικό και μπορεί να φτάσει μέχρι εκεί. Αυτό που θέλω να πω είναι ότι η ελευθερία υπάρχει μόνο όταν υπάρχει δυνατότητα επιλογής και όταν αντικειμενικά εμπόδια την περιορίζουν αυτά δεν επηρεάζουν την ελευθερία μας.

Στον οικονομικό τομέα λοιπόν, η δυνατότητα να επιλέγει κανείς από το σύνολο των διαθέσιμων επιλογών καθορίζει την οικονομική του ελευθερία. Στην αρχαιότητα, τα περιορισμένα τεχνικά μέσα, το ανεπαρκές δίκτυο μεταφορών, η έλλειψη ασφάλειας στις μεταφορές κτλ εμπόδιζαν τον απλό καλλιεργητή να μεταφέρει την παραγωγή του και να την πουλήσει σε μια αγορά όπου θα είχε τη δυνατότητα να επιλέξει αγοραστή. Η μόνη του διέξοδος είναι να την πουλήσει στον τοπικό άρχοντα. Αυτός λόγω του μεγέθους του είχε διαθέσιμες οικονομικές επιλογές για τη διάθεση της παραγωγής. Αν ορίσουμε σα στοιχειώδη οικονομική μονάδα το μικρότερο δυνατό σύνολο που μπορεί να πραγματοποιεί οικονομικές επιλογές, βλέπουμε ότι μέχρι την ανάπτυξη του

κεφαλαιοκρατικού συστήματος, στην αγροτική παραγωγή που ήταν η βάση της οικονομίας, στοιχειώδης οικονομική μονάδα ήταν το λατιφούντιο, το φέουδο κτλ.

Αυτό ήταν το κυρίαρχο μοντέλο στο μεγαλύτερο τμήμα της δυτικής και κεντρικής Ευρώπης. Στην αρχαία Ελλάδα πάλι, λόγω της πολυδιάσπασης του γεωγραφικού χώρου και άλλων παραγόντων, στοιχειώδης οικονομική μονάδα αναδείχτηκε ο ελεύθερος μικρός αγροκτήμονας. Ενταγμένος σε μια πόλη-κράτος είχε πρόσβαση σε αγορές που του επέτρεπαν οικονομικές επιλογές άγνωστες στους καλλιεργητές στη Δύση.

Η ύπαρξη οικονομικών επιλογών είναι το απαραίτητο στοιχείο για την ανάγκη συμμετοχής στη διαχείριση της πολιτικής εξουσίας, ώστε αυτή να κατευθύνεται στη μεγιστοποίηση της οικονομικής ελευθερίας. Δεν είναι τυχαίο ότι η Δημοκρατία γεννήθηκε σε ένα περιβάλλον ελεύθερων μικροκαλλιεργητών. Προέκυψε από την απαίτηση και τον αγώνα τους να διασφαλίσουν τα συμφέροντά τους μέσω της συμμετοχής στην πολιτική της πόλης-κράτους. Οι Αθηναίοι μικροκαλλιεργητές (και πάλι σε αυτούς οι βιοτέχνες, οι έμποροι κτλ που παντού συνιστούν αυτόνομες οικονομικές μονάδες) πέτυχαν να συμμετάσχουν στο σχεδιασμό της πολιτικής με την ανάπτυξη δημοκρατικών θεσμών, και μέσω αυτής της πολιτικής αύξησαν τις οικονομικές τους επιλογές και την ελευθερία τους. Γι' αυτό από την επικράτηση του δημοκρατικού πολιτεύματος η Αθήνα άσκησε μια εξωστρεφή πολιτική που εξυπηρετούσε την ανάγκη νέων αγορών για τα προϊόντα των πολιτών της. Το άλλο άκρο της κλασικής εποχής, η Σπάρτη, στήριξε την αγροτική της παραγωγή στους δούλους, των οποίων καταπατούσε συστηματικά τις οικονομικές ελευθερίες και διαμόρφωσε μια εσωστρεφή κοινωνία και πολιτική ακριβώς για να μπορεί να περιορίζει την ελευθερία των ειλώτων. Ο ειλώτας στην αρχαία Σπάρτη στερούνταν ελευθεριών, διότι ενώ είχε οικονομικές επιλογές οι Σπαρτιάτες του τις περιόριζαν. Αντίθετα, ο δούλος σε κάποιο ρωμαϊκό λατιφούντιο στη Δύση μπορεί να μην ήταν σε καλύτερη μοίρα από άποψη διαβίωσης ή εκμετάλλευσης, αλλά δεν στερούνταν οικονομικών ελευθεριών διότι οι επιλογές του περιορίζονταν από αντικειμενικούς παράγοντες.

Από τη στιγμή που ο δούλος/δουλοπάροικος δεν έχει αυτόνομες οικονομικές επιλογές, αλλά αποτελεί μέρος ενός ενιαίου οικονομικού συνόλου, οι αποφάσεις της πολιτικής εξουσίας δεν επηρεάζουν τις δικές του (ανύπαρκτες) επιλογές. Γι' αυτό δεν είχε σημασία αν ο αγρότης ήταν δούλος ή δουλοπάροικος ή ελεύθερος, αφού οι πολιτικές ελευθερίες δεν μπορούσαν να μεταφραστούν σε οικονομικές επιλογές. Γι' αυτό και δεν αναπτύχθηκε ποτέ η απαίτηση συμμετοχής στην πολιτική εξουσία, δεν

επιδιώχθηκαν δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις και δεν είχαν νόημα οι πολιτικές ελευθερίες.

Αντίθετα, στις μεσαιωνικές πόλεις της Δύσης (αυτόνομες και μη, ειδικά στη Βόρεια Ιταλία και στη Χανσεατική Ένωση) αναπτύχθηκαν αρκετοί σχετικά δημοκρατικοί θεσμοί (αυτοδιοίκηση των πόλεων, συντεχνίες κτλ) που έδιναν δυνατότητα συμμετοχής στους πολίτες τους στη διαμόρφωση πτυχών της πολιτικής του και έτσι και στη διεύρυνση των οικονομικών τους επιλογών. Οι πόλεις συγκροτούνταν από βιοτέχνες, εμπόρους, μικροκαλλιεργητές από γύρω περιοχές κτλ. Ουσιαστικά κάθε άτομο ήταν μια αυτοτελής οικονομική μονάδα. Το φαινόμενο εντάθηκε στα πρώτα στάδια του κεφαλαιοκρατικού συστήματος (Ολλανδία, Αγγλία 17ος αιώνας) με τη διαμόρφωση θεσμών προγονικών όσων συναντάμε σήμερα στις ελεύθερες κοινωνίες.

Η μεγάλη αλλαγή έρχεται με την επικράτηση του καπιταλισμού και την τεχνολογική επανάσταση που αυτός έφερε. Η μείωση των αποστάσεων, η βελτίωση των συγκοινωνιών και των επικοινωνιών, η βελτίωση της παραγωγής κτλ επέτρεψαν σε κάθε μέλος της κοινωνίας την πρόσβαση στην αγορά, τόσο στους αγρότες όσο και διευρυνόμενο ραγδαία πληθυσμό των πόλεων. Κάθε άνθρωπος γίνεται ανεξάρτητη οικονομική μονάδα και η απαίτηση για διαχείριση των επιλογών του διαλύει τις φεουδαρχικές δομές που πλέον περιορίζουν υπαρκτές διαθέσιμες επιλογές. Οδηγούμαστε αρχικά στη δημιουργία εθνικών κρατών, που μέσω δημοκρατικών θεσμών επιτρέπουν τη συμμετοχή στη διαμόρφωση της πολιτικής και των αποφάσεων που επηρεάζουν όλες τις οικονομικές μονάδες. Από κει ξεκινά η απαίτηση για εθνική ελευθερία.

Σήμερα όμως οι τεχνολογικές δυνατότητες, προσφέρουν οικονομικές επιλογές και ευκαιρίες που ξεπερνούν τα όρια των εθνικών κρατών και αφορούν πλέον μια ενιαία παγκοσμιοποιημένη αγορά. Τα έθνη-κράτη σε σύνολα δεν εξυπηρετούν πλέον την διεύρυνση της οικονομικής ελευθερίας των μελών τους αλλά πλέον την περιορίζουν. Πλέον η εθνική ελευθερία, η δυνατότητα ενός κράτους να αποφασίζει ανεξάρτητα από τα υπόλοιπα, δεν προασπίζει την ατομική ελευθερία των πολιτών του αλλά την καταπιέζει. Εδώ λοιπόν αρχίζει να γεννιέται η ανάγκη αξιόπιστων υπερεθνικών θεσμών, όχι για να λύνουν απλά διαφορές μεταξύ των κρατών, αλλά για να τα αντικαταστήσουν τελείως (από τη σκοπιά την πολιτικής εξουσίας πάντα, όχι απαραίτητα σαν πολιτιστικά/θρησκευτικά/φυλετικά κτλ σύνολα, πχ η Ε.Ε. είναι τέτοιος υπερεθνικός σχηματισμός) αφού πλέον αποτελούν αναχρονισμό και για την οικονομία και για τις ελευθερίες του ατόμου.

ΤΟ ΑΙΝΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΚΑΙ Η (ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΗ) ΛΥΣΗ ΤΟΥ

Τι είναι ο πολιτικός φιλελευθερισμός? Ποια είναι η ουσία του? Που βρίσκεται η διαφορά του από όλα τα υπόλοιπα ιδεολογήματα που φλόγισαν τις ψυχές των ανθρώπων στην πορεία της ιστορίας?

Είναι αλήθεια ότι ο 20ος αιώνας, αυτός ο μεγαλειώδης και ταυτόχρονα καταραμένος αιώνας των άκρων γνώρισε σε κάθε σημαντική του καμπή ποικιλόμορφες “κοσμοσωτήριες” ιδεολογίες. Σχεδόν όλες χάραξαν μια ματωμένη φρικιαστική πορεία στην προσπάθεια τους να επιβληθούν και να κυριαρχήσουν. Οι λεωφόροι του μέλλοντος χτίστηκαν πάνω στην τέφρα εκατομμυρίων αθώων που θυσιάστηκαν στην υπηρεσία ενός Υπέρτατου Σκοπού ή στον αγώνα ενάντια του. Τα φαντάσματα τους πλανώνται πάνω από τα κατορθώματα του πολιτισμού μας. Αφουγκραστείτε αυτές τις βασανισμένες σκιές . Οι ιστορίες τους δεν σφραγίζουν το τέλος του χτες. Αποτελούν το πρελούδιο του δικού μας αύριο.

Σε περιόδους κρίσεων όπου η εξαθλίωση και η ανάγκη για αλλαγή πυρώνει σαν φωτιά τις φλέβες των καταπιεσμένων, γιγάντιες μάζες ανθρώπων στρέφονται συχνά σε εξτρεμιστικά κινήματα που, ορθώνοντας το πρόταγμα της αναγέννησης εξαπολύουν την καταιγίδα του φανατισμού τους πάνω στα ερείπια της παλιάς κοινωνίας. Η μαζική στήριξη βοηθά νέες ελίτ να αναρριχηθούν παράγοντας καινούργια ιεραρχικά συστήματα που πασχίζουν να διατηρηθούν μέσα από την καταστολή, τη βία και την κατάπνιξη κάθε αντίθετης φωνής. Μια νέα δικτατορία αντικαθιστά την προηγούμενη.. Αλλά κανένα “κόκκινο βιβλιάρaki”, καμιά βίβλος δεν μπορεί να βυθομετρήσει τον ανθρώπινο πολιτισμό, να τον διατρέξει σ’ όλα τα μήκη και τα πλάτη του και συνεπώς να τον ελέγξει. Εδώ βρίσκεται η θανάσιμη παγίδα του ολοκληρωτισμού. Κάθε κλειστό σύστημα τελικά εκφυλίζεται, φθείρεται, καταστρέφεται μη μπορώντας να ενσωματώσει ή καλύτερα να υποτάξει όλες τις πτυχές του κοινωνικού γίνεσθαι. Μια κοινωνία που ανταποκρίνεται στην πολυπλοκότητα της ανθρώπινης ύπαρξης είναι από τη φύση της πολύμορφη, ανεκτική και αντιμονοπωλιακή. Σε συνθήκες υλικής και πνευματικής αιχμαλωσίας το κοινωνικό δυναμικό καταπνίγεται προκαλώντας ποικιλόμορφες ανωμαλίες κι όπως είναι αναμενόμενο μια γενικευμένη παρακμή. Δηλαδή, ο μαρασμός του καθεστώτος προέρχεται σε τελική ανάλυση από τις ίδιες τις μεθόδους που χρησιμοποιεί για τη συντήρησή του.

Μόνο ακραίες φωνές, απογοητευμένοι απ' την πορεία των πραγμάτων, φανατικοί, και μονόπλευροι ιδεαλιστές αρνούνται σήμερα ότι ο φιλελευθερισμός και η δημοκρατία αποδείχτηκαν τα πιο βιώσιμα πολιτικά προτάγματα του πολιτισμού μας. Φυσικά οι λέξεις δεν έχουν σημασία αλλά το περιεχόμενο που κρύβεται πίσω τους. Δεν είναι ο φορμαλισμός του φιλελευθερισμού αυτός που αποδείχτηκε ισχυρότερος των ιδεολογικών του αντιπάλων. Ο κοινοβουλευτισμός καθεαυτός, η νομοθετική αναγνώριση των ατομικών δικαιωμάτων, η συνταγματική πανηγυρική τους κατοχύρωση, γνώρισαν απειράριθμες μεταβολές, προσμίξεις, ανατροπές και διαμορφώσεις. Ακολουθούμε λάθος δρόμο αν χαθούμε στους λαβυρίνθους του νομικισμού ή αν αποφασίσουμε να ερμηνεύσουμε την επικράτηση των φιλελεύθερων μοντέλων διακυβέρνησης πάνω στη βάση των εκάστοτε πολιτικών ισορροπιών. Ο **πυρήνας** αυτού του συστήματος είναι που αποδείχθηκε τελικός νικητής. Δηλαδή η ίδια η ελευθερία. Η λέξη αυτή βέβαια κουρελιάστηκε ανά τους αιώνες, και κανείς πρέπει να είναι διπλά προσεχτικός όταν τη χρησιμοποιεί για να μη θεωρηθεί βαρετός ή - χειρότερα-υποκριτής. Στα πλαίσια της φιλελεύθερης κοινωνίας η ελευθερία είναι αξεδιάλυτη με την προσωπική αυτονομία, νοείται σαν την άρση των δεσμεύσεων στον κοινωνικό και ατομικό βίο του πολίτη, την απελευθέρωση του από την κρατική εποπτεία, την διαμόρφωση μιας σφαίρας ελεύθερης δράσης όπου εκείνος είναι μοναδικός υπεύθυνος για τις πράξεις του και τις συνέπειες τους. Στον αστερισμό της πολιτικής διακυβέρνησης κανείς δε μπορεί να ελπίζει σε μια παρόμοια αυτονομία, αυτοδιεύθυνση ή αυτοδιαχείριση τουλάχιστον στην παρούσα ιστορική φάση. Ο ριζοσπαστισμός μετριάζεται, τίθενται κανόνες και όρια με τη μεγαλύτερη δυνατή φειδώ. Το κλειδί βρίσκεται στη θέσμιση άμεσων ή αντιπροσωπευτικών δημοκρατικών δομών σ' όλο το φάσμα της δημόσιας ζωής. Εφόσον οι αναγκαίοι όροι στο πολιτικό παιχνίδι έχουν τεθεί αφήνουμε την κοινωνία να επιλέξει το δρόμο, να καθορίσει την ίδια της τη μοίρα. Αυτή η "επίθεση" ελευθερίας μεταλλάσσει ποιοτικά τη διαλεκτική σχέση κοινωνίας - εξουσίας και -καθώς ο αυτοπεριορισμός του κράτους εξομαλύνει τις συγκρούσεις- κατατείνει σταδιακά στην απορρόφηση της δεύτερης από την πρώτη.

Ενώ όμως το φιλελεύθερο μοντέλο αποδείχτηκε το περισσότερο βιώσιμο, δεν έμεινε-πώς θα μπορούσε άλλωστε ;- απρόσβλητο στις πλημμυρίδες και τις αμπώτιδες της ιστορίας. Η νίκη του έναντι των υπολοίπων ιδεολογιών στις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας μόνο ως πύρρειος μπορεί να χαρακτηριστεί. Πάνω στη βάση του, σωρεύτηκαν στο πέρας των δεκαετιών απειράριθμες λανθασμένες στρατηγικές και μικροκομματικά ταχυδακτυλουργικά που γέννησαν προϋποθέσεις παρακμής και

αλλοτρίωσης των αστικών δημοκρατιών. Παράλληλα, κοινωνικές και οικονομικές κρίσεις που δεν έτυχαν αποτελεσματικής αντιμετώπισης, όξυναν το πρόβλημα παράγοντας στη χειρότερη περίπτωση τερατώδη υβρίδια όπου ένας πανίσχυρος αποχαλινωμένος κρατικός μηχανισμός συνδιαμορφώθηκε παράλληλα με μια γενικευμένη ανελευθερία και ανισότητα στο επίπεδο της κοινωνίας. Κι αν όλα αυτά ταυτίστηκαν με το φιλελευθερισμό από τους εχθρούς του, αυτό μας επιτρέπει να κατακρίνουμε όχι την χυδαιότητα του πρώτου αλλά τον τρομακτικό υποβιβασμό της πολιτικής σκέψης των δεύτερων. Συγχέοντας την εκτράχυνση με τη φυσιολογική πορεία, τον εκφυλισμό με την υγιή εξέλιξη αποτυγχάνουν όχι μονάχα στη διατύπωση ορθών σκέψεων αλλά κυρίως στην άρθρωση εύστοχου αντιπολιτευτικού λόγου, τη ρίζα δηλαδή κάθε βελτιωτικής αλλαγής.

Ψάχνοντας τις δομές του κοινωνικοπολιτικού μας συστήματος μπορεί κανείς να εντοπίσει εύκολα τα κενά τους, τα προβλήματα και τις πυορροούσες πληγές όπου η πρόοδος ηττάται κατά κράτος από την απολίθωση και τη συντήρηση.

Τι αποθέματα σκοταδισμού, ηγεμονικής αλαζονείας, αυταρχισμού, πολιτισμικής οπισθοδρόμησης κρύβονται ακόμα και σήμερα στους θεσμούς μας! Οι κοινωνίες μας διήνυσαν πολύ δρόμο για κάποιες στοιχειώδεις πνευματικές απολαβές. Η απόσταση που απομένει όμως είναι ακόμα μεγάλη και γεμάτη κινδύνους. Με γνώμονα τα διαχρονικά αιτήματα του πολιτικού φιλελευθερισμού οι τάσεις κατάπτωσης μπορούν- και πρέπει- να αναχαιτιστούν.

Η μάχη με τους εφιάλτες του παρελθόντος ξεκινά τον πρώτο της γύρο από τα υψίπεδα της κρατικής εξουσίας. Ο πόλεμος ενάντια στη γραφειοκρατία, τη ραχοκοκαλιά του κρατισμού αντιπροσωπεύει μια γενικευμένη εξέγερση ενάντια στις εδραιωμένες εξουσιαστικές δομές που περικυκλώνουν απ' άκρου σ' άκρον τον κοινωνικό ιστό. Ένα σύστημα που διεκδικεί την πλήρη αξιοποίηση των παραγωγικών δυνάμεων της κοινωνίας δεν μπορεί να επιβιώσει παράλληλα με το γιγαντωμένο κρατικό μηχανισμό παρά μόνο ενάντια του. Η κρατική γραφειοκρατία, αναπόφευκτο δημιούργημα της φιλοσοφίας του πατερναλιστικού κράτους αναδεικνύει τις πιο χυδαίες και παρακμιακές τάσεις του ανθρώπινου πολιτισμού, τον τυχοδιωκτισμό, την ιδιοτέλεια, την άπληστη φιλοδοξία, σε πυξίδα προσανατολισμού της κρατικής πολιτικής. Στραγγαλίζει την κοινωνική δυναμική με το σάπιο καστικό σύστημα που επιβάλλει, με τον ανούσιο φορμαλισμό της, τον ηθικό της εκφυλισμό και την συστηματική συγκέντρωση ολόκληρης της εξουσίας στα χέρια μιας χούφτας

“εκλεκτών”. Ο πολιτικός φιλελευθερισμός πολεμά για την απελευθέρωση της κοινωνίας από τα πλοκάμια της γραφειοκρατίας, τον αυτοπεριορισμό της Διοίκησης, σε τελική ανάλυση δηλαδή μάχεται για την οργανική συρρίκνωση της κρατικής εξουσίας διαμέσω της λειτουργικής αποδυνάμωσής της. Η μάχη αυτή, ρεφορμιστική στην ουσία της, πρέπει να δοθεί εκ των έσω με σταθερά βήματα και προσεκτικές κινήσεις οι οποίες θα στοχεύουν σε μια τελική αναδόμηση των εξουσιαστικών σχέσεων μεταξύ κράτους πολίτη. Είναι ανάγκη να τοποθετήσουμε τον “αυτοματισμό” της τυπικής διαχείρισης των πολιτικών υποθέσεων στη θέση της κάθετης κυριαρχίας από άνθρωπο σε άνθρωπο.

Οι κοινωνικές δομές δε μπορούν να μείνουν άθικτες μετά από την επαφή τους με το φιλελευθερισμό. Το σύστημα όπου γεννάται και αναπτύσσεται το υποκείμενο μέσα από τις ατέλειες του παρέχει το υπόβαθρο για συγκρουσιακές καταστάσεις ατόμου-κοινωνίας. Η δύναμη του ισχυρού, δηλαδή αναγκαστικά του συλλογικού έναντι στο ατομικό καταπνίγει κάθε επαναστατική διάθεση διυλίζοντας την μέσα από τα κανάλια ενός ολοκληρωτισμού λιγότερο ή περισσότερο έκδηλου. Η αντιπροσωπευτική δημοκρατία, η δύναμη της ψήφου, τα αναγνωρισμένα δικαιώματα σε αρκετές περιπτώσεις δεν τελειοποιούν το σύστημα αλλά ενσωματώνονται ανομοιόμορφα στη δομή του αντί να απορροφηθούν με μια διαδικασία διαλεκτικής σύνθεσης από κάθε επιμέρους πυρήνα του. Πληγώσαμε το θηρίο, το τραυματίσαμε αλλά δεν το σκοτώσαμε. Τα επιμέρους προγράμματα δράσης που βρίσκονται στην ημερήσια διάταξη των φιλελεύθερων πολιτικών παρατάξεων χρειάζεται να κατατείνουν σ’ ένα βασικό στόχο: Την απομαζικοποίηση του πολίτη, την άνοδο της ατομικότητας σε βάρος της βουβής υποταγμένης μάζας ώστε να απελευθερωθεί όλο εκείνο το τιτάνιο δυναμικό που αποτελεί ουσιαστικά όρο για την εξέλιξη του ανθρώπινου πολιτισμού.

Ο πλουραλισμός της ανοιχτής κοινωνίας μ’ όλα τα δικαιώματα που τον συνοδεύουν είναι εχθρός για όσους η λέξη ελευθερία ισοδυναμεί με τον ίλιγγο, για τους φοβισμένους, τους συντηρητικούς, τους φανατικούς και φυσικά για εκείνους τους ελιτιστές που αρνούνται την αλλαγή τρέμοντας μήπως χάσουν την εξουσία που κατάφεραν να ιδιοποιηθούν. Η άρση του μονοπωλίου της εξήγησης θραύει το απόλυτο θρυμματίζοντας το σε μια σκόνη άπειρων αληθειών εξίσου επαληθεύσιμων και προσωρινών. Καμιά τυραννία δεν είναι παντοτινή, η ελευθερία σε όλους τους τομείς της ζωής μας είναι η μοναδική ελπίδα για να ωθήσουμε τις ικανότητες μας στην πλήρη τους ανάπτυξη. Τίποτα δεν μένει σταθερό σ’ αυτόν τον κόσμο όπου η μοναδική

σίγουρη αλήθεια είναι η αλλαγή. Μόνο ένα ανοιχτό σύστημα, δημοκρατικό και ελεύθερο μπορεί να διαρκέσει στο χρόνο χωρίς να εκφυλιστεί. Ο δρόμος έχει χαραχτεί. Όπου ο πολιτικός φιλελευθερισμός επικρατεί, χρέος κάθε σκεπτόμενου ατόμου είναι η υπεράσπιση των ελευθεριών και απαράγραπτων δικαιωμάτων, ο αγώνας για την ανατροπή της αυθαίρετης εξουσίας ανάμεσα σε ανθρώπους, του πειθαναγκασμού, της βίαιης επιβολής. Απέναντι στα υπολείμματα του αντιδραστικού υπερσυντηρητικού κόσμου μέσα στις κοινωνίες μας, δεν υπάρχει άλλη λύση παρά μόνο η πλαγιοκόπηση, το καυτό σίδερο της αμφιβολίας, η κριτική και η διαφωνία. Ας τους αναγκάσουμε να παλέψουν σκληρά για να αποδείξουν ότι “έχουν δίκιο”.

***Συνειδητά ή ασυνείδητα τελικά θα παίξουν το παιχνίδι της ανταγωνιστικής
ελευθεριακής κοινωνίας...***

**Έι!
Κύριοι!
Που σας αρέσουν
οι ιεροσυλίες,
τα εγκλήματα,
οι σφαγές,-
το χειρότερο απ' όλα
το είδατε-
το πρόσωπό μου
όταν
εγώ
είμαι απόλυτα ήρεμος;
Βλαντιμίρ Μαγιακόφσκι**

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΑΤΙΚΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Το κράτος την τελευταία δεκαετία προσπαθεί να «κοινωνικοποιεί» τους υπηκόους του ακολουθώντας μια διαδικασία επιβολής και εφαρμογής της καταστολής. Με αυτό τον τρόπο μεγαλώνει η κρατική εκμετάλλευση και διαφαίνονται όλο και πιο καθαρά οι προθέσεις δημιουργία μιας κοινωνίας από άβουλα όντα (υποταγμένων), τα οποία πολλές φορές θα χρησιμοποιούνται (ρουφιάνοι) από τους διωκτικούς μηχανισμούς.

Το κράτος με πρόσχημα την πάταξη της τρομοκρατίας, τους ολυμπιακούς αγώνες κτλ σε συνδυασμό με τον αποπροσανατολιστικό ρόλο των ΜΜΕ, επιχειρεί την περιστολή των ελευθεριών, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημοκρατίας. Με

τους τρομονόμους δημιουργείται κλίμα φοβίας και ενοχοποιούνται λαϊκοί αγώνες και αγωνιστές.

Τώρα το ΠΑΣΟΚ καλεί το λαό να είναι σε εγρήγορση για το θέμα της «τρομοκρατίας», επιβραβεύοντας τη ρουφιανιά που τείνει να αναδειχθεί σε αρετή! Σκοπός του είναι να φέρει ως πρόβλημα της κοινωνίας τη 17N, ενώ ταυτόχρονα αποσιωπά τα ουσιαστικά προβλήματα της ανεργίας, του χαμηλού επιπέδου διαβίωσης, του πληθωρισμού και όσων καθημερινά βιώνουμε. Η 17N, των 27 χρόνων, προέκυψε μέσα από τον περιορισμό και τη διαστρέβλωση του λόγου, τον περιορισμό των δικαιωμάτων, την ποινικοποίηση, την καταστολή, την έλλειψη δημοκρατίας. Η ατομική βία της 17N ήταν αναποτελεσματική και δεν πρέπει να συγχέεται με τη μαζική πάλη. Δεν απέτρεψε την περισσότερη αστυνόμευση και την καταστολή των κοινωνικών αγώνων: οι κάμερες στους δρόμους έχουν γίνει ένα κομμάτι της καθημερινότητάς μας, οι πεζές περιπολίες είναι τόσο συχνές που μας θυμίζουν άλλα χρόνια και οι αρμοδιότητες της δημοτικής αστυνομίας και των επιχειρήσεων security όλο και πληθαίνουν.

Ο λαός δεν τρομοκρατείται από τη 17N αλλά από αυτά τα «μέτρα», που ακολουθούν πιστά τα δρόμο που χάραξαν οι ΗΠΑ. Οι τρομοκράτες κρύβονται πίσω τους, όπως και στα ΜΜΕ. Η κατευθυνόμενη πληροφόρηση ποτέ δεν ανέδειξε σε μείζον ζήτημα για τη δημοκρατία το γεγονός ότι κάθε χρόνο στην Ελλάδα χάνουν τη ζωή τους 200 άτομα σε εργατικά ατυχήματα. Σε παγκόσμιο επίπεδο, ποτέ δε γίνεται λόγος, έξω από επετειακά αφιερώματα ή φιλανθρωπικά σόου, για την πείνα που σκοτώνει εκατομμύρια ανθρώπου και οι πόλεμοι με θύματα άμαχους πληθυσμούς συνεχίζουν να αποκαλούνται «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας».

Θέλουν να μας πείσουν ότι οι ΗΠΑ αγωνίζονται για το καλό ολόκληρου του κόσμου και τους παρέχεται συγχωροχάρτι για την αποχή από τη συμφωνία του Κιότο, που καταδικάζει τον πλανήτη.

Στο όνομα της ειρήνης οι ΗΠΑ δολοφονούν λαούς προς όφελος της οικονομίας τους. Κάνουν επεμβάσεις με πρόσχημα τον Μπιν Λάντεν ή το Σαντάμ, για τον έλεγχο του πετρελαίου, του αερίου, του εμπορίου ναρκωτικών.

Αν η πολιτική της παγκόσμιας Αυτοκρατορίας δεν ήταν αυτή που είναι, δε θα υπήρχαν επιθέσεις του τύπου της 11ης Σεπτεμβρίου και συνεχίζοντας τους πολέμους προετοιμάζουν τα επόμενα αντίστοιχα χτυπήματα.

Η συστημική βία δε βοηθά στην πάταξη της τρομοκρατίας. Η τρομοκρατία θα «αντιμετωπιζόταν» μόνο με περισσότερη δημοκρατία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Η ΝΕΑ ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΑΞΗ⁷⁹

Η παγκόσμια οικονομία έχει εισέλθει σε μια νέα φάση. Οι διαστάσεις, οι προεκτάσεις και τα αίτια αυτής της ανασφάλειας, που προβάλλει ως το κύριο χαρακτηριστικό των οικονομιών και των κοινωνιών των αρχών του 21^{ου} αιώνα θα αποτελέσουν τον άξονα, της μελέτης. Ωστόσο οι νέες συνθήκες που, φαινομενικά, εδραιώθηκαν στον κόσμο του 21^{ου} αιώνα μετά το «χτύπημα» στο Μανχάταν, στην πραγματικότητα έχουν μακρά περίοδο εκκόλαψης. Είναι το αποτέλεσμα των συνομοσίων που περιέβαλαν σταθερά την «παγκοσμιοποίηση» από την αρχή της εμφάνισής της. Είναι η απόλυτη ασυνέπεια ανάμεσα σε εξαγγελίες και πράξεις των ισχυρών της γης που τη συνόδεψαν. Είναι η απόλυτη της παραδοσιακής έννοιας των λέξεων, των μέτρων, της εκάστοτε υποτιθέμενης πολιτικής που ακολουθείται. Είναι η απεριόριστη απάθεια των κρατούντων στην καθημερινή κατεδάφιση βασικών αξιών. Είναι η απόλυτη υποβάθμιση των κινδύνων που δημιουργεί η περιφρόνηση εθνών, πολιτισμών και θρησκειών, η καταπίεση μεγάλων πληθυσμιακών ομάδων, η απαξία με την οποία αντιμετωπίζεται η ανθρώπινη ζωή, είναι η χωρίς δικαιολογία, απεριόριστη υποστήριξη κάποιων εκλεκτών λαών και η ενσυνείδητη καταστροφή κάποιων άλλων, που επίσημα αποκαλούνται «κράτη-αλήτες».

Είναι, ακόμη, ο παράλογος διαχωρισμός της προοπτικής του κεφαλαίου και της εργασίας, του κέρδους και του δικαιώματος στην ζωή. Είναι οι πρωτόγονες και σκοτεινές απειλές που πολλαπλασιάζονται και εντείνονται όσο προχωρεί η καταστροφή του περιβάλλοντος και οι επικίνδυνες παρεμβάσεις στους νόμους της φύσης. Είναι, δηλαδή, ένας μακρόχρονος και απροκάλυπτος εμπαιγμός της πλειονότητας των κατοίκων της υφελίου, με υποσχέσεις που καθημερινά αποδεικνύονται ψεύτικες. Το μερίδιο ευθύνης της πλανητικής υπερδύναμης για τις τραγικές συνθήκες που βιώνει ο πλανήτης γη, είναι, όντως, τεράστιο.

Έτσι πλέον οι ΗΠΑ συμπεριφέρονται με τόση αλαζονεία και με τέτοια περιφρόνηση προς όλους και όλα, θα έπρεπε να αναζητηθεί στην επιθυμία τους να παραμείνουν στην κορυφή του κόσμου, αν είναι δυνατόν, στους αιώνες των αιώνων. Και προφανώς έχουν πεισθεί ότι η εξυπηρέτηση αυτού του στόχου...αγιάζει τα μέσα. Ωστόσο, αυτή η αντιμετώπιση του κόσμου από τις ΗΠΑ δεν είναι ιστορικά

⁷⁹ «Τα παιδιά της παγκοσμιοποίησης» σελ 95.

πρωτοφανής μιας και βάσιμα υποστηρίζεται {Κολιόπουλος 2002} ότι και στο παρελθόν οι πλανητικές υπερδυνάμεις λειτουργούσαν αλαζονικά και «τιμωρούσαν» όσους τις απειλούσαν {Smith, 2003,}

Ειδικότερα μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 εντείνεται το σύνδρομο της πολυεδρικής υφής της Αμερικής και στο εσωτερικό αυτής της χώρας αλλά και στο πώς την βλέπουν από το εξωτερικό. Και είναι αυτό που κάπως δικαιολογεί το επαναλαμβανόμενο ερώτημα του πρόεδρου της «γιατί δεν μας αγαπούν;». Πράγματι, στο εσωτερικό της χώρας, ο πόνος για τους Δίδυμους Πύργους και ο φόβος για νέα χτυπήματα φέρνουν τους κάτοικους κοντά τον ένα στον άλλο. Αλλά ταυτόχρονα, η προτροπή για γενικευμένο «χαφιεδισμό» υπονομεύει τις σχέσεις τους και καλλιεργεί υπόνοιες του ενός εναντίον του άλλου και φοβίες που τους χωρίζουν. Ο υπόλοιπος κόσμος μοιράζεται ανάμεσα σε όσους γνωρίζουν την Αμερική και στους άλλους. Αυτοί που έχουν επισκεφτεί τις ΗΠΑ και έχουν ζήσει εκεί κατορθώνουν, συνήθως, να συμβιβάζουν τα «ασυμβίβαστα» και να διαχωρίζουν στην συνείδηση τους το συμπαθητικό Αμερικανικό λαό που αγαπούν από την ακατανόητη και συχνά εγκληματική αμερικανική εξωτερική πολιτική, που καταδικάζουν.

Η Αμερική δεν κινδυνεύει, προς το παρόν, να χάσει την παγκόσμια ηγεμονία της, αν και η πτώση των χρηματιστηριακών δεικτών της τα 2 τελευταία χρόνια είναι, όντως ανησυχητική. Κάτι τέτοιο, εκτός και αν συμβούν κοσμοϊστορικές και παντελώς απρόβλεπτες εξελίξεις, θα αργήσει ακόμα. Ωστόσο, χρειάζεται να υπογραμμιστεί ότι η αμερικανική ηγεμονία στηρίζεται κυρίως στην στρατιωτική υπέροχη και είναι σχεδόν σίγουρο πως θα έπαυε να υπάρχει χωρίς αυτήν. Μια τέτοια διαπίστωση δεν θα ξένιζε δυσάρεστα σε άλλες παλαιότερες εποχές, μίας και η ισχύς όλων των τότε αυτοκρατοριών απέρρεε από την υπέροχη των οπλών. Όμως, στο 21^ο αιώνα θα περίμενε κανείς (....) θα ευχόταν, η ανθρωπότητα να προσκυνάει και κάποιους άλλους βωμούς {Nye, 2003}

Η διάρκεια, όμως, αυτού του «προς το παρόν» είναι εξορισμού πεπερασμένη γιατί αναφέρεται σε μια δύναμη αυτοκρατορική που αναγκαστικά υπόκειται στους νόμους της παρακμής. Εξάλλου, η ολοένα πιο επιθετικές, και, ιδίως μετά 11^η Σεπτεμβρίου 2001, ελάχιστα πια ελεγχόμενες από την λογική και την ηθική ενέργειες των ΗΠΑ ενισχύουν υπόνοιες ότι με τον τρόπο αυτό αποσκοπούν να πείσουν την υφήλιο πως διαθέτουν μεγαλύτερη υφή της πραγματικής. Γιατί είναι πράγματι προβληματική η πάγια προτίμηση των ΗΠΑ να επιτίθενται και να καταστρέφουν αδύναμες να προστατευθούν χώρες και μέσο των επιθέσεων αυτών να επιδιώκουν να κατοχυρώνουν την ιδιότητα τους ως υπερδύναμης. Άθελα παρόμοιες μεθοδεύσεις

φέρνουν στο μυαλό κάποιους ανθρώπους που, βασανίζοντας απροστάτευτα ζώα, αισθάνονται υπεροχή.

Είναι, λοιπόν, ώριμο το ερώτημα αν η αμερικάνικη αυτοκρατορία έχει εισέλθει στην φάση της παρακμής. Η έμπνευση του χωρισμού του κόσμου σε «άξονες του καλού και του κακού» ενδέχεται να είναι ένα από τα συμπτώματα της έναρξης της αποσύνθεσης της αμερικανικής αυτοκρατορίας.

3.1 ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΗΘΕΙΩΝ ΠΟΥ ΕΠΙΦΕΡΟΥΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Μερικές από τις βραχυχρόνιες συνέπειες του πολέμου κατά της τρομοκρατίας υπάρχει κίνδυνος να μετατραπούν σε μακροχρόνιες, π.χ. η προσπάθεια αποφυγής αεροπορικών ταξιδιών. Αυτό έχει ως συνέπεια πλέον πολλές αεροπορικές εταιρίες να έχουν σημαντική πτώση στα κέρδη τους και μετέπειτα μερικές ακόμα και να «βάλουν λουκέτο». Καθώς το 2001 για παράδειγμα οι ζημίες στις αεροπορικές εταιρίες ήταν της τάξης των 12 δισεκατομμυρίων δολαρίων. {IATA} Αυτή όμως δεν είναι η μοναδική συνέπεια, καθώς, αυτό δημιούργησε μεγαλύτερη ακόμα ανεργία σε αυτόν τον τομέα.

Έτσι εξαιτίας των χτυπημάτων, πολλές εταιρίες περιορίζουν τα ταξίδια των υπάλληλων τους για λόγους ασφάλειας, το ίδιο όμως συμβαίνει και με τους απλούς πολίτες που περιορίζουν δραματικά τις μετακινήσεις τους προς τις πόλεις που είναι εμπλεκόμενες με τρομοκρατικά χτυπήματα, φοβούμενοι και αυτοί τον ίδιο λόγο, την ασφάλεια τους. Συνεπακόλουθο ήταν στον τομέα της ασφάλειας το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου αλλά και τα επόμενα σε Μαδρίτη και Λονδίνο να φέρουν σημαντικές ανακατατάξεις στις ασφαλιστικές εταιρίες οι οποίες έκτοτε αρνούνται να καλύψουν ζημίες που προέρχονται από τρομοκρατικά χτυπήματα, ενώ το κόστος ασφάλισης έχει αυξηθεί κατά 20-30% επιβαρύνοντας έτσι την δαπάνη παραγωγής.

Επιπλέον όλη αυτή η μεταβολή στις μετακινήσεις των πολιτών έφερε ένα μεγάλο πλήγμα στον τουρισμό των πόλεων που χτυπήθηκαν από τους τρομοκράτες. Καθώς η πτώση των κρατήσεων σε πολυτελή ξενοδοχεία, εκτιμάται γύρω στο 30% για την Ευρώπη, την Ασία και την λατινική Αμερική, η κρίση στον τουρισμό συμπαρασύρει όμως και άλλες δραστηριότητες που άμεσα ή έμμεσα συνδέονται με αυτόν και χάνονται πολλές θέσεις εργασίας. Ταξί, ταξιδιωτικά γραφεία και άλλοι

τέτοιου είδους τομείς διαπιστώνουν συρρίκνωση των κερδών τους μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα.

3.2 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΠΟΡΥΘΜΙΣΗ⁸⁰

Η οικονομική απορύθμιση, που εντάσσεται στο ισχύον καθεστώς της «παγκοσμιοποίησης», ευθύνεται κύρια και πρωταρχικά για την αυξημένη ανασφάλεια του σύγχρονου κόσμου. Ως σημαντικότερες συνέπειες της οικονομικής απορύθμισης και με πολλές προεκτάσεις, αναφέρονται οι ακόλουθες δυο:

Η νεοφιλελεύθερη θεώρηση, που εμφανίζεται περίπου ως *laissez-faire, laissez-passer*, εμπιστεύτηκε στην απορρόφηση της ανεργίας στους μηχανισμούς της αγοράς. Αυτό σημαίνει ότι η παγκοσμιοποίηση της πλήρους απασχόλησης, που είχε περιληφθεί στους μακροοικονομικούς στόχους των εκάστοτε κυβερνήσεων, μετά το τέλος της μεγάλης οικονομικής κρίσης των ετών 1929-1932 έχει σιωπηρά αφαιρεθεί από αυτούς.

Επίσης, σημαίνει ότι η εργασία έπαυσε να αναγνωρίζεται ως δικαίωμα του κάθε πολίτη που επιθυμεί και είναι ικανός να εργασθεί. Είναι, όμως, γεγονός ότι η μαζική ανεργία, που αγγίζει 120.000.000, και η υποαπασχόληση, που αγγίζει περίπου τα 700.000.000 άτομα σε παγκόσμια κλίμακα {Φωτόπουλος,1997}, δεν κατορθώθηκε να αντιμετωπιστούν επί περίπου 30 χρόνια από την δήθεν «παντοδύναμη αγορά». Έτσι, η απτόητη αυτή ανεργία, η οποία οφείλεται σε διάφορους λόγους {Νεγρεποντη-Δελιβάνη,1995}-όλοι απορρέουν από τις επιλογές της «παγκοσμιοποίησης»-ειδικότερα στην Ευρώπη της ΟΝΕ, έχει αύξηση κατακόρυφα το βαθμό ανασφάλειας των πολιτών, που συνειδητοποιούν ότι έχουν εγκαταλειφθεί στην τύχη τους, χωρίς να μπορούν να ζητήσουν την κρατική συμπαράσταση.

Εξάλλου, ο περιορισμός της εθνικής κυριαρχίας των επιμέρους κρατών, που δεν έχει υποκατασταθεί από υπερεθνική εξουσία ή ορθότερα η πλανητική υπερδύναμη που προωθεί αποκάλυπτα τα δικά της εθνικά συμφέροντα τα οποία, πολύ συχνά, στρέφονται συχνά εναντίον της υπόλοιπης ανθρωπότητας, ήταν αναμενόμενο ότι θα ενθάρρυνε την τρομοκρατία το οργανωμένο έγκλημα την διακίνηση ναρκωτικών, αλλά και την απληστία, η οποία οδηγεί στην ανάπτυξη μεθόδων εξαπάτησης των επενδυτών-αποταμιευτών και των καταναλωτών. Με τα τεραστία προβλήματα που

⁸⁰ «Τα παιδιά της παγκοσμιοποίησης» σελ 132.

δημιούργησε η «παγκοσμιοποίηση», συνοδευόμενη από άκρατο φιλελευθερισμό, ήταν ξεκάθαρο ότι χρειαζόταν μεγαλύτερο και πιο αποτελεσματικό κράτος από ότι πριν.

Επόμενο ήταν, λοιπόν, ότι με την «παγκοσμιοποίηση» νομιμοποιούνται, διευκολύνονται και εισέρχονται σίγουρα στην οικονομική δραστηριότητα σωρεία παράνομων ενεργειών, οι οποίες παραδοσιακά δεν άνηκαν σε αυτήν ούτε αποτελούσαν αντικείμενο εξέτασης της η πάση θυσία ενθάρρυνση της επιδίωξης του μέγιστου κέρδους, εξάλλου, οδήγησε και στη ιδιωτικοποίηση υπηρεσιών ύψιστης εθνικής ασφάλειας όπως λ.χ. η φύλαξη των αεροδρομίων, με τα δραματικά αποτελέσματα της 11ης Σεπτεμβρίου, ή των υπηρεσιών κοινής ωφελείας, όπως τα μεταφορικά μέσα, με τα επίσης δραματικά αποτελέσματα των συνεχών ατυχημάτων στους βρετανικούς σιδηρόδρομους έκτοτε. Οι συνέπειες της «παγκοσμιοποίησης» βοήθησαν στο να συνειδητοποιηθεί η συνομωσία που κρύβεται κάτω από το σύνθημα «μικρότερο κράτος» και «μη κρατική παρέμβαση» δεδομένου ότι το κράτος από τον 17ο αιώνα και μετά είχε μόνιμη και σημαντική παρουσία στην οικονομία, ανεξάρτητα από το εκάστοτε ισχύον πολιτικό σύστημα.

Πράγματι, όσο πίσω και αν πάμε στο χρόνο, το κράτος, με διαφορετικούς τρόπους και στόχους, χαράσσει την μακροοικονομική πολιτική, επιβάλλει φόρους προβαίνει σε ανακατανομή των εισοδημάτων, ρυθμίζει τις ιδιωτικοποιήσεις κ.λ.π. {Brada,1996}. Το πρόβλημα δεν είναι η αδράνεια του σύγχρονου κράτους, που είναι επιχείρημα άκρος παραπειστικό αλλά το κατά πόσο ο παρεμβατισμός του θα βοηθήσει αυτούς που τον έχουν ανάγκη ή θα στραφεί εναντίον τους όπως διαπιστώνει ο Polanyi, η αυτορυθμιζόμενη αγορά είναι μια ουτοπία που ουδέποτε πραγματοποιήθηκε σε εθνικό και ακόμη λιγότερο σε παγκόσμιο επίπεδο, αν και υπήρξαν περίοδοι που η δομή της οικονομίας και της κοινωνίας εμφάνιζε μεγαλύτερη ομοιότητα με τα όσα πρεσβεύουν οι νεοφιλελεύθεροι. Αντίθετα, «η οδός προς την ελεύθερη αγορά ήταν ανοιχτή και διατηρήθηκε πάντοτε, με έναν τεράστιο και συνεχώς αυξανόμενο, κεντρικά σχεδιασμένο και οργανωμένο παρεμβατισμό» {Polanyi 1944}. Η επίκληση του φιλελευθερισμού, για δήθεν μη παρεμβατισμό, αποβαίνει πάντα προς όφελος των ισχυρών, αυξάνει τις ανισότητες και το βαθμό ανασφάλειας και καταστρέφει την ποιότητα ζωής και την κοινωνικοί συνοχή. Ο 19ος αιώνας χαρακτηρίζεται ως «φιλελεύθερη δημοκρατία» και αποδεικνύεται «δημοκρατία των ιδιοτήτων» που αντιλαμβάνονται την ισότητα «ως αποκλεισμό κάθε είδους ανισότητας, εκτός αυτής που προέρχεται από την άνιση κατανομή του πλούτου» {Carr 1944}

« Όταν όμως , η δημοκρατικές κυβερνήσεις δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις ανάγκες των ασθενέστερων, οι λαοί έχουν την τάση να

στρέφονται προς αυταρχικούς ή λαϊκιστές ηγέτες οι όποιοι υποστηρίζουν ότι ο περιορισμός των ατομικών και πολιτικών ελευθεριών θα επιταχύνει την οικονομική ανάπτυξη και θα επιτύχει την κοινωνική πρόοδο και την σταθερότητα» {Human Development Report 2002}.

3.3 ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΝΕΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ , ΝΕΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΝ ΑΓΑΘΩΝ⁸¹

Εξαιτίας του πολέμου κατά της τρομοκρατίας και των νεοεμφανιζόμενων αναγκών, νέες βιομηχανίες και υπηρεσίες κάνουν την εμφάνισή τους . Λ.χ. , στην Νέα Υόρκη κοντά στο σημείο που βρίσκονταν οι δίδυμοι πύργοι πωλούνται μάσκες αερίων , αλεξίσφαιρα γιλέκα , αλεξίπτωτα μικρού ύψους κ.α. Αλλά και στην Ευρώπη επικρατούν οι ίδιες τάσεις. Λίγο μετά την 11^η Σεπτεμβρίου συναντήθηκαν εκπρόσωποι των 15 ευρωπαϊκών χωρών στις Βρυξέλλες για να συζητήσουν πως θα αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο βιολογικού – χημικού πόλεμου, δεδομένου ότι δεν είχαν ανάλογη εμπειρία .Η συνεργασία τους αυτή σε ώρα κρίσης, θεωρήθηκε απαραίτητη , γιατί διαπιστώθηκε ότι υπάρχουν νοσοκομεία και απαραίτητα φάρμακα για να σώζονται 25 άνθρωποι την ώρα , αλλά όχι 2.000 ή 5.000 προσβεβλημένα άτομα.

Έτσι με την ευκαιρία κάθε νέου πόλεμου δημιουργούνται νέες ανάγκες και νέες οικονομικές δραστηριότητες, ανάμεσα σε αλλά «κατασκευάζονται» συνθήκες κάτω από τις οποίες οι στρατιώτες θα μπορούν να μένουν άγρυπνοι καθ'όλη την διάρκεια μιας αποστολής , ειδικές στολές που θα τους κάνουν αόρατους και αλλά παρόμοια ,που μέχρι πριν από λίγο άνηκαν στο χώρο της επιστημονικής φαντασίας.«*Εκατοντάδες τεχνικοί προτείνουν καθημερινά ηλεκτρονικά βοηθήματα και οπλικά συστήματα στους επιτελείς του αμερικανικού Στράτου*» {Λαϊνά 2003}.

Πάντοτε στις ΗΠΑ κατασκευάζονται σε εργαστήρια άγνωστοι μέχρι σήμερα ιοί , καθώς και νέα όπλα {Γιαννακιδάκης 2003} . Η τεχνολογία επιχειρεί να μας προφυλάξει από τους εξειδικευμένους κινδύνους αυτού του πόλεμου . Στο πλαίσιο αυτό παρασκευάζονται εμβόλια που προστατεύουν από βιολογικά όπλα, δημιουργούν προγράμματα που εμποδίζουν την είσοδο στον κυβερνοχώρο, επινοούνται διάφορες τεχνικές για να αποκαλύπτονται οι τρομοκράτες αεροπλάνων κ.ο.κ. {Time 2001}.

Οι ΗΠΑ , εξάλλου, έχουν συστήσει ένα σώμα από εκλεκτές ατμόσφαιρας , οι οποίοι εντός 24 ωρών μπορούν να εντοπίσουν την ύπαρξη στον αέρα θανατηφόρων ιών

⁸¹ Νεγρεπόντη «Τα παιδιά της παγκοσμιοποίησης»σελ. 587.

από άνθρακα, ευλογία κ.λ.π. Προβλέπετε να δημιουργηθούν στην χώρα 3.000 σταθμοί που με λεπτομερείς και περίπλοκες αναλύσεις θα μετρούν την ατμόσφαιρα. ***Το πρώτο εργαστήριο- σταθμός θα είναι στη Νέα Υόρκη.***

3.4 ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ⁸²

Η τρομοκρατία συνδέεται ιστορικά με όλα σχεδόν τα ολοκληρωτικά καθεστώτα που έχουν περάσει από τον πλανήτη αλλά και από τις «φιλελεύθερες δημοκρατικές ολιγαρχίες» και χρησιμοποιήθηκε με όλα τα μέσα και πάντα για να επιβιώσουν αυτά τα καθεστώτα και να διατηρηθούν στην εξουσία {Γρίβας, 2001 Καφφές, 2000,}.

Για να οργανωθεί η τρομοκρατία, τα καθεστώτα αυτά χρησιμοποιούν τις μυστικές υπηρεσίες τους , ακόμα και με μορφή ομάδων που έχουν «αντικρατικό» προσανατολισμό, ή σε αυτονομημένα τμήματα των μυστικών υπηρεσιών που παρουσιάζονται ότι ενεργούν για το καλό του λαού, αλλά στην ουσία ακόμα και όταν η τρομοκρατία προέρχεται από άτομα με ανιδιοτελή κίνητρα , πετυχαίνει τον σκοπό της και οδηγεί σε αποτελμάτωση της κοινωνίας {Γρίβας ,2001}. Η εκάστοτε εξουσία βοηθά με όλους τους τρόπους και όλα τα μέσα -υλικοτεχνική υποδομή, έντυπο υλικό κ.λ.π. –έχοντας ως σκοπό της την μείωση των ανθρώπινων ελευθεριών και τον περιορισμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων, με αποτέλεσμα :

«Το κράτος να είναι αυτουργός και ο αποκλειστικά ωφελημένος από την σύγχρονη τεχνική τρομοκρατία... Την τρομοκρατία την διευθύνει η εξουσία και όποιος θέλει την εξουσία πρέπει να αποδείξει πως ξέρει να διευθύνει την τρομοκρατία»
{Γρίβας 2001 ,Sanguinetti, 1980}

Από το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα η τρομοκρατία σχεδιάζεται, χρηματοδοτείται και κατευθύνεται από τις ΗΠΑ και λειτουργούσε κάτω από τον φόβο του κομμουνιστικού κίνδυνου της ΕΣΣΔ, απομακρύνοντας έτσι τους λαούς από τα πραγματικά τους προβλήματα. Όμως από τότε που οι ΗΠΑ και οι οικονομικές ολιγαρχίες έθεσαν σε εφαρμογή τις διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης και κυρίως μετά την πτώση του πρώην ανατολικού μπλοκ και του τείχους του Βερολίνου άρχισαν να

⁸² «Τρομοκρατία νέα μορφή πόλεμου» σελ.145

στρέφουν αλλού το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης, όπως στον πόλεμο κατά των ναρκωτικών και την διεθνή τρομοκρατία. {Laqueur,1987, Πλατυάς , 1995}

Με αυτά τα μέσα οι ΗΠΑ επιβάλλουν την θέληση τους και στις φτωχές χώρες αλλά και στους πολίτες αναπτυγμένων κοινωνιών , παίρνοντας από τις πρώτες όλες τις πρώτες ύλες σε φτηνές τιμές ενώ τους πολίτες με τον φόβο της τρομοκρατίας τους αναγκάζουν σε φτηνά μεροκάματα και σε μείωση των επιδομάτων με παράλληλη αύξηση των ωρών εργασίας. {Galtung ,1971-1980})

3.5 Η ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΑΠΕΙΛΗ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Στην εποχή μας πλέον προωθείται ένα κλίμα πραγματικό εχθρικό απέναντι στα ανθρώπινα δικαιώματα, και τα αστυνομικά και στρατιωτικά μέτρα παρουσιάζονται ως τα μόνα που θα μπορούν να προστατέψουν τους πολίτες. Επιχειρείται δε να δημιουργηθεί σε όσους είτε δεν συμφωνούν με τα μέτρα είτε για κάποιους λόγους να συμπαθούν λίγο ή πολύ τους τρομοκράτες, δημιουργείται η αίσθηση ότι είναι υπέρ της τρομοκρατίας και άρα κατά της δημοκρατίας, των ανθρώπινων δικαιωμάτων και του δυτικού τρόπου ζωής. {Δελάστικ,2001 Hassan,2002}

Η ισορροπία μεταξύ ελευθερίας και ασφάλειας από εδώ και πέρα είναι προφανές ότι θα είναι πολύ λεπτή και θα πρέπει να υπάρξουν σαφείς ορισμοί της μιας και της άλλης, καθώς ο φόβος και η καχυποψία μπορεί να κυριαρχούν στις μεταξύ των ανθρώπων σχέσεις. Κάθε ύποπτος θα μπορεί να θεωρηθεί τρομοκράτης και αυτό ίσως καταπατήσει τις ελευθερίες πολλών ανθρώπων, είναι όμως αμφίβολο αν μπορέσει να συμβάλει σημαντικά και δραστικά στην σύλληψη των πραγματικών τρομοκρατών .

Από την πλευρά της Ευρωπαϊκής Ένωσης λήφθηκε απόφαση να καταργηθεί το πολιτικό άσυλο και θα μπορούν πλέον οι πολίτες να παραδίδονται στις χώρες καταγωγής τους για να δικαστούν. Τα συντάγματα των χωρών μελών της ευρωπαϊκής ένωσης ξεχωριστά απαγορεύουν κάτι τέτοιο, και από την ιστορία ξέρουμε ότι στο παρελθόν πολλοί άνθρωποι ζώντας εξόριστοι σε άλλες χώρες κατάφεραν να παρουσιάσουν επιτεύγματα σε πολλούς τομείς. Και δεν πρέπει να ξεχνάμε πως πολλοί Έλληνες πολιτικοί και μετέπειτα πρωθυπουργοί βρέθηκαν εξόριστοι σε ευρωπαϊκές χώρες, ενώ αν ίσχυε το «ευρωπαϊκό ένταλμα» θα είχαν εκδοθεί για να δικαστούν. Η έκδοση των υπόπτων είναι υποχρεωτικό να πραγματοποιείται σε 60-90 μέρες και αφορά 32 αδικήματα που θεωρούνται ως σοβαρά και περιλαμβάνονται στον ιδικό κατάλογο με αδικήματα που συνέταξε η Ευρωπαϊκή Ένωση .Ο κρατούμενος μπορεί να

μην εκδοθεί μόνο αν δικαστεί από το κράτος του οποίου είναι υπήκοος . Πρέπει να σημειώσουμε εδώ ότι η Ελλάδα θεωρείται ότι δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα με το Σύνταγμα της όσον αφορά την έκδοση Ελλήνων πολιτών, αλλά η Αυστρία κατάφερε να ψηφιστεί μια διάταξη με την οποία θα μπορεί μέχρι το 2008 να μην εκδίδει τους πολίτες της {Ελευθεροτυπία 13-1 2002 σελ. 8} .

Ακόμα αποφασίστηκε διάφορες πολιτικές και εργατικές οργανώσεις να εντάσσονται σε λίστες και πιθανόν να χαρακτηρίζονται ως τρομοκρατικές {Δελαστίκ 2001}. Η τρομοκρατία σχετίζεται με την πολιτική και είναι φυσικό ανάλογα με τις περιστάσεις μια οργάνωση ή ένα κίνημα να χαρακτηρίζεται τρομοκρατικό ή πολιτικό ή οτιδήποτε άλλο. Από τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα είναι αυτό του Αραφάτ που παλαιότερα θεωρείται τρομοκράτης, όμως αργότερα έγινε αρχηγός του Παλαιστινιακού κράτους .Ακόμη οι ηγέτες του Ιρλανδικού δημοκρατικού στρατού, ενώ παλιότερα χαρακτηρίζονταν τρομοκράτες σήμερα θεωρείται από την Βρετανική πλευρά σημαντική η συμβολή τους για την επίλυση του Βορειοϊρλανδικού προβλήματος. Επίσης η Δυτική Γερμανία χαρακτήρισε πολλές ελληνικές κοινότητες μεταναστών ως τρομοκρατικές επειδή μέλη τους ήταν οπαδοί του ΚΚΕ ή του ΠΑΣΟΚ και οι μυστικές υπηρεσίες της τις παρακολουθούσαν {Δελαστίκ 2001}

Ορισμένα από αυτά τα μέτρα λαμβάνονται βέβαια κάτω από την πίεση των γεγονότων, χωρίς ουσιαστική συζήτηση και χωρίς συμμετοχή των άμεσα ενδιαφερόμενων που είναι οι λαϊκές τάξεις και οι απλοί πολίτες {Τσόμσκι 1994}.Και διάφορες διαμαρτυρίες από την πλευρά των λαών , όπως αυτές στο Γκέτεμποργκ της Σουηδίας ή στην Γένοβα κατά την διάρκεια της διάσκεψης του G8 με τα επεισόδια που ακολούθησαν και τα μέτρα καταστολής για αυτά, οδηγούν στο να υποψιαζόμαστε πως όλα αυτά γίνονται για να περιοριστούν οι αντιδράσεις κατά της παγκοσμιοποίησης και παράλληλα με την βίαιη καταστολή να αποτραπούν από ανάλογες ενέργειες στο μέλλον όλοι οι καταπιεσμένοι και άμεσοι θιγόμενοι από αυτήν .

Τα γεγονότα του Πενταγώνου και του World Trade Center ίσως τελικά αποτελούν την «χρυσή ευκαιρία» {Δελαστίκ 2001} για όλους αυτούς που θέλουν να αντιμετωπίσουν το κίνημα εναντίον της παγκοσμιοποίησης .Και όπως φαίνετε από τα μέχρι τώρα γεγονότα και τις επεμβάσεις σε μικρότερες χώρες , την υποστήριξη ωμών καθεστώτων σε αυτές , καθώς και τα μέτρα καταστολής εναντίον των αδυνάτων που χρησιμοποιούν οι ισχυροί, η τρομοκρατία είναι ένα μέσο που πάντα αποδίδει. Συνεπικουρούμενοι από την προπαγάνδα η τρομοκρατία καταλήγει να είναι «μέσο στα χέρια των ισχυρών», γιατί οι ισχυροί μπορούν να ελέγχουν τους μηχανισμούς της εξουσίας και να καταφέρνουν να πανικοβάλλουν τα πλήθη κατορθώνοντας παράλληλα ο

τρόμος τους να μην μοιάζει με τρόμο {Τσόμσκι 2001 ,Le Monde Diploatique, αναδημοσίευση στην Κυριακάτικη ελευθεροτυπία ,16-12-2001,σελ37-38}.

Επιπλέον ,προσθέτει ο Ignaciom Ramonet ,μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα εξακολουθεί να συντηρείται ο φόβος για νέου παρομοίου τύπου επιθέσεις και με τον φόβο εδώ και παρά πολλά χρόνια φαίνεται ότι προωθείται η βία και η επιβολή των ισχυρών . Μην ξεχνάμε ότι τρόμος νέας πυρηνικής απειλής συντηρείται σε αμείωτο βαθμό μετά την ρήψη ατομικών βομβών στην Χιροσίμα και το Ναγκασάκι και η ανθρωπότητα μετά από αυτές τις ενέργειες ζει με τον φόβο νέου πυρηνικού ολέθρου {Le Monde Diploatique, αναδημοσίευση στην Κυριακάτικη ελευθεροτυπία, 9-12-2001,σελ 37-42}

Ακόμα ένα από τα μέσα που χρησιμοποιούν είναι να κάνουν το λαό να ξεχνά σύντομα κάθε ενοχλητικό γεγονός για αυτούς μέσο της προπαγάνδας και αυτό – πετυχαίνεται ακόμα και με διάφορα δόγματα και διακηρύξεις που συνήθως εκφράζονται από γνωστούς διαμορφωτές γνώμης .

Έτσι οι ηγέτες και οι κυβερνήσεις όλου του κόσμου ονομάζουν τρομοκράτες οποίον θεωρούν ότι είναι εχθρός τους και παρόμοια χαρακτηρίζουν όποια πράξη θεωρούν ότι βλάπτει τα συμφέροντα τους, γιατί θεωρούν ότι οι λαοί που βρίσκονται στα όρια της φτώχειας και προσπαθούν να βρουν το δίκιο τους στρεφόμενοι αποκλείστηκα και μόνο εναντίον όλων αυτών που θεωρούν ότι τους καταδυναστεύουν { Zimbardo ,2001}.

Όμως αν αναλογιστούμε ιστορικά παραδείγματα όπως της Ιρλανδίας , της Σερβίας τον 19^ο αιώνα για την απελευθέρωση από τους Τούρκους καθώς και το πώς απέσεισε το Βιετνάμ την γαλλική αποικιοκρατία ,θα καταλάβουμε ότι η τρομοκρατία είναι το μόνο όπλο που διέθεταν αυτοί οι λαοί {Los Angeles Times , αναδημοσίευση στα Νέα 11-12002 σελ.12}

Ακολούθως φοβούμενες οι ηγέτιδες δυνάμεις του κόσμου ανάλογα φαινόμενα και στις μέρες μας εκτός από τα μέτρα που πήρε η κάθε μια και τον πόλεμο που κήρυξαν οι ΗΠΑ στο Αφγανιστάν ενάντιων των Ταλιμπάν εντείνουν τα μέτρα αστυνόμευσης χρησιμοποιώντας τις στρατιωτικές δυνάμεις τους . Η Γαλλία ενίσχυσε το στόλο των αεροσκαφών της στο Τζιμπουτί ,με σκοπό να ενταθούν οι περιπολίες στην Σομαλία και στο Ομάν . Πριν από σχεδόν τρία χρόνια έγινε έλεγχος από αμερικάνικα πολεμικά πλοία στο πλοίο «Ράσα» στην Μεσόγειο, επειδή « έδειξε ύποπτη συμπεριφορά και παρακολουθούνταν επί πολλές εβδομάδες { Ελευθεροτυπία ,12-1-2002 σελ19}. Επιπλέον ενισχύθηκαν και οι αμερικανικές δυνάμεις στις Φιλιππίνες με σκοπό την καλύτερη εκπαίδευση των ένοπλων δυνάμεων της χώρας για

να καταστείλουν τον αγώνα κατά των μουσουλμάνων ανταρτών που δρουν στο έδαφος της .

Στην Μέση Ανατολή εντωμεταξύ συνεχίζονται οι συγκρούσεις και οι εχθροπραξίες μεταξύ Παλαιστίνιων και Ισραηλινών .Η κυβέρνηση του Ισραήλ ανταπαντά με όσο το δυνατό σκληρότερο και πιο βάνανσο τρόπο στις επιθέσεις αυτοκτονίας των Παλαιστίνιων ενώ η διεθνής κοινότητα κάνει απλές συστάσεις για ψυχραιμία και αυτοσυγκράτηση στις δυο πλευρές χωρίς να προσπαθεί να κάνει κάτι το ουσιαστικό .Και όχι μόνο αυτό αλλά οι ΗΠΑ κάθε φορά που το Συμβούλιο Ασφάλειας του ΟΗΕ επρόκειτο να πάρει απόφαση καταδικαστική για το Ισραήλ , προέβαλαν βέτο.

Ενώ αυτά συμβαίνουν , οι άνθρωποι στην Μέση Ανατολή ζουν κάτω από τον φόβο του θανάτου καθημερινά, ενώ δεν μπορούν να απολαύσουν ακόμη και τα στοιχειώδη για αυτούς δημοκρατικά δικαιώματα { Κυριακάτικη ελευθεροτυπία 13-1-2002 σελ.17}.Τα ανθρώπινα δικαιώματα ,που θα έπρεπε να τα θεωρούμαι ως κάτι «πολύτιμο» και «βασικό» κεκτημένο μας {Βενιζελος,2001,}.

II) Η προπαγάνδα ως μέσο για την μείωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Η προπαγάνδα έχει ως στόχο της να κάνει τους ανθρώπους να μην θέλουν να ασχοληθούν με τα κοινά, να βάζει τις λαϊκές τάξεις και τα κοινωνικά στρώματά να τσακώνονται μεταξύ τους έτσι ώστε να μην μπορούν να συνεργαστούν στην λήψη ωφέλιμων για όλους αποφάσεων .Αυτό το καταφέρνει με το να δημιουργεί στον καθένα την αίσθηση ότι πρέπει να δουλεύει για τον εαυτό του αποκλείστηκα και να μην τον ενδιαφέρει το κοινό συμφέρον, δίνοντας έτσι την ευκαιρία σε μεγάλα κοινωνικά συγκροτήματα να αυξάνουν τον πλούτο τους.{ Τσόμσκι,1994,}Αυτό πετυχαίνετε με το να συνεργάζεται η κυβέρνηση με μια ομάδα ειδικών που έχουν ως αποκλειστικό σκοπό τους την επιστημονική προπαγάνδα και το πώς να στήνουν και να παρουσιάζουν τα διάφορα θέματα στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας , απομακρύνοντας έτσι την σκέψη των ανθρώπων από τα καθημερινά τους προβλήματα.

Η προπαγάνδα χρησιμοποιεί για να δυσφημεί τα διάφορα εργατικά κινήματα και να διαστρεβλώνει διάφορα γεγονότα αλλά και να παρουσιάσει τα αποτελέσματα των κυβερνητικών χειρισμών και ενεργειών ως θετικά για το λαό. Πολλές φορές, οικονομικά μέτρα που λαμβάνονται παρουσιάζονται ως ωφέλημα σε όλους, αλλά το αποτέλεσμα είναι μεγάλα κοινωνικά στρώματά να πλήττονται. Ο τύπος όμως και η προπαγάνδα της εξουσίας μιλούν όμως για οικονομικά θαύματα προβάλλοντας μόνο τα θετικά και παρουσιάζοντας μόνο αυτούς από τους φτωχούς που ίσως ωφελήθηκαν { Τσόμσκι 1994}.

Όλα αυτά φυσικά εξυπηρετούν έξω από τα συμφέροντα των ΗΠΑ και τα συμφέροντα των τοπικών ελίτ κάθε χώρας οι οποίες με την σειρά τους χρησιμοποιούν την κρατικά υποστηριζόμενη τρομοκρατία για να προασπίσουν τα συμφέροντα τους και να διατηρήσουν την θέση τους . Για αυτό το λόγο χρησιμοποιούν εκτός από τον στρατό και την αστυνομία ώστε να επιτίθενται σε οποιαδήποτε οργάνωση αναπτύσσει αντικαθεστωτική δραστηριότητα .Η περίπτωση του απαρτχάντ στην Νότια Αφρική είναι ένα από τα χαρακτηριστικότερα και γνωστότερα παραδείγματα καταπίεσης της πλειοψηφίας από την μειοψηφία.

Όμως οι περιορισμοί των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουν ήδη αρχίσει. Ένα πρώτο βήμα είναι η δρομολόγηση της διαδικασίας σύστασης στρατιωτικών δικαστηρίων με διάταγμα που υπογράφηκε από τον Αμερικανό πρόεδρο Τζορτζ Μπους. Ο εκπρόσωπος της Αμερικανικής Ένωσης για τα δικαιώματα του πολίτη έκανε λόγο για μια πρακτική που «θα αυξήσει τις ανησυχίες για δίωξης με φυλετικά κριτήρια», ενώ Πάτρικ Λίχι ,πρόεδρος της Επιτροπής Δικαιοσύνης από το Βερμόντ επισήμανε ότι: «το διάταγμα που υπέγραψε ο πρόεδρος Μπους στέλνει στον κόσμο ένα μήνυμα ότι είναι αποδεκτό να διεξάγονται μυστικές δικές και συνοπτικές εκτελέσεις χωρίς την δυνατότητα επανεξέτασης της δίκης τουλάχιστον στην περίπτωση που ο κατηγορούμενος είναι ξένος» {Καθημερινή 18-11-2001}.

Τα στρατοδικεία αυτά μπορούν να συνεδριάζουν και πάνω σε πλοία του Αμερικανικού στόλου και αφορούν μόνο ξένους υπηκόους, άσχετα αν η σύλληψη τους έγινε στις ΗΠΑ ή σε άλλη χώρα .Με αυτό τον τρόπο μια δίκη δεν θα συγκεντρώσει πάνω της τα φώτα της δημοσιότητας και δεν θα δώσει έτσι βήμα στους κατηγορούμενους να αναπτύξουν τις απόψεις τους στο πλατύ κοινό {Το Βήμα ,18-11-2001,σελ.29}.

Τα στρατοδικεία δεν είναι το μόνο μέτρο που έλαβαν οι ΗΠΑ και η Ευρωπαϊκή Ένωση κατά των τρομοκρατών .Προχώρησαν ακόμη και σε άρση του δικηγορικού απόρρητου, ενός από τα πιο ισχυρά προπύργια επαγγελματικής εχεμύθειας ,μετά όμως από πολλές παλινωδίες και αντιρρήσεις {Το Βήμα 18-11-2001}.

Το χειρότερο όλων όμως είναι οι συζητήσεις για επαναφορά των βασανιστηρίων «μήπως ήρθε η ώρα να σκεφτούμε να χρησιμοποιήσουμε βασανιστήρια στους ανθρώπους που βρίσκονται σε προσωρινή κράτηση σε σχέση με τα τρομοκρατικά χτυπητά της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, προκειμένου να τους αναγκάσουμε να μιλήσουν» αναρωτιέται ο» προοδευτικός» Αμερικανός αρθρογράφος Τζόνθαν Άλτερ στο έγκυρο περιοδικό Newsweek { Το Βήμα 18-11-2001}.

Είναι προφανές ότι οι κυβερνήσεις προσπαθούν παίρνοντας αφορμή και από το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου να περιορίσουν τις ανθρώπινες ελευθερίες και τα ανθρώπινα δικαιώματα και να καταπνίξουν κάθε εργατικό κίνημα αλλά και κάθε οργανωμένο κίνημα αντίστασης ενάντια στα οργανωμένα συμφέροντα της άρχουσας τάξης. Με τα πρόσφατα γεγονότα γεννήθηκε φόβος στους κατοίκους όλου του πλανήτη. Αυτός ο φόβος καθώς επίσης και η απειλή τρομοκρατικών ενεργειών χρησιμοποιούνται ως πρόσχημα έτσι ώστε να δίνεται η δυνατότητα να περιορίζονται τα δικαιώματα των πολιτών, που αποκτήθηκαν με αγώνες, να περικόπτονται οι δαπάνες για κοινωνική πολιτική και τα διάφορα επιδόματα εργασίας και να περιορίζονται παράλληλα και οι πολιτικές ελευθερίες .

III] Τρομοκρατία ασκούμενη από την αστυνομία και τον στρατό

Η αστυνομία χρησιμοποιείται ως μέσο εκφοβισμού των πολιτών και πολλές φορές δρα ως «πραγματικός στρατός κατοχής σε ξένο έδαφος» { Herman , E/ Ο' Sullivan1992}, αφού επέβαλε με κάθε τρόπο και μέσο την πολιτική της άρχουσας τάξης, συμμετείχε σε παράνομες ενέργειες και δραστηριότητες, συνεισφέροντας με κάθε τρόπο στην κατάπνιξη λαϊκών εξεγέρσεων και κινημάτων και βοηθώντας στον περιορισμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων με συλλήψεις πολιτών. {Sack,1984,1985,}

Τις συλλήψεις ακολουθούσαν πράξεις βιαιότητας και βασανιστηρίων, ξυλοδαρμοί, δέσιμο ματιών, πράξεις βιασμού κ.α. Παρόμοιες ενέργειες είχαν ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν κινήματα αποτελούμενα από αντικαθεστωτικούς, τα οποία ονομάζονταν από τις ΗΠΑ τρομοκρατικές οργανώσεις που παράλληλα έδιναν επιχειρήματα στην τοπική εξουσία να ζητά επιπλέον οικονομική βοήθεια από τις ΗΠΑ. {Herman , E/ Ο' Sullivan1992}

Οι μυστικές υπηρεσίες και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις ασφάλειας ,όσο μεγάλωνουν τα κέρδη τους και οι φόβοι τους για εργατικές αντιδράσεις ,τόσο περισσότερο αυξάνουν και τις απαιτήσεις τους από την αστυνομία για να αποτρέψουν και να καταστείλουν απεργιακές κινητοποιήσεις και απομακρύνουν τους εργαζόμενους από το να συνδικαλίζονται φτιάχνοντας ακόμα και κατάλογους με άτομα που δραστηριοποιούνταν στην οργάνωση των εργατών.

Εκτός όμως από αυτά οι μυστικές υπηρεσίες των κρατών επίσης παίζουν μεγάλο ρόλο στην στρατολόγηση και εκπαίδευση τρομοκρατών .Η CIA εκπαιδεύει σε οργανωμένα στρατόπεδα –το πιο γνωστό από τα οποία είναι το Καμπ Πίρι, γνωστό και ως «Η Φάρμα» -κατάσκοπους. Εκεί εκπαιδεύτηκαν και πολλοί από αυτούς που συμμετείχαν στον αφγανικό πόλεμο ,καθώς και ορισμένοι που επρόκειτο να λάβουν

μέρος στον σχεδιασμό και την μελέτη επιχειρήσεων στο Αφγανιστάν , στον πόλεμο κατά των Ρώσων κ.α.

Όλα αυτά σχεδιάζονται και εκτελούνται από κρατικές και ιδιωτικές μυστικές υπηρεσίες ,έχοντας ως στόχο «το κράτος να υφάνει έναν πολύπλοκο ιστό αυταπατών και εξαπάτησης ,με την συνεργασία των ιδεολογικών θεσμών οι οποίοι υπηρετούν γενικά τα συμφέροντα του» και «είναι συνηθισμένη άποψη ότι η ευθύνη των σοβαρών ακαδημαϊκών ιατρικών ,όπως και των πολιτικών ηγετών είναι να εξαπατούν το κοινό για το δικό του καλό» {Steinert,1976, Τσόμσκι 2000}

Όλα τα παραπάνω έρχονται έντονα και ανησυχητικά στο προσκήνιο μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στους Δίδυμους Πύργους και το αμερικανικό Πεντάγωνο .Οι τρομοκρατικές επιθέσεις και ο πόλεμος στο Αφγανιστάν που ακολούθησε έκανε πολλούς να μιλήσουν για τρομοκρατία των ισχυρών και μια νέα εποχή που ξεκινά για την ανθρωπότητα ,καθώς και για κίνδυνο περιορισμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών με το πρόσχημα της αντιμετώπισης της τρομοκρατίας {Δελαστίκ,2001}

3.6 Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ {MOBBING}⁸³

α) *Η εννοιολογική προσέγγιση του όρου «mobbing»*

Η ψυχολογική τρομοκρατία ή βία στον χώρο της εργασίας έχει επικρατήσει στην διεθνή βιβλιογραφία ως «mobbing» ή «bulling» και συστηματική κακομεταχείριση ενός θύματος από τον θύτη, οποίος οδηγείται από την επιθυμία του να ελέγχει το θύμα {Leymann ,1933 Kurmeyer, 1999 }.Πριν οριοθετήσουμε τον όρο «mobbing» στο χώρο της εργασίας, πρέπει να δούμε μερικές ενδεικτικές ορολογίες ταυτόσημες με τον συγκεκριμένο όρο οι οποίες εφεξής χρησιμοποιούνται ως συνώνυμες:

- **Συναισθηματική καταπίεση:** Σύμφωνα με την οποία νοείται η εχθρική, λεκτική και μη συμπεριφορά, ανεξάρτητος φυλετικού ή σεξουαλικού περιεχομένου, κατευθυνόμενη από ένα θύτη σε ένα άτομο για να το ελέγξει ή ακόμη και να τον υπηρετεί το άτομο αυτό.

⁸³ «Τρομοκρατία νέα μορφή πολέμου» σελ. 235

- **«Bulling»:** Σύμφωνα με τον Andy Ellis (2000) είναι η προσβλητική συμπεριφορά ή η κατάχρηση εξουσίας ή ακόμη και η άδικη ποινή, που μετατρέπει το θύμα της συγκεκριμένης συμπεριφοράς σε φοβισμένο, εξευτελισμένο και πληγωμένο άτομο, υπονομεύοντας την αυτοπεποίθηση του και κάνοντας το να υποφέρει από άγχος. Ως «bulling» λοιπόν νοείται η επιθετική συμπεριφορά, που αναπτύσσεται από την σκόπιμη πρόθεση να προκαλέσει φυσική και ψυχολογική καταπίεση.

β) Οριοθέτηση του όρου «mobbing» στο χώρο εργασίας

Η Andrea Adams {1992}, Βρετανίδα δημοσιογράφος, ήταν από τους πρώτους που αναγνώρισαν την σημασία της ψυχολογικής τρομοκρατίας στο χώρο εργασίας και τις καταστρεπτικές επιδράσεις στην ζωή και την προσωπικότητα του ατόμου.

Ο ψυχολογικός τρόμος ή «mobbing» στον εργασιακό χώρο περιλαμβάνει την εχθρική και ανήθικη επαφή /επικοινωνία, η οποία κατευθύνεται με συστηματικό τρόπο από ένα ή περισσότερα άτομα κυρίως κατά κάποιου αλλού ατόμου, το οποίο λόγω φόβου ή τρόμου εγκλωβίζεται σε μια μειονεκτική θέση χωρίς περιθώρια αντίδρασης. Στη θέση αυτή παραμένει λόγω της συνεχούς καταπίεσης και του τρόμου που ασκείται σε αυτόν. Οι καταστάσεις αυτές συμβαίνουν συχνά και διαρκούν για αρκετό χρονικό διάστημα–τουλάχιστον 6 μήνες και σε συχνότητα μεγαλύτερη από μια φορά την εβδομάδα {Leyman 1996}- με συνέπεια να καταλήγει αυτή η κακομεταχείριση (κακοποίηση) σε σωματική, διανοητική, ψυχοσωματική και κοινωνική μιζέρια {Leyman 1993 ,Fisher/Riedesser,1999}.

Ο ορισμός εξαιρεί προσωρινές συγκρούσεις στην εργασία και εστιάζεται στο σημείο που αρχίζει η ψυχολογική κατάσταση να δημιουργεί ψυχιατρικές ή ψυχοσωματικές παθολογικές καταστάσεις. Η διαφορά μεταξύ σύγκρουσης και «mobbing» δεν εστιάζεται στο «τι έχει γίνει ή πως έχει γίνει» αλλά περισσότερο στη «συχνότητα και διάρκεια», του τι έγινε. Πρόκειται συνεπώς για σωματική ή διανοητική καταπίεση {Στρες }.Ο επιστημονικός όρος του «mobbing» αναφέρεται σε μια κοινωνική επίδραση μέσω της οποίας κάποιος ή κάποιοι {σπάνια περισσότεροι από τέσσερις } επιτίθενται σε κάποιον σε καθημερινή βάση και για περίοδο μηνών, οδηγώντας σε μια έκρυθμη κατάσταση.

γ) Η αναγνώριση των δραστηριοτήτων του «mobbing»

Η αναγνώριση των εχθρικών δραστηριοτήτων έχει ως αποτέλεσμα την κατανόηση της δομής της διαδικασίας του «mobbing». Αποδείχθηκε ότι οι

δραστηριότητες αυτές δεν έχουν πάντα αρνητικό χαρακτήρα. Αποτελούνται σε μεγάλο βαθμό από εντελώς κανονικές συμπεριφορές μεταξύ ατόμων. Λόγο αυτής της αντίληψης αναπτύσσεται μια τυπολογία δραστηριοτήτων και χωρίζεται σε πέντε κατηγορίες που εξαρτώνται από την επίδραση που έχουν στο θύμα. Τα αποτελέσματα μιας ερευνάς από συνεντεύξεις {Leyman 1996} δείχνουν τα ακόλουθα:

- Επίδραση στην ικανοποιητική επικοινωνία του θύματος.(Η διεύθυνση δεν δίνει καμία πιθανότητα επικοινωνίας, το θύμα παρουσιάζεται ήσυχο και δέχεται επίθεση εναντίον του για εργασίες που του ανατίθενται, με σκοπό να απορρίψουν το θύμα)
- Επίδραση του θύματος για διατήρηση κοινωνικών επαφών.(Το θύμα απομονώνεται σε ένα δωμάτιο μακριά από τους άλλους , μετάθεση κ.τ.λ. ούτος ώστε να μην μιλάει με συνάδελφους .)
- Επίδραση στο άτομο για διατήρηση της προσωπικής του υπόληψης. (Κουτσομπολεύουν το θύμα, κοροϊδεύουν για το σύνολο της συμπεριφοράς του)
- Επίδραση στην επαγγελματική κατάσταση του θύματος. (Δεν δίνετε οποιαδήποτε εργασία ή δίδεται υποτιμητική δουλειά στο θύμα)
- Επίδραση στην φυσική υγεία του θύματος. (Δίνονται επικίνδυνες εργασίες για την υγεία του θύματος ,απειλή για χρήση φυσικής βίας , σεξουαλική παρενόχληση).

δ) Κατηγορίες θυτών

Ο πιο κάτω διαχωρισμός θυτών της ψυχολογικής βίας , στον εργασιακό χώρο σε κατηγορίες πραγματοποιήθηκε από τους Dr.Garry και Ruth Namie (2000), συντονιστές της εκστρατείας εναντίον του «bullying» στο χώρο εργασίας:

Οι χρόνιοι θύτες:Ο χρόνιος θύτης προσπαθεί να επιβάλλεται στα άτομα σχεδόν σε κάθε περίπτωση , στην εργασία και εκτός εργασίας . Το άτομο αυτό, θύτης, συμπεριφέρεται σε όλες σχεδόν τις καταστάσεις της καθημερινής ζωής με τον ίδιο τρόπο όπως και στον τόπο εργασίας (δεν μπορώ να βοηθήσω αυτός είμαι αν δεν σου αρέσει , φύγε) .

Καιροσκόπος θύτης :Ο καιροσκόπος θύτης είναι αυτός στον οποίο συναντάμε συχνά στην εργασία .Είναι μάστορας στο να διακρίνει παρασκηνιακές κινήσεις (βλέπει πράγματα που οι άλλοι δεν βλέπουν) στο χώρο εργασίας. Εάν ο ανταγωνισμός λαμβάνετε υποψιών, ξέρει ότι νικώντας άλλους θα βγει νικητής . Οι καιροσκόποι είναι αυτοί που καταφέρνουν να ανέβουν ψηλά στις βαθμίδες της ιεραρχίας.

Θύτης από τύχη: Ο θύτης από τύχη είναι ο καλόκαρδος, ήπιος και καλοκάγαθος . Ο τυχαίος θύτης είναι απλώς ένας κοινωνικά «βλάκας».Ο τυχαίος θύτης δεν αντιλαμβάνεται τα αποτελέσματα των πράξεων του εναντίον των άλλων ατόμων.

Διεφθαρμένος θύτης:Ο διεφθαρμένος θύτης είναι πολύ επικίνδυνος και απειλητικός, διότι μπορεί να μην ελέγχει τις αποφάσεις του. Σύμφωνα με έμπειρους αναλυτές το 74% των διεφθαρμένων θυτών στην Αμερική έχουν δουλειά.

ε)Τα αιτία τηςανάπτυξης του «mobbing» και τα αποτελέσματα του στο θύμα

Η επιχείρηση σαν οργανισμός θεωρείται πιθανός παράγοντας ανάπτυξης του συγκεκριμένου φαινομένου . Η ανάλυση περίπου 800 υποθέσεων δείχνει ένα στερεότυπο χαρακτηριστικό (Becker,1994, Leyman ,1993, Niedl,1995), σε όλες τις περιπτώσεις βρέθηκαν πολύ φτωχά οργανωμένες παραγωγικές διαδικασίες και μέθοδοι εργασίας και σχεδόν αδιάφορη διεύθυνση .Βλέποντας όλες τις τέτοιου τύπου οργανωμένες συνθήκες εργασίας οι ερευνητές βρήκαν {Leyman 1995} ψυχολογικά κακοποιημένους «mobbed» εργαζόμενους σε νοσοκομεία {Fleissner,1999} σχολεία , εκκλησιαστικούς οργανισμούς κ.τ.λ. {Ruhner,1997}

Ακόμη , εκτός από το στοιχείο της κακής οργάνωσης της επιχείρησης, την ανάπτυξη του φαινομένου «mobbing» ενισχύει ο φόρτος εργασίας, που μπορεί να αυξηθεί είτε λόγω έλλειψης εργατικού δυναμικού είτε λόγω της φτωχής οργάνωσης του προσωπικού σε καθημερινή βάση. Συχνά, η μη επίσημη οργάνωση και καθοδήγηση είναι αναγκαία για να γίνουν ορισμένα πράγματα. Επιπλέον η αδυναμία της διεύθυνσης να επιλύει προβλήματα συγκρούσεων, μπορεί να αποβεί πρόσφορο έδαφος για το φαινόμενο του «mobbing». Η κατάσταση γίνεται ακόμη χειρότερη εάν η διεύθυνση, μίας από αυτές τις ιεραρχίες, θέλει να λάβει μέρος στην κοινωνική επίλυση. Εάν ο υπεύθυνος αντί να ξεκαθαρίσει το πρόβλημα πάρει μέρος στην παρενόχληση θα πρέπει να επιλέξει πλευρά (θύμα ή θύτης). Σε πολλές τέτοιες περιπτώσεις αυτό διογκώνει περισσότερο την κατάσταση και τη κάνει χειρότερη.

Τα αποτελέσματα αυτών, στο θύμα εξαρτώνται από δυο χαρακτηριστικά:
Την **επιθυμία της συνεργασίας** και την **έλλειψη διαπροσωπικής αντιμετώπισης**.

Το«bulling» προκαλεί σοβαρές ζημιές στην υγεία του θύματος εκθέτοντας την ψυχολογική και φυσική υγεία του διαλύοντας το κοινωνικό δίκτυο του και εξολοθρεύοντας το οικονομικά με το να χάσει την εργασία του με την «θέληση» του (εγκατάλειψη εργασίας). Στόχοι (θύματα),οι οποίοι περισσότερο εκπλήσσονται από την

αβάσιμη θηριωδία που τους επιβάλλεται έχουν τα χειρότερα αποτελέσματα και χρειάζονται τον περισσότερο χρόνο για να θεραπευτούν. Σιωπηροί , παγωμένοι, συνάδελφοι χειροτερεύουν το πρόβλημα, επιλέγοντας να μην παρέχουν συμπαράσταση, με την σιωπή τους, οι τασσόμενοι κατευθείαν με την πλευρά του θύτη στην βεντέτα εναντίον του θύματος .Τελικά η ομάδα παραλύει από φόβο η παραγωγικότητα γκρεμίζεται και καταλύει σε πολυδάπανη, ασθενή ομάδα εργασίας. Τα τραύματα από την ψυχολογική βία στον εργασιακό χώρο έχουν κατηγοριοποιηθεί όσον αναφορά την συναισθηματική ή ψυχολογική υγεία, την σωματική υγεία, τις κοινωνικές σχέσεις και την οικονομική κατάσταση {Leyman 1993}.

στ) Οι συνέπειες του «mobbing» στο ευρύτερο περιβάλλον και το τι ισχύει στην Ελλάδα

Οι συνέπειες του «mobbing» στο ευρύτερο περιβάλλον ταξινομούνται από τον {Leyman 1996} στις ακόλουθες κατηγορίες: την επίδραση στη κοινωνία και την επίδραση στον εργασιακό χώρο και την ευρύτατη εργασιακή οργάνωση.

Όσον αφορά την επίδραση στην κοινωνία, ο Toohey (1991) υπολόγισε ένα μέρος του κόστους του «mobbing», καθώς επίσης και άλλων συγγενών ασθενειών. Το κόστος της αυστραλιανής κοινωνίας είναι δραματικά μεγάλο από άδειες ασθένειας υπάλληλων λόγω κακομεταχείρισης τους στο χώρο εργασίας. Η κριτική του Toohey επικεντρώθηκε στο γεγονός ότι αυτοί οι υπάλληλοι πέρασαν μεγάλη περίοδο καταπίεσης λόγω ακατάλληλου ψυχολογικού περιβάλλοντος εργασίας και τελικά συμβουλευτήκαν τους ιατρούς τους που διέγνωσαν «άγχος».

Όσον αφορά τις επιδράσεις στον εργασιακό χώρο ο Toohey ανέπτυξε ένα κατάλογο με στοιχεία για να υπολογίσει το κόστος των επαναλαμβανόμενων ή μακροχρονίων αδειών εργασίας. Βρήκε τρόπους με τους οποίους υπολόγιζε διάφορα είδη κόστους στην εταιρία. Ήταν έτοιμος να αποδείξει ότι κόστιζε λιγότερο για μια εταιρία να προσφέρει σε αυτούς τους υπαλλήλους επαγγελματική αποκατάσταση, ακόμη και μια που κόστιζε ακριβά, και να αναδιοργανώσει το περιβάλλον εργασίας παρά να ασχοληθεί με την επίλυση προβλημάτων των εργαζόμενων.

Δεδομένου ότι η Ελλάδα να μην είναι αναπτυγμένη βιομηχανικά όσο άλλες χώρες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης είναι εύλογο να μην έχει αναδειχθεί η ψυχολογική τρομοκρατία ως πρόβλημα. Στο δημόσιο κυρίως τομέα παρότι το πρόβλημα δεν έχει αναδειχθεί, είναι υπαρκτό και μάλιστα σε μεγάλο βαθμό , αν και πολλές φορές δεν ομολογείται αυτό απορρέει όχι κυρίως από τις προσωπικές

συμπάθειες ή αντιπάθειες της διοίκησης προς τον εργαζόμενο όσο κυρίως από την κομματική τοποθέτηση του εργαζόμενου.

3.7 Η ΑΠΟΛΥΤΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ⁸⁴

Το σύνολο των διεθνών συναλλαγών αγγίζει το απίστευτο ύψος των 2 τρισεκατομμυρίων δολαρίων την ημέρα, εκ των οποίων το 98% είναι καθαρή κερδοσκοπία {Mishra και Mody 2001}. Πράγματι, η ανεξέλεγκτη μεταφορά κεφαλαίων στην παγκόσμια οικονομία αυξήθηκε τέσσερις φορές τα 100 τελευταία χρόνια και εκτιμάται σε 7,5 τρισεκατομμύρια δολάρια-το 1870 ισοδυναμούσε με το 3% του ΑΕΠ των προηγούμενων οικονομιών και το 2000 έφτασε στο 17%. Στο καθεστώς της «παγκοσμιοποίησης», λόγω της αλληλεξάρτησης των οικονομιών, τα προβλήματα που εμφανίζονται σε μια οικονομία, αναγκαστικά, διαχέονται ταχύτατα και στις υπόλοιπες.

Η «παγκοσμιοποίηση» εξομοιώνει, έτσι, την μοίρα των οικονομιών του πλανήτη σε ώρες κρίσης. Και πράγματι, ο κόσμος κλονίζεται από αλληπάλληλες κρίσεις. Κρίσεις, που υπάρχει κίνδυνος να εξελιχθούν εξίσου σοβαρές με αυτήν των ετών 1929-32, καθώς τα δεδομένα εκείνης της δεκαετίας έχουν κάνει την επανεμφάνισή τους στην σημερινή νέα εποχή εξαιτίας της διεθνούς κερδοσκοπίας.

Η άναρχη διακίνηση του κεφαλαίου ενισχύει την εμφάνιση, την διάρκεια και την ένταση των κρίσεων. Πρόκειται, ωστόσο, για ενσυνείδητη επιλογή, που ενθαρρύνει την μεγιστοποίηση της διεθνούς κερδοσκοπίας

Αν στις «καλές οικονομικές μέρες» δεν κινδύνευαν οι ισχυρές, αλλά μόνο οι ανίσχυρες οικονομίες από την «παγκοσμιοποίηση» και την ασύδοτη ελευθέρια του κεφαλαίου, δεν συμβαίνει πια το ίδιο όταν εμφανίζονται σοβαρά προβλήματα. Τα σκάνδαλα των αμερικανικών εταιριών, αλλά κυρίως η επιδείνωση των σχέσεων των ΗΠΑ με την Σαουδική Αραβία, οδηγούν σε αφαίμαξη πετροδολαρίων που αγγίζει το πόσο των 100 δισεκατομμυρίων δολαρίων. {Financial Times 21-8-2002} Στην έξοδο των δολαρίων από τις ΗΠΑ συμβάλει και η επιβράδυνση της αμερικανικής οικονομίας που ωθεί τους επενδύτες στην αναζήτηση ασφάλειας.

Κανονικά, η Ευρώπη θα έπρεπε να ευνοείται από την έξοδο αυτή, αλλά προς το παρόν τα στοιχεία δεν αποδεικνύουν κάτι τέτοιο, προφανώς επειδή ο επαναπατρισμός

⁸⁴ Νεγρεπόντη «Τα παιδιά της παγκοσμιοποίησης»σελ. 139

επενδυμένων κεφαλαίων λειτουργεί προς διπλή κατεύθυνση. Αντιθέτως η καθαρή εισροή κεφαλαίων στην Ευρώπη έχει μειωθεί σημαντικά κατά 16,4 δισεκατομμύρια δολάρια ή 83% σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη. {Altman,2002} Οι κινήσεις αυτές του διεθνούς κεφαλαίου, υπό το κράτος του πανικού που δημιουργήσαν τα οικονομικά σκάνδαλα, κυρίως στις ΗΠΑ και η σημαντική πτώση των χρηματιστηριακών δεικτών, καθώς και οι συνεχείς χρεοκοπίες μεγάλων εταιριών δεν φαίνεται, προς το παρόν να ευνοούν αποφάσεις για την επανατοποθέτηση των επενδυτών, ούτε να προκρίνουν σαφώς μια από τις τρεις μεγάλες οικονομικές δυνάμεις

Η έλλειψη προτίμησης είναι ενδεικτική της γενικευμένης και πολυδιάστατης κρίσης, που εξανεμίζει παλαιότερες αισιόδοξες προοπτικές της Ε.Ε για την δυνατότητα της να εκμεταλλευθεί την αμερικάνικη ύφεση.

Πράγματι, τα στοιχεία του επόμενου πίνακα είναι ενδεικτικά της αμηχανίας των επενδυτών να επιλέξουν τον τόπο που θα επενδύσουν τα κεφαλαία τους, αλλά και της κυρίαρχης επιθυμίας τους να διατηρήσουν τα κεφαλαία τους σε κατάσταση ρευστή.

	Σύνολο 2ο τέταρτο του 2002	ΗΠΑ	Ε.Ε	Ιαπωνία	Μ.Β
Κεφάλαια από πώληση μετοχών	785	400	195	90	100
Ποσό, σε ρευστότητα	275	150	75	35	15
Ποσό, σε ακίνητα	210	100	40	25	45
Ποσό, σε κρατικά ομόλογα	170	80	50	20	20
Ποσό, για πληρωμή χρεών	101	60	22	4	15
Ποσό σε hedge funds	29	10	8	6	5

Πηγή: Εκτιμήσεις της Business Week (5-12.8.2002) που βασίζονται σε στοιχεία των Westdeutsche Landesbank, Schroder Salomon Smith Barney, HSBC Bank

3.8 Η ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΩΝ⁸⁵

Η σημασία της χρηματιστηριακής δραστηριότητας ενισχύθηκε εξαιρετικά το διάστημα των τελευταίων 15-20 ετών. Και ενώ το 1980 μόνο το 13% των αμερικανικών οικογενειών είχαν επενδύσεις σε μετοχές, τις δυο τελευταίες δεκαετίες ένα πολύ σημαντικό ποσοστό τους , και όχι μόνο στις ΗΠΑ στράφηκε στο χρηματιστήριο. Έτσι η γενική πτώση των χρηματιστηριακών δεικτών προβλέπεται ότι θα έχει δυσμενείς επιπτώσεις σε ολόκληρη την οικονομία, μέσω, κυρίως της μείωσης της ροπής για κατανάλωση, καθώς οι καταναλωτές θα θεωρούν ότι έγιναν φτωχότεροι από πριν. Πράγματι με βάση σχετικές εκτιμήσεις κάθε μείωση της τιμής των μετοχών κατά 1 δολάριο οδηγεί σε περιορισμό της κατανάλωσης κατά 3-6 λεπτά.

Πλέον είναι έκδηλη η αποστροφή των επενδυτών, η οποία και πλέον δηλώνει και το τέλος μιας εποχής όπου χαρακτηρίστηκε από μύθους και πίστη σε επιτεύξεις που ήταν αδύνατον να πραγματοποιηθούν. Προκύπτει ,τώρα, με τρόπο δραματικό, ότι θα έπρεπε να είναι εξαρχής αναμενόμενο. Ότι δηλαδή, τα κέρδη δεν είναι δυνατόν να αυξάνονται επ'άοριστον, αν παράλληλα δεν στηρίζονται σε πραγματικές επενδύσεις. Ότι η διάκριση ανάμεσα σε «καλό ιδιωτικό» και «κακό κρατικό» τομέα είναι ανιστόρητη και παραπειστική. Ότι η «νέα οικονομία» αποτελεί απλώς μια φάση και δεν μπορεί να διαθέτει υπερφυσικές δυνάμεις, ώστε να καταργεί την νομοτέλεια του οικονομικού κύκλου.

Η τραγωδία του Σεπτεμβρίου επιτάχυνε την πτωτική τάση των χρηματιστηρίων. Η πτώση που σημειώθηκε μετά την τρομοκρατική επίθεση στις Ηνωμένες Πολιτείες είναι η μεγαλύτερη από τις αρχές της δεκαετίας του '70 Από την ανθρώπινη τραγωδία, στον χρηματοπιστωτικό πανικό. Η κατάρρευση των τιμών των μετοχών κατά τη διάρκεια των τελευταίων ημερών είναι ασυνήθιστη, από όποια σκοπιά και αν εξεταστεί. Και το χειρότερο είναι ότι η κατάρρευση που προκλήθηκε μετά το τρομοκρατικό χτύπημα στις Ηνωμένες Πολιτείες επιτάχυνε μια διαδικασία που είχε ξεκινήσει πριν από πολλούς μήνες. Από το ανώτερο ιστορικό του επίπεδο που είχε «χτυπήσει» τον Μάρτιο του 2000 ο αμερικανικός χρηματιστηριακός δείκτης S&P 500 έχει χάσει περίπου 35%. Το μεγαλύτερο μέρος αυτής της πτώσης περίπου 30% είχε σημειωθεί πριν από τα τραγικά γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου. Σε αυτή τη βάση, η τραγωδία του Σεπτεμβρίου επιτάχυνε την ήδη δυσάρεστη πτωτική τάση στα

⁸⁵ Νεγρεπόντη «Τα παιδιά της παγκοσμιοποίησης»σελ. 65.

χρηματιστήρια. Και πρόκειται για μια αρνητική τάση που πλέον δεν περιορίζεται στις μετοχές του τεχνολογικού κλάδου. Τις τελευταίες ημέρες, όλοι οι τομείς υπέστησαν μεγάλες ή μικρότερες απώλειες.

Η κατρακύλα των τιμών των μετοχών είναι, ήδη έως τώρα, από τις μεγαλύτερες στην ιστορία. Στην κατάταξη των πτώσεων στα χρηματιστήρια, από τη δεκαετία του '50, η πρόσφατη πτώση βρίσκεται στη δεύτερη θέση, πίσω από την πτώση του 1973 όπου σημειώθηκαν συνολικά απώλειες 43%. Προσαρμοσμένη στον πληθωρισμό, η πρόσφατη πτώση είναι οριακά καλύτερη, επειδή ο πληθωρισμός κινείται σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Αντίθετα, η πτώση της περιόδου 1973-74 προσαρμοσμένη στον πληθωρισμό φθάνει το 53%. Παρ' όλ' αυτά, η πρόσφατη πτώση διατηρεί τη δεύτερη θέση στην κατάταξη των μεγαλύτερων χρηματιστηριακών κρίσεων μετά το 1950.

Με άλλα λόγια, η πορεία των τιμών των μετοχών έγινε πρόσφατα χειρότερη από αυτήν της ύφεσης των αρχών της δεκαετίας του '90 και του Πολέμου στον Περσικό Κόλπο (απώλειες περίπου 15%), χειρότερη από τις απώλειες του χρηματιστηριακού κραχ του 1987 (απώλειες περίπου 27%) και χειρότερη από αυτήν της ύφεσης των αρχών της δεκαετίας του '80 και της χρηματοπιστωτικής κρίσης της Λατινικής Αμερικής (πτώση περίπου 19%).

Πράγματι, για να ανακαλύψει κάποιος πτώσεις ανάλογες με αυτήν που σημειώθηκε πρόσφατα, πρέπει να ανατρέξει στο «τι σημαίνει η πρόσφατη πτώση;» Οι μεγάλες διακυμάνσεις των τιμών των μετοχών στις τελευταίες συνεδριάσεις δείχνουν ότι δεν είναι ξεκάθαρες οι προσδοκίες των επενδυτών για τις μελλοντικές αποτιμήσεις των μετοχών και τα κέρδη των επιχειρήσεων. Το πιο σημαντικό είναι ότι η πορεία του χρηματιστηρίου θεωρείται πλέον ότι αποτελεί προάγγελο προβλημάτων στην πραγματική οικονομία. Με άλλα λόγια, τείνουμε να πιστεύουμε ότι τα χρηματιστήρια πέφτουν στην προσδοκία υφέσεων και ανεβαίνουν στην προσδοκία οικονομικής ανάκαμψης. Παρά το γεγονός ότι εν μέρει αυτή η αντίληψη είναι σωστή, το πρόβλημα είναι να εξηγηθεί το γιατί η πρόσφατη πτώση όπως και αυτή της περιόδου 1973-74 ήταν μεγαλύτερη σε σχέση με τις πτώσεις άλλων περιόδων. Στο παρελθόν υπήρξαν πολλές υφέσεις αλλά η πτώση των χρηματιστηρίων δεν ήταν τόσο μεγάλη.

Ο κίνδυνος ύφεσης παίζει ένα σημαντικό ρόλο στην πτωτική πορεία των τιμών των μετοχών. Οι περισσότεροι οικονομολόγοι ήταν απαισιόδοξοι για την πορεία της αμερικανικής οικονομίας, ακόμη και πριν από την τραγωδία της 11ης Σεπτεμβρίου. Στις αρχές του χρόνου οι οικονομολόγοι προέβλεπαν ότι φέτος το αμερικανικό

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν θα μεγεθυνθεί κατά 1,6%. Για το 2002 προέβλεπαν ότι το αμερικανικό ΑΕΠ θα αυξηθεί κατά 2,7%. Οι προβλέψεις αυτές ουσιαστικά μιλούσαν για το σενάριο ομαλής προσγείωσης της αμερικανικής οικονομίας.

Οι περισσότεροι οικονομολόγοι έβλεπαν, δηλαδή, την ύφεση ως κίνδυνο και όχι ως βασικό σενάριο. Η αμερικανική τραγωδία, ωστόσο, άλλαξε τα δεδομένα: οι οικονομολόγοι σε γενικές γραμμές εμφανίζονται πλέον περισσότερο απαισιόδοξοι σε σχέση με τις αρχές του χρόνου. Στον βαθμό που αυτό σημαίνει ενίσχυση των φόβων για ύφεση, δεν πρέπει να προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι τα χρηματιστήρια επιτάχυναν την πτωτική τους πορεία.

3.9 Η ΕΚΡΗΞΗ ΤΗΣ ΦΟΥΣΚΑΣ

Το σημαντικότερο, ίσως, μακροπρόθεσμο ζήτημα είναι ο βαθμός στον οποίο η πρόσφατη πτώση αποτέλεσε την έκρηξη της φούσκας που είχε δημιουργηθεί τα προηγούμενα χρόνια. Σε αυτήν τη βάση, η πρόσφατη πτώση αποτελεί ένα δείγμα παλαιότερης υπερβολής και λιγότερο τρέχουσας αποτυχίας. Οι οικονομικές εξελίξεις από τις αρχές του χρόνου ενισχύουν αυτήν την άποψη. Για παράδειγμα, η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των Ηνωμένων Πολιτειών μείωσε συνολικά κατά 3,5 ποσοστιαίες μονάδες το βασικό της επιτόκιο από την αρχή του χρόνου, μια πορεία περικοπής των επιτοκίων που δεν έχει προηγούμενο στην πρόσφατη αμερικανική οικονομική ιστορία.

Παράλληλα, η αδυναμία ανόδου των τιμών των μετοχών επηρέασε αρνητικά την οικονομική ανάπτυξη, η πτώση των τιμών των μετοχών συνδέεται με το φαινόμενο της επίδρασης του πλούτου (wealth effect) για τα νοικοκυριά, ενώ παράλληλα μείωσε και τις πηγές άντλησης κεφαλαίου για τις επιχειρήσεις. Η αδυναμία αυτή μπορεί να σημαίνει και την καθυστέρηση της αντίδρασης της οικονομίας στις μειώσεις των επιτοκίων. Πάντως υπάρχουν λόγοι αισιοδοξίας και πηγάζουν από τις πρόσφατες αποφάσεις οικονομικής πολιτικής. Πράγματι οι περισσότεροι οικονομολόγοι προβλέπουν ότι τα αμερικανικά επιτόκια θα μειωθούν κατά ακόμη μία ποσοστιαία μονάδα.

Οι μειώσεις αυτές είναι πολύ πιθανό να προκαλέσουν μειώσεις και από τις άλλες μεγάλες κεντρικές τράπεζες, όπως την ευρωπαϊκή και τη βρετανική. Επίσης είναι πολύ πιθανό ότι η αμερικανική κυβέρνηση θα χαλαρώσει τη δημοσιονομική πολιτική

με ταχύτερους ρυθμούς. Με αυτά τα δεδομένα είναι πολύ πιθανό ότι την πιθανή συρρίκνωση του οικονομικού προϊόντος θα την ακολουθήσει μια ανάκαμψη των επόμενα χρόνια. Η δημοσιονομική χαλάρωση, ωστόσο, χρειάζεται να εφαρμοστεί με μεγάλη προσοχή, διότι η οικονομική ιστορία διδάσκει ότι μπορεί να βάλει φωτιά στον πληθωρισμό.

3.10 ΑΥΞΗΣΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ⁸⁶

Στις ΗΠΑ , οι δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2002 εμφανίζονται τόσο υψηλές όσο ήταν και το 1982 . Έτσι μετά το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001 δημιουργήθηκε η ανάγκη εξυπηρέτησης μιας νέας «μακροοικονομικής μεταβλητής» , που αναφέρεται στην προστασία του υλικού και του κεφαλαίου. Το κεφάλαιο αυτό , που είναι συγκεντρωμένο στις δυτικές μεγαλουπόλεις , είναι σχεδόν αδύνατον να προστατευθεί , γιατί είναι ευάλωτο σε τρομοκρατικές επιθέσεις. Οπωσδήποτε όμως , η φροντίδα για τον περιορισμό των κινδύνων που το απειλούν απαιτεί την αύξηση των δημοσίων δαπανών.

Στις ΗΠΑ η κυβέρνηση Bysh ζήτησε από το Κογκρέσο να εγκρίνει για το 2003 δαπάνη 45 εκατομμυρίων δολαρίων για την πάταξη της τρομοκρατίας , από 37 εκατομμύρια που ήταν το 2002 . Επίσης από τις αρχές του 2003 υπάρχει πρόβλεψη για 30000 οπλισμένους πιλότους , που θα βρίσκονται στα αεροπλάνα για να εκτελούν τρομοκράτες , αλλά και απλούς υπόπτους για τρομοκρατία {Graff 2002}. Ακόμη στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ έχουμε σημαντική αύξηση των προϋπολογισμών για τις ένοπλες δυνάμεις και την αστυνομία: κατά 7% στην Γαλλία και κατά 12% στις ΗΠΑ. Το ίδιο συμβαίνει και με τους προϋπολογισμούς και τις κοινωνικές υπηρεσίες , τους δήμους και τις κοινότητες .

Για να πάρουμε μια μικρή ιδέα για το που αναφέρονται αυτές οι αυξήσεις , μερικές νέες ανάγκες είναι οι ακόλουθες : Στη Γαλλία 4.000 δεξαμενές πόσιμου νερού έχουν τεθεί υπό στρατιωτικό έλεγχο , αναγνωρίστηκε η ανάγκη διατήρησης σημαντικών αποθεμάτων αντιβιοτικών φαρμάκων και η συνεχής ανανέωση τους ώστε να αντιμετωπιστεί πιθανή επίθεση με χημικά, βιολογικά ή πυρηνικά όπλα , κρίθηκε απαραίτητη η διεξαγωγή των απαραίτητων ασκήσεων ετοιμότητας , καθώς και ο εμβολιασμός πολλών χιλιάδων πολιτών. Αυτές και άλλες παρόμοιες καθίστανται

⁸⁶ Νεγρεπόντη «Τα παιδιά της παγκοσμιοποίησης»σελ. 576.

αναγκαίες λόγω της εμπόλεμης κατάστασης που βιώνει η ανθρωπότητα , αλλά είναι αναγκαστικά μη παραγωγικές . συνεπώς αυξάνουν το κόστος παραγωγής και περιορίζουν την παραγωγικότητα , βαθαίνοντας , έτσι, ακόμη περισσότερο την ύφεση που είχε αρχίσει πριν από την 11^η Σεπτεμβρίου 2001.

Οι πολεμικές δαπάνες που αρχικά υπολογίστηκαν και ανακοινώθηκαν για το κτύπημα κατά του Ιράκ δεν ήταν υπέρογκες .Με βάση τις πρώτες εκτιμήσεις , οι πολεμικές δαπάνες από 3% του ΑΕΠ το 2001 έφθασαν σε 3,4% το 2002 , ενώ το 2006 με βάση αυτές τις προβλέψεις , θα είναι μόνο το 3,3% του ΑΕΠ . Ας σημειωθεί ότι το 1950 με τον πόλεμο της Κορέας οι πολεμικές δαπάνες είχαν αγγίξει το 9% του ΑΕΠ.

Ωστόσο , ο κίνδυνος , που έγινε ήδη εμφανής , είναι η υποεκτίμηση των απαιτούμενων δαπανών για τον πόλεμο εναντίον της τρομοκρατίας , η ορθότερα το τεράστιο εύρος αβεβαιότητας ως προς το ύψος τους. Πράγματι, το κόστος αναμένεται να κυμανθεί από 50 έως 200 δισεκατομμύρια δολάρια , οι δυνάμεις κατοχής από 100.000 σε 400.000 στρατιώτες και η διάρκεια της κατοχής στο Ιράκ από 2 ως 10 χρόνια. Άλλες, περισσότερες απαισιόδοξες προβλέψεις , που λαμβάνουν υπόψη , κατά το δυνατόν, και το διαφυγόν εισόδημα συνέπεια του πολέμου , ανεβάζουν το κόστος του σε 1,9 τρισεκατομμύρια δολάρια , δηλαδή 2% του ΑΕΠ επί 10 χρόνια {The Economist-Special Report War and Irak}. Οι δαπάνες για αυτόν πόλεμο , δεν θα πληρωθούν την φορά αυτή από τους συμμάχους , ούτε και από το πετρέλαιο του Ιράκ, αλλά από τον αμερικανικό λαό , ο οποίος δεν είναι προετοιμασμένος , επειδή ο αμερικανός πρόεδρος φαίνεται να πιστεύει ότι αυτό που μετράει είναι το «να φαίνεται ότι κερδίζει» {Woodward 2002}

Ασφαλώς στο κόστος του πολέμου δεν έχουν ούτε καν κατά προσέγγιση , υπολογιστεί κάποιες άλλες δαπάνες που σχετίζονται με αυτόν και που θα μπορούσαν να ονομαστούν «τα 30 αργύρια της προδοσίας». Πρόκειται για την ανάγκη εξαγοράς ψήφων των μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ , προκειμένου να συναινέσουν σε αυτόν τον πόλεμο . Και εδώ αποδεικνύεται , δυστυχώς, το ότι «όλοι έχουν κάποια τιμή, προκειμένου να εξαγοραστούν» , ακόμη και να συγκατατεθούν σε καθαρά εγκληματικές πράξεις . Μερικές από τις «τιμές» , που συγκαταλέγονται στις δαπάνες είναι οι ακόλουθες:

Η Τουρκία για να επιτρέψει στα αμερικανικά στρατεύματα τους να χτυπήσουν ομόθρησκους τους από τα έδαφος της ,απαιτεί 20 δισεκατομμύρια δολάρια σε μετρητά και δάνεια , αλλά και μείωση των δασμών της σε κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα της .

Το Ισραήλ , ως σύμμαχος της Αμερικής , προκειμένου και να παραμείνει , τέτοιος, απαιτεί προσθετή πολεμική βοήθεια 4 δισεκατομμυρίων δολαρίων επί 4 χρόνια και αλλά 8 δισεκατομμύρια δολάρια ως δάνειο.

Η Ιορδανία θέλει 1,5 δισεκατομμύριο δολάρια και επίσης την εξασφάλιση της μέσω της έγκρισης των ΗΠΑ για την πώληση σε αυτήν πολεμικού εξοπλισμού.

Το Πακιστάν , προκειμένου να πειστεί να λάβει μέρος στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας με την πλευρά των ΗΠΑ έλαβε την υπόσχεση της ότι αν και το 1998 «έκανε αταξίες με ατομικά όπλα» αυτές τώρα θα ξεχαστούν και οι «τιμωρίες» θα σταματήσουν.

Η αύξηση των δημοσίων ελλειμμάτων μπορεί να έχει διττής υφής επιπτώσεις στην αμερικάνικη οικονομία: Ενδέχεται να αναθερμάνει την οικονομία, σύμφωνα με την κεϋνσιανή διδασκαλία, την οποία φαίνεται να ενστερνίζεται ικανός αριθμός των συμβούλων του Αμερικανού προέδρου. Αν όμως, η συνειδητοποίηση του κινδύνου από τα ελλείμματα οδηγήσει στην απόφαση αύξησης του επιπέδου των επιτοκίων , θα υπάρξουν αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία . Οι προβλέψεις στο σημείο αυτό είναι δυσχερείς γιατί τα τελευταία χρόνια οι ΗΠΑ προσπαθούν να χρησιμοποιούν με τρόπους όσο γίνεται πιο εξισορροπητικούς τα δημόσια ελλείμματα , αλλά και την μακρόχρονη προσήλωση τους στην δημοσιονομική ισορροπία.

Η διατήρηση της δημοσιονομικής ισορροπίας , με την ευρεία της έννοια , υπάρχει κίνδυνος να ανατραπεί στις ΗΠΑ συνέπεια του πολέμου κατά της τρομοκρατίας και του ότι οι Σαουδάραβες αποσύρουν τα πετροδολάρια από τις ΗΠΑ θέλοντας να δείξουν έτσι την δυσαρέσκεια τους για την συνεχή επιδείνωση των σχέσεων τους . Τα κεφάλαια που αποσύρθηκαν μετά την 11^η αγγίζουν τα 100 δισεκατομμύρια δολάρια , από τις συνολικές επενδύσεις 400-600 δισεκατομμυρίων {F.T. 21.8.2002}. Η εξέλιξη αυτή είναι δυσάρεστη γιατί πρώτον, θέτει σε κίνδυνο το τεράστιο έλλειμμα εξωτερικών συναλλαγών των ΗΠΑ, δεύτερον περιορίζει την εξωτερική αξία του δολαρίου και τρίτον, γιατί έτσι εξάγεται πληθωρισμός από τις ΗΠΑ στην Ευρώπη, που κινδυνεύει να έχει στάσιμο πληθωρισμό. Αλλά αυτό εν μέρει αναπληρώνεται από την πτώση του δολαρίου έναντι του ευρώ.

3.11 Η ΞΕΦΡΕΝΗ ΚΟΥΡΣΑ ΤΩΝ ΑΠΟΚΡΑΤΙΚΟΠΟΙΗΣΕΩΝ⁸⁷

Η είδηση πέρασε στα ΜΜΕ με «ψηλά γράμματα», αλλά είναι εξαιρετικά σημαντική, ιδίως μετά τον καταγισμό των σκανδάλων των εταιριών αμερικανικών και ευρωπαϊκών. Αυτή μπορεί να σημαίνει την απαρχή της αντίστροφης μέτρησης. Αφού λοιπόν, ιδιωτικοποιήθηκαν τα πάντα ακόμη και η φύλαξη των αμερικανικών αεροδρομίων γεγονός που ασφαλώς διευκόλυνε την πραγματοποίηση του χτυπήματος της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001, ήδη ανακοινώθηκε η επανακρατικοποίηση της βρετανικής «Railtrack».

Αυτή κρίθηκε απαραίτητη, μετά τα αλλεπάλληλα σιδηροδρομικά δυστυχήματα που συνέβησαν επί των ημερών της ιδιωτικοποίησης των βρετανικών σιδηρόδρομων-πολλά από αυτά πολύνεκρα, -τα οποία ορθός αποδόθηκαν στην μη διενέργεια των αναγκαίων επενδύσεων εκσυγχρονισμού και συντήρησης {Κάραλης-Εποχή}. Το «φιάσκο» των βρετανικών σιδηρόδρομων δεν είναι το μοναδικό στο χώρο των αποκρατικοποιήσεων, αποτελεί δε, δείγμα του τι θα επακολουθήσει.

Προς το παρόν, προέκυψαν στοιχεία κακής διαχείρισης και δημιουργίας χρεών και σε άλλες επιχειρήσεις που ιδιωτικοποιήθηκαν στην Μεγάλη Βρετανία και συγκεκριμένα στην εναέρια κυκλοφορία, καθώς και στο μεγαλύτερο εργοστάσιο ατομικής ενέργειας-British Energy PLC {Karner 2002}. Αλλά το χαρακτηριστικότερο ίσως παράδειγμα αποτυχίας της πρόσφατης μανίας για δημιουργία κολοσσών με αποκρατικοποιήσεις και εξαγορές προσφέρεται από τον χώρο των ΜΜΕ όπου δυο γίγαντες, οι AOL Time Warner Vivendi, κατέρρευσαν υπό το βάρος των χρεών που είχαν δημιουργήσει, καθώς και λόγο της αποκάλυψης χρήσης μεθόδων «δημιουργικής λογιστικής». Ο σκεπτικισμός εξάλλου που επικρατεί στο χώρο αυτό εντείνεται και από πολυάριθμες ενδείξεις που θέτουν σε αμφισβήτηση την δυνατότητα παραγωγής πρωτότυπων ιδεών και νεωτερισμών στο πλαίσιο επιχειρήσεων γιγαντιαίου μεγέθους {The Economist 25-5-2002}. Συνειδητοποιείται, έτσι με υπέρμετρο κόστος η κοινωνική εξαθλίωση των χιλιάδων απολυμένων.

Ωστόσο, παρά την ήδη κακή εμπειρία των ιδιωτικοποιήσεων όταν γίνεται υπό το κράτος ιδεολογίας και μάλιστα φανατικής και παρά τα οδυνηρά σκάνδαλα των Αμερικανικών εταιριών που συγκλονίζουν την παγκόσμια οικονομία, η Αμερική

⁸⁷ Νεγρεπόντη «Τα παιδιά της παγκοσμιοποίησης»σελ. 156.

παραμένει προσκολλημένη στην πεποίθηση της ανάγκης όχι μόνο συνεχίσεις τους, αλλά και επέκτασης τους σε χώρους πρωτόγνωρους για την ιδιωτική πρωτοβουλία.

Πράγματι, στην παγκόσμια συνδιάσκεψη κορυφής, που έλαβε χώρα στο Γιοχάνεσμπουργκ από 26-8 μέχρι 4-9-2002, οι ΗΠΑ πρότειναν να «ιδιωτικοποιηθεί» και η βιώσιμη ανάπτυξη του πλανήτη! Αλλά και η Ευρώπη, παρά τις αποτυχίες της στον τομέα αυτόν φαίνεται να προετοιμάζει την κατάργηση του συστήματος της «μικτής οικονομίας». Πράγματι, η γαλλική κυβέρνηση δήλωσε, μέσω του υπουργού οικονομιών της ότι θα παραιτηθεί από το πλειοψηφικό της δικαίωμα προκειμένου έτσι να ιδιωτικοποιηθεί με καλύτερους όρους η France Telecom .

3.12 Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ⁸⁸

Ο κύριος Μπους και οι υπόλοιποι ηγέτες των ισχυρών οικονομιών δεν κουράζονται να επαναλαμβάνουν και να αναλύουν τα πλεονεκτήματα του ελεύθερου εμπορίου υπογραμμίζοντας πάντοτε ότι αφορούν το σύνολο των συμμετεχόντων. Ας υποθέσουμε, προς στιγμήν ότι έχουν δίκιο. Ωστόσο, δεν είναι δυνατόν κάτι τέτοιο να βεβαιωθεί ή να διαψευστεί, εφόσον δεν υπάρχει ελευθέρια στο διεθνές εμπόριο. Τα σχετικά στοιχεία που δίνονται στην τελευταία έκθεση του ΟΗΕ για την ανθρώπινη ανάπτυξη, είναι πράγματι αποκαλυπτικά των συνομοσιών που επικρατούν στο χώρο του διεθνούς εμπορίου και προστίθενται σε όσα έχουν αναφερθεί:

«Το μέσο φτωχό άτομο αναπτυσσόμενης χώρας που πωλεί στην παγκόσμια αγορά, αντιμετωπίζει περιορισμούς διπλάσιους σε σύγκριση με τους αντιστοίχους που επιβάλλονται στο μέσο εργάτη βιομηχανικά προηγμένης χώρας. Γιατί, μόνο οι αγροτικές επιδοτήσεις στις ανεπτυγμένες χώρες ανέρχονται σε περίπου ένα δισεκατομμύριο δολάρια την ημέρα- πόσο εξαπλάσιο της συνολικής βοήθειας. Αυτές οι επιδοτήσεις και οι περιορισμοί στο εμπόριο κοστίζουν στις αναπτυσσόμενες χώρες σε όρους απώλειας ευκαιριών για εξαγωγές, περισσότερο από τα 56 δισεκατομμύρια δολάρια που παίρνουν ως βοήθεια κάθε χρόνο».

⁸⁸ Νεγρεπόντη «Τα παιδιά της παγκοσμιοποίησης»σελ. 157

Το ποίους και πόσους ευνοεί το ελεύθερο εμπόριο παραμένει ένα ζήτημα ανοιχτό σε θεωρητικό επίπεδο. Ωστόσο μια σειρά από νέες έρευνες σχετικές με το αντικείμενο, καταλήγουν στην διαπίστωση ότι το ελεύθερο εμπόριο συνέβαλε στην διεύρυνση των ανισοτήτων των βιομηχανικά προηγμένων οικονομιών κατά την δεκαετία 1980-1990{Atkinson,1999}. Το ότι οι αναπτυσσόμενες οικονομίες συνειδητοποίησαν τις δυσμενείς αυτές συνέπειες οι οποίες συνοψίζονται στο γεγονός ότι οι 60 χώρες έγιναν φτωχότερες στο διάστημα της τελευταίας δεκαετίας, εξαιτίας της υιοθέτησης του καθεστώτος της ελευθέριας των συναλλαγών, πριονίζονται επικίνδυνες και δυσάρεστες εξελίξεις. Πράγματι αν δεν ληφθούν έγκαιρα και αποτελεσματικά μέτρα για την επαναφορά της εμπιστοσύνης που έχει τρωθεί είναι πολύ πιθανά τα σενάρια που προβλέπουν βίαιη αποβολή των πολυεθνικών από τις αναπτυσσόμενες χώρες,, αν και είναι εμφανές το πόσο, κάτω από ομαλές συνθήκες οι τελευταίες χρειάζονται τις πρώτες

Η τρομοκρατία είναι βάρβαρη, ωμή και αποκρουστική. Ίσως, όμως, προβάλλει ως η μόνη δυνατή αντίδραση στη χρόνια και αδίστακτη εκμετάλλευση των ασθενέστερων κρίκων της παγκόσμιας κοινωνίας. Δηλαδή, τυφλό μίσος και εκδίκηση εναντίον των ισχυρών, που ολοκληρώνεται με τρομοκρατικά χτυπήματα, χωρίς να επιδιώκονται σαφείς στόχοι για την επαύριο. Η «παγκοσμιοποίηση» φαίνεται ότι κατασκευάζει τα όπλα που στρέφονται εναντίον του φιλελευθερισμού.

3.13 ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ⁸⁹

Η εξέλιξη της τεχνολογίας τον 20ο αιώνα επηρέασε παρά πολύ έντονα όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας .Σε κανέναν όμως άλλο τομέα τα εκπληκτικά αποτελέσματα της τεχνολογίας δεν είναι τόσο ορατά και αισθητά όσο στον τομέα των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας . Τα σπουδαιότερα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης στην εποχή μας είναι ο Τύπος , η τηλεόραση και το ραδιόφωνο, ενώ την τελευταία δεκαετία στον τομέα της πληροφόρησης όλο και μεγαλύτερη είναι η χρήση του Διαδικτυου .

Μέσω των παραπάνω έντυπων και ηλεκτρονικών μεσών μεταδίδονται γνώσεις, πληροφορίες , ειδήσεις και γεγονότα ταυτόχρονα σε όλο τον πλανήτη. Τα μαζικά μέσα από τότε που εμφανίστηκαν παίζουν σπουδαίο ρόλο στην διαμόρφωση του πολιτισμού

⁸⁹ «Τρομοκρατία νέα μορφή πολέμου» σελ. 179

και της κοινωνικής κουλτούρας , έχοντας όμως ως βασικό μοχλό για την λειτουργία τους το κέρδος {Λιβιερατος , 1991}

Η σημασία των Μέσων Επικοινωνίας για την σύγχρονη κοινωνία είναι πολύ μεγάλη καθώς παίζει ρόλο ακόμη και στην διαμόρφωση της κοινωνικής πραγματικότητας {Δεμερτζής , 1999}. Η δύναμη που ασκούν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης στα πλήθη είναι μεγάλη και ο τρόπος που παρουσιάζουν τα γεγονότα παίζουν ουσιαστικό ρόλο στην διαμόρφωση της κοινής γνώμης και της στάσης των λαών απέναντι σε πολλά σπουδαία θέματα και ζητήματα {Γαλάνης/Τριανταφυλλίδου, 2002}, ένα από τα οποία στις μέρες μας –ίσως το σπουδαιότερο- είναι η τρομοκρατία.

Σε κάθε περίπτωση που τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας μεταδίδουν τις αντιλήψεις της άρχουσας τάξης για την τρομοκρατία , καταβάλλεται προσπάθεια από τους κυβερνώντες να περάσουν με όσο το δυνατόν καλύτερο επικοινωνιακό τρόπο το μήνυμα που θέλουν , έτσι ώστε να οδηγήσουν τα πλήθη σε αδράνεια. «Στην κοινωνία , η επικοινωνιακή διαδικασία έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όταν το κυβερνών στοιχείο φοβάται τόσο το εσωτερικό όσο και το εξωτερικό περιβάλλον» {Lasswell, H.D. 1991}.

Ο ρόλος των ΜΜΕ και οι κίνδυνοι που μπορούν να προέλθουν από την μη σωστή λειτουργία τους απασχολείσαι πολλούς φιλόσοφους και διανοούμενους , όπως για παράδειγμα ο Τζον Ντιούι και ο Τζορτζ Όργουελ. Ένας λόγος είναι το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια η πλειονότητα των ΜΜΕ περνάει στα χέρια όλο και λιγότερων ανθρώπων, οι οποίοι γνωρίζοντας την δύναμη που έχουν με τον τρόπο παρουσίας των γεγονότων τα χρησιμοποιούν ως μέσα για να επιβάλουν τις δικές τους θέσεις και απόψεις . Επιπλέον πρόσφατες έρευνες αναφέρουν πως σήμερα 10 μόλις εταιρίες μονοπωλούν τα ΜΜΕ και κυριαρχούν σε αυτά, οι οποίες σιγά σιγά σκοπεύουν να επεκτείνουν τον έλεγχο σε όλο τον κόσμο. Οι ΗΠΑ από την πλευρά τους « έχουν λάβει σημαντικότερες προφυλάξεις.... Για να είναι βέβαιες ότι ο κλάδος των τηλεπικοινωνιών θα παραμείνει στα χέρια των ΗΠΑ.» { Τσόμσκι 2001} . Ενώ τα ΜΜΕ με την στάση τους και την λειτουργία τους θα μπορούσαν να παίζουν ρόλο ιδιαίτερα θετικό και εποικοδομητικό για την ανθρώπινη κοινωνία, η άρχουσα τάξη τα χρησιμοποιεί για την χειραγωγή των μαζών. Μάλιστα η δύναμη τους είναι τόσο μεγάλη ώστε ορισμένοι να ισχυρίζονται ότι μπορούν να υποκαταστήσουν ακόμη στρατιωτικές επεμβάσεις και να κάνουν προβάλλοντας σαπουνόπερες και φτηνά αλλά τηλεοπτικά shows αυτό που σε πολλές χώρες γίνεται με στρατιωτικά μέσα, να αποπροσανατολίσουν δηλαδή και να προκαλέσουν φόβο και απάθεια στα πλήθη , να

στρέψουν την προσοχή τους σε καθημερινά γεγονότα , την στιγμή που σε όλο τον πλανήτη συμβαίνουν μεγάλες αλλαγές {Τσόμσκι 1994}.

Τα ΜΜΕ προσπαθούν να στρέψουν την μια κοινωνική ομάδα εναντίον της άλλης αποσκοπώντας στο να κάνουν τους ανθρώπους να σκέφτονται μόνο το ατομικό τους συμφέρον και να ασχολούνται με τις δικές τους υποθέσεις. Η τηλεόραση δημιουργεί μια ενιαία εικόνα για την κοινωνική πραγματικότητα εξουδετερώνοντας τα ιδιαίτερα κοινωνικά χαρακτηριστικά και τις διαφορετικές οπτικές των ατόμων, κάνοντας τον κόσμο να φαίνεται μονοδιάστατος {Λαμπροπούλου 1999}.

Τα ΜΜΕ προσπαθούν να κάνουν τους πολίτες παθητικούς , χωρίς κανένα ενδιαφέρον για τα κοινά . Επιπλέον τους κάνουν να μην φέρουν καμία αντίσταση εναντίον του κράτους , δηλαδή να μην ασκούν τρομοκρατία εναντίον της κρατικής εξουσίας και των κρατικών αποφάσεων {Λοβέρδος ,2001} ούτε και να στρέφονται εναντίον των πολιτικών καθεστώτων που κάθε φορά είναι στην εξουσία, να χρησιμοποιούν δηλαδή «πολιτική βία» {Φεραγιόλι , 1985} . Και ενώ ισχυρίζονται ότι είναι αντικειμενικά και αμερόληπτα καλύπτουν την επίσημη εξουσία ακόμη και όσον αφορά τα διάφορα σκάνδαλα της όπως εκείνα του 1986 που αφορούσαν την τότε αμερικανική κυβέρνηση και τις σχέσεις της κυρίως με τους Κόντρας της Νικαράγουας {Τσόμσκι , 2000}.

Όμως το βασικότερο από όλα είναι η παρουσίαση από τα ΜΜΕ των διαφόρων τρομοκρατικών ενεργειών , είτε αυτές προέρχονται από διάφορες τρομοκρατικές ομάδες και έχουν ως στόχο το οργανωμένο κράτος είτε αφορούν τη μεταξύ διάφορων κρατών τρομοκρατία είτε τέλος, προέρχονται από το οργανωμένο κράτος εναντίον των πολιτών του ή από τις μεγάλες δυνάμεις για να τρομοκρατήσουν μικρότερα κράτη ή «κράτη –τρομοκράτες», έτσι ώστε να συμμορφωθούν με τις απαιτήσεις των κυβερνήσεων οι πρώτοι και των μεγάλων δυνάμεων τα μικρότερα κράτη. {Cooley 2001}.

Η Λιβύη ήταν ένα από τα κράτη που δέχτηκαν επίθεση από τις ΗΠΑ με το πρόσχημα της αντιμετώπισης της τρομοκρατίας το 1986. Ήταν ένας τέλειος «σάκος πυγμαχίας» {Τσόμσκι 2001} και καθώς ήταν μια μικρή χώρα χωρίς μεγάλη δύναμη επιλέχτηκε ως στόχος από τις ΗΠΑ. Όμως οι βομβαρδισμοί εναντίον της Λιβύης ήταν οι πρώτοι στην ιστορία οι οποίοι σκηνοθετήθηκαν « για τις ώρες υψηλής θεαματικότητας της τηλεόρασης , χρησιμοποιήθηκαν από τους συντελεστές της τελευταίας για να συσπείρωση την κοινή γνώμη υπέρ της επίθεσης των τρομοκρατικών δυνάμεων της Ουάσινγκτον στην Νικαράγουα». {Τσόμσκι 2001} Η δικαιολογία που προβλήθηκε για την επίθεση ήταν «πρόσχημα απατηλό» {Τσόμσκι 2000} .

Τα ΜΜΕ το γνώριζαν βέβαια , αλλά υποστήριζαν την κυβερνητική άποψη και προέβαλλαν ατόμων που προέτρεπαν την κυβέρνηση να πραγματοποιήσει τους βομβαρδισμούς, υποστηρίζοντας ότι αν δεν σκοτωθούν αθώοι πολίτες τα τρομοκρατικά κράτη δεν θα φοβούνται ποτέ και έτσι θα δρουν ανεξέλεγκτα. {Τσόμσκι 2000}, άποψη σύμφωνα με την οποία πολλά κράτη θα νομιμοποιούνταν να επιτεθούν κατά των ΗΠΑ .Αν όμως κάποιος τολμούσε να επιτεθεί εναντίον των ΗΠΑ, η ενέργεια του αυτή θα χαρακτηριζόταν αμέσως ως εγκληματική, τα ΜΜΕ θα επιστράτευαν ειδικούς να εκφέρουν γνώμες εναντίον αυτού που έκανε την επίθεση και γενικότερα θα στέφονταν όλοι ενάντια της χώρας που έκανε την επίθεση . Όμως όταν οι ΗΠΑ επιτίθενται, οι επιθέσεις χαρακτηρίζονται ως «δευτερεύουσας σημασίας συμβάντα: για παράδειγμα η καταστροφή σχεδόν των μισών φαρμακευτικών αποθεμάτων μίας φτωχής αφρικανικής χώρας {του Σουδάν } το 1998 η οποία προκάλεσε άγνωστο και αδιευκρίνιστο αριθμό νεκρών: Η Ουάσινγκτον παρεμπόδισε τις σχετικές έρευνες του ΟΗΕ . Οι συντάκτες των New York Times εξήγησαν ότι ο βομβαρδισμός ήταν δικαιολογημένος, διότι οι ΗΠΑ « έχουν το δικαίωμα να χρησιμοποιήσουν στρατιωτική δύναμη εναντίον εργοστάσιων και στρατοπέδων όπου προετοιμάζονται επιθέσεις εναντίον αμερικανικών στόχων»{ή πιθανός , όπου δεν προετοιμάζεται τίποτα} { Τσόμσκι 2001}.

Ο Τσόμσκι στο βιβλίο του «Η κουλτούρα της τρομοκρατίας» αναφέρει χαρακτηριστικά πως στην διάρκεια της έντασης στις σχέσεις των ΗΠΑ με την Νικαράγουα και ειδικά το πρώτο τρίμηνο του 1986 οι New York Times και η Washington Post δημοσίευσαν 85 άρθρα, όπου και στα 85 υπήρξε πλήρης συμμόρφωση και ίδια επιχειρήματα εναντίον των Σαντινίστας {Τσόμσκι 2001}. Παρόμοια συμμόρφωση όπου όλα τα ΜΜΕ υποστήριζαν την επίσημη κυβερνητική άποψη και καμία αντίθετη, είχαμε και λίγο πριν από τον πόλεμο στον Κόλπο το 1991. «Τα ΜΜΕ ακολούθησαν πιστά την θέση του προέδρου» {Τσόμσκι 2001 } Φαίνεται λοιπόν ότι τα ΜΜΕ στις ΗΠΑ υποστηρίζουν πάντοτε την επίσημη κυβερνητική άποψη και την ομοφωνία και την υπακοή τους αυτή θα την «θαύμαζε οποιοσδήποτε δικτάτορας».Για την παρουσίαση των γεγονότων υπάρχουν κάθε φορά οι κατάλληλοι ειδικοί , οι οποίοι με επιχειρήματα προσπαθούν να πείσουν τα πλήθη για τα οφέλη τέτοιων επιθέσεων. Αυτοί χρησιμοποιούν όλες τις σύγχρονες μεθόδους μάρκετινγκ και καλούνται από τα ΜΜΕ κάθε φορά που η παρουσία τους θεωρείται απαραίτητη. Θα μπορούσαμε δηλαδή να μιλάμε για μια «ομάδα ειδημόνων» που δημιουργήθηκε μόνο και μόνο για να παρουσιάζουν τις απόψεις τους όταν χρειάζεται.

Ακόμα τα ΜΜΕ με τον ρόλο και την λειτουργία τους παίζουν καθοριστικό ρόλο στην κατασκευή συναίνεσης. Προβάλλοντας μόνο μια άποψη ως την μόνη σωστή και ενδεδειγμένη, αποπροσανατολίζουν. Όμως ακόμα και αν υπάρχουν διαφορετικές απόψεις οι οποίες θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην λύση ορισμένων προβλημάτων και στην αποφυγή με αυτόν τον τρόπο πολεμικών επιχειρήσεων ή τρομοκρατικών ενεργειών συνήθως δεν προβάλλονται καθόλου ή προβάλλονται ελάχιστα. Κάτι τέτοιο, για παράδειγμα έχει συμβεί με τις απόψεις της ιρανικής αντιπολίτευσης. Οι απόψεις της ουδέποτε παρουσιάστηκαν στις ΗΠΑ, ενώ παρουσιάστηκαν ελάχιστα από τα ευρωπαϊκά ΜΜΕ. Όμως και η ιρανική αντιπολίτευση έχει σχεδόν τις ίδιες απόψεις με τις ΗΠΑ όσον αφορά το Σανταμ Χουσεΐν. Τα ΜΜΕ επίσης παρουσιάζουν εκτενώς απόψεις ή γνώμες ατόμων που στρέφονται κατά των ηγετών με τους οποίους η Δύση δεν έχει καλές σχέσεις, ενώ όταν οι ίδιες σχεδόν απόψεις και παρόμοια περιστατικά και γεγονότα αναφέρονται σε ηγέτες και κυβερνήσεις που οι ΗΠΑ υποστηρίζουν , αποσιωπούνται.

Είναι γνωστό ότι στην Δύση τα τελευταία χρόνια λειτουργεί μια «βιομηχανία τρομοκρατίας» { Herman , E/ O' Sullivan1992}, η οποία προσπαθεί να παρουσιάσει ως τρομοκράτες μόνο αυτούς που αντιτίθενται στις μεγάλες δυνάμεις. Παράλληλα η «βιομηχανία της τρομοκρατίας» προσπαθεί τις τρομοκρατικές ενέργειες που υποκινούνται ή πραγματοποιούνται από πρόσωπα που είναι αρεστά σε αυτή ή ακόμα και να τις παρουσιάζει ως πράξεις άμυνας. {Sack 1993,1997}. Πρωταγωνιστικό ρόλο σε αυτήν την παρουσίαση έχουν τα ΜΜΕ. Ευθυγραμμίζονται με την άποψη της άρχουσας τάξης και τα γεγονότα που παρουσιάζουν είναι επιλεγμένα ένα προς ένα, έτσι ώστε να υποστηρίζουν και να ενισχύουν τις επίσημες κυβερνητικές θέσεις που συνήθως απηχούν και τις στάσεις της οικονομικής ολιγαρχίας «Η διαδικασία της μετάδοσης είναι στρωτή, καθώς τα ΜΜΕ διοχετεύουν τα κατασκευασμένα μηνύματα χωρίς περαιτέρω ουσιαστική επεξεργασία, λειτουργώντας απλώς ως αγωγού» {Herman,E/O'Sullivan, G.1992}.

Ως μέρος του κατεστημένου τα ΜΜΕ πολλές φορές δεν επεξεργάζονται διάφορα γεγονότα και δεν προσπαθούν να διορθώσουν σφάλματα που κάνουν κατά την μετάδοση κάποιων γεγονότων, και αυτό γιατί οι εργαζόμενοι και οι ιδιοκτήτες τους ευθυγραμμίζονται απόλυτα με τις άξιες «πίστη στο κράτος» και επιθυμία για «περαιτέρω ανάπτυξη των στόχων και των συμφερόντων του». Αυτό ισχύει σχεδόν πάντα όταν πρόκειται για την εξωτερική πολιτική μιας χώρας και οφείλεται στο γεγονός ότι οι εταιρίες στις οποίες ανήκουν τα ΜΜΕ αλλά και οι δημοσιογράφοι θεωρούν –όπως είναι φυσικό άλλωστε- ότι η χώρα τους είναι πάνω από όλα και από

όλες τις άλλες χώρες . Αυτό επίσης είναι ένα κίνητρο που κινητοποιεί και τους ίδιους αλλά και τους πολίτες της χώρας τους , ιδιαίτερα όταν τα MME χρησιμοποιούν διάφορα σύμβολα ή όρους που καταφέρνουν να συσπειρώσουν τα πλήθη. Αυτοί οι όροι συνήθως είναι αποτέλεσμα της κυβερνητικής προπαγάνδας, η οποία διογκώνεται ή μειώνεται ανάλογα με τις περιστάσεις .

Η επίκληση στην κοινή γνώμη αποτελεί άλλοθι, διότι ποια είναι η κοινή γνώμη; Είναι η γνώμη που προσπαθούν να διαμορφώσουν οι διαμορφωτές της κοινής γνώμης που αργότερα την παρουσιάζουν ως άποψη και γνώμη ή αντίληψη της πλειοψηφίας της κοινωνίας. Όταν τα MME παρουσιάζουν θέματα σχετικά με την τρομοκρατία και προβάλουν μεροληπτικές απόψεις, δίνουν βήμα μόνο στην μια άποψη χωρίς να υπάρχει η αντίθετη γνώμη. Με αυτόν τον τρόπο «είναι σαν να επέτρεψαν στους υπεύθυνους δημόσιων σχέσεων και στους επιστημονικούς ‘‘συμβούλους’’ του κατασκευαστή ενός φάρμακου να δώσουν τις απόψεις τους για την αξία του φαρμάκου αυτού σαν να ήταν εντελώς αμερόληπτες πηγές. Αυτός είναι ο τρόπος με τον οποίο συμπεριφέρονται τα MME γενικά στο θέμα της τρομοκρατίας» {Herman, E./O’ Sullivan, G. 1992}

Τα MME , εκτός από το να αποπροσανατολίζουν τα πλήθη από τα πραγματικά προβλήματα και να δημιουργούν φόβο , για νέα ενδεχόμενα τρομοκρατικά χτυπήματα, σημαντικό ρόλο επιτελούν όσον αναφορά στην κατασκευή συναίνεσης , δηλαδή στο πώς να κάνουν τις μάζες να υποστηρίζουν και να συμπαράτασσονται με την επίσημη κυβερνητική θέση και χειρισμούς. Αυτό κυρίως συμβαίνει σε περιόδους κρίσης . Δεν λείπουν και οι περιπτώσεις όπου φτάνουν ακόμη και να κινητοποιούν πολίτες για αυτό τον σκοπό. Κάτι παρόμοιο συνέβηκε στον πρόσφατο πόλεμο στη Σερβία. {Τσόμσκι 2001} .

Ακόμα μεροληπτικός είναι και ο τρόπος που παρουσιάζουν τα κίνητρα των τρομοκρατών . Προσπαθούν να πείσουν τον λαό ότι οι τρομοκράτες είναι κακοί που ζηλεύουν τον δυτικό πολιτισμό και τις δυτικές αξίες, καθώς βέβαια και τον δυτικό τρόπο ζωής. Για αυτό, επειδή οι τρομοκράτες κάνουν οτιδήποτε είναι δυνατό εναντίον της Δύσης, άρα και οι ΗΠΑ νομιμοποιούνται να χρησιμοποιούν οποιοδήποτε μέσο κατά της τρομοκρατίας. Οι New York Times στο κύριο άρθρο τους στις 16 Σεπτεμβρίου 2001- 5 μόλις μέρες μετά το τρομοκρατικό χτύπημα στους Δίδυμους Πύργους – γράφουν: «Οι δράστες έδρασαν από μίσος για τις αξίες που είναι προσφιλείς στην Δύση, όπως είναι η ελευθερία, η ανοχή, η ευημερία, ο θρησκευτικός πλουραλισμός και η καθολική ψηφοφορία».Οι μέχρι τότε αμερικανικές ενέργειες και

πράξεις κατά των λαών των τρομοκρατών δεν αναφέρονται ή η αναφορά σε αυτές είναι ελάχιστη. {Τσόμσκι 2001}.

Πέρα όμως από την παρουσίαση των τρομοκρατών ως των κακών που εποφθαλμιούν το δυτικό πολιτισμό, δεν είναι σπάνιες και οι περιπτώσεις που τα ΜΜΕ σε θύματα τρομοκρατικών ενεργειών δίνουν μεγαλύτερη ή μικρότερη σημασία από την κανονική, ανάλογα αν η παρουσίαση των θυμάτων συμφέρει ή όχι την άποψη που θέλουν να περάσουν. Δηλαδή σε άλλες περιπτώσεις παρουσιάζουν τα θύματα με δραματικό τρόπο και προσπαθούν να προκαλέσουν την συμπάθεια των θεατών, ενώ σε άλλες πάλι αναφέρονται ελάχιστα ή δεν αναφέρονται καθόλου στο γεγονός, γιατί δεν θέλουν να πληροφορηθεί η κοινή γνώμη.

Εκτός όμως από την διαμόρφωση της κοινής γνώμης, τα ΜΜΕ βοηθούν και διάφορα απάνθρωπα καθεστώτα τα οποία τρομοκρατούν τους πολίτες τους για να διατηρηθούν στην εξουσία, καθεστώτα που στην πλειονότητα τους υποστηρίζονται από τις ΗΠΑ και μπορούμε να αντιληφθούμε που γίνεται μια διάκριση μεταξύ των θυμάτων της τρομοκρατίας σε βαθμό που κάνει ορισμένους να μιλούν ακόμα και για «αντίστροφη ρόλων» {Herman, E/O'Sullivan, G. 1992}. Δηλαδή τα πραγματικά θύματα της τρομοκρατίας να παρουσιάζονται ως θύτες και οι θύτες ως άτομα που ασχολούνται με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας {Γρίβας, 2001}. Πολλοί εξάλλου είναι εκείνοι που φοβούνται να μιλήσουν ανοιχτά στην κάμερα για τα προβλήματα που τους απασχολούν όσον αφορά θέματα τρομοκρατίας, γιατί υπάρχει το ενδεχόμενο να δεχτούν επιθέσεις ή ακόμα και να δολοφονηθούν. Τέτοιες περιπτώσεις υπάρχουν πολλές και συνήθως αποσιωπούνται.

Έτσι δεν είναι ασυνήθιστο φαινόμενο πολλές φορές, η επίσημη εξουσία να προσπαθεί άμεσα και απροκάλυπτα να επηρεάσει τα ΜΜΕ ακόμη και με επίσημες παραινήσεις και πιέσεις. Αυτό γίνεται τόσο για την μεγαλύτερη ή μικρότερη προβολή κάποιων γεγονότων όσο και για την χρησιμοποίηση κάποιων συγκεκριμένων όρων για την ονομασία και τον χαρακτηρισμό των γεγονότων, καθώς οι λέξεις είναι αυτές που παίζουν πολύ σπουδαίο ρόλο στην παρουσίαση των γεγονότων. Η γλώσσα έχει παρά πολλές διαστάσεις και τρόπους για να παρουσιάσει ένα γεγονός με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Μια στρατηγική για την ανάλυση της πολιτικής ως θεάματος πρέπει να ξεκινά από την γλώσσα που υπερτονίζει τις επίμαχες απόψεις και λέξεις και εφιστά την προσοχή στους κοινωνικούς σχηματισμούς που εκείνες συγκαλύπτουν. {Edelman, 1999}.

Ο Αμερικανός πρόεδρος Τζορτζ Μπους, κατά την διάρκεια των γεγονότων στην Παλαιστίνη την άνοιξη του 2002, για παράδειγμα, προσπάθησε να πείσει τα

MME ή να τους «επιβάλλει» μια νέα ιδεολογική πλατφόρμα περί τρομοκρατίας { Το Βήμα 28-4-2002} , η οποία θα εναρμονιζόταν με την γενικότερη πολιτική των ΗΠΑ πάνω στο θέμα της τρομοκρατίας. Το όλο πρόβλημα επικεντρώθηκε στο αν τα άτομα που έκαναν τις επιθέσεις αυτοκτονίας θα χαρακτηρίζονταν ως «βομβιστές αυτόχειρες» και «στρατευμένοι μαχητές» ή ως «βομβιστές δολοφόνου» και «τρομοκράτες» . Ο Λευκός Οίκος προτιμά τον όρο «βομβιστές δολοφόνου». Στην συγκεκριμένη περίπτωση τα MME ακολούθησαν διαφορετικές στάσεις. Πολλά από αυτά συμμορφώθηκαν με την κυβερνητική άποψη και χρησιμοποιούσαν τους όρους που χρησιμοποιούσε η κυβέρνηση, ενώ αλλά «αρνούνται...να συμπαράταχθούν» { Το Βήμα 28-4-2002}. Η εκάστοτε κυβέρνηση προσπαθεί να χρησιμοποιήσει τα MME «όμως δεν υπάρχει καλή χρήση των μέσων, τα μέσα είναι μέρος του γεγονότος, είναι μέρος του τρόμου, και παίζουν στο παιχνίδι με το μέρος της μιας ή της άλλης πλευράς». {Baudrillard ,2002} Επιπλέον πολλοί δημοσιογράφοι που δεν συμμορφώνονται με την επίσημη γραμμή που έχουν τα MME στα οποία εργάζονται απολύονται ή μετατίθενται σε άλλες υπηρεσίες {Δελαστίκ 2001}

Τα πράγματα έγιναν πολύ χειρότερα μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001 . Η σύμβουλος για την εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ Κοντολίζα Ράις κάλεσε τους ιδιοκτήτες των 5 μεγαλύτερων καναλιών των ΗΠΑ να λογοκρίνουν τα μηνύματα του Μπιν Λάντεν πριν τα μεταδώσουν. Επίσης δεν επιτράπηκε στις ΗΠΑ η μετάδοση σκηνών από τους βομβαρδισμένους αμάχους του Αφγανιστάν, αλλά επίσης χαρακτηριστικό της συμμόρφωσης των MME στις κυβερνητικές εντολές είναι και ο τρόπος που καλύφθηκαν οι καταστροφές στους Δίδυμους Πύργους. «Χιλιάδες νεκροί και ούτε ένα πτώμα στις τηλεοπτικές οθόνες– σε μια χώρα όπου η βία και το αίμα κυριαρχούν ακόμη και στις πιο ανώδυνες ψυχαγωγικές ταινίες. Ασύλληπτη καταστροφή και ούτε ένα κοντινό στα ερείπια». {Δελαστίκ 2001}.

Τα MME όμως ακολουθούν κοινή γραμμή όσον αφορά τον χαρακτηρισμό των κρατών- τρομοκρατών . Σύμφωνα με έρευνες των Herman, E./O' Sullivan, G. Το 1992 , τα MME στον τομέα αυτό ακολουθούν πιστά την κυβερνητική πολιτική και η «αναλογία είναι 132 προς 1 σε βάρος των μη δυτικών υποστηρικτών της τρομοκρατίας» ενώ οι ΗΠΑ κατονομάζονται, σε ένα δείγμα από 135 ειδησεογραφικά ρεπορτάζ, μόνο σε ένα ως «κράτος που υποστηρίζει την τρομοκρατία–και μάλιστα αυτό μόνο όταν δημοσιογράφοι ρώτησαν τον εκπρόσωπο τύπου του προέδρου Ρόναλντ Ρέιγκαν αν η αμερικανική υποστήριξη των Κόντρας αποτελεί κρατική ενίσχυση της τρομοκρατίας, πράγμα που το αρνήθηκε» {Herman, E./O' Sullivan, G. 1992} .Το ίδιο συμβαίνει και με την Νότια Αφρική, η οποία μάλιστα δεν εμφανίζεται ούτε μια φορά

σε αυτήν την έρευνα παρ'όλο που υποστηρίζει διάφορες τρομοκρατικές οργανώσεις .Η πρακτική αυτή εμφανίζει από την μεριά των ΗΠΑ και γενικότερα την Δύση ως θύμα της τρομοκρατίας, ενώ από την άλλη όσοι είναι θύματα της δυτικής τρομοκρατίας και των κρατών-πελατών της Δύσης παρουσιάζονται ως θύματα {Herman, E./O' Sullivan, G. 1992}.

Δυστυχώς στην εποχή που διανύουμε, εποχή του τεχνικού πολιτισμού τα ΜΜΕ πρέπει να επιτελέσουν τον ρόλο τους, που είναι να διαμορφώνουν συνειδήσεις στους πολίτες και να τους καθοδηγούν σε πολιτικές συμπεριφορές στις οποίες οι πολίτες θα οδηγούνται μετά από ώριμη σκέψη και όχι μόνο με βάση το ατομικό συμφέρον {Bergsdort,H.2002} Οι αποφάσεις που θα λαμβάνουν θα είναι προς όφελος ολόκληρης της κοινωνία , θα αποσκοπούν στην ποιοτική αναβάθμιση των όρων ζωής και θα έχουν ως τελικό σκοπό την ανάπτυξη του πολιτισμού .

Για αυτό το λόγο τα ΜΜΕ θα πρέπει να προβάλουν κατάλληλα προγράμματα, τα οποία να αποσκοπούν στην «πολιτιστική εκπαίδευση» και όχι μόνο στην «καλλιτεχνική εκπαίδευση» {Βενιζέλος 2002}.

3.14 ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ

Οι πόλεμοι μπορούν να ενθαρρυνθούν από την κάθε ισχύουσα κοσμοθεωρία ή η τελευταία να μεταβληθεί εξαιτίας τους. Ειδικά το καθεστώς της απελευθέρωσης των συναλλαγών, όταν είναι ακραίων προδιαγραφών, εμφανίζεται με εξαιρετικά βεβαρημένο παρελθόν. Μπορεί, πράγματι, να υποστηριχθεί ότι και ο Ά και ο Β Παγκόσμιος πόλεμος διευκολύνθηκαν, επισπεύσθηκαν ή και προκλήθηκαν από αυτό το σύστημα που συνδυάστηκε με το *laissez faire, laissez passer*.

Ο ιστορικός Arthur Schlesinger , στο βιβλίο του το 1986 «Cycles of American History», υποστηρίζει ότι κάθε 20-30 χρόνια παρατηρείται εναλλαγή ελεύθερης αγορά –κρατικού παρεμβατισμού. Μια σειρά από ενδείξεις, που φαίνονται αδιάσειστες, συνηγορούν ότι βρισκόμαστε στα πρόθυρα μιας νέας περιόδου παρεμβατισμού και επιβολής περιοριστικών μέτρων στο ελεύθερο εμπόριο, που θα αντικαταστήσει τον, από πολλές μεριές, αμετροεπή οικονομικό φιλελευθερισμό. Εξάλλου η περιοδικότητα αυτή που αρχίζει μετά το τέλος του Β Παγκόσμιου πολέμου οφείλεται εκτός από τις μεταβαλλόμενες συνθήκες που επιβάλλουν διαφορετικούς χειρισμούς της οικονομικής πολιτικής, και στο φανατισμό που χαρακτηρίζει τους οπαδούς αυτών των δυο συστημάτων.

Πράγματι, αφότου εμφανίστηκε η κεϋνσιανή θεωρία ως αντίπαλο δέος της νεοκλασικής, οι πιστοί των δυο θεωρητικών στρατοπέδων , αντί να προσπαθήσουν να συνδυάσουν τα συστήματα αλληλοσυμπληρώνοντας τα κενά και τις αδυναμίες τους επιδόθηκαν σε αγώνα μονομερούς επικράτησης του ενός επί του αλλού. Η ακραία μορφή που εκάστοτε επιλέγεται για την εφαρμογή του καθενός από τα παραπάνω οικονομικά συστήματα είναι υπεύθυνη πρώτον, για τα αποτελέσματα , τα οποία είναι γενικά λιγότερο ικανοποιητικά από αυτά που θα μπορούσαν να είναι αν υπήρχε συνεργασία, και δεύτερον για την διαχρονική εναλλαγή τους κάθε 20-30 χρόνια.

Ως τις αρχές της δεκαετίας του '80 επικράτησε η κεϋνσιανή θεωρία και πρακτική στην μεταπολεμική υφήλιο, δίνοντας έκτοτε την θέση της σε έναν ακραίο , φανατικό και επιθετικό νεοφιλελευθερισμό, που, σε συνδυασμό με της «παγκοσμιοποίησης», συσσώρευσε ανείπωτα δεινά στην υφήλιο .Εδώ και περίπου ένα χρόνο το σκηνικό δείχνει να είναι έτοιμο να μεταβληθεί και πάλι κάτω από την επίδραση των νέων διεθνών δεδομένων.

A. Σε διεθνές επίπεδο:

Η απορύθμιση των αγορών, σε εθνικό και σε διεθνές επίπεδο, δεν είχε τα καλύτερα αποτελέσματα. Αντιθέτως οι οικονομικές κρίσεις, κυρίως με την χρηματοπιστωτική τους μορφή κρίσης εμπιστοσύνης, έγιναν ολοένα συχνότερες, ενώ στην συνέχεια η αναθέρμανση της οικονομίας εμφανίζετε αργοπορημένη και όχι αρκετά σαφής.

Η ιδεολογία των αποκρατικοποιήσεων-ιδιωτικοποιήσεων αποδείχτηκε θανάσιμα επικίνδυνοι σε αρκετές περιπτώσεις, όπως στην φύλαξη των αμερικανικών αεροδρομίων. Σε περιπτώσεις λιγότερο κρίσιμες από τις παραπάνω οι ιδιωτικοποιημένες επιχειρήσεις δεν αποδείχθηκαν πιο αποδοτικές από ότι ήταν πιο πριν ως κρατικοποιημένες.

Οι ρυθμοί ανάπτυξης των επιμέρους εθνικών οικονομιών που υιοθέτησαν τις αυστηρές οδηγίες των νεοκλασικών ,περί νομισματικής σταθερότητας και ανάγκης εξισορρόπησης όλων των ισοζυγίων, υπήρξαν ασθενής και πάντως, χαμηλότεροι από αυτούς που πραγματοποιήθηκαν ως τις αρχές της δεκαετίας του '80.

Η τραγική κατάρρευση της οικονομίας της Αργεντινής που ακολούθησε πιστά όλες τις προδιαγραφές του νεοφιλελευθερισμού δημιούργησε αμφιβολίες για την ορθότητα του, ακόμη και στους φανατικούς οπαδούς του. Η χρεοκοπία της-οφειλές υψους 155 δισεκατομμυρίων δολαρίων-ήταν η μεγαλύτερη στην Ιστορία.

Η αναγνώριση απόλυτης ελευθερίας στην ιδιωτική πρωτοβουλία κατέληξε σε πρωτοφανή σκάνδαλα διαφθοράς και διαπλοκής, που άρχισαν από τις ΗΠΑ και κατακυριεύσαν όλη την υφήλιο.

B. Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο:

Το σύμφωνο σταθερότητας, που ενσωματώνει τις πιο συντηρητικές πτυχές της νεοκλασικής-νεοφιλελεύθερης θεώρησης, οδήγησε την Ευρωπαϊκή Ένωση σε οικονομικό αδιέξοδο, έτσι που από επίσημα χείλη να χαρακτηριστεί «σύμφωνο ηλιθιότητας». Εξαιτίας του η Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκεται σε μόνιμη κατάσταση «ισορροπίας με υποαπασχόληση» και είναι ανίκανη να αναθερμάνει τις επιμέρους οικονομίες της. Το ευτύχημα είναι ότι, έστω και με καθυστέρηση, η παράλογη βάση της ευρωπαϊκής μακροοικονομικής πολιτικής συνειδητοποιείται και, έτσι, προετοιμάζεται η εγκατάλειψή της.

Η κρίση του ασφαλιστικού συστήματος στην Ευρώπη, ανεξάρτητα από τους λόγους που την προκάλεσαν, έφερε στο προσκήνιο την παρανοϊκή συνύπαρξη ανερχόμενου πλούτου και ανερχόμενης φτώχειας.

Οι πολύ ικανοποιητικότερες σε σύγκριση με αυτές της Ευρώπης, αμερικανικές επιδόσεις στην οικονομία οι οποίες πρέπει να αποδοθούν, ανάμεσα σε άλλα, και στο γεγονός ότι η Αμερική, σε αντίθεση με την Ευρώπη, επέλεξε να λειτουργήσει με σημαντικά κεϋνσιανής έμπνευσης ελλείμματα.

3.15 ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΦΙΑΣΚΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, πλέον στις μέρες η Ευρώπη των «25» έχει καταφέρει και έχει θεσπίσει πολλές κοινές συμφωνίες ανάμεσα στα κράτη μέλη σε πολλούς τομείς που είναι πολύ σημαντικοί, αλλά σε κάποιους άλλους τομείς όπως αυτός της μετανάστευσης δεν μπορεί ακριβώς όπως επιθυμεί να μεταχειριστεί τους μετανάστες της και ειδικότερα τους λαθρομετανάστες της. Η αμήχανη αυτή συμπεριφορά των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων απέναντι στους μετανάστες της που αναζητούν μια καλύτερη ζωή στην Ε.Ε είναι απόρροια:

Πρώτον, του γεγονότος ότι οι κυβερνήσεις δεν ασχολούνται με το γενικά χαμηλό ποσοστό των μεταναστών στον εθνικό πληθυσμό τους, αλλά επηρεάζονται από τους ψηφοφόρους τους που στην πλειονότητα τους έχουν στραφεί εναντίον των

μεταναστών, και αυτή είναι η μεγάλη νίκη του φασισμού στην Ευρώπη και βέβαια, οι ψηφοφόροι, οργισμένοι από την χρόνια και ανερχόμενη ανεργία, ήταν αναμενόμενο να στραφούν εναντίον των ξένων, γιατί αποτελούν τον εύκολο στόχο.

Δεύτερον, το φάσμα της ανεργίας συνδέεται με τους μετανάστες, η σύνδεση όμως αυτή δεν έχει αποδειχτεί. Αντιθέτως, έχει διαπιστωθεί ότι η Ευρώπη έχει ήδη, σημαντική έλλειψη σε εξειδικευμένο προσωπικό, όσο αναφορά πολλούς τομείς. Αυτή η έλλειψη που ήδη αποτελεί σοβαρότατο πρόβλημα εκτιμάται ότι θα ενταθεί τα επόμενα χρόνια εξαιτίας της υπογεννητικότητας και της γήρανσης του ευρωπαϊκού πληθυσμού. {International Data Corp}.

Τρίτον το γεγονός ότι μετά την 11η Σεπτεμβρίου, αυτό που φαίνεται να μέτρα κυρίως στην Ευρώπη είναι η ασφάλεια. Και το αίσθημα φόβου εναντίον των Αράβων που επεκτείνεται ειδικά και στους μουσουλμάνους αλλά και σε όλους όσους προέρχονται από αναπτυσσόμενες χώρες, τροφοδοτεί τον ρατσισμό και τον εθνικισμό. Έτσι, αν και η Ε.Ε δεσμεύτηκε πριν από περίπου 4 χρόνια στο Τάμπερε της Φιλανδίας να προχωρήσει στην κατάστροψη κοινής μεταναστευτικής πολιτικής η οποία να κάνει την Ευρώπη «περιοχή ελευθέριας ασφάλειας και δικαιοσύνης», είμαστε πολύ μακριά ακόμη από αυτό το όραμα. Άλλωστε, οι δραματικές έκτοτε, παγκόσμιες εξελίξεις μάλλον ωθούν προς εντελώς άλλες κατευθύνσεις.

Τέταρτον, η πρόσφατη και περίεργη έμφαση των Ευρωπαίων στην ιδιότητα τους ως χριστιανών και λευκών, η οποία περιορίζει την ανοχή τους για συνύπαρξη στο έδαφος τους με μη χριστιανούς και μη λευκούς. Ενώ το ευρώ ενώνει, ήδη, 380.000.000 ευρωπαίους πολίτες-γεγονός που θα ανέμενε κανείς ότι θα λειτουργούσε ως παράγοντας διεύρυνσης των οριζόντων τους προς όλες τις κατευθύνσεις-ενισχύεται ο ρατσισμός και η κάθε λογής διάκριση. Σε όλες τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες είναι συχνές οι διαδηλώσεις εναντίον των ξένων και περισσεύουν τα περιφρονητικά συνθήματα κατά των Αράβων και των Εβραίων. Σε μεγάλο βέβαια, βαθμό πρόκειται για αποτέλεσμα της ανεργίας, αλλά και του χτυπήματος της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001 που καθιστά «ύποπτο» κάθε ξένο. Αλλά δεν θα πρέπει να αποκλειστεί και η διεστραμμένη επίδραση του κοινού νομίσματος, που ενδεχόμενος δημιουργεί την ανάγκη επίφασης της εθνικότητας στους λαούς της Ευρώπης. Γιατί είναι γεγονός ότι η εθνική υπόσταση των επιμέρους λαών της Ε.Ε έχει υποστεί σοβαρά πλήγματα, πρώτον με την υποχρέωση τους να εφαρμόζουν ισοπεδωτική μακροοικονομική πολιτική και δεύτερον, με την απεμπόληση των εθνικών νομισμάτων τους, χάριν του ευρώ πριν ακόμη να έχει αποκτηθεί η συνείδηση μιας ευρωπαϊκής ταυτότητας. Φυσικά, οι λόγοι

αυτοί δε μπορούν να αποτελέσουν την δικαιολογία αυτών των ακραίων και καταδικαστέων ευρωπαϊκών συμπεριφορών ρατσισμού και ξενοφοβίας.

Όσο και αν εκπλήσσει, η χώρα με το μεγαλύτερο ποσοστό ξενοφοβίας, κατά πολύ υψηλότερο του αντίστοιχου της Ε.Ε των 15 ήταν η Ελλάδα, ενώ το χαμηλότερο το έχει η Φιλανδία. Στην περίπτωση της χώρας μας, το τόσο υψηλό αυτό ποσοστό εξηγείται, ενδεχομένως, από τον ατυχή συνδυασμό του χαμηλού κατά κεφαλήν εισοδήματος-του χαμηλότερου στην Ε.Ε των 15-και του υψηλότερου ποσοστού ανεργίας στους νέους και τις γυναίκες. Ένας πρόσθετος λόγος αυτής της έξαψης της ελληνικής ξενοφοβίας μπορεί να είναι και το πολύ υψηλό ποσοστό μεταναστών στον ελληνικό πληθυσμό-το υψηλότερο της Ε.Ε το 2015, το ποσοστό των μεταναστών στο σύνολο του ελληνικού πληθυσμού προβλέπετε να φτάσει το 25% ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για την Ε.Ε. είναι κατά μέσο όρο 7-7,5% {Παντοίο Οικονομικό Πανεπιστήμιο 2003}.

Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με την μελέτη αυτή σε 12 χρόνια από τα 14,2 εκατομμύρια του ελληνικού πληθυσμού τα 3,5 εκατομμύρια θα είναι ξένοι. Όμως, σε πείσμα της τόσο έντονης ελληνικής ξενοφοβίας θα πρέπει να αναφερθεί ένα ειδικότερο πλεονέκτημα για την χώρα μας από την υποδοχή οικονομικών μεταναστών. Πρόκειται για την συμβολή τους στον αγροτικό τομέα-«απελευθέρωσαν» αγρότισσες, που μπορούν έτσι αν αναζητήσουν απασχόληση σε άλλους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας- και στην αναζωογόνηση εγκαταλειμμένων χωριών. Σχετική ερευνά, που πραγματοποιήθηκε από τα Πανεπιστήμια Πατρών και Ιωαννίνων το 2001-2002 κατέληξε στα ακόλουθα:

Το 66,2% των αγροτικών νοικοκυριών που ρωτήθηκαν σχετικά, απάντησαν ότι χρησιμοποιούν εργατικό δυναμικό εκτός της οικογένειας, το 90% του οποίου είναι αλλοδαποί και κατά ¾ Αλβανοί.

Και στις τρεις περιοχές που πραγματοποιήθηκε η έρευνα οι απαντήσεις επιβεβαίωσαν την ύπαρξη θετικών συνεπειών από την παρουσία των μεταναστών, δεδομένου ότι το κόστος παραγωγής μειώθηκε, η κατανάλωση αυξήθηκε και εξασφαλίστηκαν τα αναγκαία εργατικά χέρια. Πιο συγκεκριμένα, το 50% των αγροτικών νοικοκυριών απάντησε ότι τα αποτελέσματα για την τοπική κοινωνία ήταν θετικά, το 29% υποστήριξε ότι οι συνέπειες ήταν μοιρασμένες σε θετικές και αρνητικές, ενώ το 17% υποστήριξε ότι οι συνέπειες της παρουσίας των μεταναστών στην περιοχή τους ήταν αρνητικές ή πολύ αρνητικές

Η χώρα μας, Ενετίας της δυσκολίας που παρουσιάζει η προστασία των συνόρων της, γίνεται δεκτής πολυάριθμων λαθρομεταναστών, αν και το ετήσιο κόστος

για την φύλαξη τους αγγίζει το αστρονομικό πόσο των 56 εκατομμυρίων ευρώ {«Ιός» της Κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας,5-1-2003} .

Θα πρέπει, εξάλλου, να επισημανθεί ότι η μεταναστευτική πολιτική που ακολουθείται από κάθε χώρα πολυεπίπεδες, μακροχρόνιες και δύσκολα προβλέψιμες συνέπειες, πέραν αυτών που είναι εμφανής σε βραχυχρόνια περίοδο. Μια πολύ ενδιαφέρουσα σύγκριση, εν προκειμένω, που αναφέρεται στις δημογραφικές εξελίξεις των ΗΠΑ και της Ε.Ε., αποδεικνύει σχετικές διαφορές τους που, αν διατηρηθούν, θα είναι καθοριστικές για την διαμόρφωση της μελλοντικής σχέσης της παγκόσμιας ισχύος τους. Πράγματι, μετά το 1980, ο συνδυασμός γεννητικότητας και μεταναστευτικής πολιτικής εξασφαλίζει στην Αμερική πληθυσμό νέο, σε αντίθεση με τον σταθερά γερασμένο της Ε.Ε. Ο νεότερος πληθυσμός, όπως είναι γνωστό, εξασφαλίζει χαμηλότερο εργατικό κόστος και μεγαλύτερη ροπή προς την επιχειρηματικότητα. Η διάφορα αυτή, που σπάνια συνυπολογίζεται στους παράγοντες που θα προσδιορίσουν την διάρκεια της αμερικανικής παγκόσμιας επικυριαρχίας, μπορεί να αποδειχτεί εξαιρετικά σημαντική, αν το απόγειο της αμερικανικής ισχύος είναι στο μέλλον και όχι στο παρελθόν. Κάτω από το πρίσμα αυτό, η κλειστή μεταναστευτική πολιτική της Ε.Ε., η οποία άλλωστε βρίσκεται στην βάση των δυσχερειών της ευρωπαϊκής διεύρυνσης, ενδέχεται να περικλείει ακόμη μεγαλύτερους κίνδυνους από τους εμφανείς. Δηλαδή, εκτός από την επιδείνωση των φαινομένων έλλειψης εργατικών χεριών, που είναι ήδη ορατή σε ορισμένους τομείς και κλάδους, υπάρχει κίνδυνος η μεταναστευτική πολιτική της Ε.Ε. να την εμποδίσει να διαδραματίσει στο μέλλον σημαντικότερο του παρόντος παγκόσμιο ρόλο {The Economist-A tale of two bellies,24-8-2002}. Οι παραπάνω σκέψεις περιορίζονται μόνο στις σχέσεις ΗΠΑ και Ε.Ε., γιατί βέβαια τα εναλλακτικά σενάρια πολλαπλασιάζονται, αν προσθέσουμε στις συγκρίσεις και άλλες ηπείρους και πολιτισμούς.

Ακόμα ένα παράδοξο που θα πρέπει να αναφερθεί το γεγονός ότι μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 ο σκεπτικισμός και η αναδίπλωση της Ευρώπης απέναντι στην μετανάστευση υπερβαίνουν τις αντίστοιχες φοβίες των ΗΠΑ, συμπεριφορά που πιθανότητα θα ενισχύσει στο μέλλον την θέση των ΗΠΑ σε βάρος της Ε.Ε.

Παρά το ότι υπάρχουν δυσκολίες για την εχθρική στάση των ευρωπαίων απέναντι στους ξένους, οι οποίες εδράζονται στην αυξημένη ανεργία, την επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης και την τρομοκρατία, η απουσία ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής αποδεικνύεται πολύ πιο απάνθρωπη από την καθιέρωση συγκεκριμένων και εκ το πρότερον γνωστών μέτρων για την ρύθμιση της .

3.16 ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΒΑΘΑΙΝΟΥΝ

Η πρώτη ανώμαλη προσγείωση της παγκόσμιας οικονομίας πραγματοποιήθηκε με την πολύ σοβαρή χρηματοοικονομική κρίση του 1997 που οι συνέπειες της υπήρξαν έντονες, μακροχρόνιες και απρόβλεπτες. Ωστόσο, επειδή η κρίση αυτή ακολουθήθηκε γρήγορα από φαινομενική ανάπτυξη του ανεπτυγμένου κόσμου, αλλά κυρίως επειδή, σε πρώτη φάση, δεν δημιούργησε ιδιαίτερα προβλήματα στην οικονομία των ΗΠΑ, η αβάσιμη πίστη στην σχεδόν.... μαγικές ιδιότητες και δυνατότητες της «νέας οικονομίας» διατηρήθηκε για αρκετό καιρό ακόμη. Αυτή, άλλωστε, η πίστη υποβάθμισε το ενδιαφέρον των σε βάθος αναλύσεων, προκειμένου να διαπιστωθεί γιατί οικονομίες που εφάρμοζαν κάποια προστατευτικά μέτρα όπως π.χ. της Κινάς ή της Μαλαισίας, κατόρθωσαν να βγουν σχεδόν αλώβητες από την κρίση. Η κρίση, αν και επανέφερε το βιοτικό επίπεδο πολυάριθμων ασιατικών οικονομιών στην κατάσταση που επικρατούσε πολλές δεκαετίες πριν, ξεχάστηκε γρήγορα και πριν προφτάσει να θεμελιώσει σοβαρές αμφιβολίες για το κατά πόσο οι αναπτυσσόμενες οικονομίες ωφελούνται από την χωρίς όρους διάνοιξη των συνόρων τους στο διεθνές εμπόριο, το ενδιαφέρον της διεθνούς οικονομίας εστιάστηκε, και πάλι, στην χρηματιστηριακή δραστηριότητα.

Ωστόσο, ήδη το 1999 ήταν γνωστά τα ευρήματα σχετικής έκθεσης της Διεθνούς Τράπεζας {Milanovic, 1999}, με βάση τα οποία για κάθε δολάριο ΗΠΑ που αυξάνει τις εισαγωγές το μερίδιο αύξησης του ΑΕΠ των πλούσιων χωρών ανέρχεται στο \$0,75, ενώ το αντίστοιχο των φτωχών οικονομιών στο \$0,03. Έτσι, το άνοιγμα ανάμεσα στις πλούσιες και τις φτωχές χώρες μοιραία διευρύνεται εξαιτίας της ελευθέριας του διεθνούς εμπορίου, που επιβάλλεται από τις ισχυρές στις φτωχές οικονομίες. Η διεύρυνση αυτή των ανισοτήτων οφείλεται πρώτον, στο γεγονός της ταχύτερης αύξησης του διεθνούς εμπορίου σε σχέση με το ΑΕΠ και δεύτερον, στο εξαιρετικά μικρό μερίδιο του διεθνούς εμπορίου, στο οποίο κατορθώνουν να έχουν πρόσβαση οι φτωχές οικονομίες και το οποίο διαχρονικά περιορίζεται. Αυτά τα αποτελέσματα που αποδεικνύουν ότι το άνοιγμα των αναπτυσσόμενων οικονομιών στο διεθνές εμπόριο δεν είναι συνώνυμο της ανάπτυξης και σύγκλισης τους, ουδόλως προβλημάτισαν την διεθνή κοινότητα. Αντιθέτως, εκφράστηκαν αμφιβολίες για την αξιοπιστία της έκθεσης, προκειμένου να διασκεδαστούν οι εντυπώσεις. Ωστόσο, με βάση ορισμένες εκτιμήσεις {Watkins, 2002}, το κατά κεφαλήν εισόδημα ανοικτών όσο και μη ανοικτών στο διεθνές εμπόριο αναπτυσσόμενων οικονομιών μειώθηκε την περίοδο

1988-1993 κατά 1,5% ενώ 10 από τις 24 οικονομίες που ερευνήθηκαν είχαν πραγματοποιήσει στο τέλος του 1990 ανάπτυξη ίση με 1% ή και μικρότερη. Αλλά και ο ρυθμός αύξησης του διεθνούς εμπορίου, που είναι το προπύργιο της «παγκοσμιοποίησης» υπέστη σοβαρή μύωση: από 12,4 το 2000 για αγαθά και υπηρεσίες περιορίστηκε σε 1 το 2001. Η «παγκοσμιοποίηση» ευθύνεται για την άμεση μετάδοση της κρίσης, καθώς οι μεγάλες πολυεθνικές είναι εγκατεστημένες στις πλούσιες χώρες και διαχέουν ταχύτατα τα προβλήματα τους. Η αυξανόμενη, μετά την δεκαετία του '80 αλληλεξάρτηση των οικονομιών της υφελίου εντείνει το συγχρονιστικό χαρακτήρα των κρίσεων, εξαιτίας της ανεξέλεγκτης ροής των κεφαλαίων. Ο κίνδυνος επέκτασης της κρίσης τώρα σε σύγκριση με το 1973, εκτιμάται ότι έχει διπλασιαστεί {Huang και Wajid,2002}

Οι ανησυχίες κορυφώθηκαν, ωμός, όταν άρχισε η ελεύθερη πτώση του συνόλου, σχεδόν, των μετοχών εταιριών υψηλής τεχνολογίας των ανεπτυγμένων οικονομιών-μερικές έχασαν μέχρι και 90% της αξίας τους, ενώ κατά μέσο όρο η πτώση που σημειώθηκε ήταν 50%. Έτσι, διαπιστώθηκε ότι οι πολυσύνθετες και πολλών αποχρώσεων μέθοδοι της «δημιουργικής λογιστικής» υπήρξαν προσφιλείς, όχι μόνο σε επίπεδο εθνικών οικονομιών, αφού χάρη σε αυτές ήταν σε θέση να υλοποιούν δήθεν τα απαιτητικά κριτήρια του Μάαστριχ αλλά και σε επίπεδο επιχειρήσεων, που με τον τρόπο αυτόν αποκοίμιζαν ευτυχώς τους ανυποψίαστους επενδυτές τους.

Περίπου χίλιες εταιρίες αναγνώρισαν ότι το 1997 δημοσίευαν μη ανταποκρινόμενα στην πραγματικότητα στοιχεία και ότι χρειάζεται αυτά να αναθεωρηθούν. Η κατάρρευση, εξάλλου, των αμερικανικών χρηματιστηρίων, που προκαλεί εξελίξεις ανάλογες με ότι συνέβαινε πριν από την μεγάλη οικονομική κρίση το 1929, διαιωνίζει και εντείνει την ύφεση {The Economist 22-6-2002}. Με την μείωση της εγχώριας ζήτησης και την σημαντική πτώση της εσωτερικής αξίας του δολαρίου έναντι του ευρώ αλλά και του γεν, το τρέχον εξωτερικό έλλειμμα, που ισούται με 4% του αμερικανικού ΑΕΠ και έχει τάση διεύρυνσης, θα αποδειχτεί το πιο σημαντικό πρόβλημα των ΗΠΑ, όταν η υπόλοιπη υφήλιος δεν θα επιθυμεί πια να της δανείζει. Είδη, οι επενδυτές μεταφέρουν κεφαλαία τους από την Αμερική στην Ευρώπη, ενώ στρέφονται προς τον χρυσό και τα ακίνητα, που εμφανίζουν χαμηλό ποσοστό κινδύνου. Επίσης, η μακαριότητα των ανεπτυγμένων οικονομιών κλονίστηκε από την αδυναμία της Ιαπωνίας να ανακάμψει και από τη συνεχή επιδείνωση όλων των οικονομικών μεγεθών της, που δεν δείχνουν να ανταποκρίνονται στα μέτρα αντιμετώπισης των δυσχερειών της. Η κατάσταση της Ιαπωνίας αναγνωρίστηκε ως σημαντικό πρόβλημα της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, μια και αφορούσε την μια

από τις τρεις μεγάλες οικονομικές δυνάμεις της υφηλίου, ωστόσο δεν αναζητήθηκαν τα πραγματικά αιτία του αδιεξόδου της που ήταν και παραμένουν, η ανεπάρκεια της ζήτησης, σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια της εφαρμοζόμενης νομισματικής πολιτικής.

Η μονοσήμαντη εφαρμογή της τελευταίας χωρίς δηλαδή την σύμπραξη της δημοσιονομικής, πολιτικής, που εξασφαλίζει την προσφυγή σε ελλειμματικούς προϋπολογισμούς όταν χρειάζεται, καθώς και η προσήλωση σε στόχους σχεδόν μηδενικού πληθωρισμού (που να μην υπερβαίνει το 2%), οδηγούν αναπόφευκτα σε ότι στην οικονομία είναι γνωστό ως παγίδα ρευστότητας {Νεγρεπόντη- Δελιβάνη,1977}. Και πράγματι, η τελευταία φορά , που είχαμε τόσο φτηνό χρήμα όσο τώρα, ήταν το 1955. Η Ιαπωνία λοιπόν, βρίσκεται ήδη στο σημείο αυτό αλλά και η Ε.Ε το αγγίζει. Το επίπεδο των επιτοκίων έφτασε στις ΗΠΑ στο κατώτατο σημείο (1,25%) των τελευταίων 40 ετών. Η επιθυμία των επενδυτών και των καταναλωτών για ακόμη μεγαλύτερες μιώσεις των επιτοκίων, με την δικαιολογία ότι έτσι θα αναζωογονηθεί η δραστηριότητα συγκαλύπτει την κάκιστη κατάσταση στην οποία βρίσκετε η παγκόσμια οικονομία. Γιατί εξαιτίας αυτής της κατάστασης έχουν μειωθεί τόσο πολύ τα επίπεδα των επιτοκίων. Δεδομένου, εξάλλου, ότι διαπιστώνεται σχεδόν σε όλους τους κλάδους μια πτωτική τάση των τιμών, ο φόβος της έλευσης αντιπληθωριστικής περιόδου είναι απόλυτος δικαιολογημένος εξαιτίας του περιορισμού της ζήτησης, σε συνδυασμό με την κατάσταση υπερχρέωσης των νοικοκυριών στις ΗΠΑ και την Ευρώπη.

Ασφαλώς όμως η ελληνική περίπτωση αποτελεί εξαίρεση του κανόνα, γιατί, η κατά μέτωπο επίθεση εναντίον του πληθωρισμού δεν θα μπορούσε να έχει, για πολυάριθμους λόγους, τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Αντίθετα το πιθανότερο ήταν ότι ο πληθωρισμός θα επέστρεφε δριμύτερος, μετά την εξάντληση των περιοριστικών μέτρων. {Νεγρεπόντη- Δελιβάνη,1991}

3.17 ΤΟ ΒΑΘΕΜΑ ΤΗΣ ΥΦΕΣΗΣ

Το γεγονός ότι η έξαρση της τρομοκρατίας και η ανάγκη λήψης μέτρων εναντίον της συνέπεσε με περίοδο παγκόσμιας ύφεσης ενισχύει τους φόβους ότι η παρούσα κρίση θα είναι διαφορετική και οπωσδήποτε μεγαλύτερης διάρκειας από όλες τις προηγούμενες. Παρόμοιοι φόβοι δικαιολογούνται όχι μόνο γιατί η ανοδική φάση του οικονομικού κύκλου που προηγήθηκε ήταν ασυνήθιστα μακροχρόνια, αλλά επειδή υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις για το ότι εισερχόμαστε σε περίοδο αντιπληθωρισμού, με

την χρέωση των νοικοκυριών να αυξάνει με ταχύτερους ρυθμούς από ότι το ΑΕΠ των επιμέρους εθνικών οικονομιών. Προκείμενου να αντιμετωπιστεί η ανορθόδοξη αυτή εξέλιξη, θα χρειαστεί εφεξής τα νοικοκυριά να αποταμιεύουν περισσότερο και να καταναλίσκουν λιγότερο, κάτι που θα επιβραδύνει επικίνδυνα την ανάπτυξη. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί πλέον πραγματικότητα, μια πολύ επικίνδυνη πραγματικότητα, που σίγουρα θα επηρεάσει και την Ελλάδα.

Στις ίδιες, δε, περιπτώσεις καταλήγει σχετική ερευνά και για τις ΗΠΑ {Krueger και Rerri 2003} .Συγκεκριμένα, προκύπτει ότι εξαιτίας των αυξανόμενων ανισοτήτων κατανομής του εισοδήματος, οι διαφορές ανάμεσα σε υψηλά και χαμηλά εισοδήματα για την περίοδο 1970-1990 ήταν σημαντικές, ενώ αντίθετα η σχέση κατανάλωσης πλουσίων-φτωχών παρέμεινε αμετάβλητη. Και στις δυο αυτές περιπτώσεις , την ελληνική και την αμερικανική, η διεύρυνση των ανισοτήτων περιορίζει την συνολική δαπάνη της οικονομίας {κατανάλωση και επένδυση}, προς όφελος της αποθησαύρισης. Η απόφαση του Αμερικανού προέδρου να μειώσει τους φόρους κατά 1,3 τρισεκατομμύρια δολάρια μέχρι το τέλος του 2010, αποβλέπει ακριβώς στην προσπάθεια αύξησης της ροπής για κατανάλωση και αναζωογόνησης της αμερικανικής οικονομίας, σε πείσμα της συνεχιζόμενης διεύρυνσης των ανισοτήτων κατανομής του εισοδήματος. Συνοπτικά ο στόχος του Αμερικανού προέδρου , με την βοήθεια των συμβούλων του , είναι η απαλλαγή της αποταμίευσης από φόρους , η αύξηση της και μέσω αυτής η ενίσχυση της ανάπτυξης, αλλά ταυτόχρονα και η ανοχή των δημοσίων ελλειμμάτων. Σε συνδυασμό με τα συμπεράσματα των παραπάνω δυο ερευνών που αφορούν τις ΗΠΑ και την Ελλάδα, η δημοσιονομική αναμόρφωση του κ.Bush κινδυνεύει να καταλήξει στα ακόλουθα αποτελέσματα:

- Η απαλλαγή της αποταμίευσης από φόρους και ο περιορισμός, έτσι, της επιβολής του φόρου εισοδήματος μόνο στους μισθωτούς, ουδόλως έχει πιθανότητες ενίσχυσης της κατανάλωσης. Αντιθέτως, επειδή το μέτρο αυτό θα αυξήσει ακόμη περισσότερο τις ανισότητες κατανομής του εισοδήματος, ενδέχεται να περιορίσει την ροπή για κατανάλωση.
- Ευνοώντας την αποταμίευση με την απαλλαγή της από φόρους, δηλαδή ευνοώντας τους πλουσιότερους , το αμερικανικό Δημόσιο θα στερηθεί σημαντικούς φόρους και θα διευρύνει τα προβλεπόμενα ελλείμματα του πολύ πέραν του 1,5 % του ΑΕΠ για το 2008.
- Η μεταφορά πόρων από την κοινωνική ασφάλιση στην εθνική ασφάλεια θα περιορίσει ακόμη περισσότερο τις δαπάνες για την υγεία και την εκπαίδευση και θα εξαθλιώσει μεγάλες κοινωνικές ομάδες. Πράγματι, το μεγαλύτερο τμήμα

των αυξήσεων πηγαίνει στο Πεντάγωνο που προβλέπεται να απορροφήσει 380 δισεκατομμύρια δολάρια. Αυτά θα διατεθούν για αύξηση των αποδοχών των εργαζόμενων σε αυτό, για την αγορά νέων πλοίων και αεροπλάνων κ.λ.π., αλλά και για την προάσπιση της εθνικής ασφάλειας.

- Αλλά και η αναμενόμενη αύξηση της τιμής του πετρελαίου , εξαιτίας του χτυπήματος στο Ιράκ , θα έχει ανάλογα αποτελέσματα {The Economist 28.9.2002}. Κατά πάγια τακτική η αύξηση της τιμής του πετρελαίου επιφέρει επιβράδυνση της αμερικανικής οικονομίας– το ίδιο αναμένεται να γίνει και αυτή την φορά. Η τιμή του πετρελαίου έφτασε τα 40 δολάρια το βαρέλι – η υψηλότερη τιμή από την κατάληψη του Κουβέιτ από το Ιράκ το 1990 –κατά την περίοδο αναμονής του πολέμου στο Ιράκ- στην άνοδο βέβαια συντέλεσε και η βαρυχειμωνιά που επικρατούσε στις ΗΠΑ αλλά και η χαώδης κατάσταση στην Βενεζουέλα, βέβαια φτάνοντας στις μέρες μας με την τιμή του πετρελαίου να έχει φτάσει σχεδόν τα 70 δολάρια το βαρέλι. Έτσι αυτή η μεγάλη αύξηση της τιμής του πετρελαίου αυξάνει την δαπάνη παραγωγής των επιχειρήσεων και περιορίζει το κέρδος. Μια από τις δυσμενείς συνέπειες , πολύ αποφασιστική για την παρούσα φάση, είναι η αναβολή της διενέργειας επενδύσεων που θα δημιουργούσαν θέσεις εργασίας. Τα μέχρι τώρα αρνητικά αποτελέσματα για την αμερικάνικη και την παγκόσμια οικονομία είναι πολύ σοβαρά {Leonhardt 2003}

Η κρίση θα βαθύνει υπό την επίδραση των οικονομικών επιπτώσεων κατά της τρομοκρατίας και το κύριο χαρακτηριστικό της θα είναι η εντεινόμενη ανασφάλεια η οποία θα αποτελέσει τροχοπέδη για την ανάκαμψη.

3.18 ΑΠΡΟΒΛΕΠΤΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΤΟΥ ΙΡΑΚ⁹⁰

Σε κάθε πόλεμο υπάρχουν απρόβλεπτα, αλλά σε αυτόν τον φαινομενικό αναίτιο πόλεμο, στον οποίο έχουν εμπλακεί οι ΗΠΑ μαζί με τους σύμμαχους τους, τίποτα δεν μπορεί να αποκλειστεί. Έτσι μερικά από τα απρόβλεπτα του πολέμου κατά της τρομοκρατίας θα μπορούσαν να είναι:

⁹⁰ «Τα παιδιά της παγκοσμιοποίησης» σελ. 590.

Η διάρκεια του πόλεμου στο Ιράκ και οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν. Κυρίως, επειδή η παράταση του πολέμου θα σημαίνει την οιονεί βεβαιότητα διατήρησης της τιμής του πετρελαίου σε υψηλά επίπεδα, με τάση διαχρονικής ανόδου. Με βάση πρόσφατη ερευνά του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, μια αύξηση κατά 10 δολάρια της τιμής του πετρελαίου επί ένα έτος θα μειώσει το παγκόσμιο ΑΕΠ του προσεχούς έτους κατά 0,6%. Εξυπακούεται ότι η εκτίμηση αυτή αφορά το άμεσο αποτέλεσμα της αυξημένης τιμής του πετρελαίου, στο οποίο θα πρέπει να προστεθούν και τα έμμεσα, οριζόντια και κάθετα αποτελέσματα που θα απειλήσουν σοβαρά την παγκόσμια οικονομία, όπως η επέκταση της κατάρρευσης των χρηματιστηρίων, η επιδείνωση των προσδοκιών, με επίκεντρο την παρατεινόμενη ανασφάλεια και αβεβαιότητα, και η μεταβολή της σχέσης ευρώ και δολαρίου.

Οι επικίνδυνες αντιδράσεις του Σαντάμ Χουσεϊν, όταν βεβαιωθεί ότι δεν έχει ελπίδα αλλά και τίποτα πια να χάσει. Θεωρητικά υπάρχουν πολλές απειλές, όπως η καταστροφή των πετρελαιοπηγών, πράγματα που έγιναν στον και πόλεμο του Κόλπου το 1991. Σε μια τέτοια περίπτωση, η τιμή του πετρελαίου όχι μόνο δεν θα μειωθεί μετά το τέλος του πολέμου αλλά υπάρχει κίνδυνος να φτάσει σε απαγορευτικά επίπεδα, με συνέπεια την σημαντική πτώση του παγκόσμιου ΑΕΠ. Ακόμα ο Σαντάμ Χουσεϊν υπήρχε το ενδεχόμενο να διαθέτει θανατηφόρους ιούς και χημικά όπλα, τα οποία και να μπορούσε να χρησιμοποιήσει, κάτι που όμως δεν αποδείχτηκε μέχρι σήμερα, και θα είχε ως αποτέλεσμα απροσδιόριστο αριθμό θυμάτων εντός και εκτός Ιράκ. Δεν θα μπορούσε να αποκλειστεί ακόμα η επίθεση του Σαντάμ Χουσεϊν σε γειτονικές χώρες και συνεπώς γενίκευση του πόλεμου στη περιοχή.

Με το τέλος του πόλεμου, οι δαπάνες για την ανασυγκρότηση έχουν εκτιμηθεί σε 30 δισεκατομμύρια δολάρια. Δεδομένου ότι το 60% του ιρανικού πληθυσμού που ανέρχεται σε 25.000.000, εξαρτά την επιβίωση του από κρατικά δελτία τροφίμων, νερού και φαρμάκων, αν αυτά δεν εξασφαλιστούν, οι αντιδράσεις εναντίον των Αμερικανών «απελευθερωτών» υπάρχει κίνδυνος να είναι απρόβλεπτες και επικίνδυνες για τα στρατεύματα κατοχής. Και ο κίνδυνος είναι πλέον εμφανής, όχι μόνο γιατί το πρόγραμμα των ΗΠΑ για την μετά-Σαντάμ εποχή είναι ακόμα ατελέστατο, αλλά και επειδή προηγούμενες εμπειρίες από το Κόσοβο και το Αφγανιστάν κάθε άλλο παρά ενθαρρυντικές είναι. { Time, 10-3-2003 }

Τα αισιόδοξα σενάρια προβλέπουν ότι ο πόλεμος αυτός θα τελειώσει σύντομα, με αποτέλεσμα την άμεση πτώση της τιμής του πετρελαίου, την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης καταναλωτών και επενδυτών και την αύξηση της τιμής του δολαρίου. Αλλά οι αισιόδοξες αυτές προβλέψεις παραβλέπουν τις υψηλές πιθανότητες κινδύνου

αναζωπύρωσης της τρομοκρατίας, ως αποτέλεσμα όχι μόνο του παράλογου πολέμου αλλά και του ότι:

Ολόκληρη η υφήλιος ήταν εναντίον του χτυπήματος και οι ΗΠΑ δεν είχαν ουσιαστικά σύμμαχους, εκτός από την Μεγάλη Βρετανία και την Ισπανία, των οποίων όμως οι λαοί ήταν αντίθετοι με την στάση των κυβερνήσεων τους. Οι υπόλοιπες χώρες που είχαν ταχθεί υπέρ του πολέμου το πράττουν ως αντάλλαγμα συγκεκριμένων παροχών από τις ΗΠΑ ή και από φόβο ότι θα είναι τα επόμενα θύματα. «Η στενότητα συνεπώς, του Λευκού Οίκου σε φίλους τον ωθεί σε στην αναζήτηση σύμμαχων με το πορτοφόλι του» .{ Time, 10-3-2003}

Οι εντυπώσεις που δημιουργούνται σε παγκόσμιο επίπεδο από την έμμονη του Αμερικανού προέδρου να προχωρήσει με κάθε θυσία στον πόλεμο, έστω και χωρίς θετική απόφαση του ΟΗΕ, είναι ζοφερές και απομονώνουν τις ΗΠΑ, υπογραμμίζοντας τον άδικο ή και εγκληματικό χαρακτήρα αυτού του πολέμου

Το ξέφρενο κυνηγητό ψήφων στο οποίο έχει επιδοθεί ο Αμερικανός πρόεδρος και οι άνθρωποι του, με παζάρια ανταλλαγμάτων, προκείμενου να εξασφαλιστεί θετική απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας τραυματίζει ανεπανόρθωτα την αξιοπιστία του. Αν σε αυτό προστεθούν και τα σοβαρότερα πλήγματα που υπέστη το ΝΑΤΟ και η Ευρωπαϊκή Ένωση στην πορεία προς το χτύπημα εναντίον του Ιράκ, είναι ξεκάθαρη η κατάρρευση της μιας μετά την άλλη των διεθνών δικλίδων ασφάλειας του παγκόσμιου συστήματος. Και στην δίνη του, δυστυχώς, υπάρχει πολύ σοβαρός κίνδυνος η τρομοκρατία να καταστεί ανεξέλεγκτη παράμετρος.

Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας υπάρχει κίνδυνος να υποθάλπει την τρομοκρατία για μεγάλο διάστημα. Και με αυτό το σενάριο, φυσικά, δεν είναι δυνατόν να αναμένεται η έξοδος της παγκόσμιας οικονομία από την ύφεση.

3.19 ΜΕΡΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΤΟΥ ΙΡΑΚ

Σύμφωνα με τις πρώτες εκτιμήσεις, προβλέπετε να δημιουργηθούν 50.000 νέοι άνεργοι, να αυξηθούν οι ημερήσιες δαπάνες για πετρέλαιο κατά 5 εκατομμύρια δολάρια, να έχουμε σοβαρές επιπτώσεις στο εμπορικό ισοζύγιο και εισοδηματικές απώλεις της τάξης του 1,5 δισεκατομμυρίου ευρώ για τα νοικοκυριά, εξαιτίας της πτώσης της κατανάλωσης και του υψηλού πληθωρισμού. Ωστόσο, προς το παρόν είναι θετική η εξέλιξη της ανόδου του ευρώ έναντι του δολαρίου.

Εξαιτίας όμως του πολέμου του Ιράκ η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ υπολογίζει ότι θα προκληθούν 3.000.000 πρόσφυγες. Από αυτούς στην Ελλάδα θα καταλήξουν οι 100.000 για τους οποίους δεν υπάρχει πρόβλεψη για την υποδοχή και την φιλοξενία τους.

Ακόμη, οι χώρες που θα επηρεασθούν από τον πόλεμο εναντίον του Ιράκ, δηλαδή Ιράν, Τουρκία Κύπρος, Ισραήλ, Σύρια, Λίβανος, Ιορδανία, Χώρες του Κόλπου κ.λ.π. καλύπτουν το 15% των εξαγωγών μας, που κινδυνεύουν να έχουν μεγάλες περιπέτειες

3.20 ΤΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ Η ΑΙΤΙΑ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΔΕΙΝΩΝ

Όταν για ένα συμβάν τόσο ανεξέλεγκτων διαστάσεων, που να μπορεί σοβαρά να υποστηρίζεται ότι άλλαξε την ροή της Ιστορίας τα ερωτήματα που εξακολουθούν να υπάρχουν υπερβαίνουν κατά πολύ, σε αριθμό και σπουδαιότητα, τις αντίστοιχες απαντήσεις, έτσι είναι αναπόφευκτη η τροφοδότηση κάθε μορφής υπονοιών, καθώς και η πυροδότηση σεναρίων. Αλώςτε, η Ιστορία της ανθρωπότητας είναι πλήρης ανεξιχνίαστη αρχικά, γεγονότων που στην συνέχεια αποδείχτηκαν κορυφαίες περιπτώσεις εξαπάτησης των λαών. Υπάρχουν πολλές ανεξήγητες λεπτομέρειες καθώς και απίστευτες συμπτώσεις γύρω από την αποφράδα ημέρα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001, που ενθαρρύνουν την σεναριολογία. Η συνέχεια, εξάλλου, της 11^{ης} Σεπτεμβρίου με την κήρυξη, ουσιαστικά, ενός πολέμου που δείχνει να μην έχει σαφή αιτία, στόχους, δέρας νίκης και ημερομηνία λήξης ενισχύει την σεναριολογία.

Η εξάντληση, λοιπόν, των βασικών και μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (πετρελαίου-αερίου), σε συνδυασμό με την διαχρονική άποψη του βαθμού εξάρτησης των ΗΠΑ από το εισαγόμενο πετρέλαιο αποτελεί εφιάλτη για τις ΗΠΑ αλλά και για την Ευρώπη και για την Ιαπωνία {Pfeiffer,2001}. Σύμφωνα με τα πορίσματα σχετικών ερευνών {Hubert,2001} μετά το 2010 οι ημερήσιες ανάγκες για πετρέλαιο στις ΗΠΑ προβλέπεται ότι θα είναι 100.000.000 βαρέλια, ενώ η ημερήσια παραγωγή δεν θα υπερβαίνει τα 90.000.000 βαρέλια. Εξάλλου, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης της ζήτησης προβλέπεται ότι θα είναι ίσως με 2,5% { .Η μέγιστη παραγωγή πετρελαίου στις ΗΠΑ σημειώθηκε την δεκαετία του '70, και έκτοτε ο βαθμός εξάρτησης από το εξωτερικό ανέρχεται .Πράγματι, με βάση τα πορίσματα της έρευνας του {Hanson,2001}, η παραγωγή κάθε πετρελαιοπηγής εμφανίζεται ως μια καμπύλη σε σχήμα καμπάνας με την κορυφή της να συμπίπτει με την μέγιστη δυνατή παραγωγή, η οποία στην συνέχεια

αναπότρεπτα μειώνεται και δεν είναι δυνατόν να ανανεωθεί. Είναι φυσικά, γνωστό ότι η αναγκαιότητα του πετρελαίου συνδέει το πολιτισμό μας με οποιαδήποτε μορφή δράσης και παραγωγής, για τις συγκοινωνίες, την ηλεκτροδότηση, την θέρμανση κ.λ. Ενώ δεν υπάρχει άλλη πηγή ενέργειας που να μπορεί να το υποκαταστήσει, εφόσον το ουράνιο, όπως είναι γνωστό, είναι επικίνδυνο, σπάνιο και δύσκολο στην χρήση. Εξάλλου, όλες οι πετρελαιοπηγές στον κόσμο έχουν εισέλθει στην κατιούσα φάση της καμπύλης παραγωγικότητας τους, εκτός από αυτές της Μέσης Ανατολής και της Κασπίας Θάλασσας για τις οποίες προβλέπεται ότι για πολλά χρόνια ακόμη η παραγωγή τους θα βρίσκεται στο ανερχόμενο τμήμα της σχετικής καμπύλης. Ειδικά τα κοιτάσματα πετρελαίου στο Ιράκ προβλέπεται να δίνουν για αρκετά χρόνια 110.000.000. βαρέλια την ημέρα {Ελευθεροτυπία 16-92002,}.Εξάλλου, το 70% των γνωστών αποθεμάτων πετρελαίου βρίσκεται στην Μέση Ανατολή.

Βέβαια, η Ευρώπη βρίσκεται σε δυσχερέστερη θέση από ότι οι ΗΠΑ γιατί δεν παράγει πετρέλαιο, όποτε η διατήρηση υψηλής τιμής του από τον Ο.Π.Ε.Κ. θα περιορίσει τους ρυθμούς ανάπτυξης της και θα ευνοήσει την διατήρηση της αμερικανικής μονοκρατορίας. Ο πόλεμος στο Ιράκ αποβλέπει στο να δώσει λύσεις ικανοποιητικές και διαρκείς στο πρόβλημα του πετρελαίου αλλά δεν είναι διόλου σίγουρο ότι θα ευνοηθεί και η Ευρώπη. Και αυτό, γιατί ορισμένες συμφωνίες της με χώρες του Ο.Π.Ε.Κ. , που της εξασφάλιζαν φθηνό και επαρκές πετρέλαιο, είναι βέβαιο ότι θα αναθεωρηθούν μετά το πέρας του πολέμου στο Ιράκ.

Οι δραματικές αυτές παγκόσμιες εξελίξεις εμφανίζουν κάποιες διασυνδέσεις με τον ανορθόδοξο τρόπο εκλογής του προέδρου Μπους που όπως είναι γνωστό, δημιουργείσαι έντονες αντιπαραθέσεις και αποτέλεσε την βάση πολλών σεναρίων.

Το επιστέγασμα αυτού του ανορθόδοξου τρόπου εκλογής είναι η πρωτοφανής απόφαση του ανώτατου δικαστηρίου των ΗΠΑ να μην αποτελέσει νομικό προηγούμενο η απόφαση του με την οποία εγκρίθηκε η εκλογή Μπους. {Bugliosi,2001}.

Επιπλέον, είναι η εντυπωσιακή η σύμπτωση ότι το σύνολο των στενών συνεργατών του Αμερικανού προέδρου αποτελείται από πρώην υψηλόβαθμα στελέχη, συμβούλους, μέλη Δ.Σ. κ.λ. εταιριών πετρελαϊκών συμφερόντων. Μια από τις πρώτες ενέργειες της νέας κυβέρνησης ήταν η παροχή σθεναρής υποστήριξης στα συμφέροντα των εταιριών ενέργειας, με την μείωση των φορολογικών τους επιβαρύνσεων, αλλά και με την λήψη μέτρου που επιτρέπει στις πετρελαϊκές εταιρίες να αντλούνε πετρέλαιο από εκτάσεις του δημοσίου χωρίς την καταβολή τιμήματος. Τα μέτρα αυτά

προκάλεσαν πολλές αντιδράσεις εναντίον της αμερικανικής κυβέρνησης, οι οποίες όμως ξεχάστηκαν μετά την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001, όποτε, η δημοτικότητα της έφτασε το 80%.

Η αλήθεια είναι ότι, αν αποκλειστεί το πετρέλαιο ως κυρίαρχο αίτιο του πολέμου, η απόφαση του Αμερικανού προέδρου για το χτύπημα στο Ιράκ είναι ανεξήγητη. Γιατί πώς να ερμηνεύσει κανείς ότι ξεχάστηκε ο στόχος- αφορμή που δικαιολόγησε τον πόλεμο εναντίον του Αφγανιστάν, ή την σύλληψη του Μπιν Λάντεν. Πώς να εξηγηθεί η λήθη για την Αλ Κάιντα που οργιάζει ανά την υφήλιο και συνεπώς πώς να δικαιολογηθεί η επίθεση εναντίον του Ιράκ, μιας χώρας για την οποία δεν αποδείχθηκε σχέση με την Αλ Κάιντα. Πώς να γίνει δεκτό ότι το Ιράκ απειλή την ανθρωπότητα αλλά και όχι η Βόρεια Κορέα.

Όπως προφητικά δήλωνε ο John Gray (2001): « ο κυριότερος λόγος για τον οποίο προβλέπεται η κατάρρευση της 'παγκοσμιοποίησης', είναι ότι αυτή δεν διαθέτει μηχανισμούς αντιμετώπισης της εξάντλησης των βασικών πηγών ενέργειας». Γιατί οι πόλεμοι μπορεί τώρα να γίνονται για το πετρέλαιο, αλλά σύντομα θα προκαλούνται και από την έλλειψη νερού.

Ο πόλεμος εναντίον της τρομοκρατίας, γενικευμένος και τρομοκρατικός και ο ίδιος, μπόρεσε, όμως, να συγκεντρώσει υψηλά ποσοστά αποδοχής του στο εσωτερικό των ΗΠΑ ύστερα από το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001. Όμως, αυτό το φρικιαστικό χτύπημα υπήρξε η αφορμή ενός πολέμου που είχε προαποφασιστεί, και ο οποίος θα ήταν ακόμη δυσκολότερο να δικαιολογηθεί χωρίς αυτό.

Οι συμπτώσεις συμβαίνουν συχνά και από μόνες τους ουδέν μπορούν να αποδείξουν στην προκειμένη περιπτώσει, εκτός από το να ενθαρρύνουν σενάρια στο μυαλό όσων έχουν παράλληλα συμφέροντα ή καλπάζουσα φαντασία. Ωστόσο η απελπισμένη αναζήτηση πετρελαίου δεν αποτελεί σενάριο ή προϊόν αρρωστημένης φαντασίας. Αντίθετα, βρίσκετε σε απόλυτη αρμονία με όλους, σχεδόν, τους πολέμους που προκλήθηκαν από οικονομικά αίτια, ανεξάρτητα από το οποίο ιδεολογικό τους περίβλημα: θρησκευτικός φανατισμός, καθαρότητα της φυλής ή επικράτηση του καλού εναντίον του κακού. Ειδικά για τον πόλεμο εναντίον της τρομοκρατίας οι τόσες και τέτοιες σκοτεινές πλευρές του ενθαρρύνουν την υπόθεση ότι πίσω από τα αναρίθμητα, αναπάντητα ερωτήματα υπάρχει το κυνήγι του πετρελαίου.

Αυτή λοιπόν η μεγάλη εξάρτηση, καταρχήν των ΗΠΑ, και στην συνέχεια ολόκληρης της Δύσης από το πετρέλαιο του Κόλπου είναι ενοχλητική και δημιουργεί αξεπέραστα προβλήματα. Η ομαλή λειτουργία της παγκόσμιας οικονομίας επηρεάζεται δυσμενώς από τις διαθέσεις των χωρών του Ο.Π.Ε.Κ. που μεταβάλλουν την πολιτική

τους χωρίς προειδοποίηση θέτοντας έτσι σε θανάσιμο κίνδυνο την υπόστασή τους. Για αυτό και είναι φυσικό να χαιρετίζεται με ιδιαίτερη ικανοποίηση από την κυβέρνηση Μπους και ολόκληρη την Δύση η πρόσφατη αποκάλυψη ότι η παραγωγή πετρελαίου της Αφρικής (Νιγηρία, Γκαμπόν, Αγκόλα, Γουινέα) θα είναι σε θέση σχεδόν αν διπλασιαστεί στα αμέσως επόμενα χρόνια, ώστε από 15% των αμερικάνικων εισαγωγών που καλύπτει, να φτάσει στο 25%. Και ενώ η Αφρική δεν είχε την τιμή να δέχεται Αμερικανούς αξιωματούχους όχι μόνο ο Κόλιν Πάουελ επισκέφθηκε την Γκαμπόν και την Αγκόλα αλλά και ο ίδιος ο Αμερικανός πρόεδρος συναντήθηκε με δέκα επικεφαλής Αφρικάνικων χωρών. Τους υποσχέθηκε ότι θα προβεί σε επενδύσεις στις χώρες τους και τους προέτρεψε να σταματήσουν τις συρράξεις στο Κονγκό και να συνδράμουν στη προσπάθεια καταπολέμησης της τρομοκρατίας { . Το νέο αυτό είναι καλό. Πρώτον, γιατί συμβάλει στην ανάπτυξη της Αφρικής, η οποία είχε ουσιαστικά σβηστεί από προσώπου γης . Δεύτερον, γιατί υπάρχουν ελπίδες να περιορισθεί το τόσο επικίνδυνο ενδιαφέρον της Αμερικανικής κυβέρνησης για την περιοχή της Μέσης Ανατολής. Τρίτον, επειδή έτσι εξασθενεί η σημασία της Ρωσίας σε ό,τι αφορά την κάλυψη των αναγκών πετρελαίου της Δύσης για αυτό υπάρχουν ελπίδες ότι δεν θα εξακολουθήσει να ανταλλάσσει με την «καλή της συμπεριφορά» το δικαίωμα να διαπράττει γεοκτονία στην Τσετσενία με την οποία ήδη απειλεί και την Γεωργία γιατί δήθεν τους υποθάλπει. Και τέταρτον, αν επισπευσθούν οι αναγκαίες επενδύσεις στην Αφρική, ώστε η αύξηση του πετρελαίου να έρθει σύντομα, ίσως θα μπορούσε να αποφευχθεί η συνέχιση των χτυπημάτων.

Η ύπαρξη διασύνδεσης ανάμεσα στην αναζήτηση φθηνού και άφθονου πετρελαίου και στο χτύπημα εναντίον του Ιράκ είναι εξάλλου σε θέση να δικαιολογήσει τον καταρχήν παράλογο συνδυασμό, δηλαδή να διενεργούνται έρευνες στο Ιράκ για την τυχόν ανεύρεση οπλών μαζικής καταστροφής οι έρευνες να αποβαίνουν άκαρπες, ωστόσο, το χτύπημα εναντίον του να θεωρείται βέβαιο και ανεξάρτητο από το τελικό πόρισμα των ερευνών.

Είναι απορία άξιον το ότι οι ΗΠΑ αρνούνται να συνειδητοποιήσουν το πόσο ανεπανόρθωτα εκτίθενται διεθνώς με την συμπεριφορά τους αυτή η μοναδική δικαιολογία, εν προκειμένω, είναι ότι η αμερικανική ηγεσία έχει απορροφηθεί από το επικίνδυνο «σύνδρομο της παγκόσμιας αυτοκρατορίας», σε βαθμό που αδυνατεί να δει και το φυσικό τέλος της.

3.21 ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΗΝ ΙΣΛΑΜΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ

Είναι όλο και περισσότερο εμφανές ότι η εποχή μας διαφοροποιείται ακόμα και από το πρόσφατο παρελθόν όχι μόνο στις νέες ευκαιρίες που προσφέρει αλλά και στις νέες απειλές που εμφανίζει. Η εξέλιξη των επικοινωνιών, η ευκολία στην μετάδοση της πληροφορίας, η ανάπτυξη των μεταφορών, η δημιουργία ενός στενού ιστού αλληλοσύνδεσης των οικονομιών σε παγκόσμια κλίμακα δεν δημιούργησε μόνο νέες προκλήσεις για οικονομική, πολιτιστική και κοινωνική εξέλιξη αλλά έδωσε και την δυνατότητα σε αποφασισμένους φανατικούς να βλάψουν και να επηρεάσουν τις κοινωνίες μας όπως ποτέ άλλοτε, θεμελιώνοντας νέες απειλές στη συλλογική ασφάλεια

Μια καλά οχυρωμένη και οπλισμένη κοινωνία μπορούσε μέχρι πρόσφατα να αμυνθεί αποτελεσματικά στο έδαφός της, απέναντι σε επιθέσεις με παλιές τεχνολογίας συμβατικά μέσα, αφού τα μέσα για ασύμμετρο πόλεμο , όπως αυτόν που έχουν επιλέξει σήμερα οι ισλαμιστές τρομοκράτες, ήταν ελάχιστα. Σήμερα όμως τα πράγματα έχουν αλλάξει δραματικά και μόνιμα. Οι δορυφορικές επικοινωνίες, η διάδοση της γνώσης, το ίντερνετ, η ευκολία μεταφοράς κεφαλαίων κ.ά. επιτρέπουν σε οργανωμένες ομάδες να παρακάμψουν τα συμβατικά αμυντικά συστήματα και να καταφέρουν συντριπτικά ασύμμετρα πλήγματα εναντίον οικονομικών ή συγκοινωνιακών κέντρων ή βασικών υποδομών των σύγχρονων πόλεων. Η τεχνολογία σήμερα επιτρέπει το σχεδιασμό, την παρακολούθηση και τον συντονισμό τέτοιων επιθέσεων από μικρές απομονωμένες περιοχές και χώρες του πλανήτη. Ένας φανατικός μπορούσε και σε παλιότερες εποχές να καταφέρει σοβαρά μεμονωμένα πλήγματα (από την δολοφονία του διαδόχου του Αυστροουγγρικού θρόνου στο Σαράγιεβο μέχρι τον Κάρλος) . Σήμερα όμως οι φανατικοί αυτοί μπορούν να οργανωθούν, να συντονιστούν και να καθοδηγηθούν προς επίτευξη ευρύτερων πολιτικών στόχων. Ο συνδυασμός αποφασισμένων φανατικών και επιθετικών πολιτικών επιδιώξεων εξασφαλίζεται από μια ακραία φονταμενταλιστική εκδοχή του Ισλάμ σχετικά εύκολα.

Τα χαρακτηριστικά των ισλαμικών τρομοκρατικών επιθέσεων ανά τον κόσμο έχουν να δείξουν πολλά και για τα κίνητρά τους, και τους πολιτικούς τους στόχους, και για τον τρόπο αντιμετώπισής τους. Σκοτώνοντας εσκεμμένα ανθρώπους κάθε εθνικότητας και θρησκείας έδειξαν ακριβώς το σύνολο της αντίθεσής και της αντιπαράθεσης που επιδιώκουν. Στόχοι δεν είναι απλά όσες χώρες δεν συμμορφώνονται στην εξωτερική πολιτική τους με τους τρομοκράτες. Οι ΗΠΑ χτυπήθηκαν μετά από μια δεκαετία της πιο φιλοπαλαιστινιακής πολιτικής που είχαν

ακολουθήσει ποτέ. Όταν είχαν συμβάλει με κάθε μέσο και περισσότερο από κάθε άλλη φορά στην εξεύρεση λύσης στο Μεσανατολικό (πχ Συμφωνία του Όσλο, συναντήσεις στο Ντέιτον κτλ). Ταυτόχρονα όμως χτυπούν όλους τους λαούς στην περιφέρεια του Ισλάμ, χωρίς να τους έχουν δώσει καμία αφορμή ανάλογη με αυτές που επικαλούνται για τα χτυπήματα στη Δύση. Στόχος των ισλαμοφασιστών είναι κάθε τι που για τα μέτρα του ιδεολογικού και πνευματικού μεσαιωνικού σκοταδισμού είναι προοδευτικό. Και φυσικά η συντριπτική πλειοψηφία των θυμάτων της δράσης τους είναι όσοι μουσουλμάνοι δε δέχονται τον φονταμενταλιστικό παραλογισμό τους.

Δεν επιτίθενται επειδή η Δύση (ή έστω κάποιες χώρες τις Δύσης) τους προκάλεσε. Αυτές είναι απλές αφορμές. Επιτίθενται για να λύσουν τα εσωτερικά τους προβλήματα, να ενισχύσουν την εξουσία και την πνευματική επιρροή τους στον ισλαμικό κόσμο, να καταπνίξουν κάθε φωνή μεταρρύθμισης και εκδημοκρατισμού στις μουσουλμανικές κοινωνίες. Και γι' αυτό πάντα θα βρίσκουν αφορμές όσο κατευναστικοί και καλοπροαίρετοι και αν είμαστε. Ποιος εγγυάται ότι αυτό που θα βλέπαμε εμείς ως “δίκαιη λύση” του Παλαιστινιακού είναι το ίδιο με αυτό που βλέπουν οι τρομοκράτες; Αν αυτοί ικανοποιηθούν μόνο με την πλήρη καταστροφή του Ισραήλ πρέπει να το δεχτεί η παγκόσμια κοινότητα (το δικαίωμα ύπαρξης του Ισραήλ το αναγνώρισε η διεθνής κοινότητα από το 1948, ο αραβικός εθνικισμός δεν εννοεί να το δεχτεί ούτε το 2005); Ή ακόμα και αν φύγει πλήρως κάθε δυτικό ή μη-ισλαμικό στοιχείο από την περιοχή, μας εγγυάται τίποτα ότι θα μας αφήσουν ήσυχους; Εδώ κατηγορούν την Ισπανία για την Ανακατάκτηση (την εκδίωξη των μουσουλμάνων από την Ισπανία τον 15ο-16ο αιώνα) και τη Γαλλία για το ζήτημα της μαντίλας!

Πώς όμως μπορούμε να αντιδράσουμε απέναντι σε μια φανατική μειοψηφία; Η απάντηση στην συνολική επίθεσή τους εναντίον των κοινωνιών μας δεν είναι προσβολή του αραβικού κόσμου και του ισλαμικού χώρου γενικά. Η συνολική αντιπαράθεση είναι ακριβώς αυτό που επιδιώκουν διότι έτσι μπορούν να συσπειρώσουν τις κοινωνίες τους υπό την ηγεσία τους μπροστά την εξωτερική απειλή. Ο περιορισμός της αντιπαράθεσης θα αποδυναμώσει τις πολιτικές τους επιδιώξεις. Ταυτόχρονα όμως, η αντιμετώπιση των οργάνων της τρομοκρατίας, των ισλαμοφασιστών φανατικών και τα όλων τα στηριγμάτων τους πρέπει να είναι ανελέητη. Πρέπει να εξασφαλιστεί ότι δεν θα τους προσφερθεί καταφύγιο και προστασία από καμία μα καμία χώρα. Το κυνήγι τους, αλλά και η προσαρμογή του διεθνούς δικαίου (που έχει μείνει προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις του κόσμου του 1945, με εμφανείς αδυναμίες αυτού και των διεθνών οργανισμών να ανταποκριθεί στις

νέες προκλήσεις), είναι υπόθεση όλης της παγκόσμιας κοινότητας χωρίς καμία εξαίρεση. Γι'αυτό η επιχείρηση στο Αφγανιστάν ήταν απαραίτητη. Όσο υπάρχουν περιοχές και κράτη που τους επιτρέπουν να δρουν και να αναπτύσσονται η απειλή θα παραμένει.

Μπορεί όμως η στρατιωτική επέμβαση να λύσει μόνη της το πρόβλημα; Η εμπειρία των τελευταίων ετών και ειδικά η περιπέτεια στην Μεσοποταμία δείχνει ότι ακόμα και σήμερα η στρατιωτική ισχύς είναι πεπερασμένη και ανίκανη από μόνη της να ξεριζώσει την τρομοκρατία. Αντίθετα, αποτυχημένες στρατηγικές και τακτικές επιλογές έγιναν αιτία οι τρομοκράτες να κερδίσουν αναίτια στρατιωτικές, αλλά το χειρότερο ηθικές στα μάτια του ισλαμικού κόσμου, νίκες. Για την πολιτική αφόπλιση του ισλαμικού σκοταδισμού είναι αναγκαία η ενίσχυση των ενδογενών δυνάμεων της μεταρρύθμισης και του εκδημοκρατισμού, αλλά αυτό δεν γίνεται από τη μία μέρα στην άλλη. Στόχος πρέπει να είναι η ενίσχυση της ελεύθερης αγοράς στις μουσουλμανικές χώρες για την δημιουργία σύγχρονων αστικών στρωμάτων μέσα στις ισλαμικές κοινωνίες που θα αναλάβουν να απομονώσουν τους σκοταδιστές ισλαμοφασίστες. Απαιτείται ένας συνδυασμός πολιτικών, διπλωματικών και στρατιωτικών, σε κάποιες περιπτώσεις, ενεργειών .

Έτσι η προσπάθεια να δημιουργηθούν οι ενδογενείς συνθήκες εκδημοκρατισμού του Ιράκ (που 800 χρόνια αδυνατούν να δημιουργηθούν από μόνες τους, και σε όσες χώρες τις περιοχής πλούτισαν από τις πρώτες ύλες τους δε δημιουργήθηκαν) αποσκοπεί να λειτουργήσει ως πυξίδα και για τον υπόλοιπο αραβικό κόσμο. Και κάτι τέτοιο δεν είναι αδύνατο σε μουσουλμανικές κοινωνίες αφού πχ στην Νοτιοανατολική Ασία παρά τα μεγάλα προβλήματα που υπάρχουν, η ενίσχυση των παραγωγικών δυνάμεων της αγοράς οδήγησε με μεγάλα βήματα εκδημοκρατισμού. Αρκεί να δούμε σήμερα την Μαλαισία και να τη συγκρίνουμε τα διάφορα αραβικά εμιράτα. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Ιαπωνίας όχι μία αλλά 2 φορές (στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα και μετά τον Β'ΠΠ), όπου μια οπισθοδρομική κοινωνία μπόρεσε με την κατάλληλη παρέμβαση να ξεκολλήσει και να ακολουθήσει το δρόμο της προόδου, της ευημερίας και της δημοκρατίας. Σήμερα ο Λίβανος παλεύει να βγει από τα νύχια ισλαμιστών και φυλοσύριων κοσμικών φασιστών.

Το αίτημα της δημοκρατίας είναι αποτέλεσμα της ανάπτυξης συγκεκριμένων οικονομικών παραγωγικών δυνάμεων μέσα στην κοινωνία που έρχονται να αμφισβητήσουν την κυριαρχία των συντηρητικών δυνάμεων. Οι δυνάμεις αυτές δεν

είναι γενικόλογα αφηρημένα σχήματα. Μπορούν εύκολα να ψηλαφηθούν μέσα στην Ιστορία. Τέτοιες είναι οι προοδευτικές παραγωγικές δυνάμεις της αγοράς (έμποροι, βιοτέχνες, αργότερα βιομήχανοι και τα άλλα αστικά στρώματα) που ιστορικά έθεσαν τις βάσεις των σημερινών δημοκρατικών πολιτευμάτων στην Ολλανδία και την Αγγλία του 16ου-17ου αιώνα (ή ακόμα και στις αυτόνομες μεσαιωνικές πόλεις μπορούν αναγνωριστούν τα πρώτα σκιρτήματα εκδημοκρατισμού). Αντίθετα παρά την πρωτοφανή οικονομική της ανάπτυξη η καθολική Ισπανία δεν ακολούθησε το δρόμο της προόδου και του εκδημοκρατισμού αλλά αυτόν της οπισθοδρόμησης, του σκοταδισμού, της Ιεράς Εξέτασης, της περιθωριοποίησης και του φασισμού. Γιατί; Διότι η οικονομική της ανάπτυξη αρχικά στηρίχθηκε στα λάφυρα της Ανακατάκτησης της Ιβηρικής από τους μουσουλμάνους και μετά από το χρυσό και το ασήμι του Νέου Κόσμου. Δεν ήταν αποτέλεσμα της λειτουργίας της αγοράς και γι' αυτό δεν αποτέλεσε μοχλό για την ανατροπή των συντηρητικών και τον εκδημοκρατισμό όπως αλλού, αλλά σαν επιπλέον εργαλείο κατοχύρωσης της κυριαρχίας των υφιστάμενων εξουσιών της φεουδαρχίας και της εκκλησίας.

Ακριβώς με τον ίδιο τρόπο τα πετροδολάρια σήμερα ενισχύουν τις συντηρητικές δομές στην Σαουδική Αραβία παρά την όποια προσπάθεια εκδημοκρατισμού. Αν με τόσο υψηλό για τα μέτρα της περιοχής ΑΕΠ διατηρεί ακόμα την Σαρία, πόσο πλούσιοι πρέπει ακόμα να γίνουν, σύμφωνα με τον παραλογισμό που διαχέεται στην κοινή γνώμη της Δύσης, για να αποκτήσουν στοιχειώδη δημοκρατικά χαρακτηριστικά; Δεν είναι τυχαίο ότι παρά την τεράστια οικονομική της ανάπτυξη, η Σαουδική Αραβία δεν είναι φάρος δημοκρατίας και ελευθεριών για τον υπόλοιπο μουσουλμανικό κόσμο αλλά το μεγαλύτερο φυτώριο φανατικών φονταμενταλιστών τρομοκρατών! Η περίπτωση της Σαουδικής Αραβίας είναι η καλύτερη διάψευση των ευρέως διαδεδομένων αντιλήψεων ότι η τρομοκρατία είναι συνέπεια της φτώχειας και της εχθρικής ιμπεριαλιστικής συμπεριφοράς. Η Σαουδική Αραβία είναι το πνευματικό και υλικό λίκνο της σύγχρονης τρομοκρατίας όχι γιατί είναι φτωχή (δηλαδή η χώρας τις Αφρικής πόσες βόμβες δικαιούνται να βάλουν αναλογικά; Γιατί δεν κινδυνεύουμε από τρομοκράτες από την Ουγκάντα αλλά από την πάμπλουτη Σαουδική Αραβία;), ούτε γιατί κατακτήθηκε από τους Δυτικούς (ουδέποτε κατακτήθηκε, αλλά αντίθετα υπήρξαν η ασπίδα της απέναντι σε επιθετικά καθεστώτα όπως το Ιράκ) αλλά επειδή συνδυάζει τον μεσαιωνικό σκοταδισμό με την αφθονία πόρων.

Η Αλ-Κάιντα δεν μαζεύει τα μέλη της από τους εξαθλιωμένους, ούτε η δράση της στοχεύει στην αλλαγή της εξαθλίωσης αλλά μάλλον στη διατήρησή της καθώς και

του συνόλου του σκοταδιστικού πλέγματος που έχουν υφάνει (όπως είπα και σε προηγούμενο άρθρο πρόκειται περισσότερο για νέους “Σερίφηδες του Νότιγγχαμ” παρά για την ισλαμική έκδοση του “Ρομπέν των Δασών” όπως πολλοί αρέσκονται να τους φαντάζονται) Όταν η οικονομική ανάπτυξη στηρίζεται σε φυσικούς πόρους (άρα ωφελεί τους ιδιοκτήτες τους) δεν υπάρχει καμία περίπτωση εκδημοκρατισμού. Αυτός θα έρθει μόνο όταν τα αστικά στρώματα ενισχυθούν από την λειτουργία της αγοράς ώστε να είναι σε θέση να αμφισβητήσουν τους συντηρητικούς-σκοταδιστές του Ισλάμ.

Αυτό που έγινε απόλυτα κατανοητό μετά την 9/11 είναι ότι δεν μπορούμε να περιμένουμε να γίνει από μόνη της, ούτε ότι μια “φιλική” ισλαμική χώρα στην εξωτερική πολιτική είναι ασφαλής για τις κοινωνίες μας και το παγκόσμιο σύστημα οικονομικής διασύνδεσης και αλληλεπίδρασης. Αυτό που χρειάζεται ο ισλαμικός κόσμος (και ο όλος ο κόσμος γενικά) δεν είναι νέες “Ισπανίες” αλλά νέες “Ολλανδίες”. Αυτή η πολιτική δικαιολογεί τα τεράστια ποσά που κοστίζουν οι επιχειρήσεις και η ανοικοδόμηση στην περιοχή και που δεν μπορούν να ισοσκελιστούν με όσα κέρδη και να βγάλει η εξόρυξη του πετρελαίου (όπου αξίζει να αναφερθεί ότι όλα τα συμβόλαια που είχε υπογράψει ο Σαντάμ με ρώσικες και γαλλικές εταιρίες παραμένουν σε ισχύ).

Δεν στηρίζουμε τον φτωχό Παλαιστίνιο και τον φτωχό Ιρακινό με το να προσφέρουμε πολιτική, ιδεολογική και ηθική κάλυψη στους ισλαμοφασίστες της Χαμάς, της Τζιχάντ ή τους φανατικούς δολοφόνους του Ιράκ. Έτσι διαιώνίζουμε την δική του καταπίεση και τη δική μας ανασφάλεια. Η βοήθεια στον φτωχό Παλαιστίνιο απαιτεί την προσπάθεια να βρεθεί ένας συμβιβασμός με το Ισραήλ (πχ οι προτάσεις Μπαράκ το 2000 θα μπορούσαν να ήταν βάση για μια συμβιβαστική λύση) που θα επιτρέψει την μόνιμη ειρηνική συνύπαρξη, αλλά ταυτόχρονα την απομόνωση όλων των ακραίων που τορπιλίζουν κάθε προσπάθεια ειρήνευσης. Παρόμοια, η βοήθεια στον φτωχό Ιρακινό απαιτεί τη δημιουργία συνθηκών ώστε η μετά-Αμερικανών εποχή (που αργά ή γρήγορα θα έρθει) να μην χαρακτηρίζεται από την κυριαρχία φανατικών ισλαμοφασιστών ή έστω κοσμικών εθνικιστών, αλλά από δημοκρατικούς θεσμούς θεμελιωμένους σε μια αναπτυσσόμενη υγιώς οικονομία (προφανώς για όσους δεν πιστεύουν ούτε στους δημοκρατικούς θεσμούς ούτε στην ανοιχτή οικονομία, η συμπαράταξη με τους φονταμενταλιστές δολοφόνους είναι μια φυσική επιλογή).

Αυτό είναι και σημαντικό μέρος του προβλήματος στο Ιράκ. Θα ήταν πολύ απλό για τους Αμερικανούς να εκχωρήσουν τις εξουσίες στους θρησκευτικούς ηγέτες και στα φονταμενταλιστικά στοιχεία (που σήμερα “εξεγείρονται”). Αυτό όμως δε θα

αντιμετώπιζε ούτε την απειλή της τρομοκρατίας, ούτε θα βοηθούσε τον απλό λαό του Ιράκ, που θα περνούσε από την μία κοσμική τυραννία του Σαντάμ στην καταπίεση της φονταμενταλιστικής τυραννίας των μουλάδων. Ο αγώνας γίνεται για να στηθεί ένα κοσμικό δημοκρατικό κράτος, πράγμα στο οποίο όσοι θέλουν να ορίζουν κατά αποκλειστικότητα τον ιρακινό λαό αντιδρούν. Τους ενοχλεί που άνοιξαν μετά την απελευθέρωση πάνω από 150 εφημερίδες και δεν μπορούν να ελέγχουν τη σκέψη του λαού, το ότι υπάρχουν χιλιάδες δημοτικά και περιφερειακά συμβούλια που λειτουργούν πλέον με δημοκρατικές διαδικασίες εμποτίζοντας σταδιακά ένα λαό που για δεκαετίες γνώριζε μόνο την δικτατορία του Σαντάμ. Σκύλιασαν με την μαζική συμμετοχή του Ιρακινού λαού στις εκλογές του χειμώνα, παρά τις συνεχείς δολοφονικές απειλές και ενέργειες εναντίον του. Οι φονταμενταλιστές περίμεναν να αποτελέσουν την διάδοχη κατάσταση και η συμπεριφορά τους δείχνει την αντίδρασή τους μπροστά στην απειλή να χάσουν τον πνευματικό τους έλεγχο.

Η άμεση αποχώρηση των συμμαχικών δυνάμεων από το Ιράκ δεν θα οδηγήσει σε κανένα εκδημοκρατισμό. Θα δημιουργήσει ένα χάος μέσα από το οποίο θα αναδειχθεί ενισχυμένος ο ισλαμοφασισμός. Η αποχώρηση είναι αναπόφευκτη, αλλά μόνο όταν η ιρακινή κοινωνία είναι σε θέση να παλέψει επιτυχώς απέναντι στην φονταμενταλιστική απειλή. Αλλιώς το Ιράκ θα γίνει ο νέος παράδεισος για την παγκόσμια ισλαμική τρομοκρατία, ενώ κάθε φωνή μεταρρύθμισης και εκσυγχρονισμού στον υπόλοιπο ισλαμικό κόσμο θα αποδυναμωθεί. Η ελπίδα ότι μια άμεση αποχώρηση θα οδηγήσει σε μια δημοκρατική διακυβέρνηση και σε μια αντίληψη ανοχής του διαφορετικού παραγνωρίζει την τωρινή πνευματική και πολιτική ισχύ του οπισθοδρομικού σκοταδισμού και αγνοεί την καθυστερημένη και προβληματική δομή μιας έντονα ριζοσπαστικοποιημένης κοινωνίας.

Τελικά δεν υπάρχει μονοσήμαντη απάντηση πώς θα εξουδετερωθεί η νέα μορφή τρομοκρατίας που βιώνουμε. Πάνω απ' όλα θα χρειαστεί η σταθερή μας αποφασιστικότητα. Η αποφασιστικότητα αυτή να αντιμετωπιστεί η απειλή της ισλαμικής τρομοκρατίας δεν θα καθορίσει μόνο την επιτυχία των μεταρρυθμίσεων στον αραβικό κόσμο αλλά και την επιβίωση των ίδιων των κοινωνιών μας.

3.22 ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Μετά την 11η Σεπτεμβρίου του 2001 οι μεταβολές της παγκόσμιας οικονομίας διενεργούνται με ρυθμούς τόσο ταχείς, ώστε είναι δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να παρακολουθηθούν και, να προβλεφθεί η μορφή που θα έχουν στη συνέχεια.

Πολλές οικονομικές επιπτώσεις της τρομοκρατίας και του πολέμου εναντίον της είναι ήδη ορατές σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά η αξιολόγηση και η αναγωγή τους σε αριθμητικό αποτέλεσμα δεν είναι εύκολη. Είναι, βέβαια ανάγκη να διακρίνουμε τα βραχυχρόνια από τα μακροχρόνια αποτελέσματα, τα άμεσα από τα έμμεσα, τα αρνητικά από τα θετικά, τους στόχους του πολέμου από τις συνέπειες του, τα αποτελέσματα του πολέμου στο Βορρά και για το Νότο κ.ο.κ. Εξαιτίας αυτών και πολλών ακόμη δυσχερειών, στις οποίες δεν έγινε ούτε καν αναφορά προηγουμένως, μέχρι τώρα ενδιαφέρον για τον υπολογισμό ορισμένων ζημιών της τρομοκρατίας και του πολέμου εναντίον της οδήγησε στη διενέργεια σχετικών μελετών, των οποίων, όμως, τα αποτελέσματα δίνονται προς το παρόν με τρόπο αποσπασματικό (Μελέτη του ΟΟΣΑ). Θα προσεγγίσουμε την ανάλυση στα πλαίσια τριών παραγράφων, που είναι οι ακόλουθες : βραχυχρόνιες συνέπειες, μακροχρόνιες συνέπειες και το μέλλον της παγκοσμιοποίησης.

3.23 ΟΙ ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ (Ή ΟΙ ΗΔΗ ΕΜΦΑΝΕΙΣ)

Η διάκριση τω συνεπειών αυτού του Γ' Παγκόσμιου Πολέμου, που προβλέπεται να είναι απροσδιόριστης διάρκειας, σε βραχυχρόνιες και μακροχρόνιες είναι εμφανώς μη ικανοποιητική. Κι αυτό, επειδή πρώτον , δεν είναι ακόμη αρκετά αισθητά τα αποτελέσματα του πολέμου και δεύτερον, επειδή ενδέχεται ότι φάνεται σήμερα ως βραχυχρόνιο να αποδειχθεί στη συνέχεια διαρκές. Ωστόσο, επιβάλλεται να αρχίσουμε από κάπου.

Μερικές λοιπόν από τις συνέπειες που θα μπορούσαν, με όλες τις παραπάνω επιφυλάξεις, να χαρακτηριστούν ως βραχυχρόνιες, είναι οι ακόλουθες:

3.24 ΦΕΡΕΙ ΤΟ ΙΣΛΑΜ ΕΥΘΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ;

Είναι θετικό ότι συνήθως δεν χρειάζεται να εμπλακούμε σε αντιπαραθέσεις προσπαθώντας να αποδείξουμε τα αυτονόητα, ότι δηλαδή οι φρικαλεότητες που συμβαίνουν από τους ανά τον κόσμο οπαδούς του Ισλάμ καθαγιάζονται από την κουλτούρα που εκφράζει. Δεν λέμε ότι αποκλειστικό κίνητρο της δράσης τους είναι η διάδοση των φονταμενταλιστικών τους ιδεών, αλλά ότι αυτές ιδέες διευκολύνουν την διάπραξη τόσων αγριότητων. Εχθροί τους είναι πολλοί, από τα θύματα των δίδυμων πύργων μέχρι τους μετριοπαθείς μουσουλμάνους των χωρών τους και οι στόχοι τους είναι εξίσου πολυπληθείς. Θα έλεγα ότι πιο πολύ παλεύουν για τη διατήρηση της πνευματικής τους επιρροής (και φυσικά της πολιτικής εξουσίας που την συνοδεύει) στον μουσουλμανικό κόσμο, παρά για την ανατροπή της Δύσης.

Καθώς όλο και περισσότεροι μουσουλμάνοι έρχονται σε επαφή με τη Δύση και όλο και περισσότερα δυτικά πολιτισμικά στοιχεία αλληλεπιδρούν με το ισλαμικό κόσμο (ανάπτυξη δυτικών οικονομικών και κοινωνικών θεσμών, διάχυση της δυτικής εκπαιδευτικής κουλτούρας σε όλο και περισσότερους μουσουλμάνους), οι μεταφορές και οι επικοινωνίες εκμηδενίζουν τις αποστάσεις, η φιλελευθεροποίηση της παγκόσμιας οικονομίας επιτρέπει την μετακίνηση ιδεών, κεφαλαίων και ανθρώπων με ασύγκριτα μεγαλύτερη ευκολία, ο ισλαμικός κόσμος βρίσκεται μπροστά σε μια τεράστια πρόκληση. Η αδυναμία του να συγκριθεί σε οποιοδήποτε τομέα με τις χώρες που υιοθετούν το δυτικό μοντέλο, γεννά φωνές μεταρρύθμισης. Όλο και περισσότεροι μουσουλμάνοι αντιλαμβάνονται ότι είναι αδύνατον να πορευτούν σε ένα σύγχρονο κόσμο με τα βαρίδια ενός πολιτισμού που τους εμποδίζει. Η θνησιγενής επίδραση ενός πολιτισμού στην προσπάθεια μιας κοινωνίας για ανανέωση και εξέλιξη περιγράφεται πολύ ωραία από τον Arnold Toynbee στο «Μια μελέτη της Ιστορίας».

Μπροστά στην απειλή της μεταρρύθμισης και της εξέλιξης, οι αντιδραστικές δυνάμεις του Ισλάμ ορθώνουν τους δικούς τους Ιγνάτιους Λογιόλα (όπως η ισλαμική επανάσταση στο Ιράν, οι Ταλιμπάν, η Αλ Κάιντα, οι φονταμενταλιστές στο Αλγέρι, οι φανατικοί της Χεζμπολά, της Χαμάς, της Τζιχάντ και ο κατάλογος δεν τελειώνει) και δυστυχώς οι δυνάμεις της αντίδρασης έχουν το τεράστιο πλεονέκτημα της ύπαρξης μιας κουλτούρας αδύναμης να ανανεωθεί (γι' αυτό και 800 χρόνια τώρα οι αντίδραση κρατάει τον ισλαμικό κόσμο στο δικό του μεσαίωνα). Η Ιερά Εξέταση, η αντεπανάσταση στη Βανδέα στην Γαλλική Επανάσταση, η επανάσταση των Σαμουράι απέναντι στην προσπάθεια εισαγωγής νέων θεσμών (1867 αν θυμάμαι καλά) είναι όλες

παρόμοιες με τη σημερινή προσπάθειες αντίδρασης στην αλλαγή, την εξέλιξη και την πρόοδο.

Αν και σε πολλά μέρη οι φανατικοί επιβάλλονται με τη βία και το αίμα πάνω στις όποιες φωνές για ανανέωση, αυτό δεν μπορεί να ισχύσει σε όλο τον μουσουλμανικό κόσμο, ειδικά όπου η αποικιοκρατία έχει εμφυσήσει σε βάθος κάποιες δυτικές δομές. Γι' αυτό οι ισλαμοφασίστες καταφεύγουν στην εξωτερίκευση του προβλήματός τους με το γεννούν συγκρούσεις με τη Δύση, την Ινδία, το Ισραήλ κτλ. Δεν έχει ανάγκη η Ευρώπη, η Αμερική, η Ιαπωνία και ο υπόλοιπος κόσμος της σύγκρουση με το καθυστερημένο Ισλάμ (μπορεί κάποτε να μην ήταν αλλά σήμερα είναι και αυτό δείχνει καθαρά το post του Avatar). Οι φονταμενταλιστές του καθυστερημένου Ισλάμ όμως έχουν απόλυτα ανάγκη αυτή τη σύγκρουση προκειμένου να επιβιώσουν (πχ ποια θα ήταν η πνευματική επιρροή του Σείχη Γιασσίν αν οι Άραβες ζούσαν ειρηνικά με τους Εβραίους;), και γι' αυτό το Ισλάμ και όχι η Δύση είναι που δίνει στην αντιπαράθεση στοιχεία σύγκρουσης πολιτισμών (ποτέ δεν απλοποίησα μιλώντας για αποκλειστική σύγκρουση πολιτισμών, και σε προηγούμενο post μίλησα για στοιχεία σύγκρουσης. Οι Μογγόλοι πχ δεν επιτέθηκαν στην Κίνα επειδή ήταν διαφορετικοί πολιτισμικά, αλλά η διαφορετικότητά τους ανέδειξε στη σύγκρουση στοιχεία σύγκρουσης πολιτισμών.). Επειδή πολλές φορές στο παρελθόν κατώτεροι πολιτισμοί επικράτησαν πολύ ανώτερων τεχνολογικά, κοινωνικά, οικονομικά κτλ δεν μπορούμε να πάρουμε απήφιστα αυτή τη σύγκρουση, ειδικά με τα ασύμμετρα χαρακτηριστικά που έχει.

Αυτή τη σύγκρουση δεν τη βλέπουμε, εδώ στην Ελλάδα, ως εξωτερικοί παρατηρητές αλλά ως μέλη ενός παγκόσμιου συστήματος οικονομικής και πολιτικής αλληλεπίδρασης και συνεργασίας που σήμερα απειλείται. Η ενοποίηση των αγορών και η μετακίνηση κεφαλαίων και ανθρώπινου δυναμικού απαιτεί συνθήκες ασφάλειας αλλιώς οι πυλώνες του παγκόσμιου συστήματος εύκολα καταρρέουν. Όταν χτυπιέται το κέντρο της παγκόσμιας ανάπτυξης, αυτό επηρεάζει όχι μόνο τις μεταφορές (προβλήματα στις αεροπορικές εταιρίες, μείωση δρομολογίων κτλ), όχι μόνο την ελευθερία μετακίνησης κεφαλαίων και ανθρώπων (οι αυξημένες ανάγκες ασφάλειας καθιστούν πιο δύσκολη την πρόσβαση στο παγκόσμιο χωριό) αλλά χτυπάει και την ανεκτικότητα και πολυπολιτισμικότητα των δυτικών κοινωνιών (πχ περιορισμοί σε μουσουλμάνους πολίτες στις ΗΠΑ) δημιουργώντας νέους φραγμούς στην προσπάθεια της παγκόσμιας οικονομικής ενοποίησης. Και αυτό μπορεί να έχει αρνητική επίδραση στις ανεπτυγμένες χώρες, έχει όμως καταστροφική στις αναπτυσσόμενες, που

βασίζονται στην ύπαρξη των ανεπτυγμένων αγορών για να διαθέσουν τα προϊόντα τους. Οφείλουμε να υπερασπιστούμε, με όποιο τρόπο χρειαστεί, όχι μόνο τον πολιτισμό μας, αλλά και τις ίδιες τις προϋποθέσεις της οικονομικής μας ανάπτυξης και επιβίωσης.

Κάθε μα κάθε σύγκρουση ακόμα και αν πρόκειται για εμφύλιο, περιέχει πολιτιστικά στοιχεία. Όσο πιο διαφορετικοί είναι οι συγκρουόμενοι τόσο περισσότερο αναδεικνύονται τα στοιχεία της διαφορετικότητας των πολιτισμών τους. Πχ. η σύγκρουση Ελλήνων και Περσών δεν ήταν απλά μια στρατιωτική σύγκρουση αλλά και αναμέτρηση του ελληνικού πολιτισμού όπως αυτός συμπυκνωνόταν στο πεδίο της μάχης στην έννοια της φάλαγγας, του βαρεού οπλισμού της μάχης σε παράταξη κτλ με τον περσικό που επίσης συμπυκνωνόταν στον οπλισμό και τον τρόπο μάχης των Περσών. Όπως πολύ εύστοχα αναλύει ο V. Hanson στο «Σφαγή και Πολιτισμός» αλλά και ο John Keagan στο «Ιστορία του Πολέμου», ο δυτικός πολιτισμός ήταν το τεράστιο πλεονέκτημα στο πλευρό των δυτικών στρατών όταν αντιμετώπιζαν λαούς διαφορετικής κουλτούρας. Ο οπλίτης στην αρχαία Ελλάδα δεν ήταν απλά ένας πολεμιστής, αλλά εξέφραζε τα ιδανικά της ισοπολιτείας, αντιπροσώπευε την οργάνωση της παραγωγής από ελεύθερους μικροκτηματίες και ο οπλισμός του ήταν η συμπύκνωση της τεχνολογικής προόδου των Ελλήνων. Αντίστοιχα οι σύγχρονοι δορυφόροι, οι Tomahawk που ελέγχονται από GPS, τα Stealth μαχητικά είναι όλα δημιουργήματα του σύγχρονου δυτικού πολιτισμού.

Αυτό δεν σημαίνει ότι μόνο η σύγκρουση στο πεδίο της μάχης έχει πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Ακόμα και απλός οικονομικός ανταγωνισμός έχει πληθώρα τέτοιων. Η Ιαπωνία αναγκάστηκε να εγκαταλείψει ήθη και παραδόσεις αιώνων προκειμένου να μπορέσει να επιβιώσει οικονομικά και να ανταγωνιστεί τη Δύση. Η αλλαγή που δημιουργείται στις σχέσεις παραγωγής και στην κοινωνική οργάνωση έχει και την αντανάκλασή της στον πολιτισμό μιας κοινωνίας, που ξεκινά από το πώς κρατάνε το πιρούνι μέχρι τι μουσική ακούνε, και από το πώς οργανώνουν τις επιχειρήσεις τους μέχρι πώς πολεμάνε στη μάχη. Σήμερα ο ανταγωνισμός μεταξύ όλων των οικονομιών σε ένα όλο και πιο ισχυρό παγκόσμιο σύστημα διασύνδεσης και αλληλεξάρτησης οδηγεί στην ανταλλαγή όλο και περισσότερων πολιτιστικών στοιχείων και φυσικά στον αναπόφευκτο ανταγωνισμό μεταξύ τους. Η σύγχρονη πολιτιστική διείσδυση του δυτικού πολιτισμού στον μουσουλμανικό κόσμο, είτε αφορά αμερικανική στρατιωτική παρουσία, είτε κατανάλωση κόκα-κόλα, είτε σπουδές μουσουλμάνων στο εξωτερικό, είτε δραστηριοποίηση δυτικών εταιριών κτλ οδηγεί σε σύγκρουση με τα παραδοσιακά

στοιχεία του Ισλάμ και όσους στηρίζουν την εξουσία και την επιρροή τους στην έκφραση αυτών των στοιχείων. Δεν είναι τυχαίο ότι σε πολλές περιοχές ακόμα και το τζιν στην γυναίκες είναι απαγορευμένο.

Η σύγκριση πολιτισμών μεταξύ τους είναι απόλυτα λογική με βάση αντικειμενικά κριτήρια όπως πχ πώς επηρεάζει ο κάθε πολιτισμός τις δυνατότητες επιβίωσης και ανάπτυξης της κοινωνίας που τον υιοθετεί. Το να βλέπουμε τις διαφορές μεταξύ των πολιτισμών και να αξιολογούμε τα επιτεύγματά τους είναι απόλυτα λογικό και δεν περιέχει ίχνος ρατσισμού. Με την ίδια λογική είναι εξίσου ρατσισμός απέναντι στον πολιτισμό της υποσαχάριας Αφρικής το να στέλνουμε γιατρούς και φάρμακα αφού έτσι υποτιμούμε τις ντόπιες θεραπευτικές τεχνικές (πχ το AIDS φεύγει άμα πας με παρθένα και άλλα τέτοια). Ρατσισμός είναι όχι η διαπίστωση της ανωτερότητας αλλά η στο όνομά της πολιτική εκμετάλλευση και καταπίεση. Το να προσπαθείς να δείξεις και να μεταλαμπαδεύσεις ότι θετικό έχεις κατακτήσει είναι βοήθεια που πολλές περιοχές του πλανήτη έχουν άμεση ανάγκη. Άλλωστε στην ίδια λογική και η αμερικανική βοήθεια (όχι μόνο κεφάλαια και εργαλειομηχανές αλλά και εξελιγμένες τεχνικές οργάνωσης της παραγωγής, χρηματοοικονομικής διαχείρισης κτλ) μετά την πόλεμο στην Ευρώπη ήταν αποτέλεσμα ρατσισμού.

Κανείς δεν αμφισβητεί το μερίδιο της Ευρώπης και του Δυτικού Κόσμου στον φανατισμό, τη μισαλλοδοξία και τις αγριότητες. Άλλωστε δεν μπορεί να κατηγορούμαι για μεροληψία όταν αναφέρω πχ τον βομβαρδισμό της Δρέσδης ή το Ολοκαύτωμα. Από τον θρησκευτικό φανατισμό της Νύχτας του Αγίου Βαρθολομαίου και τον αντισημιτισμό του Ολοκαυτώματος μέχρι τις ιδεολογικές εκκαθαρίσεις στην ΕΣΣΔ εκατομμύρια άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους για πολιτικές σκοπιμότητες με ιδεολογικό μανδύα. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι ο μανδύας ο ίδιος δεν φέρει ευθύνη. Μπορεί τα πραγματικά αίτια μιας σύγκρουσης να μην έχουν τίποτα να κάνουν με τη θρησκεία, τον εθνικισμό κτλ αλλά ο φανατισμός που προκαλούν από μόνος του είναι ανεξάρτητος παράγοντας διάπραξης θηριωδιών.

Η διαφορά του δυτικού κόσμου με τον μουσουλμανικό είναι ότι ο βρίσκεται κάτι αιώνες μπροστά. Η Δύση ξεπέρασε με την Μεταρρύθμιση στην αρχή και τον Διαφωτισμό στη συνέχεια το ζήτημα της θρησκείας ως κυρίαρχου στοιχείου κοσμικής εξουσίας και αιτίου συγκρούσεων (ο κυρίαρχος ρόλος της εκκλησίας σε απομονωμένες περιοχές όπως η Ιρλανδία δείχνει πόσο έχει προχωρήσει ο υπόλοιπος κόσμος, άλλωστε το ζήτημα της Β.Ιρλανδίας είναι πρώτα πολιτικό και μετά θρησκευτικό). Ακόμα, ο

εθνικισμός στα ανεπτυγμένα δυτικά κράτη έχει υποχωρήσει αισθητά (και η έξαρσή του στα λιγότερα ανεπτυγμένα δείχνει τη στενή του συσχέτιση με την ανάπτυξη και την οικονομική διασύνδεση) καθώς οι ενοποιούμενες αγορές δημιουργούν μια κουλτούρα συνύπαρξης και αποδοχής και όχι διότι έχουμε απλά πιο καθαρά εθνικά κράτη. Άλλωστε οι συγκρούσεις εθνικών κρατών δεν γίνονταν μόνο για λόγους εθνοκάθαρσης και εθνικά καθαρά κράτη (ή τουλάχιστον χωρίς εθνοτικές διαφορές) του παρελθόντος μπλέκονταν συχνά σε συγκρούσεις (πχ. είχαν η Αγγλία και η Γαλλία, μετά το 1459 έστω, τίποτα να χωρίσουν παρά μόνο τα συμφέροντά τους;). Οι συγκρούσεις περιορίστηκαν διότι η οικονομία έχασε τα απολύτως καθαρά εθνικά χαρακτηριστικά της. Οι σημερινές εμπορικές διαμάχες ΗΠΑ-Ευρώπης, σε παλαιότερες εποχές άνετα θα οδηγούσαν σε πόλεμο, σήμερα όμως η διασύνδεση των οικονομιών είναι τόσο μεγάλη που το κόστος είναι ασύμφορο και οι δυνάμεις της αγοράς δεν θα στήριζαν μία τέτοια επιλογή.

Σε οποιαδήποτε εποχή και αν ανατρέξει κανείς, θα δει τόνους αναλύσεων για την κρίση που τη μαστιάζει, την αβεβαιότητα κτλ. Εύκολα θα σχηματίζε κανείς την εντύπωση ότι όλη η ιστορία είναι μια κρίση αξιών, ιδεών και θεσμών! Σήμερα δεν έχουμε κάποια εσωτερική κρίση των αξιών του πολιτισμού μας, αλλά αντίθετα προχωρούμε σε ένα κόσμο όπου τα κυρίαρχα στοιχεία του δυτικού τρόπου σκέψης, της δυτικής οργάνωσης της παραγωγής και των κοινωνιών (civil societies), της δυτικής επιχειρηματικότητας, των δυτικών οικονομικών και πολιτικών θεσμών, της δυτικής τέχνης κτλ γίνονται όλο και πιο αποδεκτά από αυξανόμενα τμήματα του πλανήτη. Η Ιαπωνία και οι Τίγρεις της Ανατολής είναι κλασικό παράδειγμα υιοθέτησης (με κάποιες προσαρμογές) του δυτικού πολιτισμού. Ακόμα και η Κίνα δείχνει να αντιλαμβάνεται τις εξελίξεις και κάνει αργά αλλά σταθερά βήματα σ' αυτή την κατεύθυνση. Η κρίση σήμερα δεν αφορά εμάς, αλλά χτυπά την πόρτα του Ισλάμ. Οι μουσουλμανικές κοινωνίες οφείλουν να προσαρμοστούν στο παιχνίδι του ανταγωνισμού αν θέλουν να επιβιώσουν και αυτή την προσπάθεια αποδυναμώνουν οι δυνάμεις της συντήρησης και της οπισθοδρόμησης.

Η αντιμετώπιση λοιπόν της απειλής από την τρομοκρατία των φονταμενταλιστών έχει δύο σκέλη. Πρώτον η καταστολή της τρομοκρατίας σε παγκόσμιο επίπεδο με την στέρηση κάθε πιθανού χώρου ανάπτυξής της (rogue-stages), αλλά και δεύτερον, η ενίσχυση των δυνάμεων αλλαγής μέσα στον μουσουλμανικό κόσμο. Αυτή είναι και η μεγαλύτερη πρόκληση για την διαδικασία που βρίσκεται σε εξέλιξη στο Ιράκ. Η εγκαθίδρυση όχι απλά ενός κοσμικού κράτους αλλά ενός κράτους-

πρότυπο που θα αποτελέσει πυξίδα για τις ανανεωτικές δυνάμεις να οδηγήσουν το Ισλάμ σε μια νέα φάση. Όπως αντίστοιχα μετά το 1945 η Ιαπωνία μετεξελίχθηκε με την αμερικανική βοήθεια σε ένα σύγχρονο δημοκρατικό καθεστώς και έγινε φάρος για όλη την περιοχή (φυσικά η σημερινή κατάσταση μοιάζει πιο δύσκολη). Όπως λέει και ο καθηγητής στο πανεπιστήμιο της Βαγδάτης Μωχάμετ Α. Αλ-Ντα'μί σε συνέντευξή του στον Tomas Friedman «Αυτό που συμβαίνει τώρα είναι μια μετωπική πολιτιστική σύγκρουση. Δύο αντιδράσεις θα υπάρξουν: η μία είναι η υπερευαισθησία που την κατευθύνουν οι ισλαμιστές. Η άλλη είναι η θετική αποδοχή που θα αναδείξουν οι κοσμικές δυνάμεις που μέχρι τώρα δεν είχαν τρόπο να εκφραστούν. Αυτό που συμβαίνει εδώ είναι η διείσδυση της μιας κουλτούρας μέσα σε μία άλλη. Αν πετύχετε εδώ τότε το Ιράκ θα είναι δυνατόν να αλλάξει τα ήθη και της συνήθειες των λαών όλης της περιοχής».

Γι' αυτό η σημερινή αντίδραση δεν προέρχεται μόνο από οπαδούς και νοσταλγούς του Σαντάμ, αλλά και από τη δράση μυστικών υπηρεσιών άλλων ισλαμικών αυταρχικών κρατών που βλέπουν την εξουσία τους να απειλείται καθώς και από ισλαμιστές (ακόμα και Σιίτες του Νότου που αντιτάχθηκαν στον Σαντάμ) που βλέπουν ότι το κοσμικό κράτος που προωθείται αντιστρατεύεται τις θεοκρατικές τους επιδιώξεις. Η επιτυχία της προσπάθειας είναι αβέβαιη. Αν όμως πετύχει τότε θα γίνει η αρχή της διαμόρφωσης εντελώς νέων όρων για τον αραβικό κόσμο, θα επιτρέψει την ενσωμάτωσή τους στο παγκόσμιο σύστημα και θα γίνει η αφετηρία μιας νέας εποχής προόδου, ευημερίας και ειρήνης.

3.25 ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΜΑΧΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ⁹¹

Το πόσο άλλαξε η λειτουργία του διεθνούς συστήματος μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου εναντίον των ΗΠΑ θα παραμείνει πιθανώς για τα επόμενα χρόνια ένα ανοιχτό ερώτημα.

⁹¹ Μελέτη της Δρ Κωνσταντίνα Μπότσιου Ειδική Επιστήμων Πανεπιστημίου Αθηνών, Επικεφαλής Τομέα Εκδόσεων και Ερευνητικών προγραμμάτων Ι.Δ.Κ.Κ.

Όχι μόνο γιατί οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους εξήγγειλαν εξ αρχής ότι ο αγώνας κατά της τρομοκρατίας θα είναι μακροχρόνιος, άρα θα υπόκειται σε σημαντικές μεταβλητές, αλλά και λόγω των παραδοσιακών στρατιωτικών και διπλωματικών μέσων που έχουν επιστρατευθεί - για την ώρα τουλάχιστον - κατά της τρομοκρατίας. Η εξέλιξη των αμερικανικών αντιποίνων δεν επιτρέπει ακόμη τον πλήρη καθορισμό των χαρακτηριστικών της "νέας εποχής". Υπό αυτές τις συνθήκες, οι πρωτοβουλίες της διεθνούς κοινότητας παραμένουν υποθηκευμένες περισσότερο στο πνεύμα της μεταβατικής μεταψυχροπολεμικής περιόδου, που βίωσε τη δραματική κορύφωσή της στις 11 Σεπτεμβρίου, παρά στις αποσαφηνισμένες αναγκαιότητες ενός άρδην μεταλλαγμένου διεθνούς περιβάλλοντος.

Η τάση αυτή δεν αντιστρατεύεται ασφαλώς την επιτάχυνση εξελίξεων που είχαν δρομολογηθεί ή είχαν εν σπέρματι προκύψει από καιρό σε διάφορα επίπεδα. Αυτό ισχύει τόσο για τις ΗΠΑ όσο και για την Ευρώπη, όπου παρατηρείται μία σειρά νέων πρωτοβουλιών με σημαντικές συνέπειες για τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, αλλά και για την τοποθέτηση των κρατών-μελών - ιδίως των μεγάλων - έναντι των διεθνών γεγονότων.

Η πρώτη επίδραση της κρίσης έγινε ορατή, αμέσως μετά τις επιθέσεις εναντίον των ΗΠΑ, στην ταχεία προώθηση ευρωπαϊκών πολιτικών ολοκλήρωσης για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και, μάλιστα, με προσδιορισμό συγκεκριμένων προθεσμιών για τη λήψη αποφάσεων (Δεκέμβριος 2001). Η συνεργασία σε ζητήματα εσωτερικής ασφάλειας και δικαιοσύνης, που είχε περιέλθει σε τέλμα όσο οι ευρωπαϊκές χώρες ήταν απορροφημένες από τους στόχους της ΟΝΕ, εκτινάχθηκαν στην κορυφή των προτεραιοτήτων των δύο Ευρωπαϊκών Συμβουλίων που συνεκλήθησαν πρόσφατα (21.9.2001 και 19.10.2001). Οι αποφάσεις για την άμεση εναρμόνιση εθνικών δομών αστυνόμευσης και ασφαλείας των κρατών-μελών σε ένα αποτελεσματικότερο πανευρωπαϊκό σύστημα, που θα διασυνδέεται με τις αντίστοιχες αμερικανικές αρχές στον κοινό αγώνα κατά της τρομοκρατίας, συνθέτουν τη μία όψη του νομίσματος που εξαργυρώνει τη συμπαράταξη της Ε.Ε. με τις ΗΠΑ. Εξίσου εντυπωσιακή σε ταχύτητα και επιπτώσεις αναμένεται, όμως, να είναι και η συντονισμένη κινητοποίηση των χωρών-μελών και σε άλλα θέματα, κυρίως του τρίτου πυλώνα, που μέχρι σήμερα περιορίζονταν σε εθνικά πλαίσια δικαιοδοσίας ή τύγχαναν περιστασιακής και γι αυτό ελλειμματικής αντιμετώπισης: η μετανάστευση, οι κανόνες ασύλου, η υποδοχή, η απορρόφηση και προώθηση προσφύγων, οι πολιτικές έναντι μειονοτήτων κ.ο.κ.

Η διεθνής κρίση μετέτρεψε τα θέματα "χαμηλής ασφάλειας" (soft security) σε καταλύτες των εθνικών και συλλογικών στρατηγικών επιλογών. Σε αυτό το πλαίσιο, η καίρια και εν εξελίξει συζήτηση για τη δημιουργία μίας ευρωπαϊκής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας δε μπορεί παρά να συμπεριλάβει αυτή τη διάσταση στους σχεδιασμούς της για μία ευρωπαϊκή στρατιωτική δύναμη μέχρι το 2003. Η παράλληλη προετοιμασία για την αναθεώρηση των ευρωπαϊκών συνθηκών στη Διακυβερνητική Διάσκεψη του 2004 επιτείνει αυτή την αναγκαιότητα.

Αποφασιστική στο νέο πλαίσιο θα είναι ασφαλώς η στάση των μεγάλων ευρωπαϊκών χωρών, που ούτως ή άλλως κυριαρχούσαν στη διαπραγμάτευση για την ευρωπαϊκή ασφάλεια και άμυνα. Γύρω από το παραδοσιακό κεντρικό δίλημμα της Ε.Ε. ανάμεσα στα μοντέλα μίας "ευρωπαϊκής" (ανεξάρτητης) ή "ατλαντικής" (ενταγμένης στο πλαίσιο του NATO) ευρώαμυνας, αναδεικνύονται τώρα με μεγαλύτερη έμφαση απ' ό,τι στο παρελθόν ερωτήματα-κλειδιά για τη λειτουργία του υπό διαμόρφωση συστήματος. Ερωτήματα που αφορούν στον τρόπο και το βαθμό συμμετοχής των χωρών-μελών της Ε.Ε., αλλά και των χωρών-μελών του NATO που δεν συμμετέχουν στην Ε.Ε., τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, το διακυβερνητικό ή υπερεθνικό χαρακτήρα του εγχειρήματος κ.ο.κ.

Επιπλέον, τα τρομοκρατικά χτυπήματα εναντίον των ΗΠΑ και η απάντηση σε αυτά μέσω του βομβαρδισμού του Αφγανιστάν ενεργοποίησαν ορισμένες πολύ ενδιαφέρουσες τάσεις σε επίπεδο εθνικών ή εν στενώ κύκλω προωθούμενων χειρισμών. Οι μονομερείς πρωτοβουλίες των ηγετών της Βρετανίας, της Γαλλίας και της Γερμανίας την επαύριο των επιθέσεων, με τις οποίες διαδήλωσαν την πλήρη συμπαράστασή τους προς την Ουάσινγκτον και διαβεβαίωσαν ότι θα παρείχαν όλα τα απαραίτητα μέσα για την αντιμετώπιση της κρίσης, υπέδειξαν, μεταξύ άλλων, μία σαφή προτίμηση σε ευέλικτες εθνικές διαδικασίες παρά σε βραδείς ενωσιακούς μηχανισμούς. Η ανεπιφύλακτη στάση των "τριών" επισκίασε, τελικά, σε αίγλη ακόμη και αυτή τη σπάνια ενεργοποίηση του άρθρου 5 του NATO, που στον πρώτο τουλάχιστον μήνα των πολεμικών επιχειρήσεων περιορίστηκε σε ένα μάλλον συμβολικό περιεχόμενο.

Ο Tony Blair, ο Jacques Chirac και ο Gerhard Schroder επιβεβαίωσαν, μάλιστα, πρόσφατα την ύπαρξη μίας νέας διακριτής σχέσης των χωρών τους με τις ΗΠΑ στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας, απαντώντας στην κριτική που δέχθηκαν από τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της Ε.Ε. για την κλειστή τριμερή συνάντησή τους την παραμονή

του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Γάνδης (19.9.2001). Το βασικό επιχείρημα που προέβαλαν ήταν ότι η συνάντηση αφορούσε αυστηρά στη συμβολή των τριών χωρών στις αμερικανικές στρατιωτικές επιχειρήσεις, και άρα δεν εντασσόταν στην ημερήσια διάταξη του Συμβουλίου για τα συλλογικά μέτρα που θα λάβει η Ε.Ε., ούτε αφορούσε άμεσα άλλα κράτη-μέλη.

Στην παρούσα φάση της εμπλοκής της στα νέα διεθνή δρώμενα, η Ε.Ε. προφανώς ταλαντεύεται πάλι έντονα ανάμεσα στις διακυβερνητικές και υπερεθνικές αξίες της. Ξεχωριστή βαρύτητα αποκτά σε αυτό το πλαίσιο η στάση της Γερμανίας, η οποία την τελευταία δεκαετία είχε πρωτοστατήσει τόσο στη διαδικασία εμβάθυνσης όσο και στην πολιτική διεύρυνσης της Ένωσης. Η ετοιμότητα του Βερολίνου να συμμετάσχει στις στρατιωτικές επιχειρήσεις με κάθε μέσο που θα κριθεί απαραίτητο - στρατιωτική βοήθεια, οικονομική στήριξη, ανθρωπιστική βοήθεια, αλλά και στρατιωτικές δυνάμεις - σηματοδοτεί έναν σταθμό στη μεταπολεμική διεθνή παρουσία της Γερμανίας και επηρεάζει σαφώς το πολιτικό εκτόπισμά της εντός της Ε.Ε. (Όπως δήλωσε ο ίδιος ο καγκελάριος Σρέντερ, οι διεθνείς συνθήκες και οι εταίροι της χώρας επιβάλλουν "να πάψει να είναι η Γερμανία οικονομικός γίγαντας και πολιτικός νάνος", *International Herald Tribune*, 18.10.2001). Η σημερινή δραστηριοποίησή της ξεπερνά, μάλιστα, σε ένταση και διεθνή προβολή τη συμμετοχή της στις κρίσεις της Βοσνίας και του Κοσσυφοπεδίου. Το ίδιο και η κλίμακα των ενδιαφερόντων της για τα δυτικά διακυβεύματα στην περιοχή της Κεντρικής Ασίας - από την πάταξη της τρομοκρατίας μέχρι τον έλεγχο των εμπορικών και πετρελαϊκών οδών.

Σε συνδυασμό με τη βρετανική και τη γαλλική κινητοποίηση, η στάση αυτή υποδηλώνει μία ευρύτερη ροπή των μεγάλων ευρωπαϊκών κρατών να παρακολουθήσουν εκ του σύνεγγυς τις ανακατατάξεις ισχύος που επέρχονται στον κεντρασιατικό χώρο. Σε αυτό συντείνει, εξάλλου, η προοπτική μίας μακροχρόνιας αντιπαράθεσης με την τρομοκρατία.

Ο κύκλος των αλλαγών θα συμπεριλάβει αναμφίβολα και άλλες δυνάμεις που έσπευσαν στην υπόθεση της αμερικανικής αντεπίθεσης κατά της τρομοκρατίας. Η εξομάλυνση του κλίματος ανάμεσα στις ΗΠΑ, τη Ρωσία και την Κίνα εκπληγάζει και εξαρτάται από τη δυνατότητα συνδιαμόρφωσης των μεταπολεμικών ισορροπιών από κοινού από τις χώρες αυτές. Η επιμονή της ρωσικής και κινεζικής ηγεσίας στο συνυπολογισμό των συμφερόντων τους στην πολιτική λύση, που θα εφαρμοστεί στο Αφγανιστάν, συνιστά μόνο μία, την πρώτη πτυχή μίας αναδυόμενης πολυμερούς

σχέσης των τριών δυνάμεων με χαρακτηριστικά "πολιτικού συνεταιρισμού" σε μείζονα διεθνή θέματα - τρομοκρατία, αντιβαλλιστική άμυνα, διασπορά πυρηνικών όπλων κ.ά.

Το κυρίαρχο συμπέρασμα των τελευταίων εβδομάδων εντός και εκτός Ελλάδας, ότι η 11η Σεπτεμβρίου κληροδότησε στις ΗΠΑ μειωμένη ελευθερία για την άσκηση ηγεμονικών και μονομερών πολιτικών ανά τον κόσμο, επιβεβαιώνεται συστηματικά από αυτές τις εξελίξεις. Αν, τελικά, πράγματι οδεύουμε προς ένα διεθνές σύστημα που θα νομιμοποιείται μάλλον στην αντίληψη της ισορροπίας δυνάμεων παρά στην έννοια της αμερικανικής πρωτοκαθεδρίας, τότε δεν αποκλείεται μέρος της ισορροπίας να διεκδικήσουν όχι μόνον η Μόσχα και το Πεκίνο, αλλά και οι Ευρωπαίοι εταίροι της Ουάσινγκτον.

3.26 ΕΙΜΑΣΤΕ ΟΛΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Τα πρόσφατα χτυπήματα στο Λονδίνο συμβάλλουν στην κατεδάφιση μιας ολόκληρης μυθολογίας που έχει πλαστεί γύρω από την τρομοκρατία, και την οποία τα ΜΜΕ της χώρας αρέσκονται ανεύθυνα να αναπαράγουν. Πρέπει επιτέλους να ξεκαθαρίσουμε τι εκπροσωπούν αυτοί οι άνθρωποι που έχουν ντυθεί με το μανδύα του παγκόσμιου τιμωρού, τι επιδιώκουν και πώς πρέπει να τους αντιμετωπίσουμε.

Η σύγχρονη ισλαμική τρομοκρατία άλλη μια μορφή επιθετικής εξωτερίκευσης των εσωτερικών προβλημάτων μιας καθυστερημένης και αναχρονιστικής πολιτιστικά, πνευματικά, οικονομικά, κοινωνικά κτλ δομής. Τα τελευταία 700 χρόνια το κέντρο του Ισλάμ (οι Άραβες) αλλά και η περιφέρειά του κατέληξαν από πρωτοπόροι να γίνουν ουραγοί των εξελίξεων. Και αντίθετα με τη ρητορική τους, αποκλειστικά υπεύθυνες είναι δυνάμεις στο εσωτερικό τους και όχι οι εξωτερικές παρεμβάσεις. Οι δυνάμεις της συντήρησης και της οπισθοδρόμησης, που επικράτησαν πολιτικά και το κράτησαν δέσμιο και ανίκανο να εξελιχθεί ή να μεταρρυθμιστεί, είναι αυτές που διαρκώς ανακαλύπτουν εξωτερικούς εχθρούς για να δικαιολογήσουν της δική τους καταπίεση.

Πρώτα ήταν οι Μογγόλοι, μετά οι Τούρκοι, για κάποιο διάστημα οι Βρετανοί, μετά οι Εβραίοι, σήμερα οι ΗΠΑ και πάλι οι Βρετανοί και ο υπόλοιπος Δυτικός Κόσμος (στην περιφέρεια του Ισλάμ υπάρχουν και άλλοι δευτερεύοντες εχθροί πχ Ινδοί, Αφρικανικοί λαοί, λαοί της Ανατολικής Ασίας, Κινέζοι κτλ). Είναι λάθος να βλέπουμε τους ισλαμοφασίστες τρομοκράτες σαν τους μουσουλμάνους "Ρομπέν των Δασών" που παλεύουν και εκδικούνται (έστω και με λάθος μέσα) την "άδικη" πολιτική

των ΗΠΑ, των Εβραίων και της Δύσης (και όλων των υπόλοιπων λαών του κόσμου σχεδόν, δεν θα παραξενεύουν αν μια μέρα κατηγορήσουν τους ...πιγκουίνους). Πρόκειται για παρακλάδι των ισλαμιστών “Σερίφηδων του Νότιγχαμ” που έχουν ανάγκη να προκαλούν συγκρούσεις ώστε να διατηρούν την πολιτική και πνευματική τους κυριαρχία και να καταπνίγουν κάθε φωνή και δύναμη ανανέωσης και εκσυγχρονισμού των κοινωνιών τους. Αυτό που βιώνουμε είναι η επιθετικότητα του πλέον φανατικού κλάδου των φονταμενταλιστών, των βαχαμιστών.

Η φτώχεια και η εξαθλίωση δεν είναι οι λόγοι που οδηγούν τους Άραβες στην τρομοκρατία και γενικά όσο πιο πλούσια είναι η κοινωνία τους τόσο πιο πολύ στρέφονται στον φονταμενταλισμό. Το γεγονός δεν είναι τυχαίο. Η Σαουδική Αραβία δεν είναι πιο πλούσια από την Υεμένη επειδή είναι πιο εξελιγμένη κοινωνικά αλλά μόνο και μόνο επειδή έτυχε να διαθέτει στο έδαφός της κάποιους φυσικούς πόρους προς εξαγωγή. Η δομή της κοινωνίας της δεν είναι πιο σύγχρονη από την γειτονική Υεμένη, απλά έπεσαν μέσα δισεκατομμύρια πετροδολάρια. Όταν όμως η ευημερία μιας κοινωνίας δεν είναι αποτέλεσμα ενδογενών οικονομικών παραγωγικών διαδικασιών αλλά στηρίζεται σε έξωθεν χρηματοδότηση, τότε δεν υπάρχουν ισχυρές ντόπιες δυνάμεις της αγοράς, από την τριβή των οποίων ξεπηδούν οι σπίθες της ανανέωσης, της προόδου, της μεταρρύθμισης και της δημοκρατίας. Γι’ αυτό οι άνθρωποι εκεί ζουν σε ένα πολιτιστικό, πολιτικό και πνευματικό μεσαίωνα.

Για να δώσω ένα ιστορικό ανάλογο, μια παρόμοια περίπτωση με τα σύγχρονα πετρεμφύτα ήταν η Ισπανία την εποχή της ανακάλυψης της Αμερικής. Ο άφθονος χρυσός του Νέου Κόσμου που μπήκε στην Ισπανία, λειτούργησε ανασταλτικά για την εξέλιξη και πρόοδο των ενδογενών οικονομικών δυνάμεων της Ισπανίας. Η οικονομία εξαρτήθηκε όχι από την ντόπια παραγωγή αλλά από τα λάφυρα χρυσού των Ινδιάνων. Ενίσχυσε έτσι την ισχύ και την επιρροή των πλέον αντιδραστικών στοιχείων της ισπανικής κοινωνίας, την Καθολική Εκκλησία, την Ιερά Εξέταση, την Αντιμεταρρύθμιση, τους γαιοκτήμονες, κτλ. Η Ισπανία από πρωτοπόρος κατέληξε ουραγός, όχι μόνο οικονομικά τελικά αλλά κυρίως κοινωνικά, αφού έβλεπε μια μια τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες να την ξεπερνούν (με πρώτες την Ολλανδία και την Αγγλία των οποίων οι αποικίες δυνάμωσαν τις δυνάμεις της αγοράς). Χρειάστηκε να περάσει τραγικές καταστάσεις (εμφύλιοι, χούντες κτλ που δείχνουν ότι παντού οι δυνάμεις της οπισθοδρόμησης δεν καταθέτουν χωρίς μάχη τα κεκτημένα τους) για μπορέσει μόλις τα τελευταία χρόνια να μπει σε τροχιά σύγκλισης με τους υπόλοιπους ευρωπαίους.

Η Αλ-Κάιντα και όλοι οι ισλαμοφασίστες έχουν στόχο καθετί δυτικό και όχι μόνο, διότι θέλει μια συνολική αναμέτρηση που πιστεύει ότι θα οδηγήσει στην ενίσχυση της θέσης των ριζοσπαστικών οπισθοδρομικών στοιχείων μέσα στις αραβικές κοινωνίες σε βάρος των μετριοπαθών και των μεταρρυθμιστών. Επικίνδυνο δεν είναι να αναγνωρίζουμε την απειλή, επικίνδυνο είναι να εφησυχάζουμε και να εξαρτόμαστε από την καλή προαίρεση του κάθε τρομοκράτη. Άλλωστε αν δούμε την συνολική δράση των ριζοσπαστών φονταμενταλιστών του Ισλάμ, αυτή στρέφεται εναντίον κάθε ξένης κουλτούρας. Δεν είχαν κανένα ενδοιασμό να καταστρέψουν σπάνια μνημεία του ελληνικού και του ινδικού πολιτισμού στο Αφγανιστάν, δείχνοντας ξεκάθαρα την κάθετη εναντίωσή τους στις πολιτισμικές διαφορετικότητες.

Η επιλογή του στόχου των Δίδυμων Πύργων, των τρένων της Μαδρίτης και του μετρό και των λεωφορείων του Λονδίνου όπου εργάζονταν ή απλά επισκέπτονταν πολίτες από όλες σχεδόν κάθε εθνικότητας, δείχνει την καθολικότητα της αντιπαράθεσης που επιδιώκουν. Ακόμα και οι δικοί μας 100+ Έλληνες και Ελληνοαμερικανοί την 11η Σεπτεμβρίου δεν ήταν μια παράπλευρη απώλεια αλλά ένας προσχεδιασμένος φόνος. Ακόμα και αν δεν συμμετείχε μια χώρα πχ στον πόλεμο στο Ιράκ, οι φανατικοί φονταμενταλιστές δεν στερούνται δικαιολογιών για επιθέσεις, όπως όταν απείλησαν τη Γαλλία για το θέμα της ισλαμικής μαντίλας. Πρέπει να αντιληφθούμε ότι είμαστε όλοι στόχοι. Όχι για αυτά που κάνουμε αλλά για αυτό που είμαστε.

Και η Αλ-Κάιντα είναι μόνο ένα μόνο κομμάτι του επιθετικού ισλαμοφασισμού. Μπορούμε να ξεχάσουμε τους ισλαμιστές της Αλγερίας που σφάζουν ισλαμικές οικογένειες για να αντιμετωπίσουν την κυβέρνηση; Τους ισλαμιστές στις Φιλιππίνες που επιμένουν να σκοτώνουν Φιλιπινέζους για τη δημιουργία ισλαμικού κράτους σε περιοχή όπου δεν είναι καν πλειοψηφικοί ως μειονότητα; Τους οπαδούς της Τζεμαά Ισλαμίγια που κόβουν λαιμούς χριστιανών κατοίκων της Ινδονησίας, καίνε εκκλησίες, και έκαναν βομβιστική επίθεση στο Μπαλί εναντίον αμάχων, στο οποίο Μπαλί οι κάτοικοι είναι Ινδουιστές; Τους αυτονομιστές του Κασμίρ που ανατινάζονται αδιάκριτα σε ανοιχτούς χώρους; Τις ακρότητες των Ταλιμπάν που έφταναν στο σημείο να ακρωτηριάζουν δεκατετράχρονα κορίτσια που τολμούσα να βάψουν τα νύχια τους; Την ομάδα του Ναμανγκάνι στην κοιλάδα Φεργκάνα που παλεύει να εκδιώξει όλους τους απίστευτους από τη γη του Ισλάμ-εννοώντας φυσικά και τους Ρώσους εποίκους; Την Ισλαμική Χαμάς και Τζιχάντ που σκορπούν τον τρόμο και το θάνατο όχι εναντίον όχι εναντίον στρατιωτών αλλά αμάχων; Των “αντιστασιακών” του Ιράκ που

αποκεφαλίζουν αθώα μέλη ανθρωπιστικών οργανώσεων και σκοτώνουν αδιακρίτως τους Άραβες ομοεθνείς τους;

Και επειδή το πρόβλημα δεν είναι απλά μερικοί φανατικοί αλλά έχει να κάνει με τις συνολικές δομές και το πνευματικό επίπεδο τις ισλαμικής κοινωνίας (που εκπαιδεύονται, πώς βρίσκουν τόσο πρόθυμους “μάρτυρες”, πώς στήνουν περίπλοκα δίκτυα πληροφοριών και μέριμνας, πώς διατηρούν τέτοια τεράστια επιρροή μέσα στις μουσουλμανικές κοινωνίες, πώς έχουν διασυνδέσεις σε κάθε διοικητική, ενημερωτική ή άλλη αρχή κτλ) λύση δεν μπορεί να είναι η αδιαφορία του δυτικού κόσμου.

Πρέπει να αντιμετωπίσουμε στρατιωτικά και με πλήρη ισχύ κάθε τρομοκράτη και τρομοκρατική ομάδα, και ταυτόχρονα να ενισχύσουμε τις φωνές μεταρρύθμισης και αλλαγής στον μουσουλμανικό κόσμο, ώστε η βασιλεία 700 και πλέον χρόνων των σκοταδιστών να λήξει μια και καλή και να μπορέσει ο ισλαμικός κόσμος να βρει τη θέση που του αξίζει στο σύγχρονο κόσμο. Δυστυχώς οι οπισθοδρομικές ισλαμικές κοινωνίες είναι πια πολύ επικίνδυνες για τις αφήσουμε στην ησυχία τους (και φυσικά αυτές δεν έχουν κανένα σκοπό να αφήσουν έτσι εμάς).

Αυτό είναι και το μεγάλο στοίχημα στο Ιράκ σήμερα. Άσχετα αν ο πόλεμος έγινε σωστά ή όχι, δίκαια ή όχι, νόμιμα ή όχι.

Σήμερα πρέπει να χτιστεί μια κοινωνία-φάρος για όλες τις προοδευτικές και ανανεωτικές δυνάμεις του αραβικού κόσμου, που είναι το τελευταίο πράγμα που θέλουν οι εμπνευστές (και) της σημερινής επίθεσης . Και γι’ αυτό και η αντίδραση εκεί των ισλαμοφασιστών είναι τόσο έντονη (γι’αυτό και στρέφεται κύρια εναντίον των ίδιων των Ιρακινών που είναι πρόθυμοι να φτιάξουν μια νέα σύγχρονη κοινωνία) διότι ξέρουν ότι πρόκειται για τη μεγάλη μάχη της πολιτικής τους επιβίωσης. Και θα μεταχειριστούν κάθε μέσο προκειμένου να μη χάσουν αυτά που διατηρούν εδώ και τόσους αιώνες σε βάρος της ευημερίας, της προόδου, της ανάπτυξης και της ειρηνικής συμβίωσης των μουσουλμανικών λαών.

***Το θέμα είναι αν θα υποκύψουμε στην τρομοκρατία τους ή θα
μείνουμε στις ακλόνητοι στις αξίες που ορίζουν τον πυρήνα του
πολιτισμού μας.***

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Αθ. Κουρμάτζης** «*Η Παγκοσμιοποίηση και το αναπτυξιακό Σπυράλ στην Ελλάδα*», Εκδόσεις ΙΣΤΑΜΕ, Αθήνα 2002.
2. **Γιώργος Νικ. Γαλάνης , Σταυρούλα Τριανταφυλλίδου- Γαλάνη.**
«*Τρομοκρατία. Νέα Μορφή Πολέμου;*». Εκδόσεις Παπαζήση. Αθήνα 2003
3. **Κλεάνθης Γρίβας.** «*Τρομοκρατία. Ένα Προνομιούχο Μέσο Άσκησης Πολιτικής. Το ΝΑΤΟ και η Επιχείρηση Gladio*». Εκδόσεις Παπαζήση. Αθήνα 2001
4. **Μαρία Νεγρεπόντη-Δελιβάνη.** «*Τα παιδιά της “Παγκοσμιοποίησης”:*
Τρομοκρατία και Φασισμός (Στη δίνη του Γ’ Παγκοσμίου Πολέμου)». Εκδόσεις Παπαζήση. Αθήνα 2004
5. **Μαίρη Μπόση.** «*Ελλάδα και Τρομοκρατία. Εθνικές και Διεθνείς Διαστάσεις*». Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα . Αθήνα- Κομοτηνή 1996
6. **Έφη Τσιροπινά, Άβα Μπαμπίλη.** «*Η Ευρώπη και μια Νέα Παγκόσμια Τάξη. Η Προοδευτική Απάντηση στην Παγκοσμιοποίηση*». Εκδόσεις Ίσταμε. Αθήνα 2004
7. **Νίκος Μουζέλης.** «*Παγκοσμιοποίηση Αριστερά και Δεξιά*». Εκδόσεις Ίσταμε. Αθήνα 2004

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

1. www.in.gr
2. www.tanea.gr
3. www.amemologio.gr
4. www.libetrynet.gr
5. www.greekbooksmathisis.com
6. www.flash.gr
7. www.aske.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

"Τρομονόμος"

ΦΕΚ Α'141 27.6.2001 ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2928

Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

Άρθρο 1

1. Το άρθρο 187 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

"Άρθρο 187

Εγκληματική οργάνωση

1. Με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών τιμωρείται όποιος συγκροτεί ή εντάσσεται ως μέλος σε δομημένη και με διαρκή δράση ομάδα από τρία ή περισσότερα πρόσωπα (οργάνωση) και επιδιώκει τη διάπραξη περισσότερων κακουργημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 207 (παραχάραξη), 208 (κυκλοφορία παραχαραγμένων νομισμάτων), 216 (πλαστογραφία), 218 (πλαστογραφία και κατάχρηση ενσήμων), 242 (ψευδής βεβαίωση, νόθευση), 264 (εμπρησμός), 265 (εμπρησμός σε δάση), 268 (πλημμύρα), 270 (έκρηξη), 272 (παραβάσεις σχετικές με τις εκρηκτικές ύλες), 277 (πρόκληση ναυαγίου), 279 (δηλητηρίαση πηγών και τροφίμων), 291 (διατάραξη της ασφάλειας σιδηροδρόμων, πλοίων και αεροσκαφών), 299 (ανθρωποκτονία με πρόθεση), 310 (βαριά σωματική βλάβη), 322 (αρπαγή), 323 (εμπόριο δούλων), 324 (αρπαγή ανηλίκων), 327 (ακούσια απαγωγή), 336 (βιασμός), 338 (κατάχρηση σε ασέλγεια), 339 (αποπλάνηση παιδιών), 374 (διακεκριμένες περιπτώσεις κλοπής), 375 (υπεξαίρεση), 380 (ληστεία), 385 (εκβίαση), 386 (απάτη), 386Α (απάτη με υπολογιστή), 404 (τοκογλυφία), όπως επίσης περισσότερων κακουργημάτων που προβλέπονται στη νομοθεσία περί ναρκωτικών, όπλων, εκρηκτικών υλών και προστασίας από υλικά που εκπέμπουν επιβλαβείς για τον άνθρωπο ακτινοβολίες.

2. Όποιος με απειλή ή χρήση βίας κατά δικαστικών λειτουργών, ανακριτικών ή δικαστικών υπαλλήλων, μαρτύρων, πραγματογνωμόνων και διερμηνέων ή με δωροδοκία των ίδιων προσώπων επιχειρεί να ματαιώσει την αποκάλυψη ή δίωξη και τιμωρία των πράξεων της προηγούμενης παραγράφου τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους.

3. Όποιος, εκτός από τις περιπτώσεις της παραγράφου 1, ενώνεται με άλλον για να διαπράξει κακούργημα (συμμορία), τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών. Με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών τιμωρείται ο υπαίτιος, αν η κατά το προηγούμενο εδάφιο ένωση έγινε για τη διάπραξη πλημμελήματος το οποίο τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και με το οποίο επιδιώκεται οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος ή η προσβολή της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας ή της γενετήσιας ελευθερίας.

4. Η κατασκευή, προμήθεια ή κατοχή όπλων, εκρηκτικών υλών και χημικών ή βιολογικών υλικών ή υλικών που εκπέμπουν επιβλαβείς για τον άνθρωπο ακτινοβολίες προς εξυπηρέτηση των σκοπών

της οργάνωσης της παραγράφου 1 ή της συμμορίας της παραγράφου 3 ή η επιδίωξη οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους των μελών τους συνιστούν επιβαρυντικές περιστάσεις. Η μη τέλεση οποιουδήποτε από τα επιδιωκόμενα εγκλήματα των παραγράφων 1 και 3 συνιστά ελαφρυντική περίπτωση. Η απλή ψυχική συνέργεια στα εγκλήματα της συγκρότησης ή συμμετοχής κατά την παράγραφο 1 ή της συμμορίας κατά την παράγραφο 3 δεν τιμωρείται, εφόσον τα μέλη της οργάνωσης ή συμμορίας δεν επιδιώκουν οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος.

5. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και όταν οι προβλεπόμενες σε αυτό αξιόποινες πράξεις τελέσθηκαν στην αλλοδαπή από ημεδαπό ή στρέφονταν κατά Έλληνα πολίτη ή κατά νομικού προσώπου που εδρεύει στην ημεδαπή ή κατά του Ελληνικού κράτους, ακόμη και αν αυτές δεν είναι αξιόποινες κατά τους νόμους της χώρας στην οποία τελέσθηκαν".

2. Στο στοιχείο α' του άρθρου 1 του ν. 2331/1995, όπως τροποποιήθηκε με την παράγραφο 16 του άρθρου 2 του ν. 2479/1997, με την παράγραφο 1 του άρθρου 6 του ν. 2515/1997, με τις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου έκτου του ν. 2656/1998 και με το άρθρο ένατο του ν. 2803/2000, προστίθεται εδάφιο ακγ' που έχει ως εξής:

"ακγ) Τα προβλεπόμενα στις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 187 του Ποινικού Κώδικα".

Άρθρο 2

Μετά το άρθρο 187 του Ποινικού Κώδικα προστίθεται άρθρο 187Α που έχει ως εξής:

"Άρθρο 187Α

Μέτρα επιείκειας

1. Αν κάποιος από τους υπαίτιους των πράξεων της συγκρότησης ή συμμετοχής σε οργάνωση ή της συμμορίας κατά τις παραγράφους 1 και 3 του άρθρου 187 καταστήσει δυνατή με αναγγελία στην αρχή την πρόληψη της διάπραξης ενός από τα σχεδιαζόμενα εγκλήματα ή με τον ίδιο τρόπο συμβάλλει ουσιωδώς στην εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης ή συμμορίας, απαλλάσσεται από την ποινή για τις πράξεις αυτές. Αν δεν έχει ακόμη ασκηθεί ποινική δίωξη, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών με αιτιολογημένη διάταξή του απέχει από την άσκηση της ποινικής δίωξης και υποβάλλει τη δικογραφία στον εισαγγελέα εφετών, που έχει τα δικαιώματα του άρθρου 43 παράγραφος 1 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

2. Αν στην περίπτωση της προηγούμενης παραγράφου ο υπαίτιος έχει τελέσει κάποιο από τα επιδιωκόμενα εγκλήματα των παραγράφων 1 και 3 του άρθρου 187, το δικαστήριο επιβάλλει σε αυτόν ποινή ελαττωμένη κατά το άρθρο 83.

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις το δικαστήριο, εκτιμώντας όλες τις περιστάσεις και ιδίως την επικινδυνότητα της οργάνωσης ή συμμορίας, την έκταση της συμμετοχής του υπαίτιου σε αυτήν και το βαθμό της συμβολής του στην εξάρθρωσή της, μπορεί να διατάξει την αναστολή της εκτέλεσης της ποινής για τρία έως δέκα έτη, εφαρμοζομένων κατά τα λοιπά των άρθρων 99 έως 104.

3. Για όποιον καταγγέλλει αξιόποινες πράξεις που τελέσθηκαν σε βάρος του από εγκληματική οργάνωση του άρθρου 187, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών, αν η καταγγελία πιθανολογείται

βάσιμη, μπορεί, ύστερα από έγκριση του εισαγγελέα εφετών, να απόσχει προσωρινά από την ποινική δίωξη για παραβάσεις του νόμου περί αλλοδαπών και περί εκδιδομένων με αμοιβή προσώπων μέχρι να εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση για τις πράξεις που καταγγέλλθηκαν. Αν η καταγγελία αποδειχθεί βάσιμη, η αποχή από την ποινική δίωξη γίνεται οριστική.

4. Η απέλαση αλλοδαπών που βρίσκονται παράνομα στη χώρα και καταγγέλλουν αξιόποινες πράξεις που τελέσθηκαν από εγκληματική οργάνωση του άρθρου 187, μπορεί, με διάταξη του εισαγγελέα Πλημμελειοδικών και έγκριση του εισαγγελέα εφετών, να αναστέλλεται μέχρι να εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση για τις πράξεις που καταγγέλλθηκαν. Όσο χρόνο διαρκεί η αναστολή της απέλασης χορηγείται στους αλλοδαπούς άδεια παραμονής κατά παρέκκλιση από την ισχύουσα νομοθεσία περί αλλοδαπών."

Άρθρο 3

1. Το άρθρο 272 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

"Άρθρο 272

Παραβάσεις σχετικές με τις εκρηκτικές ύλες

1. Όποιος κατασκευάζει, προμηθεύεται ή κατέχει εκρηκτικές ύλες ή εκρηκτικές βόμβες με σκοπό να τις χρησιμοποιήσει για να προξενήσει κοινό κίνδυνο σε ξένα πράγματα ή κίνδυνο για άνθρωπο ή να τις παραχωρήσει σε άλλον για τέτοια χρήση, τιμωρείται με κάθειρξη.

2. Όποιος κατασκευάζει, προμηθεύεται, παραδίδει, παραλαμβάνει, φυλάσσει, αποκρύπτει ή μεταφέρει εκρηκτικές ύλες ή εκρηκτικές βόμβες, για τις οποίες γνωρίζει ότι προορίζονται για την εγκληματική χρήση της παραγράφου 1, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. Με την ίδια ποινή τιμωρείται και όποιος, ενώ γνωρίζει ότι κάποιος άλλος έχει σκοπό να κάνει εγκληματική χρήση εκρηκτικών υλών ή εκρηκτικών βομβών της παραγράφου 1, τον καθοδηγεί με οποιονδήποτε τρόπο για την κατασκευή, χρήση, προμήθεια, παράδοση, μεταφορά ή φύλαξή τους."

2. Το άρθρο 272Α του Ποινικού Κώδικα, που προστέθηκε με το άρθρο 2 του ν.δ. 364/1969, καταργείται.

Άρθρο 4

Η παράγραφος 5 του άρθρου 111 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, όπως αντικαταστάθηκε με την παράγραφο 1 του άρθρου 12 του ν. 1897/1990, αντικαθίσταται ως εξής:

"5. Τα κακουργήματα της πειρατείας, τα κακουργήματα κατά της ασφάλειας της σιδηροδρομικής ή υδάτινης συγκοινωνίας ή της αεροπλοίας που προβλέπονται στον Ποινικό Κώδικα ή σε ειδικούς ποινικούς νόμους, τα κακουργήματα που προβλέπονται στην παράγραφο 1 του άρθρου 187 του Ποινικού Κώδικα, καθώς και τα συναφή με αυτά πλημμελήματα και κακουργήματα, έστω και αν τα τελευταία τιμωρούνται βαρύτερα από τα ως άνω κύρια κακουργήματα."

Άρθρο 5

Μετά το άρθρο 200 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προστίθεται άρθρο 200Α ως εξής:

"Άρθρο 200Α
Ανάλυση D.N.A.

1. Όταν υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι ένα πρόσωπο έχει τελέσει κακούργημα με χρήση βίας ή έγκλημα που στρέφεται κατά της γενετήσιας ελευθερίας ή πράξεις συγκρότησης ή συμμετοχής σε οργάνωση, κατά την παράγραφο 1 του άρθρου 187 του Ποινικού Κώδικα, το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο μπορεί να διατάξει ανάλυση του δεοξυριβονουκλικού οξέος (Deoxyribonucleic Acid - D.N.A.) προς το σκοπό της διαπίστωσης της ταυτότητας του δράστη του εγκλήματος αυτού. Η ανάλυση περιορίζεται αποκλειστικά στα δεδομένα που είναι απολύτως αναγκαία για τη διαπίστωση αυτή και διεξάγεται σε κρατικό ή πανεπιστημιακό εργαστήριο. Την ανάλυση του D.N.A. του κατηγορουμένου δικαιούται να ζητήσει ο ίδιος για την υπεράσπισή του.

2. Αν η κατά την προηγούμενη παράγραφο η ανάλυση αποβεί θετική, το πόρισμά της κοινοποιείται στο πρόσωπο από το οποίο προέρχεται το γενετικό υλικό, που έχει δικαίωμα να ζητήσει επανάληψη της ανάλυσης. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις των άρθρων 204 έως 208. Το δικαίωμα επανάληψης της ανάλυσης έχει και ο ανακριτής ή ο εισαγγελέας σε κάθε περίπτωση. Αν η ανάλυση αποβεί αρνητική, το γενετικό υλικό και τα γενετικά αποτυπώματα καταστρέφονται αμέσως, ενώ σε διαφορετική περίπτωση το μεν γενετικό υλικό καταστρέφεται αμέσως, τα δε γενετικά αποτυπώματα παραμένουν μόνο για τις ανάγκες της ποινικής δίκης στη δικογραφία.

3. Η κατά την προηγούμενη παράγραφο καταστροφή διατάσσεται με βούλευμα του δικαστικού συμβουλίου που διέταξε την ανάλυση. Ειδικά την καταστροφή των γενετικών αποτυπωμάτων που παρέμειναν στη δικογραφία τη διατάσσει το Συμβούλιο Εφετών με βούλευμά του, αμέσως μετά την αμετάκλητη περάτωση της ποινικής δίκης. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, η καταστροφή του γενετικού υλικού ή των γενετικών αποτυπωμάτων αναβάλλεται για τον απολύτως απαραίτητο χρόνο, αν το Συμβούλιο κρίνει με ειδική αιτιολογία ότι η διατήρησή τους είναι αναγκαία για τη διαλεύκανση και άλλων αξιόποινων πράξεων που προβλέπονται στην παράγραφο 1.

4. Αν διατάχθηκε κατά τις προηγούμενες παραγράφους η καταστροφή του γενετικού υλικού ή και των γενετικών αποτυπωμάτων, αυτή γίνεται με επιμέλεια του εισαγγελέα αμέσως μετά την κοινοποίηση του βουλεύματος σε αυτόν και πάντως μέσα στις επόμενες δέκα εργάσιμες ημέρες. Στην καταστροφή καλείται να παραστεί με συνήγορο και τεχνικό σύμβουλο το πρόσωπο από το οποίο λήφθηκε το γενετικό υλικό."

Άρθρο 6

Μετά το άρθρο 253 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προστίθεται άρθρο 253Α που έχει ως εξής:

"Άρθρο 253Α
Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργάνωσεων

1. Ειδικά για τις αξιόποινες πράξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187 του Ποινικού Κώδικα η έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει και τη διενέργεια:

α) ανακριτικής διεύθυνσης, με την τήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των επόμενων παραγράφων και όπως κατά τα λοιπά η διεύθυνση προβλέπεται στην παράγραφο 1 του άρθρου 25Β

του ν. 1729/1987

"Καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών, προστασία των νέων και άλλες διατάξεις" όπως ισχύει, και στην παράγραφο 1 του άρθρου 5 του ν. 2713/1999 "Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας και άλλες διατάξεις", εφόσον η ανακριτική διείσδυση περιορίζεται στις πράξεις που είναι απολύτως αναγκαίες για τη διακρίβωση εγκλημάτων, την τέλεση των οποίων τα μέλη της οργάνωσης είχαν προαποφασίσει,

β) ελεγχόμενων μεταφορών, με την τήρηση των ιδίων εγγυήσεων και διαδικασίες, όπως κατά τα λοιπά οι μεταφορές αυτές προβλέπονται στο άρθρο 38 του ν. 2145/ 1993 "Ρύθμιση θεμάτων εκτελέσεων ποινών επιταχύνσεως και εκσυγχρονισμού των διαδικασιών απονομής της δικαιοσύνης και άλλων θεμάτων", όπως ισχύει,

γ) άρσης του απορρήτου, με την τήρηση των ιδίων εγγυήσεων και διαδικασίες, όπως κατά τα λοιπά η άρση αυτή προβλέπεται στα άρθρα 4 και 5 του ν. 2225/1994 "Για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας και άλλες διατάξεις",

δ) καταγραφής δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα με την τήρηση των ιδίων εγγυήσεων και διαδικασίες, όπως κατά τα λοιπά η καταγραφή προβλέπεται στην παράγραφο 4 του άρθρου 6 του παραπάνω ν. 2713/1999 και

ε) συσχέτισης ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, με την τήρηση των ιδίων εγγυήσεων και διαδικασίες και υπό τους ουσιαστικούς όρους και προϋποθέσεις του ν. 2472/1997 "Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα."

2. Οι ανακριτικές πράξεις της προηγούμενης παραγράφου διεξάγονται μόνο:

α) αν προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ότι έχει τελεσθεί αξιόποινή πράξη των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187 του Ποινικού Κώδικα και

β) αν η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης είναι διαφορετικά αδύνατη ή ιδιαίτερωσ δυσχερής.

3. Για τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 ανακριτικών πράξεων, καθώς και για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα που απαιτείται για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού αποφαιίνεται με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμά του το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο μετά από πρόταση του εισαγγελέα. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις την έρευνα μπορεί να διατάξει ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής. Στην περίπτωση αυτή ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής είναι υποχρεωμένοι να εισαγάγουν το ζήτημα στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο μέσα σε προθεσμία τριών ημερών. Διαφορετικά η ισχύς της σχετικής διάταξης παύει αυτοδικαίως με τη λήξη της τριήμερης προθεσμίας.

4. Κάθε στοιχείο ή γνώση που αποκτήθηκε κατά τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 ανακριτικών πράξεων μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για τους λόγους που όρισε το δικαστικό συμβούλιο. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται τα στοιχεία αυτά ή οι αποκτηθείσες γνώσεις να χρησιμοποιηθούν για τη βεβαίωση εγκλήματος, τη σύλληψη δραστών και την εξάρθρωση άλλης εγκληματικής οργάνωσης, εφόσον το δικαστικό συμβούλιο αποφανθεί ειδικώς περί αυτού.

5. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και κατά τη διενέργεια των αντίστοιχων ερευνών που προβλέπονται σε ειδικούς ποινικούς νόμους των οποίων οι ρυθμίσεις εξακολουθούν να ισχύουν, εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τις διατάξεις του παρόντος."

Άρθρο 7

Περάτωση ανάκρισης

Η περάτωση της κύριας ανάκρισης για τα κακουργήματα του άρθρου 187 του Ποινικού Κώδικα κηρύσσεται από το συμβούλιο εφετών. Για το σκοπό αυτόν η δικογραφία διαβιβάζεται αμέσως μετά την τελευταία ανακριτική πράξη από τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών στον εισαγγελέα εφετών, ο οποίος, αν κρίνει ότι η ανάκριση δεν χρειάζεται συμπλήρωση, την εισάγει με πρότασή του στο Συμβούλιο Εφετών, που αποφαινεται αμετάκλητα ακόμη και για τα συναφή εγκλήματα, ανεξάρτητα από τη βαρύτητά τους, έστω και αν για κάποιο από αυτά προβλέπεται διαφορετικός τρόπος περάτωσης της ανάκρισης.

Άρθρο 8

Ευθύνη νομικών προσώπων και επιχειρήσεων

1. Αν κάποια από τις αξιόποινες πράξεις των άρθρων 1 και 2 του ν.2331/1995 προσπορίσει άμεσο περιουσιακό όφελος σε νομικό πρόσωπο ή επιχείρηση και εφόσον ένα ή περισσότερα από τα πρόσωπα που ασκούν τη διοίκησή τους ή διαχειρίζονται υποθέσεις τους γνώριζε ότι το όφελος προέρχεται από τέτοια πράξη, επιβάλλονται στο νομικό πρόσωπο ή την επιχείρηση οι ακόλουθες κυρώσεις, σωρευτικά ή διαζευκτικά, με κοινή απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης και του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, ύστερα από πρόταση της Επιτροπής του άρθρου 7 του ν.2331/1995:

α) Διοικητικό πρόστιμο ίσο με το τριπλάσιο έως το δεκαπλάσιο του οφέλους.

β) Οριστική ή προσωρινή για χρονικό διάστημα από ένα μήνα έως δύο έτη αφαίρεση της άδειας λειτουργίας της επιχείρησης ή, αν τέτοια άδεια δεν προβλέπεται από το νόμο, απαγόρευση της άσκησης της επιχειρηματικής της δραστηριότητας.

γ) Οριστικός ή προσωρινός για το ίδιο χρονικό διάστημα αποκλεισμός της από δημόσιες παροχές ή ενισχύσεις ή από δημόσιους διαγωνισμούς.

Σε περίπτωση που το ακριβές ύψος του οφέλους για οποιονδήποτε λόγο δεν μπορεί να υπολογισθεί, επιβάλλεται πρόστιμο από δέκα εκατομμύρια (10.000.000) δραχμές ή 29.347,0286 ευρώ έως ένα δισεκατομμύριο (1.000.000.000) δραχμές ή 2.934.702,8613 ευρώ. Τα ποσά αυτά μπορεί να αναπροσαρμόζονται με κοινές αποφάσεις των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης.

2. Εφόσον τα κατά την προηγούμενη παράγραφο πρόσωπα αγνοούσαν από αμέλεια την προέλευση του οφέλους, επιβάλλεται υπό τις αυτές κατά τα λοιπά προϋποθέσεις, σωρευτικά ή διαζευκτικά, διοικητικό πρόστιμο έως το διπλάσιο του οφέλους ή προσωρινός αποκλεισμός έως έξι μήνες από δημόσιες παροχές ή ενισχύσεις ή δημόσιους διαγωνισμούς.

3. Για τη σωρευτική ή διαζευκτική επιβολή των κυρώσεων που προβλέπονται στις προηγούμενες

παραγράφους και για την επιμέτρηση των κυρώσεων λαμβάνονται υπόψη ιδίως η βαρύτητα της παράβασης και της υπαιτιότητας, η οικονομική επιφάνεια του νομικού προσώπου ή της επιχείρησης και οι περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης.

Άρθρο 9

Προστασία μαρτύρων

1. Κατά την ποινική διαδικασία για τις πράξεις της συγκρότησης ή συμμετοχής σε οργάνωση της παραγράφου 1 του άρθρου 187 του ποινικού κώδικα και για συναφείς πράξεις μπορεί να λαμβάνονται μέτρα για την αποτελεσματική προστασία από πιθανή εκδίκηση ή εκφοβισμό των ουσιαστών μαρτύρων, των προσώπων που κατά το άρθρο 187Α του Ποινικού Κώδικα βοηθούν στην αποκάλυψη εγκληματικών δραστηριοτήτων ή και των οικείων τους.

2. Μέτρα προστασίας είναι η φύλαξη με κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό της αστυνομίας, η κατάθεση με χρήση ηλεκτρονικών μέσων ηχητικής και οπτικής ή μόνο ηχητικής μετάδοσής της, η μη αναγραφή στην έκθεση εξέτασης του ονόματος, του τόπου γέννησης, κατοικίας και εργασίας, του επαγγέλματος και της ηλικίας, που διατάσσονται με αιτιολογημένη διάταξη του αρμόδιου εισαγγελέα πλημμελειοδικών, η μεταβολή των στοιχείων ταυτότητας, καθώς και η μετάθεση ή μετάταξη ή απόσπαση για αόριστο χρονικό διάστημα, με δυνατότητα ανάκλησής της, των δημοσίων υπαλλήλων, που αποφασίζονται κατά παρέκκλιση από τις κείμενες διατάξεις από τους αρμόδιους Υπουργούς ύστερα από εισήγηση του αρμόδιου εισαγγελέα πλημμελειοδικών. Η υπουργική απόφαση μπορεί να προβλέπει τη μη δημοσίευσή της στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως, καθώς και άλλους τρόπους διασφάλισης της μυστικότητας της πράξης. Τα μέτρα προστασίας λαμβάνονται με τη σύμφωνη γνώμη του μάρτυρα, δεν περιορίζουν την ατομική ελευθερία του πέρα από το αναγκαίο για την ασφάλειά του μέτρο και διακόπτονται αν ο μάρτυρας το ζητήσει εγγράφως ή δεν συνεργάζεται για την επιτυχία τους.

3. Κατά τη διαδικασία στο ακροατήριο, ο μάρτυρας του οποίου δεν αποκαλύφθηκαν τα στοιχεία ταυτότητας, καλείται με το όνομα που αναφέρεται στην έκθεση εξέτασής του, εκτός αν ζητηθεί από τον εισαγγελέα ή από ένα διάδικο η αποκάλυψη του πραγματικού ονόματος, οπότε το δικαστήριο διατάσσει την αποκάλυψη. Την αποκάλυψη μπορεί να διατάξει το δικαστήριο και αυτεπαγγέλτως. Σε κάθε περίπτωση το δικαστήριο μπορεί να διατάξει όσα ορίζονται στο άρθρο 354 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

4. Αν δεν έχουν αποκαλυφθεί τα στοιχεία ταυτότητας του μάρτυρα, μόνη η κατάθεσή του δεν είναι αρκετή για την καταδίκη του κατηγορουμένου.

Άρθρο 10

Προστασία άλλων προσώπων

1. Με διάταξη του αρμόδιου εισαγγελέα εφετών μέτρα φύλαξης διατάσσονται για τον εισαγγελέα, τον ανακριτή και τους δικαστές της υπόθεσης, όταν πρόκειται για κακουργήματα που αναφέρονται στην παράγραφο 1 του άρθρου 9 του παρόντος. Κατά την προφορική απαγγελία στο ακροατήριο και κατά την κατάρτιση των αποφάσεων των ποινικών δικαστηρίων, τα ονόματα των δικαστών σε περίπτωση μειοψηφίας παραμένουν μυστικά.

2. Με διάταξη του αρμόδιου εισαγγελέα πλημμελειοδικών μέτρα προστασίας για την αποτροπή κινδύνου εκδίκησης λαμβάνονται για τους κρατούμενους που προβαίνουν σε σημαντικές ως προς τη δράση εγκληματικής οργάνωσης αποκαλύψεις. Τέτοια μέτρα είναι ιδίως η κράτησή τους χωριστά από άλλους κρατούμενους, η μεταφορά τους με χωριστό όχημα και ασφαλή συνοδεία και η φύλαξή τους κατά τη διάρκεια των αδειών τους.

Άρθρο 11

Προανακριτικό έργο σε υποθέσεις ναρκωτικών

1. Η προανάκριση και η προκαταρκτική εξέταση που ενεργείται από τις Υπηρεσίες Δίωξης Ναρκωτικών της Διεύθυνσης Ασφάλειας των Γενικών Αστυνομικών Διευθύνσεων Αττικής και Θεσσαλονίκης τελεί, με την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 33, 34 και 35 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, υπό την εποπτεία και καθοδήγηση του Εισαγγελέα Εφετών Αθηνών και Θεσσαλονίκης αντίστοιχα, η οποία ασκείται από έναν εκ των υφισταμένων του εισαγγελέων ή αντεισαγγελέων εφετών που ορίζεται από αυτόν.

2. Ο ανωτέρω εισαγγελικός λειτουργός ενημερώνεται για όλες τις πληροφορίες και καταγγελίες που περιέρχονται στις υπηρεσίες της προηγούμενης παραγράφου και αφορούν τη διάπραξη εγκλημάτων, τα οποία προβλέπονται στη νομοθεσία περί ναρκωτικών, δυνάμενος πέρα από τα προαναφερόμενα καθήκοντά του να παραγγέλλει ή να ενεργεί ο ίδιος, κατά την κρίση του, προανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση για τα παραπάνω εγκλήματα. Στις περιπτώσεις αυτές η σχηματιζόμενη δικογραφία διαβιβάζεται μετά την περάτωσή της στον αρμόδιο για την ποινική δίωξη εισαγγελέα.

Άρθρο 12

Κατά παρέκκλιση από τη διάταξη του εδαφίου γ' της παραγράφου 1 του άρθρου 3 του ν. 2236/1994, όπως αυτή ισχύει μετά την αντικατάστασή της από την παράγραφο 2 του άρθρου 8 του ν. 2721/1999 (ΦΕΚ 112 Α', η δεύτερη φάση εκπαίδευσης των σπουδαστών της Εθνικής Σχολής Δικαστών, οι οποίοι προέρχονται από το διαγωνισμό του έτους 1999 (προκήρυξη του Υπουργού Δικαιοσύνης με αριθ. 73819 οικ/9.7.1999) λήγει την 31η Αυγούστου 2001.

Άρθρο 13

Προκειμένου να καταστεί η Ελλάδα μέλος της Ακαδημίας Ευρωπαϊκού Δικαίου της Τρίερ (Γερμανία), θα καταβληθεί στην εν λόγω Ακαδημία συνολικά το ποσό των 50.000 ΕΥΡΩ, κατά τα έτη 2002 και 2003. Με κοινή απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης και του Αναπληρωτή Υπουργού Εξωτερικών διορίζεται ο Έλληνας εκπρόσωπος στο Διοικητικό Συμβούλιο της Ακαδημίας. Οι σχετικές δαπάνες και αποζημίωση του εκπροσώπου βαρύνουν την Ακαδημία. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης και του Αναπληρωτή Υπουργού Εξωτερικών είναι δυνατόν να καταβληθούν περαιτέρω εισφορές στην εν λόγω Ακαδημία μετά το έτος 2003.

Άρθρο 14

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 25 Ιουνίου 2001

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ, ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ Β. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ Γ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ Μ. ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ Μ. ΧΡΥΣΟΧΟΙΔΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ Ε. ΠΑΠΑΖΩΗ

Θεωρήθηκε και τέθηκε η Μεγάλη Σφραγίδα του Κράτους.

Αθήνα, 27 Ιουνίου 2001
Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
Μ. ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΝΕΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΝΤΑΛΜΑ ΣΥΛΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Για τις 2928/2001 εγκληματικές οργανώσεις, που ψηφίστηκε πρόσφατα στη Βουλή από την κυβερνητική πλειοψηφία, εκπληρώνει τη δέσμευση της Ελλάδας να συμμορφωθεί με τις αντίστοιχες αποφάσεις – πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (σχετικά με το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας) και να τις καταστήσει εσωτερικό της δίκαιο.

Για ορισμένες διατάξεις αυτών των αποφάσεων- πλαισίων, που αποτελούν ρωγμή σε καθιερωμένες δικαιικές αρχές της νομοθεσίας μας, είχε ασκηθεί έγκαιρα κριτική, η οποία ισχύει βέβαια και για τις όμοιες διατάξεις του νομοσχεδίου.

Δύο σημεία πρέπει, ωστόσο, να επισημανθούν ξανά:

- a) Ότι η υπερβολή στην ένταση της ποινικής καταστολής για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας θέτει σε σοβαρό κίνδυνο τις ελευθερίες του λαού που αγωνίζεται για βελτίωση των συνθηκών της ζωής του και την αντιμετώπιση της ολοένα αυξανόμενης κοινωνικής αδικίας.
- b) Ότι με τη διερεύνηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, που ισχύει για όλα τα κράτη-μέλη της (και τα νέα) μπορεί να οδηγήσει σε δυσμενή μεταχείριση πολιτών, οι οποίοι αν δικάζονταν στην χώρα τους θα είχαν ασφαλέστερη δικαστική μεταχείριση. Είναι σαφές ότι κάποιες από τις νέες χώρες (όπως αποδείχτηκε στην τελευταία αμερικανική επέμβαση στο Ιράκ) ενδιαφέρονται περισσότερο να επιδείξουν καλή διαγωγή απέναντι στις Η.Π.Α. και λιγότερο να συμμορφωθούν προς τις βασικές δικαιικές αρχές που στηρίζουν το οικοδόμημα του ευρωπαϊκού νομικού πολιτισμού. Με τις ρυθμίσεις του νομοσχεδίου για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και παρά τις αντίθετες επίσημες διαβεβαιώσεις, είναι δυνατόν να παραδοθεί Έλληνας πολίτης σε ευρωπαϊκή χώρα για πράξη που τέλεσε εκτός Ελλάδας (άρθρο 11) και αυτή η χώρα να τον εκδόσει στη συνέχεια, για άλλη πράξη, στις Η.Π.Α. με βάση τη σχετική συμφωνία έκδοσης με αυτές.

Το ζήτημα θα ήταν περιορισμένης σημασίας, αν δεν είχε καταβάλει τις Η.Π.Α. μια αντιτρομοκρατική υστερία, που οδηγεί σε παράκαμψη και της δικής τους εγγυητικής νομοθεσίας, προκειμένου να αντιμετωπίσουν οι ύποπτοι τέλεσης τρομοκρατικών πράξεων. Κι αυτή η υστερία δημιουργεί μια ιδιότυπη «πολεμική» ατμόσφαιρα, που απλώνεται σαν ένα μαύρο σύννεφο πάνω από την Ευρώπη.

Μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης και την εγκατάσταση ενός μονοπολικού συστήματος κυριαρχίας στον κόσμο, τα οικονομικο-στρατιωτικά συμφέροντα της μοναδικής πια υπερδύναμης, προκειμένου να επιτύχουν την ανεμπόδιστη ικανοποίηση τους σε παγκόσμια κλίμακα, δημιούργησαν καταστάσεις

σε επιλεγμένα οικονομικής και στρατηγικής σημασίας σημεία του πλανήτη, που προκάλεσαν έντονη αντίδραση και οδήγησαν σε εκδηλώσεις τυφλής βίας. Έτσι οδηγηθήκαμε στον λεγόμενο πόλεμο της διεθνούς τρομοκρατίας χωρίς κανόνες, χωρίς δίκαιο πολέμου, χωρίς σαφή και προσδιορισμένα και χωρίς διακριτικά σημεία των μαχωτών που των διεξάγουν. Αποτέλεσμα αυτής της ιδιότυπης κατάστασης «πολέμου» αποτελεί η δημιουργία μιας απέραντης ανασφάλειας και στον ευρωπαϊκό χώρο, που έγινε μέρος του προβλήματος δίχως δική του πρωτοβουλία και με πενιχρές, όπως αποδείχτηκε, δυνατότητες αντίδρασης.

Η Υπερδύναμη, επικαλούμενη τη σημμαχική αλληλεγγύη και το συλλογικό-συμμαχικό σύστημα ασφαλείας, καλεί την Ευρώπη να συμμετάσχει στον πόλεμο κατά της διεθνούς τρομοκρατίας, θυσιάζοντας για χάρη του τις κατακτήσεις του νομικού της πολιτισμού, θεμελιωμένου στο σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και των ατομικών ελευθεριών. Πιέζει λοιπόν τα ευρωπαϊκά κέντρα λήψης αποφάσεων, για την αναθεώρηση των εγγυήσεων καταστολής των ανεπιθύμητων ενεργειών και την υιοθέτηση μέτρων σκλήρυνσης, που ολοένα γίνονται αυστηρότερα. Διότι όταν ο «εχθρός» είναι αόρατος και βρίσκεται παντού τότε ο κάθε πολίτης μπορεί να γίνει ύποπτος. Κι όταν ο καθένας μας γίνεται ύποπτος, τότε οδηγούμαστε αναγκαία στη μετάπτωση από το άδικο της πράξης στο άδικο του φρονήματος, στην υποκατάσταση του τεκμηρίου αθωότητας από το τεκμήριο ενοχής, στην αντίστροφη του βάρους της αποδείξης της και στην καθιέρωση γενικευμένων μέτρων καταστολής μετατρέποντας την εξαίρεση σε κανόνα. Για χάρη λοιπόν, της ασφάλειας απέναντι στον αόρατο τρομοκράτη ομ πολίτης καθίσταται ανασφαλής απέναντι στο μηχανισμό καταστολής.

Που θα σταματήσει αυτή η παθολογική κατάσταση; Ήδη, μετά την έκδοση του ν. 2928/2001 (γνωστού ως τρομονόμου) είχα προβλέψει τη σύντομη μεταρρύθμιση του επί το αυστηρότερο. Μέσα σε τρία χρόνια η πρόβλεψη επαληθεύεται. Εισάγεται η έννοια της ατομικής τρομοκρατίας (και του ατομικού τρομοκράτη) με βάση τις συνθήκες τέλεσης μιας πράξης και του σκοπού του δράστη. Και ο μεν σκοπός, ως υποκειμενικό μέγεθος, εύκολα διαστρέφεται ή εικάζεται, οι δε συνθήκες τέλεσης (π.χ. χρόνος διεξαγωγής Ολυμπικών Αγώνων) μπορεί να οδηγήσουν σε μετατροπή ενός κοινού εγκλήματος σε «τρομοκρατικό χτύπημα». Ας θυμηθούμε το ν.δ. 2000/1959, όπως εφαρμόζονταν από τα δικαστήρια, όπου τελικά ο χαρακτηρισμός του δράστη ως «τεντυμπόη» εξαρτιόνταν από την ιδιότητα του θύματος. Το ίδιο μπορεί να συμβεί με τον ατομικό τρομοκράτη; Μια κοινή βίαιη εγκληματική πράξη σε βάρος λ.χ. πολιτικού προσώπου και σε μια συμπτωματική συγκυρία μπορεί εύκολα να οδηγήσει στο

χαρακτηρισμό της ως τρομοκρατικής και στην υπαγωγή της στην έκτακτη, σκληρή νομοθεσία.

Φοβούμαι πως η σκλήρυνση δεν θα έχει τελειωμό. Κανείς δεν εγγυάται ότι θα σταματήσουμε εδώ, όσο τα πραγματικά αίτια της τρομοκρατίας δεν αντιμετωπίζονται και η Ευρώπη –διευρυνόμενη για χάρη των οικονομικών συμφερόντων – υποβαθμίζει στην πράξη το νομικό της πολιτισμό. Ο αμερικανικός «πατριωτικός νόμος» και η βάση του Γκουαντανάμο αποτελούν εφιαλτικά παραδείγματα που η εισαγωγή τους εδώ, στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτελεί ζήτημα χρόνου αν δεν αντιστραφεί το κλίμα. Και τότε θα γίνει αντιληπτό (πολύ αργά βέβαια) το νόημα του όρου «νομικός πολιτισμός» που σήμερα δυσκολεύονται ορισμένοι να κατανοήσουν.

Αριθμός Απόφασης 2163/2003

Τμήμα Έ (Ποιν.) ΑΠ

Εισηγητής : Γ.Ναυπλιώτης

Αναίρεση-Παραδεκτό-Τρόπος Άσκησης-Άρθρα 504 παρ.1,489παρ.1στοιχ.β',
473παρ.2ΚΠΔ

Περίληψη

Η αναίρεση επιτρέπεται μόνο κατά της απόφασης που, όπως απαγγέλθηκε δεν προσβάλλεται με έφεση. Είναι απαράδεκτη, επομένως, η αίτηση αναιρέσεως κατά της οποίας ο νόμος χορηγεί το ένδικο μέσο εφέσεως, όπως στην περίπτωση καταδίκης από το Μονομελές Πλημμελειοδικείο σε φυλάκιση πάνω από τριάντα (30) ημέρες ή σε χρηματική ποινή πάνω από εκατόν πενήντα χιλιάδες (150.000) δραχμές.

Αναίρεση κατά της καταδικαστικής αποφάσεως μπορεί να ασκηθεί από εκείνον που καταδικάστηκε, όχι μόνο με δήλωση ενώπιον των αρμοδίων προσώπων που ορίζονται από τη διάταξη του άρθρου 474 παρ.1 ΚΠΔ και με σύνταξη σχετικής εκθέσεως, αλλά και με δήλωση του (του καταδικασθέντος) η οποία επιδίδεται στον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου μέσα σε προθεσμία είκοσι ημερών, με την αναγκαία προϋπόθεση να είναι η προσβαλλόμενη απόφαση καταδικαστική, χαρακτήρα που δεν έχει η απόφαση η οποία απορρίπτει την έφεση ως απαράδεκτη (εκπρόθεσμη).

ΣΗΜ.Ήδη, με την τροποποίηση του άρθρου 489 ΚΠΔ από τον πρόσφατο νόμο 3160/2003 (άρθρο 45) το όριο εκκλητού των αποφάσεων του Μονομελούς Πλημμελειοδικείου αυξήθηκε σε φυλάκιση πάνω από εξήντα μέρες (αντί τριάντα ημερών) ή σε χρηματική ποινή πάνω από χίλια ευρώ (δηλαδή πάνω από τριακόσιες χιλιάδες δραχμές, αντί εκατόν πενήντα χιλιάδων δραχμών). Η ως άνω απόφαση του Αρείου Πάγου αναφέρεται σε ασκηθείσα έφεση κατ'αποφάσεως του Μονομελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών στις 18.9.2000, υπό το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς.

Αριθμός Απόφασης 2170/2003

Τμήμα Ε' (Ποιν.)ΑΠ

Εισηγητής:Γ.Ναυπλιώτης

Υεξαίρεση-έννοια ξένου πράγματος-παράνομη ιδιοποίηση-Αιτιολογία δικαστικής απόφασης-Άρθρα 375 παρ.1 και 2 ΠΚ, 93 παρ.3 Συντ.,139 ΚΠΔ, 6 παρ.1 ΕΣΔΑ

Περίληψη

Για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος της υπαιξέρεσης απαιτείται το υλικό αντικείμενο του εγκλήματος, που είναι κινητό πράγμα, να είναι ολικώς ή μερικώς ξένο, υπό την έννοια ότι η κυριότητα αυτού ανήκει, κατά το αστικό δίκαιο, σε άλλον και όχι στον δράστη. Παράνομη ιδιοποίηση υπάρχει όταν αυτή γίνεται χωρίς τη συναίνεση του ιδιοκτήτη του ή χωρίς να υφίσταται άλλο νομικό δικαίωμα του δράστη.

Ο εντολοδόχος διαπράττει υπεξαίρεση όταν αρνείται να αποδώσει στον εντολέα καθετί που έλαβε, κατ'άρθρον 719 ΑΚ, καθώς και ό,τι προκαταβλήθηκε σ'αυτόν, κατ'άρθρον 721ΑΚ, από τον εντολέα για την εκτέλεση της εντολής και δεν διατέθηκε προς τούτο, δεδομένου ότι δεν καθίσταται κύριος των δοθέντων σ'αυτόν από τον εντολέα για την εκτέλεση της εντολής. Υποκειμενικά, προς θεμελίωση της ποινικώς αξιολογής αυτής αδικοπραξίας, απαιτείται δόλος του δράστη, που εκδηλώνεται με οποιαδήποτε ενέργεια, η οποία εμφανίζει εξωτερίκευση της θέλησης του να ενσωματώσει το πράγμα, χωρίς νόμιμο δικαιολογητικό λόγο, στη δική του περιουσία. Για τη στοιχειοθέτηση κακουργηματικής υπεξαίρεσης απαιτείται επί πλέον η συνδρομή μιας τουλάχιστον περίπτωσης από τις διαλαμβανόμενες περιοριστικά στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 375 ΠΚ, μεταξύ των οποίων και εκείνη που ο ιδιοκτήτης έχει εμπιστευθεί το πράγμα στο δράστη λόγω της ιδιότητας του τελευταίου ως εντολοδόχου, και το πράγμα, κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης, έχει ιδιαίτερα μεγάλη αξία. –Η επιβαλλόμενη από το Σύνταγμα και τον ΚΠΔ ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία υπάρχει και όταν το συμβούλιο Εφετών αναφέρεται στην οποία εκτίθενται με σαφήνεια και πληρότητα τα προκύψαντα από την ανάκριση ή την προανάκριση πραγματικά περιστατικά, τα αποδεικτικά μέσα από τα οποία προέκυψαν αυτά και οι σκέψεις που στηρίζουν την παραπεμπτική πρόταση, με την οποία συντάσσεται και η κρίση του Συμβουλίου, έστω και αν ως εκ περισσού αναφέρεται στην ενσωματωμένη στο πρωτόδικο βούλευμα εισαγγελική πρόταση. Η με τον τρόπο αυτό θεμελιούμενη αιτιολογία του βουλεύματος του Συμβουλίου Εφετών δεν είναι αντίθετη προς την αρχή της δίκαιης δίκης που καθιερώνει το άρθρο 6 παρ.1 της ΕΣΔΑ και το έβδομο πρωτόκολλο της.

1. *Επειδή γνωρίζουμε ότι είναι βέβαιη η ημερομηνία καθαρογραφής και καταχώρησης των ποινικών αποφάσεων στο ειδικό βιβλίο που προβλέπει το άρθρο 473 παρ.3 Κ.Π.Δ., αν πράγματι θέλουμε να γίνει ουσιαστικό το δικαίωμα για άσκηση αναιρέσεως, θα πρέπει να μη τρέχει η προθεσμία από ευανάγνωστου αντιγράφου στον ενδιαφερόμενο. Διαφορετικά, πρέπει να διαπιστώσει ο ενδιαφερόμενος πάνω από το ειδικό βιβλίο, προκειμένου να διαπιστώσει πότε έγινε τελεσίδικη πρωτόδικη ώστε να ενεργοποιηθεί η προθεσμία για άσκηση αναιρέσεως ή πότε καταχωρήθηκε η δευτεροβάθμια στο ειδικό βιβλίο.*
2. *Αν δεχθούμε ότι η δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής δεν αποσκοπεί μόνο στη χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης αλλά κυρίως στην ενεργοποίηση της ποινικής δίωξης καθώς και ότι δικαιούται ο παθών να δηλώσει παράσταση ενώπιον του ακροατηρίου, η αποστέρηση του δικαιώματος να ασκήσει ένδικο μέσο κατά βουλεύματος είτε γιατί δεν διόρισε αντίκλητο είτε γιατί δεδν προσδιόρισε το ύψος της χρηματικής ικανοποίησης κατά την κατάθεση της μηνύσεως, αποστερεί τον παθόντα από το δικαίωμα παροχής εννόμου προστασίας.*
3. *Είναι ορθή η απαίτηση ειδικής αιτιολογίας για την απόρριψη αιτήματος αναβολής που υποβλήθηκε από δικηγόρο λόγω απουσίας της κατηγορουμένης στο εξωτερικό.
Η εμπειρία μου για απόρριψη αιτήματος αναβολής του κατηγορουμένου στο εξωτερικό λόγω απέλασης, ενώ ήταν παρών σε προηγούμενη δικάσιμη, κατά την οποία αναβλήθηκε η συζήτηση λόγω... παρόδου χρόνου!!!, δεν μου επιτρέπει τη σιωπή.*

5 Απριλίου 2004

Γεώργιος Βαρυτής, Δικηγόρος Θεσσαλονίκης

Αριθμός απόφασης: 17/2004

Άρειος Πάγος σε Τακτική Ολομέλεια

Πρόεδρος: Γ. Κάπος

Εισηγητής: Χρ. Παπούλιας

Άρθρα 6 παρ.4, 10 παρ.1, 16, 17 και 40 ν.489/1976 και 19 παρ.1 περ.δ', όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 50 παρ.7ν. 1569/1985, 19 παρ.2, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 50 παρ.8 ν. 1569/1985 και, περαιτέρω, με το άρθρο 37 παρ. 26 ν.2946/1997, 24 παρ. 4 του ιδίου ν.489/1976 που προστέθηκε με το άρθρο 13 ν. 1569/1985

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με την διάταξη 16 του ν.489/1976 (Κωδ. Π. Δ. 237/1986), ισχύοντος από 1.1.1978, συστήθηκε νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με την επωνυμία «Επικουρικό Κεφάλαιο Ασφάλισης Ευθύνης εξ Ατυχημάτων Αυτοκινήτων», ενώ με τη διάταξη του άρθρου 19 παρ.1 του ίδιου νόμου καθορίζονται οι περιπτώσεις ευθύνης του (Επικουρικού Κεφαλαίου), ήτοι όταν: α) ο υπεύθυνος παραμένει άγνωστος, β) το ατύχημα προήλθε από αυτοκίνητο που δεν ήταν καλυμμένο με ασφάλιση, γ) το ατύχημα προήλθε από αυτοκίνητο, του οποίου ο οδηγός επιλήφθηκε της οδήγησης του κατόπιν αξιοποιίνου πράξεως ή επήλθε εκ προθέσεως (εκτός αν η ασφάλιση καλύπτει και την περίπτωση αυτή) και δ) ο ασφαλιστής πτώχευσε ή η εις βάρος του εκτελεστή απέβη άκαρπη. Με τη διάταξη του Άρθρου 50 παρ.7 του ν. 1569/1985, ισχύοντος από 25.10.1985, τροποποιήθηκε το άρθρο 19 παρ.1 περ. δ' του ν.489/1976 και στη φράση «ο ασφαλιστής πτώχευσε ή η εις βάρος του εκτελεστή απέβη άκαρπη...» προστέθηκε η φράση «... ή ανακλήθηκε η άδεια λειτουργίας της ασφαλιστικής επιχείρησης για παράβαση νόμου». Περαιτέρω, με τη διάταξη του άρθρου 24 παρ.4 του ιδίου ν. 489/1976, που προστέθηκε με το άρθρο 50 παρ.13 του ν. 1569/1985, ορίσθηκε ότι «από την ημερομηνία που η ασφαλιστική επιχείρηση κηρύσσεται σε κατάσταση πτωχεύσεως ή ανακαλείται η άδεια λειτουργίας της για παράβαση του νόμου, το Επικουρικό Κεφάλαιο υπεισέρχεται αυτοδίκαια στο σύνολο των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων της ασφαλιστικής επιχείρησης, που πηγάζουν από ασφαλιστικές συμβάσεις του κλάδου αστικής ευθύνης από χερσαία αυτοκίνητα οχήματα, εκρεμμείς δε δίκες συνεχίζονται άνευ ετέρου από το Επικουρικό Κεφάλαιο». Από την τελευταία αυτή διάταξη, με την οποία θεσπίζεται εκ του νόμου αναδοχή της οφειλής, προκύπτει, ότι εφόσον η ασφαλιστική επιχείρηση, της οποίας ανακλήθηκε

η άδεια λειτουργίας της, είχε υποχρέωση αποζημιώσεως από ασφαλιστική σύμβαση του κλάδου αστικής ευθύνης από χερσαία αυτοκίνητα, κατά το χρόνο της ανάκλησης, το Επικουρικό Κεφάλαιο, υπεισέρχεται στις υποχρεώσεις αυτής, ανεξαρτήτως του χρόνου επελεύσεως του αυτοκινητιστικού ατυχήματος, ον οποίος δεν είναι επί του προκειμένου κρίσιμος, αρκεί αυτό (το ατύχημα) να έλαβε χώρα, κατά το άρθρο 17 του ν. 489/1976, μετά την έναρξη της λειτουργίας του Επικουρικού Κεφαλαίου, την 1.1.1978 (άρθρο 40 ν. 489/1976). Το πρόσωπο δε που ζημιώθηκε έχει εκ της ασφαλιστικής συμβάσεως και μέχρι του ποσού αυτής, κατά το άρθρο 10 παρ.1 του ν.489/1976, ίδια αξίωση κατά του ασφαλιστή, στη θέση του οποίου υπεισέρχεται στην περίπτωση αυτή (ανάκλησης της άδειας) αυτοδίκαια το Επικουρικό Κεφάλαιο και συνεχίζει την εκκρεμή δίκη άνευ ετέρου. Εξάλλου, ορίζετο μεν το άρθρο 19 παρ.2 του ν.489/1976 ότι η αποζημίωση σε βάρος του Επικουρικού Κεφαλαίου δεν μπορεί σε κάθε περίπτωση να υπερβεί τα κατώτατα όρια ασφαλιστικών ποσών, κατά το άρθρο 6 παρ.4 του νόμου, όπως ορίζονται εκάστοτε με απόφαση του υπουργού Εμπορίου (και ήδη Ανάπτυξης). Η διάταξη όμως αυτή τροποποιήθηκε με το άρθρο 50 παρ.8 του ν.1569/1985 και ορίσθηκε ότι, κατ'εξαίρεση, η απαγόρευση υπέρβασης του κατώτατου ορίου ασφαλιστικού ποσού δεν ισχύει στην περίπτωση πτωχεύσεως του ασφαλιστή ή άκαρπης σε βάρος του εκτέλεσης ή ανακλήσεως της αδείας λειτουργίας της ασφαλιστικής επιχείρησης (περ. δ' της παρ.1 του άρθρου 19 του ν.489/1976, όπως τροποποιήθηκε), όπου η αποζημίωση δεν μπορεί να υπερβεί το ποσό που έχει ορισθεί στη συγκεκριμένη ασφαλιστική σύμβαση. Η ίδια διάταξη (του άρθρου 19 παρ. 2 του ν. 2946/1976) τροποποιήθηκε περαιτέρω με το άρθρο 37 παρ.26 του ν.2946/1997, που ισχύει από 16.5.1997 και ορίσθηκε ότι η αποζημίωση δεν μπορεί να υπερβεί τα κατώτερα όρια ασφαλιστικών ποσών, κατά το χρόνο του ατυχήματος. Με την τελευταία αυτή τροποποίηση του νόμου (489/1976), όλες οι περιπτώσεις αποζημιώσεως από μέρους του Επικουρικού Κεφαλαίου ρυθμίζονται, από της έναρξεως ισχύος του ν. 2946/1997 (16.5.1997) και από την άποψη εκτάσεως της αποζημιώσεως, κατά τρόπο ενιαίο και ορίζεται ότι και στην περίπτωση πτωχεύσεως ή άκαρπης εκτέλεσης ή ανακλήσεως της άδειας του ασφαλιστή, αυτή (η αποζημίωση) δεν μπορεί να υπερβεί τα ισχύοντα κατώτατα όρια ασφαλιστικών ποσών κατά το χρόνο του ατυχήματος. Εν όψει δε του ότι η έκταση της ευθύνης του υπόχρεου (προσώπου) κρίνεται με βάση το νόμο που ίσχυε κατά τον χρόνο της δημιουργίας του νόμιμου λόγου ευθύνης του, ακολουθεί ότι, σε περίπτωση ανακλήσεως της άδειας της ασφαλιστικής επιχείρησης μετά την 16.5.1997, η ευθύνη του Επικούρου

Κεφαλαίου προς αποζημίωση δεν μπορεί να υπερβεί τα κατώτατα όρια των ασφαλιστικών ποσών που ίσχυαν κατά το χρόνο του ατυχήματος.

Αριθμός Απόφασης : 18/2004

Άρειος Πάγος σε Τακτική Ολομέλεια

Πρόεδρος :Γ.Κάπος

Εισηγητής : Κ. Μουλαγιάννης

Άρθρα: 297-299, 914, 932 και 1255 ΑΚ, 79 Ν. 5960/1933, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1Ν.Δ. 1325/1972 και 3 παρ.1, και 3, 17 παρ.1, 18 παρ.1, 19 παρ. 1, 40 και 44 Ν. 5960/1933

Περίληψη

Από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 297-299,914 και 932 ΑΚ προκύπτει ότι η αξίωση αποζημιώσεως για περιουσιακή βλάβη από αδικοπραξία προϋποθέτει πρόσφορη αιτιώδη συνάφεια (causa adeguata) μεταξύ ζημιογόνου γεγονότος και ζημίας, που υπάρχει όταν το επιζήμιο γεγονός, κατά το χρόνο και με τους όρους που έλαβε χώρα, ήταν ικανό κατά τη συνηθισμένη πορεία των πραγμάτων και χωρίς τη μεσολάβηση άλλου περιστατικού να επιφέρει τη βλάβη που έγινε. Τέτοια αξίωση κατά του υπαιτίου έχει κατά κανόνα μόνο εκείνος που ζημιώθηκε αμέσως από την αδικοπραξία, ενώ ο τρίτος που ζημιώθηκε εμμέσως μόνο στις εξαιρετικές περιπτώσεις που προβλέπονται από το νόμο και για ποιες δεν πρόκειται στη συγκεκριμένη περίπτωση. Συνεπώς και εκείνος που εκδίδει επιταγή χωρίς να έχει αντοίχα διαθέσιμα κεφάλαια στην πληρώτρια τράπεζα κατά το χρόνο της εκδόσεως ή πληρωμής της επιταγής και έτσι δεν ζημιώνει παρανόμως τον δικαιούχο από αυτήν, δηλαδή κατ'αντίθεση των διατάξεων του άρθρου 79 Ν.5960/1993 «περί επιταγής», όπως αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1Ν.Δ. 1325/1927, σύμφωνα με τις οποίες η πράξη αυτή του εκδότη της επιταγής, τελούμενη εκ δόλου, αποτελεί ποινικό αδίκημα, υποχρεούται σε αποζημίωση του ανωτέρω δικαιούχου, καθόσον η ποινική αυτή διάταξη θεσπίστηκε για την προστασία όχι μόνο του Δημοσίου , αλλά και του ατομικού συμφέροντος εκείνου ο οποίος βλάπτεται αμέσως μετά την παραβίασή της. Αυτός δε είναι ο νόμιμος κομιστής της επιταγής κατά τον χρόνο εμφανίσεως αυτής και βεβαιώσεως της μη πληρωμής της, οπότε πραγματώνεται το αδίκημα και η από αυτό ζημία του

κομιστή. Αντιθέτως, δεν είναι δικαιούχος αποζημιώσεως από την αδικοπραξία ο εξ αναγωγής υπόχρεος προς πληρωμή της επιταγής, ο οποίος έγινε μετέπειτα κομιστής αυτής κατόπιν εξοφλήσεως της, διότι η εκ της εξοφλήσεως βλάβη του δεν είναι απότοκος κατά πρόσφορη αιτιώδη συνάφεια, της προαναφερόμενης αδικοπραξίας, αλλά της από το νόμο ειδικώς προβλεπόμενης εξ αναγωγής ευθύνης του (και Ολ. Α.Π. 30/2003). Εξ άλλου, το τελευταίο, δηλονότι η ανυπαρξία δικαιώματος αποζημιώσεως του εξοφλούντος τον ματαιώς εμφανίσαντα την επιταγή κομιστή αυτής προηγούμενου υπογραφέα, ισχύει και όταν ο τελευταίος αυτόν είχε οπισθογραφήσει την επιταγή και παραδώσει αυτήν στον κομιστή λόγω ενέχυρου. Και τούτο διότι ο ενεχυρούχος που εμφανίζει την επιταγή προς πληρωμή δεν ενεργεί ως αντιπρόσωπος του ενεχυράσαντος, αλλά ασκεί ίδιο δικαίωμα εκ του τίτλου, αφού κατά το άρθρο 1255 Α.Κ. έχει δικαίωμα να εισπράξει μόνος την επιταγή και αν ακόμη δεν έληξε το ασφαλιζόμενο χρέος. Κατά την γνώμη δύο μελών του Δικαστηρίου (των αρειοπαγιτών Κων/νου Μουλαγιάννη και Γεωργίου Φώσκολου), από τις διατάξεις των προαναφερόμενων άρθρων, σε συνδυασμό και προς τα άρθρα 3 παρ.1, 12 παρ.1, 14 παρ.1 και 3, 17 παρ.1, 18 παρ.1, 19 παρ.1, 40 και 44 του ανωτέρω Ν.5960/1933 συνάγεται ότι σε περίπτωση μεταβίβασης της τραπεζικής επιταγής με οπισθογράφιση και παράδοσή της, ο κομιστής αυτής, μετά από κάθε περαιτέρω οπισθογράφιση, δεν καθίσταται διάδοχος του τελευταίου οπισθογράφου, αλλ'αποκτά αυτόνομο δικαίωμα (*ius proprium*) από την επιταγή, με την έννοια ότι καθένας οπισθογράφος (υπογραφέας) είναι οφειλέτης όλων των μεταγενέστερων και δανειστής όλων των προηγούμενων υπογραφών (οπισθογράφων και εκδότη), δυνάμενος να εναγάγει αυτούς ομαδικώς ή ατομικώς, χωρίς να υποχρεούται στην τήρηση ορισμένης σειράς αναγωγής (*regressus saltuario*). Ως εκ τούτων, μπορεί να υπάρξει ανάστροφη κυκλοφορία της επιταγής που ενεργεί υπέρ του οφειλέτη (οπισθογράφου), ο οποίος πλήρωσε αυτήν λόγω μη ικανοποίησης του κομιστή κατά την εμφάνιση της στην πληρώτρια τράπεζα, η όλη δε περιπλοκή θα καταλήξει στον εκδότη και μόνο η πληρωμή της επιταγής από εκείνον απαλλάσει όλους τους υπεύθυνους από αυτήν. Και τούτο διότι πο εκδότης είναι ο τελικός υπόχρεος από την επιταγή, αλλά και ο μόνος από αδικοπραξία οφειλέτης όλων των λοιπών υπογραφών, καθένας από τους οποίους έχει κατ'αυτού αυτόνομη και άμεση αξίωση από την επιταγή, αλλά και αγωγή αποζημιώσεως από αδικοπραξία για τη βλάβη τους που βρίσκεται σε άμεσο αιτιώδη σύνδεσμο με την έλλειψη κεφαλαίων στην πληρώτρια τράπεζα για την πληρωμή της επιταγής.

**Ο ν. 2928/2001 για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις
εγκληματικών οργανώσεων**

Χρίστος Χ. Μυλωνόπουλος

Εν μέσω άλλοτε τεκμηριωμένης και άλλοτε υπερβολικής κριτικής ψηφίστηκε, με κοινοβουλευτική εκπροσώπηση δυσαναλόγως ισχνή προς τη σημασία του, ο ν. 2928/2001 για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων». Πρόκειται για ένα εσωστρεφές νομοθέτημα δικαστηριακού χαρακτήρα, που, προκειμένου να συγκεράσει την καταπολέμηση του μορφώματος «οργανωμένο έγκλημα» και της τρομοκρατίας αυτοπεριορίζεται σε συμβιβασμούς ή -αντίστροφα- δημιουργεί δυνατότητες καταχρήσεων και του οποίου η εφαρμογή προϋποθέτει επαγρύπνηση για την διαφύλαξη των βασικών αρχών του κράτους δικαίου. Συγχρόνως όμως πρόκειται και για μια πρώτη σοβαρή προσπάθεια να γίνει μια αρχή για την καταπολέμηση μιας κοινωνικής απειλής κεφαλαιώδους σημασίας. Απαιτείται, επομένως νηφαλιότητα στην προσέγγιση του ζητήματος, χωρίς απολυτότητες και αφορισμούς.

Δεν μπορεί να αμφισβητηθεί σοβαρά ότι η οργανωμένη εγκληματικότητα αποτελεί μια απτή πραγματικότητα και μάλιστα όχι μόνο σε εθνικό αλλά -και κυρίως- σε διεθνές επίπεδο. Η ανάγκη καταπολέμησης της νέας αυτής μορφής εγκληματικής δραστηριότητας τονίσθηκε σε σειρά επιστημονικών συνεδρίων, διεθνών και περιφερειακών προτάσεων και σχεδίων δράσης καθώς και διεθνών συμβάσεων και νομοθετικών πρωτοβουλιών, με κορύφωση της Σύμβαση κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος των Ηνωμένων Εθνών («Σύμβαση του Παλέρμο»).

Σε όλα αυτά τα κείμενα η έννοια της οργανωμένης εγκληματικότητας αντιμετωπίζεται ως έννοια τύπου (Typusbegriff), μη υποκείμενη σε πλήρη ορισμό, με απαρίθμηση ορισμένων βασικών χαρακτηριστικών από τα οποία μερικά τουλάχιστον θα πρέπει να συντρέχουν. Στα χαρακτηριστικά αυτά συμπεριλαμβάνεται πρωτίστως ο σκοπός οικονομικού οφέλους, αλλά και ο έλεγχος αγορών ή περιοχών, η διείσδυση στην οικονομική ζωή, η κατανομή της εργασίας, η διαπλοκή με τη δημόσια διοίκηση, τη Δικαιοσύνη, τα ΜΜΕ και τους παράγοντες της οικονομίας της πολιτικής ζωής και η εξουδετέρωση της πολιτειακής αντίδρασης με εκφοβισμό ή διαφθορά. Ως βασική εγκληματική δραστηριότητα εξάίρεται η συμμετοχή στην εγκληματική ομάδα με κύριο ζητούμενο τη δυνατότητα ποινικοποίησης συμμετοχής σε αξιολογικά ουδέτερες

πράξεις (λογιστών, συμβολαιογράφων, δικηγόρων κλπ.) που όμως καθιστούν δυνατή την αποτελεσματική και κοινωνικώς βλαπτική λειτουργία της οργάνωσης. Τα ζητήματα αυτά ουδόλως έχουν αντιμετωπισθεί από το νέο νόμο.

Διατηρείται, ωστόσο -και τούτο αποτελεί κεντρικό εννοιολογικό χαρακτηριστικό και βασικό ερμηνευτικό στήριγμα, η «διαρκής δράση» της ομάδας, δηλ. μια εγκληματική δραστηριότητα διαρκής που επιτρέπει την κρίση, ότι από την απλή ύπαρξή της τίθεται υπό αμφισβήτηση η ειρηνευμένη κατάσταση ορισμένων εννόμων αγαθών. Η ορθή αξιοποίηση του στοιχείου αυτού περισώζει το νόμο από τη μομφή της ποινικοποίησης του φρονήματος αλλά και της υπερβολικής διεύρυνσης της ποινικής δικαιοδοσίας των ελληνικών δικαστηρίων. Διότι στην περίπτωση αυτή, όταν δηλ. με τη διάρκεια έχει ήδη εκδηλωθεί μια σταθερή αντικοινωνική -εγκληματική δραστηριότητα, ο σκοπός διάπραξης των αναφερομένων στον οικείο κατάλογο κακουργημάτων αποτελεί υποκειμενικό στοιχείο του αδίκου όπως και σε πλείστες άλλες διατάξεις του θετικού δικαίου που ουδόλως έχουν ενοχλήσει από δικαιοκρατικής πλευράς. Στην περίπτωση, όμως, της τέλεσης της πράξης με «συγκρότηση» θα πρέπει ο εφαρμοστής να μην αρκείται σε ρηματική συμφωνία αλλά να προσαπαιτεί πραγματικά περιστατικά από τα οποία υλοποιείται η βούληση της ομάδας να δράσει.

Εύλογη είναι εν όψει των ανωτέρω ελλειμμάτων, η υποψία, ότι ο νέος νόμος επιδιώκει να λειτουργήσει και ως «αντιτρομοκρατικός». Ότι δηλ. ο νομοθέτης επεδίωξε να καταπολεμήσει τόσο το οργανωμένο έγκλημα όσο και την τρομοκρατία με το ίδιο νομοθέτημα. Τούτο άλλωστε καθίσταται βέβαιο από τις συζητήσεις και δηλώσεις που συνόδευσαν την κυοφορία του τελευταίου. Η επιδίωξη, ωστόσο, ενός τέτοιου διπλού στόχου είναι αλυσιτελής. Διότι τα χαρακτηριστικά της οργανωμένης εγκληματικότητας δεν συμπίπτουν κατ' ανάγκη με εκείνα της τρομοκρατίας, για την οποία άλλωστε όχι μόνον δεν δίδεται ορισμός αλλά ούτε καν γίνεται λόγος στο νόμο. Τι γίνεται, π.χ. όταν ο τρομοκράτης είναι ένας, όπως στις περιπτώσεις Unabomber και Μακ Βέϊ, ή όταν ελλείπουν τα χαρακτηριστικά εκείνα του οργανωμένου εγκλήματος που οδήγησαν στη σύνταξη του νόμου και πρέπει ν' αποτελούν πηγή τελεολογικής συστολής κατά την εφαρμογή του;

Ιδιαίτερα προσεκτικός πρέπει να είναι εν όψει των ανωτέρω ο εφαρμοστής των δικονομικών διατάξεων του νέου νόμου. Σε διεθνές επίπεδο η προληπτική διενέργεια επαχθών ανακριτικών πράξεων (proactive policing) είχε προταθεί μόνον εν όψει της ύπαρξης μιας διαρκούς οργάνωσης και όχι μεμονωμένων εγκλημάτων και πάντοτε με

τήρηση των θεμελιωδών δικαιοκρατικών αρχών (βλ. π.χ. πορίσματα XVI Διεθνούς Συνεδρίου της Α.Ι.Δ.Ρ., Βουδαπέστη 1999, σε: Πρακτικά, Βουδαπέστη 2000, 242 επ.). Ο νόμος, βεβαίως, επιτρέπει την διενέργεια επαχθών ανακριτικών πράξεων μόνον υπό τους όρους που προβλέπονται από ήδη υφιστάμενες διατάξεις και όχι προληπτικά. Η επέκταση, ωστόσο, της διενέργειάς τους και σε άλλες πράξεις, αυτοτελώς μικρότερης βαρύτητας, δεν μπορεί να επιτρέψει το συμπέρασμα, ότι έτσι παραβιάζεται η αρχή της αναλογικότητας. Διότι ο νόμος στο άρθρο 1 αυτού απαιτεί «διαρκή δράση». Στην περίπτωση αυτή είναι δυνατή η εφαρμογή τους και για πλημμέλημα, π.χ. δωροδοκία δικαστή, αφού έτσι μπορεί να ανακαλυφθεί και να εξαρθρωθεί μια εγκληματική οργάνωση με παρούσα κοινωνική βλαπτικότητα ασυγκρίτως μεγαλύτερη εκείνης του πλημμελήματος στο οποίο αφορά η συγκεκριμένη ανακριτική πράξη. Από την άλλη πλευρά, βεβαίως, όταν ελλείπουν τα χαρακτηριστικά της οργανωμένης εγκληματικής ομάδας, η εφαρμογή των σχετικών διατάξεων προκαλεί ευθέως την υποψία της παραβίασης των ατομικών ελευθεριών, αφού δυσχερώς θα υπάρχει περιθώριο εναρμόνισης με τις αρχές της αναγκαιότητας, αναλογικότητας επικουρικότητας κλπ. Είναι λοιπόν έργο των εφαρμοστών του ποινικού δικαίου να επαγρυπνούν ώστε η εφαρμογή του νόμου να περιορίζεται στις περιπτώσεις εκείνες όπου συντρέχει ο σκοπός του, δηλ. προεχόντως προκειμένου για διαρκή οργάνωση.

Με βάση τα παραπάνω η παρούσα πραγματικότητα επιβάλλει στο μεν νομοθέτη: αποσύνδεση της τρομοκρατίας από το οργανωμένο έγκλημα και νομοτεχνική βελτίωση του νόμου ώστε να ληφθούν υπόψη τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος, στον δε εφαρμοστή: ερμηνεία του νόμου με αυστηρή τελεολογική συστολή, με γνώμονα τα διακηρυγμένα από τη σύμβαση του Παλέρμο χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος και αυστηρή προσήλωσή του στις αρχές του κράτους δικαίου.

TEXTE EL

CONSEIL EUROPEEN – BRUXELLES

16 & 17 décembre 2004

CONCLUSIONS DE LA PRÉSIDENTE

**ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ**

**Βρυξέλλες, 17 Δεκεμβρίου 2004
(OR. en)**

16238/04

CONCL 4

ΔΙΑΒΙΒΑΣΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

της :	Προεδρίας
προς :	τις αντιπροσωπίες
Θέμα :	ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΩΝ ΒΡΥΞΕΛΛΩΝ 16/17 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2004

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ

Επισυνάπτονται για τις αντιπροσωπίες τα συμπεράσματα της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών (16/17 Δεκεμβρίου 2004).

1. Πριν από την έναρξη της συνόδου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, κ. Josep Borrell, εξέθεσε ορισμένα θέματα και ακολούθησε ανταλλαγή απόψεων. Στη συνέχεια το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνεδρίασε με τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, κ. Κόφι Ανάν.
2. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καλωσόρισε τον Πρόεδρο της Επιτροπής, κ. José Manuel Barroso. Τον συνεχάρη για την ανάληψη καθηκόντων του Σώματος των Επιτρόπων και εξέφρασε την επιθυμία του να συνεργαστεί στενά με τη νέα Επιτροπή.
3. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συζήτησε τα ακόλουθα θέματα

I. Διεύρυνση

II. Τρομοκρατία

III. Δημοσιονομικό πλαίσιο 2007-2013: αρχές και κατευθυντήριες γραμμές

IV. Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης: Στρατηγική της ΕΕ για τα ναρκωτικά 2005-2012

V. Εξωτερικές υποθέσεις

VI. Διάφορα

ο

ο ο

I. ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ

Γενικά

4. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέφρασε την ικανοποίησή του για τα πορίσματα και τις συστάσεις που περιλαμβάνονται στις τακτικές εκθέσεις της Επιτροπής σχετικά με τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και την Τουρκία, στο έγγραφο στρατηγικής για τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και την Κροατία, στη σύσταση σχετικά με την Τουρκία και στο έγγραφο σχετικά με τα ζητήματα που προκύπτουν από την προοπτική ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ, όπως υποβλήθηκαν από την Επιτροπή στις 6 Οκτωβρίου 2004 στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

5. Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση της προσχώρησης δέκα νέων κρατών μελών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέφρασε τη βούλησή του να συνεχίσει τη διαδικασία την οποία έχει ξεκινήσει με τις υποψήφιες χώρες, συμβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο στην ευημερία, τη σταθερότητα, την ασφάλεια και την ενότητα της Ευρώπης. Υπενθύμισε εν προκειμένω ότι η ικανότητα της Ένωσης να απορροφήσει νέα μέλη, χωρίς να επιβραδυνθεί η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, αποτελεί σημαντικό θέμα για το γενικό συμφέρον τόσο της Ένωσης όσο και των υποψήφιων χωρών.

Βουλγαρία

6. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπενθύμισε ότι όλα τα εκκρεμή κεφάλαια των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με τη Βουλγαρία έκλεισαν προσωρινά εντός του 2004. Εξέφρασε την ικανοποίησή του για την επιτυχή ολοκλήρωση αυτών των διαπραγματεύσεων με τη Βουλγαρία στις 14 Δεκεμβρίου 2004 και εξέφρασε την επιθυμία να την καλωσορίσει ως νέο κράτος μέλος τον Ιανουάριο του 2007.
7. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, έχοντας λάβει δεόντως υπόψη του τις σχετικές αξιολογήσεις και συστάσεις της Επιτροπής, έκρινε ότι η Βουλγαρία θα είναι σε θέση να αντεπεξέλθει σε όλες τις υποχρεώσεις που συνεπάγεται η ιδιότητα του μέλους κατά τον προβλεπόμενο χρόνο της προσχώρησής της, υπό τον όρο ότι θα εξακολουθήσει να καταβάλλει προσπάθειες για το σκοπό αυτό και θα υλοποιήσει επιτυχώς και εγκαίρως όλες τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις και τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει σε όλους τους τομείς του κερκτημένου. Ρήτρες διασφάλισης θα προβλέπουν μέτρα για την αντιμετώπιση σοβαρών προβλημάτων που είναι δυνατόν να ανακύψουν πριν από την προσχώρηση ή κατά τα τρία πρώτα έτη μετά την προσχώρηση.
8. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα εξακολουθήσει να παρακολουθεί με προσοχή τις προετοιμασίες και τα επιτεύγματα της Βουλγαρίας καθώς και την ουσιαστική εφαρμογή των δεσμεύσεων που ανελήφθησαν σε όλους τους τομείς του κερκτημένου, και ιδίως στον τομέα της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων. Προς το σκοπό αυτό η Επιτροπή θα εξακολουθήσει να υποβάλλει ετήσιες εκθέσεις σχετικά με την πρόοδο της Βουλγαρίας προς την προσχώρηση, συνοδευόμενες ενδεχομένως από συστάσεις.
9. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, προεξοφλώντας την επιτυχή ολοκλήρωση των προετοιμασιών της Βουλγαρίας για την προσχώρηση στην Ένωση της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας προκειμένου να υπογραφεί τον Απρίλιο του 2005 με την ευκαιρία της συνόδου του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων και Εξωτερικών Σχέσεων, εφόσον συναινέσει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Ρουμανία

10. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σημείωσε με ικανοποίηση ότι, χάρη στην πρόοδο που έχει σημειώσει η Ρουμανία στην εφαρμογή του κεκτημένου και χάρη στις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει ιδίως όσον αφορά τη Δικαιοσύνη και τις Εσωτερικές Υποθέσεις και τον Ανταγωνισμό, κατέστη δυνατόν να κλείσουν τυπικά όλα τα εκκρεμή κεφάλαια με αυτή την υποψήφια χώρα στις 14 Δεκεμβρίου 2004 και εξέφρασε την επιθυμία να την καλωσορίσει ως νέο κράτος μέλος τον Ιανουάριο του 2007.

11. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, έχοντας λάβει δεόντως υπόψη τις σχετικές αξιολογήσεις και συστάσεις της Επιτροπής, έκρινε ότι η Ρουμανία θα είναι σε θέση να αντεπεξέλθει σε όλες τις υποχρεώσεις που συνεπάγεται η ιδιότητα του μέλους κατά τον προβλεπόμενο χρόνο της προσχώρησής της, υπό τον όρο ότι θα εξακολουθήσει να καταβάλλει προσπάθειες για το σκοπό αυτό και θα υλοποιήσει επιτυχώς και εγκαίρως όλες τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις και τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει σε όλους τους τομείς του κεκτημένου, ιδίως δε τις σημαντικές δεσμεύσεις όσον αφορά τη Δικαιοσύνη και τις Εσωτερικές Υποθέσεις, τον Ανταγωνισμό και το Περιβάλλον. Ρήτρες διασφάλισης θα προβλέπουν μέτρα για την αντιμετώπιση σοβαρών προβλημάτων που είναι δυνατόν να ανακύψουν, ανάλογα με την περίπτωση, πριν από την προσχώρηση ή κατά τα τρία πρώτα έτη μετά την προσχώρηση, ιδίως στους τομείς της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων, του Ανταγωνισμού και του Περιβάλλοντος.
12. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα εξακολουθήσει να παρακολουθεί με προσοχή τις προετοιμασίες και τα επιτεύγματα της Ρουμανίας καθώς και την ουσιαστική εφαρμογή των δεσμεύσεων που ανελήφθησαν σε όλους τους τομείς του κεκτημένου, και ιδίως στους τομείς της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων, του Ανταγωνισμού και του Περιβάλλοντος. Προς το σκοπό αυτό η Επιτροπή θα εξακολουθήσει να υποβάλλει ετήσιες εκθέσεις σχετικά με την πρόοδο της Ρουμανίας προς την προσχώρηση, συνοδευόμενες ενδεχομένως από συστάσεις.
13. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, προεξοφλώντας την επιτυχή ολοκλήρωση των προετοιμασιών της Ρουμανίας για την προσχώρηση στην Ένωση ζήτησε να οριστικοποιηθεί η Συνθήκη Προσχώρησης της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας προκειμένου να υπογραφεί τον Απρίλιο του 2005 με την ευκαιρία της συνόδου του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων και Εξωτερικών Σχέσεων, εφόσον συναινέσει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Κροατία

14. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σημείωσε με ικανοποίηση την πρόοδο της Κροατίας όσον αφορά την προετοιμασία της για την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων.
15. Επιβεβαιώνοντας τα συμπεράσματα του Ιουνίου του 2004, κάλεσε την Κροατία να λάβει τα απαραίτητα μέτρα για πλήρη συνεργασία με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Πρώην

Γιουγκοσλαβία (ICTY) και επανέλαβε ότι ο εναπομένων υπόδικος πρέπει να εντοπισθεί και να μεταχθεί στη Χάγη το συντομότερο δυνατόν.

16. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε την Επιτροπή να υποβάλει στο Συμβούλιο πρόταση για πλαίσιο διαπραγματεύσεων με την Κροατία, κατά την εκπόνηση του οποίου θα ληφθεί πλήρως υπόψη η πείρα από την πέμπτη διεύρυνση. Ζήτησε από το Συμβούλιο να συμφωνήσει επί του εν λόγω πλαισίου, με σκοπό την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων στις 17 Μαρτίου 2005, υπό τον όρο ότι η συνεργασία με το ICTY είναι πλήρης.

Τουρκία

17. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπενθύμισε τα προηγούμενα συμπεράσματά του σχετικά με την Τουρκία, με τα οποία, στο Ελσίνκι, συμφωνούσε ότι η Τουρκία *είναι υποψήφιο κράτος που προορίζεται να προσχωρήσει στην Ένωση με βάση τα ίδια κριτήρια τα οποία ισχύουν για τα λοιπά υποψήφια κράτη* και, στη συνέχεια, κατέληγε στο συμπέρασμα ότι, εάν αποφασίσει, στη σύνοδο του Δεκεμβρίου 2004, *βάσει έκθεσης και σύστασης της Επιτροπής ότι η Τουρκία πληροί τα πολιτικά κριτήρια της Κοπεγχάγης, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα εγκαινιάσει χωρίς καθυστέρηση διαπραγματεύσεις προσχώρησης με την Τουρκία.*
18. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο χαιρέτισε την αποφασιστική πρόοδο που έχει σημειώσει η Τουρκία στην εκτεταμένη διαδικασία μεταρρύθμισης που έχει αναλάβει και εξέφρασε την πεποίθησή του ότι η Τουρκία θα συνεχίσει αυτή τη μεταρρυθμιστική της διαδικασία. Επιπλέον, αναμένει από την Τουρκία ότι θα συνεχίσει δραστήρια τις προσπάθειές της ώστε να τεθούν σε ισχύ οι έξι συγκεκριμένες νομοθετικές πράξεις που προσδιόρισε η Επιτροπή. Προκειμένου να εξασφαλισθούν το μη αναστρέψιμο της διαδικασίας πολιτικής μεταρρύθμισης και η πλήρης, ουσιαστική και ολοκληρωτική εφαρμογή της, ιδίως όσον αφορά τις θεμελιώδεις ελευθερίες και τον πλήρη σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η εν λόγω διαδικασία θα εξακολουθήσει να παρακολουθείται στενά από την Επιτροπή, η οποία καλείται να εξακολουθήσει να υποβάλλει τακτικά στο Συμβούλιο εκθέσεις σχετικά με όλα τα σημεία για τα οποία υπάρχουν ανησυχίες και τα οποία προσδιορίστηκαν στην έκθεση και τη σύσταση που υπέβαλε η Επιτροπή το 2004, περιλαμβανομένης της εφαρμογής της πολιτικής μηδενικής ανοχής έναντι των βασανιστηρίων και της κακής μεταχείρισης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα εξακολουθήσει να παρακολουθεί στενά την πρόοδο των πολιτικών μεταρρυθμίσεων βάσει εταιρικής σχέσης προσχώρησης η οποία θα καθορίζει προτεραιότητες για τη διαδικασία μεταρρύθμισης.
19. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέφρασε την ικανοποίησή του για την απόφαση της Τουρκίας να υπογράψει το Πρωτόκολλο σχετικά με την προσαρμογή της Συμφωνίας της Άγκυρας, δεδομένης της προσχώρησης των δέκα νέων κρατών μελών.
Χαιρετίζει εν προκειμένω τη δήλωση της Τουρκίας ότι «η Τουρκική Κυβέρνηση επιβεβαιώνει ότι είναι έτοιμη να υπογράψει το Πρωτόκολλο προσαρμογής της Συμφωνίας της Άγκυρας πριν από την ουσιαστική έναρξη των διαπραγματεύσεων προσχώρησης και μετά την

επίτευξη συμφωνίας και την οριστικοποίηση των τροποποιήσεων που είναι αναγκαίες δεδομένης της σημερινής σύνθεσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

20. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τόνισε ότι είναι απαραίτητη η σαφής δέσμευση της Τουρκίας για σχέσεις καλής γειτονίας και χαιρέτισε τη βελτίωση των σχέσεων της Τουρκίας με τους γείτονές της καθώς και την προθυμία της να εξακολουθήσει να συνεργάζεται με τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη με σκοπό την επίλυση των εκκρεμών συνοριακών διαφορών, κατά την αρχή της ειρηνικής διευθέτησης των διαφορών σύμφωνα με το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επανεξέτασε σύμφωνα με προηγούμενα συμπεράσματά του, του Ελσίνκι πιο συγκεκριμένα, την κατάσταση όσον αφορά τις εκκρεμείς διαφορές και χαιρέτισε τις διερευνητικές επαφές προς το σκοπό αυτό. Επιβεβαίωσε εν προκειμένω την άποψή του ότι ανεπίλυτα θέματα που επηρεάζουν τη διαδικασία προσχώρησης θα πρέπει, εφόσον απαιτείται, να υποβάλλονται προς επίλυση στο Διεθνές Δικαστήριο. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θα τηρείται ενήμερο για την σημειούμενη πρόοδο την οποία και θα παρακολουθεί, εφόσον απαιτείται.

21. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σημείωσε το ψήφισμα που ενέκρινε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 15 Δεκεμβρίου 2004.
22. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο χαιρέτισε την έγκριση των έξι νομοθετημάτων που προσδιόρισε η Επιτροπή. Αποφάσισε ότι, λαμβανομένων υπόψη των προαναφερομένων, καθώς και της έκθεσης και της σύστασης της Επιτροπής, η Τουρκία πληροί επαρκώς τα πολιτικά κριτήρια της Κοπεγχάγης ώστε να αρχίσουν διαπραγματεύσεις προσχώρησης, εφόσον θέσει σε ισχύ τα εν λόγω συγκεκριμένα νομοθετήματα.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε την Επιτροπή να υποβάλει στο Συμβούλιο πρόταση πλαισίου διαπραγματεύσεων με την Τουρκία, βάσει όσων προβλέπονται στην παράγραφο 23. Ζήτησε δε από το Συμβούλιο να συμφωνήσει με το εν λόγω πλαίσιο προκειμένου να αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις στις 3 Οκτωβρίου 2005.

Διαπραγματευτικό πλαίσιο

23. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφώνησε ότι οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις με τα επί μέρους υποψήφια κράτη θα βασίζονται σε ένα διαπραγματευτικό πλαίσιο. Κάθε πλαίσιο, που θα θεσπισθεί από το Συμβούλιο βάσει προτάσεως της Επιτροπής και θα λαμβάνει υπόψη την πείρα από τη διαδικασία της πέμπτης διεύρυνσης και το εξελισσόμενο κεκτημένο, θα αφορά τα ακόλουθα στοιχεία, σύμφωνα με την ίδια αξία και τη συγκεκριμένη κατάσταση και τα χαρακτηριστικά κάθε υποψήφιου κράτους:
 - Όπως και στις προηγούμενες διαπραγματεύσεις, το ουσιαστικό μέρος των διαπραγματεύσεων, που θα διεξαχθεί σε Διακυβερνητική Διάσκεψη με τη συμμετοχή όλων των κρατών μελών αφενός και του ενδιαφερομένου υποψηφίου κράτους αφετέρου, στην οποία απαιτείται ομοφωνία για τη λήψη αποφάσεων, θα χωριστεί σε κεφάλαια, καθένα από τα οποία θα καλύπτει έναν συγκεκριμένο τομέα πολιτικής. Το Συμβούλιο, βάσει προτάσεως της Επιτροπής, θα θεσπίσει ομόφωνα κριτήρια αξιολόγησης για το προσωρινό κλείσιμο και, εφόσον απαιτείται, για το άνοιγμα κάθε κεφαλαίου. Ανάλογα με το εκάστοτε κεφάλαιο, τα εν λόγω κριτήρια αξιολόγησης θα αναφέρονται στη νομοθετική ευθυγράμμιση και σε ικανοποιητικές επιδόσεις όσον αφορά την εφαρμογή του κεκτημένου καθώς και στις υποχρεώσεις που απορρέουν από συμβατικές σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση.
 - Ενδέχεται να συζητηθεί το ενδεχόμενο μακρών μεταβατικών περιόδων, παρεκκλίσεων, ειδικών ρυθμίσεων ή διαρκών ρητρών διασφάλισης, ήτοι ρητρών που θα είναι διαρκώς

διαθέσιμες ως βάση μέτρων διασφάλισης. Η Επιτροπή θα περιλάβει τα στοιχεία αυτά, εφόσον απαιτείται, στις προτάσεις της για κάθε πλαίσιο, σε τομείς όπως η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, οι διαρθρωτικές πολιτικές ή η γεωργία. Επιπλέον, η διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με την τελική καθιέρωση της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων θα πρέπει να παρέχει στα διάφορα κράτη μέλη τη δυνατότητα να διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλο. Οι μεταβατικές ρυθμίσεις ή οι ρήτρες διασφάλισης θα πρέπει να επανεξετάζονται σε σχέση με τον αντίκτυπό τους στον ανταγωνισμό ή τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

- Οι δημοσιονομικές πτυχές της προσχώρησης ενός υποψήφιου κράτους πρέπει να προβλέπονται από το οικείο δημοσιονομικό πλαίσιο. Ως εκ τούτου, οι μελλοντικές διαπραγματεύσεις προσχώρησης με υποψήφια κράτη, η προσχώρηση των οποίων θα μπορούσε να έχει ουσιώδεις δημοσιονομικές συνέπειες, μπορούν να ολοκληρωθούν μόνο μετά τον καθορισμό του δημοσιονομικού πλαισίου για την περίοδο από το 2014 και μετά μαζί με τις ενδεχόμενες συνακόλουθες δημοσιονομικές μεταρρυθμίσεις.
- Ο κοινός στόχος των διαπραγματεύσεων είναι η προσχώρηση.
Οι εν λόγω διαπραγματεύσεις είναι μια ανοικτή διαδικασία, η έκβαση της οποίας δεν είναι δυνατόν να καθορισθεί εκ των προτέρων.
Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα κριτήρια της Κοπεγχάγης, αν το υποψήφιο κράτος δεν είναι σε θέση να αναλάβει πλήρως όλες τις υποχρεώσεις που συνεπάγεται η ιδιότητα του μέλους, πρέπει να εξασφαλισθεί ότι το οικείο υποψήφιο κράτος είναι πλήρως ενταγμένο στις ευρωπαϊκές δομές με τους ισχυρότερους δυνατούς δεσμούς.
- Στην περίπτωση σοβαρής και διαρκούς παραβίασης, σε υποψήφιο κράτος, των αρχών της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών και του κράτους δικαίου, στις οποίες βασίζεται η Ένωση, η Επιτροπή, με δική της πρωτοβουλία ή κατόπιν αιτήματος του ενός τρίτου των κρατών μελών, θα συνιστά την αναστολή των διαπραγματεύσεων και θα προτείνει τους όρους για ενδεχόμενη επανάληψή τους. Το Συμβούλιο θα αποφασίζει βάσει της συστάσεως με ειδική πλειοψηφία, κατόπιν ακροάσεως του υποψήφιου κράτους, σχετικά με το εάν θα πρέπει να αναστείλει τις διαπραγματεύσεις καθώς και σχετικά με τους όρους για την συνέχισή τους. Τα κράτη μέλη θα ενεργούν στη ΔΚΔ σύμφωνα με την απόφαση του Συμβουλίου, με την επιφύλαξη της γενικής απαίτησης ομοφωνίας που ισχύει στο πλαίσιο της ΔΚΔ. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα ενημερώνεται σχετικά.
- Παράλληλα προς τις διαπραγματεύσεις προσχώρησης, η Ένωση θα αρχίζει με κάθε υποψήφιο κράτος εντατικό διάλογο πολιτικού και πολιτισμικού περιεχομένου. Με στόχο την ενίσχυση της αμοιβαίας κατανόησης μέσω της προσεγγίσεως των λαών, στον εν λόγω διάλογο θα συμμετέχει επίσης η κοινωνία των πολιτών.

II. ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

24. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επανέλαβε ότι είναι ανένδοτο στην απόφασή του για την αντιμετώπιση της συνεχιζόμενης τρομοκρατικής απειλής, μέσω μιας συνολικής και ολοκληρωμένης προσέγγισης που θα ενισχύει τόσο την εσωτερική όσο και τη διεθνή συνεργασία, σύμφωνα με τις αρχές στις οποίες βασίζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση.

25. Δεν είναι δυνατόν να επιτρέπεται στην τρομοκρατία να υπονομεύει τη δημοκρατία και το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Οι προσπάθειες για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας οφείλουν να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τόνισε ότι είναι σημαντικό να προωθηθούν ο σεβασμός, βάσει καθολικών αξιών, η ανοχή, ο διαθηρησκευτικός και διαπολιτισμικός διάλογος και η πλήρης συμμετοχή στην κοινωνία.

26. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επανέλαβε την πεποίθησή του ότι, προκειμένου να είναι αποτελεσματικός μακροπρόθεσμα, ο αγώνας της Ένωσης κατά της τρομοκρατίας πρέπει να χτυπήσει τα αίτια που γεννούν την τρομοκρατία. Οι ακραίες πεποιθήσεις και η στρατολόγηση τρομοκρατών ενδέχεται να συνδέονται στενά. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζήτησε από το Συμβούλιο να θεσπίσει μακροπρόθεσμη στρατηγική και σχέδιο δράσης για τα δύο αυτά ζητήματα έως τον Ιούνιο του 2005, βασιζόμενο στην έκθεση σχετικά με τη στρατολόγηση που ενέκρινε πρόσφατα το Συμβούλιο, κάλεσε δε το Γενικό Γραμματέα/Υπατο Εκπρόσωπο και την Επιτροπή να υποβάλουν σχετικές προτάσεις.
27. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζήτησε την ταχεία εφαρμογή των μέτρων που περιλαμβάνονται στο *πρόγραμμα της Χάγης για την ενίσχυση της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης* με στόχο την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Ειδικότερα, πρέπει να βελτιωθεί η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αντιτρομοκρατικών υπηρεσιών. Έχοντας υπόψη τις διεξαγόμενες εργασίες, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε την Επιτροπή να υποβάλει προτάσεις βάσει της αρχής της διαθεσιμότητας των πληροφοριών σύμφωνα με το Πρόγραμμα της Χάγης.
28. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέφρασε την ικανοποίησή του για το αναθεωρημένο σχέδιο δράσης της ΕΕ και τις πρόσθετες εκθέσεις που παρουσίασαν ο Γενικός Γραμματέας/Υπατος Εκπρόσωπος και η Επιτροπή σχετικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας καθώς και για την πρόοδο που σημειώθηκε από τον Ιούνιο του 2004, που θα πρέπει να οδηγήσει σε περαιτέρω απτά αποτελέσματα όπως προκύπτει από αυτές τις συμβολές, ειδικότερα ως προς τα εξής:
- ενίσχυση της πρακτικής και επιχειρησιακής συνεργασίας, ιδίως μέσω της Ευρωπόλ και της Ειδικής Ομάδας (Task Force) Αρχηγών Αστυνομίας· βελτίωση όσον αφορά την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών, της Ευρωπόλ και της Eurojust· ανταλλαγή δεδομένων με την Interpol σχετικά με απώλεια και κλοπή διαβατηρίων· αξιολογήσεις από ομοτίμους των εθνικών δομών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στα 15 κράτη μέλη, οι οποίες πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί για τους 25 έως το Σεπτέμβριο του 2005. Τα κράτη μέλη καλούνται να υποβάλουν έκθεση σχετικά με την εφαρμογή συστάσεων για την ενίσχυση αυτών των δομών,
 - όσον αφορά τη δικαστική συνεργασία: βελτίωση της ανταλλαγής πληροφοριών περί ποινικών μητρώων (θα αναπτυχθεί περαιτέρω έως το τέλος του 2005 βάσει της Λευκής Βίβλου της Επιτροπής)· πρόοδος όσον αφορά τη διατήρηση δεδομένων τηλεπικοινωνιών

και το ευρωπαϊκό ένταλμα συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων (αμφότερα πρόκειται να συμφωνηθούν εντός του 2005). Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καλεί την Επιτροπή να υποβάλει – το συντομότερο δυνατόν – προτάσεις για ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα προστασίας που θα αποσκοπεί στην παροχή προστασίας και αρωγής σε θύματα της τρομοκρατίας καθώς και σε μάρτυρες σε υποθέσεις τρομοκρατίας,

- όσον αφορά την ασφάλεια των συνόρων και των εγγράφων: ενίσχυση της ασφάλειας των διαβατηρίων της ΕΕ, μέσω της προσθήκης βιομετρικών στοιχείων (εικόνα προσώπου και δακτυλικά αποτυπώματα), και ίδρυση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για τα Σύνορα (θα πρέπει να είναι σε θέση να λειτουργήσει το αργότερο το Μάιο του 2005),

- όσον αφορά τη συνεργασία στον τομέα των πληροφοριών, δημιουργήθηκαν οι σύνδεσμοι μεταξύ της Ομάδας για την Αντιμετώπιση της Τρομοκρατίας και του ενισχυμένου Κέντρου Επιχειρήσεων της ΕΕ οι οποίοι, από την 1η Ιανουαρίου του 2005, θα παρέχουν στο Συμβούλιο στρατηγικές εκτιμήσεις απειλών βασιζόμενες σε πληροφορίες από τις εθνικές υπηρεσίες και στη βελτιωμένη ανταλλαγή πληροφοριών με την Ευρώπη. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε το ΓΓ/ΥΕ να υποβάλει έκθεση σχετικά με την πρόοδο, περιλαμβανομένης της ενισχυμένης συνεργασίας μεταξύ της αστυνομίας και των υπηρεσιών ασφάλειας, σε συνάρτηση επίσης με το Κέντρο Επιχειρήσεων,
- μέτρα για την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, ιδίως δε συμφωνία όσον αφορά τους ελέγχους για την εισροή ή την εκροή ρευστού χρήματος από την Ένωση και την τρίτη οδηγία για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, βέλτιστες πρακτικές για την εφαρμογή οικονομικών κυρώσεων κατά των τρομοκρατών και των οργανώσεών τους και έγγραφο συνολικής στρατηγικής που παρουσίασαν ο ΓΓ/ΥΕ και η Επιτροπή. Ειδικότερα, καλείται η Επιτροπή να υποβάλει το συντομότερο δυνατόν στο Συμβούλιο προτάσεις για να αποτραπεί η χρήση φιλανθρωπικών οργανώσεων για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και ζητείται από τα κράτη μέλη να διαβιβάσουν όσα ονόματα ατόμων και ομάδων έχουν γίνει γνωστά προκειμένου να περιληφθούν στον κατάλογο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων, συμβάλλοντας κατά τον τρόπο αυτό στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του συστήματος κυρώσεων,
- συμπεράσματα σχετικά με την ενίσχυση της ικανότητας πολιτικής προστασίας όσον αφορά την πρόληψη τρομοκρατικών επιθέσεων και την ετοιμότητα και αντίδραση έναντι αυτών καθώς και τη σύσταση προγράμματος αλληλεγγύης όσον αφορά τις συνέπειες τρομοκρατικών απειλών και επιθέσεων. Έως τον Ιούνιο του 2005, πρέπει να έχει πραγματοποιηθεί περαιτέρω αξιολόγηση των δυνατοτήτων οι οποίες θα μπορούσαν να διαθέσουν τα κράτη μέλη για το Μηχανισμό Πολιτικής Προστασίας σε περίπτωση επίθεσης καθώς και περαιτέρω αξιολόγηση και ανάπτυξη δυνατοτήτων πολιτικής προστασίας, που περιλαμβάνουν κοινές ασκήσεις και το συντονισμό της ενημέρωσης του κοινού, καθώς και να έχει βελτιωθεί η διαθεσιμότητα ιατρικών πόρων. Πριν από το τέλος του 2005, θα πρέπει να έχει υλοποιηθεί Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για την προστασία των υποδομών ζωτικής σημασίας με δυνητικές διασυνοριακές επιπτώσεις,
- πρόοδος στις εξωτερικές πολιτικές μέσω ρητρών για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας σε συμφωνίες με τρίτες χώρες, οι οποίες θα πρέπει να ενεργοποιηθούν το συντομότερο δυνατόν· εντός του πλαισίου της στενότερης διατλαντικής συνεργασίας, εφαρμογή της Δήλωσης ΕΕ-ΗΠΑ του 2004 για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας· εννοιολογικό πλαίσιο και σημεία δράσης όσον αφορά τη διάσταση της ΕΠΑΑ στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας· ενίσχυση της συνεργασίας με τρίτες χώρες προτεραιότητας μέσω διαλόγου και συνδρομής καθώς και υποστήριξης και περιφερειακής συνεργασίας. Το Συμβούλιο και η Επιτροπή καλούνται να οργανώσουν δίκτυο εθνικών εμπειρογνομόνων για να ανταποκρίνεται στα αιτήματα τρίτων χωρών για τεχνική συνδρομή.

29. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε όλα τα κράτη μέλη να εφαρμόσουν αποτελεσματικά κατά προτεραιότητα τα μέτρα που συμφωνήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση και άλλους σχετικούς διεθνείς οργανισμούς και κάλεσε το Συμβούλιο και την Επιτροπή να συνεχίσουν τις προσπάθειές τους για την υλοποίηση του σχεδίου δράσης της ΕΕ και να τηρήσουν τις προθεσμίες του.
30. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζήτησε από τη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου να υποβάλει, από κοινού με την Επιτροπή, νέα έκθεση προόδου τον Ιούνιο του 2005, που θα περιλαμβάνει ενδεχόμενες κατάλληλες συστάσεις για τη βελτίωση της απόδοσης ή/και για πρόσθετες προσπάθειες και πρωτοβουλίες.

III. ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ 2007-2013

Αρχές και κατευθυντήριες γραμμές

31. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σημείωσε την έκθεση προόδου της Προεδρίας σχετικά με τις εντατικές εργασίες που διεξάγονται όσον αφορά τις προτάσεις της Επιτροπής για το δημοσιονομικό πλαίσιο 2007-2013, περιλαμβανομένης της διοργανικής συμφωνίας περί ευελιξίας και ιδίων πόρων.
32. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαίωσε ότι το νέο δημοσιονομικό πλαίσιο, το οποίο θα συμφωνηθεί κατόπιν συνολικών διαπραγματεύσεων, θα πρέπει να παρέχει τα αναγκαία δημοσιονομικά μέσα ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίζει αποτελεσματικά και δίκαια μελλοντικές προκλήσεις, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που προκύπτουν από τις διαφορές στα επίπεδα ανάπτυξης στη διευρυμένη Ένωση. Οι πολιτικές που έχουν εγκριθεί σύμφωνα με τη Συνθήκη, θα συνάδουν προς τις αρχές της επικουρικότητας, της αναλογικότητας και της αλληλεγγύης. Θα πρέπει επίσης να παρέχουν προστιθέμενη αξία. Οι δαπάνες επιμέρους τομέων πολιτικής πρέπει να αντιμετωπίζονται στο πλαίσιο των συνολικών δαπανών, οι δε δαπάνες αυτές πρέπει να αντιμετωπίζονται στο πλαίσιο των συνολικών διαπραγματεύσεων, περιλαμβανομένου του ζητήματος των ιδίων πόρων.
33. Το επόμενο δημοσιονομικό πλαίσιο θα πρέπει να αποτελεί μαρτυρία σοβαρών προσπαθειών δημοσιονομικής πειθαρχίας σε όλους τους τομείς της πολιτικής, εντός γενικού πλαισίου

δημοσιονομικής εξυγίανσης στα κράτη μέλη. Ο στόχος αυτός θα εξασφαλιστεί ιδίως με τήρηση αυστηρού διαχωρισμού μεταξύ ευρύτερων τομέων πολιτικής και ισόρροπης σχέσης μεταξύ αναλήψεων υποχρεώσεων και πληρωμών. Καθώς τα υφιστάμενα μέτρα για τη διασφάλιση δημοσιονομικής ευελιξίας έχουν φέρει αποτέλεσμα, στο παρόν στάδιο δεν κρίνονται απαραίτητες περαιτέρω ρυθμίσεις ευελιξίας.

34. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφώνησε με την πρόταση της Επιτροπής για διατήρηση του ανώτατου ορίου των ιδίων πόρων στο σημερινό επίπεδο του 1,24% του ΑΕΕ της ΕΕ. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σημείωσε ότι η Επιτροπή παρουσίασε έκθεση για τη λειτουργία του συστήματος ιδίων πόρων, καθώς και την πρόταση για καθιέρωση γενικευμένου διορθωτικού μηχανισμού, με βάση τις διάφορες θέσεις που έχουν διατυπωθεί έως τώρα. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε την Επιτροπή και το Συμβούλιο να συνεχίσουν την εξέταση όλων των ζητημάτων που προκύπτουν σε συνάρτηση με τα ανωτέρω, περιλαμβανομένης τυχόν απλουστεύσεως του συστήματος.

35. Η εισερχόμενη Προεδρία σε συνεργασία με την Επιτροπή καλείται να συνεχίσει τις εργασίες για καθορισμό του επόμενου δημοσιονομικού πλαισίου. Οι περαιτέρω εργασίες για το δημοσιονομικό πλαίσιο θα πρέπει να λάβουν στο ακέραιο υπόψη το όλο φάσμα θέσεων των κρατών μελών, όσον αφορά τις προτάσεις της Επιτροπής και την έκθεση προόδου, περιλαμβανομένου του συνόλου των στοιχείων και των υπό συζήτηση θεμάτων. Οι εργασίες αυτές θα ακολουθήσουν το χρονοδιάγραμμα του πολυετούς στρατηγικού προγράμματος, περιλαμβανομένου του στόχου που συνίσταται στην επίτευξη πολιτικής συμφωνίας έως τον Ιούνιο του 2005.
36. Η εισερχόμενη Προεδρία καλείται επίσης να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για την ανάπτυξη κατάλληλων επαφών με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

IV. ΧΩΡΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ, ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Στρατηγική της ΕΕ για τα ναρκωτικά 2005-2012

37. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε τη στρατηγική για τα ναρκωτικά 2005-2012, η οποία θα ενσωματωθεί στο πρόγραμμα της Χάγης. Η στρατηγική αυτή θα αποτελέσει βασικό μέσο για ουσιαστική αντιμετώπιση της χρήσης και παράνομης εμπορίας ναρκωτικών, προκειμένου να διασφαλισθούν υψηλό επίπεδο προστασίας της υγείας, ευημερίας και κοινωνικής συνοχής καθώς και μεγαλύτερη ασφάλεια για το ευρύ κοινό. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε την Επιτροπή να προτείνει στο Συμβούλιο σχέδιο δράσης με σκοπό την εφαρμογή της στρατηγικής για την περίοδο 2005-2008, προκειμένου να εγκριθεί από το Συμβούλιο στις αρχές του 2005, και να προβεί σε αξιολόγηση της εφαρμογής της το 2008.

Πολιτική ένταξης των μεταναστών

38. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, υπενθυμίζοντας τα συμπεράσματα του Ιουνίου του 2003 και του Νοεμβρίου του 2004, εξέφρασε την ικανοποίησή του για την καθιέρωση κοινών βασικών αρχών για την πολιτική που εφαρμόζουν τα κράτη μέλη για την ένταξη των μεταναστών. Οι αρχές αυτές θα αποτελέσουν τη βάση ενός γενικού πλαισίου όσον αφορά την ένταξη των μεταναστών, το οποίο θα συνεκτιμά τη νομική, την πολιτική, την οικονομική, την κοινωνική και την πολιτιστική ποικιλομορφία των κρατών μελών. Οι αρχές αυτές πρέπει να

αναπτυχθούν βάσει κοινών εμπειριών. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σημείωσε ότι η εφαρμογή αποτελεσματικών πολιτικών ένταξης και η ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών εντός της Ένωσης μπορούν να συντελέσουν στην επίτευξη αυτού του στόχου και εξέφρασε εν προκειμένω την ικανοποίησή του για τα αποτελέσματα της υπουργικής διάσκεψης σχετικά με την ένταξη, η οποία εξέτασε με ιδιαίτερη προσοχή το ζήτημα των νέων που είναι επιρρεπείς στις επιρροές ακραίων στοιχείων.

39. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σημείωσε επίσης με ικανοποίηση τα αποτελέσματα της υπουργικής διάσκεψης για την πολιτική αστικών περιοχών και αναγνώρισε τη σπουδαιότητα των αστικών περιοχών στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης.

V. ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

40. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επανέλαβε την προσήλωσή του στην Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας, την οποία ενέκρινε πριν από ένα χρόνο. Βασιζόμενη στους προσανατολισμούς της, η Ένωση βελτίωσε επιτυχώς την ικανότητά της να έχει επιρροή σε παγκόσμια κλίμακα. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε την εισερχόμενη Προεδρία να εξακολουθήσει να εφαρμόζει τη στρατηγική αυτή σε συνεργασία με το Γενικό Γραμματέα/Υπατο Εκπρόσωπο και την Επιτροπή και να ενσωματώνει τους προσανατολισμούς της σε όλες τις σχετικές ευρωπαϊκές πολιτικές.

Αντιμετώπιση κρίσιμων μελημάτων

41. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε την έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της στρατηγικής της ΕΕ για τη διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής (ΟΜΚ) και σημείωσε τη σχετική πρόοδο στις σχέσεις με τρίτες χώρες και στο πλαίσιο της συνεργασίας με το Διεθνή Οργανισμό Ατομικής Ενέργειας (ΔΟΑΕ) και τον Οργανισμό για την Απαγόρευση των Χημικών Όπλων (ΟΑΧΟ). Επιβεβαίωσε τη δέσμευσή του να χρησιμοποιεί κάθε μέσο που διαθέτει για την αντιμετώπιση των απειλών διάδοσης των ΟΜΚ και των τρόπων παράδοσής τους.
42. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σημείωσε με ικανοποίηση τη συμφωνία που επιτεύχθηκε στις 15 Νοεμβρίου με το Ιράν όσον αφορά τα πυρηνικά θέματα και τη μελλοντική συνεργασία, κατόπιν διαπραγματεύσεων με τη Γαλλία, τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο με υποστήριξη του Υπατου Εκπροσώπου. Τόνισε ότι η διατήρηση της πλήρους αναστολής όλων των δραστηριοτήτων εμπλουτισμού και επανεπεξεργασίας είναι ουσιώδης για τη συνέχιση της γενικής διαδικασίας. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υποστήριξε την ανάληψη περαιτέρω προσπάθειών για την επίτευξη συμφωνίας για μακροπρόθεσμες ρυθμίσεις. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαίωσε τα συμπεράσματά του της 5ης Νοεμβρίου 2004 σχετικά με την επανάλληψη των διαπραγματεύσεων για μια Συμφωνία Εμπορίου και Συνεργασίας μετά την πρόσφατη επαλήθευση της αναστολής. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαίωσε την προθυμία της Ένωσης να αναζητήσει τρόπους περαιτέρω ανάπτυξης της πολιτικής και οικονομικής συνεργασίας με το Ιράν, μετά τη λήψη μέτρων εκ μέρους του Ιράν προς αντιμετώπιση των λοιπών μελημάτων της ΕΕ όσον αφορά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τα ανθρώπινα

δικαιώματα και την προσέγγιση του Ιράν ως προς την Ειρηνευτική Διαδικασία στη Μέση Ανατολή.

43. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαίωσε το στόχο του για ένα ασφαλές, ενωμένο, ευημερούν και δημοκρατικό Ιράκ, που θα συνεργάζεται εποικοδομητικά με τους γείτονές του και τη διεθνή κοινότητα προς αντιμετώπιση των κοινών προκλήσεων. Επανέλαβε τη βούλησή του, αφενός μεν, να συνδράμει τις αρχές και το λαό του Ιράκ, ιδίως μέσω στήριξης των εκλογών, χρηματοδότησης της προστασίας από τον ΟΗΕ, βοήθειας για την ανασυγκρότηση, ενίσχυσης του τομέα της ποινικής δικαιοσύνης και προαγωγής του σεβασμού του κράτους δικαίου, αφετέρου δε, να αναπτύξει την πολιτική και εμπορική συνεργασία με το Ιράκ. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέφρασε την πλήρη υποστήριξη της ΕΕ για τη διαδικασία πολιτικής μετάβασης που θα οδηγήσει σε μια δημοκρατικώς και συνταγματικώς εκλεγείσα Ιρακινή Κυβέρνηση όπως προβλέπεται στην απόφαση 1546 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, υπογράμμισε δε τη σημασία μιας ευρείας και περιεκτικής πολιτικής διαδικασίας για τις γενικές εκλογές του Ιανουαρίου του 2005.

44. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνεχάρη τον Πρόεδρο Karzaί για την ανάληψη των καθηκόντων του και χαιρέτισε τη δέσμευσή του να συνεχίσει τις δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις, υπογράμμισε δε τη μακροπρόθεσμη δέσμευση της ΕΕ για την ανασυγκρότηση, την ανάπτυξη και τη σταθεροποίηση του Αφγανιστάν. Η ΕΕ θα εξακολουθήσει να στηρίζει τη συνεχιζόμενη διαδικασία εκδημοκρατισμού, και κατά τις βουλευτικές και δημοτικές εκλογές του επόμενου έτους, τις προσπάθειες για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών, τη μεταρρύθμιση του δικαστικού τομέα και του τομέα της ασφάλειας και τον Αφοπλισμό, την Αποστράτευση και την Επανάταξη.

Οικοδόμηση ισχυρότερων δεσμών με τους γείτονές μας

45. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαίωσε τη δέσμευσή του για την πλήρη εφαρμογή του θεματολογίου της Θεσσαλονίκης, το οποίο τονίζει ότι το μέλλον των χωρών των Βαλκανίων είναι εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι πρόσφατες υπουργικές διασκέψεις του Φόρουμ ΕΕ-Δυτικών Βαλκανίων χρησίμευσαν για την αξιολόγηση της σημειωθείσας προόδου και τον προσδιορισμό των μελλοντικών προκλήσεων. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τόνισε ότι η πρόοδος κάθε χώρας προς την ευρωπαϊκή ένταξη εξαρτάται από τις δικές της προσπάθειες για την εκπλήρωση των κριτηρίων της Κοπεγχάγης και των όρων της Διαδικασίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης, ιδίως σε βασικά θέματα όπως η δημοκρατία, το κράτος δικαίου, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των δικαιωμάτων των ατόμων που ανήκουν σε μειονότητες, και η πλήρης συνεργασία με το ICTY. Επιπλέον, στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, η περιφερειακή συνεργασία θα παραμείνει ουσιώδες στοιχείο της ενωσιακής πολιτικής.
46. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σημείωσε με ικανοποίηση την πρόοδο που επιτεύχθηκε στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας (ΕΠΓ). Μια πρώτη σειρά σχεδίων δράσης, που εκπονήθηκαν από κοινού με την Ιορδανία, το Μαρόκο, την Τυνησία, τη Μολδαβία, την Ουκρανία, το Ισραήλ και την Παλαιστινιακή Αρχή, οριστικοποιήθηκε με επιτυχία. Όσον αφορά την Ουκρανία, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επανέλαβε την εξαιρετική σημασία ελεύθερων και αδιάβλητων εκλογών, όπως αντικατοπτρίζεται στο σχέδιο δράσης. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέφρασε την ικανοποίησή του για τη συμφωνία που επέτυχε το Συμβούλιο όσον αφορά το περιεχόμενο του σχεδίου δράσης, το οποίο θα διαβιβαστεί στο Συμβούλιο Συνεργασίας ΕΕ-Ουκρανίας μόλις οι εξελίξεις στην Ουκρανία επιτρέψουν να

εξεταστεί το ενδεχόμενο εφαρμογής των διατάξεών του. Η ΕΕ προσδοκά να συνεργασθεί με εταίρους για την εφαρμογή μεταρρυθμίσεων και άλλων συμφωνημένων προτεραιοτήτων, και να αρχίσει την έγκριση σχεδίων δράσης για τις χώρες του Νότιου Καυκάσου κατά τον επόμενο χρόνο. Η ΕΕ θα λάβει μέτρα για να ανακοινώσει και να επιδείξει τα οφέλη της ΕΠΓ στον πληθυσμό της Λευκορωσίας και θα υποστηρίξει την ενίσχυση της κοινωνίας των πολιτών και τη διαδικασία εκδημοκρατισμού. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο προσβλέπει επίσης στην έναρξη διαβουλεύσεων με σκοπό την έγκριση προγραμμάτων δράσης με τους υπόλοιπους μεσογειακούς εταίρους των οποίων οι Συμφωνίες Σύνδεσης έχουν αρχίσει να ισχύουν ή οι οποίοι έχουν επικυρώσει τις οικείες Συμφωνίες Σύνδεσης. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε την Επιτροπή και τον Ύπατο Εκπρόσωπο να υποβάλλουν τακτικά εκθέσεις σχετικά με τη σημειούμενη πρόοδο.

47. Η Διαδικασία της Βαρκελώνης, ενισχυμένη με την ΕΠΓ, είναι το κυριότερο μέσο εταιρικής σχέσης, συνεργασίας και διαλόγου με την Περιοχή της Μεσογείου. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέφρασε την ικανοποίησή του για την απόφαση που έλαβε η Ευρωμεσογειακή Διάσκεψη Υπουργών Εξωτερικών στη Χάγη να ανακηρύξει το 2005 ως έτος της Μεσογείου. Η Διαδικασία της Βαρκελώνης μπορεί να συμβάλει σημαντικά στη διαδικασία εκσυγχρονισμού και μεταρρύθμισης που δρομολογήθηκε από τις ίδιες τις ενδιαφερόμενες κοινωνίες. Η 10η επέτειος της Διαδικασίας της Βαρκελώνης θα χρησιμεύσει για την ενίσχυση και την επαναδρομολόγηση της ευρωμεσογειακής διαδικασίας.
48. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο χαιρέτισε την πρόοδο που έχει σημειωθεί στις σχέσεις με τις άλλες χώρες της Μέσης Ανατολής και ζήτησε να διεξαχθούν περαιτέρω διαβουλεύσεις με τις κυβερνήσεις και τους λοιπούς ενδιαφερόμενους φορείς. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε τις αρμόδιες ομάδες και επιτροπές του Συμβουλίου να συνεχίσουν το έργο τους με στόχο τη σύσφιγξη των σχέσεων με τις χώρες αυτές σε όλους τους σχετικούς πολιτικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτιστικούς τομείς.
49. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο χαιρέτισε την έναρξη εφαρμογής της Στρατηγικής Εταιρικής Σχέσης της ΕΕ με τη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή. Υπογράμμισε και πάλι τη σημασία της δέσμευσης των εταίρων για την έναρξη μεταρρυθμίσεων και αναγνώρισε ότι οι σχέσεις της ΕΕ με τις χώρες αυτές έχουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που δικαιολογούν μια διαφοροποιημένη προσέγγιση.
50. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέδωσε χωριστές δηλώσεις για την Ουκρανία και την ειρηνευτική διαδικασία της Μέσης Ανατολής (Παραρτήματα I και II).

Διεθνής τάξη βασισμένη σε ένα αποτελεσματικό πολυμερές σύστημα

51. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέφρασε την ικανοποίησή του για τη δήλωση του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών και χαιρέτισε τις εργασίες του Γενικού Γραμματέα και της Γραμματείας των ΗΕ σε πολλούς τομείς. Χαιρέτισε την έκθεση της Ομάδας Υψηλού Επιπέδου του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για τις απειλές, τις προκλήσεις και την αλλαγή, ιδίως δε τη συνολική προσέγγιση της συλλογικής ασφάλειας. Η συνέχεια της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας όσον αφορά ένα αποτελεσματικό πολυμερές σύστημα και μια διεθνή

τάξη βασισμένη σε κανόνες, όπως ζήτησε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ιουνίου, θα πρέπει να αποσκοπεί στη στήριξη των σχετικών προσπαθειών του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ. Η ΕΕ είναι σθεναρά αποφασισμένη να διαδραματίσει πρωτεύοντα ρόλο στα πλαίσια των Ηνωμένων Εθνών.

52. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο χαιρέτισε την απόφαση διορισμού Προσωπικού Εντεταλμένου του ΓΓ/ΥΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στον τομέα της ΚΕΙΠΠΑ ως συμβολή στη συνοχή και τη συνέχεια της πολιτικής της ΕΕ στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τις αρμοδιότητες της Επιτροπής.
53. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπογράμμισε τη σημασία της ενίσχυσης της κοινωνικής διάστασης της παγκοσμιοποίησης, λαμβάνοντας υπόψη του την έκθεση της Παγκόσμιας Επιτροπής για την Κοινωνική Διάσταση της Παγκοσμιοποίησης και τις αρχικές προτάσεις που διατύπωσε η Επιτροπή στη σχετική ανακοίνωσή της.

Συνεργασία με εταίρους

54. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπογράμμισε τη δέσμευσή του να ενισχύσει το στρατηγικό διάλογο με τους διατλαντικούς εταίρους με στόχο τη διαμόρφωση κοινών προσεγγίσεων. Για περισσότερο από 60 έτη η διατλαντική εταιρική σχέση, μαζί με την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, διαδραμάτισαν ηγετικό ρόλο για την ειρήνη και την ευημερία. Σήμερα, τόσο η Ευρώπη όσο και η Αμερική αντιμετωπίζουν νέες απειλές και προκλήσεις. Συνεπώς, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπενθύμισε ότι, όπως δηλώνεται στην Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας, η διατλαντική σχέση είναι αναντικατάστατη. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο προσδοκά εν προκειμένω την προσεχή επίσκεψη του Προέδρου Μπους στην Ευρώπη. Επικρότησε την πρωτοβουλία να διεξάγεται ετήσια υπουργική τρόικα Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων με τις ΗΠΑ, και την ευρεία συμμετοχή των ενδιαφερόμενων φορέων και από τις δύο πλευρές του Ατλαντικού στις διαβουλεύσεις σχετικά με την περαιτέρω εμβάθυνση των διατλαντικών σχέσεων.
55. Κατά την τελευταία σύνοδο κορυφής ΕΕ-Ρωσίας υπογραμμίσθηκε η σημασία που αποδίδουν η ΕΕ και η Ρωσία στη στρατηγική εταιρική σχέση μεταξύ τους, η οποία βασίζεται σε κοινές αξίες και συμφέροντα. Σημαντική πρόοδος σημειώθηκε όσον αφορά τη δημιουργία των τεσσάρων κοινών χώρων και, ενόψει της επόμενης συνόδου κορυφής ΕΕ-Ρωσίας που θα πραγματοποιηθεί στη Μόσχα το Μάιο του 2005, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο προσβλέπει στην έγκριση συνολικής και ισόρροπης δέσμης οδικών χαρτών το συντομότερο δυνατό. Θα πρέπει να αρχίσουν παράλληλα το συντομότερο δυνατόν εργασίες με στόχο την εφαρμογή των στοιχείων πάνω στα οποία έχει επιτευχθεί προσωρινή συμφωνία.
56. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σημείωσε με ικανοποίηση την έκβαση των συνόδων κορυφής με την ASEM, τη Δημοκρατία της Κορέας και την Ινδία, που οδήγησαν στη διεύρυνση και την εμβάθυνση των σχέσεων με τους ασιάτες εταίρους. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε το Συμβούλιο και την Επιτροπή να μεριμνήσουν ώστε να αρχίσει η εκπόνηση του σχεδίου δράσης με την Ινδία, το οποίο θα πρέπει να εγκριθεί κατά την έκτη σύνοδο κορυφής ΕΕ-Ινδίας στο Νέο Δελχί το 2005. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε επίσης το Συμβούλιο και την Επιτροπή να εντείνουν τη συνεργασία με την Ινδονησία, μεταξύ άλλων σε τομείς όπως η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, ο διαθρησκευτικός διάλογος, οι μεταρρυθμίσεις και η αειφόρος ανάπτυξη.

57. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέφρασε την ικανοποίησή του για τα αποτελέσματα της έβδομης συνόδου κορυφής ΕΕ-Κίνας που πραγματοποιήθηκε στη Χάγη στις 8 Δεκεμβρίου και κάλεσε το Συμβούλιο και την Επιτροπή να διερευνήσουν περαιτέρω τη σκοπιμότητα μιας νέας συμφωνίας-πλασίου ΕΕ-Κίνας καθώς και την ενδεχόμενη συνεργασία με την Κίνα σε θέματα όπως η επανεισδοχή και το καθεστώς οικονομίας της αγοράς. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαίωσε ότι οι σχέσεις ΕΕ-Κίνας έχουν αναπτυχθεί από κάθε άποψη σε σημαντικό βαθμό κατά τα τελευταία χρόνια. Προσβλέπει δε σε περαιτέρω πρόοδο σε όλους τους τομείς των σχέσεων αυτών, όπως αναφέρεται στην κοινή δήλωση ΕΕ-Κίνας, ιδίως στην επικύρωση του Διεθνούς Συμφώνου για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα. Στο πλαίσιο αυτό, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επαναβεβαίωσε την πολιτική του βούληση να συνεχίσει τις εργασίες με στόχο την άρση της απαγόρευσης του εμπορίου όπλων. Κάλεσε την επόμενη Προεδρία να ολοκληρώσει τις ήδη προχωρημένες εργασίες προκειμένου να ληφθεί μια απόφαση. Υπογράμμισε ότι τυχόν αποφάσεις που θα ληφθούν δεν θα πρέπει να οδηγήσουν στην αύξηση των εξαγωγών όπλων από τα κράτη μέλη της ΕΕ προς την Κίνα, τόσο ποσοτικώς όσο και ποιοτικώς. Εν προκειμένω, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπενθύμισε τη σημασία των κριτηρίων του κώδικα συμπεριφοράς για τις εξαγωγές όπλων, ιδίως τα κριτήρια που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη σταθερότητα και την ασφάλεια της περιοχής και την εθνική ασφάλεια φίλων και συμμάχων χωρών. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τόνισε τη σημασία της έγκαιρης έκδοσης του αναθεωρημένου κώδικα συμπεριφοράς και του νέου μέσου για μέτρα που αφορούν τις εξαγωγές όπλων σε χώρες όπου έχει αρθεί η απαγόρευση εμπορίου όπλων («Εργαλειοθήκη»).
58. Κατά το προηγούμενο εξάμηνο η ΕΕ ενίσχυσε τη συνεργασία της με την Αφρικανική Ένωση (ΑΕ) και τις υποπεριφερειακές οργανώσεις όπως η ECOWAS, η SADC και η IGAD. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπογράμμισε τη δέσμευσή του για συνέχιση των συμβολών της ΕΕ στη βελτίωση της κατάστασης στην αφρικανική ήπειρο, ιδίως δε στο Σουδάν, την περιοχή των Μεγάλων Λιμνών, τη Δυτική Αφρική και τη Σομαλία. Η ΕΕ θα εξακολουθήσει να επικουρεί την αποστολή της ΑΕ στο Νταρφούρ καθώς και τη διαδικασία μετάβασης στην περιοχή των Μεγάλων Λιμνών, όπως προβλέπεται στα πρόσφατα συμπεράσματα του ΣΓΥΕΣ. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέφρασε την ικανοποίησή του για την εγκαθίδρυση ομοσπονδιακών μεταβατικών θεσμών στη Σομαλία και θα εξακολουθήσει να τους επικουρεί, όπως προβλέπεται στα πρόσφατα συμπεράσματα του ΣΓΥΕΣ. Μετά την έγκριση περιοριστικών μέτρων κατά της Ακτής του Ελεφαντοστού βάσει της απόφασης 1572 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο χαιρετίζει και

υποστηρίζει τις διαμεσολαβητικές προσπάθειες που ανελήφθησαν εξ ονόματος της Αφρικανικής Ένωσης και της ECOWAS, μέσω αποστολής στην Ακτή του Ελεφαντοστού, από τον Πρόεδρο κ. Thabo Mbeki, με την οποία συνέπραξε η Ευρωπαϊκή Ένωση. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο χαιρέτισε την αυξανόμενη τοπική συμμετοχή και τόνισε ότι η ΕΕ θα εξακολουθήσει να συσφίγγει τους δεσμούς της με την ΑΕ και τις υποπεριφερειακές οργανώσεις, ιδίως σε θέματα ειρήνης και ασφάλειας.

59. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επανέλαβε την προσήλωση της ΕΕ στην παγίωση της διαπεριφερειακής στρατηγικής εταιρικής σχέσης με τη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική. Εν προκειμένω, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαίωσε την προθυμία της ΕΕ να πραγματοποιήσει περαιτέρω πρόοδο με βάση τις προσπάθειες αμφοτέρων των μερών προκειμένου να ολοκληρωθούν οι διαπραγματεύσεις ΕΕ-Mercosur και χαιρέτισε την αναμενόμενη δρομολόγηση, τον Ιανουάριο του 2005, των κοινών αξιολογήσεων των αντίστοιχων διαδικασιών ολοκλήρωσης της Κεντρικής Αμερικής και της Κοινότητας των Άνδεων, σύμφωνα με την έκκληση που διατυπώνεται στη Δήλωση της Συνόδου Κορυφής ΕΕ-ΛΑΚ της Γκουανταλαχάρα.

ΕΠΑΑ

60. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέφρασε την ικανοποίησή του για την επιτυχή έναρξη της στρατιωτικής επιχείρησης «Althea» της ΕΕ στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη στις 2 Δεκεμβρίου. Η επιχείρηση αυτή υπογραμμίζει τη δέσμευση που έχει αναλάβει η Ένωση για τη σταθερότητα και την ασφάλεια στη συγκεκριμένη χώρα και αποτελεί πρακτικό παράδειγμα της στρατηγικής εταιρικής σχέσης σε θέματα διαχείρισης κρίσεων με το ΝΑΤΟ. Σημείωσε επίσης την επιτυχία των τριών συνεχιζόμενων αποστολών ΕΠΑΑ - Αστυνομική Αποστολή της ΕΕ στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, EUPOL «Proxima» στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και Αποστολή Κράτους Δικαίου «Θέμις» στη Γεωργία. Ζήτησε από την εισερχόμενη Προεδρία και το ΓΓ/ΥΕ να προωθήσουν, σε στενή συνεργασία με τον ΟΗΕ, τις προπαρασκευαστικές εργασίες για μια αστυνομική αποστολή και μια ενδεχόμενη αποστολή μεταρρύθμισης του τομέα της ασφάλειας, η οποία ευρίσκεται υπό εξέταση, στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, και μια ενδεχόμενη ολοκληρωμένη αποστολή αστυνομίας, κράτους δικαίου και πολιτικής διοίκησης για το Ιράκ, η οποία αναμένεται να αρχίσει μετά τις εκλογές του Ιανουαρίου του 2005.
61. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε την έκθεση της Προεδρίας σχετικά με την ΕΠΑΑ, συμπεριλαμβανομένης της εντολής προς την εισερχόμενη Προεδρία, και χαιρέτισε ιδιαίτερα την πρόοδο της ανάπτυξης στρατιωτικών και μη στρατιωτικών δυνατοτήτων που διαπιστώνεται στην έκθεση αυτή, συμπεριλαμβανομένων των αποφάσεων για μάχιμες μονάδες της ΕΕ (ως μέρος των στοιχείων ταχείας αντίδρασης) καθώς και για ένα φιλόδοξο πρόγραμμα εργασιών και τον προϋπολογισμό του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας για το 2005. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε το Μη Στρατιωτικό Πρωταρχικό Στόχο 2008.
62. Το Συμβούλιο ενέκρινε τις λεπτομερείς προτάσεις για την υλοποίηση του εγγράφου «European Defence : NATO/EU consultation, planning and operations» το οποίο προβλέπει, αφενός μεν, ότι η Πολιτικοστρατιωτική Μονάδα θα αρχίσει τις εργασίες της όπως είχε προγραμματιστεί, αφετέρου δε ότι θα συσταθεί ένα κέντρο επιχειρήσεων, το οποίο θα πρέπει να είναι διαθέσιμο το αργότερο τον Ιανουάριο του 2006. Οι προτάσεις χρησιμεύουν επίσης ως βάση για μια συμφωνία με το ΝΑΤΟ για τη συγκρότηση, όπως προβλέπεται, ολιγάριθμης μονάδας της ΕΕ στο SHAPE και τη θέσπιση ρυθμίσεων σύνδεσης ΝΑΤΟ και Στρατιωτικού Επιτελείου της ΕΕ.

Διεθνής συνεργασία

63. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τόνισε ότι είναι σκόπιμο να εξασφαλισθεί η συνεπής συμβολή της Επίσημης Αναπτυξιακής Βοήθειας της ΕΚ στην εξάλειψη της φτώχειας σε όλες τις αναπτυσσόμενες χώρες. Εν προκειμένω, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τηρεί μεν τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει, παράλληλα δε τονίζει ότι πρέπει να εξευρεθούν τρόποι ώστε η βοήθεια να εστιάζεται περισσότερο στις φτωχότερες χώρες, με ιδιαίτερη έμφαση στην Αφρική.

64. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαίωσε την πλήρη δέσμευση της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά τους Αναπτυξιακούς Στόχους της Χιλιετίας (ΑΣΧ) και την ανάγκη να εξασφαλισθεί πρόοδος προς την επίτευξή τους, ιδίως στη νοτίως της Σαχάρας Αφρική. Εν προκειμένω, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο χαιρέτισε τις διαβουλεύσεις της Επιτροπής με επιμέρους κράτη μέλη προκειμένου να υποβληθούν στο Συμβούλιο (ΣΓΥΕΣ), τον Απρίλιο του 2005, συγκεκριμένες προτάσεις σχετικά με τον καθορισμό νέων και κατάλληλων στόχων Επίσημης Αναπτυξιακής Βοήθειας για την περίοδο 2009-2010, λαμβανομένης υπόψη της θέσης των νέων κρατών μελών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα αναζητήσει επίσης καινοτόμους τρόπους χρηματοδότησης βάσει προτάσεων της Επιτροπής, ενόψει της συνεδρίασης υψηλού επιπέδου του 2005.
65. Στο πλαίσιο της επίτευξης των ΑΣΧ, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζήτησε να ενισχυθεί περαιτέρω η συνοχή της αναπτυξιακής πολιτικής μέσω ευρύτερης και συστηματικότερης χρησιμοποίησης αφενός μεν, των υφιστάμενων μηχανισμών διαβούλευσης και αξιολόγησης των επιπτώσεων, αφετέρου δε των διαδικασιών ελέγχου όλων των συναφών πολιτικών όσον αφορά τις επιπτώσεις τους στις αναπτυσσόμενες χώρες.
66. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπογραμμίζει και πάλι τη σημασία της υλοποίησης του θεματολογίου του Καΐρου/ICPD και της καταπολέμησης του HIV/AIDS για την επίτευξη των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας. Εκφράζει την ικανοποίησή του για την πρόοδο που έχει επιτευχθεί εν προκειμένω και καλεί την Επιτροπή και τα κράτη μέλη να ενισχύσουν τη δέσμευσή τους κατά την προετοιμασία της συνεδρίασης υψηλού επιπέδου των Ηνωμένων Εθνών.

VI. ΔΙΑΦΟΡΑ

Κοινές αξίες

67. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σημείωσε με ικανοποίηση τις δημόσιες συζητήσεις που διοργάνωσε η Προεδρία, με συμμετέχοντες που εκπροσωπούσαν ευρύ φάσμα αρμοδιοτήτων και εμπειριών, όσον αφορά την ευρωπαϊκή ταυτότητα και την έννοια των κοινών αξιών ως θεμελίων της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και συνεργασίας.

68. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σημείωσε τα αποτελέσματα των συζητήσεων αυτών, την έκθεση «Εκπαίδευση και πολίτης» του Συμβουλίου Παιδείας και τις πρωτοβουλίες με τις οποίες τους δόθηκε συνέχεια, χαιρέτισε δε την ανάληψη περαιτέρω πρωτοβουλιών για προώθηση των αξιών που συμβάλλουν στην ενεργοποίηση του πολίτη της Ένωσης. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να λάβει υπόψη της τα αποτελέσματα των συζητήσεων και τα κύρια πορίσματα της έκθεσης κατά την εκπόνηση του μελλοντικού της προγράμματος για τους πολίτες καθώς και στην επικοινωνιακή της στρατηγική για το 2005.

Προξενική συνεργασία

69. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαίωσε τη σημασία της εντατικότερης προξενικής συνεργασίας, εξέφρασε δε την ικανοποίησή του για τη συμφωνία που επιτεύχθηκε στο πλαίσιο του Συμβουλίου όσον αφορά τη συνένωση προξενικών πόρων και συνεργασίας τόσο υπό κανονικές συνθήκες όσο και σε περιόδους κρίσης, ώστε να μπορούν τα κράτη μέλη να ανταποκρίνονται αποτελεσματικότερα στην αυξανόμενη ζήτηση για προξενικές υπηρεσίες.

Οργανισμός Ανθρώπινων Δικαιωμάτων της ΕΕ

70. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζήτησε να εφαρμοστεί περαιτέρω η συμφωνία των αντιπροσώπων των κρατών μελών που συνήλθαν στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου του 2003 για τη σύσταση Οργανισμού Ανθρώπινων Δικαιωμάτων της ΕΕ ο οποίος θα διαδραματίσει σημαίνοντα ρόλο στην ενίσχυση της συνοχής και της συνέπειας της ενωσιακής πολιτικής στον τομέα των ανθρώπινων δικαιωμάτων.

Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης

71. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο χαιρέτισε το γεγονός ότι, μετά την υπογραφή της Συνταγματικής Συνθήκης, η Προεδρία, ο Γενικός Γραμματέας/Υπατος Εκπρόσωπος και η Επιτροπή άρχισαν εργασίες σχετικά με την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης.
72. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε το Γενικό Γραμματέα/Υπατο Εκπρόσωπο, την Επιτροπή και τα κράτη μέλη να συνεχίσουν τις προπαρασκευαστικές αυτές εργασίες, εντοπίζοντας κυρίως βασικά θέματα, στα οποία περιλαμβάνονται η σφαίρα δραστηριοτήτων και η διάρθρωση της μελλοντικής υπηρεσίας. Προκειμένου να διασφαλισθεί η πλήρης συμμετοχή των κρατών μελών στη διαδικασία αυτή, θα διεξάγονται τακτικές συζητήσεις στην Επιτροπή των Μόνιμων Αντιπροσώπων κατά την προετοιμασία του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων και Εξωτερικών Σχέσεων.
73. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε το Γενικό Γραμματέα/Υπατο Εκπρόσωπο και την Επιτροπή να εκπονήσουν κοινή έκθεση προόδου σχετικά με τις εν λόγω προπαρασκευαστικές

εργασίες, το αργότερο για τη σύνοδο του Ιουνίου του 2005, και να προβούν στις κατάλληλες ενέργειες προς ενημέρωση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΔΗΛΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ

1. Οι ηγέτες και ο λαός της Ουκρανίας πρέπει να επαινεθούν για την εξεύρεση ειρηνικής λύσης στην πολιτική κρίση που εκδηλώθηκε στη χώρα τους. Και αυτό επιτεύχθηκε εντός του νομικού πλαισίου της Ουκρανίας και με σεβασμό στην εδαφική ακεραιότητα της χώρας. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συγχαίρει τους ηγέτες και το λαό της Ουκρανίας για τη βούλησή τους να εργαστούν από κοινού με τους διεθνείς διαμεσολαβητές προς τον σκοπό αυτό. Αυτό που προέχει τώρα είναι να διατηρηθούν οι θετικές εξελίξεις, το δε ουκρανικό εκλογικό σώμα να μπορέσει πλέον να αποφασίσει ελεύθερα τον υποψήφιο της δικής του επιλογής.
2. Συνεπώς, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καλεί τις ουκρανικές αρχές να διασφαλίσουν ότι η επανάληψη του δεύτερου γύρου των προεδρικών εκλογών, στις 26 Δεκεμβρίου 2004, θα διεξαχθεί σύμφωνα με τα πρότυπα του ΟΑΣΕ και του Συμβουλίου της Ευρώπης για δημοκρατικές εκλογές. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της θα προσφέρουν την πλήρη υποστήριξή τους στον ΟΑΣΕ/ΓΔΘΔΑ για την παρακολούθηση των εκλογών αποστέλλοντας, μεταξύ άλλων, σημαντικό αριθμό διεθνών παρατηρητών.
3. Η Ευρωπαϊκή Ένωση εκφράζει την ικανοποίησή της για τη στενή συνεργασία μεταξύ διεθνών διαμεσολαβητών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Συμβουλίου της Ευρώπης, του ΟΑΣΕ και των γειτονικών χωρών, περιλαμβανομένης της Ρωσικής Ομοσπονδίας, προκειμένου να ενθαρρυνθούν τα μέρη να βρουν μια πολιτική λύση.
4. Η Ευρωπαϊκή Ένωση τονίζει τη στρατηγική σημασία της Ουκρανίας ως βασικού γείτονα και εταίρου της ΕΕ. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ουκρανία έχουν κοινό συμφέρον να ενισχύσουν τους πολιτικούς, οικονομικούς και πολιτισμικούς τους δεσμούς. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τονίζει συνεπώς ότι η ΕΕ αποβλέπει σε μια ενισχυμένη και διακριτή σχέση, αξιοποιώντας πλήρως τις νέες δυνατότητες που προσφέρει η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας.

5. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εκφράζει την ικανοποίησή του για την πρόσφατη έγκριση από το Συμβούλιο του Σχεδίου Δράσης με την Ουκρανία. Μετά την ολοκλήρωση των ελεύθερων και αδιάβλητων προεδρικών εκλογών θα διοργανωθεί σύντομα Συμβούλιο Συνεργασίας ΕΕ-Ουκρανίας με σκοπό να ξεκινήσει το Σχέδιο Δράσης και να τεθούν οι βάσεις για στενότερη συνεργασία. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο προσβλέπει σε συγκεκριμένες προτάσεις του Γενικού Γραμματέα/Υπατου Εκπροσώπου και της Επιτροπής για τρόπους ενίσχυσης της συνεργασίας με την Ουκρανία, αξιοποιώντας πλήρως το Σχέδιο Δράσης και ενισχύοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τη σχέση της με την Ευρωπαϊκή Ένωση.
-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II

ΔΗΛΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

1. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εκφράζει την ικανοποίησή του για τις προσπάθειες που κατέβαλε πρόσφατα η Παλαιστινιακή ηγεσία προκειμένου να διασφαλίσει τη δημοκρατική μετάβαση των κατεχόμενων παλαιστινιακών εδαφών. Παροτρύνει τους Ισραηλινούς και τους Παλαιστινίους να συνεχίσουν να συνεργάζονται στενά, μεταξύ άλλων και στον τομέα της ασφάλειας, ενόψει των παλαιστινιακών προεδρικών εκλογών τον Ιανουάριο. Η ΕΕ θα υποστηρίξει την εκλογική διαδικασία οικονομικά, τεχνικά και πολιτικά και την αποστολή παρατηρητών της - σε επαφή με άλλα μέλη της Τετραμερούς και της διεθνούς κοινότητας - θα συντελέσει ώστε να εξακριβωθεί ότι η εκλογική διαδικασία θα διεξαχθεί κατά τρόπο δημοκρατικό, ελεύθερο και αδιάβλητο. Επίσης, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο χαιρετίζει και υποστηρίζει την πρόθεση της Παλαιστινιακής Αρχής να διεξαγάγει βουλευτικές και δημοτικές εκλογές.
2. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επαναλαμβάνει την προσήλωσή του στην επίτευξη λύσης, η οποία θα συνίσταται στη δημιουργία δύο κρατών, θα αποτελεί καρπό διαπραγματεύσεως, μέσω της διαδικασίας που ορίζεται από τον Οδικό Χάρτη, και θα έχει δε ως αποτέλεσμα ένα ανεξάρτητο, δημοκρατικό και βιώσιμο παλαιστινιακό κράτος το οποίο θα συνυπάρχει ειρηνικά και εν ασφαλεία με το Ισραήλ και τους λοιπούς γείτονές του. Τα μέρη θα πρέπει να αξιοποιήσουν αυτή την ευκαιρία επιταχύνοντας την εφαρμογή του Οδικού Χάρτη και να επανεκκινήσουν μια ουσιαστική πολιτική διαδικασία.
3. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, υπενθυμίζοντας προηγούμενες θέσεις της ΕΕ και σε συνεργασία με την Τετραμερή και τη διεθνή κοινότητα, εκφράζει την προθυμία του να υποστηρίξει αποχώρηση των Ισραηλινών από τη λωρίδα της Γάζας και από μέρος του βόρειου τμήματος της Δυτικής Όχθης ως πρώτο βήμα της συνολικής διαδικασίας σύμφωνα με τους όρους που έθεσε το Ευρωπαϊκό

Συμβούλιο του Μαρτίου 2004. Εκφράζει επίσης την προθυμία του για επίταση των ειρηνευτικών προσπαθειών μέσω στενής συνεργασίας με αμφότερα τα μέρη και όλες τις γειτονικές χώρες. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα συνεχίσει να εφαρμόζει το βραχυπρόθεσμο πρόγραμμα δράσης το οποίο ενέκρινε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το Νοέμβριο και το οποίο καλύπτει τις εκλογές, καθώς και τους τομείς της ασφάλειας, των μεταρρυθμίσεων και της οικονομίας. Η επιτυχία αυτών των δράσεων θα ενισχυθεί από το γεγονός ότι εντάσσονται στο πλαίσιο της ευρύτερης πολιτικής προοπτικής.

4. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καλεί τον Ύπατο Εκπρόσωπο και την Επιτροπή να υποβάλλουν τακτικές εκθέσεις προόδου σχετικά με την υλοποίηση του βραχυπρόθεσμου προγράμματος δράσης και με τα αποτελέσματα των διαβουλεύσεων του Ύπατου Εκπροσώπου με τα μέρη, τη διεθνή κοινότητα και τα άλλα μέλη της Τετραμερούς. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο παροτρύνει τα μέρη και τους χορηγούς να διατηρήσουν την τρέχουσα θετική και χαρακτηριζόμενη από πνεύμα συνεργασίας στάση τους. Η δέσμευση της ΕΕ και της διεθνούς κοινότητας υπέρ της παλαιστινιακής οικονομικής και κοινωνικής ανασυγκρότησης θα παραμείνει ένα ουσιαστικό στοιχείο.
5. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπενθυμίζει ότι η συνολική ειρήνευση πρέπει επίσης να περιλαμβάνει τη Συρία και το Λίβανο. Υπενθυμίζει επίσης τη σημασία της εφαρμογής της Απόφασης 1559 (2004) του ΣΑΗΕ.

=====